

Ciprian-Emanuel Honca (editor)

PATRIOT SAU TRĂDĂTOR?

Procesul de trădare de țară al
călugărului Árkád Pásztory

Ciprian-Emanuel Honca
(editor)

Patriot sau trădător?
*Procesul de trădare de țară al
călugărului Árkád Pásztory*

Ciprian-Emanuel Honca
(editor)

Patriot sau trădător?

*Procesul de trădare de țară al
călugărului Árkád Pásztory*

Editura Mega | Editura Muzeului Sătmărean
Cluj-Napoca
2022

DTP și copertă:
Editura Mega

Redactor:
Iulia Pop

© Editura Mega, 2022

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Patriot sau trădător? procesul de trădare de țară al călugărului Árkád Pásztory / Ciprian-Emanuel Honca (ed.). – Cluj-Napoca: Mega; Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2022
Conține bibliografie
ISBN 978-606-020-562-3
ISBN 978-606-8729-46-6
I. Honca, Ciprian-Emanuel (ed.)
94

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

Cuprins

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI / 7

LISTA ABREVIERILOR / 10

PATRIOT SAU TRĂDĂTOR DE ȚARĂ? / 11

Procesul rutenilor schismatici / 11

De la ce a pornit totul? / 20

Anchetă împotriva lui Pásztor. Călugăr dezertor? / 24

Un detectiv din Budapesta în Țara Oașului / 28

Panslavism în părțile slovace. Adepții lui
Pásztor din comitatul Gömör / 38

Percheziție în „Toag”. Nu spion, ci cămătar / 42

Notarul din Călinești-Oaș și avioanele rusești / 46

Tatonări încununată de succes.

Se dispune internarea lui Pásztor / 47

Péter Péchy și Árkád Pásztor, o „prietenie” veche / 53

Ministrul de Interne revoltat / 55

Vicecomitele Sătmarului preia ancheta. Oașul
împânzit de detectivi și procurori militari / 63

Reinterogarea lui János Timina. O nouă serie de acuzații / 70

O nouă suspiciune: Pásztor - agent de emigrări? / 72

Povestea lui János Pásztor / 74

Rediscutarea procesului „rutenilor schismatici” / 80

Raportul consilierului Sándor László / 81

Dosarul ajunge în minister / 86

Cazul Pásztory discutat în Camera Deputaților / **89**

Alte avioane, alte opinii / **92**

Groful György Károlyi / **98**

Concluzii / **101**

DOCUMENTE / **107**

ANEXA 1 / **419**

BIBLIOGRAFIE / **423**

INDICE DE PERSOANE / **427**

INDICE DE LOCALITĂȚI / **436**

Notă asupra ediției

Cartea aceasta vine în continuarea ediției *Árkád Pásztor* – egumen la *Bixad și moșier în Tur*¹. Dacă în primul volum am lămurit circumstanțele în care Pásztor și-a format comunitatea de la „Toag”, aici ne vom ocupa de un alt episod celebru, legat de acuzația de trădare de țară care l-a vizat. Evenimentul a determinat plecarea lui Pásztor din Oaș și dizolvarea a tot ceea ce el a încheat la Toag.

Multă vreme, tot ce se știa despre cele întâmplate atunci provenea din surse orale, purtătoare de anecdotică și distorsiuni. În folclorul local s-a perpetuat ideea că Pásztor avea mulți dușmani și că multă lume îi era datoare cu bani. O femeie din satul Boinești, Lánckzy, tocmai pentru a scăpa de o astfel de datorie ar fi depus mărturie mincinoasă, susținând că pe moșia lui Pásztor ar fi aterizat un avion rusesc. Ca urmare, moșierul a fost arestat și dus la Nyíregyháza. Din atari mărturii reiese și că Pásztor a anticipat ce va urma. Și-a pus în ordine lucrurile, a prevestit distrugerea castelului, dar și faptul că pe locul bisericii „vor umbla căruțele”. Se mai spune că, arestat fiind, au încercat să îl otrăvească de mai multe ori, însă, Pásztor a refuzat mâncarea. Când i s-a servit pentru a treia oară mâncarea otrăvită, nu s-a mai opus. După moarte, când a fost transportat către cimitir, barierele (de la calea ferată, probabil) s-au ridicat singure. Istoria orală îi prezintă atât pe nepotul său János Pásztor, cât și pe episcopul de Hajdudorog, Miklóssy, ca pe niște personaje negative.

Pe lângă tradiția orală perpetuată, cercetarea episodului trebuia să aibă în vedere, însă, și informațiile scrise păstrate, pe cele de arhivă în primul rând. Am găsit cele dintâi astfel de date la Nyíregyháza, în anul 2018, când am întreprins cercetări în Arhiva Episcopiei de Hajdudorog². Am descoperit atunci două detalii importante: că

¹ Ciprian-Emanuel Honca, *Árkád Pásztor. Egumen la Bixad și moșier în Tur*, Editura Mega/Editura Muzeului Sătmărean, Cluj-Napoca, 2020.

² Documentele 56, 94, 151, 153, 164, 167, 170, 171 și 172 din prezenta ediție.

ancheta a fost efectuată la îndemnul Tribunalului Militar din Kosice și că episcopul István Miklóssy a dialogat periodic cu ministrul de Interne și cu prim-ministrul Ungariei pe subiectul Pásztory.

Înarmat cu aceste informații noi, am plecat la Budapesta pentru a cerceta fondurile ministeriale din Arhivele Naționale ale Ungariei și fondul „Tribunalul Militar din Kosice”, aflat la Arhiva de Război (Hadtörténelmi Levéltár). M-am deplasat în capitala Ungariei în două rânduri (între 1 iunie și 1 august 2018, printr-o bursă Erasmus, și între 1 ianuarie și 1 martie 2020, printr-o bursă Domus Hungarica, pusă la dispoziție de către guvernul maghiar).

Cercetarea în Arhiva de Război a Ungariei nu a fost una rodnică. Atât fondul ministerului Apărării, cât și fondul Tribunalul Militar din Kosice s-au distrus puternic într-un incendiu, iar o altă parte, însemnată, a fost casată în perioada hortystă. Am reușit să descopăr doar două documente³ care fac referire la călugărul Pásztory. În fondul prim-ministrului am aflat un dosar cu 11 documente⁴, iar în fondul ministrului de Interne nu am găsit nimic. În mod surprinzător, în registrele de intrare-ieșire apar multe consemnări care fac referire la călugărul Pásztory (vezi Anexa 1), însă, documentele au dispărut.

Cercetarea în capitala Ungariei a început să pară astfel una fără rezultate notabile. A intervenit aici priceperea și experiența arhivistei Kletner Csilla, responsabilă cu fondurile ministeriale în cadrul arhivelor naționale. Informată de cazul pe care îl cercetam, aceasta a avut inspirația de a suspecta că ministrul de Interne ar fi investigat în paralel cazul, prin detectivii avuți în subordine. Am verificat, așadar, fondul numit „confidențial” al ministrului de Interne (K149), unde se păstrau astfel de dosare. Fondul respectiv nu are registre, așa că cercetarea lui este anevoioasă. Arareori e consultat fără să existe indicii clare că s-ar putea găsi informații acolo. Arhivista nu s-a înșelat. Am descoperit în el un dosar cu aproape 400 de file referitor la ancheta împotriva călugărului Pásztory, dosar ce oferă substanța ediției de față.

Fondul K 148 al ministrului de Interne (cel cu documentele lipsă) s-a dovedit a fi util și el, până la urmă. În registrele de intrare-ieșire apar schimburi de informații cu ministrul de Război de la Viena. Pornit pe urma lor, în vara anului 2020 am ajuns în capitala Austriei. Deplasarea a fost una inspirată, deoarece acolo am descoperit noi

³ Numerele 157 și 159 din prezenta ediție.

⁴ Numerele 49, 53, 66, 134, 140, 142, 162, 165, 176, 178 din prezenta ediție.

documente, importante, care au lămurit multe lacune existente până atunci în povestea ce mă interesa.

Ediția de față conține două articole de presă și 178 de documente inedite, adunate, după cum am amintit, din Arhivele Naționale ale Ungariei (Budapesta), Arhiva de Război a Ungariei (Budapesta), Arhiva de Stat a Austriei (Viena) și Arhiva Episcopiei de Hajdudorog (Nyíregyháza). Documentele le-am aranjat cronologic și am păstrat limba în care au fost redactate. Apare, totuși, un rezumat în limba română, la începutul fiecărui act.

Lista abrevierilor

- EPL – Esztergomi Primási Levéltár [Arhiva Arhiepiscopiei de Esztergom]
GKPL – Görög Katolikus Püspöki Levéltár [Arhiva Episcopiei Greco-Catolice de Hajdudorog]
HD.HM – Hadilevéltár. Honvédminisztérium [Arhiva de Război. Ministrul Apărării]
MNL – Magyar Nemzeti Levéltár [Arhivele Naționale ale Ungariei]
Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv – [Arhivele Naționale ale Austriei, Arhiva de Război]

Patriot sau trădător de țară?

Procesul rutenilor schismatici

Înainte de a intra în amănuntele procesului de trădare de țară intentat lui Árkád Pásztor, trebuie să amintim un alt eveniment (procesul rutenilor schismatici) în care monahul a fost implicat.

Suntem în 1913, la doar un an distanță de izbucnirea Primului Război Mondial. Starea de spirit în imperiu era tensionată. Guvernul de la Budapesta ducea o politică de maghiarizare a minorităților naționale avute sub administrație⁵. Membrii acestor comunități (de români, ruteni, slovaci etc.), formate, preponderent din țărani, nu aveau un standard de viață ridicat. Ba dimpotrivă, erau săraci. Principalul motiv a fost lipsa terenurilor agricole, deținute în mare parte de vechile familii nobile maghiare. Împinși de nevoi, mulți săteni au luat atunci calea Statelor Unite ale Americii, unde industrializarea era în plin avânt și reclama forță de muncă⁶. Țăranii ruteni (de ei ne vom ocupa în cazul de față) au dat, însă, peste ocean nu doar de locuri de muncă, ci și de unele curente de idei și ideologii. S-au

⁵ Pentru politica dusă în perioada dualistă, vezi capitolul *Rupture, compromise and the dual monarchy, 1849–1919* în Miklós Molnár, *A Concise History of Hungary*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

⁶ Despre rutenii plecați în America vezi Paul Robert Magocsi, *The Carpatho-Rusyn Americans*, Chelsea House Publishers, New York, 1989, Ibidem, *Our People. Carpatho-Rusyns and their descendants in North-America*, Bolchazy-Carducci Publishers, Wauconda, 1993, capitolul *Rusyns in the United States at the Outset of the Twentieth Century* în Maria Mayer, *Rusyns of Hungary*, Columbia Press University, New York, 1997.; despre plecarea românilor în America vezi Șerban Drutz, *Românii în America*, Ed. Cartea Românească, București, 1926, Anca Hartular, *Merem în America: începuturile comunității românești în America*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1996., Radu Toma, *Românii în cele două Americi*, Editura Globus, București, 1998.; despre emigrarea slovacilor vezi Gál Margit, *Az amerikai kivándorlás kezdetei a Galántai és a Vágsellyei járásban*, în *Migráció – Nostra Tempora 5*, Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2001, Fejős Zoltán, *Kivándorlás Amerikába a Zemplén középső vidékéről*, în *A Hermán Ottó Múzeum Évkönyvei*, nr. 19, Miskolc, 1980.

întâlnit cu propaganda pan-slavistă, de pildă, dar și cu cea care pleda pentru apropierea de Biserica Ortodoxă Rusă. Aceste curente de idei, considerate periculoase de guvernul maghiar, au pătruns în imperiu și prin muncitori reveniți în locurile natale.

Să reținem acest amănunt și să ne întoarcem la politica de maghiarizare. Guvernul de la Budapesta se afla în dezacord cu Vaticanul, din pricina unor decizii politice impuse în sfera ecleziastică. Legea Apponyi, intrată în vigoare în anul 1907, prevedea, printre altele, ca maghiara să fie limba de predare în școlile confesionale. Această măsură a fost condamnată de Sfântul Scaun și a contribuit la alterarea relației diplomatice dintre cele două părți. Ca urmare, Ungaria va încerca să își reabiliteze raporturile cu Vaticanul. O impulsiona în această direcție și menționata amenințare venită de peste ocean. Guvernul maghiar dorea sprijinul papalității pentru a trimite în SUA preoți misionari și pentru a înființa acolo o episcopie greco-catolică, cu un ierarh cu simțăminte maghiare, ca să contrabalanseze pan-slavismul. Introducerea maghiarei ca limbă liturgică în confesiunea greco-catolică era un alt deziderat guvernamental important, pentru care se solicita sprijinul papei⁷.

În acest context de tulburări și tensiuni, s-a iscat printre țărani ruteni o mișcare de „schismă” (de trecere de la confesiunea unită la cea ortodoxă). Deși, la prima vedere, mișcarea pare a fi una religioasă, în realitate a fost una socială. Țăranii erau nemulțumiți de taxele mari impuse de către biserică, în contextul în care starea lor materială era deja una mizeră. Sub promisiunea că Biserica Ortodoxă le va percepe taxe mai puține, aceștia au îmbrățișat mișcarea.

Iar Guvernul a profitat de acest fapt. A catalogat acțiunea drept trădare de țară. Insinua că rutenii urmăreau prin schismă unirea comitatelor locuite de slavi cu Imperiul Țarist. S-au făcut percheziții domiciliare, confiscări, arestări, fiind angrenat un număr mare de jandarmi și de funcționari. Totul a culminat cu un proces celebru, la Sighetu Marmăției. Guvernul, prin supraevaluarea mișcării și, ulterior, prin intervenția promptă în stoparea ei, dorea să arate Vaticanului cât de asiduu luptă pentru cauza catolică. Voia să dovedească, totodată, cât de periculoase erau acele idei pan-slaviste venite din America, ca, ulterior, să primească sprijin în implementarea măsurilor despre care am amintit mai sus⁸.

⁷ Vezi capitolul *The Hungarian government's „American Action”* în Maria Mayer, *op. cit.*, pp. 204–209.

⁸ Despre procesul rutenilor schismatici vezi Gönczi Andrea, *Ruszin skizmatikus mozgalom a XX. Század elején*, Poliprint, Ungvár, 2007.

Procesul „rutenilor schismatici” a fost unul politic, orchestrat de guvernul maghiar. A avut loc la Sighetu Marmăției, între 29 decembrie 1913 și 3 martie 1914. Inculpați au fost 94 de țărani ruteni (femei și bărbați), cu vârste cuprinse între 17 și 64 de ani, acuzați de trădare de țară. Renunțaseră la confesiunea greco-catolică și trecuseră la ortodoxie. Li se reproșa că intraseră astfel sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ruse și deveniseră părtași la conspirația ce urmărea să unească partea de nord a Ungariei (Maramureș, Ugocea, Bereg) cu Imperiul Rus. Pentru atingerea acestui țel, au avut contacte cu cercurile politice țariste din Parlamentul Rus (contele Vladimir Bobrinskii, frații Aleksei și Georgii Gerovskii sau cu liderul mișcării ortodoxe, Aleksei Kabalyuk).

Procurorul cazului a fost Andor Illés, fiul unui preot greco-catolic rutean. Se baza pe dovezile adunate de detectivul-polițist de origine ruteană, Arnold Dulishkovych. Apărarea era formată din 16 avocați (sârbi, slovaci, evrei și chiar și maghiari), angajați de publicistul maghiar Viktor Aradi.

Procesul a generat o amplă reacție negativă în cercurile democratice din Europa. În Parlamentul austriac, deputatul ceh Václav Kľofáč a introdus o plângere formală împotriva sa. Deputatul și viitorul președinte al Cehoslovaciei, Tomas Masaryk, a dorit să ia cuvântul în fața plenului judecătoresc, dar autoritățile maghiare i-au interzis acest lucru. Deputatul rutean Antonii Beskyd a vorbit în Parlamentul Ungariei despre procesul „rușinos” de la Sighet. S-au solidarizat cu acuzații și cercurile intelectuale din Slovacia, și parlamentarul rus Bobrinskii. Procesul a luat sfârșit după două luni. Treizeci și trei dintre acuzați au primit în total 37 de ani de pușcărie și au fost puși să plătească 6.800 de coroane cu titlu de cheltuieli de judecată. Lui Aleksei Kabalyuk i s-a dat cea mai dură pedeapsă: 4 ani de închisoare și 1.000 de coroane de plătit⁹.

Cum a ajuns Árkád Pásztor să fie implicat în proces? La 12 aprilie 1913, Mihály Brenner, judecătorul investigațional din Sighetu Marmăției, a primit de la ofițerul poștal din Iza¹⁰ o scrisoare expediată din Tesalonic, adresată lui György Izai. În plicul respectivei scrisori se mai afla un plic, adresat lui Árkád Pásztor din Tur. Actul destinat lui are patru pagini, scrise cu caractere chirilice. Misiva începe cu laude la adresa monahului, pentru munca asiduă depusă în acțiunea

⁹ Paul Robert Magocsi, Ivan Pop, *Encyclopedia of Rusyn History and Culture*, University of Toronto Press, Toronto, 2005, p. 221.

¹⁰ În raionul Khust, azi în Ucraina; în magh. Rákospatak.

Pásztor Árkád a rutén pörben

Védők kéri a megidézését. A hétén befejezik a tanukihallgatást. Február 24-re várják az ítéletet

Máramarossziget, február 12.
(Az Est indultóljótól.)

A múlt év december 29-én kezdődött skizma pörben a bizonyítási eljárás a befejezéshez közeledik. A tanuk kihallgatása szombatig valószínűleg véget ér s hétfőn dr. Illés Andor főügyész helyettes megtartja vádbeszédét, a mit a védők Klein Arthur, Pap József, Barna Fülöp, Somló Károly, Prodánocsk, Hostsuk János, Lichtenberg Jakab, Todorovics Zachariás és a Reform Klub által leküldött két budapesti védő Rédei és Római beszédei követnek, így ítélet február 23-án vagy 24-én várható.

Ma a nagylucskai (Beregmege) és alsóbisztrai (Máramaromszige) tanukkal végzett a bíróság. Ezek közt érdekesebb volt *Bacsinsky Mihály* nagylucskai gör. kath. esperes vallomása. Elmondta, hogy Nagylucskán 1903 óta leppangott a skizma mozgalom, a mi erősebbé 1910-ben lett. A mozgalom vezére az időközben elhalt Rubis György volt.

— Honnan szerzett esperes ur a mozgalomról tudomást? — kérdi Tóth Aurél táblabíró, elnök.

— Megjelent nálam egy csoport Rubis vezetés alatt és három kivánságot terjesztett elő. Az első az volt, hogy a gyermekeiket a keresztelésnél ne öntsem le a vízzel, hanem ősi áldási szokás szerint mártsam be vízbe. A második óhajuk az volt, hogy a templomról az eddigi keresztet vésssem le és tétessék fel hármas, alól ferde orosz kereszt; a harmadik, hogy a *Hiszekégyből hagyassék ki a szentlélek származásánál a fiú, és csak az atya maradjon.*

Tanu megmagyarázta a nála jártaknak, hogy kivánságaikat ő nem teljesítheti.

Majd elmondja, hogy a nagylucskaiak érintkezést kerestek az izlakal s egy Gebe Demeter nevű pap szította a mozgalmat Amerikából is. Később 1910-ben Pircsák Illés munkási zugirász is a nagylucskaiak közé állott ott hallotta, hogy Pircsák, a ki most mint vádlott szerepel, azt híresztelte a nagylucskaiak között, ha áttérnek, bejön a cár, a ki aztán majd az ő hívei köz- ingyen felszítja a beregmegei gróf (Schönborn) birtokát.

— Mi a véleménye a mozgalom okáról? Vallási volt az vagy politikai?

— Annyit mondhatok, hogy ellem semmit sem tettek. Csendben voltak. Nagy volt azonban a nép közl a földhesség s ezt használták ki ellenük: a vallás tepte alatt.

oka az volt, hogy Magyarországon görög-keleti orosz egyház nincs, csak görög-keleti szerb egyház. A kérelmezők pedig görög-keleti orosz egyház megalkotására kértek engedélyt.

Poponics Jenő jegyző vallotta, hogy a nagylucskaiak imaházat vettek, ennek udvarán felállították a hármassal keresztet — a mit a vizsgálobíró kivételtet — és Kabalyukot, a ki három napig egyházi szertartásokat is végzett Nagylucskán, biztosítva neki a vásárolt ingatlan haszonélvezetét, a község kötelebébe akarták felvételni, de e kérelmet a község elutasította. A jegyző a mozgalmat politikainak mondja.

A mai nap érdekessége még, hogy Todorovics Zachariás ügyvéd több védőtársával írásos kérelmet intézett az elnökhöz, melyben Pásztor Árkádnak, a biskzádi fehérbártnak tanuként való megidézését kéri, mert az egyik vádlott, Vorobcsuk György azt vallotta, hogy Kabalyukot Pásztor vezette be a skizma tanaira. Todorovics védő tegnap reggel a tárgyalás megnyitása után szóbelileg akarta e kérelmet előterjeszteni, de az elnök — tekintettel a megkezdett tanukihallgatásra — a kérelem későbbeni előterjesztésére utasította. Deiben ismét jelentkezett az agilis védő, akkor azonban így szólt az elnök:

— Majd tessék a bizonyítás kiégészítésének kérdésénél az előterjesztést megtenni.

Erre Todorovics védő ma írásban a következő beadványt intézte az elnökhöz:

Nagyságos Tóth Aurél főtárgyalási elnök urhoz

Máramarossziget.

Kérnényem Todorovics Zachariás és dennit társaimak Pásztor Árkádnak tanuként való kihallgatása iránt.

Nagyságos Elnök ur!

Tisztelettel alantirotnak tudomásom van arról, de különben is közudomású dolog, hogy Pásztor Árkád pápai trónálló, biskzádi kolostorlónak az izai és lipsei vádlottakkal sürűbb és gyakoribb összeköttetést tartott fenn. Tehát ezért is, de különösen azért, mert Vorobcsuk vádlott vallomása szerint Kabalyuk Alexa, Pásztor Árkád trónállólól tanulta a schizma alapelveit, tehát Pásztor Árkád kihallgatását kérjük elrendelni.

Pásztor vallomásaival akarjuk bizonyítani, hogy a schizma hirdetése nem bűn, hiszen Pásztor propagandáját a közigazgatási és államhatalom tűri, sőt megengede, hogy privát bucsujáró helyére a hármassal magyar címet tűzze ki. Ha tehát ez nem bűn Pásztorral szemben, miért imputálják bűnül a vádlottaknak? Igaz, hogy a vádlottak nem adtak két millió koronát — «közélcokra» Tisztelettel Todorovics Zachariás, dr. Pap József, Hostsuk János, dr. Lichtenberg Jakab, dr. Prodánocsk Mihály s. k.

panslavă. Se deplânge apoi soarta susținătorilor acesteia, arestați în număr tot mai mare. Se exprimă, însă, speranța că destinatarul nu va împărtăși aceeași soartă, grație statutului său de „mare domn”, de care se bucură. Era rugat să încurajeze tineri, educați dacă se poate, să adere la cauza ortodoxă. La final apare: „pentru mărețul Arkadiusz”¹¹. O altă

¹¹ Varianta în limba maghiară a scrisorii, păstrată în Arhivele Naționale din Budapesta: „Békesség és üdvözlét Önnek az Athos hegyről. Kivánom Önt üdvözölni, találja Önt üdvözletem lelki örömben és keresztény szeretetben, a hogy a jó Isten irlalma akarja. Tertsza meg életben és egészségben az Ön igen értékes működése közepette, melyet Ön Isten dicsőségére és a sok pravaszlav keresztények és felebarátainak lelki üdvérem munkálkodott. Kivánom, hogy örvendjen az Urban és sok évig éljen lelki és testi egészségben isteni életet, a hogy kedvesebb Istennek. Ismerem az Ön nagy baját és fájalmát, hogy lelki fiait, a pravaszlavokat tömlöcbe zárják. Lehet, hogy Önt, mint olyan nagy urat, be nem zárják. Ha küldene

scrisoare, găsită în casa lui Péter Mihók din Horbky¹², pomenește din nou numele monahului. În ea, o femeie emigrată în America dădea indicații ca banii pe care-i trimisese să ajungă la Pásztory. S-a dedus de aici că fostul egumen avea legături cu mișcarea „schismatică”, chiar și cu acei agenți din exterior care au impulsionat-o¹³. Era suspectat că joacă rol de administrator al banilor rusești, subversivi.

Pe baza primei scrisori, Andor și Brenner au dispus efectuarea unei percheziții, contactând Judecătoria Cercuală din Seini. Judecătorul Tihamér Szilágyi se afla, însă, în concediu în acea perioadă.¹⁴ Așa se face că judecătorul adjunct Ferencz Szekeres a fost cel care l-a

több fiatal és tanultabb fiut és tanácsolná nekik a határon tulra menni és a pravaszlav hitet felvenni. Nagy haszon ez Isten dicsőségére. Az egész austriai császárságot pogányok lakják, a keresztényeknek nincs maradásuk, csak Önnek magának ebben a pogányok által kormányzott országban, kik keresztények ellen a törököknek adnak segítséget. Méltóak a pusztulásra mindaketten, ugy Törökország, mint Austria. Ön imádkozik is így? Uram öntsd ki haragodat azon országokra, melyek nem ismernek Téged és nem is akarják ismerni a Te szent dicsőségedet. Ha mi, Ön és mindnyájan keresztények még is szenvedünk a pravaszláviáért, de azért a fiataloknak megmutatjuk az utat és megtisztítjuk a szabad hitet, ha el is vész az ország. Drágább a pravaszlavlia. A földgömbön van még igen sok pogány ország. A mióta Ön megszerette a határontult, az egyedüli keleti igaz hit van mindenütt /szó szerint: az egyedüli keleti igaz hit teljesítettik /. Küldjön egy jóra való fiut. A szent Athos hegy kegyelmeibe való részesedésre az egész világ méltatlan. Sok király és herceg kívánt látni és ott lakni, de méltatlanoknak találtattak, lehet, hogy Ön is méltatlannak tartja magát, ugy is fog meghalni a katholicismus közepette, mint hogy a féreg rágja a tormát, nem ismerve édesebb falatot a tormánál s nagy keserűségben él. – Jól tanácsolta Ön az unitusoknak, hogy ne fogadják el saját papjaikat és hogy vegyék fel a keleti igaz és apostoli hitet. Tanácsolja még azt is, hogy szenvedjenek a hitért, bátorságot nyernek az Istentől s Jézus Krisztustól. Lelki ajándékot kapnak az igaz hit megerősítésére az én és az Ön hazájában. A más hitűek, ha hegyeket is helyeznek át, vagyonukat szétadják s ha jövendőlni fognak vagy testüket elégetik vagy ördögöt üznek ki, ha ők nem azt hiszik, a mit a keleti egyháznak feledve az apostoli hagyományokat és a pravaszlavlia által behozott szokásokat-, el fognak kárhozni. Az egy Istennek egy igaz hite lehet. A nem igaz egyház és hivei el fognak veszni, ezt az apostolok is megerősítették, – ha az angyal jönne is és mást tanítana, átok alatt legyen. A nyugati hit az apostolok által meg van átkozva, s meg van kötözve az égben és a földön Jézus szavai szerint, ki benneteket hallgat az engem hallgat és a ki engem küldött. Nálunk a szent Athos hegyen jólét és nyugalom s egy hit, – a keleti – van. Ön nem szokott válaszolni, Önnél van a cimem. 1913 március hó 15. Árkádus nagyságosnak van ez irva”. (MNL.BM.K.149–1915–3–746., f. 419.); Scrisoarea a descoperit-o mult mai târziu și dr. Sándor László, care a comandat traducerea ei în maghiară și pe care, la 3 mai 1915, a trimis-o la Budapesta, ministrului de Interne.

¹² Magh. Rákospatak, azi în Ucraina

¹³ Magyar Nemzeti Levéltár, (în continuare MNL).BM. K.149–1915–3–746, ff. 259–260.

¹⁴ *Ibidem*.

PESTI NAPLÓ

„Der, Die, Das.“

Levélírást ekkébe a német nyelvűek magánján való
gyors és alapos megismerésére. Díjazás sájközlésért kiki az
„Der, Die, Das“ nyelvterjesztésével Budapest, V., Va-
romart-utca 45.

TÖRVÉNSZÉK

A felvidéki igazgatás

Pásztorj Arkád kihallgatását kéri

Máramarosigazgató nem már valamely geor-
sabb időben folytatják a tanúkihallgatást és így
azt hiszik, hogy a bizonyíték eljárás szomatlan be-
fejezték. Ha így lesz, látszólag az ügyvédek elmondja
vadászról, amelyet *az utolsó beszélés fog követni*,
ugy hogy ítélet február 23-24-ére várható.

Az egyik védő, *Fodorovics Zachariás* több lór-
sával iratos kérelmet intézett az elnökhöz, amely-
ben *Pásztorj Arkádnak*, a bírszádi fehérbatának
tanúként való megidézését kéri, mert az egyik vád-
lott, *Vorobancsik György* azt vallotta, hogy *Kabalyuk*
Pásztorj vezette be a sikizma tanácsai. *Fodorovics*
reggel a tárgyalás megnyitása után szóval
akarta a kérelmet előterjeszteni, de az elnök — te-
kinthetel a megkezdett tanúkihallgatásra — a kére-
lem későbbi előterjesztésre utasította. Délben is-
mét jelentkezett, akkor azonban így szólt az elnök:

— Majd tessék a bizonyíték készítésének ker-
tésénél az előterjesztést megtenni.

Erre *Fodorovics* védő irashoz a következő be-
adványt intézte az elnökhöz:

Nagyságos Elnök úr!

Tisztelettel ajánlom tudomásom van arról,
de különben is közöndomán dolgom, hogy *Pásztorj*
Arkád pápai trónáló, bírszádi kolostorának az
ízai és lipselei vádlottakkal *szűrből és gyakoribb őz-
szekölésért tartott jenn*. Tehát ezért is, de különö-
sen azért, mert *Vorobancsik* vádlott vallomása sze-
rint *Kabalyuk* *Alexa* *Pásztorj* *Arkád* trónálólálta
tanulta a sikizma alapelveit, *Pásztorj* *Arkád* kihalla-
gatását kériük elrendelni.

Pásztorj vallomásaival akarjuk bizonyítani,
hogy a sikizma *hártszék nem bűn*, hiszen *Pásztorj*
propagandáját a kétségbeesés és álambatalan től
sőt megengedte, hogy privát bucsujára helyére it
hármias magyar címet tűzze ki. Ha tehát ez nem
bűn Pásztorjval szemben, miért ímputálják bűnül a
vádlottakkal? Így, hogy a vádlottak nem voltak
két állás között — „Késztőlők”, tisztelettel
Fodorovics Zachariás, dr. Pap József, Hostaik János,
dr. Lichtenberg Jakab, dr. Prodnánszky Mihály s. k.

Máramarosigazgató jelenük A csütörtöki tá-
rgyaláson az elnökhöz írt tanú kihallgatása során
Ceddán *Alexa* és *Pezze* *Iván* *Miklós* *Szelecs*
leo vallomásokkal trélték. *Vorobancsik* *Mihály* *Szelecs*
tanu elmondja, hogy nála is beszéltek 15–20 em-
ber, akik várás dolgozókról beszéltek és azt mon-
ták, ha erőszakkal egyesül a naptár, csatlakoz-
nak a mozgalomhoz. *Rosochka* *Iván* elmondja,
hogy *Babinec* *Irta* *Esze* az áttérőket, *Szavince* *Mi-
hály* jelen volt *Daszoga* *Mihály* házánál, ahol a
vádlottak közül többen azt mondták, hogy *rem*
akarnak magyarok lenni és azért nem kell nekik az
unitus vallás, mert az magyar vallás. Dr. Imre
védő kijelenti, hogy az általa bűntényi kért bizsirat
*tanúk kihallgatásáról a per gyorsabb menete érde-
kben áll. A tanúk megesketeése után a tárgyalás*
végeft.

Pezze *Andri* jelenük: Az „*Utro Rosszi*” című
lap értesítése szerint gróf *Berehtold* kihallgatáson
fogadta *Balasz* nacionalista demokráciáját, aki
Bobrinszky *Máramarosigazgató*re kísérte és ez alkal-
lommal állítólag nyilatkozott *Balasz* előtt a mára-
marossigizgató rutén jerről. A tudósítás szerint gróf
Berehtold először esodálkozásának adott kifejezést
Bobrinszky *Máramarosigazgató*re való utazása fölött,
ami, szerinte, beavatkozást jelent egy idegen állam
ügyébe. Amikor azonban *Balasz* *ölvilágosította*,
mi a célja *Bobrinszky* utazásának, meggyőződött
es azt mondja, hogy *Oroszországban* ok nélkül
uytulankodnak a máramarosigizgató rutén-pör
miatt, mert a magyar bíróságok nagyon jól tudják,
hogy a vádlottak *indatlan emberek és így kétségte-
len, hogy az ítélet is megfellelően csighe lesz. A „No-
vaja Vrenija”* azt állítja, hogy *Balasz* *Berehtold*-
dal *Bobrinszky* *szóval corducuzo* miatt tárgyal és
hogy *Berehtold* ki is esküdtte részre azt, *Balasz*
partjának jelentést tett bécsi utazásáról. *Orosz fel-
hívatóság* forrás *Balasz* bécsi utjáról csak annyit
közöl, hogy meglátogatta *Berehtold*-ot, aki még ab-

acompaniat pe Ervin Eger (delegatul Poliției de Frontieră din Sighet)¹⁵ în percheziționarea domiciliului călugărului, desfășurată în zilele de 16 și 17 aprilie 1913¹⁶. S-au găsit acolo 8 icoane de rit răsăritean, tipărite la Odessa, nimic mai mult. Cel vizat a susținut că le-a primit la pachet cu niște publicații din Lviv, în urmă cu vreo 18 ani. Percheziția nu a relevat, deci, nimic incriminator¹⁷. La scurt timp după consumarea ei, consilierul Poliției de Frontieră din Sighet, Béla Fernency, a primit un telefon de la Imre Hómér din Budapesta, care i-a cerut să sisteze anchetarea lui Pásztorj¹⁸.

În raportul judecătorului din Sighetu Marmației, dr. Illés Andor (descoperit în arhivele din Budapesta), numele călugărului este pomenit pur și simplu alături de cele ale persoanelor scoase de sub anchetă, din lipsa dovezilor incriminatorii¹⁹.

Presă nu s-a oprit, însă, aici. Un ziar, prezentând starea inumană din închisoarea din Sighet, unde țărani „schismatici” își așteaptau procesul, îl considera pe Pásztorj un „pierde-vară”, „făcător de minuni”. Jurnalistul susține că, atunci când a întreat procurorul de ce a scăpat atât de

¹⁵ *Ibidem*, ff. 259–260.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*,

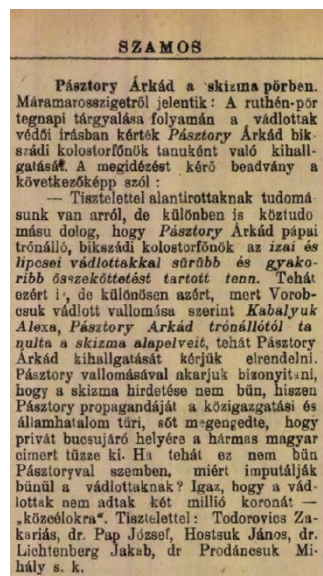
¹⁸ *Ibidem*, ff. 253–255.v.

¹⁹ [..] *Pásztorj* *Arkád* [..] *gyanusítottak ellen nincs alapos gyanuok arra, hogy ők akár a tőlük elkobzott nyomtatványok terjesztésével, felolvasásával, akár más módon büncselekményt követtek volna el. Az ő magatartásuk, melyszerint a Kabalyuk Sándor és társai által rendezett összejöveteleken részt vettek, a gör Keleti orosz egyház szertartásait hallgatták. Az átvett igazgató tartalmu nyomtatványokat olvasták, büncselekmények megállapítására nem alkalmas.; MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 404.v. și MNL-IM-K578–1913–1914–128, A mara-marossigizgató rutén skizma pör.*

ușor monahul de proces, acesta a devenit foarte agitat. E furnizat și amănuntul că avocatul Arthur Klein ar fi intervenit și l-ar fi chemat pe procuror într-o cameră învecinată. După ce au revenit, s-a anunțat că monahul a fost achitat în urma intervenției ministrului Justiției. Autorul articolului încheie astfel: „Fratele făcător de minuni a scăpat din nou și încă cu ajutor ministerial. Mâna unor astfel de oameni poate să ajungă foarte departe!”²⁰. Într-un alt articol se intră în detalii. Este citată declarația procurorului: „În legătură cu Pásztor, într-adevăr au existat câteva indicii, dar s-au dovedit a fi puține pentru a dovedi ceva. O scrisoare din Sofia, cu o semnătură ilizibilă, l-a amintit ca fiind un om de încredere al rușilor, dar în timpul percheziției nu s-a găsit nimic în locuința dumnealui, decât câteva icoane sfinte rusești”²¹.

Pe măsură ce procesul de la Sighet avansa, s-a constatat că avocații în oficiu nu erau prea zeloși în a-și apăra clienții²², așa încât publicistul Viktor Aradi a intervenit, angajând alții²³. Aceștia au cerut reaudierea lui Pásztor, despre care susțineau că se află în conexiuni cu unii „schismatici” din Iza și Lipcse. Mai mult, spuneau ei, din anchete reiese că ar fi chiar mentorul unuia dintre lideri (Kabalyuk). Prin interogarea lui, apărarea dorea să arate că „schisma” nu este un păcat, din moment ce o față bisericească respectată de autorități și guvern o propagă. Mai mult, conchid avocații, dacă monahul a fost scutit de implicarea în proces, de ce în cărca sărmanilor țărani respectivele fapte sunt considerate fărădelegi?²⁴

Presă a continuat, însă, să se refere la legătura monahului cu mișcarea schismatică, arătând că, în urma interogării principalilor suspecti, Alexei Kabalyuk și György Vorobcsuk, ultimul a declarat că cel dintâi a fost discipolul lui Pásztor²⁵. Călugărul a

²⁰ *Népszava*, nr. 305, Budapesta, 30 dec. 1913, pp. 6–7.

²¹ *Szatmári Est*, nr. 28, 31 dec. 1913, p. 1.

²² *Népszava*, nr. 305, Budapesta, 30 dec. 1913, pp. 6–7.

²³ Paul Robert Magocsi, Ivan Pop, *op. cit.*, p. 321.

²⁴ *Szamos*, nr. 5, Satu Mare, 13 feb. 1914, p. 4.

²⁵ *Budapesti Hírlap*, nr. 15, Budapesta, 17 jan. 1914, p. 16.

ținut, însă, să precizeze următoarele: Kabalyuk îl vizita în Oaș încă de pe vremea când era egumen la Bixad. Odată, cu ocazia unui pelerinaj, a stat mai multe zile la mănăstire. S-a făcut remarcă de toți cei de acolo, căci purta pe cap un batic roșu, sub forma unui turban. Acest lucru l-a deranjat pe monah²⁶, care l-a rugat să încerce să nu iasă în evidență. Fiindcă „oaspetele” său vorbea numai rusa, aceasta a fost limba în care cei doi au comunicat. Pásztor respinge, însă, ferm acuzația că atunci ar fi discutat subiecte antinaționale sau despre mișcarea panslavistă. Kabalyuk nu era încă preot, și nici nu se știa despre el că ar avea conexiuni cu Moscova. Sub pretextul pelerinajelor, circula prin toată țara²⁷. A fost și pe moșia din Tur o dată, prin 1911, stând mai multe zile. Participa la un pelerinaj și dorea să se roage în capela conacului. Pásztor susține că atunci chiar l-a certat pe Kabalyuk și l-a sfătuit să nu creeze tensiuni în rândul peleriniilor²⁸. Nu-i plăcea activitatea pe care acesta o desfășura, așa că alte întâlniri nu a mai avut cu el²⁹.

Să fi fost aceste precizări ale călugărului o modalitate de a scăpa de răspundere, acum că intrase în vizorul autorităților? Se poate pune această întrebare, deoarece Alexei Kabalyuk, în jurnalul său (descoperit

— **Pásztor Árkád és a schizma-pör.** Most folyik Máramaroszigeten a ruthén izgatási bűnpör főtárgyalása óriási érdeklődés és igen sok külföldi újságíró jelenléte mellett.

Egyik fővárosi lap írja a következő érdekes dolgokat: A lap tudósítója kérdést intézett a királyi ügyészhez:

— A vizsgálat kiterjeszkedett Pásztor Árkád, a turvékonyai hírhedt milliomos csodabarát dolgaira is, sőt olyasmit emlegettek, hogy ő volt a mozgalom orosz pénzeinek kezelője. Mi az oka annak, hogy ellene elejtették a vádat?

A kérdés kinos zavarba hozta az ügyészt, a védő is feszengett helyén, majd hirtelen felkelt és a szomszéd szobába szólította az ügyészt. Néhány perconyi tanácskozás után visszatértek és az ügyész megkönnyebbülten kezdett mondókájába.

— Pásztorra vonatkozólag tényleg volt valami nyom, de az nem bizonyult elég alaposnak a vádemelésre. Egy szófiat olvashatatlan aláírásu levélben mint bizalmi ember volt megjelölve, de a házkutatás alkalmával csak néhány orosz eredetű szentképet találtunk birtokában...

Amint kiléptek az ügyész szobájából, a tudósító megkérdezte a védőügyvédet:

— Mi az oka annak, hogy annyira fázna Pásztor Árkád nevével?

— Kérem, a per iratait novemberben magához kérte az igazságügyminiszter és fontos állami okokból törölt egyes dolgokat és visszatartott egyes iratokat. Ezek között voltak a Pásztor-féle iratok is. A pörnek ez a része államtitok.

²⁶ Nu puține sunt sursele care menționează faptul că Pásztor era un om misterios, căruia îi plăcea să funcționeze în locuri retrase, fără a atrage atenția. Putem înțelege astfel de ce l-a deranjat un personaj cu asemenea apucături, „extravagante”.

²⁷ MNL.BM. K.149-1915-3-746, ff. 272-275.v.

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ Ca o paranteză, episcopul Firczák i-a cerut lui Pásztor să meargă în localitățile în care s-a răspândit schisma, pentru a-i readuce pe credincioși la confesiunea unită. Episcopul s-a lovit, însă, de refuzul călugărului. „Dacă schismaticii ar fi aflat scopul deplasării mele, m-ar fi bătut”, se justifica Pásztor. L-a sfătuit, însă, pe episcop să interzică pelerinajele la mănăstirea ortodoxă din Suceava. Există acolo un artefact rămas de la martiriul Sfântului Ioan, care atrage pelerinii. Locașul acela era un punct de propagare a schismei.

și publicat recent), îl prețuiește pe Pásztor și îl consideră un mentor spiritual. Spune că mari schimbări s-au produs în viața lui din momentul în care l-a întâlnit pe părintele Arcadie la Bixad³⁰. „Tânărul huțul i-a cerut sfat părintelui stareț Arcadie, care viețuia la mănăstirea Bixad din Transilvania. Călugărul l-a sfătuit pe Alexandru să se dedice slujirii lui Dumenezu. [...] Am mers la Bixad. Acolo se afla bătrânul egumen Arcadie; fusese alungat de la mănăstire, deoarece îi compătimea pe ortodocși. M-am dus la el. Când m-a văzut, mi-a spus toate păcatele mele și mi-a mai zis că, dacă nu mă voi pocăi, până la Rusalii voi muri. M-am întors de la el, m-am așezat sub o cruce și am început să mă rog, fapt pentru care oamenii au început să mă considere habotnic”³¹.

Unii gazetari au profitat de implicarea numelui lui Pásztor în proces și l-au atacat în termeni foarte duri. Dornici să denigreze cât mai mult numele acestuia, când descriau soarta rutenilor implicați în proces făceau adesea referiri în termeni antitetici la Pásztor. Îl considerau un cămătar versos, care „oricând îi poate lăsa pe bieții ruteni fără nimic”³², un manipulator prin credință și superstiții: „sufletul [defunctului] este invocat contra cost în camera special amenajată în acest acop de Pásztor Árkád, dotată cu lumini de magneziu, podele ce se scufundă, unde sufletul de pe lumea cealaltă convinge biata văduvă să semneze câteva acte ori să treacă pe călugărul făcător de minuni vinul, purcelul, mica avere”³³. În alte articole – chiar dacă Pásztor a fost suspectat ca panslavist de anchetatorii mișcării „schismatice” –, ziaristul, descriind acțiunea șovinistă, de maghiarizare, promovată de guvern și numind câțiva complici locali, menționează: „cât timp el [episcopul de Mukachevo, Antal Papp] făcea asta prin rutenime [acțiuni șoviniști, filo-maghiare], Miklóssy și Pásztor Árkád făceau la fel pe teritoriul noii episcopii maghiare de Hajdudorog”³⁴.

³⁰ Данилець Юрій, *Діяльність преподобного Олексія (Кабалюка) у світлі нових архівних документів* [Activitatea lui Aleksei Kabalyuk în oglinda noilor documente de arhivă] în „НАУКОВИ ЗАПИСКИ” БОГОСЛОВСЬКО-ІСТОРИЧНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЦЕНТРУ ІМЕНІ АРХІМАНДРИТА ВАСИЛІЯ (ПРОНІНА), Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», 2018, p. 33.

³¹ Vasile Pronin, *Istoria Bisericii Ortodoxe din Transcarpatia*, Uzghorod, 2009, p. 466; Iurij Danilet, *Viața sfântului Alexie Carpatinul*, Ed. Areopag, București, 2015, pp. 12–13.

³² Viktor Aradi, *Nemzetiségi fejlemények, Máramorosi képek*, 1914, pp. 78–85.

³³ Csécsy Imre, *op. cit.*

³⁴ Gulya Károly, *A Magyarországi rutén kérdés 1910–1914 között, A Máramorosi skizmaper* în Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominae, Acta Historica Tomus XXXI, Szeged, 1968, pp. 3–15.

12 1914. Január 18

VILÁG

Vasárnap

A máramarosi nagy pör Pásztorj Árkád szerepe

Máramarosség, január 17.

(Saját tudósításokból.) Hogyan terjedt el oly feltűnő gyorsan a pravoszláv vallás a rutének között, — mi mozgatta meg ezt a szerencsétlen, gyámolatlan népet? — erre a kérdésre még eddig senki sem adott kielégítő választ. Hiszen igaz, hogy sokat megmagyaráz a rutén papság természetrajza, sokat megmagyaráz a közigazgatási halálhívek máramarosi kényszerítő no meg végre maga a skizma fejlődésnek útja is, de mindezek nem adnak kielégítő magyarázatot. Ez a nép sokhelyt gyűlöli papjait, de nem mer veltük szembeszállni, fogesikorgatva nézi a közigazgatókat, de némán aláveti magát, — aki csak figyelemmel kíséri a máramarosszellig nagy — vagy inkább hosszú — pört, mindenki éri, hogy itt a háttérben még eddig titkos kezek működnek. És még inkább éri, sejtí ezt az, aki figyelemmel kíséri a nagy pört megelőző, sőtét részletekben bővebben vizsgálólat. Az igazságügyminiszteri cenzura következtében sok kérdés homályban maradt, de a homály lassanként eloszlik, a kép valódi körvonalai egyre határozottabban kibontakoznak. Vorobeszk György vádlottól kérdezi az elnök:

— Ki volt a nagyobb skizmatudós, ő e, avagy Kabalyuk?

És Vorobeszk szerényen elhárítja magáról az elsőbbséget:

— Kabalyuk Alexi jobban értett hozzá, mert nekí Pásztorj Árkád volt a tanfőmestere . . .

A turvékonyai milliomos esodabarát rejtélyes alakja újra felbukkan és az ő egyénisége, sőtét szereplése sok mindent megmagyaráz. A turvékonyai koronás magyar címerrel díszített homokoztatva papola gazdája, a közigazgatási és megyei urnák jóvalása körül rejtélyek megmagyarázzák ezt a rejtélyt. Mert ezek csak a dolgokat . . . Pásztorj Árkádiusz görög-katolikus bázilika szerzetes volt, végigszolgált a máriapapján, nagybereznaí és biskzádi zárdá-csodátvőhelyeket, mindenütt kuruzsolt, esodákat tett és germadavál gyűjtötte a pénzt a bázilikának. De amikor „csodátvő” oly nagy mérvben folytak, hogy a csendőrség a hamis pénzveredő jónak látta a szent zárdában keresni, amikor egy római katolikus pásztor maga megszokálta a dolgot és nehez vádakkal tett felléleltest menesztelt a szentsétkhez, a bázilikák is kénytelenek voltak elejezni a

szent embert és kidobták a zárdafőnökségéből.

A csodátvő szent, aki Biskzádon a szin Máriával, meg szent társával közvetlenül érintkezett, — színes megvilágításnál és magnéziumfényénél, — a zárdafőnök ur diadalmasan vonult ki a kegyhelyről és átvonult saját turvékonyai cserbholdas birtokára. Mert az örök szegénység fogadalmat tett csuhás a jámbor hívőkől elszedett pénze egyrészt saját maga részére tette el, számított arra, hogy valamikor mégis megítheti a bokáját és ilyenkor nagyon jól fog esni egy csomo czeresbankó. Innen kedve állandón birkóztak a bázilikák meg szent Árkádiusz. A bázilikák nem merték nyíltan fellépni a minden titkok tudójával szemben, féltek a botránytól, míg Árkádiusz bosszu léphetett és keservesen meg is bosszulta magát volt társain, akik osztózkodtak vele, de a lábjan cserbenhagyták. Biskzáddal szemben, — Turvékonyán — kontra-zárdát és kontra-bucnyjáróhelyet épített és a magyar koronás, meg a pápai címer oltalma alatt vígnu utje kisded vallásfajtái játékait. Örült, versengetés indult meg a szent konkurrensok között és talán nem is vártlan jelenség, hogy a skizma-mozgalom ebből a fertőzött fészkeből indult ki. Elvégre Turvékonyán sokkal piszkosabb dolgok is folytak hatóságí passzív támogatással. Itt tanult a szerencsétlen Kabalyuk és ő a fő-
— Pásztorj Árkádiusz még nincs a vádlottak között.

A véresen felháborító háttér előtt ma még csak a kis komédia folyik és hogy ez hogyan folyik, arra nézve jellemző, hogy Kabalyuk Sándor már nyíltan kijelentte, hogy nem az ő szavai velle jegyzőkönyvbe a vizsgálóbíró. A vizsgálóbírói szóba rejtélyei már kezdenek a felszínre kerülni és a pör lassanként más merdebe terelődik. Oly mederbe, amelybe a bíróság nem akarja terelni.

Van a vádnak egy különös bizonyítéka; egy Kabalyuk Alexihez írt level . . . mert ebben a párban minden oly szokatlan és idegen-szerű . . . A levelet Denaszíusz atyoszi szerzetes, a zárdafőnök titkára írta és tudatta Kabalyukkal, hogy Odesszából anyai templomi felszeresét kaphat, amennyit akar. Beszélje meg az orosz követésnével, hogy hogyan hozhatja be az országba. Ez a level az egyetlen látszólag súlyos bizonyíték, de . . .

Kérdezzük a védőt, látta-e ezt a levelet a főtagyalás előtt?

— Nem; keresiem, mert hallottam róla, de nem tudtam hozzájutni . . .

Nekünk volt alkalomunk látni a levelet. Az írás hasonló Denaszíusz írásához, de még a

másik semmifélemondó levele az atyoszi zárdá papírosára van írva, ez közönséges papírosra van . . . Kabalyuk Sándor nem akar erről a leveléről tudni . . .

A gyanus level

A mai tárgyalás Kabalyuk Elek folytatódagos kihallgatásával kezdődik, Felobeszk Kabalyuknak a fogházából Eugenius cholmi pászokhoz intézett levelét. Ebben Kabalyuk többek közt azt írja, hogy Gerovszki Alexi és Georg terjesztették az államellenes nyilatványokat Magyarországon és esodát néphátrá haragították a hatóságok. Felobeszk egy másik levelét is, amelyet gróf Bobrinski Vladimirhoz intézett Szt.-Pétervárra és közli benne, hogy mi a vád, egyben kéri, hogy tárgyaláson jelenjen meg Bobrinski is. Az iratok közt van egy utlevél is, amelyre vonatkozólag az elnök megkérüli, hogy mért váltota, amire Kabalyuk azt válaszolja, azért, mert akkor Jeruzsálaban ment. Ugyanakkor az iratok közt van az alökörösmezői gr.-kat. Jelentés bizonylata, amely szerint Kabalyuk nem lehetett be áttértesít, mire Kabalyuk azt válaszolja, hogy nem. A községi bizonylat szerint Kabalyuk hosszabb idő óta rendes kenérvékeséssel nem fogalkozott.

Dr. Kérin Artur védő kéri annak jegyzőkönyvbe vételét, hogy Kabalyuk Bobrinskihez intézett levelének szövegét magyarul ő csinálta és Kabalyuk ezen, orosz nyelven való létránsál érdemi változtatásokat nem csinált, csak lényegtelen formaiségekat tett meg hozzá.

Az elnök ezt, minthogy a főügyésznek erre nézve megjegyzése nincs, jegyzőkönyvbe véte.

Dr. Klein Artur, Kabalyuk védője kéri, hogy a bíjnek közt lévő és áltófogos Dionisius szerzetes által írt levelről állapítsák meg, hogy azon nincs a klastrom látképe, mint a más szerzetesekéi küldött leveleken, a leveinek horitika sincs és nem lehet megállapítani, hogy a levelét hol adták fel. Kéri továbbá megállapítani, hogy mint került ez a level a vizsgálati iratokhoz és kéri, hogy egyszerűen miképpen neki kiadassék.

Az elnök kijelenti, hogy a védő kérelme tárgyalában a törvényeszk érdemlegesen később fog határozni, de már most is feltehető a vád képviselőjét, esdesleg megjegyzésének előterjesztésére.

Dr. Hrisz Andor főügyész kijelenti, hogy mivel Dionisius levele a Vorobeszkül és Kabalyuktól lefoglalt egyházi könyvek között találtott, a levele vonatkozólag hallgatassék ki Vorobeszk annál is inkább, mert ez a level az, amelyet az elkövetés útja Vorobeszk egy határrendőrségi közeg megvezetgetésének kísértelevelé mindnőre meg akart szerezni és őnagya is elismerie, hogy ebben kompromittáló adatok vannak.

Az iratok

Ezután az íral vádlottak kihallgatására került a sor. A halma-nadrágos, rubás íral vádlottakkal Daroyj tolmács a vádat rutén nyelven ismertele. A vádlottak ezután elhagyják a termet és egyenként kerülnek kihallgatásra. Az első vádlott Szabó Mik-

Un an mai tâziu, numele lui Árkád Pásztorj va fi din nou în centrul atenției. De data aceasta nu într-un proces comun, cu mai mulți inculpați, ci într-unul individual, în care era acuzat chiar el de trădare de țară.

De la ce a pornit totul?

Această poveste captivantă este strâns legată de numele unui anume János Timina, nepot vitreg al monahului Árkád Pásztorj³⁵. În vara anului 1914, când s-a poruncit mobilizarea pentru front, acesta

³⁵ A a fost fiul lui János Timina și al Karolinei Lanner. După moartea soțului, văduva s-a recăsătorit cu Péter Pásztorj, fratele mai mare al lui Árkád Pásztorj. În mai multe documente, este caracterizat ca având probleme cu alcoolul și cu jocurile de noroc, ca fiind o fire violentă cu familia și nedispus la muncă. De meserie a fost mecanic, însă, în 1909, în urma unui accident suferit la mâna stângă, a devenit inapt de muncă,

s-a prezentat pentru înrolare la Sighetu Marmației. Din cauza handicapului avut la mână, a fost refuzat. Era incapabil să manevreze o armă. După spusele lui, ar fi insistat atunci pe lângă oficiali (mai ales pe lângă căpitanul György Tury) și i s-a permis să rămână. Presta diferite servicii în cadrul regimentului: munci în atelier, repararea unor mașinării etc.³⁶

O întâmplare ciudată avea să se petreacă în acele zile la Sighetu Marmației, iar Timina a fost martorul ei. Undeva în apropierea pavilionului Groedel, doi preoți care aduseseră cai pentru trupele imperiale, stăteau la discuții. Luau parcă în derâdere mobilizarea, lasând impresia că eforturile armatei vor fi în van și că trupele rusești vor câștiga. Din discursul lor reieșea că nici pe localnici nu i-ar fi întristat un astfel de deznodământ. „Când popa rus le va arăta crucea rusească și icoana Sfântului Vasile, vor pune armele jos”. Timina s-a dus repede să raporteze cele auzite. La post l-a găsit pe locotenentul dr. Andrei Dobossy (avocat la Satu Mare, cu care se cunoștea din Bixad). S-au întors împreună ca să dea de urma preoților, care plecaseră deja. Ceea ce Timina își mai amintea erau lungile consilii ținute în urma evenimentului³⁷.

Poate că atunci a avut soldatul revelația că i s-ar potrivi slujba de agent secret. La scurt timp, se afla din nou în biroul căpitanului György Tury. Susținea că deține informații compromițătoare tocmai despre unchiul său, Árkád Pásztor.

Ce s-a întâmplat mai exact? La 9 august 1914, probabil pentru că nu avea multe sarcini de îndeplinit, Timina a fost lăsat să plece acasă pentru opt zile³⁸. Revenit în satul de baștină (Vama), a surprins în pădurea din Valea Măriei, în hotarul Turului, o întâlnire ciudată³⁹. Un preot și un păstor purtau o discuție. În momentul în care și el a apărut în peisaj, cei doi au încheiat discuția și s-au despărțit. Preotul a luat-o înspre Tur, iar păstorul spre Vama. Circumspect, Timina a intrat în discuție cu ultimul. A auzit astfel o frază îngrijorătoare, rostită de către interlocutorul său: „E necaz mare, arde pământul sub picioarele ungarilor”. Descosându-l, a aflat că preotul i-ar fi dat acea informație. Timina a adăugat că, după ce l-a privit mai atent pe partenerul său

singura sursă de venit devenind indemnizația de invalid.: MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 65.

³⁶ MNL.BM.K.149–1915–3–746, ff. 290–293.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, f. 37.; S-a aflat la Valea Măriei deoarece i-a împrumutat administratorului băilor de acolo niște scule, pe care a mers să le recupereze.

de discuții, a observat că sub hainele țărănești se ascundea un chip de om inteligent, bărbierit și aranjat⁴⁰. Avea o pălărie asemănătoare zonei Debrecen, ochi albaștri și mustață blondă⁴¹. Ce i s-a mai părut suspect lui Timina a fost faptul că păstorul a declarat că are grijă de vitele lui „Nagyságos Ur” (n.n. Pásztor Árkád). A observat, însă, ulterior, că de acea ciurdă se îngrijea un alt angajat⁴².

Cum a interpretat Timina această întâlnire? Faptul că sub hainele de păstor se ascundea un om „inteligent” l-a făcut să creadă că acesta era un spion rus. Cum preotul, partenerul de discuții al păstorului, a luat-o în direcția domeniului lui Pásztor, gândul i-a zburat imediat la moșier. Árkád Pásztor deținea deci informații legate de soarta războiului (va arde pământul sub unguri), pe care, prin intermediari (preotul), le transmitea iscoadelor ruse (păstorul deghizat).

Precaut, căpitanul György Tury l-a trimis imediat pe Timina la Košice⁴³, pentru a da o declarație în fața procurorilor militari⁴⁴. Ajuns acolo la 18 august 1914, János Timina și-a menținut afirmațiile. Ba mai mult, a susținut că monahul ar avea multe relații în Rusia și că Soter Ortinszky, episcopul greco-catolic din Statele Unite ale Americii, i-ar fi acestuia rudă (știe asta din poveștile tatălui său vitreg). În declarație, soldatul îl numește pe Ortinszky ba episcop rus⁴⁵, ba episcop schismatic⁴⁶. Eventuale detalii despre toate acestea putea oferi fie mama lui Timina, fie preotul Ákos Kaminszky. Ultimul activase în America, însă, se întorsese în Ungaria și slujise și la Bixad⁴⁷.

„Agentul secret” Timina avea informații și despre un alt personaj, canonicul de Gherla, Petru Fabian. Despre acesta susținea că, aflându-se la Vama, la băile Puturoasa, a luat masa cu mai mulți preoți. Canonicul și confrății săi discutau strategii de război. Fabian le-ar fi mărturisit comesenilor săi că românii din Ardeal s-ar fi alăturat trupelor românești din Regat, însă, Ungaria a jucat inteligent și le-a evacuat „inteligentia”⁴⁸.

După declarațiile date, János Timina a rămas la Košice⁴⁹.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 159.

⁴¹ *Ibidem*, ff. 290–293.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Magh. Kassa, azi în Slovacia.

⁴⁴ MNL.BM.K.149–1915–3–746, ff. 290–293.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 159.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 37.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*, ff. 290–293.

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe tartozik.
 This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.
 archívum
 Magyar Nemzeti Levéltár

Figyzőkönyv

Felvételek Auszgyvárosban, 1914. okt. 19-én
 Timina János jekeseg népfelkelő hősiesség
 kihallgatása alkalmával.

Teljes rannak ululrólalak:

Timina János népfelkelő, 28 éves
 párn. kaff. vallású, büntetlen egyen fejjall-
 gultatván előrelőja hogy a m. kir. hon-
 vid ügyvezető előtt 1914. aug. 18-án lett
 vallomását mindeubem fentartva ki-
 gyártelep vezető követhetőket adja elő:
 "A városi Cirkusd elleni gyarmat az, vil-
 kulinosz magyarisítás hat- befejezte nap-
 jánv lehetett, a mihez is ő szabadsá-
 gnyaralása egy lőre is, itthon vármegy-
 lőre tartózkodott járt a Meriavölgyi főr-
 stórt a Jurekanyai határbau lévő erdőre,
 a hol valaha a felkelőknek jektették a
 néket hogy is lehetett mit megmaradale
 a hivatalos folyban, mely köztük volt,
 nem hallható, honem csak a mielőz
 a pártos vilvit papnate jekteth egyen
 a pártosköt elment, ő volmenven a misz-
 kóhoz, s. becsölbe egyelőrevel vele kullta-
 meg fők, hogy a pápi ember cson kije-
 jekt mondta neki, ez a magyar nálaty
 a föld". ő kerdette hogy honnan kullja
 ket mire kijelentette, hogy a kőteleadó
 ur mondta neki.

ő jektette hogy a pártost,
 mind a kőteleadót jektette ismenin:
 a pártos ember kővarrot, vőnt vőnt,
 kőrepestermeti vőnt, ő vőreábarma kőnt
 bajna is pires kerdetett, kőntvilvit 40-
 45 éves lehetett, ki a magyar nyelvű
 akadémia magyarságon vőntetett kőntessel.
 A pápi ember jektette 2 év kőnti or-
 volny jektette kőnti pápi jektette kőnt-
 nyű feleke jektette kőnti kőnti.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Anchetă împotriva lui Pásztor. Călugăr dezertor?

Tribunalul militar din Košice a considerat necesar să verifice acuzațiile soldatului Timina. Prin intermediul procuraturii din Satu Mare, s-a inițiat astfel o investigație, condusă de Lajos Kelemen, șeful de post din Bixad⁵⁰.

Pe baza unor interogări, jandarmeria din Bixad a reușit să adune următoarele date: monahul a fost percheziționat în anul 1913, în procesul „rutenilor schismatici”. Două posturi de jandarmerie (cele din Sighet și Seini) au colaborat atunci, însă, acțiunea lor nu s-a soldat cu dovezi incriminatoare la adresa lui Pásztor. Se constată, însă, prezența unui număr imens de pelerini pe moșia călugărului, printre care nu-i exclus să se strecoare și credincioși ruși. Pare dubios și modul în care fostul bazilian și-a procurat averea de milioane de coroane⁵¹. Ofițerii de poștă din Bixad au pus la dispoziția anchetatorilor „recepte” care atestă că între anii 1898 și 1900, Pásztor a primit colete cu bani în valoare totală de 13.200 de coroane, din Leipzig și Praga⁵². Investigația jandarmilor a evidențiat, însă, și tensiuni între călugărul din Tur și soldatul Timina. Nepotul vitreg își detesta unchiul, deoarece nu îl ajuta financiar. Caracterul soldatului e creionat, de altfel, ca al unui bețiv, avid de bani⁵³.

În timpul investigației, a început să circule un zvon îngrijorător: monahul Árkád Pásztor ar fi evadat, ar fi fugit de pe moșia sa. La 18 septembrie 1914, Szabolcs Kállay, judecătorul cercual din Orașul Nou, și notarul Ferencz Latkóczy s-au aflat la Bixad pentru a judeca un caz. Atunci, șeful de post, Lajos Kelemen, le-a povestit celor doi funcționari despre acuzațiile care i-au fost aduse monahului, după care a subliniat că Pásztor nu se mai afla pe moșie⁵⁴.

La aflarea veștii, judecătorul Kállay și Péter Péchy, prim-pretorul plășii Oaș, au făcut presiuni să preia acel caz. Chiar în ziua cu pricina, 18 septembrie 1914, pretorul Péchy a trimis o telegramă tocmai la Budapesta, la cabinetul ministrului de Interne. Mesajul a fost scurt:

⁵⁰ *Ibidem*, ff. 133v.–137.v.

⁵¹ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ „În acel moment războiul era în plină extindere și se auzea, din toate locurile, cum în Galiția trădătorii ajută trupele rusești. Printre acei trădători, majoritari erau rutenii. Astfel, fiindcă știam că Árkád Pásztor intră în contact cu extrem de multă lume, la vestea dată de Lajos Kelemen m-am îngrozit”. Avea să declare Szabolcs Kállay: MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 272–283.v.

Árkád Pásztor a evadat⁵⁵, cazul să fie preluat de oficialitățile Preturii Orașu Nou⁵⁶. Pásztor fusese implicat și cu un an în urmă într-un proces, acela al rutenilor „schismatici”, pretorul deținând informații, din surse sigure, că autoritățile au mușamalizat cazul⁵⁷. Cu aceeași cerere i se adresează și comitelui Csaba Adorján, prin scrisoarea prezidențială 54/1914, dar și Procuraturii⁵⁸.

Acțiunea îndrăzneță a pretorului nu a fost bine primită în cercurile superioare oficiului său. La 20 septembrie, prin scrisoarea prezidențială 401/1914, comitele îl ceartă pentru că nu a respectat procedura, sărind trepte ierarhice și ocolind instituțiile intermediare atunci când s-a adresat direct ministrului. În plus, pentru că acuzase instituțiile polițieneste și judecătorești de abuz în serviciu, îl atenționează că își riscă propria libertate⁵⁹. În ceea ce privește solicitarea pretorului, comitele nu a dorit să-i dea curs, argumentând că are deplină încredere în organele care se ocupă de caz⁶⁰. A urmat refuzul ministrului de Interne. La 23 septembrie, de la acel nivel se anunța că nu se poate onora cererea lui Péchy, deoarece nu intră în atribuțiile ministerului de Interne astfel de decizii⁶¹. (conform legilor §83 și 84 din regulament, procuratura delega investigatorii⁶²). Se solicită ca, în viitor, pretorul să nu se mai adreseze direct ministrului, ci doar prin intermediul vicecomitelui⁶³.

Ce se întâmplase, de fapt, cu Árkád Pásztor, omul dat dispărut? Călugărul a afirmat că fusese pe moșia sa din Trip. S-a adăpostit acolo pentru câteva zile, pentru a evita unele tensiuni cu câțiva dintre supușii săi. Mai exact, juristul Andor Matesz⁶⁴, membru al unei familii

⁵⁵ De ce nu a verificat judecătorul Kállay dacă Pásztor a evadat sau nu? La întrebare va răspunde, mai târziu, notarul Latkóczy. Este aproape imposibil să verifici unde se află monahul Árkád Pásztor. Toți slujitorii de pe moșie sunt instruiți. Cui se interesează de călugăr, nu i se răspunde. Nimeni nu știe nimic. Dacă se insită eventual, cel care dorește să îl întâlnească pe monah este poftit în rezidența acestuia, unde este pus să aștepte. Ori până ce este primit de Pásztor, ori până ce este poftit afară, sub pretextul că Pásztor nu este acasă. Nu se poate verifica fără o procură, domiciliul exact.: *Ibidem*, ff. 288–290.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 4.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 27.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 28.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, f. 21.v.

⁶² *Ibidem*, ff. 133v.–137.v.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ A stat trei ani pe moșia călugărului, nu primea salariu, doar cazare și masă; se ocupa de chestiunile birocratice și îl reprezenta pe călugăr în procese.

înstărite, s-a îndrăgostit de o slujitoare de-a monahului, pe care a decis să o ia de nevastă. Părinții juristului nu erau, însă, de acord și puneau presiune pe călugăr ca să oprească nunta. Pásztor, lovindu-se de încăpățânarea lui Matesz, a hotărât să plece de pe moșie, pentru a nu participa la eveniment. A stat astfel pe moșia din Trip 8 zile, însoțit de martori: nepotul János Pásztor și sluga Ferencz Tyukodi⁶⁵.

Numai că toate acestea s-au petrecut în timpul invaziei rusești în Maramureș. Când a revenit la Tur, călugărul a fost urmat de 400 de căruțe încărcate cu refugiați din Sighetu Marmăției, Yasinia⁶⁶, Rahkiv⁶⁷ și Teceu⁶⁸. I-a adăpostit pe aceștia timp de trei săptămâni (cât a durat invazia) și le-a asigurat hrană. Acest fapt a generat și mai multe suspiciuni, în unii oameni încolțind ideea că Pásztor a fost pe front și a interacționat cu rușii⁶⁹.

Pe astfel de zvonuri și-au clădit argumentația cei doi funcționari din Orașu Nou, atunci când au făcut presiuni pentru a prelua cazul. În gara din Satu Mare, o anume Lajosné Várady, le-ar fi confirmat celor doi că, printre țărani din Tur, se vorbește liber despre statutul de spion al lui Pásztor⁷⁰. Au găsit astfel ascultare la procurorii din Satu Mare, care au înștiințat Tribunalul Militar din Košice de cererea lui Péchy. În consecință, la 23 septembrie 1914 au primit confirmarea din partea acelui tribunal, după care, la câteva zile, s-au trimis și actele⁷¹. Atunci au aflat cei doi de declarația soldatului Timina, pe care au încercat imediat să îl contacteze. Tot atunci, judecătorul din Orașu Nou a început să corespundă direct cu procurorii din Košice⁷². Cazul pe care tocmai s-au angajat să îl investigheze putea avea rădăcini adânci, ramificate. Se impunea deci o acțiune prudentă, cu rezultate pe termen lung. Kállay dorea să pornească ancheta, cercetând actele procesului rutenilor schismatici, pentru a afla de la ce a pornit atunci percheziția. Era interesat, totodată, să afle și rezultatele descinderii. A cerut, de asemenea, o hotărâre militară, necesară

⁶⁵ Și Andor Matesz a confirmat că Pásztor nu a participat la nunta lui. „Zicea că trebuie să meargă la Orașu Nou, în vederea unor consultări legate de ridicarea unui spital”. *Ibidem*, f. 238.

⁶⁶ Magh. Körösmező, azi în Ucraina.

⁶⁷ Magh. Ráho, azi în Ucraina.

⁶⁸ Pásztor susține că aceștia au venit la el pe moșia din Trip.

⁶⁹ *Ibidem*, ff. 272–275.v.

⁷⁰ *Ibidem*, ff. 282–283.v.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Ibidem*, f. 31.

în cazul în care, descoperind ceva incriminator, trebuia să inițieze o nouă percheziție pe moșiile lui Pásztor⁷³.

Până să primească răspuns sau îndrumări, Kállay a acționat în alte direcții. A cerut, de exemplu, prin intermediul prim-pretorului plășii Monor, interogarea martorului Lajosné Várady (aceasta se mutase din Tur la Monor)⁷⁴. La 9 octombrie 1914, femeia avea să declare că nu are niciun fel de dovadă în sprijinul vorbelor sale. A precizat că cele relatate sunt simple zvonuri⁷⁵. În cele patru sau cinci ocazii în care a interacționat cu călugărul, acesta nu a lăsat deloc motive de bănuială, fiind tot timpul o gazdă primitoare. A vorbit și despre aura de mister ce învăluie acest om, despre reputația de clarvăzător de care se bucură în rândul poporului. A crezut că preoții l-au denunțat în urmă cu câțiva ani, și de aceea i-au cercetat jandarmii moșia. A auzit, însă, de la câțiva muncitori că Pásztor a fost investigat în contextul „procesului schismatic”, sub acuzația de spionaj. Despre asta le-a vorbit celor doi domni în gara din Satu Mare. Mai spune că tot atunci s-a zvonit că, în urma acuzațiilor formulate, călugărul a băut otravă și a murit. Femeia încheie prin a afirma că, dacă aceste vorbe ar fi avut temei, nu ar fi așteptat să fie abordată de judecător. L-ar fi denunțat chiar ea pe monah, căci se consideră un cetățean responsabil⁷⁶.

O altă pistă abordată de judecător a fost interogarea publicistului Viktor Aradi. Acesta, în numărul 26 din anul 1913 al revistei *Huszadik Század*, a scris un articol despre activitatea călugărului, în care l-a atacat foarte dur⁷⁷. Magistratul dorea să afle în baza căror surse a fost scris textul, pentru a le utiliza și în investigația de față. La 29 septembrie 1914, solicitându-i-se concursul, poliția de stat din Budapesta a stat de vorbă cu autorul⁷⁸. Din declarația acestuia a reieșit că documentele pe care le-a consultat se află la Užhorod. Ele se referă la ancheta disciplinară deschisă de episcopul de Mukachevo împotriva călugărului

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ Să ne reamintim că această doamnă le-a povestit lui Kállay și Péchy că țaranii din Tur vorbesc liber de faptul că Pásztor e spion.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 33.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*, articolele lui Aradi despre Pásztor: Aradi Viktor, *A milliomossá lett „csodatevő” barát*, în *Szabadgondolat* 1913, p. 300; Aradi Viktor, *Tanulmányok a nemzetiségi kérdés köréből. (A ruthén skizma – Pásztor Árkád – A hajdudorogi püspökség* în *Huszadik Század*, 1913, pp. 263–276; Viktor Aradi, *Nemzetiségi fejlemények, Máramorosi képek*, 1914, pp. 78–85.

⁷⁸ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 35.

în anul 1901⁷⁹. În ceea ce privește numele informatorilor săi, autorul nu a dorit să le facă publice, din motive de confidențialitate⁸⁰.

În timp ce judecătorul de pretură efectua investigația pe cont propriu, prim-pretorul Péchy a trimis din nou o telegramă pe adresa ministerului de Interne. De data aceasta putea să își justifice acțiunea directă prin mandatul obținut de la Tribunal Militar, care pasase preturii cazul. Funcționarul a adus la cunoștința autorităților de la Budapesta ultimele noutăți și a solicitat detectivi pentru a-l asista pe judecătorul Kállay⁸¹. Jandarmii din subordinea acestuia nu aveau calificarea necesară pentru a efectua o anchetă discretă, temeinică⁸².

Așa a ajuns în Țara Oașului agentul secret Ede Sperling⁸³.

Un detectiv din Budapesta în Țara Oașului

Detectivul a ajuns la Orașu Nou în 6 octombrie 1914⁸⁴. În lipsa pretorului, a primit actele cazului de la funcționarul Latkóczy. A început să studieze dosarul și să ia notițe⁸⁵, fixându-și sarcinile pentru începerea activității. Înainte de toate, trebuia să dea de soldatul Timina și să-l interogheze, pentru a vedea dacă acesta poate oferi informații noi. Cele furnizate de el Tribunalului Militar nu fuseseră dovedite⁸⁶. Acompanied de Péchy a plecat la Satu Mare, în încercarea de a-l găsi. Nereușind, la 8 octombrie 1914 a trimis telegrame tuturor celor 12 oficii de soldați, solicitând ajutor. În așteptarea răspunsului telegrafic, Sperling și-a continuat cercetările în Oaș. A fost în localitățile Vama (unde a discutat cu notarul), Valea Măriei și Tur. Datele adunate l-au pus pe gânduri⁸⁷. Se confirma că soldatul Timina este dependent de alcool și de jocuri de noroc. A aflat și că, la un moment dat, acesta i-a solicitat lui Pásztor un ajutor financiar, fiind, însă, refuzat. Detectivul a ajuns astfel să nu excludă posibilitatea ca acea nemulțumire să fi generat denunțul, hrănind o dorință de răzbunare. Pásztor, la prima impresie, pare un cetățean respectabil. Dar e nevoie de mai multe date

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ *Ibidem*, f. 23.

⁸² *Ibidem*, ff. 272–283.v.

⁸³ *Ibidem*, f. 24.v.

⁸⁴ Știm asta din jurnalul de activități al detectivului.

⁸⁵ *Ibidem*, f. 51.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 116.

⁸⁷ La 9 octombrie 1914, prin raportul 5847/914, adresată ministrului de Interne, detectivul își exprimă aceste gânduri.

pentru o imagine concludentă⁸⁸. După o zi, la 9 octombrie 1914, a mers la Băile Puturoasa, pentru a se interesa de situația canonicului de Gherla, Petru Fabian. De aici a plecat apoi la Racșa, pentru a urmări o altă pistă: posibile mișcări naționaliste românești.

La 10 octombrie 1914, interesat de ambele probleme (cazul Pásztor și mișcările naționaliste), detectivul s-a deplasat în localitățile Prilog, Remetea, Boinești, Târșolt, Cămărzana, Lechința și Călinești-Oaș. În ziua următoare s-a aflat la Livada și Ioșib. La 12 octombrie era din nou în Vama și în Tur, iar a doua zi a urcat la mănăstirea Bixadului, prilej cu care l-a interogat pe egumenul Augustin Maxim. Acolo, pe turnul bisericii, detectivul a zărit o cruce schismatică cu trei brațe, a cărei utilizare, din câte știa el, era interzisă pe teritoriul Ungariei, fiind un simbol rusesc. Din conversația purtată cu egumenul Maxim a aflat că acea cruce a fost pusă în perioada în care Pásztor administra lăcașul, cu ocazia renovării mănăstirii. În opinia stareșului, toată activitatea celui cercetat era plină de mister. Pásztor nu putea fi, însă, bănuit de spionaj, dând, dimpotrivă, adeseori, dovezi de bun patriot⁸⁹. Tot în Bixad, Sperling le-a luat declarații lui Teller Ferenc, directorul băilor de acolo, și, Ármin Jónás, comerciant. La 14 octombrie 1914 a mers iarăși la Tur, pe urmă la Toagul lui Pásztor și la Valea Măriei, de data aceasta pentru a culege informații în legătură cu preotul și cu păstorul din declarația lui Timina. În timpul vizitei la Toag, detectivul a remarcat că János Pásztor, secretarul și nepotul călugărului, purta tot timpul haine preoțești; ba mai mult, chiar efectua servicii preoțești în biserică, el nefiind hirotonit⁹⁰.

În ziua următoare, alături de judecătorul Kállay, Sperling a făcut bilanțul cercetării, după care cei doi au călătorit la Košice, pentru a se vedea cu procurorul militar⁹¹. Întâlnirea lor a avut loc la 17 octombrie 1914. Dacă vom compara jurnalul detectivului cu registrul de activități al lui István Fejes, avocatul călugărului, vom observa că, în aceeași zi, și cel din urmă s-a aflat la Košice pentru o discuție cu procurorul⁹².

Cu acel prilej, cei doi – judecătorul și detectivul – s-au întâlnit pentru prima oară cu János Timina. După ce s-a depus cererea de permisie a acestuia, toți trei s-au întors la Orașu Nou. La 19 octombrie

⁸⁸ *Ibidem*, f. 116.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 56.

⁹⁰ *Ibidem*, f. 56.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² GKPL-I-1-a-1919-906.

1914 a avut loc acolo reinterogarea lui Timina⁹³. Acesta a declarat că își susține afirmațiile făcute anterior. Pe lângă asta, aduce în discuție și o convorbire surprinsă între Árkád Pásztor și Clemente Gavriș, la acel moment egumenul mănăstirii Khust, cu prilejul căreia ultimul i-ar fi spus lui Pásztor: „Nu vă fie frică părinte, dumneavoastră aveți lacătul, iar eu am cheia”. Din acest dialog, despre care nu oferă alte detalii, Timina deduce că egumenul ar putea deține informații folositoare înaintării procesului⁹⁴.

Detectivul⁹⁵ și Kállay⁹⁶ au plecat apoi la Vama, pentru a-i interoga pe Lajos Matusz și Péterné Pásztor⁹⁷. Văduva confirmă că soțul ei a fost fratele lui Pásztor, dar nu știe de nicio legătură între călugăr și episcopul Ortinszky sau cu oameni din Rusia⁹⁸.

La 20 octombrie 1914 a fost interogat la Orașu Nou Miklós R. Nagy⁹⁹. Ca locuitor în Seini, acesta inițiasse pe propria cheltuială o campanie de strângere de date împotriva călugărului. Unul dintre cei abordați de el a fost Matesz¹⁰⁰, asigurat, printr-o declarație întocmită în prezența a trei oameni cu avere din Seini, că va primi 10.000 de coroane în schimbul unei mărturii capabile să dovedească acuzația de spionaj. Notarul a respins propunerea, spunând că nu posedă astfel de date. Miklós R. Nagy, în schimb, îl acuza pe Pásztor de vrăjitorie, chiromanție, crimă, incendieri, falsificare de bani și spionaj, fără să poată proba, însă, învinuirile. În consecință, detectivul a ajuns să considere veridice informațiile adunate în timpul anchetei, care susțineau că omul din Seini era mânat de interese personale, de gândul timorării lui Pásztor în vederea obținerii unor foloase materiale¹⁰¹.

Sperling și Kállay au plecat iar la Vama, pentru a-l interoga pe Andor Matesz, în prezența notarilor Lukácsy și Matusz. La data de 21 octombrie 1914 erau la Satu Mare, stând de vorbă cu Komlósyné.

Timina a fost lăsat în Oaș, cu sarcina de a aduna date despre păstorul misterios, în timp ce detectivul și Kállay s-au deplasat la Sighetu

⁹³ MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 51.

⁹⁴ *Ibidem*, f. 37.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 51.

⁹⁶ *Ibidem*, ff. 272-283.v.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 51.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 56.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 63.

¹⁰⁰ Juristul lui Pásztor, căsătorit cu o slujnică. Din acel motiv, mirii au plecat de pe moșie. La data anchetei era notar stagiar în Vama.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 56.

Marmației, pentru a consulta dosarul rutenilor schismatici¹⁰² (la 21 octombrie 1914). Înainte de a pleca, însă, în Maramureș, șansa a făcut ca József Nagy, lucrător la Poliția de Frontieră, să se aplece la Orașu Nou. Se refugiase acolo în urma invaziei rușilor. Judecătorul cercual a profitat de ocazie, interesându-se de dosarul rutenilor schismatici. Așa s-a vehiculat pentru prima oară numele lui Béla Ferenczy, consilier al Poliției de Frontieră Sighet, care, după mărturia lui Nagy, cunoștea bine cazul. Știindu-se, totodată, că Judecătoria cercuală Seini coordonase percheziția de pe moșia lui Pásztor în același proces, Ede Sperling a fost trimis în prealabil acolo, pentru a afla numele instanței care a ordonat percheziția. S-a descoperit astfel că, la cererea Tribunalului General din Sighet, Poliția de Frontieră din același oraș a fost mobilizată pentru acțiune¹⁰³.

Fiind în posesia acestor informații, detectivul Sperling și judecătorul Kállay au plecat în capitala comitatului Maramureș. L-au căutat pe Béla Ferenczy și au cerut acces la dosarul rutenilor schismatici, lovindu-se de refuzul lui. Fără o împuternicire de la ministerul de Interne, acesta nu s-a arătat dispus să colaboreze în niciun fel¹⁰⁴. Au cerut, deci, telegrafic ministrului de Interne aprobarea¹⁰⁵.

În așteptarea ei, cei doi au înnoptat la Sighet; Sperling în camera de oaspeți a Poliției de Frontieră, iar Kállay la căpitanul acesteia, Béla Jónás. Dimineața, Sperling a intrat mai devreme în contact cu cei din oficiu. La sosirea lui Kállay, au fost anunțați că s-a primit acordul ministerial. Au urmat schimburi ciudate de telefoane între consilierul ministerial Gusztáv Ilosvay și Béla Ferenczy, între Ilosvay și Sperling, între Ferenczy și procurorul din Sighet, Illés Andor, ca, într-un final, să fie sunat iar Ilosvay¹⁰⁶.

Împuternicit să dea lămuriri, consilierul Ferenczy a declarat că, în oficiul său, astfel de documente nu există. Cazul rutenilor schismatici fusese mutat la „tabla” din Debrecen. Dacă doresc, cei doi anchetatori trebuie să se deplaseze acolo pentru a consulta dosarul¹⁰⁷.

Rămași singuri, Sperling a spus că la Debrecen nu se va găsi nimic. Dosarul de acolo fusese deja consultat. Presupunusele documente de la Sighetu Marmației puteau prezenta interes. Kállay, la rândul său, a

¹⁰² *Ibidem*, ff. 282–283.v.

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ *Ibidem*, ff. 133v.–137.v.

¹⁰⁶ *Ibidem*, ff. 282–283.v.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

ținut să remarce o frază rostită de consilierul Ferenczy: „De multe ori o anchetă începe promițător și a doua zi, dintr-o dată, se suspendă”. El se referea la imposibilitatea celor din Sighet de a continua cercetarea împotriva lui Pásztor, în timpul procesului rutenilor. Aceste cuvinte l-au pus pe gânduri pe judecătorul cercual din Orașu Nou¹⁰⁸. Era posibil, oare, ca la Sighet să existe totuși documente compromițătoare, ținute ascunse?

La 23 octombrie 1914, continuându-și itinerariul, cei doi au ajuns la Khust. A doua zi l-au audiat pe Clemente Gavriș. Spusele egumenului Maxim în legătură cu crucea schismatică au fost întărite de Gavriș. El și-a mai amintit un amănunt. Cărțile de rugăciune folosite la Bixad erau ediții rusești, cu Crucea Sfântului Andrei pe copertă și cu egida Sfântului Sinod Ruscesc pe prima pagină¹⁰⁹. Și el considera că Pásztor e un om misterios, secretos, asupra căruia nu planaseră, însă, niciodată suspiciuni de spionaj¹¹⁰.

După interogarea lui Gavriș, cei doi s-au întors la Orașu Nou. Timina avusese parte de propria aventură. Locuitorii de pe moșia lui Pásztor aflaseră cumva de anchetă și se comportau extrem de prudent. A fost nevoie de ajutorul lui Péchy și de intervenția unui jandarm, pe nume Rigó, ca Timina să se infiltreze acolo și să-l vadă pe János Pásztor. Voia să vadă dacă nu cumva acesta era preotul pe care l-a zărit în compania păstorului, mai demult. János Pásztor a avansat, însă, ipoteza că cel îmbrăcat în haine preotești era unul dintre frații Mitru (Mihály sau János), novici la episcopia de Hajdudorog, aflați pe moșie la acea vreme. Păstorul ciudat ar fi putut fi Szancsák, un cunoscut al călugărului Pásztor, care obișnuia să treacă pe la moșie¹¹¹.

Kállay a hotărât să plece totuși la Debrecen, pentru a consulta actele procesului rutenilor schismatici. Între timp, Sperling și Timina urmau să mai efectueze câteva zile de cercetări în Țara Oașului, înainte de a se reuni cu toții la Debrecen¹¹². La 26 octombrie 1914, Sperling era din nou la Vama pentru a-l interoga pe Andor Matesz. Fostul secretar al lui Pásztor îl slujise pe călugăr vreme de doi ani.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ Pásztor avea să susțină că patru cărți „schismatice” au fost donate de cantorul din Bököny, comitatul Ugocea. Chiar dacă erau ortodoxe, călugărul le-a acceptat, căci nu existau altele în mănăstire și îi erau utile cantorului: *Ibidem*, ff. 272–275.v.

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 56.

¹¹¹ *Ibidem*, ff. 282–283.v.

¹¹² *Ibidem*.

Sarcinile sale au fost generale, banale, deoarece de cele confidentiale se ocupa monahul, sau János Pásztor. Pe durata șederii sale acolo nu a sesizat nimic în măsură să susțină acuzația de spionaj¹¹³.

Alături de Timina, detectivul a întreprins apoi investigații în Tur. La 27 octombrie 1914, trece și pe la unitățile poștale din Bixad, Negrești-Oaș și Vama, pentru a se interesa de coletele primite de Pásztor. Nici această cercetare nu a scos la iveală ceva suspect¹¹⁴.

Declarațiile interogaților László Lukácsy, notarul din Vama, Zoltán Ferenczi, ajutor de notar, Sándor Nagy, notar din Bixad, Ferencz Teller, directorul băilor din Bixad au învederat la unison că, în pofida caracterului secretos al călugărului, nu existau dovezi privind implicarea sa în activități de spionaj¹¹⁵.

Detectivul a anchetat cazul timp de 23 de zile, perioadă în care s-a deplasat în diverse localități, a verificat toate sursele și pistele ivite și a trimis rapoarte periodice la Budapesta. În sfârșit, în 28 octombrie 1914 întocmește raportul final, predat personal pretorelui Péchy.¹¹⁶ Cercetarea nu a condus la un rezultat incriminator. Acuzațiile soldatului Timina au rămas suspendate, nefiind confirmate de vreun alt martor. Prindea mai degrabă contur convingerea că nu se putea pune preț pe dezvăluirile unui personaj indolent, alcoolic și agresiv cu propria familie. Era lipsit de substanță și „cazul canonicul Fabian”, clasat deoarece Timina nu a putut dovedi că s-a aflat în acea perioadă la Băile Puturoasa. N-a fost demonstrată nici prezența acolo a unor preoți vorbitori de română, limbă pe care Timina nu o stăpânea corespunzător¹¹⁷. La final, detectivul mărturisește deschis că s-a străduit să dovedească vinovăția călugărului. Neputând să o facă, din lipsa probelor, închide cazul și se retrage.¹¹⁸

Pretorul Péchy a dorit, însă, să continue cercetarea. Îl interesau actele „procesului schismatic” și ale procesului disciplinar intentat de episcopia de Mukachevo (demers cu care a fost însărcinat Szabolcs

¹¹³ *Ibidem*, f. 56.

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ *Ibidem*.

¹¹⁶ *Ibidem*.

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ *Ibidem*, f. 65. În ceea ce-l privește pe canonicul de Gherla, cazul lui s-a închis repede. Șeful Poliției din Gherla a fost mandatat să investigheze acuzațiile. Acesta, deși nu era sigur că Fabian s-a aflat atunci în stațiune, totuși, nu exclude acest lucru. Declară, însă, că, având în vedere că îl cunoaște pe Fabian destul de bine, este convins că a folosit acele cuvinte doar ca să oprească clerul de la agitații: Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.

Kállay). Detectivul l-a informat pe pretor că „procesul schismatic” fusese închis și că în acele acte nu există dovezi așteptate; continuându-se acea pistă, s-ar pierde timp și bani și nu ar apărea noi rezultate. Pretorul nu a ascultat, însă. Asta l-a făcut pe detectiv să presupună că ancheta împotriva călugărului este, de fapt, o răzbunare personală. Mai multe explicații dorea să ofere verbal la Budapesta¹¹⁹. Péchy va susține că Sperling a fost constrâns să plece. „Mi-a mărturisit că are o familie și nu poate risca viitorul ei¹²⁰”.

În tot acest timp, Kállay studia la Debrecen dosarul rutenilor schismatici. Nu a găsit nici acolo vreun act referitor la Pásztor. Căuta o scrisoare anume, venită de pe muntele Athos, „un centru schismatic”, după cum se exprimă el. Scrisoarea anunța un cetățean din Ungaria (un Szabó Miklós sau Vorobcsuk György) că nu i se puteau trimite bani, mai ales prin poștă, deoarece ar apărea suspiciuni (cetățeanul fiind sărac). Dacă țăranul va întâmpina greutăți financiare, să apeleze la Árkád Pásztor, care este delegatul și propagatorul mișcării schismatice în Ungaria¹²¹. Prin aceasta s-ar fi putut dovedi caracterul duplicitar al monahului. Scrisoarea a fost, însă, de negăsit¹²².

Judecătorul mai spera să afle din acte motivul oficial pentru care s-a autorizat percheziția pe moșia călugărului. Printre documente exista într-adevăr o hotărâre de punere în aplicare a percheziției, însă, „actul, procesul-verbal, informația” care dezvăluia temeiul era de negăsit. Asta nu a făcut decât să amplifice suspiciunile judecătorului cercual. În mintea lui Kállay prindea tot mai mult contur teama că ordine venite de sus au dispus sustragerea documentele referitoare la Pásztor¹²³. Ulterior, i s-au întărit bănuielile. A aflat că Sándor Mező, membru în comisia delegată la Sighet în procesul rutenilor, se afla în spitalul din Debrecen, rănit pe front. Vizitându-l, i s-a confirmat că Ferenczy și Andor au scos din dosar actele cu privire la Pásztor¹²⁴. Una peste alta, investigația desfășurată la Debrecen a fost un eșec. Veștile proaste au continuat odată cu sosirea în oraș a lui János Timina, singur, neînsoțit de Sperling. Se putea bănui că treburile nu mergeau deloc în direcția dorită.

¹¹⁹ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 56.

¹²⁰ *Ibidem*, ff. 272–283.v.

¹²¹ Rămâne, desigur, întrebarea: de unde știa Kállay atât de detaliat conținutul scrisorii?

¹²² MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 282–283.v.

¹²³ *Ibidem*

¹²⁴ *Ibidem*.

13

Am kis Belsőminiszterium v. e. határozásokról alsótagozatuk delébi részére

Létszám 746. sz.
1915

Telenits

Budapest 1915 február hó 25-én

Párson Ádám luvvetörnyei lakos ellen kiindulás gyanúja miatt folyóan
szét ügyben kivételkel jelentem a következőket:

Vélk utánai kerület, a nyomozás megkezdése előtt, jelentkeztem az ügy-
városi járás főnökgabirójának, kikől a nyomozásra utánai kerület, kérek, és ki-
sajd információt, hogy gyanú kiindulás gyanúja, melyek arra engednek követke-
zést, hogy Párson kiindulás. A főnökgabiró Mr. azt mondta, hogy nincs itt
kiindulás, hanem inkább olyan korábbiak feltételekkel, amelyekkel szemben
kerület felől, erre adhatok, és utánai kerület. A főnökgabiró Mr. azt mondta,
hogy a Párson elleni ügyben a nyomozás schizmatikus ügyből kell kiindulni,
és ilyen reá kompromittálás adhatok voltak, de megkezdés politikai szempontokból
erőtel, az iratok a bizonyítékai közül kiindulok, az nem ismeri, utánai kerület,
hogy kerület erre kért iratok, és azél kiindulva ügyben fel Párson ellen
a nyomozás. Kijelentem, hogy a főnökgabiró Mr. hogy nyomozás erőtel, és
iratok meg nem kapom, - nem lehet Párson ellen nyomozás, mert az
márkiatában Párson ellen a nyomozás a legalsóabban bevezetési és megke-
zdési, - mindezt megkezdési és ügyben, - én egyelőre, nem csinálhatok, mert
újra hitelesítem erőtel, az emberrel, a kiket, és már joggal kinyitok is kikell-
gattak. A főnökgabiró Mr. azt mondta, hogy nyomozás erőtel, az iratoknak,
meg nem kapom, nincs iratuk a korábbi nyomozásnak.

Pársonnál, - kikérel főnökgabiró Mr. kerületnek kerület, - az az eredményre
nem vezetett, - mint valami kiindulás irat, - mert a kerületnek során Párson elöl
jelentem, hogy kiindulás, az. tanács Mr. utánai kerületnek volt erőtel, hogy valami
kerületnek joggal kerület. Ennekbe volt, ugyan kikérel főnökgabiró Mr. több
kerület, az irat csak a Párson kerületnek során kerület, és a legelső gyanú
sem kérték arra, hogy Párson kiindulás.

Párson kerület kerület - hogy így fejorom ki megkezdés - kiindulás, kerület

K 1195 - 1915 - 3 - 746

MAGYAR
ORVOSOS LEVÉLTÁR

108

Demoralizați de raportul lui Sperling și de eșecul cercetării de la Debrecen, cei doi anchetatori au profitat de faptul că orașul Nyíregyháza era în apropiere. Și-au propus să verifice acolo afirmațiile lui János Pásztor despre frații Mitru. S-au prezentat deci în fața episcopului István Miklóssy, care le-a confirmat existența celor doi novici. Kállay a rămas, totuși, nelămurit.

Unul dintre frați a intrat în noviciat la 1 august 1914, așa că, pe vremea când s-a petrecut evenimentul anchetat, nici măcar nu avea reverendă. Cum puteau cei doi să fie atunci pe moșia călugărului?

În Nyíregyháza trăia și Szancsák, presupusul păstor. Cei doi investigatori au pus atunci la cale o strategie de a-l aborda, fără să își destăinuie adevăratele intenții. Timina descoperise că omul locuia pe moșia „Hosszuhát” a moșierului Klár. Declarându-se soldat „rănit pe front”, s-a infiltrat acolo. Kállay, pe de altă parte, a jucat rolul unui mesager trimis să-i aducă lui Timina scrisori. Cu toate aceste artificii, n-au obținut de la Szancsák informația sperată. Au reușit doar să îl excludă și pe el din lista posibililor suspecti¹²⁵.

Kállay a plecat de acolo la Užhorod, pentru a cerceta actele anchetei din anul 1901, în urma căreia Pásztor a părăsit Ordinul bazilian. Judecătorul cercual era convins că dosarul conține indicii ale vinovăției monahului din Tur. „Primea mulți bani din Praga și, după cum știm, Praga a devenit centrul mișcării ruse”. Un alt detaliu care i-a atras atenția a fost petiția autorităților sătmărene, inițiată de vicecomitele de atunci, László Nagy, prin care Pásztor era susținut de acestea. Judecătorul a remarcat pe act adnotarea: „acest document nu se va lua în calcul, deoarece mulți funcționari din comitatul Sătmar sunt în relații strânse cu Árkád Pásztor. Deseori se adună la casa lui, unde organizează adevărate orgii”¹²⁶.

Reîntors la Orașu Nou, judecătorul a aflat că autoritățile sătmărene au arestat un om care se potrivea descrierii făcute de Timina păstorului. Suspectul fusese, însă, trimis la Košice, la Tribunalul Militar. Kállay și Timina au pornit atunci din nou la drum. La Košice i-au raportat procurorului Béla Hudák și generalului Brabécz rezultatele la care ajunsese ancheta¹²⁷ (la 19 decembrie 1914¹²⁸). Judecătorul cercual a cerut audierea sub jurământ a lui Andor Illés, Béla Ferenczy

¹²⁵ *Ibidem.*

¹²⁶ *Ibidem.*

¹²⁷ *Ibidem.*

¹²⁸ *Ibidem*, f. 111.

și Ede Sperling. Continua să fie convins că la Sighet se află documente compromițătoare. Fără ele, o nouă percheziție la domiciliul lui Pásztor ieșea, practic, din calcul (legile civile erau clare în acest sens)¹²⁹. Îl bănuia și pe János Pásztor. El de ce nu se înrolase? Faptul acesta fusese sesizat și de procuratura din Satu Mare. Kállay a cerut preturii din Kráľovský Chlmec¹³⁰ listele de recrutare, precum și alte documente, dar fără succes¹³¹.

În timpul șederii lor la Košice, a apărut în peisaj și s-a pronunțat și episcopul greco-catolic de Prešov, Gusztáv Novák. „Pásztor este un șarlatan național. Dacă ar funcționa pe teritoriul episcopiei mele, și dacă ar fi să umblu în genunchi, tot l-aș da afară de acolo! Înnebunește oamenii de cap!” – declară ierarhul răspicat, de față cu toți cei prezenți.¹³²

Procurorul militar din Košice a trimis actele mai departe, spre comandamentul militar din Székesfehérvár. De aici, la 10 ianuarie 1914, au ajuns tocmai la Viena, la ministrul de Război¹³³. În capitala imperiului, două oficii analizau dosarul călugărului: departamentul 4/I (specializat în probleme juridico-militare) din cadrul cabinetului ministrului de Război și serviciile secrete austriece. Cele două birouri schimbau regulat informații pe acest subiect. Numai după ce ele ajungeau la un acord erau trimise în teritoriu răspunsuri, ordine ori sugestii în legătură cu investigația (fie comandamentului militar din Székesfehérvár, fie ministrului de Interne la Budapesta). În departamentul 4/I se ocupa de caz însuși Josef Köhler, șeful biroului, iar din partea serviciilor secrete a fost mandatat Alois Zobernig.

După ce a analizat dosarul, ministrul de Război a solicitat comandamentului militar din Székesfehérvár¹³⁴ ca, pentru continuarea cazului, să se aibă în vedere următoarele piste: colectarea de la oficiul poștal a tuturor actelor cu referire la sumele trimise lui Pásztor între anii 1897–1914; să se verifice dacă există un proces de presă intentat de călugăr împotriva lui Viktor Aradi; să se ceară ministrului Justiției scoaterea de sub jurământ a procurorului Andor Illés, a notarului Sándor Mezei și a judecătorului districtual din Budapesta, Aurel

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ Magh. Királyhelmece, azi în Slovacia.

¹³¹ *Ibidem*, f. 111.v.

¹³² *Ibidem*, ff. 282–283.v.

¹³³ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.

¹³⁴ La 26 februarie 1915.

Lengyel¹³⁵; ministrul de Interne să-i scoată de sub jurământ pe consilierul poliției de frontieră, Béla Ferenczy, pe căpitanul Béla Jonás și pe Erwin Eger¹³⁶.

Se considerau necesare aceste ultime două solicitări, deoarece era în folosul guvernului verificarea acuzațiilor aduse funcționarilor și demnitarilor ministeriali (sustragerea de file dintr-un dosar judecătoresc). Se sugera chiar ca cei doi miniștri (de Interne și de Justiție) să se întâlnească personal și să discute subiectul. Cei doi demnitari s-au conformat. S-au întâlnit și au căzut de acord să dea curs sugestiilor venite de la Viena. Mai mult, ministrul de Justiție i-a cerut personal procurorului din Debrecen să trimită orice filă pe care o găsește, referitoare la percheziția efectuată la Tur¹³⁷.

Panslavism în părțile slovace. Adepții lui Pásztor din comitatul Gömör

La 15 decembrie 1914, István Szarvas¹³⁸, vânător de munte în regimentul 29, se afla la Lučenec¹³⁹ pentru a da o declarație. Fiind rănit pe front, a primit învoire, așa că își petrecuse concediul la Alsó-Sólyom, în comitatul Gömör. De acolo, la 11 decembrie 1914, a revenit la regimentul său. În drum – la Plešivec¹⁴⁰, mai exact –, soldatul a intrat în vorbă cu un croitor pe nume Jamricska, originar din Gemerské Dechtáre¹⁴¹. Așa a ajuns la urechile sale zvonul că în localitatea de unde era respectivul om, dar și la Hostice¹⁴², mulți săteni îmbrățișau ideologia panslavistă. Sperau într-o victorie a Rusiei, iar în cadrul unor adunări secrete căutau soluții pentru împlinirea idealului. Se zicea că astfel de reuniuni au loc și la Bixad, în casa lui Árkád Pásztor. Croitorul devenit informator afirma că îi cunoaște personal pe majoritatea celor implicați în această mișcare, pomenindu-i chiar pe liderii ei din acele sate: István Balint la Gemerské Dechtáre și Amália Ivádi în Hostice¹⁴³. Și ministrul Apărării a ajuns să afle des-

¹³⁵ Conform Serviciilor Secrete, și acest personaj deținea informații în legătură cu procesul schismatic.

¹³⁶ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.

¹³⁷ *Ibidem*.

¹³⁸ Născut la 30 ianuarie 1887, în localitatea Tamás, comitatul Gömör.

¹³⁹ Magh. Losoncz, azi în Slovacia.

¹⁴⁰ Magh. Pelsőc, azi în Slovacia.

¹⁴¹ Magh. Déter, azi în Slovacia.

¹⁴² Magh. Gesztete, azi în Slovacia.

¹⁴³ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 75.

pre acel caz. Așa reiese dintr-o scrisoare din 26 decembrie 1914. În actul 19802/elN 15/A, oficialul de la Budapesta lua în calcul internarea călugărului din Tur¹⁴⁴.

Nu ne miră faptul că, în urma unei astfel de declarații, o scrisoare stampilată „confidențial” a ajuns la Orașu Nou, la 3 ianuarie 1915. Tribunalul militar, mutat între timp la Pécs, a cerut preturii locale „o anchetă prudentă, discretă”, prin care să verifice veridicitatea denunțului venit din Gömör¹⁴⁵. Câteva zile mai târziu, Kállay i-a solicitat telegrafic șefului de poliție din Zombor o anchetă. Cerea să fie interogați sătenii care „speră să vină rușii”¹⁴⁶. Totodată, l-a rugat pe procurorul militar să-i dea împluternicirea de a ancheta pe teritoriul oricărei autorități, chiar asistat de forță armată, la nevoie. A scris și la Laborcev, transmitând că vrea să fie reținut soldatul Szarvas, pentru o interogare mai detaliată¹⁴⁷.

De la ministerul de Interne avea nevoie de doi detectivi, care să se deplaseze pentru investigații în comitatul Gömör. S-a lovit, însă, de un refuz. Detectivii erau ocupați. Atunci, Kállay s-a deplasat personal la fața locului. La 14 ianuarie 1915 era la Laborcev, pentru a-l interoga pe István Szarvas. Dar soldatul se afla în munții Tatra, pentru antrenamente de schi¹⁴⁸. S-a mulțumit astfel cu audierea croitorului Jamricska¹⁴⁹. Și-a continuat apoi drumul. În Jesenské¹⁵⁰ a căutat oficiul preturii, cerând ajutorul judecătului cercual Zoltán Sontág. Acesta i-a confirmat că în localitățile Hostice și Gemerské Dechtáre sunt mulți localnici adepți ai lui Pásztor. O dezvăluire demnă de toată atenția făcuse medicul István Iványi: acei credincioși susțineau că, în cazul unei invazii rusești, indivizii din cercul lui Pásztor nu vor fi vătămați. Kállay nu a dat de el, însă, fiind plecat din localitate¹⁵¹.

A reușit totuși să facă percheziții în casele celor menționați de Jamricska¹⁵²: Gáborné Balajti, născută Amália Holló, văduva Barnabásné Csánk, născută Juliánna Bálint, István Bálint, Jánosné

¹⁴⁴ Scrisoarea este din 11 martie 1915, dintre procurorul militar Hudák și ministrul de Interne: *Ibidem*, ff. 155–155.v.

¹⁴⁵ *Ibidem*, f. 73.

¹⁴⁶ *Ibidem*, f. 74.

¹⁴⁷ *Ibidem*, f. 73.v.

¹⁴⁸ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 282–283.v.

¹⁴⁹ Acesta și-a menținut afirmațiile și în fața lui Kállay. A întocmit chiar o listă cu acei credincioși cu dublu statut: adepți ai lui Pásztor și panslaviști.

¹⁵⁰ Magh. Feled, azi în Slovacia.

¹⁵¹ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 76.

¹⁵² Prin hotărârea 62B/1915 a judecătorei Jesenské.

Bálint și fiica acesteia, Józsefné Habudán, locuitori în Hostice și Gemerské Dechtáre. Percheziția a fost fructuoasă, susținea el. Confiscase o serie de scrisori suspecte¹⁵³. Într-una dintre ele se afla următoarea frază: „Cu ocazia minunatei zile a rușilor, ne amintim [de ea, n.n.] toți aceia cărora le putem spune”. Erau deci panslaviști adepții lui Pásztor! Și mai găsisse ceva judecătorul. Din corespondența confiscată reieșea că centrul mișcării se află la Mucsony. Liderii ei erau András Gadnai și Mária Divinszki¹⁵⁴.

Mergând pe firul noilor informații, Kállay a ajuns la pretura din Edelény, de care aparținea localitatea Mucsony. Cu concursul judecătorului Aladár Bánis, a primit și acolo permisiunea de a efectua percheziții¹⁵⁵. Ba mai mult, pretorul i-a confirmat lui Kállay bănuiala că o parte dintre adepții monahului Pásztor manifestă simpatii pro-ruse¹⁵⁶. Pe lângă cei doi capi identificați, au mai fost percheziționați Hudák Jánosné, György Csorba, János Csoré și András Dudás. Rezultatele au fost sărace. Singurele dovezi pe care Kállay le considera mai grăitoare erau niște cărți editate în Galiția, găsite la Mária Divinszky. Toți aceștia aveau legături strânse cu Pásztor. Intermediari în relația cu el sunt Józsefné Vaji, născută Borbála Kiss, și fiica acesteia, Ignánczné Himmer, foarte influente în satele din acele părți ale Ungariei¹⁵⁷.

Judecătorul Kállay a fost însoțit și în această aventură de János Timina, nepotul vitreg al lui Pásztor. Când a dat cu ochii de Andrásné Gadnai, nevasta presupusului lider panslavist, Timina a recunoscut-o. Susține că a văzut-o în gara din Livada, alături de un individ „cu mustață blondă”, venind de la Pásztor¹⁵⁸. Judecătorul a aflat de la aceasta, după ce a amenințat-o cu arestarea, că individul stă la Máriapócs¹⁵⁹. Informații despre el au rezultat și din interogarea Máriei Divinszky. O anume Mária Veres din Pócspetri îl cunoaște îndeaproape pe presupusul păstor, a declarat femeia. Timina s-a și

¹⁵³ O scrisoare la Gáborné Balajti și nouă scrisori la Barabásné Csánk.

¹⁵⁴ Fiica acesteia, Jánosné Hudák, născută Borbála Hudák, îi scrie scrisorile. Bătrâna era analfabetă.; MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 77. MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 78.

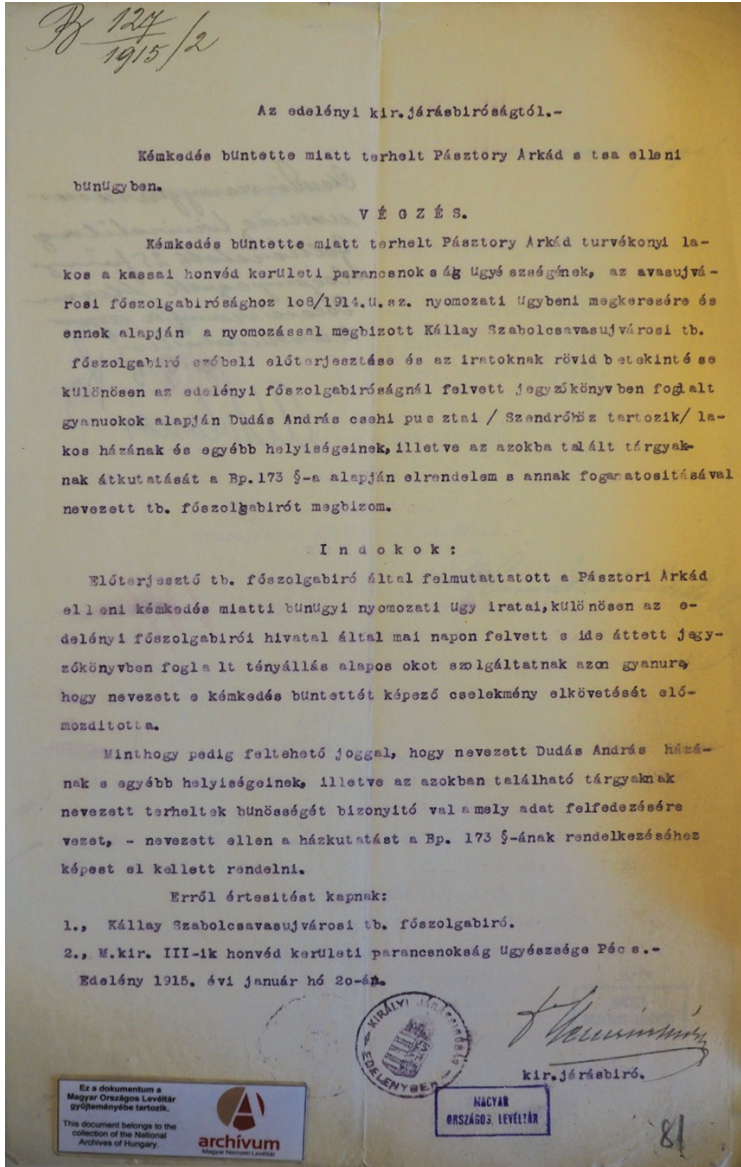
¹⁵⁵ Hotărârea B127/1915 din 18 ianuarie 1915 a judecătoriei Edelény; MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 79.

¹⁵⁶ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 272–283.v.

¹⁵⁷ *Ibidem*, f. 77.v.

¹⁵⁸ Se dorea identificarea acestuia, pentru a se verifica dacă nu cumva ar fi vorba de păstorul din pădurea din Valea Măriei.

¹⁵⁹ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 77.v.

dus acolo să o întâlnească, însă, nu i-a fost de niciun ajutor¹⁶⁰. Un

¹⁶⁰ *Ibidem*, f. 78; despre caz s-a interesat și episcopul romano-catolic de Rožňava, Lajos Balás, în dieceza căruia se afla localitățile cu pricina. Convins că Pásztor se folosește de credința în superstiții a poporului, dorește să afle orice interacțiune care s-a petrecut între călugăr și credincioșii săi. (MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 88); Preotul Károly Fábri din Gesztete împărtașește ideile superiorului său: „Este

personaj asemănător a remarcat și Augustin Maxim pe moșia lui Pásztor, încă în anul 1912. „Purta haine dungate de Alföld”, a remarcat egumenul.

Percheziție în „Toag”. Nu spion, ci cămătar

Foarte decis, după realizarea acestor anchete, judecătorul cercual din Orașu Nou a mers pe moșia călugărului Pásztor. I-a perchezionat și pe el, și pe slujitorii din subordinea acestuia. Avea de mult o astfel de împuternicire (hotărârea 17829/1914 a Procuraturii Satu Mare). A pus-o în aplicare abia la 27 ianuarie 1915¹⁶¹. Douăzeci și cinci de jandarmi au fost mobilizați în acest sens¹⁶², conduși de István Andriász¹⁶³. Kállay motivează apelul la un număr atât de mare de jandarmi prin faptul că monahul avea moșii în patru localități, iar casa acestuia e compusă din circa 50 de camere. Judecătorul își propusese ca percheziția să dureze o singură zi, interval în care trebuia să fie supravegheat fiecare slujitor de pe moșie¹⁶⁴.

Kállay a fost asistat de notarul cercual Ferencz Latkóczy și de martorii delegați László Lukácsy (notarul din Vama) și Ioan Stan („birăul” din Tur)¹⁶⁵. „Au cotrobăit în case, în beciuri, în pod, băteau cu ciocane în pereți”, avea să declare Pásztor¹⁶⁶. Înainte de toate, curiozitatea oficialităților a fost stârnită de cantitatea mare de provizii depozitată de Pásztor. „În pod am găsit circa 300 de pâini, multe piei atârdate, multe sicrie, vreo 50 de pachete de cafea (de câte 5 kilograme fiecare), cantități mari de slănină și unsoare” – a declarat jandarmul István Andriász. Știind că, în contextul războiului, acele bunuri se vor procura greu, le-au achiziționat din timp, ca să nu ducă lipsă, s-a justificat călugărul¹⁶⁷.

Percheziția a fost un eșec, însă. Nimic acuzator nu a ieșit la iveală pentru a susține acuzația de spionaj. S-au descoperit, totuși, lucruri

periculos pentru credincioși, le alterează principiile morale, îi influențează și se folosește de ei, de credințele lor superstițioase, pentru bani”. Învățătoarea Irén Pungor (originară din Jánovce!) a susținut ca poate să ajute la demascarea călugărului: MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 272–283.v.

¹⁶¹ *Ibidem*, f. 78.

¹⁶² *Ibidem*, f. 81 v.

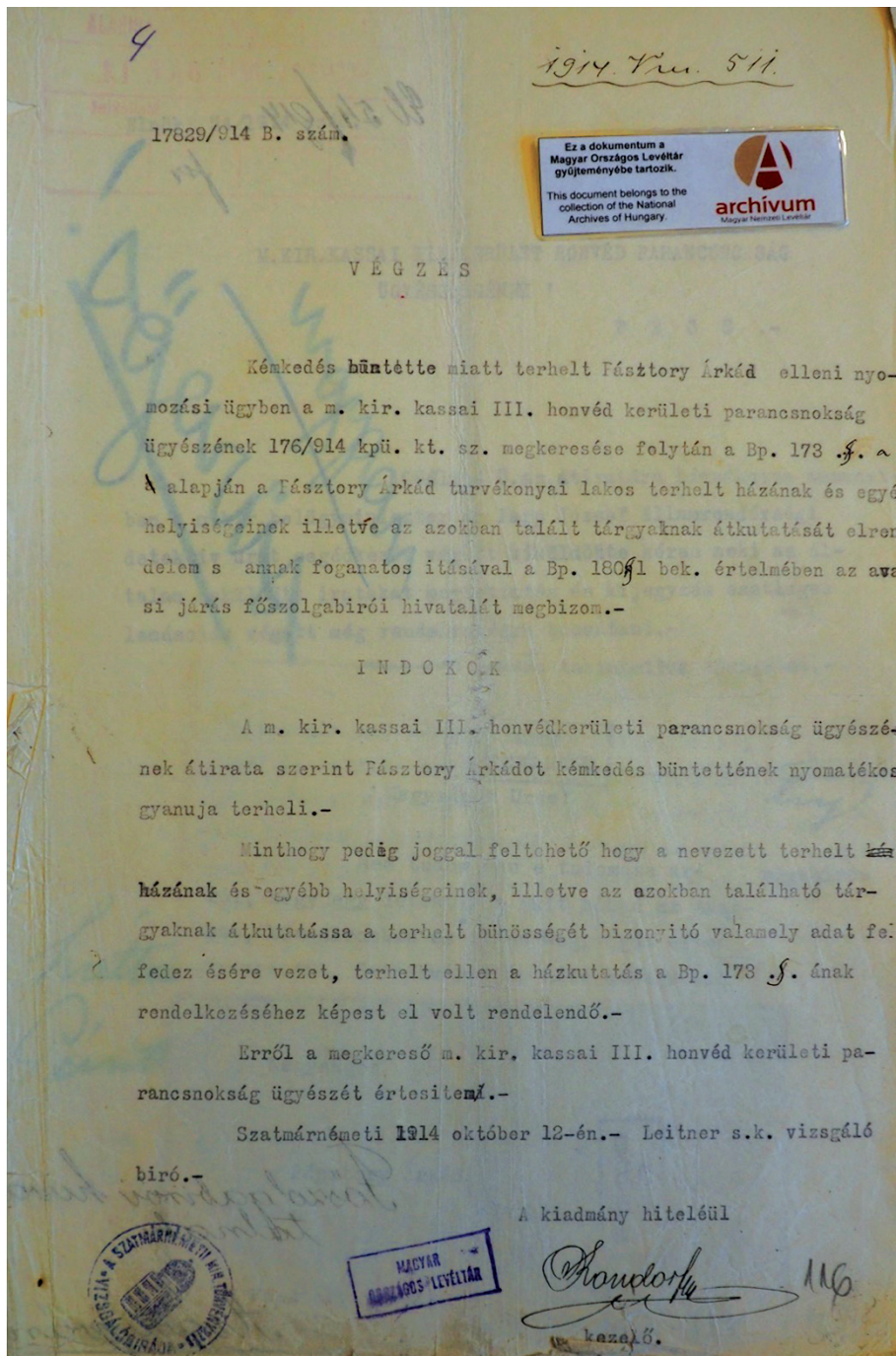
¹⁶³ *Ibidem*, ff. 282–283.v.

¹⁶⁴ *Ibidem*.

¹⁶⁵ *Ibidem*.

¹⁶⁶ *Ibidem*, f. 145.

¹⁶⁷ *Ibidem*, ff. 296–296.v.

îngrijorătoare: foarte multe scrisori și cereri de împrumuturi, trimise de oficialități din comitat. Reieșea că autoritățile care ar fi trebuit să supravegheze și să judece activitatea călugărului îi erau îndatorate acestuia¹⁶⁸.

Gyula Pláchy, director la Finanțe, îi era dator cu 4.000 de coroane. Din corespondență rezulta că el scrisese plângerea lui Pásztorý împotriva lui Péchy, cu privire la permisul de port-armă al oamenilor de pe moșia monahului. Or, Plachy fusese membru în comisia care a analizat petiția respectivă¹⁶⁹.

Dintr-un alt schimb de scrisori ieșea la iveală numele lui Dezsó Merk, secretar la Finanțe, datornic cu 3.000 de coroane față de Pásztorý. El întocmise un referat decisiv în legătură cu o amendă de 5.000 de coroane aplicată lui Pásztorý, redusă în final la 400 de coroane. La 15 martie 1915, acest Merk a petrecut o zi întregă pe moșia călugărului¹⁷⁰.

Și povestea tristă a fostului vicecomite László Nagy, ajuns apoi comite, a fost dezvăluită. Pe lângă datoria de 6.000 de coroane avută la Pásztorý, acesta a solicitat urgent, la un moment dat, 300 de coroane, căci nu mai avea nici bani de mâncare¹⁷¹. László Nagy era un oaspete regulat pe moșia călugărului. Nu trece o lună fără ca el să efectueze o vizită la Tur¹⁷².

György Andor¹⁷³, secretar de stat în cabinetul ministrului Cultelor, se afla în aceeași situație de dependență financiară față de călugăr. Nu știm cu ce sumă îi era dator, doar că îi expirase termenul de restituire a banilor. Se ruga de aceea ca Pásztorý să îl ierte și să îl mai aștepte. Ulterior, apare o scrisoare și din partea nevastei secretarului, care îi mulțumea călugărului pentru înțelegerea de care a dat dovadă¹⁷⁴. Din acest schimb de epistole mai apare ceva ce merită a fi reținut: în schimbul sumei de 27.000 de coroane, i s-a oferit lui Pásztorý o distincție papală. Pe plicul scrisorii e scrisă, însă, precizarea monahului că nu dorește nicio distincție cumpărată¹⁷⁵.

Károly Majos, fost funcționar comitatens (inspector al registrelor

¹⁶⁸ *Ibidem*, ff. 282–283.v.

¹⁶⁹ *Ibidem*.

¹⁷⁰ *Ibidem*.

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² *Ibidem*, ff. 288–290.

¹⁷³ *Ibidem*, ff. 282–275.v.

¹⁷⁴ Aflăm dintr-o declarație a călugărului că a pierdut 3.000 de coroane, odată cu moartea secretarului său.

¹⁷⁵ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 282–283.v.; alte documente susțin că un anume

de stare civilă), fost consilier în cabinetul ministerului de Interne și, la vremea respectivă, funcționar la Finanțele din Budapesta, își restituia treptat datoria, achitând lunar 160 de coroane. Sándor R. Nagy, notar în Bixad, era dator cu 1.600 de coroane. Gyula Tánkóczy, șeful poliției din Satu Mare, figura cu două datorii: una de 3.000, alta de 1.500 de coroane. Avocatul și redactorul Ernő Veréczy¹⁷⁶ era dator cu 4.000 de coroane. Sándor Dienes, notarul stagiar al preturii Orașu Nou, era dator cu 500 de coroane (a și fost demis după această descoperire), Lajos Kelemen, șeful jandarmeriei din Bixad, era dator și el cu 80 de coroane, sumă pe care a restituit-o ulterior; avusese nevoie de bani pentru un examen¹⁷⁷. Notarul din Vama, László Lukácsy, susține că și Imre Latkóczy, fost secretar de stat în cabinetul ministrului de Interne, plătește lunar ratele unei datorii de 5.000 de coroane¹⁷⁸.

S-au găsit scrisori și în limbi străine, confiscate și trimise Tribunalului Militar. Rezultatele percheziției i-au fost raportate de anchetatori și comitelui suprem, cu ocazia unei întâlniri ce a avut loc la Satu Mare¹⁷⁹.

Cât privește lipsa dovezilor de spionaj, „e foarte posibil să le fi ascuns din timp, căci știa de percheziția care va urma” – a declarat Kállay. La ce se referea mai exact judecătorul când lansa astfel de acuzații? Se pare că Pásztory i-ar fi mărturisit lui Kállay că știa de cererea înaintată la minister pentru trimiterea unor detectivi, de ancheta pe care o efectua oficiul din Orașu Nou și de percheziția preconizată. Jandarmul Andriász spune că a fost martor la destăinuirea călugărului. La întrebarea: „de unde știa?”, adresată lui Pásztory, călugărul a răspuns scurt: „de la consilierul ministerial Vásárhelyi¹⁸⁰”. Și alte surse confirmă că influența lui Pásztory la Budapesta se datora acestui consilier¹⁸¹.

Fired, evreu originar din Negrești-Oaș și rezident în Budapesta, i-ar fi propus acea distincție în schimbul a 30.000 de coroane.

¹⁷⁶ Ernő Veréczy a fost fiul lui (?) Veréczy, judecător la Tribunalul din Satu Mare: MNL.BM. K.149-1915-3-746, ff. 284-285.

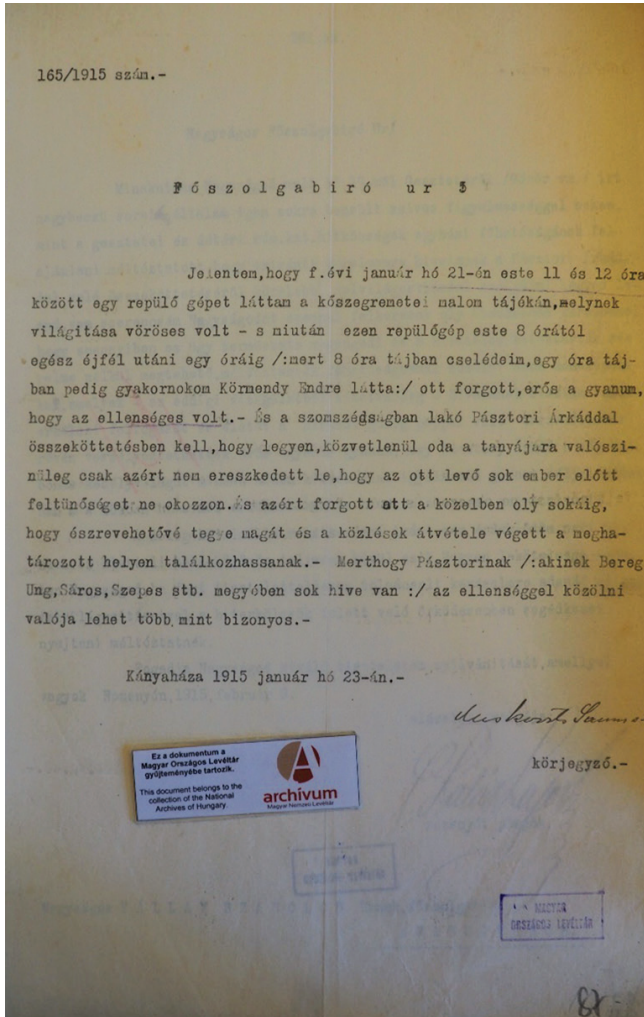
¹⁷⁷ *Ibidem*, ff. 282-283.v.

¹⁷⁸ *Ibidem*, ff. 284-285.

¹⁷⁹ *Ibidem*, ff. 282-283.v.

¹⁸⁰ *Ibidem*.

¹⁸¹ Notarul din Vama, László Lukácsy, susține că Miklós R. Nagy, încă pe vremea când locuia în Vama, a pomenit de acest personaj ca fiind „omul” lui Pásztory: MNL. BM. K.149-1915-3-746, ff. 284-285; până și Árkád Pásztory a recunoscut că, prin intermediul fostului comite László Nagy, a luat legătura cu acel consilier, pentru a se informa de caz. Tot el recunoaște că în 1913, atunci când în dosarul „rutenilor

Notarul din Călinești-Oaş și avioanele rusești

La 23 ianuarie 1915, cu câteva zile înainte de efectuarea percheziției, notarul din Călinești-Oaş, Samu Moskovits, depunea o sesizare împotriva călugărului. În noaptea dintre 21 și 22 ianuarie, pe la orele 12, un avion a putut fi observat în jurul morii din Remetea Oaşului. De la anumiți servitori, notarul a aflat că avionul survolase zona chiar mai devreme, în jurul orei 8. La ora 1, același aparat a fost observat și de ajutorul de notar, Endre Körmeny.

Era un avion inamic? O întrebare potrivită, fără răspuns, însă. Mai mult ca sigur, susține notarul, avionul trebuie să fi avut legătură cu Árkád Pásztor. Nu a aterizat pe moșia acestuia, doar pentru a nu crea suspiciuni. A planat atât de mult prin zonă pentru a fi recunoscut de călugăr și pentru a se putea fixa o întâlnire¹⁸². A și aruncat o scrisoare pe moșia lui, s-a mai spus atunci¹⁸³.

schismatici” i s-a percheziționat moșia, l-a trimis pe János Pásztor la Budapesta, pentru a vorbi cu Vásárhelyi.: MNL.BM. K.149-1915-3-746, ff. 272-275.v.

¹⁸² *Ibidem*, f. 87.

¹⁸³ *Ibidem*, f. 145.

Avionul a fost remarcat și de Árkád Pásztor, care l-a pomenit în declarația dată cu ocazia percheziției efectuate de judecătorul Kállay. Nu a putut constata, însă, de unde venea și unde mergea¹⁸⁴. Un astfel de aparat suspect a fost vizibil în zonă și în luna octombrie, a declarat egumenul de la Bixad, Augustin Maxim¹⁸⁵. Un alt cetățean, Jenő Erdöss, a confirmat că în luna octombrie a anului 1914 un avion a apărut între dealul Belavara și Remetea Oașului. Se tot învârtea în cerc¹⁸⁶.

Prin intermediul ministrului Apărării, datele strânse au ajuns și la ministrul de Interne, János Sándor¹⁸⁷. Comandamentul Militar din Székesfehérvár a cerut și el detalii pretorului din Orașu Nou: ce au văzut, mai exact?; au auzit și sunetul motorului?; nu se poate să fi fost o greșeală? – s-au întrebat cei de acolo¹⁸⁸.

Tatonări încununate de succes.

Se dispune internarea lui Pásztor

Ca măsură strategică, la 10 februarie 1915, Comandamentul Militar a decis internarea lui Pásztor¹⁸⁹. Până să se dispună, însă, aplicarea ordinului, prim-pretorul Péchy a primit instrucțiuni clare de supraveghere a monahului¹⁹⁰. Ministrul de Interne îl atenționase pe comitele Adorján că toate acestea trebuiau făcute cu maximă discreție¹⁹¹. Dar Péter Péchy, fără să se consulte cu comitele, a poruncit Jandarmeriei să descindă pe moșia călugărului și să îl aresteze la domiciliu. În caz de nesupunere, Pásztor avea să fie arestat. Dacă cineva ar încerca să intre în contact cu el, să fie aspru percheziționat¹⁹². János Andriász, șeful Jandarmeriei plășii Orașu Nou, s-a conformat și i-a poruncit șefului de post din Călinești-Oaș¹⁹³, József

¹⁸⁴ *Ibidem*, ff. 282–283.v.

¹⁸⁵ *Ibidem*, f. 78.

¹⁸⁶ *Ibidem*, f. 333.

¹⁸⁷ La 3 februarie 1915, prin scrisoarea 24221; MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 72.

¹⁸⁸ *Ibidem*, f. 126.

¹⁸⁹ *Ibidem*, f. 84.

¹⁹⁰ *Ibidem*, f. 82.

¹⁹¹ Prim-pretorul Péchy l-a înștiințat pe ministru cu privire la ordinul primit din partea Comandamentului Militar (la 16 februarie 1915). Ministrul, prin intermediul comitelui (scrisoarea 5869 din 18 februarie 1915), a poruncit cele de mai sus: MNL. BM. K.149–1915–3–746, f. 133.

¹⁹² *Ibidem*, f. 83.

¹⁹³ *Ibidem*, ff. 296–296.v.

Nagy¹⁹⁴, să acționeze¹⁹⁵. La 12 februarie 1915, jandarmii s-au prezentat pe moșia lui Pásztor¹⁹⁶. Cutezanța lui Péchy a dus la inițierea unui proces între el și monahul din Tur. Motivele? Privare de libertate și abuz în serviciu¹⁹⁷.

Cum și-a justificat pretorul acțiunea? La 10 februarie 1915 a primit o telegramă de la Comandamentul Militar. I se aduceau la cunoștință două lucruri: că se va dispune internarea lui Pásztor (urma să primească prin poștă ordonanța oficială) și, că, până atunci, monahul trebuia să fie supravegheat. Faptul că Péchy nu a fost informat printr-o scrisoare despre decizia forului militar din Székesfehérvár, ci rapid, printr-o telegramă, l-a făcut să creadă că solicitarea se impunea a fi pusă în aplicare numaidecât. A acționat prompt, fără să aștepte vreo împuternicire sau să dea vreun raport¹⁹⁸.

Mișcarea pripită a lui Péchy nu a fost bine primită. Episcopul de Hajdudorog, István Miklóssy, a contestat vehement evenimentul. A întocmit o petiție adresată ministrului Apărării, în care s-a arătat extrem de indignat de descinderea jandarmilor¹⁹⁹. Comitele de Sătmar a fost luat imediat la rost, atât de către prim-ministrul István Tisza²⁰⁰, cât și de către ministrul de Interne, János Sándor²⁰¹. În apărarea lui, comitele a precizat că Péchy a acționat fără înștiințarea cuiva²⁰². Rugat să prezinte documentația anchetei efectuate de Pretura din Orașu Nou²⁰³, Péchy avea să declare că a trimis-o pe toată Comandamentului Militar²⁰⁴.

Nemulțumiți de comportamentul funcționarilor din comitatul Sătmar, dar și conștienți de seriozitatea ordonanței de internare, oficialii din Budapesta i-au trimis o telegramă scurtă comitelui Csaba Adorján. „Pentru a discuta cazul Pásztor, vă rog să vă prezentați numaidecât la Budapesta”²⁰⁵.

¹⁹⁴ *Ibidem*, f. 259.

¹⁹⁵ *Ibidem*, ff. 296–296.v.

¹⁹⁶ *Ibidem*, f. 145.

¹⁹⁷ Știm asta din corespondența dintre István Fejes (avocatul călugărului) și Gyula Plachy (un funcționar public): MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 301–301.v.

¹⁹⁸ *Ibidem*, ff. 262–269.

¹⁹⁹ MNL.ME.K–26–VI–919 res–1916. f. 7.

²⁰⁰ *Ibidem*, f. 5.

²⁰¹ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 102.v.

²⁰² Informația reiese dintr-o telegramă a comitelui, trimisă ministrului de Interne la 26 februarie 1915: MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 143.

²⁰³ *Ibidem*, f. 431.v.

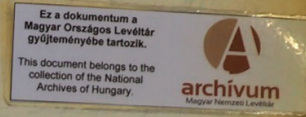
²⁰⁴ *Ibidem*, f. 441.

²⁰⁵ *Ibidem*, f. 96.

A m. kir. kassai III. hawvid kerület parancsnokának, nyújtásai.

1848/49. évi

Páoztary Arkád elleni nyújtás-
beszámoló.

A beküldött járási főszolgabíró urának

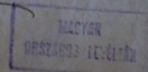
Pécs, 1849. évi február hó 10. én.

Arasnyváros

Artesitem a tek. szímet, hogy a m. kir. kassai III. hawvid kerület parancsnoka, mint illetékes parancsnok az eddig lefolytatott előzetes megállapítások és a cs. és kir. kassai katonai parancsnokság hiteles másolatban csatolt véleménye alapján szükségessé látja hadműveleti szempontok figyelembe vételével Páoztary Arkád túrvekonyai lakosának sürgős internálását.

A m. kir. kassai III. hawvid kerület parancsnokának rendelkezése megkeresem személyesen, hogy Páoztary Arkádnak internálása és a katonai parancsnokság vezérkari osztálya véleményének megfelelő szigorú őrizet alá helyezése végett a szükséges intézkedéseket a leggyorsabban megtenni kívánják.

A fenti évi február hó 2. én elűtk. 54
1849. évi március 1. kelt átiratához mellé

84

După aceea, ministrul de Interne a luat și unele măsuri²⁰⁶. Au fost trimiși în Sătmar doi detectivi: József Papp și Vilmos Walter. Li s-a ordonat să-l asiste pe pretorul din Orașu Nou în toate cele necesare²⁰⁷, dar și să-i raporteze ministrului ce se petrece²⁰⁸. Detectivii s-au deplasat la Orașu Nou, iar după o zi, unul dintre ei, József Pap, a plecat la Pécs pentru a consulta dosarul cazului. Péchy susține că, înainte de a merge spre Pécs, Pap a dat de înțeles că va solicita arestarea călugărului. Celălalt detectiv, Vilmos Walter, a căzut bolnav și a fost cazat în casa judecătorului Kállay mai multe zile²⁰⁹.

Trebuie menționat aici un amănunt important. Cei doi funcționari trimiși de Budapesta au împărțit compartimentul de tren cu nimeni altul decât László Nagy, fostul comite al Sătmarului, bun prieten cu Pásztor. Când notarul cercual Ferencz Látkóczy și judecătorul Kállay i-au întâmpinat în gara din Satu Mare, observându-l pe Nagy, i-au atenționat pe oaspeți în legătură cu identitatea colegului lor de cabină. Au tras cu toții concluzia că fostul comite i-a ținut sub observație strânsă încă de la urcarea lor în tren²¹⁰.

Funcționarii din Orașu Nou nu au fost prea încântați de sosirea detectivilor. Erau mult mai utili, considerau ei, în ancheta din comitatul Gömör. Totuși, cei doi puteau ajuta, cercetând posibilele raporturi dintre Pásztor și cazul rutenilor schismatici²¹¹. Péchy era convins că vor ieși la lumină noi probe, mergându-se pe această pistă. Continua să se întrebe de ce s-a intervenit atunci de la guvern în favoarea călugărului. Mai multe explicații îi treceau prin cap. Unele surse, pe care le considera sigure, susțineau că Pásztor a dat 300.000 de coroane aflat la guvernare²¹². Circula apoi zvonul că secretari de stat îi sunt

²⁰⁶ Pretorul Péter Péchy s-a adresat ministrului la 15 februarie 1915 și i-a adus la cunoștință decizia Comandamentului Militar. A cerut asistență în acest sens și a sugerat ca locul de internare să fie localitatea Pécs (sediul Comandamentului Militar): *Ibidem*, f. 129.

²⁰⁷ *Ibidem*, f. 94.v.

²⁰⁸ *Ibidem*, ff. 282–283.v.

²⁰⁹ *Ibidem*, ff. 262–269.

²¹⁰ *Ibidem*, ff. 288–290.

²¹¹ *Ibidem*, f. 103.

²¹² Péchy susținea că a auzit de la Sperling că, printre documentele care au fost extrase din dosarul „rutenilor schismatici”, era o scrisoare venită din partea primatului Ungariei, care îi mulțumea lui Pásztor pentru donația de 180.000 de coroane pentru visteria partidului.: MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 262–269; să nu uităm că, în varianta pretorului, Sperling era ferm convins de vinovăția lui Pásztor, însă, îi era frică să mai ancheteze cazul.; Același Péchy a amintit, într-un alt act, o întâlnire avută la Seini în compania judecătorului Tihamér Szilágyi. Și acesta afirma

datori. Unul, neștiut, cu 80.000 de coroane. Pe Adorján de la Culte îl are la mână, de asemenea. Prin el și-ar fi cumpărat distincția papală, contra sumei de 240.000 de coroane²¹³.

Cum toate aceste acuzații nu erau probate de pretor, detectivii au rămas indignați²¹⁴. Excluseau o complicitate între instituții și călugăr. Nu înțelegeau cum puteau fi aruncate acuzații atât de grave, fără nicio dovadă. Simțeau că se dorește cu orice preț să se demonstreze vinovăția călugărului. Dacă ancheta avea să continue totuși, detectivii se oferă să o facă individual, fără amestecul celor din Orașu Nou. Din datele dosarului reiese că nu e vorba nici de spionaj, nici de trădare de țară. Se conturează, însă, tot mai accentuat o rivalitate acerbă între Pásztory și Péchy. Sunt dușmani de moarte. Chiar în acel moment, între cei doi erau trei procese pe rol. Péchy a și declarat că nu se oprește până nu îl distruge pe Pásztory. De când a început războiul, monahul a plecat de pe moșia sa numai de două ori, la Satu Mare, cu probleme personale. Cum să fi făcut spionaj? Cum a comunicat cu inamicului? Despre Timina, personajul de la care a pornit totul, detectivul Papp nu are o părere bună. Crede că, pentru a scăpa de înrolare, s-a angajat să presteze servicii de spionaj. De aici pornește povestea cu Pásztory și cu păstorul. Impresia pe care i-a lăsat-o interacțiunea cu acest om se rezumă la următoarele: este un om mincinos, un șarlatan, al cărui cuvânt cu greu poate fi luat în considerare²¹⁵.

Nu de aceeași părere a fost Comandamentul Militar, se pare. La 29 februarie 1915, acesta îi ordonă prim-pretorului Péchy să rețină trei persoane din anturajul călugărului: János Pásztor, Borbálka Kiss și Ignáczné Himmer. Motivul? Scrisorile descoperite în urma perchezițiilor sunt suspecte²¹⁶. La Pásztory peregrinează mulți credincioși, cu care, cel mai adesea, cei trei intră în contact. Rămânerea lor la Tur prezenta riscuri, deci²¹⁷.

Pásztory a pus această „execuție” pe seama activității politice pe

că monahul obișnuia să dea vistieriei partidului câte 200.000–300.000 de coroane: MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 236.

²¹³ Scrisoarea în care se pomenește acest lucru a fost descoperită cu ocazia percheziției; MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 108.

²¹⁴ O scrisoare a detectivului József Papp, trimisă ministrului de Interne la 25 februarie 1915, e grăitoare în acest sens.

²¹⁵ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 108; Să nu uităm că, după Ede Sperling, József Papp este al doilea detectiv care îl interoghează și îl consideră mincinos.

²¹⁶ Bănuim că se referă la cele descoperite în comitatul Gömör.

²¹⁷ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 91.

A HAJDUDOROGI PÜSPÖKTŐL.

570. szám.
1915

Világosi utca 10. sz. Hivatal:

Nagyméltóságú Báró
Miniszter Úr!Ez a dokumentum a
Magyar Országos Levéltár
gyűjteményébe tartozik.This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary.

Csütörtök Áskád nagybirtokos, túrvékonyai lakos, aki földbirtokát, alapítványul, a magyar nemzeti nevelés céljaira, a hajdudorogi püspökségre hagyományozta, egy mai napon hoztam beérkezett feliratos szerint hatósági felügyelet alá helyeztettem. Lakását, melyből kinneműie nem szabad, csendőrok őrzik.

A mai zavaros viszonyok között igen számos gör. kath. pap hullottatott meg minden igaz ok is alap nélkül.

Szilárd meggyőződésem, hogy a nevezett nagybirtokos, ki egyébként kolostoron kívül, élet, szent bazilrendi szocietás, egyéni bosszu áldozata.

Mely tisztelettel kérem en-

Nagyméltóságú
Báró Hazai Samu v. t. p.
m. kir. honvédelmi miniszter úrnak

MAGYAR
ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Budapest.

101

care a desfășurat-o în comitat²¹⁸. Statutul de „liberal” convins l-a aruncat de-a lungul anilor în unele lupte deosebit de grele. În urma lor s-a ales cu mulți dușmani, în special din partea acelora aflați în partidele de opoziție. „Degeaba acei indivizi sunt azi în partidul de guvernare. Eșecul lor de atunci mi-l impută mie. Nu m-au uitat nici astăzi!” – spune Pásztor²¹⁹. Tot acest proces i se pare de prost gust călugărului. A răbdat mult, fără să ia atitudine, în speranța că, negăsindu-se dovezi clare, se va încheia rapid cazul. Dar cum s-a mers prea departe, fiindu-i deja îngrădită libertatea, cere chiar el o anchetă. O instanță imparțială să trimită reprezentanți pentru investigații. Să se cerceteze cazul și modul în care cei doi funcționari (Péchy și Kállay) s-au raportat la el²²⁰. Totul a fost pus la cale de prim-pretorul Péchy, crede monahul, care de mulți ani îl dușmănește.

Péter Péchy și Árkád Pásztor, o „prietenie” veche

Inițial, cei doi erau prieteni. Pretorul i-a fost monahului în mai multe rânduri oaspete, ba mai mult, în numeroase cuvântări publice i-a lăudat meritele patriotice²²¹. Situația dintre cei doi s-a înrăutățit din cauza banilor. Péchy avea interese în construirea căii ferate Halmeu-Bixad, motiv pentru care i-a solicitat călugărului o contribuție de 74.000 de coroane²²². Cu altă ocazie, i-a cerut să cumpere acțiuni de 100.000 de coroane la mina de cărbune al cărei proprietar era²²³. Pásztor declară, însă, că niciodată nu s-a implicat în astfel de afaceri, refuzându-l. Încetul cu încetul, situația dintre cei doi s-a răcit. Ce s-a întâmplat mai exact între ei și cum a evoluat această distanțare nu știm. Știm doar că pretorul a început o campanie de denigrare a călugărului. A ajuns să-l acuze de trădare de neam și a insinuat că averea călugărului provine din surse externe, de la ruși²²⁴. Un moment tensionat important s-a consumat atunci când pretorul a respins cererea de prelungire a permisului de port-armă ce-i fusese

²¹⁸ Știm asta dintr-o scrisoare pe care Pásztor a adresat-o ministrului de Interne, la 28 februarie 1915: MNL.BM. K.149-1915-3-746, ff. 145-147.

²¹⁹ Pásztor știa mereu pe ce să pună accentul, în funcție de interlocutor. Remarcăm în contextul de față, când se adresează unui ministru, cum ține să evidențieze loialitatea sa politică, care, de la începuturi, a sprijinit necondiționat partidul de guvernare.

²²⁰ MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 147.

²²¹ *Ibidem*, f. 145.

²²² *Ibidem*.

²²³ *Ibidem*.

²²⁴ *Ibidem*.

adresată de locuitorii de pe moșia călugărului. Documentația acestui caz ne stă la dispoziție, așa încât putem urmări desfășurarea lui. La 26 februarie 1914, din Toagul lui Pásztor, se trimite o cerere Oficiului de Impozite, prin care György Hanusy (gazda moșiei), respectiv muncitorii Gábor Katona, József Szilágyi, János Medve, József Salamon, Mihály Márkus Popán și Ferencz Tyukodi cer prelungirea permisului de port-armă²²⁵. Pe 16 martie 1915, prim-pretorul Péchy, prin decizia 747/914, aprobă prelungirea permisului doar gazdei Hanusy²²⁶. Prin decizia 748/914, respinge cererea celorlalți muncitori, motivând că, în „procesul schismatic” din Maramureș, Pásztor a apărut ca un propagandist al mișcării panslaviste. În consecință, autoritățile trebuiau să acționeze cu prudență înainte de a permite înarmarea unui astfel de grup²²⁷. Pásztor contestă decizia la Comisia de Impozite, în 9 aprilie 1914²²⁸. A avut câștig de cauză. În ședința Adunării administrative comitatense, din data de 8 mai 1914, prin decizia 38172/914, se admite contestația, argumentându-se că acuzațiile aduse în „procesul schismatic” nu fuseseră dovedite și că nu exista o decizie judecătorească împotriva călugărului în acest caz. Sunt subliniate, totodată, meritele naționaliste ale lui Pásztor, care și-a donat întreaga avere Episcopiei greco-catolice maghiare de Hajdudorog²²⁹.

Călugărul avea să spună că, atunci când a conștientizat că din această neînțelegere cu prim-pretorul risca să rămână cu moșia nepăzită, s-a pierdut cu firea și a făcut publice motivele care au stat la baza tensiunii dintre ei, îndeosebi refuzul de a contribui cu bani în afacerile pretorului²³⁰. Toate acestea au ajuns la știrea vicecomitelui. În fața înaltului funcționar, Péchy a recunoscut acuzațiile referitoare la bani. A relevat, însă, că demersurile sale au fost săvârșite din dorința de a contribui la creșterea economică a țării. Declară, pe de altă parte, că măsurile luate împotriva călugărului nu au legătură cu această chestiune. Explicația rezidă în suspiciunea că puteau fi comise fărădelegi, precum trădarea și chiar omuciderea²³¹. Această afirmație a pretorului a generat în scurt timp un proces între cei doi.

Tensiuni între ei semnaleză și presa din epocă. Dintr-un articol din

²²⁵ *Ibidem*, f. 7.

²²⁶ *Ibidem*, f. 8.

²²⁷ *Ibidem*, f. 9.

²²⁸ *Ibidem* f. 6.

²²⁹ *Ibidem*, f. 15.

²³⁰ *Ibidem*, f. 145.

²³¹ *Ibidem*.

ziarul *Szamos* aflăm că prim-pretorul, pe data de 27 noiembrie 1914, se afla în Boinești pentru redeschiderea unui drum. Când inginerul Sándor Fogorassy l-a atenționat că intraseră pe domeniul călugărului, pretorul a afirmat că, în cazul acesta, trebuie să plece numaidecât, ca nu cumva acel șarlatan să îi dea în judecată. Péchy nu a fost, însă, chemat în instanță atunci pentru că trecuse fără autorizație pe moșia lui Pásztor, ci pentru defăimare, fiind amendat cu 200 de coroane, la care s-au adăugat cheltuielile de judecată²³². Și în registrul de activități al lui István Fejes, avocatul lui Pásztor, găsim consemnări în legătură cu plângeri împotriva prim-pretorului²³³. Conform acelei evidențe, s-au făcut astfel de demersuri pe 8 mai 1914, 2 iulie 1914 și 4 februarie 1915²³⁴, adică trei procese diferite în mai puțin de un an.

Ministrul de Interne revoltat

Raportul detectivului József Papp, din 25 februarie 1915, și scrisoarea călugărului Pásztor, ambele adresate ministerului de Interne, au infuriat din cale afară oficialitățile din Budapesta. Acțiunile prim-pretorului, prin care încălca constant procedura, îl pusese deja într-o lumină proastă în capitală. Dar aflarea veștii că cei doi funcționari din Orașu Nou, prin rapoarte către Comandamentul Militar, nu îl incriminează doar pe Pásztor, ci pe o serie de oficialități (procurorul Illés, secretarii Ferenczy și Ilosvay) sau îl acuză pe secretarul de stat Vásárhelyi de duplicitate, oferind informații confidențiale lui Pásztor, întrecea orice măsură²³⁵. Ministrul de Interne a intervenit ferm în chestiune. I-a suspendat pe ambii funcționari (Péchy și Kállay), iar la 28 februarie 1915 i-a trimis lui Aladár Ilosvay, vicecomitele Sătmarului, toate documentele cazului. L-a mandatat să preia cazul Pásztor și, totodată, să investigheze modul în care Péchy și Kállay²³⁶ s-au comportat pe parcursul investigației. Pentru a-i ușura

²³² *Szamos*, nr. 211, Satu Mare, 4 aug. 1915, p. 5.

²³³ GKPL-I-1-a-1919-906.

²³⁴ *Ibidem*.

²³⁵ E de observat că ministerul nu știuse până în acel moment de reproșurile aduse funcționarilor Statului; rapoartele judecătorului Kállay erau trimise exclusiv Comandamentului Militar. Detectivul József Papp le-a descoperit când s-a interesat de caz, la Pécs.

²³⁶ Kállay, pentru munca de detectiv, pretindea 40 de coroane zilnic, astfel că pentru munca de până atunci (considerată absolut inutilă de către minister), ceruse de la Comandamentul Militar 1.600 de coroane.

munca, ministrul urma să trimită doi detectivi de la Poliția de Stat²³⁷. În același timp, Comandamentul Militar va trimite și el un reprezentant. Pe toți funcționarii pe care vicecomitele îi va indica îi va absolvi de jurăminte, pentru a putea fi interogați. Prin bunăvoința ministrului de resort²³⁸, s-a procedat astfel și cu funcționarii din mediul juridic, acuzați de complicitate (Andor Illés, judecătorul din Sighetu Marmăției, Béla Ferenczy)²³⁹. Ministrul de Interne s-a adresat și comitelui suprem, cu rugămintea de a urmări atent ambele anchete²⁴⁰. Procurorul militar Hudák, pe de altă parte, considera că, din punct de vedere militar, anchetarea celor doi funcționari din Orașu Nou se putea dovedi importantă²⁴¹.

Comandamentul Militar ordonase, însă, internarea lui Pásztor. Hotărârea a trebuit să fie pusă în aplicare, chiar dacă probele nu erau concludente. Ministrul de Interne, la 28 februarie 1915, a anunțat Comandamentul că va autoriza demersul, călugărul urmând să fie dus într-o localitate ce nu se afla pe raza frontului de luptă²⁴².

La 1 martie 1915, înaltul oficial guvernamental l-a contactat telefonic pe comitele suprem al comitatului Szabolcs, Dezső Ujfalussy. I-a cerut să vorbească cu episcopul de Hajdudorog, István Miklóssy, pentru a-l invita pe Pásztor la palatul său. De acolo, monahul avea să fie internat discret, unde găsea de cuviință conducerea diecezei²⁴³. După doar câteva ore, comitele suprem a revenit telefonic. Vorbise cu episcopul greco-catolic. Acesta era dispus să îl primească pe Pásztor oricând, la orice oră, în reședința sa. Totuși, arhiepiscopul ruga ministrul să cumpănească bine decizia. Pásztor era bătrân. La 77 de ani, diriguia încă o administrație stufoasă, cu multe responsabilități. Oamenii pe care îi are în subordine la Tur se descurcă greu,

²³⁷ Cererea ministrului pentru cei doi detectivi se află la ff. 139–139.v.

²³⁸ Scrisoarea adresată ministrului Justiției se află la ff. 138.v.–139;

²³⁹ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 133.v.–137.v.; decizia luată, precum și o copie a scrisorii trimise vicecomitelui, au ajuns și pe biroul ministrului Apărării: MNL. BM. K.149–1915–3–746, f. 138.v.; Ministrul Justiției mărturisea că și ei îl interogaseră pe Andor Illés cu privire la acele acuzații. Judecătorul a negat totul. Împotriva lui Pásztor s-a dispus o percheziție ca urmare a unei scrisori descoperite la un cetățean din Iza. Scrisoarea venea de pe muntele Athos. În timpul percheziției nu s-a găsit, însă, nimic suspect: MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 172–172.v.; Am căutat în fondul Ministerului Justiției acte referitoare la interogarea lui Andor, dar fără succes. Fondul aceluia minister este puternic distrus, având multe lipsuri.

²⁴⁰ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 137.v.

²⁴¹ *Ibidem*, ff. 155–155.v.

²⁴² *Ibidem*, ff. 137.v.–138.v.;

²⁴³ *Ibidem*, f. 141.

căci toți bărbații au fost înrolați pe front. Îndepărtarea lui de acolo ar produce daune materiale mari²⁴⁴.

Ministrul a încercat, însă, să liniștească apele. Internarea va fi de scurtă durată (maximum 8–10 zile), deoarece ancheta se va sfârși curând²⁴⁵. Atunci, episcopul Miklóssy și-a dat acordul. O invitație, însă, nu putea să îi trimită pur și simplu lui Pásztory, căci călugărul nu se afla sub jurisdicția episcopiei de Hajdudorog. Și chiar dacă ar fi, scrisorile circulau tare greu atunci. De aceea, a sugerat ca intermediar să fie comitele suprem al Sătmarului²⁴⁶.

Secretarul de Stat Zsigmond Perényi i-a dat astfel lui Csaba Adorján această sarcină, la 2 martie 1915²⁴⁷. O săptămână mai târziu, comitele a anunțat că, după o convorbire personală cu episcopul de Hajdudorog, se putea începe acțiunea de internare a lui Pásztory²⁴⁸. La 10 martie, ministrul de Interne îl ruga pe demnitarul sătmărean să delege un funcționar pentru a-l transporta pe Pásztory în cel mai discret mod posibil. Cel desemnat trebuia să se prezinte cu monahul la comitele din Szabolcs, unde avea să primească noi instrucțiuni²⁴⁹. Pásztory arăta, însă, semne de slăbiciune. În momentul în care comitele Sătmarului a trimis un om după el²⁵⁰ – pe János Neubauer, judecătorul din Carei²⁵¹ – ca să îl transporte la Nyiregyháza (la 14 martie 1915), era la pat. S-a arătat dispus să fie ținut sub cea mai strictă supraveghere, numai să nu plece de pe moșie²⁵². Judecătorul a rămas astfel la Tur²⁵³. A fost chemat și un medic, pentru a evalua dacă monahul este apt sau nu pentru o călătorie la Nyiregyháza²⁵⁴.

În aceeași zi, 14 martie 1915, au plecat la „toag” judecătorul Szabolcs Kállay²⁵⁵ și notarul din Orașu Nou, Ferencz Csilléry²⁵⁶ (înlocuitorul lui Ferencz Latkóczky, prins cu un alt caz)²⁵⁷. Monahul avea

²⁴⁴ *Ibidem*, ff. 141.v.–142.

²⁴⁵ *Ibidem*, f. 142.

²⁴⁶ *Ibidem*, ff. 142–142.v.

²⁴⁷ *Ibidem*, f. 142.v.

²⁴⁸ *Ibidem*, f. 149.

²⁴⁹ *Ibidem*, f. 151.v.

²⁵⁰ *Ibidem*, f. 167.

²⁵¹ *Ibidem*, ff. 259, 290.

²⁵² *Ibidem*, f. 167.

²⁵³ *Ibidem*, ff. 259; 290.

²⁵⁴ *Ibidem*, ff. 168.v.–169.

²⁵⁵ *Ibidem*, ff. 272–283.v.

²⁵⁶ 29 de ani, născut la Budapesta, reformat.

²⁵⁷ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 286–286.v.

Vir. ces. 1093/1915 (Kassa)

Távbeszélő útján adott felhívás.

Belügyminister kéri Ujfalussy Dezső Szabolcs vármegyei főispánt arra, hogy Miklósy István hajdudorogi gör.kath.püspökkel utalással ennek a m.kir.Honvédelmi Minister Urhoz 1915.évi február hó 19.-én 500. szám alatt intézett megkeresésére, hogy Pásztori Arkád internálását illetve szigorú őrizet alá helyezését a kassai honvédkerületi ügyészség 108 szám alatt az avasujvárosi főszolgabíróhoz intézett megkeresésével kárta

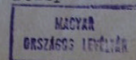
Tekintettel arra, hogy Pásztori Arkád kémkedéssel van gyanúsítva, melynek elbírálása jelenleg a honvédhadbíróságok hatáskörébe tartozik, bár rendelkezésre álló iratok szerint Pásztori Arkád ellen elfogadható bizonyíték eddig fel nem merült, a megkeresés éppen Pásztori érdekében is figyelmen kívül nem hagyható.

Az internálást legalkalmasabban úgy lehetne megoldani, ha a püspök Pásztorit Nyiregyházára a püspöki udvarba meghívna s lehetővé tenné, hogy itt, esetleg általa kijelölendő más községbe vagy városban, kiméletes és feltűnés nélküli módon rendőri felügyelet alatt tartassék.

Kéri a püspök válaszának közlését.

Leadta: 1915. évi III/1. déli 12 orakor. Sándor János belügyminister

Felvette: Ujfalussy főispán.

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.

-/-

Távbeszélő-jelentés

Ujfalussy Dezső Szabolcs vármegye főispánja, az előző távbeszélőn leadott felhíváshoz jelenti, hogy Miklóssy István gör. kath. püspökkel Pásztori internálási ügyében értekezett.

Miklóssy Pásztori Arkádöt készséggel elfogadja, s bármikor udvarában elhelyezni kész, mégis tisztelettel kéri a belügyminister urat, hogy tekintettel arra, miszerint Pásztori Arkád 77 éves elagott ember, ki különben is nagy gazdaságot vezet, melynek vezetése jelenleg annál inkább terhes, mert cselédei nagy részét hadba vitték, méltóztatásuk újabb megfontolás tárgyává tenni, hogy a Pásztori internálása- valamely érdeket egyáltalán szolgálhat-e, s kéri azt lehetőleg mellőzni, annyival is inkább, mert az internálás Pásztorinak minden esetre érzékeny anyagi kárával járna.

Leadta: Ujfalussy főispán

Felvette: br. Perényi államtitkár

Budapest, 1915. évi március hó 1. -én d. u. 2. o.

Válasz:

ifj. br. Perényi Zsigmond belügyi államtitkár felkéri Ujfalussy Dezső főispánt, hogy ismételten lépjen érintkezésbe Miklóssy István gör. kath. püspökkel s világosítsa fel, hogy itt rövid időre, körülbelül 8-10 napra szóló internálásról van szó, mert Pásztori kémkedési ügyének soron kívüli megvizsgálása iránt

-/-

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.

Tis megbeszélésével

-/-

egyidejűleg az intézkedések megtételek.

A püspökkel való újabb megbeszélés után távbeszélőn jelentést kér.

Leadta: br. Perényi Zsigmond államtitkár

Felvette: Ujfalussy főispán,

Budapest, 1915. évi III/1. -én d. u. 2 orakor.

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe tartozik.

This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.

Ujfalussy Dezső nyiregyházai főispán távbeszélőn közli, hogy Miklóssy püspök szívesen látja Pásztory Árkádot, de nincs módjában őt magához rendelni, mert tartozik felelőssége alá és különben is levélkildetés ma nehézségekbe ütközik.-

Ezért a püspöknek az volna a kérése, hogy lehetőleg a főispán útján kiméletesen értesítsék Pásztory arról, hogy Nyiregyházára menjen.-

Leadta: Ujfalussy főispán

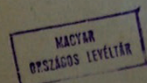
Felvette: br. Perényi államtitkár.

Budapest, 1915. évi március hó 2. -án d. e.

11 óra 55 perckor.-

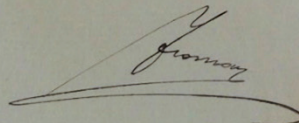
R. U.

Csaba Adorján Szatmár vármegye főispánja, ki a magyar királyi belügyminisztériumban ifj. br. Perényi Zsigmond államtitkárnál 1915. évi március hó 2. -án jelentkezett, felkérte, hogy Pásztory Árkád Nyiregyházára leendő internálása iránt intézkedjék, nevezetesen hozza tudomására, hogy ügyének eldőltségéig ott kell maradnia,

hol Miklóssy István gör. kath. püspöknél
ki őt udvarába meghívta tartózkodn~~ak~~ék.-
Nyiregyházára őt a legnagyobb kimélet-
tel az általa kijelölt szolgabíróval ki-
sértesse el, s Ujfalussy Dezső szabolcs-
megyei főispánt a felügyelet alatt tar-
tás iránt keresse meg.-

Budapesten, 1915. III. 2.-án.-

Ez a dokumentum a
Magyar Országos Levéltár
gyűjteményébe tartozik.

This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary.

Dasdrnap, majus 9.

AZOST

5. oldal.

megemlékezett a népes magyar béke-
apostolokról: Glezsekné kanonokról
és Zeprenyákné Kőrösvirádról, előbb-
múlt, hogy az intézmény nyújtó
hajókkal is küzd a háború miatt...
— Matha bizony né lehtnékné
néfő, hogy a háború kitört! Mi az a
közélelbeli 20.000 pecúlia az egész
háborúkná várt emberiséghez képest.

De csak valóbanon a szellemből...
a meg a béke megjön: soha jobb pro-
pagandistáknak egymás szeméire, mind a
maga magán!...
— A háborúkná várt emberiséghez képest
most fog csak igazán bevirádni!
Állója a magyarom földeténél,
nagy azelőtt háború nyevés, most
csak a háborúkná várt emberiséghez képest
és tavasz a világ legzsebb
utóállójának elhasított, aró, ste-
lelő helyénél.

Vász Margit.

Pásztorj Arkád Nyiregyházán van internálva

Beszélgés a millimos szerzetessé és Miklósy püspökkel

Nyiregyháza, majus 8.
(Az Est kisküldött munkatársától)
A múlt hetén Hunyvári Károly egy-
vezéres interpellációjának keretében
kemény vádaknak szolgált Pásztorj
Arkád, a Mezőkukucs káptalán élve írás-
szerzetese. Tíz éve hívták miniszter-
elvére, aki vállalkozott az interpellációra, és
amíg megvárta a vizsgálat alatt olyan
megjegyzés, hogy nem volt köze
semmihez az ügyben, addig csak
nem mondhatná meg, hogy semmi köz
semmihez az ügyben, addig csak
nem mondhatná meg, hogy semmi köz
semmihez az ügyben.

Miklós püspök...
a szerzetes nem tartja a körmeit...
— Hogy az ügyben...
— A Mezőkukucs káptalán...
— Hogy Pásztorj Arkád...
— Hogy Pásztorj Arkád...
— Hogy Pásztorj Arkád...
— Hogy Pásztorj Arkád...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

került több ezer...
a megaláztatás...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...
— Hogy a községnek...

să fie în sfârșit interogot. Judecătorul cercuot tot amănase acel demers,
în speranța că Tribunalul Militar va trimite un delegat specializat,
un judecător militar. Comandamentul i-a solicitat, însă, lui Kállay să
ducă la capăt acțiunea, de unul singur.
Din declarația lui Ferencz Csilyer aflăm că el și Kállay au fost întâmpinați
la „toag” de „novicele” János Pásztor și de László Nagy, fostul
comite al Sătmáruului. Interesându-se unde este călugărul, au aflat că

se află într-o cameră, păzit de doi jandarmi. Era penibil – considera Nagy – ca cineva bănuie de spionaj să fie ținut sub supraveghere atât de strictă. Până și lui, fost înalt funcționar, i s-a îngăduit să interacționeze cu Pásztor doar în prezența jandarmilor. Nagy susținea că discutase personal cu ministrul de Interne, János Sándor, strategia ce trebuia folosită de anchetatori în acest caz. Unui individ acuzat de spionaj se impunea să-i lași o mare libertate de mișcare, pentru ca, discret, să-l poți urmări cu detectivi și prinde asupra faptului²⁵⁸.

Pásztor i-a primit stând pe un scaun. Nu le-a spus că ar fi bolnav și nici nu a dat semne de slăbiciune. Notarul a mai consemnat că, în tot acel timp, pe moșie nu au zărit niciun jandarm²⁵⁹. Și lui János Pásztor i-au luat atunci o declarație. Dăduse rod delațiunea lui Kállay, care sesizase că Pásztor nu fusese înrolat în armată. Comandamentul Militar dorea să afle motivul neluării acestuia la oaste²⁶⁰.

Vicecomitele Sătmăruului preia ancheta. Oașul împânzit de detectivi și procurori militari

La 12 martie 1915, Aladár Ilosvay a pus în aplicare ordinul venit din Budapesta și l-a suspendat din funcție pe prim-pretorul Péter Péchy. Vicecomitele urma să se deplaseze apoi la fața locului și să demareze ancheta pentru care fusese mandatat de minister²⁶¹. Poliția de Stat îl trimisese la Satu Mare pe consilierul dr. László Sándor, acompaniat de detectivii Antal Brinda și Hugó Kálmár²⁶². Comandamentul Militar a fost reprezentat de judecătorul Olivér Horváth. La 15 martie 1915²⁶³, toți aceștia, dar și notarul Edith Kardos, erau în Țara Oașului. Doreau să elucideze cazul Pásztor. Nu anticipau la acea vreme că o anchetă de proporții era pe punctul de a se naște, cu răsturnări de situație senzaționale.

Primul interogat a fost judecătorul Kállay²⁶⁴. El a întocmit un raport extins, de circa 20 de file, în care a prezentat pas cu pas

²⁵⁸ *Ibidem*, ff. 168.v.–169.

²⁵⁹ *Ibidem*.

²⁶⁰ *Ibidem*, ff. 282–283.v.; Ambele declarații au fost înaintate Tribunalului Militar, așa că nu le-am putut consulta.

²⁶¹ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 152.

²⁶² *Ibidem*, f. 170.; au ajuns la Satu Mare la 13 martie 1915 și s-au cazat la hotelul Panonnia. S-au întâlnit acolo cu vicecomitele Aladár Ilosvay și au studiat actele procesului toată ziua: MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 409–410.

²⁶³ *Ibidem*, f. 283.v.

²⁶⁴ Kállay lucra la oficiul din Orașu Nou din data de 16 iulie 1914. Până atunci nu

etapele și rezultatele cercetării pe care a întreprins-o. Ținea să sublinieze apăsător că Tribunalul Militar a declanșat întregul proces, la sesizarea făcută de János Timina. Ulterior, el și Péchy au luat foarte în serios misiunea, căci „[...] așa erau vremurile, tulburi. Orice om suspect era verificat minuțios și, în cazul vreunei bănuieli, internat imediat, ca nu cumva să facă vreun rău țării”. De altfel, chiar dacă se considera că ancheta sa nu a condus la dovezi palpabile, incriminatoare, judecătorul era ferm convins că demersul riguros întreprins de oficiul din Orașu Nou l-a făcut pe Pásztor să nu îndrăznească să comită unele fărădelegi, antinaționale. În viziunea judecătorului, monahul e un om lacom, avid de bani, așa că, dacă i s-ar fi ivit o oportunitate de a obține câștig, nu ar fi ezitat să comită și acte de spionaj. De aceea s-a acționat foarte precipitat adesea, sărindu-se trepte ierarhice în corespondența cu ministrul de Interne, ori în cazul percheziției. Pásztor este și un om viclean, deci nu e de mirare că nu s-au găsit asupra lui dovezi care să-l acuze. Kállay era, însă, ferm convins că, în cazul unei desfășurări nefavorabile a războiului, călugărul (acum aparent inofensiv) ar putea deveni extrem de periculos. De aceea a pledat pentru o anchetare extrem de riguroasă și o internare a lui²⁶⁵. Tot ceea ce a întreprins, a făcut la solicitarea Comandamentului Militar, declară judecătorul în final. A procedat legal, fără ură, fără resentimente, a aprofundat fiecare idee, a mers pe orice pistă care i s-a ivit. Abuzul de putere iese din discuție, apreciază el. Contextul a fost unul aparte, totuși. În plin război, confrunțați cu invazia rusă, când comitatul a ajuns să fie împânzit cu refugiați, cu toții trebuiau să fie vigilenți. Se impunea să identifice și să oprească la timp mișcările care-i avantajau pe ruși, oamenii care aspirau la victoria Rusiei și care sperau ca trupele țariste să reușească să invadeze Ungaria. Existau informații că s-au făcut marcaje prin munți, care indicau traseele cele mai favorabile în cazul unei astfel de invazii²⁶⁶. Iar Pásztor nu avea deloc o reputație bună. Mulți patrioți îl considerau suspect, de aceea a tratat cu atâta atenție cazul. Considera necesară urmărirea pas cu pas a activității monahului, ca legăturile sale cu propriii supuși să fie monitorizate de autorități. „Se bucură de o influență atât de mare, atât în comitat, cât și în Ungaria Superioară, încât la un simplu îndemn, sute și sute

fuseseră în districtul Oașului. Auzise de renumele lui Pásztor, dar nu-l întâlnise niciodată.

²⁶⁵ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 282–283.v.

²⁶⁶ *Ibidem*.

de oameni execută orbește orice sarcină li s-ar da²⁶⁷. În astfel de momente, foarte confuze, intervenția sa fermă ca judecător cercual a vizat doar apărarea intereselor țării. Dacă lui Pásztory i s-ar da prilej să acționeze, nimic nu s-ar mai putea întreprinde pentru a-l opri²⁶⁸.

La 16 martie 1915 a fost interogată László Lukácsy²⁶⁹, notarul din Vama. Avusese calitatea de martor-delegat la percheziția efectuată pe moșia călugărului. A confirmat spusele lui Kállay referitoare la acel eveniment²⁷⁰.

Ferencz Latkóczy²⁷¹, notarul cercual, a dat o declarație o zi mai târziu. Ține să precizeze mai întâi că prim-pretorul Péchy nu a dorit să se răzbune pe Pásztory. Până să înceapă să circule zvonuri în legătură cu posibilele acte de spionaj ale călugărului, persoana acestuia a fost total neglijată de oficiul din Orașu Nou. În prima parte a Războiului Mondial, situația din comitat a fost, însă, delicată. Sătmarul e o zonă cu naționalități, în care au circulat multe zvonuri îngrijorătoare. Majer Weisz, de pildă, cârciumar în Negrești-Oaș, susține că, în crâșma lui, negreștenii și cei din Moșișeni povesteau că, în cazul unei victorii a rușilor, oșenii îi vor „împăna” pe toți „domnii” și pe toți evreii. Ioan Ștefuț din Călinești-Oaș declara sus și tare că nu ar da nici „7 filleri” pentru a susține Ungaria; a și fost săltat de jandarmi și dus la Procuratura din Satu Mare pentru acea afirmație. Lajos Ölyös, învățător în Remetea Oașului, zărise acolo mai mulți indivizi cu fizionomie rusească. I-a urmărit o vreme, însă, au luat-o spre moșia lui Pásztory și au dispărut²⁷². Când rușii au ajuns la Sighetu Marmației, districtul Oașului s-a umplut de refugiați. Toată lumea era panicată. În „Toagul lui Pásztory” domnea, însă, liniștea. S-a zvonit atunci că oamenii lui dețineau înscrisuri cu care, dacă le arătau rușilor, erau lăsați în pace. Călugărul, unul dintre cei mai bogați moșieri, n-a fost preocupat câtuși de puțin de primejdia care bătea la porți. Foarte mulți refugiați din Yasinia au poposit de altfel pe moșia lui, printre care și numeroși indivizi suspecti²⁷³. Pericolul a trecut, fără urmări dezastruoase. Dacă rușii ar fi reușit, totuși, să invadeze Sătmarul și

²⁶⁷ *Ibidem.*

²⁶⁸ *Ibidem.*

²⁶⁹ 31 de ani, romano-catolic, născut la Satu Mare.

²⁷⁰ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 284–285.

²⁷¹ 32 de ani, romano-catolic, născut la Budapesta; lucra la pretură din 1 ianuarie 1909.

²⁷² *Ibidem*, ff. 288–290.

²⁷³ *Ibidem.*

să ajungă și la Tur, poate că Pásztor și-ar fi arătat adevărata față, încheie notarul Latkóczy.²⁷⁴

S-a reținut și declarația șefului de jandarmi, István Andriász²⁷⁵. Din momentul în care s-a instalat în post, la 5 mai 1914, prim-pretorul Péchy i-a trasat ca sarcină supravegherea foarte discretă a călugărului Pásztor și a oamenilor cu care acesta intra în contact. Jandarmul s-a conformat conștiințios, însă, nu a descoperit vreo urmă de spionaj²⁷⁶.

Lui József Nagy, (șeful jandarmeriei din Călinești-Oaș)²⁷⁷, Comandamentul din Baia Mare i-a cerut să-l urmărească pe Pásztor, imediat după izbucnirea războiului. Pe călugăr l-au căutat mulți oameni săraci, pentru rugăciuni și tămăduiri, însă, niciun posibil spion. Din 12 februarie 1915, și pretura a solicitat ca moșia călugărului să fie neîncetat sub observație²⁷⁸. Așa au ajuns jandarmii Sándor Gönczi²⁷⁹ și Majercsik, împreună cu ajutoarele lor, Sándor Czirák și György Muncsán, să supravegheze cu schimbul moșia. Când József Nagy a aflat, însă, că și judecătorul János Neubauer îl păzește pe călugăr, nu a mai trimis jandarmi²⁸⁰.

Declarația lui Miklós R. Nagy²⁸¹ i-a pus pe gânduri pe anchetatori. Personajul și-a amintit de prima sa întâlnire cu Ede Sperling, petrecută în biroul judecătorului Szilágyi. I-a spus chiar atunci detectivului că Pásztor avea conexiuni importante în capitală, intermediare de consilierul Vásárhelyi²⁸². Spre surprinderea celor din birou, Sperling n-a fost deloc impresionat. A afirmat chiar că, dacă în minister s-ar fi știut de notorietatea legăturii dintre cei doi, cunoscută până în păturile de jos, nu s-ar mai fi trimis un detectiv în teritoriu²⁸³. Trecând, însă, peste asta, Miklós R. Nagy considera antinaționale unele acțiuni ale călugărului. „Crește tineri de rit „răsăritean”, pe care îi plasează apoi

²⁷⁴ *Ibidem*.

²⁷⁵ Născut în Szentmihály, romano-catolic.

²⁷⁶ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 296–296.v.

²⁷⁷ Începând din 3 mai 1913.

²⁷⁸ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 259, 290.

²⁷⁹ Gönczy susține că a fost de patru ori în patrulă, pe moșie: MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 298.

²⁸⁰ *Ibidem*, ff. 259, 290.

²⁸¹ 49 de ani, căsătorit, reformat, născut la Negrești-Oaș.

²⁸² Cu ocazia unei vizite în Vama, Miklós R. Nagy s-a întâlnit cu Andor Matesz, fostul jurist al lui Pásztor. Acesta a mărturisit atunci că, dacă Pásztor „nu își rupe gâtul” în acest proces „muscal”, nimeni, niciodată, nu îl va opri. Ar fi ajuns în pușcărie de mult timp, dacă nu l-ar fi salvat tot timpul Vásárhelyi: MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 242, 247.

²⁸³ *Ibidem*.

în comitatele de frontieră, în localități de graniță, păstrând permanent legătura cu ei”. Nagy știa acest amănunt de la căpitanul Nyegre din Satu Mare²⁸⁴.

Din declarația stufoasă a prim-pretorului Péter Péchy, dată în 18 martie 1915, se reține în primul rând evidențierea ariei teritoriale extinse de unde veneau pelerini la Pásztory. Pune apoi și el pe seama presiunii contextului acțiunile zorite ale echipei de anchetă din care a făcut parte, inclusiv apelul direct la minister; dar în comitat se zvonea că Pásztory avea legături cu mișcarea panslavistă²⁸⁵. Fiind membru al Partidului Muncitoresc, încă de pe vremea coaliției (când asculta cuprins de speranță cuvântările idealiste ale grofului István Tisza), pretorul s-a simțit obligat să acționeze atunci când a considerat că statul e în pericol. În procesul „rutenilor schismatici”, unii funcționari de stat au mușamalizat documente pentru a-l apăra pe Pásztory. S-a temut să nu se repete cazul. Credea că acești indivizi, plătiți de călugăr, erau compromiși. Ulterior, și-a dat seama că, de fapt, ei au acționat la sugestia guvernului. Dacă ar fi știut dinainte că monahul are un asemenea sprijin, ar fi renunțat. Când a descoperit, și-a dat seama cât de inconfortabil era cazul atât pentru el, cât și pentru oficiul său. Sperase ca judecătorul Kállay să încheie cât de repede ancheta. Se mai întâmplă, desigur, ca guvernul să protejeze un inculpat, din diferite motive. L-a și rugat pe Sperling să îi transmită consilierului Vásárhelyi că, dacă era informat, s-ar fi ferit să preia cazul. E de neconceput ca un funcționar public să acționeze împotriva voinței guvernului. Neștiind, însă asta, a acționat, fiind mandatat de Tribunalul Militar. Dar și Pásztory a fost viclean, continuă pretorul. Ca să distragă atenția de la fărădelegile pe care la comite, defăimează. Prin plângeri succesive, pune întreaga anchetă pe seama unei răzbunări personale. Așa s-a ajuns de nu se mai știe acum dacă e vorba despre Pásztory, sau despre Péchy, constată consternat prim-pretorul. Monahul a înaintat o sesizare până și la Tribunalul Militar, în care a cerut ca funcționarul din Orașu Nou să fie detașat din anchetă, pe motiv că între ei există procese pe rol. Lui Péchy i s-a părut apoi ciudată poziția detectivului József Pap. Încă de la început, acesta a dat de înțeles că a venit mai degrabă să îl ancheteze pe el, nu cazul Pásztory. Punea întrebări incomode, știa informații detaliate despre multe incidente petrecute între pretor și călugăr, iar raportul pe care l-a întocmit la final, pare

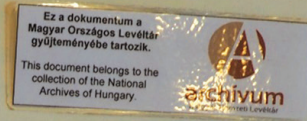
²⁸⁴ *Ibidem*.

²⁸⁵ *Ibidem*, ff. 262–269.

A m.kir.kassai III.honvéd kerület parancsnokának ügyésze Pécs.

Ü 108/14 szám.

Pásztory Árkád elleni ügyben
értesítés.

A NAGYMÉLTÓSÁGU M.KIR. B E L Ü G Y M I N I S T E R U R N A K

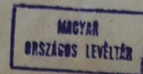
Pécs 1915 évi márczius hó 11-én.

B U D A P E S T.

PÁSZTORY ÁRKÁD elleni ügyben folyó évi márczius hó 2-án 1093/Res.szám alatt kelt átirata folytán értesítem Nagyméltóságodat, hogy PÁSZTORY ellen az eljárás részben TIMINA JÁNOS, részben SZARVAS ISTVÁN feljelentése folytán indult meg.

Az ezen feljelentések folytán lefolytatott nyomozás során kihallgatott tanúk vallomása és házkutatások alkalmával lefoglalt levelek tartalma alapján a cs. és kir. kassai katonai parancsnokság vezérkari osztálya, melynek véleménye a m.kir. honvédelmi miniszter úr ismételtén, legutóbb 1914. évi december hó 26-án 19802/el.n.-15-a szám alatt kibocsájtott rendelete értelmében kikérendő, azon véleményt nyilvánította, hogy PÁSZTORY ÁRKÁDnak internálását szükségesnek tartja, mert a lefoglalt levelek tartalma és PÁSZTORY magatartása gyanús. Szükségesnek tartja és ezt véleménye alapján a cs. és kir. hadügyminiszter úr folyó évi február hó 26-án 243/4-I.sz. alatt el is rendelte, hogy megállapíttassék, miázerint Pásztory 1897-től az általános mozgósítás elrendeléséig kapott-e s mily összegű pénzt a külföldről, hogy Pásztory Aradi Viktor ellen az 1913. évben "Az általános egyenlő titkos választójog országos szövetsége" kiadásában megjelent "Magyar kulturképek" című pamflet reá vonatkozó része miatt a sajtópert megindította-e s az mily befejezést nyert, - hogy a scismatikus

V 108-1915-3-740

155

scris de Pásztor²⁸⁶. În încheiere, Péchy spune că nu se simte deloc vinovat. Nu a comis fapte contrare legii, nici nu a abuzat de poziția pe care o are²⁸⁷.

În timp ce la Orașu Nou se luau declarații, detectivii Antal Brinda și Hugó Kalmár au plecat pe moșia lui Pásztor, însoțiți de notarul László Lukácsy. Scopul lor era să culegă noi informații pentru anchetă, fără să își dezvăluie adevărata identitate. Kalmár s-a prezentat ca delegat ministerial, venit să verifice grânele moșiei, iar Brinda era vizitiul său²⁸⁸.

Au fost primiți de János Pásztor și de fostul comite, László Nagy. Pásztor nu i-a întâmpinat nici pe ei personal, fiind bolnav la pat. „Are 77 de ani, iar acuzațiile de spionaj și trădare de țară îl afectează mult”, a explicat Nagy²⁸⁹. Din raportul întocmit atunci de detectivi nu reiese ca ar fi descoperit ceva semnificativ.

Comisia de anchetă ajunsese, se pare, să ia toate declarațiile relevante din punctual ei de vedere. În consecință, la 19 martie 1915, hotărâște să intre în acțiune. Pe baza hotărârii 17829/1914 a Procuraturii Satu Mare, percheziționează din nou reședința și moșiile călugărului²⁹⁰. A fost adus din nou un medic, Samu Klein, pentru a-l consulta pe călugăr și pentru a constata dacă starea de sănătate îi permite acestuia sau nu să plece la Nyíregyháza²⁹¹. Au confiscat atunci o serie de acte: 98 de plicuri, scrisori și cupoane cu privire la medierea unor emigrări în America, 50 de scrisori pe teme diverse, 38 de dovezi de primire a unor sume de bani, 80 de bilete de vapor, 20 de scrisori referitoare la împrumuturi acordate unor oficialități și 16 dolari²⁹².

După patru zile de anchete, începute în 15 martie 1915, după supravegherea atentă a moșiei din Tur, după percheziționarea moșiilor, la 19 martie 1915 a venit rândul lui Árkád Pásztor să-i primească pe membrii comisiei și să dea o declarație. Procesul-verbal întocmit atunci e unul foarte consistent. Vom spicui din el câteva detalii²⁹³.

Referitor la „mișcarea schismatică”, monahul declară că Elek Kabalyuk, principalul lider al acesteia, se adăpostea la mănăstirea Khust, la Clemente Gavriș. De acolo i-a trimis și lui o scrisoare,

²⁸⁶ *Ibidem.*

²⁸⁷ *Ibidem.*

²⁸⁸ *Ibidem*, f. 317.

²⁸⁹ *Ibidem.*

²⁹⁰ *Ibidem*, f. 268.

²⁹¹ *Ibidem*, f. 265.

²⁹² *Ibidem*, f. 268.v.

²⁹³ *Ibidem*, ff. 272–275.v.

confiscată ulterior de jandarmerie. Așa s-a lansat ideea că între ei ar exista o legătură. Considera, însă, epistola cu pricina un tertip, autorii ei morali fiind Gavriș²⁹⁴ și Péchy. În cărca acestuia din urmă pune Pásztorý târârea sa în „procesul schismatic”. „Nu am fost niciodată panslavist ori muscal. Din mine, Péchy a făcut muscal” – subliniază călugărul²⁹⁵.

Lui Pásztorý nu îi plăcea activitatea desfășurată de Kabalyuk, de aceea nu a păstrat legături cu el. Mai vinovați îi considera pe episcopii Firczák și Papp, care i-au îngăduit lui Kabalyuk să țină liturghii în zone administrate de episcopia de Mukachevo²⁹⁶. Nu are cunoștință de niciun avion rusesc. Cel care l-a acuzat, Samu Moskovics, îl disprețuiește de când nu a vrut să cumpere de la el o moară. Nu a scris niciun act prin care adepții săi urmau să fie lăsați în pace în cazul unei posibile invazii. În casa lui nu s-au organizat niciodată adunări panslaviste; nici măcar nu îi cunoaște pe István Bálint și pe Amália Ivády²⁹⁷. Acel păstor ciudat despre care vorbește Timina se poate să fie fost unul dintre pelerini. La biserica lui se adună câte 300–400 de oameni, iar când se deschide sezonul de băi la Bixad, vin și mai mulți. Nu are cum să îi verifice pe toți²⁹⁸.

Concomitent cu investigația derulată în Oaș, actele atât de căutate de Kállay și Péchy (legate de implicarea lui Pásztorý în procesul rutenilor schismatici) au fost trimise în copie serviciilor secrete austriece, de către procurorul din Debrecen²⁹⁹.

Reinterogarea lui János Timina. O nouă serie de acuzații

La 21 martie 1915, János Timina a fost reinterogat. În acel moment era soldat în rezervă la Pécs, în regimentul 9 de Infanterie.

²⁹⁴ Egumenul Clemete Gavriș a fost interogat la 26 martie 1915 în legătură cu aceste acuzații. A negat totul: atât redactarea scrisorii, cât și orice conexiune cu Kabalyuk. Susține că nici măcar nu îl cunoaște: MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 311.

²⁹⁵ *Ibidem*, ff. 272–275.v.

²⁹⁶ Ca o paranteză, episcopul Firczák i-a cerut lui Pásztorý să meargă în localitățile unde s-a răspândit schisma, pentru a readuce credincioșii la confesiunea unită, însă, episcopul s-a lovit de refuzul călugărului. „Dacă schismaticii ar fi aflat scopul deplasării mele, m-ar fi bătut”, se justifica Pásztorý. L-a sfătuit, însă, pe episcop să interzică pelerinajele la mănăstirea ortodoxă din Suceava. Există acolo un artefact rămas de la martirul Sfântul Ioan, care atrage pelerinii. Însă locașul este un punct de propagare a schismei.

²⁹⁷ *Ibidem*, ff. 272–275.v.

²⁹⁸ *Ibidem*.

²⁹⁹ Zobernig l-a informat pe Köhler în legătură cu ele, prin scrisoarea 2898.

Sușține că János Pásztor e „preotul” din povestea de la care a pornit totul³⁰⁰. (Pásztor a negat, însă, acuzația. Timina îl urăște deoarece îl consideră vinovat de faptul că Pásztor nu i-a dat și lui din avere³⁰¹.) Soldatul a relatat apoi o serie de povestiri auzite în copilărie, de la tatăl său vitreg, Péter Pásztor. Rezulta din ele că Árkád Pásztor avea puternice afinități panslaviste. Ruda lor din Galiția, Ortynszky, l-a vizitat deseori pe călugăr³⁰². (Pásztor a negat însă. A susținut că nu a vorbit niciodată cu episcopul Ortynszky. Ierarhul din America a fost într-adevăr în zonă în 1914, după începerea războiului, la Ușhorod, în vizită la episcopul Antal Papp, însă, nu s-a întâlnit cu Pásztor. Îl cunoaște doar dintr-o fotografie făcută cadou de Zsuzsanna Ochnits, originară din Ușhorod, dar emigrată în America³⁰³.) Pe fratele călugărului l-au îngrijorat adeseori și musafirii ruși cazați la Băile Bixad, care îl vizitau regulat pe Pásztor. Acesta purta cu ei conversații misterioase, ascunse. Timina își amintește că și din America a fost odată un turist la băi, care, la fel, a petrecut mai mult timp la Pásztor, decât la Bixad. (Și Ancsán, fostul muncitor al lui Pásztor, a pomenit episodul. Muncitorul fusese și membru al fanfarei călugărului. „Atunci când venea americanul, se organizau ospete mari”³⁰⁴. Despre oaspetele acela a vorbit și János Pásztor. Americanul era Károly Biczák, un notar din Passaite, patronul unei tipografii. A fost în două rânduri pe moșie, în două veri. Stătea câte 10–12 săptămâni. Prin acest Biczák trimiteau adeptii lui Pásztor banii acasă³⁰⁵.) Monahul avea legături și cu Ákos Kaminszky³⁰⁶ – mai spune Timina – un preot revenit din America, aflat o perioadă la mănăstirea Bixad. (Pásztor a recunoscut că-l știe pe Kaminszky de când era copil. Mai mult, călugărul avea o vie la Lokhovo³⁰⁷, în districtul Mukachevo, unde cei doi se învecinau ca proprietari. De când Kaminszky a fost hirotonit preot, nu a mai ținut, însă, legătura cu el. A auzit că, la întoarcerea din America, s-a dus la mănăstirea Bixad, însă, nu a intervenit ca el să plece de acolo.) Din noua declarație a lui Timina s-a reținut și că egumenul Clemente Gavriș era în

³⁰⁰ MNL.BM.K.149–1915–3–746, ff. 290–293.

³⁰¹ *Ibidem*, f. 294.

³⁰² *Ibidem*, ff. 290–293.

³⁰³ *Ibidem*, ff. 257–258.v.

³⁰⁴ *Ibidem*.

³⁰⁵ *Ibidem*, f. 294.

³⁰⁶ Din Shalanky, comitatul Ugocea.

³⁰⁷ Magh. Lohó, azi în Ucraina.

posesia unui album cu fotografiile tuturor oamenilor de încredere ai lui Pásztor plecați în America³⁰⁸.

O nouă suspiciune: Pásztor - agent de emigrări?

În urma percheziției efectuate pe moșia călugărului la 19 martie 1915, comisia de anchetă a ajuns să se concentreze pe un detaliu suspect: sumele foarte mari de bani pe care călugărul Pásztor le primea din Statele Unite ale Americii. Puse în relație cu alte acte confiscate (cupoane de emigrare, bilete de vapor, corespondență cu compania navală Missler), ele sugerau că monahul ar putea fi agent de emigrări³⁰⁹.

„Am mulți credincioși emigrați în America” – spune Pásztor în apărarea sa. „Aceștia au foarte mare încredere în mine. Banii agonisiți acolo mi-i trimit, ca să am grijă de ei”. Exista deci o înțelegere între călugăr și emigranți. Cât timp aceștia se aflau în State, Pásztor se poate folosi de bani, în orice scop. La întoarcerea lor, însă, monahul era obligat să returneze toată suma. Practica obiceiul de mai mulți ani, aproximativ 20. Cel mai des se folosește de acei bani pentru a da împrumuturi. Sumele se trimit fie prin poștă, fie în plicuri. Dolarii³¹⁰ expediați în plic sunt colectați de János Pásztor la Satu Mare și de studentul la Conservator János Stefán la Budapesta. Colete veneau și pe numele Borbálei Kiss sau pe cel al fiicei acesteia, Ignácné Himmer. Nu poate să aproximeze cât a primit astfel în cei 20 de ani. Declară, însă, că returnat deja sume importante. Lui Mihály Dankó din Nyírgyula, de exemplu, care fusese în America împreună cu cei trei copii și cu fratele său, i-a înapoiat 11.000 de coroane. Lui János Bodnár i-a restituit 3.000 de coroane, unui cetățean din Nyíregyháza tot 3.000 de coroane, lui Dezső Almási din Nyirderzsi, 700 de coroane, lui Mihály Kovács din Nyirbátor, 3.000 de coroane³¹¹. Pásztor nu ținea evidența banilor primiți. Expeditorii trebuiau să păstreze chitanțele. Pe baza lor, la cerere, călugărul returna suma. O făcea numai dacă i se prezentau astfel de dovezi. A și fost dat în judecată de unii emigranți, pentru astfel de neînțelegeri³¹². Nu putuseră prezenta chi-

³⁰⁸ *Ibidem*.

³⁰⁹ *Ibidem*, ff. 272–275.v.

³¹⁰ Andor Matesz susține că Pásztor ținea dolarii într-un sac, în dulapul de lângă birou: MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 238.

³¹¹ *Ibidem*, ff. 272–275.v.

³¹² *Ibidem*.

tanțele, așa că au fost refuzați. În momentul când au fost capabili să dovedească tranzacția, le-a returnat imediat banii³¹³.

Au generat suspiciuni și unele colete venite din Praga³¹⁴. Pásztorly avea pe moșie un muncitor originar din Lviv, iar rudele lui obișnuiau să îi trimită pachete. Banii care au circulat pe acea rută erau, însă, tot americani – s-a speculat. Unii credincioși aflați în S.U.A., pentru a nu atrage atenția autorităților, expediau mai întâi banii la Praga, și de acolo, călugărului³¹⁵. Și celelalte colete externe, primite din Cehia, Galiția ori Germania, tot din America se bănuia că provin³¹⁶. Cât privește legătura sa cu Compania navală Missler, monahul susține că nu a distribuit niciodată prospectele, ghidurile ori biletele de vapor ale acesteia. Nu a primit bani de la ei, nu este agent de emigrări³¹⁷.

După ce comisia de anchetă a analizat actele confiscate, a tras concluzia că Pásztorly a primit din America 157.000 de coroane. Din ei, călugărul susținea că a restituit circa 30.000. Întrebat cum are de gând să restituie restul banilor, acesta a răspuns: are 10.000 de coroane bani gheață, alte 30.000 trebuie să le recupereze, fiind date împrumut, iar cu ce va câștiga din vânzarea vitelor și porcilor pe care îi crește va ajunge la suma datorată. Problema era că monahul nu mai deținea banii primiți de peste ocean și nici nu putea spune pe ce i-a cheltuit sau unde sunt. Susținea totuși că nu i-a folosit în scopuri antinaționale, panslaviste, rusofile³¹⁸.

Pe baza datelor adunate până în acel moment, a fost reluată acțiunea de internare a călugărului. Medicul Samu Klein, după ce l-a consultat pe Pásztorly, a declarat că monahul este sănătos și apt de călătorie³¹⁹. La 20 martie 1915, detectivii Antal Brinda și Hugó Kalmár au fost însărcinați de vicecomitele Ilosvay să îl supravegheze pe călugăr la Tur. Trebuiau să facă acest lucru până la primirea aprobării de a-l transporta la Nyíregyháza. Li se cerea discreție totală în îndeplinirea misiunii. După predarea monahului la episcopie, aveau obligația de a întocmi un raport pentru comitele de Szabolcs³²⁰.

³¹³ *Ibidem*.

³¹⁴ Praga era un centru de propagare a panslavismului.

³¹⁵ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 272–275.v.

³¹⁶ *Ibidem*, ff. 257–258.v.

³¹⁷ Ca o paranteză, din documente reiese că, într-un dosar total diferit, fără legătură cu Árkád Pásztorly, Clemente Gavriș ar fi fost anchetat sub acuzația de agent de emigrări.

³¹⁸ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 257–258.v.

³¹⁹ *Ibidem*, f. 265.

³²⁰ *Ibidem*, f. 313.

Pe o ploaie torențială, detectivii s-au deplasat în aceeași zi la Tur. Împreună cu Pásztor, au decis să meargă a doua zi la Bixad, pentru a înnopta. Fiindcă în Tur erau inundații, riscau să piardă trenul. Episcopul de Hajdudorog trimisese un canonic, pe Tivadar Damjanovics³²¹, ca să-l ajute pe călugăr în timpul călătoriei³²². La 22 martie 1915, la orele 4 dimineața, Árkád Pásztor, János Pásztor, Tivadar Damjanovics și cei doi detectivi au pornit la drum pe calea ferată³²³. La Tur a rămas László Nagy, însărcinat de Pásztor cu administrarea moșiei. Rămăseseră acolo și „complicii” Borbála Kiss și Ignáczné Himmer, total nesupravegheate, au ținut să raporteze detectivii³²⁴.

La orele 10, alaiul a ajuns la Satu Mare și s-a cazat la hotelul Pannonia. În ziua următoare, la Nyíregyháza, Pásztor a intrat în curtea episcopiei de Hajdudorog, fiind preluat de episcopul Miklóssy³²⁵. Detectivii l-au înștiințat imediat pe comitele local, așa cum fuseseră instruiți să procedeze³²⁶. Auzind de internare, Adorján Csaba, comitele de Sătmar, i-a „sugerat” omologului său din Szabolcs să-l mute pe Pásztor de acolo. Ultima percheziție scosese la iveală dovezi grave. Episcopia de Hajdudorog putea să-și păteze prestigiul, dacă imaginea călugărului ajungea să fie asociată cu ea³²⁷. Comitele de Szabolcs a cerut atunci dispoziții din partea ministrului de Interne³²⁸. Ordinul venit de acolo a fost ca Pásztor să rămână la Nyíregyháza³²⁹.

Povestea lui János Pásztor

Însoțit la întoarcerea acasă de detectivul Antal Brinda și lăsat sub supravegherea jandarmilor³³⁰, János Pásztor, confidentul călugărului, a avut parte de o soartă la fel de zbuciumată. La 1 aprilie 1915, alături de Borbála Kiss și Ignáczné Himmer, a fost internat în hotelul Korona din localitatea Körmend, comitatul Vas. Asocierea cu numele lui Pásztor i-a creat necazuri în tot acel context. Am văzut

³²¹ GKPL I-1-a. 500/1915.

³²² *Ibidem*, f. 326.

³²³ MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 326.

³²⁴ *Ibidem*, f. 316.

³²⁵ *Ibidem*, f. 313.v.

³²⁶ *Ibidem*.

³²⁷ *Ibidem*, f. 351.

³²⁸ *Ibidem*, f. 350.

³²⁹ *Ibidem*, f. 353.v.

³³⁰ *Ibidem*, f. 330.

deja că fusese acuzat de Timina. Apoi, judecătorul Kállay îl pârâse Tribunalului Militar, pentru sustragere de la serviciul militar.

Cum ajunsese să nu fie încorporat? La 6 august 1914, secretarul episcopiei de Hajdudorog, Géza Melles, i s-a adresat vicarului Tivadar Damjanovics. Îi transmitea acestuia vești de la nepotul lui Árkád Pásztor, legate de situația moșiei din Tur. Cea mai mare parte a personalului de acolo primise ordin de înrolare. Fuseseră rechiziționați și 12 cai. Și casa din Satu Mare era sechestrată în interes militar. A fost verificată și casa de pe moșie, care, la nevoie, putea fi transformată în spital militar. La Tur au rămas doar bătrânii. János Pásztor, administratorul moșiei puternic dezorganizate, se temea și el de înrolare. Are 39 de ani și a fost citat deja de trei ori. A fost socotit inapt, însă. Cerea un atestat de apartenență la episcopia de Hajdudorog, din care să reiasă și că prezența lui pe moșie este esențială. După o consultare cu episcopul, vicarul a considerat că nu e niciun pericol. Infanteriștii de vârsta lui Pásztor vor fi înrolați doar în situații extreme³³¹. Nu trebuia, deci, să își facă griji.

La 22 octombrie 1914, administratorul scria din nou. Îngrijorat din aceleași motive, cere acum hirotonirea ca preot³³². A studiat Teologia vreme de doi ani, la bazilieni, sub îndrumarea lui Tivadar Zubricky. A plecat, însă, din ordin, odată cu unchiul său, în anul 1901, atunci când Pásztor a fost demis. Nu și-a mai dat examenele. Nu îi sunt trecute nici notele din primul an. La vremea aceea, ghinionul a făcut ca profesorul Andor Gebé să fie nevoit să plece urgent undeva, uitând să-i încheie situația școlară. A promis că o va face în următoarea sesiune, la care Pásztor nu a mai participat³³³.

S-a solicitat din nou opinia canonicului Damjanovics. Se căuta o soluție cât mai rapidă, fără abatere de la legile canonice. La 7 noiembrie 1914, acesta a răspuns. A sugerat ca János Pásztor să susțină un

³³¹ GKPL-I-1-a-2968/1914.

³³² Novicii erau scutiți de servicii militare.

³³³ Remarcăm nota de subsol a scrisorii, extrem de interesantă: „Vă rog să distrugeți scrisoarea privată a episcopului Hosszu”; János Pásztor a primit de la episcopia de Gherla patru adevăruri aflate în arhiva lor, din anul 1902. Acele acte, semnate de notarul Bertalan Privigyey, „birăul” Petre Drăguș, preotul Petru Erdóss și medicul cercual Elemér Ember, atestau faptul că János este o persoană cu reale calități morale, potrivit pentru a intra în noviciat. Probabil că, după ce Árkád Pásztor a fost interzis pe teritoriul episcopiei de Gherla (după procesul disciplinar din 1902), a încercat să îl „ungă” preot pe nepotul său. Vedem, însă, că, pe lângă acele adevăruri, episcopul Hosszu a trimis și o scrisoare. Ce să fi conținut oare aceasta, de a fost necesară distrugerea ei?

examen comasat, la o dată stabilită de episcopul de Hajdudorog. Apoi putea să intre în rândul clerului diecezan. Mai precis, nepotul moșierului trebuia să fie examinat din materiile primului an, pentru care nu putea să dovedească faptul că a primit note. Materiile din anul al II-lea avea să le pregătească din studiile propuse de canonicul Jenő Bányai și secretarul Géza Melles³³⁴. Dacă trecea cu bine de toate acestea, Pásztor ajungea în anul al III-lea de Teologie³³⁵.

La 18 decembrie 1914, el a solicitat totuși o adeverință care să ateste că se află pe moșia episcopiei, cu aprobarea și prin bunăvoința arhierului locului. Peste două zile, prin actul 4329/1914, cererea i-a fost satisfăcută. Se certifica faptul că Pásztor era implicat în administrarea domeniului de mai mulți ani, iar acum, de când monahul Pásztory este bolnav, a ajuns să fie singurul responsabil de bunul mers al lucrurilor. Se punctează, astfel, că, pentru binele episcopiei, activitatea desfășurată de el acolo este vitală. A fost student la Teologie dar a întrerupt școala, pentru a sluji pe moșia din Tur. Peste două luni își va susține, însă, toate examenele, după care va reintra în noviciat. Se cere, astfel, scutirea lui de serviciul militar³³⁶.

La 14 martie 1915, conform unei noi ordonanțe ministeriale, și János Pásztor s-a văzut nevoit să se prezinte pentru înrolare. A înaintat adeverința primită de la episcopie, dar s-au ivit complicații. Sfatul celor de la Armată a fost ca episcopul de Hajdudorog să se adreseze direct Ministerului Agriculturii, căruia să îi descrie situația. Acesta din urmă, dacă va găsi întemeiat argumentul celor din Hajdudorog, va putea să-i ceară ministrului Apărării derogarea cerută în adeverință. Precaut, Pásztor l-a rugat atunci pe episcop să i se adreseze și căpitanului Regimentului 12 din Satu Mare, pentru a-l înștiința de întreaga situație.

Miklóssy nu a stat pe gânduri. La 18 martie 1915 i-a scris lui Imre

³³⁴ În primul an petrecut la liceul teologic din Użhorod, tânărul János a dat examene la: „Dogmatica Generalis”, „Hermeneutica” și „Exegesis N.F.”, pe care le-a trecut. Ca să îi fie complet anul, mai trebuia examinat din „Introductio in libros” și „Exegesis”. Pentru primul examen să se pregătească din lucrările lui Grósz și Gebé („Bevezetés az Ujszövetségi Szent könyvekbe”), iar pentru cel de-al doilea examen, din lucrarea lui Andor Gebé („Szentírásmagyarázat”). Pentru cursurile din anul II, candidatul nu a susținut niciun examen. Astfel, pentru cursul „Egyháztörténelem” să se pregătească din cartea lui Sándor Mikita sau din cea a lui István Szémán; pentru „Bibliai regiségtn” din cartea lui Andor Gebé; pentru „Introductio in libres” tot din Grósz-Gebé, iar pentru „Az ószövetségi exegesis” din cartea Asociației „Sfântul Ștefan”. Trebuia apoi să fie examinat și din greaca veche, limba liturgică oficială pentru greco-catolicii maghiari.

³³⁵ GKPL-I-1-a-3636/1914.

³³⁶ *Ibidem*.

Nagyvitézságú Betűgy Minister Ur!
Kezgyelmes Uram!

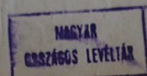
Mint egykérii gör. cath. keresztet Kérdeltem meg az életem,
& igyekeztem a magam válavoltta pályán magamnak
sivteléreges nevet szerezni.

Ezelőtt 25 évvel jöttem Szatmár váruégyébe, mint a
bikrádi városa főnöke. Mindenki elismeri, hogy e várdát
megmentettem csőhágyaitól, meglovitdoltam éi e román
larsa vidéken csak magyar sós hangzott falai közt &
Környezetem magyar volt.

Mindig munkálkodtam & Isten Kezgyelméből né-
mi vagyoura is lettem szert, melyet csak mint rém
biroli leléteményt tekinteltem éi soha sem mulatva,
magamra nem köllve, azon lörtem fejemet, hogy e
gyűlö vagyourat kova fordissam egy, hogy az az Isten
éi a magyar hara javát egytelően munkálja.

En a gondolat lesz minden szenvedéscim kulfor-
vára! Mikelyt vagyoura tettem szert, felettes ható-
ságom a maga belátása szerint akarta axe felhark-
vára & midőn én máikép akartam a felül reudeltarui,
megindult ellenem a hajóra. El kellet hagynom a
Köloslot & mint magam ember életem, bár az életem
folytatott foggyelmi egyhári eljárásból oly ériutesen be-
csütellet kerültem ki, hogy napi működésemet egy
napra sem voltak képesek felfüggyenteni.

KMG-1515-3-746

145

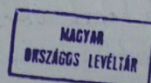
ná.

Kérem a vizsgálatot sürgősen azért is, hogy a nehéz időben, mi-
dön annyi vészes ügy érkezik, és lehet meglehetősen sok, és lehet, hogy
erősebb vád ellenem, és egyáltalán nem értem meggyőződést Nagy
méltóságod, hogy a mi viszonyom van, azt nem a magam ígé-
résével kielégítésére fordítom, továbbá kérem Nagyméltóság-
odat arra is, hogy egyházi iratkezelésről, valamint egyéb
jelleméről méltóságod a Szamos-nyári és a hajdu-doroghi
bírók ő méltóságaitól felvilágosítsa kívánni, egy-
val mindent megtudni és megpróbáltatni, mert nem ala-
rom hogy lett alapítványom az utolsó előtti a harcok
közé nagy bűnösök vértje gyűjtésére tünjék fel, és mert ohaj-
lom hogy Szamosra még hátra lévő nehézség véget
vételében elhelyezem le a szabad magyar harcban.
Kérem immelente utam maradvány

Nagyméltóságodnak

aláíratos szolgálója

Párizsi Arkád
Kuvérnyai Lajos.

Ghillány, ministrul Agriculturii. A prezentat poziția delicată a administratorului de pe moșia Pásztory și a cerut ajutor. În aceeași zi l-a înștiințat pe căpitanul Regimentului 12 Infanterie din Satu Mare despre ceea ce tocmai întreprinsese³³⁷.

Împotriva lui János Pásztor s-a intentat, însă, proces. Motivul: abuz împotriva forțelor apărării³³⁸. Zoltán Fabó, procurorul din Satu Mare însărcinat cu anchetarea cazului, a cerut, prin urmare, lămuriri episcopiei. „Se poate considera János Pásztor novice de Hajdudorog sau nu?”; dacă da, începând de când³³⁹?

Episcopia, răspunzând la 3 aprilie 1915, subliniază calitatea administratorului de fost novice al bazilienilor și de fost novice al episcopiei de Lugoj³⁴⁰. În 1913 s-a solicitat mutarea lui între novicii episcopiei de Hajdudorog. I s-a permis atunci asta, dar și să urmeze cursurile de Teologie „acasă”, pe moșia lui Árkád Pásztory, unchiul său. Urma să fie examinat în 1914, lucru nerealizat, din pricina izbucnirii războiului. Pásztor continua să fie novice al episcopiei de Hajdudorog, cu perspectiva de a fi hirotonit imediat ce își dă examenele³⁴¹.

La 10 aprilie 1915, însă, el ajunge să fie internat, după cum spuneam, la hotelul Korona din localitatea Körmend. Mai mult, peste 16 zile trebuia să fie înrolat. Nu s-a mai întâmplat asta. Comandamentul staționat la Mukachevo a fost înștiințat că ordinul de încorporare nu va fi pus în aplicare până când cazul nu avea să fie soluționat în cabinetul ministrului Apărării. La 22 aprilie 1915, Procuratura din Satu Mare a anunțat că ancheta efectuată împotriva lui János Pásztor s-a încheiat. Dovezile oferite de episcopul de Hajdudorog au arătat calitatea lui Pásztor de novice, astfel că este scutit de serviciul militar. La 26 aprilie 1915, comisia de recrutare l-a găsit inapt, pentru că avea piciorul rupt³⁴². A continuat, însă, să rămână internat.

³³⁷ GKPL-I-1-a-764/1915.

³³⁸ „Véderő elleni vétség”.

³³⁹ GKPL-I-1-a-764/1915.

³⁴⁰ În anul 1909, Árkád Pásztory și Vasile Hosszu, pe atunci episcop de Lugoj, au pus la cale un plan de revitalizare a Provinciei Române a Ordinului Bazilian. Pásztory urma să își doneze averea acestei provincii reînființate, iar Hosszu s-a angajat să îi primească pe călugăr și pe János Pásztor în episcopia de Lugoj. Pásztor a și plecat la mănăstirea Nicula, pentru a învăța limba română. Demersul a căzut, însă, și Pásztory, în 1913, s-a reorientat către episcopia de Hajdudorog.: Esztergomi Primási Levéltár (în continuare EPL) Cat. 23. 6299/1917. Homa Joachim bazilita tartományfőnök levele Pásztory Árkádról és tevékenységéről.

³⁴¹ GKPL-I-1-a-764/1915.

³⁴² GKPL-I-1-a-764/1915.

Rediscutarea procesului „rutenilor schismatici”

La 25 martie 1915 au fost investigați cei acuzați de sustragere de probe în „procesul rutenilor schismatici”. S-a început cu procurorul Andor Illés. El nu avea, însă, nimic să-și reproșeze.

Dacă percheziția pe care a dispus-o atunci ar fi scos la iveală colete cu bani din Cehia, ori Galiția, legături cu Kabalyuk sau mii de coroane din America, nu l-ar fi achitat pe Pásztor, conchide el³⁴³.

Nici consilierul Poliției de Frontieră, Béla Fernenczy³⁴⁴, nu are multe de adăugat. El nu cunoaște motivele pentru care s-a demarat atunci percheziția. A fost anunțat doar că trebuie să îl trimită pe Ervin Egér la Satu Mare, pentru a pune în aplicare ordinele primite. Justificări nu s-au dat. Nu știe alte detalii despre desfășurarea evenimentelor. Imediat după percheziție, a primit un telefon de la Imre Hómér din Budapesta, prin care s-a ordonat încheierea anchetei împotriva monahului Pásztor³⁴⁵.

A fost audiat în continuare judecătorul cercual din Orașu Nou, Tihamér Szilágyi. S-a ajuns la el, deoarece Péter Péchy susținuse că în biroul acestuia a auzit povestea donației făcute de Pásztor pentru visteria partidului. În luna octombrie a anului anterior, judecătorul a fost căutat de detectivul Sperling. Acesta se interesa de percheziția efectuată de Judecătoria din Seini pe moșia lui Pásztor. Cum oficiul din Orașu Nou nu mai deținea actele (fiind luate de către cei din Sighet), nu i-a fost de ajutor detectivului³⁴⁶. Szilágyi a mai declarat că nu îl agreea pe Pásztor³⁴⁷. Se ferea să interacționeze cu el, pe cât era posibil. Prin intermediul unei cunoștințe comune – avocatul din Seini, Károly Koroknay –, fusese invitat de mai multe ori pe moșia din Tur. A refuzat de fiecare dată. Koroknay, ca avocat al lui Pásztor, avea în posesia sa, la un moment dat, un act ministerial adresat direct călugărului, prin care era invitat la Budapesta. Monahul era, deci,

³⁴³ *Ibidem*, ff. 259–260.

³⁴⁴ 62 de ani, romano-catolic, născut la Budapesta.

³⁴⁵ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 253–255.v.

³⁴⁶ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 335–336.v.

³⁴⁷ Consideră suspectă averea imensă pe care o deține Pásztor, având în vedere calitatea slabă a terenului moșiei lui. Susține că în momentul în care a ajuns la Seini, în calitate de judecător adjunct, s-a ocupat de cazurile „funciare”. L-a căutat atunci un „valah” cu un coș plin (pălincă și obiecte de „lucru manual”) și cu o scrisoare de la Pásztor. „O mică atenție, căci eu am multă treabă la cărțile funciare”, se putea rezuma din conținutul textului. Judecătorul s-a simțit profund ofensat de tentative de mituire și i-a transmis monahului să nu mai încerce astfel de tertipuri.

foarte influent³⁴⁸. Se zvonea, într-adevăr, că donează sume importante atât partidului, cât și Sfântului Scaun. Syilágyi nu exclude posibilitatea ca tocmai apropiatăii călugărului să propage astfel de informații, pentru a intimida lumea. A auzit și altele despre Pászory, care l-au consternat³⁴⁹. Localitățile unde acesta are moșii sunt sub jurisdicția sa, așa că el îi judecă toate cazurile; și nu sunt deloc puține. Era în concediu de odihnă atunci când, între 16 și 17 aprilie 1913, oficiul a percheziționat moșia lui Pászory. Judecătorul adjunct, Ferencz Szekeres, care, în lipsa lui, a primit acea sarcină, se instalase doar de câteva zile în post (la 8 aprilie 1913). El nu cunoștea afacerile călugărului, nu știa cazul, deci a căutat doar dovezi referitoare la schismă, legăturile cu America ignorându-le³⁵⁰.

Raportul consilierului Sándor László

La 31 martie 1915, consilierul dr. Sándor László și-a întocmit raportul de cercetare destinat superiorului său, căpitanul Poliției de Stat, Dezső Boda. Înainte de toate, a simțit nevoia să pătrundă mai adânc în descrierea personajului Pászory și a activității pe care acesta o desfășoară în Sătmar. Face asta pentru a se înțelege mai bine contextul formulării acuzațiilor³⁵¹. Pászory este un om neșcolit, provenit dintr-o familie săracă. A făcut avere, totuși, deoarece este un om viclean. Știe să-i lingusească pe cei puternici și îi exploatează pe cei slabi³⁵². Ajuns călugăr bazilian, a intrat în contact cu marea masă a populației rutene, în rândul căreia se bucură de o reputație ridicată. Rutenii din Ungaria Superioară trăiesc în condiții jalnice. Singura lor consolare rămân superstițiile, speranța că după trecerea la cele veșnice vor avea o viață mai bună, mai ușoară, mai fericită. „Cei care nu au avut nimic pe acest Pământ așteaptă cu nerăbdare accesarea în Lumea de Dincolo”. Lucrul acesta îl exploatează călugărul³⁵³. Rutenii, în majoritatea lor, vorbesc un dialect slav. Cum și bazilienii îl vorbesc, ajung mai ușor la sufletul acestei minorități. Administrația locală maghiară nu îi înțelege, astfel că poporul este lăsat în mâna preoțimii, care îi exploatează. Așa se explică apariția

³⁴⁸ MNL.BM. K.149-1915-3-746, ff. 335-336.v.

³⁴⁹ *Ibidem*.

³⁵⁰ *Ibidem*.

³⁵¹ *Ibidem*, f. 359.

³⁵² *Ibidem*.

³⁵³ *Ibidem*.

mișcării panslaviste³⁵⁴. În urmă cu 23 de ani, Pásztory a început o activitate mistică la Bixad. Cu ocazia pelerinajelor, un număr însemnat de credincioși ruteni din Mamramureș, Ugocea, Bereg, Szabolcs au intrat în contact cu el. Fiind un om prudent, niciodată nu interacționa cu acești credincioși în public. Discuțiile lor erau mereu tainice, private. Tot din acea perioadă, călugărul obișnuia să primească sume însemnate de bani din America (câte două-trei colete pe săptămână). Pentru a nu crea suspiciuni, coletele nu îi erau adresate lui, direct. Erau expediate într-o primă instanță la Budapesta, Praga, Lviv, Leipzig, Hamburg, Košice ș.a.m.d., și de acolo trimise călugărului³⁵⁵.

Percheziția efectuată de comisia din care a făcut parte și consilierul a constatat, fără mari eforturi, aceste lucruri. Din suma primită de Pásztory din America – aproximativ 157.000 de coroane –, el a putut să justifice doar cheltuirea a 30.000–40.000 de coroane. Diferența de peste 100.000 de coroane nu o putea explica. I-a cheltuit „în scopuri nobile”, „sfinte”, i-a dat împrumut sau a cumpărat moșii³⁵⁶. Inițial, consilierul a crezut că Pásztory este un simplu agent de emigrări, care ia bani, pe de o parte, de la emigranți, iar pe de alta de la agențiile de emigrare. I-a reținut, însă, atenția detaliul că toate broșurile panslaviste, prin care se propaga „schisma” în Ungaria, erau tipărite în America. Și-a pus astfel întrebarea: nu cumva Pásztory este „trezorerul” din regat al banilor veniți din America pentru răspândirea „schismeii”? Lui i se trimit bani de acolo, care, ulterior, sunt răspândiți în orașele panslaviste. Pásztory nu este, așadar, un agent de emigrări, ci unul dintre susținătorii de bază ai mișcării panslaviste a rutenilor din America. Printre aceștia circula informația că țarul va dezlipi în curând ținuturile din Ungaria Superioară locuite de ruteni și le va alipi Rusiei³⁵⁷.

Dacă datele acestea ar fi fost descoperite la percheziția în 1913, consilierul e ferm convins că Pásztory ar fi fost considerat unul dintre principalii lideri ai mișcării. Norocul călugărului a fost că judecătorul Tihamér Szilágyi tocmai atunci se afla în concediu, iar tânărul adjunct Szekeres nu avea multă experiență în astfel de cazuri. A venit și intervenția ministerială, prin care s-a dispus stoparea anchetării călugărului. De aici provin zvonurile că Pásztory ar avea susținere politică. Chiar monahul s-a îngrijit, de altfel, ca asemenea zvonuri

³⁵⁴ *Ibidem.*

³⁵⁵ *Ibidem.*

³⁵⁶ *Ibidem.*

³⁵⁷ *Ibidem.*

să circule³⁵⁸. Ar fi periculos ca el să fie lăsat la Tur. Nu i se pare, însă, indicat nici ca acesta să se bucure de privilegiul de a fi internat într-o curte episcopală. Mai bine să fie dus într-un loc de maximă siguranță³⁵⁹. Și-a donat, într-adevăr, moșia episcopiei de Hajdudorog, însă, demersul nu este finalizat. Era duplicitar. Dacă ungurii ies învingători în război, atunci toate afacerile dubioase ale călugărului dispar în umbra generosului lăsamânt. Dacă biruiesc rușii, ar arăta spre turnul mănăstirii din Bixad, pe care a așezat cruce schismatică, spre cărțile de rugăciune ortodoxe și spre strădania lui de a propaga panslavismul printre ruteni. În cazul unei invazii a armatei țariste, consilierul este ferm convins că Pásztor ar nega imediat orice intenție de a ajuta „maghiarimea”. Au, oare, cunoștință liderii panslaviști despre această donație bizară? Poate a făcut-o chiar cu acordul lor, ca să câștige încrederea celor din jur și să abată atenția de la activitățile pe care le desfășoară³⁶⁰.

Pásztor nu este acel om inocent descris de rapoartele detectivilor trimiși de minister. I se zice „Regele Oașului” pentru că poate săvârși orice fărădelege, fără a fi pedepsit. Atrage sub influența sa pe oricine l-ar putea încurca. Face asta prin împrumuturi, prin cadouri, ospete. Date triste au reieșit în urma percheziției. Zeci de oficiali sătmăreni îi sunt datori. Toți cei care trebuiau să îl verifice și să îl supravegheze se află în mânăca lui. La Bixad vin săptămânal coletele cu bani. Fiindcă șeful oficiului îi este îndatorat, nu se reclamă nimic. Jandarmii, de asemenea. Nu văd, nu aud. Călugărul își îngroapă morții lângă drum, fără autorizație. Pe moșia de 4.000 de holde apar deseori evaziuni. Dar niciun jandarm nu ia atitudine³⁶¹.

Kállay și Péchy au simțit ceva în aer. Au încercat să ia atitudine, dar nu i-a susținut nimeni, până la intervenția Tribunalul Militar. După aceea, Kállay a devenit un om obsedat, crede consilierul. S-a ambiționat să aibă success cu orice preț în acest domeniu detectivistic și a comis erori grave. A umplut nu mai puțin de 3 comitate cu știrea că îl investighează pe călugărul Pásztor pentru suspiciunea de spionaj. Așa nu i-a fost greu călugărului să afle ce se petrece și să ia măsuri. Într-un final, Kállay a constatat că nu se descurcă și a cerut ajutor. Ajunge astfel în Oaș detectivul Sperling, un om la fel de nepregătit. Detectivul aștepta comenzi de la Kállay, iar Kállay

³⁵⁸ *Ibidem.*

³⁵⁹ *Ibidem.*

³⁶⁰ *Ibidem.*

³⁶¹ *Ibidem.*

de la Sperling. Asta a generat haos. Cei doi au umblat prin toate locurile, însă, nu au făcut nimic palpabil. S-au ferit de moșia lui Pásztorly ca „dracul de tămâie”. Dacă s-ar fi preocupat de Pásztorly pe jumătate cât s-au preocupat de un amărât de păstor imaginar, imediat și-ar fi dat seama care sunt relațiile călugărului, ce încearcă acesta să ascundă de ochii oamenilor și unde trebuie căutate piste de împotriva lui. A stat și Sperling mult timp în Oaș, însă, nu s-a oboșit să verifice veridicitatea informației de la care a pornit ancheta: a fugit Pásztorly în octombrie de pe moșie³⁶²? Pe de altă parte, jandarmii considerau că nici acțiunile lui Péter Péchy nu pot fi luate în considerare, fiind mâinate de dorința lui de răzbunare. Nici ei n-au dezvăluit, însă, ceva palpabil, căci se fereau de călugăr, ca nu cumva declarațiile lor să îl supere.

Pásztorly nu a fost acasă în timpul invaziei rusești. Alibiul lui este unul solid. Era pe o altă moșie. Are și martori în acest sens. Ridică, totuși, unele semne de întrebare faptul nimeni cei din vecinătatea lui nu a reușit să îl localizeze. Patru sute de căruțe pline cu ruteni au știut, însă, să meargă tocmai pe moșia din Trip, unde se afla Pásztorly³⁶³.

József Papp, celălalt detectiv trimis de minister – continuă consilierul –, a afirmat că Pásztorly nu putea fi spion, din moment ce și-a părăsit moșia doar de câteva ori. Nu s-a gândit că putea să deconspire totuși, și așa, inamicului numărul regimentelor, căile secrete, carențele alimentare, oamenii cooperanți și altele. Tocmai de aceea e atât de periculos Pásztorly. Pentru că nu se încumetă la acțiuni de anvergură, ci la chestii mărunte. Putea da indicații tacite rutenilor care îl căutau, inclusiv în vreme de război. Veneau la el discret, și tot așa dispăreau³⁶⁴. Chiar dacă nu s-au găsit probe concrete de spionaj, antinaționale, comportamentul lui este atât de ciudat și monahul are atâtea relații, încât este necesară supravegherea sa. Dacă s-ar ști cu siguranță că rușii nu vor invada Ungaria, călugărul ar putea fi lăsat nestingherit pe moșie. Dar asta nu se poate anticipa. E periculos, prin urmare, ca Pásztorly să rămână în Sătmar, în imediata apropiere a unei mase mari de ruteni, care îl ascultă orbește³⁶⁵. Îl știe pe Kabalyiuk, a primit în dar fotografia episcopului Ortinszky, îl cunosc cei de pe muntele Athos, oamenii săi peregrinează la Kiev și Moscova, primește sume importante de bani din America (locul de

³⁶² *Ibidem.*

³⁶³ *Ibidem.*

³⁶⁴ *Ibidem.*

³⁶⁵ *Ibidem.*

unde se propagă panslavismul), folosește cărți liturgice ortodoxe, a pus crucea „schismatică” pe mănăstirea Bixad, deci trebuie să fie supravegheat foarte atent, căci patria este mai importantă decât un „posibil” bun al unei episcopii³⁶⁶. Ruperea de Ungaria a teritoriilor locuite de ruteni era principala țintă a propagandei „schismatice”. Întâi îi înșela pe oameni cu puterea credinței, apoi cu „bunătața” țarului, înstrăinând de simțăminte maghiare întreaga masă ruteană. Îndoctrinată astfel, aceasta, în secret, aștepta cu inima deschisă războiul. În viziunea consilierului, nu trebuia exclusă ipoteza că rutenii ajunși la Pásztory din zona frontului căutau de fapt protecție în eventualitatea apariției armatei rusești³⁶⁷.

Lui Sándor László i se pare ciudat și că Ignáczné Himmer și Borbála Kiss nu aveau răspuns la întrebarea de ce ajung tocmai pe numele lor colete cu bani din America. Și Pásztory susținea, de altminteri, că nu știe de ce primeau bani cele două femei. Era încă o dovadă că monahul se ocupă cu afaceri dubioase. El prefera să afirme că a folosit banii din America în scopuri private (moșii, cămătărie), decât să admită vreo acțiune antinațională. Când i s-a demonstrat că a comis evaziune fiscală, a recunoscut asta.

E adevărat, în condițiile date, era imposibil să se dovedească cu probe zdrobitoare spionajul sau să fie condamnat pentru acțiuni antinaționale. În contextul procesului schismatic, s-ar fi putut însă. Acum, soluția era ținerea în regim de internare atât a călugărului, cât și a nepotului János Pásztor, a Borbállei Kiss și a ficei acesteia, Ignáczné Himmer³⁶⁸.

Felul în care a decurs ancheta împotriva lui Pásztory i se pare consilierului de-a dreptul bizară. Monahul a fost înștiințat la fiecare pas de acțiunile care îl priveau. O scrisoare confiscată cu ocazia percheziției relevă faptul că avocatul István Fejes și Pásztory vorbeau deschis despre venirea detectivilor tocmai în ziua în care aceștia au ajuns la Satu Mare. Or, informația era confidențială. Nici ministerul de Interne nu a acționat prudent. Comitele pensionat László Nagy călătorea adesea în capitală, unde afla noutăți despre cursul anchetei. Iar el depindea financiar de Pásztory³⁶⁹? Din lipsa banilor, aproape că se mutase pe moșia călugărului. Deseori nu putea plăti nici vizitiul

³⁶⁶ *Ibidem.*

³⁶⁷ *Ibidem.*

³⁶⁸ *Ibidem.*

³⁶⁹ *Ibidem.*

care îl transporta din gară pe moșia din Tur. De aceea era capabil de orice ca să rămână în grațiile călugărului³⁷⁰.

Ciudat i se pare consilierului și că atunci când a apărut suspiciunea că Pásztor ar putea fi spion al rușilor nu s-a recurs la un detectiv vorbitor de limba rusă, care să-i livreze călugărului următoarea poveste: „A venit din Rusia, de unde aduce bani pentru ca rutenii simpatizanți ai panslavismului să fie ajutați și încurajați. Bani aceia i-au fost trimiși lui Pásztor, ca el să îi administreze cum vrea, în Ungaria”. Cu acest truc, considera Sándor László, monahul putea fi demascat ușor. Nu ar fi fost nevoie nici de bani mulți, nici de un efort prea mare³⁷¹.

Toată ancheta a fost greșită. Lumea a știut că Pásztor e acuzat de spionaj și că e cercetat. Nu-i de mirare că s-au ascuns probe. Nu s-a putut descoperi cine a fost acel păstor de la care a pornit investigația, nu s-au strâns date suplimentare nici în legătură cu avionul care a planat deasupra moșiei³⁷². Oficialitățile comitatul Sătmar se împărțeau în două mari grupuri: cei dependenți financiar de Pásztor și cei care nu erau îndatorați lui. Între ele se ducea o luptă acerbă. În încheiere, consilierul considera că monahul putea fi demascat de mult timp, dacă nu ar fi avut o astfel de susținere în comitat³⁷³.

Dosarul ajunge în minister

La 4 aprilie 1915, vicecomitele Sătmarului l-a înștiințat pe ministrul de Interne, János Sándor, de mersul anchetei. Împotriva lui Pásztor nu s-au găsit probe noi și nici acuzațiile vechi nu au putut fi dovedite. Se considera în continuare că moșierul este un om suspect și periculos, care trebuie ținut în internare. În legătură cu cealaltă anchetă, posibilul abuz de putere al funcționarilor Péchy și Kállay, s-a constatat că cei doi nu au săvârșit așa ceva³⁷⁴.

Ministrul de Interne s-a consultat apoi cu prim-ministrul István Tisza³⁷⁵. I-a făcut un rezumat cu toți pașii cazului și i-a trimis documentele pentru a-și exprima opinia³⁷⁶. Din cabinetul ministerului de

³⁷⁰ *Ibidem.*

³⁷¹ *Ibidem.*

³⁷² *Ibidem.*

³⁷³ *Ibidem.*

³⁷⁴ *Ibidem*, ff. 194–195.

³⁷⁵ La 10 aprilie 1915, scrisoarea rezervată 1782

³⁷⁶ MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, ff. 12–13.

Interne, secretarul de stat Perényi l-a contactat telefonic pe generalul Tribunalului Militar, Hochenburger, cu rugămintea de a grăbi soluționarea cazului Pásztor³⁷⁷. Cu aceeași doleanță a fost solicitat și ministrul Apărării³⁷⁸.

În paralel, consilierul ministerial Gyula Várárhelyi a fost pus să se justifice cu privire la acuzațiile care i s-au adus³⁷⁹. În 1913, a spus el, a primit un telefon de la Sándor Jeszenszky, secretarul de stat al prim-ministrului. A fost informat de prezența la Budapesta a lui László Nagy, fostul comite al Sătmarului, care dorește să afle unele informații legate de un caz. Din curtoazie față de Jeszenszky, consilierul ministerial s-a arătat dispus să ajute. Fostul comite voia să afle dacă ministerul de Interne a avut vreo implicare în percheziția efectuată asupra călugărului Pásztor în legătură cu cazul rutenilor schismatici. Consilierul s-a informat, a făcut unele cercetări, și a aflat că Poliția de Frontieră și Procuratura din Sighetu Marmației au inițiat acțiunea, amănunt pe care i l-a și comunicat fostului comite. Același lucru s-a întâmplat și în contextul acuzației de spionaj. Tot László Nagy l-a căutat pe consilier, cu aceeași curiozitate: dacă a avut ministerul vreo implicare în acțiune. Răspunsul a fost iar negativ. Gyula Várárhelyi nu considera, deci, că a divulgat informații confidențiale. Susținea că nu a comis ilegalități. De la a împărtăși o astfel de informație minoră, până la acuzația de a fi informatorul i se părea o cale foarte lungă³⁸⁰.

Prim-ministrul István Tisza s-a arătat profund dezamăgit de raportul consilierului Sándor László³⁸¹. Felul în care acesta a interpretat informațiile adunate nu se ridica, în opinia sa, la nivelul unui funcționar din cadrul Poliției de Stat. Și-a bazat teoriile pe simple zvonuri, așa cum au făcut și funcționarii din Orașu Nou. Erau așteptate de la el date concise, hotărâtoare, iar el nu a făcut altceva decât să lanseze speculații imposibil de probat. În plus, s-a dovedit și ignorant. Interacțiunea călugărului cu episcopul Ortynszky i se pare dubioasă consilierului; or acest ierarh a fost trimis în America de către austrieci și maghiari, ca om de încredere, tocmai pentru a stopa acțiunile panslaviste³⁸².

³⁷⁷ La 13 aprilie 1915: MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 348.

³⁷⁸ *Ibidem*, f. 344.v.

³⁷⁹ La 16 aprilie 1915.

³⁸⁰ MNL.BM. K.149-1915-3-746, ff. 355-357.

³⁸¹ Știm asta din răspunsul dat ministrului de Interne, la 17 aprilie 1915.

³⁸² MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 11.

2009/res. sz.

M. E.

NAGYMÉLTÓSÁGU MINISTER UR !

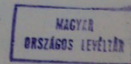
Nagyméltóságod április 18-án 1854/res. sz.a.kelt nagybecsü átiratának mellékleteit köszönettel visszazárva magára a Pásztory Árkád ügyére vonatkozólag van szerencsém utalni a 1900/res számú átiratomban elfoglalt és Nagyméltóságodéval lényegében egyező álláspontomra.

Ennek kiegészítéseül, tekintettel az alispáni jelentésből is kitetsző Szatmár vármegyei viszonyokra és illetőleg arra a tényre, hogy a vármegye tisztikarának túlnyomó nagy része egy vagy más irányban elfogult ebben a kérdésben, Nagyméltóságod bölcs megfontolásába ajánlom, nem volna-e indokolt a Péchy Péter, Kállay Szabolcs és Pásztory Árkád elleni vizsgálat fogantatásával Nagyméltóságodnak egy külön e célra kiküldendő alkalmas közegét megbizni ?

Budapest, 1915. április hó 23-án.

Handwritten signature

Nagyméltóságú
Sándor János v.b.t.t.
m.kir. belügyminister urnak,

Budapest.

Handwritten note: K 119-1915-3-760

Handwritten number: 411

Și Tribunalul Militar era așteptat să se pronunțe. Cât privește suspiciunea că Pásztory era agent de emigrări, la 17 aprilie 1915, comitele Sătmăruului, Csaba Adorján, a fost mandatat să continue cercetările. I s-au trimis de la minister toate procesele-verbale, scrisorile, plicurile, biletele de vapor³⁸³. Prim-ministrul István Tisza a sugerat ca această investigație să fie, totuși, condusă de un detectiv. Existând în comitat, la nivelul oficialităților, și unii pro, și unii contra lui Pásztory, era mai indicat așa, pentru asigurarea obiectivității demersului.³⁸⁴

Cazul Pásztory discutat în Camera Deputaților

În ședința Camerei Deputaților din 28 aprilie 1915, Pásztory a mai primit o lovitură. Deputatul de Sárvár, Károly Huszár (membru al partidului de opoziție „Néppárt”), în prezența tuturor celor implicați în dosar (ministrul de Justiție, al Apărării, de Interne, prim-ministrul) a luat cuvântul, prezentând întregii adunări cazul. Cuvintele sale nu au fost deloc blânde.

A amintit practicile superstițioase ale călugărului, modul suspect prin care a făcut avere, maniera prin care și-a îndatorat mulți funcționari comitatensi, abuzurile săvârșite, implicarea în procesul schismatic, povestea scrisorii de pe muntele Athos. A acuzat neimplicarea guvernului, care a închis ochii în fața repetatelor denunțuri; aceasta, în vreme ce accia din opoziție erau persecutați, împotriva lor, pe baza unor simple zvonuri, înscenându-se procese în fața Tribunalului Militar³⁸⁵. Încrederea și bunăvoința de care se bucură Pásztory din partea guvernului – a continuat deputatul – este îngrijorătoare. Un om acuzat de spionaj, cu reședința chiar în spatele frontului carpatic, ajunge să fie internat tocmai în locul de întâlnire al căilor ferate, pe unde trec trupele. Consideră revoltător acest fapt. Armata s-ar demoraliza dacă ar afla că cineva suspectat de trădare de țară se bucură de un tratament atât de lax. Cere, deci, o anchetă corectă, care să lase deoparte simpatiile personale. Îl acuză pe Gyula Tánkóczy de divulgarea secretelor de stat, considerând că fostul căpitan al poliției

³⁸³ MNL.BM. K.149–1915–3–746, ff. 345–345.v.

³⁸⁴ Exista o corespondență constantă între ministerul de Interne și primul-ministru. Scrisoarea în cauză a fost trimisă la 23 aprilie 1915: MNL.ME.K–26-VI–919 res–1916, f. 15.

³⁸⁵ Az 1910. évi június hó 21-ére hirdetett országosgyűlés nyomtatványai, Képviselőház – Napló. XXVI, 573. Országos ülés, 1915 április hó 28-án, szerdán, Szász Károly elnökölete alatt, pp. 338–392.

l-a atenționat pe Árkád Pásztor de venirea detectivilor. Deputatul are două întrebări pentru oficialitățile guvernului: din ce cauză a fost internat Árkád Pásztor și de ce s-a deschis proces disciplinar împotriva prim-pretorului din Orașu Nou³⁸⁶?

A luat cuvântul prim-ministrul István Tisza. Împotriva tuturor celor acuzați de autoritățile armatei, în cazul în care vor fi găsiți vinovați, guvernul pregătește pedepse exemplare. Până ce nu se emit, însă, sentințe clare, nu dorește ca cei nevinovați să sufere; în special acele persoane care au dat întotdeauna dovadă de patriotism. Cazul lui Pásztor încă trebuie aprofundat. Nu există dovezi clare care să ateste vinovăția călugărului, acuzațiile atârând de o ață foarte subțire. Până nu se va găsi ceva mai concludent, guvernul nu se va pronunța. În ceea ce privește relația monahului cu autoritățile sătmărene, trebuie luat în considerare caracterul puternic, atipic, al acestuia. El nu reușește să aibă o relație neutră cu cei cu care intră în contact. Aceștia îi devin fie prieteni fideli, fie dușmani³⁸⁷.

Presa, destul de reținută până atunci, a luat cu asalt știrea. Nu a existat periodic care să nu pomenească discursul, devenit celebru, al deputatului de Sárvár. „Astfel de oameni [precum Pásztor, n.n.] sunt mai ticăloși decât însuși dușmanul”, ajung să afirme unele ziare³⁸⁸.

Acesta a fost momentul în care și Pásztor a decis să iasă în presă cu un comunicat. Vilmos Torján, de la redacția „Az Est” din Budapesta, a fost primul gazetar care a avut prilejul să stea de vorbă cu el. „Un om cărunt, de o curățenie sclipitoare. Sprâncene înalte, cărunte, ochi mici, dar sclipitori. Bătrânul gras mi-a lăsat o impresie de parcă un portret din alte timpuri se uita la mine”, avea să declare ziaristul. Câteva spicuri din declarația lui Pásztor sunt necesare: Acuzațiile de spionaj sunt minciuni. Nu are nicio legătură secretă, nici cu monahii de pe muntele Athos, nici cu muscalii. Pe moșia sa sunt doar oameni necăjiți și muncitori. În timpul invaziei, rusești a întreținut fără plată sute de oameni. Trece apoi la deputatul de Sárvár. Cel mai tare îl deranjează faptul că acesta nici măcar nu îl cunoaște personal. Trebuia să se fi informat înainte de a vorbi în Parlament, să fi judecat numai după ce ar fi avut toate informațiile necesare. Nu a făcut-o, prin urmare Károly Huszár va răspunde în instanță pentru afirmațiile sale, încheie Pásztor.

Intervine în discuție episcopul István Miklóssy: „Interpelarea

³⁸⁶

³⁸⁷ *Ibidem.*

³⁸⁸ *Népszava*, Budapesta, nr. 182, 29 apr. 1915, pp. 7–8

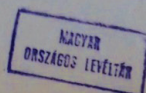
Ez a dokumentum a
Magyar Országos Levéltár
gyűjteményébe tartozik.
This document belongs to the
collection of the National
Archives of Hungary.

NAGYMÉLTÓSÁGU M.KIR. BELÜGYMINISTER UR!
KEGYELMES URAM!

A Pásztory Árkád turvékonyai lakos ügyében tett hivatalos jelentésem kiegészítésül mély tisztelettel van szerencsém jelteni, hogy a Pásztory Árkád turvékonyai lakásán tartott házkutatás alkalmával megtaláltuk Dr. Fejes István szatmárnémeti-i ügyvédnek 1915 márczius 13-án kelt eredeti levelét, melyben Pásztory Árkádot az ügyvédje arról értesíti, hogy "a Péchy felfüggesztése tegnap megtörtént, ma pedig mennek ki a Budapestről jött detectívek, amiről a méltóságos ur már bizonyosan említést tett; úgy látom, az alispán is megyen, de ez bizonyosan a Péchy dolgaival lehet összefüggésben." Valószínű tehát, hogy Pásztory Árkád, ügyvédjének ebből az értesítéséből tudta meg előre, hogy a Budapestről jött detectívek az ismert ügyben nyomozás végett ki fognak menni hozzá. Tény az, hogy 1915 márczius 13-ikának délelőtti óráiban érkeztem én és a velem levő két detectív, Kalmár Hugó és Brinda Antal, Szatmárnémetibe. Ott a Pannónia szállodában találkoztunk Ilosvay Aladárral, Szatmár vármegye alispánjával, és egész nap a szállodából ki nem mozdultunk, hanem az iratok tanulmányozásával voltunk elfoglalva. Avasujvárosra márczius 14-én indultunk el. Márczius 13-án Ilosvay Aladár alispán uron kívül mással senkivel sem beszéltünk Szatmárnémetiben. Hogy mégis kitől tudta meg Dr. Fejes István szatmárnémeti-i ügyvéd a Szat-

V 149 - 1915 - 3 - 749

409

deputatului Huszár va reprezenta finalul carierei sale politice”. Despre procesul de trădare de țară, arhiereul adaugă scurt: „zvonuri, fără temei real”. „Nu reușesc să dovedescă spionajul, au schimbat discursul: l-au făcut agent de emigrări”³⁸⁹.

Conform unui alt organ de presă („Szabolcsvármegye”), pe Pásztorly l-a bucurat declarația prim-ministrului István Tisza. Faptul că groful i-a luat apărarea în Camera Deputaților l-a făcut să mai uite suferințele ultimelor zile. „Adevărul va ieși la iveală, de aceea nu voi mai vorbi acum despre subiect”, ar fi declarat monahul³⁹⁰.

Alte avioane, alte opinii

La 25 aprilie 1915, conform unei telegrame, trei avioane au planat deasupra moșiei lui Pásztorly, de data aceasta³⁹¹. Locuitorii de acolo au comunicat prin semnale luminoase cu piloții³⁹² – spun martorii Lajosné Lánszki, născută Piroška Gönczi, Jánosné Cservenka și Ioan Gherman³⁹³. Pentru investigații, Comandamentul Militar l-a cerut de la ministerul de Interne pe consilierul László Sándor³⁹⁴. S-a dovedit a fi, însă, o alarmă falsă. Avionul a fost unul german, aterizat ulterior la Satu Mare, de unde a plecat în Maramureș. Cum acoperișul conacului lui Pásztorly era din tablă, e posibil ca ceea ce s-a reflectat atunci în el să fi fost interpretat greșit de martori – a spus István Andriász, căpitanul Jandarmeriei din Oaș³⁹⁵.

Tribunalul Militar nu a fost mulțumit. A dorit să investigheze mai îndeaproape cele întâmplate. A trimis, în acest sens, un judecător militar. Prin intermediul generalului Hochenburger de la Tribunalul Militar, i s-a cerut și ministrului de Interne delegarea consilierului László Sándor, pentru investigații. Baronul Zsigmond Perényi a declarat, însă, că nu e nevoie de serviciul consilierului, dacă tot se deplasează un judecător militar la locul faptei. Se angaja să trimită un detectiv, dacă i se solicită³⁹⁶. Judecătorul militar Szöllősy, plecat

³⁸⁹ *Az Est*, nr. 128, Budapesta, 9 mai 1915, p. 5

³⁹⁰ *Szamos*, nr. 124, Satu Mare, 9 máj. 1915, p. 3

³⁹¹ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 425.

³⁹² *Ibidem*, f. 415.

³⁹³ *Ibidem*, f. 416.

³⁹⁴ *Ibidem*, f. 415.

³⁹⁵ Andriász a fost însărcinat de către Comandamentul din Satu Mare să investigheze cele petrecute. Acesta i-a raportat printr-o telegramă generalului Konkoly: MNL. BM. K.149–1915–3–746, f. 416.

³⁹⁶ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 417.

15 APR 27

Lapszám: 35

Vezeték száma: 6334

BALLETZSKY RÓZSA
1915 APR 27.

TÁVIRAT.

ue 108/14 belügyminister t

Ez a dokumentum a Magyar Országos Levéltár gyűjteményébe tartozik.

This document belongs to the collection of the National Archives of Hungary.

archivum
Magyar Nemzeti Levéltár

Továbbította:

Táviradivatal: BUDAPEST 42.

Hivatalos megjegyzések:

s pecs f. + 8927 57 27 12/20- s

koevetkezo e tavorati ertesitest kaptam: pasztory tanyaja felett f ho 17 en harom repueloegep kueloenboezoe idoeben meg jelent csendoersegi nyomozatnal intelligens szemtanuk allitasa szerint igazoltatott hogy tanyan levee egyenek fenyjelzessel erintkeztek a repueloegep utasaival kerem a nyomozas azzal kapcsolatos hazkutatas megejtesehez sandor laszlo allamrendoersegi rendoertanacsost lekueldeni kallay foeszolgabiro :- intezkedest kerem kerueleti parancsnok =

MAGYAR ORSZAGOS LEVELTAR

1912. I. m.

415

D = Sürgös
RFx = Valasz irtve x szórt.
RFDx = Sürgös valasz irtve x szórt.
RFKXP = Valasz irtve x szórt. Brevet küldöncszel
TO = Összeállítás

PO = Általános közlés
POD = Sürgös távirati jelölés
POF = Védjelenítés postán.
FS = Utaküldendő.
PE = Postán ajánva.
XP = Küldönc irtve.

J = Nappal kézbesítendő
TE = Távirán átrend.
OP = Postán átrend.
OFR = Postán átrend. ajánra.
TX = x cím.

XPX = Küldönc irtve postai értesítéssel.
RO = Nyíva kézbesítendő.
MP = Saját kézhöz kézbesítendő.

deja la Tur, a cerut, totuși, asistența detectivilor.³⁹⁷ La 8 mai 1915, a plecat la fața locului și judecătorul Horváth³⁹⁸. S-a pregătit, deci, o anchetă serioasă și de această dată³⁹⁹. Câteva săptămâni mai târziu,

³⁹⁷ *Ibidem*, f. 418.

³⁹⁸ *Ibidem*, ff. 424–425.

³⁹⁹ La 24 septembrie 1915, la cabinetul ministrului de Război vor fi trimise protocoalele 142–154, rezultate în urma anchetei. (Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.) Au fost interogați mulți martori și s-au cules multe probe. Noi, însă, nu știm ce conțin ele. De ce? Dosarul propriu-zis al anchetei coordonate de Tribunalul Militar din Košice lipsește. Am întreprins în două rânduri cercetări de arhivă la Budapesta, în Arhivele de Război, fondurile „Tribunalul Militar din Košice” și „Ministerul Apărării”. Ambele fonduri sunt puternic fărâmițate, lipsind din ele o sumedenie de dosare, între care și cel de spionaj al călugărului

la 2 iunie 1915, generalul Hohenburger era în măsură să comunice că Tribunalul Militar nu considera necesară continuarea cazului. Actele au fost trimise la Košice, pentru a fi cercetate⁴⁰⁰.

La 30 iunie 1915, cazul continua să fie discutat. Procurorii militari din Košice au trimis actele dosarului mai departe, spre Comandamentul Militar, pentru consultări. Solicitau de acolo și dispoziții referitoare la monahul Pásztor și la complicii săi⁴⁰¹, care cereau insistent eliberarea.

Comandamentul a analizat documentele. A constatat că, într-adevăr, nu apăruseră probe noi, evidente. Acuzația de spionaj nu putea fi catalogată, însă, drept neîntemeiată. Păstorul atât de mult pomenit de Timina nu fusese găsit. În „procesul schismatic”, față de datele strânse în 1913, nu se iviseră alte dovezi. Și rezultatul anchetei în comitatul Gömör era neconcludent, perchezițiile nedând rezultate. Nu se putea deci scoate din calcul bănuiala de trădare. Chiar dacă oficiile poștale nu au remarcat corespondențe străni, miile de pelerini veniți la călugăr l-au păstrat întotdeauna pe acesta în dialog cu lumea exterioară. O percheziție, dacă nu este făcută corespunzător, nu poate să dea rezultate pe o moșie de 3.000–4.000 de holde. E ciudat că, deși au ieșit la lumină detalii delicate, lumea nu pare surprinsă și nu este dornică să aprofundeze cazul. Sigur, se impune menținerea internării, măcar pe timpul războiului. Unele delictе fuseseră dovedite, precum cămărtăria, evaziunea sau tămăduirea prin vrăji. Pásztor ar trebui să facă pușcărie doar pentru acestea, chiar dacă nu se dovedește spionajul.⁴⁰²

După o astfel de declarație, ne întrebăm ce rost mai avea demersul ministrului de Interne, care i-a cerut omologului său de la Apărare grăbirea sentinței în cazul de spionaj. (Guvernul pare că nu știa ce variante se avansau în cercurile militare). Ministrul Apărării a transmis mai departe solicitarea, tocmai generalului Tribunalului Militar Hohenburger. Cum dosarul ajunsese între timp la Viena, la ministrul

Árkád Pásztor. De acolo nu am reușit să adunăm multe date. Cea mai mare parte a documentelor le-am descoperit tot la Budapesta, în Arhivele Naționale ale Ungariei, fondul „Ministerul de Interne”. Dosarul extrem de stufos (peste 300 de file) conține informațiile adunate de către detectivii aflați în subordinea ministrului de Interne. Însă, pentru ultima parte a anchetei, nu s-a mai solicitat ajutorul acestora, prin urmare dosarul nu conține partea de final a poveștii. Din păcate, s-au pierdut informații prețioase prin distrugerea parțială a fondului „Tribunalul Militar din Košice”.

⁴⁰⁰ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 426.

⁴⁰¹ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.

⁴⁰² *Ibidem*.

de Război, Hohenburger acolo a trebuit să intervină⁴⁰³. Ministrul de Interne, pe de altă parte, i-a solicitat comitelui Sătmăruului o decizie urgentă în legătură cu suspiciunea că monahul era agent de emigrări⁴⁰⁴.

La Viena a ajuns, însă, și cererea lui Pásztor de încetare a inter-nării⁴⁰⁵. Monahul își vedea moartea venind și dorea să își petreacă ultimele zile în propria casă⁴⁰⁶. A anexat și un diagnostic medical, care releva problemele arteriale în ambele sale picioare. Suferea și de o cataractă cronică, acută, stomacală și intestinală. Era un om slăbit, extenuat, atât din cauza vârstei, cât și a bolii⁴⁰⁷.

Cunoaștem opinia exprimată atunci de oficialii de la Viena în legătură cu întreaga poveste. Raportul biroului 4/1 al ministerului de Război considera nepotrivită acțiunea guvernului maghiar de a-i suspenda pe Péchy și Kállay. „În loc ca aceștia să continue să avanseze pe propriile piste de cercetare, s-a pierdut timp cu anchetarea lor”, se arată în act. Cât privește declarația dată de Árkád Pásztor, din ea nu reiese nimic concret, deși a răspuns la toate întrebările. Este evident că menține relații cu credincioșii din America, de la care primește sume importante. Nu sunt de neglijat nici colectele venite din Leipzig și Praga. Cazul nu trebuia deci să fie închis, ba mai mult, se dorea o nouă anchetă. Se sugera aprofundarea mărturisirii confidentiale a judecătorului Szilágyi (făcută lui Péchy), conform căreia Pásztor era dispus să declare orice, chiar și sub jurământ, doar să câștige; ar fi donat și sume importante partidului etc. Merita investigată mai bine și implicarea călugărului în „mișcarea rutenilor schismatici”. Erwin Eger și Andor Illés puteau urmări pista. Trebuia lămurit și subiectul avioanelor care planau deasupra domeniului lui Pásztor; aproape toți martorii spun că cei de pe moșie fluturau steaguri și trimiteau semnale luminoase⁴⁰⁸. Apăruseră apoi informațiile comunicate de notarul Ujhelyi din Szöllőernyes, localitate unde exista o comunitate rusofilă. În toamna anului 1914, într-o noapte, au apărut figuri suspecte acolo. S-a dispus atunci arestarea profesorului local, Michael

⁴⁰³ MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 427.

⁴⁰⁴ *Ibidem*, f. 428.

⁴⁰⁵ După ce solicitarea a ajuns în cabinetul ministrului de Interne, secretarul de stat Perényi a trimis-o ministrului Apărării. (Hadilevéltár, Honvédelminisztérium, (în continuare HD.HM) 211678/el.15/A-oszt–1915-f.4.); din moment ce aceasta a fost descoperită în arhivele din Viena, bănuim că de la ministerul Apărării s-a trimis mai departe actul, ministrului de Război.

⁴⁰⁶ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.

⁴⁰⁷ *Ibidem*.

⁴⁰⁸ *Ibidem*.

Vladimer, eliberat ulterior. El provoacă și acum mari tensiuni în zonă. Fostul judecător local, Illés Sztojka, este bun prieten cu Pásztor. Călătorește des la Odessa și Kiev⁴⁰⁹. E deci de interes național clarificarea tuturor acestor aspecte. Până când ele nu vor fi lămurite, iese categoric din discuție eliberarea inculpaților⁴¹⁰.

La 12 iunie 1915 a sosit pe adresa episcopiei scrisoarea 1196/1915 a comitelui Sătmarului, Adorján Csaba. Cererea de scutire de serviciul militar a lui János Pásztor a fost respinsă⁴¹¹. Peste două luni, la 7 august 1915, fostul administrator din Tur semnala neplăceri suplimentare. Se afla în continuare internat, împreună cu Borbála Kiss și Ignáczné Himmer, la Körmend, plătind, din 1 aprilie 1915 încoace, consumația și cazarea la hotel din banii lor. Dacă statul nu era dispus să îi lase liberi, măcar să le deconteze cheltuielile. Episcopul se afla, însă, la Kárlsbad. A anunțat că se va ocupa de caz la întoarcere⁴¹². La 25 septembrie 1915, i-a scris ministrului de Interne, prezentându-i plângerile celor din Körmend și solicitând soluții⁴¹³.

Binevoitor, episcopul István Miklóssy s-a implicat în urgentarea finalizării întregii anchete. În aceeași zi, i s-a adresat și prim-ministrului István Tisza, pentru eliberarea lui Pásztor⁴¹⁴; la 1 octombrie i-a scris din nou ministrului de Interne, pledând pentru punerea în libertate a lui János Pásztor și ai celorlalți internați la Körmend⁴¹⁵. Prim-ministrul Tisza l-a liniștit. Se făceau presiuni continue pentru încheierea cazului. (Nu cunoștea, probabil, intențiile autorităților austriece și ale celor militare de a-i ține pe toți internați, pe toată durata războiului)⁴¹⁶. Dintr-o corespondență neoficială, între secretarul de stat Perényi și episcopul Miklóssy, aflăm că ministrul de Interne și prim-ministrul discutau chestiunea. Unele acte tocmai se întorseseră din cabinetul ministrului Apărării, însă, Perényi nu știa ce conțin⁴¹⁷. La 27 noiembrie, același secretar de stat revine cu o adresă, în care menționează neputința sa de a afla ce au discutat cei doi miniștri. Îi sugerează episcopului să se adreseze personal contelui Tisza și să

⁴⁰⁹ *Ibidem.*

⁴¹⁰ *Ibidem.*

⁴¹¹ GKPL-I-1-a-764/1915.

⁴¹² *Ibidem.*

⁴¹³ *Ibidem.*

⁴¹⁴ MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 20

⁴¹⁵ GKPL-I-1-a-500/1915/

⁴¹⁶ MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 19.

⁴¹⁷ GKPL-I-1-a-500/1915.

K. ungar. Minister des Innern.

Übersetzung!

Nr. 4553 cln.

Entlassung des ungar. Turvickonya
zuständigen Oberkass. Pächters mit
seiner 3 Familienangehörigen
in die Heimat.

blatet sur
CASA abs 4/1 Nr. 1477/116

An den Herrn k. u. k. Kriegsminister in Wien.

Wid. Bezirg auf meine letzte Zusage Nr. 6430 res
vom 26. September 1915, welche verpflichtend ist d. d.
und, um mich bezüglich der Person des k. k. Hofes
Kasson Miklóssy von Hajdudorog, in der Angelegenheit
der Entlassung in die Heimat, des ungar. Turvickonya ^{zuständig}
zuständigen Oberkass. Pächters mit seiner 3 Familienangehörigen
beziehen ist mich die festgesetzte Anwartschaft d. d.
auf diesen Posten zu bekräften, das der genannte
Hofes, bezüglich der weiteren Befüllung der fraglichen
Personen, die weitestgehende Berücksichtigung übernehmend ist,
sowie es sich dabei als klar ist ^{und} ~~und~~, das er
auf Obgenanntem einen seiner Angehörigen zum Besten ständi-
ger Anwartschaft neben Oberkass. Pächter, auf dessen Anwartschaft
unser Turvickonya bezieht.

Wid. Rücksicht auf diese - meine Ansicht nach - voll-
kommen unannehmbare betrübliche Berücksichtigung und da die-
se Person, das ist bezüglich der Berücksichtigung der wirt-
schaftern zugehörigen Anwartschaft gegenüber den Familien-
mitgliedern des Oberkass. Pächters unannehmbar war, be-
ziehe ich mich d. d. d. zu erklären, das Entlassung der
fraglichen ungar. Handelsbürger in ihrer fraglichen Anwartschaft
bestimmen und von der gesetzten Befristung mich
abstehend zurückziehen zu wollen.

Budapest, am 10. Februar 1916.

Von Hoffnungen der Oberkass.
Oberkass. Pächter.
Kasson Miklóssy.

Wid. Bezirg!

14. 2. 1916

ceară lămuriri⁴¹⁸. Dar Miklóssy i se adresează mai întâi ministrului de Interne, la 29 noiembrie 1915. „Din câte știu, dosarul călugărului Pásztory se află în cabinetul dumneavoastră, pentru soluționare⁴¹⁹”. Cere apăsat, încă o dată, eliberarea tuturor celor internați⁴²⁰. Se adresează apoi și prim-ministrului. „Dosarul lui Pásztory a fost trimis în cabinetul ministerului Apărării, de către Comandamentul Militar. De la ministerul Apărării a fost expediat acum la Interne”. Ce anume oprește ministerul să anuleze internarea unui bătrân de aproape 80 de ani, bolnav și grav afectat de cele întâmplate? – se întreabă episcopul⁴²¹. Noi, însă, știm ce.

Groful György Károlyi

Ajuns la capătul răbdării, Pásztory a încercat să se agațe de orice posibilitate pentru a-și îmbunătăți situația. I-a cerut sprijin și contelui György Károlyi, la 25 iunie 1915. Înainte de a acționa, groful s-a consultat cu episcopul Miklóssy. Dacă prelatul îi garanta nevinovăția călugărului, se angaja să lupte pentru eliberarea acestuia. Miklóssy a dat un răspuns neechivoc. E la mijloc răzbunarea josnică a unor mârșavi. Îl apăra ferm pe Pásztory, pe care îl cunoaștea de mai bine de 30 de ani⁴²².

Contele a adresat atunci o scrisoare Serviciilor Secrete Austriece,⁴²³ situându-se de partea monahului. Susține că, în urma unor dialoguri personale, a aflat că atât generalul Tribunalului Militar, Hochenburger, de la ministerul Apărării, cât și secretarul de stat Perényi îl consideră pe Pásztory un om impecabil, victimă a unei răzbușări. Cere, prin urmare, anularea internării⁴²⁴.

Cei din ministerul de Război le-au solicitat imediat omologilor lor din ministerul de Interne și din ministerul Apărării detalii despre relația contelui Károlyi cu cei doi demnitari pomeniți în în scrisoarea sa. În același timp, însă, au declarat că Pásztory nu va fi eliberat. „Nu este deloc impecabil⁴²⁵. Probabil că actele dosarului său încă nu au ajuns la ministere” – conchid ei⁴²⁶.

⁴¹⁸ *Ibidem.*

⁴¹⁹ Informație greșită, după cum putem deduce din studiul nostru.

⁴²⁰ GKPL-1-1-a-500/1915.

⁴²¹ *Ibidem.*

⁴²² *Ibidem.*

⁴²³ La 9 octombrie 1915.

⁴²⁴ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30-11.4 – Kt. 294.

⁴²⁵ Referire la afirmația contelui Károlyi.

⁴²⁶ Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30-11.4 – Kt. 294.

La 27 noiembrie 1915, ministrul Apărării, Hazai, i-a scris ministrului de Război, Alexander Ritter von Krobotin. Groful György Károlyi s-a prezentat în nenumărate rânduri în fața generalului Antal Hochenburger, apărând cauza monahului Pásztory. De fiecare dată i s-a zis că decizia aparține Comandamentului Militar, organul care judecă dosarul. Generalul nu a dat alte declarații, nici oficiale, nici în particular, se mai susține⁴²⁷.

La 13 decembrie 1915 vine și răspunsul ministerului de Interne. Sunt eronate datele expuse de contele Károlyi. Acesta s-a întâlnit într-adevăr cu secretarul Perényi la Cazinoul Național. Atunci, cel din urmă a afirmat că nu îl consideră pe Pásztory vinovat, însă, nicidecum nu a exprimat o opinie oficială, a Secretariatului de Stat. În altă ordine de idei, ministrul rezona cu părerea secretarului de stat. Nici el nu crede în vinovăția lui Pásztory. Cazul dura deja de 9 luni. În ciuda presiunilor constante puse pe ministrul Apărării, încă nu s-a dat niciun verdict. Da, Pásztory nu este imaculat. Apar semne de întrebare în legătură cu averea sa, cu manipularea poporului, însă, dosarul se referă la acuzația de spionaj. Investigația nu a dovedit o astfel de fărădelege. Este puțin probabil ca cei din Székesfehérvár să ajungă la o altă concluzie. Bătrânul monah, atât de bolnav, ar trebui ferit de astfel de agitații. Este departe de moșia lui, care, pe zi ce trece, decade, se devalorizează și este parțial sechestrată. Episcopul de Hajdudorog este gata să garanteze personal pentru nevinovăția călugărului și s-a oferit ca, în cazul în care acestuia i se va permite să se întoarcă la Tur, să se asigure de protecția lui. Și ministrul de Interne sugerează mutarea la Tur, sub cea mai strictă pază. De altfel, detectivii ar putea controla mult mai bine corespondența și interacțiunile monahului, dacă acesta ar fi la Tur⁴²⁸.

Comandamentul Militar nu a fost, însă, de acord cu propunerea. Pásztory e aproape de front și sunt comunități rusofile în zonă, cu care ar putea intra în contact. Chiar dacă ministrul de Interne garantează supravegherea monahului, pelerinii fanatici care l-ar vizita ar putea deveni ușor instrumente de comunicare. Influența sa imensă în rândul poporului rămâne o amenințare pentru stat⁴²⁹.

La 26 decembrie 1915, ministrul de Interne revine cu solicitarea ca Pásztory și cei implicați în dosar să fie eliberați. Atașează cererii o

⁴²⁷ *Ibidem.*

⁴²⁸ *Ibidem.*

⁴²⁹ *Ibidem.*

282-
796.

Tisztelendő

P Á S Z T O R J Á N O S

hajdudorogegyházmegyei növendékpap urnak

K Ü R M E N D .

Dr. Konthy Gyula városi tisztii orvos ide zárt átirata szerint Tisztelendőség nagybátyjának Pásztor Árkád székelyemen internált szent-bazilrendi szerzetesnek súlyos betegsége olyannyira előrehaladt, hogy elhalálózása néhány nap mulva bekövetkezhetik.

Felhivom tehát, hogy nevezettnek meglátogatása céljából - a csatolt átirat felhasználásával - kérjen haladéktalanul szabadságidőt a körmendi rendőrnatoóság utján s jöjjön minden késedelem nélkül Nyiregyházára.

Nyiregyháza, 1916. január 22.

hajdudorogi püspök.

scrisoare a episcopului de Hajdudorog⁴³⁰. (Pe de altă parte, juristul episcopesc, Pál Megyeri, presa cabinetul prim-ministrului cu solicitări asemănătoare)⁴³¹. La 10 februarie 1916, ministrul de Interne insistă din nou. Episcopul Miklóssy se oferă chiar să trimită la Tur, alături de Pásztor, un canonic, care să îl păzească în mod continuu⁴³².

Și în al doisprezecelea ceas, însă, autoritățile din Viena au refuzat propunerea. Pásztor, în ciuda vârstei înaintate, rămâne periculos. Are influență mare, așa că nu se va permite revenirea lui într-o moșie atât de apropiată de graniță⁴³³. În ceea ce privește eliberarea celorlalți inculpați, se va da un răspuns cât de curând⁴³⁴.

La 22 ianuarie 1916, episcopul Miklóssy a solicitat revenirea grănică a lui János Pásztor. Conform medicului dr. Gyula Konthy, starea monahului devenise atât de gravă⁴³⁵, încât moartea sa părea iminentă. Pásztor era instruit să folosească acea scrisoare pentru a le cere autorităților să-i permită să revină numaidecât la Nyíregyháza⁴³⁶.

Peste o lună, la 22 februarie 1916, ministrul de Interne primea un telefon de la comitele de Szabolcs. Călugărul bazilian și moșierul din Tur, Árkád Pásztor, încetase din viață.

Concluzii

Árkád Pásztor a fost un călugăr greco-catolic cu origini rutene. A ajuns, însă, să se considere și să acționeze ca un bun patriot maghiar, atitudine care, corelată cu averea deținută și cu banii investiți în diverse acțiuni naționaliste, i-a creat relații în multe cercuri înalte. N-a fost de ajuns pentru a-i asigura până la capătul zilelor o liniște de netulburat. Contexte politice foarte agitate au erodat ceea ce părea ferm, relevând fragilități nebănuite. Răcirea raporturilor politice dintre Viena și imperiul țarist⁴³⁷, de exemplu, a făcut posibil ca în imperiul dualist unele mișcări naționaliste rutene să fie interpretate ca acte de trădare de țară. Bine-cunoscutul proces al rutenilor schismatici

⁴³⁰ *Ibidem.*

⁴³¹ MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 3.

⁴³² Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1916 ált. 4.1. a 30-42. – Kt. 402.

⁴³³ *Ibidem.*

⁴³⁴ *Ibidem.*

⁴³⁵ Era atât de slăbit din cauza temperaturii și a diareei, încât nici nu se mai ridica din pat.

⁴³⁶ GKPL-I-1-a-282/1916.

⁴³⁷ Alexander Watson, *Ring of steel. Germany and Austria-Hungary in World War I*, Basic Books, New York, 2014, p. 169.

este grăitor în acest sens. Atunci, surprinzător, Pásztor, a figurat printre suspecți. Probele strânse s-au dovedit, însă, neconcludente. Scrisoarea anonimă, scrisă de mână și neștampilată, în care i-a apărut numele, lasă loc de interpretări. Nu putem exclude varianta că documentul era un fals și că toată întâmplarea a fost o orchestrare, așa cum susține și monahul. Totuși, Pásztor se cunoștea cu Kabalyuk, principalul propagator al schismei. Huțulul l-a vizitat pe călugăr și la mănăstirea Bixad, și la conacul din Tur. În plus, să nu uităm, Pásztor nu era doar o față bisericească. A avut și proiecte foarte lumești: a cumpărat terenuri, imobile, a oferit credite, a primit donații, a făcut bani, mai pe scurt. Pentru a înota într-o astfel de lume, era necesar un anumit grad de diplomație și o interacțiune cu multe categorii de persoane. Se poate explica astfel de ce Pásztor a decis să vorbească și cu un propagator al ortodoxiei, când a fost solicitat.

Cât privește procesul rutenilor schismatici, nici inculpații nu erau tocmai vinovați de păcatele imputate. Autoritățile maghiare au amplificat gravitatea poveștii, pentru a impresiona Vaticanul. Putem să înțelegem, așadar, de ce Pásztor, un om cu relații atât de bune la guvern, a scăpat atât de ușor. Pur și simplu, procesul nu era de așa natură încât persoane ca Pásztor să aibă de suferit. Dar chiar dacă a survenit achitarea lui, implicarea călugărului în acel caz a fost puternic exploataată în viitor.

Acte reale de trădare existau în imperiu. Spionajul și acțiunile sub acoperire au fost prezente în Galiția antebelică, de pildă. Serviciile secrete austriece au deconspirat și arestat 4 agenți sub acoperire ruși în 1908, 7 în 1909, 17 în 1910, 37 în 1912 și 51 în 1913. S-au făcut anchete și arestări, ceea ce a dus la descoperirea unei rețele cu largi ramificații și cu rădăcini adânci (activiști politici, oameni de afaceri, studenți, preoți ortodocși chiar și birocrați). Rușii finanțau redacții de presă ca să disemineze propagandă rusofilă, deseori cu conotații religioase⁴³⁸.

În momentul izbucnirii Primului Război Mondial, Austro-Ungaria și-a mobilizat o mare parte din trupe la granița cu Rusia, în Galiția⁴³⁹. Acolo, însă, au suferit o înfrângere colosală și s-au văzut nevoite să se retragă (la 11 septembrie 1914). Frontul n-a mai putut fi stabilizat, așa că rușii au înaintat 150 de kilometri în Austro-Ungaria⁴⁴⁰. La 22

⁴³⁸ John R. Schindler, *Fall of the double eagle. The battle for Galicia and the Demine of Austria-Hungary*, University of Nebraska Press, Nebraska, 2015, p. 27.

⁴³⁹ Arthur Banks, *A military atlas of the First World War*, Pen and Sworld Books Ltd., Barnsley, 2001, p. 85.

⁴⁴⁰ *Ibidem*, p. 86.

februarie 1914 au ajuns pe Tisa Superioară și la 4 octombrie 1914 au ocupat Sighetu Marmăției. Incursiunea lor s-a lăsat cu mari pagube în comitatele Ung, Bereg și Maramureș, nu mai puțin de 28 de localități fiind distruse⁴⁴¹.

În Austro-Ungaria s-a considerat că o mare parte a dezastrului se datorează spionajului rusesc, precum și slavilor rusofili din imperiu. „Le-au arătat rușilor rute secrete prin munți”, apare într-un document⁴⁴².

Apropierea rușilor de frontiera ungară și campania împotriva sârbilor a dat naștere unei isterii antislave în toată țara, care a făcut ca toate mișcările minorităților naționale să fie suspecte⁴⁴³. Trupele habs-

⁴⁴¹ István Janek, *The Invasion of the Hungarian territories of Austria-Hungary by the Russian army and the behaviour of the Slovak population, in Bulgaria and Hungary in the First World War. A view from the 21st century*, Research Centre for the Humanities, Budapest-Sofia, 2020, p. 386.

⁴⁴² MNL.BM.K149–1915–3–746, ff. 272–283v.; Se pare că, într-adevăr, unii țărani ruteni au săvârșit astfel de fapte. De bunăvoie, poate. În Yasinia și Rahkiv, de pildă, s-au raportat cazuri în care rutenii au salutat venirea rușilor, pe care i-au considerat eliberatori față de regimul maghiar. Au apărut dovezi, însă, că rutenii au ajutat rușii și în urma amenințării cu arma. (Tutuskó Ágnes, *A Kárpátaljai rutén nép reagálása az 1914–1915 évi orosz betörésekre*, în *Oktatástörténet a végeken. Magyar felsőoktatás a határon túl. Etnikai és nemzeti kisebbségi közoktatás Magyarországon*, Pro Minoritate, Budapest, 2012, p. 49.) Nu a ajutat nici faptul că unii soldați slavi din armata multi-etnică a Austro-Ungariei au dezertat, nefiind dornici să lupte împotriva unui alt popor slav. S-au semnalat cazuri în care cetățeni cehi cântau prin taverne cântece anti-habsburgice și salutau o victorie rapidă a Rusiei. Și printre etnicii slovaci a existat o simpatie și o curiozitate față de celălalt frate slav, rușii. Un caz, de la sfârșitul lunii octombrie 1914, mărturisește următoarele: un husar maghiar a reușit să captureze un călăreț cazac care a fost dus la comanda Zboro, în timp ce o mulțime uriașă s-a adunat în oraș pentru a-l admira pe prizonier. Slovaci locali au declarat că el a fost un om la fel ca oricare altul și a vorbit o limbă care a fost foarte ușor de înțeles pentru ei (István Janek, *op. cit.*, p. 400.) Mișcarea pan-slavistă, prezentă de atâția ani în imperiu, a fost și ea un factor incitant împotriva minorității rutene. Cunoaștem deja procesul de trădare de țară care a avut loc la Sighet în 1913. Un proces similar a avut loc și la Lviv, când administrația austriacă i-a suspectat pe slavii galițieni de același lucru. (Paul Robert Magocsi, *A history of Ukraine – The land and its peoples*, University of Toronto Press, Toronto, 2010, pp. 494–495.) Asta a făcut ca, odată cu izbucnirea Războiului Mondial, administratorul polonez al Galiției să ordone arestarea mai multor rusofili. (Paul Robert Magocsi, *A history of ...*, p. 494.) Cazul preotului ortodox Maksym Sandovych relevă cel mai bine psihoza antislavă prezentă în imperiu. Arestat și el în închisoarea din Gorlice, sub aceeași acuzație de rusofilism, odată ce trupele rusești au înaintat și au forțat trupele imperiale să se retragă, preotul a fost pur și simplu scos din celulă și împușcat (Paul Robert Magocsi, *With their back to the mountains. A history of Carpathian Rus and Carpatho-Rusyns*, CEU Press, Budapest-New York 2015, p. 172.)

⁴⁴³ István Janek, *op. cit.*, p. 384.

burgice, în retragerea lor, au împuşcat ori spânzurat mii de cetăteni ruteni, considerați a fi trădători. Țăranii din estul Galiției s-au identificat destul de natural (dacă li se cerea) ca „rus’ky”, în sensul de rusin, termen care, pentru urechile austriece și maghiare, suna a „rus⁴⁴⁴”. Poliția secretă a monitorizat pe toată lumea și totul⁴⁴⁵. Autoritățile austro-ungare au arestat mii de persoane încă de la începutul războiului. Majoritatea arestaților apăreau în rapoartele serviciilor secrete drept rusofili. Alții au fost denunțați de către cetățeni⁴⁴⁶. Mulți ruteni au fost duși în lagăre de internare în Austria. Cel mai infam lagăr era cel din Thalerhof, lângă Graz, în Stiria⁴⁴⁷. Etichetați ca „trădători muscali”, nu mai puțin de 2.000 de ruteni din 151 de localități au fost internați în acel loc. Au murit peste 160 de oameni, din cauza bolilor și a malnutriției⁴⁴⁸.

Acesta a fost contextul în care un individ precum Timina, printr-un denunț bazat pe simple asumptii, a făcut ca unul dintre cei mai influenți oameni din comitatul Sătmar să fie anchetat. Pásztorly nu era nici măcar la locul faptei. Un cioban și un preot povesteau la marginea unei păduri. Pare a fi începutul unei snoave. Și totuși, presupuziția că ciobanul a auzit ceva suspect de la preotul cu care a vorbit în apropierea moșiei Pásztorly a fost de ajuns pentru ca Tribunalul Militar din Košice să acționeze.

Căci, da, pe timpul conflagrației, Tribunalul Militar a preluat toate cazurile ce țineau de război, chiar și cele în care erau implicați cetățeni de rând⁴⁴⁹. Austro-Ungaria a făcut uz de „legea trădării” mai mult decât oricare altă țară implicată în război⁴⁵⁰. Pentru a fi acuzat de

⁴⁴⁴ Paul Robert Magocsi, *A history of ...*, p. 494–495.

⁴⁴⁵ Un contemporan slovac, Vavro Šrobar, a amintit această perioadă în memoriile sale astfel: „Atât apartamentul nostru, cât și mișcările noastre au fost observate de spioni. Dacă am rămas acasă am devenit suspecti, ca și cum am urzi în secret vreo conspirație. Dacă mergeam la gară, unde trenurile soseau cu răniții sau soldații plecau pe front, am fost suspectați pentru spionaj sau pentru demonstrații anti-război, sau pur și simplu bănuți că eram fericiți văzând numărul mare de răniți. (István Janek, *op. cit.*, p. 384.)

⁴⁴⁶ Paul Robert Magocsi, *With their back ...*, p. 172.

⁴⁴⁷ *Ibidem*, *A history of ...*, p. 494–495.

⁴⁴⁸ *Ibidem*, *With their back ...*, p. 173.

⁴⁴⁹ Farkas Gyöngyi, *A Magyar Katonai Igazságszolgáltatás a dualizmus időszakában*, *TGY 3971, Növ. Napló 43/2008*, Hadtörténelmi Levéltár Tulajdona, p. 119.

⁴⁵⁰ Mark Cornwall, *Treason in an Era of Regime Change: The Case of the Habsburg Monarchy*, în *Austrian History Yearbook, vol 50*, Minnesota, Center for Austrian Studies, 2019, p. 127.; Legile erau interpretate de cele mai multe ori subiectiv (mai ales în Bosnia și Galiția), iar sentințele au fost drastice (Mark Cornwall, *op. cit.*, p. 130.)

spionaj era de ajuns ca inculpatul să adune date sau știri din ziare. Pe baza mărturiilor unor oameni, el devenea suspect că le strânge pentru a ajuta inamicul⁴⁵¹. Ce însemna asta? Că toate cazurile, inclusiv cele civile, erau judecate de un for austriac. Pásztorly avea o influență uriașă în cercurile politico-administrative maghiare, însă, în fața Tribunalului Militar a fost un om oarecare, iar prin originile sale rutene, mai mult decât suspect.

Nici apartenența la cultul greco-catolic nu l-a ajutat. În prima fază a războiului, când, prin analogie cu spionajul galițian, trădătorii au fost căutați în Ungaria, preoții greco-catolici au fost, de asemenea, puși sub supraveghere, iar mai mulți dintre ei au fost arestați⁴⁵². În Transcarpatia, preoțimea a fost atât de asuprită, încât prim-ministrul István Tisza s-a deplasat personal acolo (între 23 și 28 octombrie 1914), pentru a analiza situația⁴⁵³. S-a arătat solidar cu preoțimea și i-a cerut lui Karl von Pflanzer-Baltin (generalul de cavalerie) să intervină și să stopeze hărțuirea preoților⁴⁵⁴.

Dintr-un studiu referitor la procesele de trădare de țară din fostul

De cele mai multe, ori sentința era executarea. (Paul Robert Magocsi, *With their ...*, p. 172)

⁴⁵¹ Farkas Gyöngyi, *op. cit.*, p. 114.

⁴⁵² Tutuskó Ágnes, *op. cit.*, p. 65. Iată în acest sens o corespondență între bazilianul Jochim Homa și prim-ministrul István Tisza: *Pe 10 septembrie au apărut 3 judecători militari la mănăstirea Csernekhegy din Muncaci și au făcut cercetări de domiciliu. S-au uitat printre documentele mele, au cotrobăit prin toată biserica, toate locurile din mănăstire, în special beciurile și podurile, până și anexele dimprejur. Au lăsat impresia că veniseră să descopere un întreg arsenal aici. Când am întrebat cărui fapt se datorează această anchetă înjositoare, aceștia au răspuns că, din cauza războiului, această procedură este generală. Au scris un proces verbal că nu au găsit nimic suspect și că limba în care vorbim este maghiara. Acest proces verbal, am crezut noi, va oferi puțină siguranță și am privit întreaga acțiune ca pe un vis urât. Însă această acuzație supărătoare nici acum nu a încetat asupra noastră, a călugărilor, căci pe 20 noiembrie, prin actul cu numărul 362, Atanáz Maxim, directorul internatului din Ungvár, a raportat că din cauza acuzațiilor continue, se vede nevoit să părăsească internatul. Autoritățile caută spioni și trădători printre noi, au urmărit dacă se transmit semnale luminoase de pe terasele clădirilor noastre, după care chiar au închis cu pecete intrările pe terase, se interesează pe unde umblă călugării și ce face directorul imobilelor, cu toate că imobilul l-am cedat Crucii Roșii, pentru a fi transformat în spital, și le-am dat câte paturi am avut, iar pe călugării de acolo am fost nevoit să-i transfer la mănăstirea Máriapócs. A rămas doar directorul și nici măcar el nu are liniște și, din cauza acuzațiilor înjositoare, a fost nevoit să se mute de acolo.* (MNL.ME. K.26.1914–XLI–1591(9027) apud Ciprian-Emanuel Honca, *De la „patriot” la „trădător de țară”. Acuzația de spionaj adusă călugărului Árkád Pásztorly în Journal of Church History, Revista Institutului de Istorie Ecleziastică „Nicolae Bocușan”, vol. 1, nr. 1, Cluj-Napoca, 2020, p. 46.*

⁴⁵³ Tutuskó Ágnes, *op. cit.*, p. 57.

⁴⁵⁴ *Ibidem*, p. 49.

imperiu austr-ungar aflăm că, pe timpul războiului, Tribunalul Militar obișnuia să delege autorităților locale anchetarea suspectilor. Din text mai reiese că aceste investigații se soldau de cele mai multe ori cu rapoarte subiective⁴⁵⁵. Asta înseamnă că personaje de importanță locală precum Péter Péchy au ajuns să dețină o putere pe care nu o avuseseră mai înainte. Dușman declarat al lui Pásztor, prim-pretorul din Orașu Nou a folosit șansa ivită. Conștient că autoritățile maghiare și chiar guvernul maghiar vor juca un rol secundar în procesele din timpul războiului (toată puterea revenind forurilor austriece), Péchy s-a folosit de toate pârghiile de care a dispus pentru a-l incrimina pe Pásztor. Au început astfel să răsară acuzații dintre cele mai ieșite din comun (avioane inamice, rusofilism, spălare de bani, contacte cu America ș.a.) și multe personaje dubioase care îl acuzau pe călugăr. Samu Moskovics, de pildă, notarul din Călinești-Oaș, unul dintre martorii la apariția avionului rusc, a fost ucis ulterior de către oșenii din Călinești, pentru abuzurile comise în timpul războiului. Degeaba a fost amenințat Péchy de către comitele suprem că își riscă funcția prin demersul început, și tot degeaba a fost el suspendat și anchetat de către Guvernul maghiar. Rapoarte cu șiruri întregi de acuzații curgeau către Tribunalul Militar, iar tatonările au avut succes.

Pásztor a fost percheziționat, arestat la domiciliu și, ulterior, internat în sediul episcopiei de Hajdudorog. Guvernul maghiar s-a dovedit a fi un aliat de nădejde al călugărului, ministrul de Interne János István făcând presiuni continue la Viena în favoarea lui Pásztor. Fără succes însă. Chiar dacă nicio acuzație nu s-a dovedit a fi întemeiată, forurile vieneze au decis să îl țină internat pe monah până la sfârșitul războiului. La 22 februarie 1916, acesta a murit, fără să se vadă achitat.

Árkád Pásztor, unul dintre cele mai interesante personaje din istoria modernă a Sătmarului, și-a petrecut astfel ultimele luni de viață într-un mod care îi caracterizează toată biografia: palpitant, spectaculos, intens, în priză continuă, înconjurat în permanență atât de dușmani, cât și de prieteni.

⁴⁵⁵ Mark Cornwall, *op. cit.*, p. 135.

DOCUMENTE

1.

Kosice. 18 august 1914. Declarația lui János Timina dată Tribunalului militar.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746.f.159–160.v.]

M.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd kerület parancsnokának ügyésze

Ü108/14

Tanukihallgatási jegyzőkönyv

Felvétetett a kémkedés büntette miatt terhelt Pásztori Árkád és dr. Fábián Péter ellen indított bűnügyben a m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvédkerület par.[ancsnokság] ügyészenél Kassán 1914 augusztus hó[nap] 18-án.

Jelen vannak Hudák Béle főhadnagy hadbíró honvéd ügyész.

Jegyzőkönyvvezető Tóth László őrmester

Tanú: Timina János B. oszt.[ály] népfelkelő.

Timina János, máramarosszigetkamara születésű, 28 éves, román [ályi] kath.[olikus], nő, gépész, pályaszerelő, B. oszt.[ály] népfelkelő. Állomás helye Bánfalu (Szatmár megye).

Pásztori Árkád mostoha apjának testvére. Fábián Péterrel semmiféle viszonyban nincs.

Önt a m.[agyar] kir.[ályi] szatmári 12 honvéd gyalog ezred máramarosszigeti különítménye a III honvéd kerületi parancsnokság vezérkari osztályjához azon jelentéssel indította utnak, hogy ön önként kémszolgálatra ajánlkozott s hogy Pásztori Árkád és dr. Fábián Péter püspöki kanonokra nézve terhelő adatokat tud. Adja elő, mind azt amit nevezett egyénekről tud. Előadom, hogy én a cs.[ászár] és kir. [ályi] 85 gyalogezredben szolgáltam mint póttartalékos, mert mint családfentartót reclamáltak. Körülbelül 1909-ben a bal kezemet bal eset érte, amelynek következtében én ki lettem superálva. Most, amikor az átlános mozgósítást hirdették és Máramarosszigeten önként

jelentkeztem és kértem valamilyen szolgálatra való beosztásomat. Bal kezem elroncsolódása miatt fegyverrel nem szolgálhatom hazámat s azért tekintve, hogy különös hajlammal és kedvel viseltettem a kémszolgálatra, ilyenre való alkalmazásomat kértem. Én családos ember vagyok, feleségem és beteg édes anyám van és ezeket 35 kor. [ona] balesetbiztosító segélyemből tartanám el, kémszolgálatom alatt csak rendes a rendfokozatomnak megfelelő járulékaimat, a teljesített szolgálatért a megfelelő jutalékot az illetékes parancsnokságra bízom, aki szolgálatom teljesítéséhez és annak értékéhez képest jutalmazna. Én bárhol teljesítendő kémszolgálatra vállalkozom, beszélek oroszul, magyarul és meglehetősen románul. Az esetben, ha a vezetőség nem találna engem alkalmasnak, kérem más foglalkozáshoz való beosztásomat. Tekintve, hogy polgári foglalkozásomra nézve gépész vagyok, az automobil clubbnál is jó szolgálatot teljesíthetnék. Pásztori Árkád és dr. Fábián Péterre a következőket adom elő: Pásztori Árkád az én mostoha apámnak édes testvére, ifjabb éveiben szt.[ent] Bazil rendi szerzetes volt. A szerzetből azonban kilépett, illetve kizavarták valami okból. Magánvagyonra pár száz korona volt, de mióta a szerzetből kilépett, egyre gazdagodott s vásárolta birtokait Szatmár megyében az Avas területen, jelenlegi vagyonra meghaladja a 3 millió koronát. gazdaságának a jelképezésére felemlitem, hogy saját udvari fuvó zenekarral rendelkezik. A tavasz, vagy a múlt őszi folyamán vizsgálat alatt állott s tudom, hogy ez alkalommal csendőrök is jártak nála, erre nézve bővebb adatokat szolgáltatathat a szatmárimegyei bánfalusi körjegyzőség. A mozgósítás elrendelése után Pásztori Árkádnak egyik tanyáján átmentem s akkor korosabb pásztorembert néztem, azzal szóba elegyedtem. A pásztor ember akkor azt mondta nekem, miután kérdeztem tőle, hogy mi ujság öreg, – nagy baj van, ég a magyar alatt a föld, mire én kérdeztem tőle, hogy hogy-hogy, ő erre azt felelte, hogy ép most mondja a tisztelendő úr, ég a magyar alatt a föld, erre én körül néztem, láttam, hogy egy paraszt ruhába öltözött beretvált képű s intelligens arcú ember távozik. Nekem ez az eset fölötte gyanús volt s én akkoriban nagy sajnálatomra nem tettem jelentést a csendőrségnél, de én mostan az illető egyént fel tudnám ismerni. Tudomásom szerint Pásztorinak vagy egy Ortinszky nevű rokona, aki orosz püspök s a mostoha apám elbeszélése szerint számtalan ösmérőse és összeköttetése van Oroszországban, erre vonatkozólag kérem kihallgatni édes anyámat, ki Szatmár megyében Bánfalun lakik.

Dr. Fábián Péterre vonatkozólag a következőket adom elő: A nyár folyamán, amikor a mozgósítás már megindult behívó jegyek alapján,

elmentem Büdössár gyógyfürdőbe, hogy onnan édes anyám beteg lábára földet vigyek. Ott tartózkodásom alatt hallottam egy szoba ablaka alatt, amelyben több pap vacsorázott, hogy közülük egy jól megtermett – a többiek előtt azt a kijelentést tette, hogy Erdély is hozzá csatlakozna Romániához, csak hogy van esze a hadvezetőségnek, – kiszedik Erdélynek a javát, a többiekkel meg úgy sem lehet semmit csinálni. Én egy időközben kijött paptól érdeklődtem az illető személye iránt s tőle értesültem, hogy az illető pap dr. Fábíán Péter szamosujvári kanonok volt. Előadom továbbá, hogy Mármaroszigeten való tartózkodásom alatt a kaszárnya és a Br. Gröedl féle pavillon közt kihallgattam két orosz papot – Körösmező vidékeieket – akik vállalkozó lovakat hoztak be, amint egyik a másiknak azt mondta holjjártál sógor. – lovakat hoztam a kaszárnyába, mire a másik kérdezte: szerelnek-szerelnek, mire a másik felelte: a mieinkkel nem sokat érnek, mert mihelyt meglátják az orosz pópát és Sz[en]t. Vazul képét, leteszik azonnal a fegyvert. – Felolvasás után vallomásom jól van felvéve csak azon kérésemet terjesztém még elő, hogy ne legyen letartóztatva, mert én, aki önként jelentkeztem, minden tettemmel és cselekedetemmel csupán hazám javát és előnyét akarom szolgálni.

Timina János sk

Tanú vallomását aláírván, elbocsájtott, mire a jegyzőkönyv d[él].e[lótt]. 10 h. 5.-kor lezárattott és aláíratott.

Hudák sk ügyész

Tóth László sk őrmester jegyzőkönyvezető

2.

Orașu Nou. 11 septembrie 1914. Prim-pretorul Péter Péchy către ministrul de interne János Sándor. Cere ca investigația derulată împotriva lui Árkád Pásztor și fiie încredințată judecătorului cercual Szabolcs Kállay. Argumentează solicitarea prin faptul că monahul a fost achitat în procesul rutenilor schizmatici în niște condiții suspecte.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 4.]

Az avasi járás főszolgabírája
Avasujváros. –

Elnöki 54/1914 szám. –
Belügyminister Úr!

Mellém beosztott Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabírónak szóbelileg

jelentette ma Kelemen Lajos bikszádi csendőr-őrmester, – hogy Pásztori Árkád turvékonyai lakos, – aki ellen kémkedés miatt a vizsgálat fogantatosításával ő van megbízva, – megszökött. –

Tisztelettel kérem utasítani a szatmári kir.[ályi] ügyészséget, hogy a nyomozat fogantatosításával Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabíró t bízza meg, – s az iratokat ezen célból hivatalomhoz sürgősen tegye át. –

Ezt azért kérem, mert a múlt évben is volt nyomozat Pásztori ellen – a scizmatikus mozgalomban való részvétel miatt, – s szavahihető helyről igen különös szégyenteljes dolgot hallottam arról, hogy ez a nyomozat miért lett sürgősen beszüntetve. –

Avasujváros, 1914 szeptember 18. –

Pécsy

Főszolgabíró

3.

Orașu Nou. Nedatat. Prim-pretorul Péter Péchy către comitele Sătmarului Adorján Csaba. Cere intervenția comitelui în mutarea cazului Pásztory la judecătoria cercuală. În zonă se vorbește de mult timp de statutul de spion rus al călugărilor, spune pretorele.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 26.v.]

Főispán Úr!

Belügyminiszter urhoz tett jelentésem másolatát azzal terjesztem be szíveskedjek maga részéről is adakozni a Pásztory elleni nyomozattal Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabíró úr bizassék meg – s az iratok ezen célból hivatalomhoz sürgősen átkéressenek.

Meg kell említenem hogy itt már régebben beszélnek hogy Pásztory orosz kém, s azon hírt terjesztőkek a nyomozás során szintén ki fogom hallgattatni. –

4.

Orașu Nou. Nedatat. Prim-pretorul Péter Péchy către Procuratura din Satu Mare.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 27.]

Kir.[ályi] ügyészség
Szatmár

Tisztelettel kérem sürgős intézkedését hogy a nyomozás fogantatásával Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabíró úr bizassék meg – s ez iránt hivatalomhoz sürgősen átkéressenek. Erre igen tekintős okaim vannak

Av[as]uj[város] 1914 IX 18.

Olvashatatlan aláírás

5.

Carei. 20 septembrie 1914. Comitele Sătmarului Adorján Csaba către prim-pretorul Péter Péchy. Prim-pretorul este certat pentru acuzațiile aduse forurilor polițienești și judecătorești care l-au achitat pe Pásztorý în procesul rutenilor schizmatici. Comitele nu va interveni în mutarea cazului Pásztorý, căci are încredere deplină în instituțiile care demarează ancheta în acel moment.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 28.]

Szatmár vármegye és Szatmárnémeti sz[abad] kir.[ályi] város főispánja
401 eln szám
1914

A főszolgabíró urnak,
Avasujváros

Elnöki 54/1914 számú jelentésére értesítem, hogy a Belügy Minister Urhoz fentes hatósága elkerülésével közvetlenül intézett jelentésére azt az észrevételt teszem, hogy saját érdekét tekintve nagyon helytelenül járt el midőn a Pásztorý ellen fogantatott vizsgálatnál a multban eljár rendőri és bírósági községet a leghatározottabb formában meg gyanusítja.

A mi azon kérést illeti, hogy hassak oda miszerint a vizsgálattal

Kállay tiszteletbeli főszolgabíró bizassék meg, sajnálatomra nem tehetek eleget, mert úgy a bíróság, mint a csendőrség iránt a legfeltétlenebb bizalommal viseltetem, s ily irányu beavatkozással a legnagyobb mérvű sértést követném el mindkét intézménnyel szemben.
Nagykároly 1914 szeptember 20.

Csaba
Főispán.

6.

Budapest. 23 septembrie 1914. Ministrul de interne János Sándor către prim-pretorul Péter Péchy. Ministrul refuză solicitarea pretorelui și îl atenționează ca pe viitor să își comunice doleanțele prin intermediul vicecomitelui.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 21.v.]

Főszolgabírónak
Avasujváros

Értesítem főszolgabíró urat, hogy a bűnügyi nyomozásokat a 1896 XXXIII tcz 83 és 84§-ai értelmében a kir.[ályi] ügyész rendeli el s ugyancsak ő állapítja meg azt is, hogy a nyomozás teljesítésével, a rendőri hatóság, községi előljáróság vagy a m.[agyar] kir.[ályi] csendőrség bizassék e meg. E tekintetben, a kir.[ályi] ügyészség utasítására a törvény részemre hatáskört nem biztosít, miért is kérelmének eleget nem tehetek.

Felhívom főszolgabíró urat, hogy jelentését jövőben ne közvetlenül, de a vármegyei alispán útján terjessze fel.

Budapest 1914 IX 23-án.

Olvashatatlan aláírás.

7.

Kosice. 23 septembrie 1914. Procurorul Tribunalului Militar către prim-pretorul Péter Péchy. Se trimit preturii actele cazului Pásztorý.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 29]

A m.[agyar] kir.[ályi]kassai III honvéd kerület parancsnokának ügyésze
157 szám
Kpü kt 914
Pásztori Árkád ügyében megkeresés

Bizalmas!

A tekintetes főszolgabírói hivatalnak

Avasujváros

Kassa, 1914 szeptember hó[nap] 23-án.

Pásztori Árkád turvékonyai lakos elleni iratokat azon megkereséssel teszem át, hogy ez ügyben szükséges nyomozást a legalaposabban lefolytatni s annak eredményéről engem értesíteni szíveskedjék.

2 d[a]r[a]b melléklettel.

Olvashatatlan aláírás
Honvéd ügyész.

8.

Oraşu Nou. 29 septembrie 1914. Judecătorul cercual Szabolcs Kállay către procurorul Tribunalului militar. Judecătorul susţine că ancheta ce urmează a fi demarată poate prezenta complicaţii, astfel că ar putea dura luni de zile. Cere intermediere pentru a putea accede la dosarul percheziţiei domiciliare a lui Pásztorý în cazul procesului rutenilor schismatici. Cere totodată un aviz pentru o nouă percheziţie, în cazul în care ar apărea probe incriminatorii.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 31]

M.[agyar] kir.[ályi] III honvéd kerületi parancsnokság ügyészségének

Kassa

157/Kpu kt 914 sz alatt küldött Pásztori Árkád kémkedési ügy elen kelt iratokat vettem, ottan e nyomozást meg inditottam.

Mindenek előtt azonban jelzem hogy jó lehet hogy itten amenyiben esetleg fény lehesen mesze nyuló kémkedési ügyel álhatok

szemben éppen e miatt nagy óvatossággal és körültekintéssel kell eljárnom és így rövid időn belül eredményem nem igen van.

Kilátás esetleg 1–2 hónap is eltelhetik míg a nyomozást befejezem.

Nevezett ellen a múlt évben is merült már fel gyanú és pedig a híres skisma féle perben, amikor is nála a színérváraljai kir.[ályi] parancsnokság a maramaros szigeti m.[agyar] kir.[ályi] határ rendőrségi kapitánysággal együttesen ház kutatást is tartottak. Nekem ezen ügy irataira szükségem lenne. Ezekett egyidejűleg a Szatmárnémeti m.[agyar] kir.[ályi] ügyészségét meg kerestem, kérem azonban, katonai ügyészséget is hogy ezen ügy iratainak részemre való megküldését szintén szorgalmazni sziveskedjék mert itten minden szálát fel kell forgassam az ügy teljes megvilágítási érdekében.

Kérek továbbá egy katonai vizsgáló köri végzést arra nézve, hogy azon esetben, ha amazt szükségel látom gyanusítottnál esetleg más alkalmazotjával házkutatást tarthassak mert a polgári g l k v szerint házkutatás csak is köri végzés alapján eszközölhető. –

A nyomozást ezek iratok megérkeztéig is folytatom.

9.

Orașu Nou. 29 septembrie 1914. Judecătura cercual Szabolcs Kállay către prim-pretorul plasei Monor. Cere interogarea martorului Váradi Lajosné, care ar putea oferi probe incriminatorii împotriva lui Pásztory.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 31.v.]

Főszolgabíró urnak!

Járásomban Vámfaluban de jelenleges Monoron tartózkodó Váradi Lajosné [...] ⁴⁵⁶ végett keresem meg a törzshatóságott.

Ugyanis egy itten lakó Pásztory Árkád nevű gör[ög] kath[olikus] pap ellen a katonai ügyeszség kémkedés gyanuja miatt nyomozást megindítását tette reám.

Egy alkalommal a nevezett [...] ⁴⁵⁷ Váradi Lajosné vallot én előttem Pásztory viselkedését mint felette gyanusát, elemezte és azon gyanujának adot kifejezést, hogy az illető orosz kém.

Kérem őt kihalgtani arra hogy [...] ⁴⁵⁸ ha esetleg ezen ügyben vala-

⁴⁵⁶ ilizibil

⁴⁵⁷ ilizibil

⁴⁵⁸ ilizibil

mit halott az illetőket neveire és kérem őt megnyugtatni arra nézve, hogy adandó információk reá nézve nem semmi nemű kelemetlenséggel magaután venni nem fog és egyben erre való tekintettel való másának jegyzőkönyv vezetését nem is kérem, hanem csak a mondatoknak feljegyzését.

Továbbá tett ő Kovács nevű egyénről is említést de hogy az illető kicsoda azt nem tudom, kérek erről is felvilágosítást.

10.

Orașu Nou. 29 septembrie 1914. Judecătura cercual Szabolcs Kállay către căpitanul Poliției de Stat din Budapesta. Cere interogarea scriitorului Viktor Aradi. Acesta a publicat în trecut un studiu foarte tendențios la adresa lui Pásztor, astfel că i se cer sursele.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 31.v.]

M.[agyar] kir.[ályi] Államrendőrségi főkapitányi parancsnok

Pásztor Árkád turvékonyai lakos ellen a katonai ügyészség kémkedésbeni nyomozással bízot meg.

Ezen üggyől kifőjőlag kérem intézkedjen Aradi Viktor budapesti írót ki a mellékeltenkket a XX század czimű 1913-én szept[ember] hó[nap] 26 számu folyóiratban közöltette kihalgatani arra nézve hogy ezen czimzeten felsorolt vádakat honnan vette. – Az esetre bitőzonyítékul szolgálható adatok, hol szerezhetők meg?

Ha azoknak a terheltető [...] ⁴⁵⁹ kérem azt tőle [...] ⁴⁶⁰ eredetiben hanem lehetne [...] ⁴⁶¹ másolatban megszerezni és az ezen üggyben [...] ⁴⁶² egyének neveit ki kérem tőle [...] ⁴⁶³.

1914 IX/29

Kállay

⁴⁵⁹ ilizibil

⁴⁶⁰ ilizibil

⁴⁶¹ ilizibil

⁴⁶² ilizibil

⁴⁶³ ilizibil

11.

Orașu Nou. 4 octombrie 1914. Prim-pretorul Péter Péchy către ministrul de interne János Sándor. Cere detectivi pentru anchetarea cazului Pásztor. Telegramă.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 23]

El 54 beluegzminiszter (sic!)
Kivándorlási uegyosztály (sic!) bp

Avasujváros 1 23 3 11 m

Hadbíróság 157 szám alatt hozzám kueldoett (sic!) kémkedési uegyben (sic!) két detektív azonnal hozzám való kueldését (sic!) kérem. Foeszolgabíró (sic!).

12.

Budapest. 4 octombrie 1914. Ministrul de interne János Sándor către prim-pretorul Péter Péchy. Anunță delegarea detectivului Ede Sperling pentru cazul Pásztor. Telegramă.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 24.v.]

Az avasujvárosi járási főszolgabírónak távirati kérelme folytán Sperling detektívet azzal küldetik ki, hogy az avasujvárosi járás főszolgabírójánál jelentkeznek.

(?) fejenként 150 k előleg küldött.

Bp 914 X 4.

Olvashatatlan aláírás

13.

Kis Körös. 9 octombrie 1914. Lajosné Váradi către judecătorul cercual Szabolcs Kállay. Martorul susține că toate cele auzite despre Pásztory sunt zvonuri, rezultate din implicarea acestuia în procesul rutenilor schizmatici. Nu are nicio probă însă, care să întărească acuzațiile.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 33]

KisKörös 1914 oktober 9

Kedves Pistám!

A hozzám intézett kérdésekre a következőkben válaszolok: Igen sajnálom, hogy a főszolgabíró urak a vasuton folytatott legkisebb jelentőség nélküli beszélgetésemnek jelentőségét tulajdonítottak, s olyan véleményt, melyet én mint közszájon forgót említettem fel, az én véleményemnek fogadtak el. – Beszélgetésünkről a következő felvilágosítást adtam:

Én Pásztoryt mindössze 4–5 ször láttam életemben. – Mikor nála jártam, soha semmi féle gyanúra nem adott okot, sőt mindenkor a legszívesebb és legelőzékenyebb házi gazda volt. – Misztikus embernek tartottam, a kiról a köznép azt mondja: a jövőt is, a multat is megtudja mondani. Mondottam, hogy egy vagy két éve, sok csendőrt láttam menni Pásztorihoz. Én akkor is azt hittem, vallási vagy eféle dolgok miatt a papok jeleltették fel. De azután munkásaink mondták, hogy nem; hanem orosz kémnek tartja a hatóság, és e miatt kutatnak nála. Azt is hozzá főzték hogy Pásztory e miatt mérget vett be, és meg is halt. Ez ugyan nem volt igaz, de hogy napokig kutattak nála, az igen.

Tehát innét ered az a dolog, hogy én orosz kémkedéssel hallottam gyanúsítani ezt meséltem én a vasuton. Ha tudnék valamit, és nem csak azt, ami ott közszájon forog, bizony el mondanám nyíltan, ha csak egy szót tudnák is biztosat mondani, jó hon leány vagyok én.

Ami a kovácsot illeti. Ez egy vámfalusi ember, a mi kovácsunk feleségéhez jár ennek a felesége, tudtam róla, hogy valami gép el kapta a kezét, és azon az újait ki nyújtotta, ennél fogva nem munka képes. Kap is havi segélyt a munkás biztosítótól. E miatt csodálkoztam, hogy még is bent maradt a katonaságnál. Kérdeztem e miatt a feleségét is. Azt mondta: az ő férje igen ügyes, már Szatmáron is fel ismert két női ruhába öltözött férfit, kit kémnek használtak. Ezt a kovácsot a ki magát magyar kémnek mondja Timinának hívják,

a mi kovácsunk és felesége (Pintyéné) többet tudnak róla. Én nem ismerem. –

Mint kettőjüket sok szeretettel csókolja

Manni

14.

Orașu Nou. 9 octombrie 1914. Detectivul Ede Sperling către ministrul de interne János Sándor. Detectivul anunță sosirea la Pretura din Orașu Nou și raportează primele piste pe care va porni în investigație.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 48]

M.[agyar] kir.[ályi] Belügyministerium /határrendőrségi/ alosztálya
5847 res szám
1914 BM

Jelentés

Avasujváros, 1914 évi október hó[nap] 9-én

Tisztelettel jelentem, hogy a fenti számú nyílt rendelet alapján Avasujvároson Péchy Péter főszolgabíró urnak jelentkeztem, kitől az utasításokat átvéve, működésem megkezdettem. –

Feladatomban Timina János gépész jelenleg B oszt.[ály] népfelkelő m.[agyar] kir.[ályi] kassai III ker[ület] honvéd ügyész előtt jegyzőkönyvre adta, hogy a Turvékony községben lakó Pásztori Árkád gör[ög] kath[olikus] pap kémkedéssel foglalkozik és Dr Fábrián Péter szamosujvári kanonok f[olyó] év augusztus havában itt tartózkodása alatt izgatásra alkalmas kijelentéseket tett egy vacsora alkalmával Büdössárfürdőn. –

Ez ügyben a szatmárnémeti m.[agyar] kir.[ályi] csendőrőrs a nyomozást megejtette, de eredménytelenül végződött, a legcsekélyebb bizonyíték beszerezhető nem volt.

A kassai honvéd ügyész az összes iratokat áttette az avasujvárosi Főszolgabíró újabb nyomozás megejtése végett. –

Jelentem, hogy mielőtt részletesebb nyomozás tárgyává tenném az ügyet szükségesnek tartom Timina János újabb kikérdezését és a helyszíni szemle megtartását mert, az általa bementetett adatok megerősítve ezideig egyirányban sem lettek megerősítve és ha ez újabb alkalommal tud valami pozitívabb adatot szolgáltatni, a nyomozást csak úgy kezdem meg, mert Timina az eddigiek szerint iszákos,

kártyás és rossz hajlamú ember, ki Pásztorival rokonságban is van – s miután ő Pásztoritól segélyezést kért és nem kapott a feljelentést is csak boszúból tehette. – Ily körülmények közt, Pásztori Árkád ellen, ki köztiszteletben álló egyén, csak ha újabb és megbízható adatokat kapok, fogom a nyomozást folytatni. – Ebbeli nézetemről Péchy főszolgabíró urnak is jelentést tettem. –

Timina János, ki jelenleg a katonaságnál ismeretlen helyen tartózkodik a feltalálására az intézkedéseket megtettem. – Ily körülmények közt működésem huzamosabb ideig nem fog tartani. –

Cimem hová esetleges parancsokat kérek Főszolgabírói hivatal Avasujváros Szatmár megye.

Sperling Ede
Detektiv.

15.

Budapest. 14 octombrie 1914. Declarația scriitorului Viktor Aradi dată Poliției de Stat din Budapesta.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 35]

Budapesti m.[agyar] kir.[ályi] államrendőrség
Tanuvallomási jegyzőkönyv

Fölvéve Budapesten, 1914 év okt[óber] hónap 12 napján kémkedés tétével gyanúsított Pásztori Árkád elleni bűnygyben.

Jelen vannak alulírottak

Az idézésre megjelent tanú a nyomozás tárgyával és a gyanúsítottnak személyével megismertetvén, figyelmeztetik, hogy köteles legjobb tudomása szerint a tiszta és teljes valóságot vallani és hogy vallomását esetleg esküvel kell megerősítenie. Figyelmeztetetik arra is, hogy ha valótlanul vallana, a büntető törvényekbe ütköző cselekményt követne el.

Ezután és pedig mindegyik tanú külön és a többi tanuk távollétében a következőket vallja:

1. Neve: Aradi Viktor
2. Kora: 31 éves
3. Szülőhelye: Paurota
4. Lakóhelye: IX Liliom u 2.

5. Családi állapota: nős

6. Vallása: rkath

7. Foglalkozása: író

8. A terhelthez, valamint az ügyben egyébként érdekeltékhez való viszonya: közömbös

9. Nem szenvedett-e kárt az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény következtében: nem

(A BP 205§-ban felsorolt egyének figyelmeztetendők, hogy nem kötelessel tanúságot tenni.

Ugy a figyelmeztetés, mint a tanunak erre tett nyilatkozata jegyzőkönyvbe veendő.

Pásztori Árkádot 1913 év óta ismerem. Egy alkalommal beszéltem vele hivatalosan. A XX Század című 1913 évi szeptember hó[nap] 28-ik számú kötetének 274 lap – folyóiratban olvasható cikket én írtam. Adataimmal az illető cikket azon fegyelmi iratokból merítettem, amelyeket ellene 1901 évben indított illetékes püspöksége. Beszerhetők ez iratok a munkácsi püspökségtől, akinek Ungváron van a székhelye. Azon kívül adatokat szolgáltatott cikkemhez azon számtalan cím, ahonnan Pásztori 1901 év óta pénz küldetvényeket kapott. A forrásokat, akiktől ez adatokat beszereztem, diszkrécióm köt megneveztetni. Említett cikkem másolatát a „Magyar Kulturképek” című röpiratban, melyben szintén megjelent, csatolom.

B[uda]pest.

Aláírás

16.

Oraşu Nou. 19 octombrie 1914. Declaraţia lui János Timina dată detectivului Ede Sperling şi funcţionarilor din Pretura Oraşului Nou.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 37]

Jegyzőkönyv

Felvétetett Avasujvároson, 1914 okt[óber] 19-én, Timina János jelenleg népfelkelő honvéd kihallgatásá alkalmával.

Jelen voltak alulírottak:

Timina János népfelkelő, 28 éves, róm[ai] kath[olikus] vallású büntetlen egyén, lehalgaltatván előadja, hogy a m.[agyar] kir.[ályi]

honvéd ügyészség előtt 1914 aug[usztus] 18-án tett vallomását mindenben fenttarja, kiegészülése végett következőket adja elő:

Pásztori Árkád elleni gyanuja az általános mozgósítás hat-hetedike napján keletkezett, a mikor is ő szabadságolva lévén egy hétre és itthon Vámfaluban tartózkodott járt a Máriavölgyifürdő ot a Turvékonyai határban levő erdőig, a hól találta a feljelentésben jelzett egyéneket, hogy ők ketten mit diskuráltak a távolság folytán, mely köztük volt, nem halhatta hanem csak a midőn a pásztor által papnak jelzett egyén a pásztortól elment, ő odamenvén pásztorhoz és beszédbe egyledvén vele tudta meg tőle, hogy a papi ember ezen kifejezést mondta neki: „ég a magyar alatt a föld”. Ő kérdezte, hogy honnan tudja ezt mire kijelentette, hogy a tisztelendő úr mondta neki. –

Ő mindkettőt ugy a pásztort, mint a tisztelendőt fel tudja ismerni: a pásztor ember kivarrott szűrt viselt, középtermetű volt, sárgásbarna [...] ⁴⁶⁴ bajusz és piros [...] ⁴⁶⁵, körülbelül 40–45 éves lehetett, ki a magyar nyelvet akadozva használta vontatott kijelentéssel.

A papi ember fiatalabb 28 év körüli, sovány sápadt képű, papi civil ruhában, könnyű fekete puha kalapot viselt. –

A papi ember a pásztortól eltávozása után a tanyának /Pásztory/ vette az útját.

Pásztorinak, hogy Olcsinszky nevű rokonával, ki Amerikában schismaticus püspök összeköttetésben van tudja Kaminszky Ákos Amerikából hazakerült és körülbelül négy éve pár hétig Bikszád kolostorában tartózkodott és családja pedig Falánkán /Ugocsamegye/ tartózkodott. – Azonban jelenleg hól tartózkodik nem tudja. – Kaminszky Amerikából Olcsinszky üldözte el az összefüggést Pásztori és Olcsinszky között Kaminszky tudná megmondani. –

Körülbelül ezelőtt 3 vagy 4 évvel pár hetet a Bikszád kolostorában dolgozot a mikor is az akkori zárdafőnök Gavris Kelemen / jelenleg Husztbaranyán zárdafőnök/ ki neki igen bizalmas embere volt. Pásztoriról való beszélgetés közben azt mondta neki, hogy megmondta Pásztorinak „ne féljen Fő úr magánál van a lakat, nálam a kulcs”. Eme beszélgetésből arra következtet, hogy Gávrís Pásztori ügyeit és működésére is felvilágosítást is tud adni. –

Egy alkalommal a Szatmárnémeti vasúti állomáson az édes anyjával volt és találkozott Gávrísal és ez alkalommal fentiekhez hasonló kijelentést tett melyeket édes anyja jobban el tud mondani. – Kéri

⁴⁶⁴ ilizibil

⁴⁶⁵ ilizibil

édes anyjának és feleségének kihallgatását is kik ez ügyben egyes dolgokat tudnak elmondani. –

A jegyzőkönyv jóváhagyólag aláírtik. –
Lezáratik és aláíratik.

Kállay
Főszolgabíró
Sperling Ede
J[egy]z[ő]k[önyv]vezető

17.

Orașu Nou. 20 octombrie 1914. Detectivul Ede Sperling către ministrul de interne János Sándor. Raportează că judecătorul cercual a început investigația înaintea lui, astfel că acum se vede nevoit să colaboreze. Din datele culese însă, reiese că nu se ve putea dovedi spionajul.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 54]

M.[agyar] kir.[ályi] Belügyministerium Vc /határrendőrségi/ aloszt.[ály]
5847 res szám
1914 Vc BM

Jelentés
Avasujváros 1914 október hó[nap] 20-án.

Az eddig teljesített szolgálatomról vezetett működési naplóm másolatát tisztelettel betérjesztem és jelentem, hogy Pásztori Árkád turvékonyai gör[ög] kath[olikus] pap kémkedési ügyében a jegyzőkönyvi kihallgatásokat Kállay Szabolcs főszolgabíró úr meg kezdte és így állandóan vele teljesítek szolgálatot. – Hogy még menyi ideig tart, jelentem nem tudom mert az ügy igen bonyolult és sok időt vesz igénybe, hanem előrelátható, hogy a feljelentők bemondása a kémkedésre vonatkozólag nem lesz lehetséges beigazolni. –

A Pásztori ügygel kapcsolatosan a román nemzetiségi mozgalmak megfigyelését is teljesítettem és ezideig az összes községekben a legnagyobb nyugodtságot észleltem. –

Megelőző jelentésemben 150 korona folytatólagos előleget kértem, melynek megküldését tisztelettel kérem. –

1 mell[éklet]

Sperling Ede
Detektív

18.

Orașu Nou. 20 octombrie 1914. Jurnalul de activități al detectivului Ede Sperling pe perioada 5 octombrie 1914–17 octombrie 1914.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 51]

M.[agyar] kir.[ályi] Belügyministerium Vc /
határrendőrségi/ alosztálya

Sperling Ede detektiv

Működési napló
az 5847/814 Vc BM res számú nyílt rendelet
alapján teljesített ügyködésről

Indulás		A működés részletezése	Értekezés		Jegyzet
Év, hó, nap	Nap- szak		Év, hó, nap	Nap- szak	
1914 X 5	D.u. 6,15	Utazás vasuton Szatmárnémetin át Avasujváros községbe ott a főszolgabíró ur irodájában megjelenés, de miután hivatalból távol volt, vele és egyáltalán senkivel nem érintkezhettem. Pihenés. –	1914 X 6	d.u. 5,12	
1914 X 7	d.e. 7,00	Avasujvároson a főszolgabírói hivatalnál megjelenés azonban a Főszolgabíró ur hivatalából távol volt, – Latkóczky j[árás] írnok a nyomozandó aktát átadta, azt tanulmányozva és jegyzeteket készítettem. – A nyomozás Pásztori Árkád turvékonyai gör[ög] kath[olikus] pap és Dr Fábíán Péter szamosujvári gör[ög] kath[olikus] kanonok ellen kémkedés gyanúja miatt vezetendő be. – D[él].u.[tán] 2 órakor Péchy Péter főszolgabíró ur hazaérkezve az ügyet megbeszélve utazás vasuton Szatmárnémetibe, ott Timina János B oszt.[ály] népfelkelő után nyomozás	1914 X 7	d.u. 6,50	
„	d.u. 4,26				

Indulás		A működés részletezése	Értekezés		Jegyzet
Év, hó, nap	Nap-szak		Év, hó, nap	Nap-szak	
1914 X 8	d.e. 7,00 d.e. 9,00 d.u. 3,00	Szatmárnémetiben nyomozás Timina János után és megállapítása annak, hogy nevezett ezidőszerint ismeretlen helyen, mint katona szolgál. – Táviratkozás a 12 népfelkelő parancsnoksághoz Timina János holtartózkodására vonatkozólag. Értekezés a csendőrőrsön. – Utazás vasuton vissza Avasujvároson át Vámfalu községbe ott értekezés a községi jegyzővel azután utazás Máriavölgyön át Turvékonya községbe ott, a nyomozás bevezetése, helyi ismeretek szerzése. – Utazás kocsival községbe, ott pihenés.	1914 X 8	D.u. 12, 06 d.u. 4,10 d.u. 8,00	
1914 X 9 1914 X 9	d.e 7,00 d.e. 10,00 d.u. 3,00	Vámfalu községből utazás kocsival Büdösárfürdőre, ott helyi ismeretszerzés Dr Fábíán Péter szamosujvári kanonok mely időben tartózkodott ott, – Utazás kocsival Avasujvároson át Ráksa községbe ott nyomozás a román nemzetiségű mozgalmak után. – Utazás kocsival Avasujváros községbe, ott a főszolgabíró urnak jelentéstétel és várakozás a 12 népfelkelő járásparancsnokság távirati válaszára. –	1914 X 90	d.e. 8,30 d.e. 11,45 d.u. 3,45 d.u. 8,00	
1914 X 10	d.e. 5,00 d.u. 4,00	Utazás kocsin Rózsapallag, Köszegremete, Bujánháza, Tartolcz községeken át Komorzán községbe. – Utazás kocsival Komorzán községből Lekencze, Kányaháza és Köszegremete községeken át Avasujvárosra, Román nemzetiségi mozgalmak megfigyelése közben nyomozás Pásztori Árkád ügyében. –	1914 X 10	D.u. 2,00 d.u. 11,00	
1914 X 11	D.e. 7,00	Avasujvároson a főszolgabírói hivatalban megjelenés és jelentéstétel. – Utazás vasuton Sárköz községbe onnan utazás kocsival Józsefházára Pásztori Árkád ügyében nyomozás. –	1914 X 11	d.e. 11,00 d.u. 12,28 d.u. 5,40	
1914 X 12	d.e. 9,00 d.u. 5,15 d.u. 6,00	Józsefházáról utazás kocsival Avasujvárosra, ott a főszolgabíró urnak jelentéstétel. – Utazás vasuton Vámfalu községbe, onnan kocsival Turvékonya községbe átt Pásztori Árkád megfigyelése és kikérdezések eszközlése. Pihenés-	1914 X 12	d.e. 11,00 d.u. 5,40 d.u. 6,45 d.u. 11,00	

Indulás		A működés részletezése	Értekezés		Jegyzet
Év, hó, nap	Nap-szak		Év, hó, nap	Nap-szak	
1914 X 13	d.e. 6, 30 d.u. 2,00	Turvékonya községben a nyomozás folytatása. – Utazás kocsin Bikszád kolostorban ott Maxim Ágoston rendfőnök kikérdezése. – Értekezés Teller Ferenc fürdőigazgatóval és Jónás Armin kereskedővel. – Pihenés.	1914 X 13	d.u. 2,35 d.u. 10,00	
1914 X 14	d.e.5,30	Bikszád kolostorból utazás kocsin Turvékonya községbe és a Pásztori tanyán, valamint Máriavölgy fürdőn nyomozás a feljelentő által megemlített pásztor és pap után. Utazás kocsin Vámfalu községen át Avasujvárosra. Pihenés. –	1914 X 14	d.e.6,00 d.u. 9,45 d.u. 10,00	
1914 X 15	d.e. 8,00 d.u. 4,26	Avasujvároson Kállay Szabolcs főszolgabíró ural az ügy megbeszélése, jelentéstétel az eddigi eredményről és ennek alapján utazás vasuton Szatmárnémeti, Királyháza és Sátoraljauhelyen át Kassára. – Pihenés	1914 X 16	d.u. 7,10	
1914 X 17	d.e. 8,00 d.u. 4,35 d..u.3,00 d.u.7,00	Kassán a honvéd ügyész ural értekezés és a teendők megbeszélése. Timina János népfelkelő megkeresése és kikérdezése, egyben a felmentéséről gondoskodás. – Utazás vasuton Timina János tannival Sátorljauhely, Bátor, Királyháza és Szatmárnémetin át Avasujvárosra, ott a Főszolgabírói hivatalnál Timina János tanu előállítására és a jegyzőkönyvi kihallgatásánál jegyzőkönyvvezető. – Utazás kocsin Kállay Szabolcs főszolgabíró ural Vámfalu községbe ott özv Pásztori Péterné, Timina Jánosné és Matusz Lajos jegyzőkönyvi kihallgatása. – Utazás kocsin vissza Avasujvárosra. Pihenés	1914 X 19 1914 X 19	d.e. 11, 38 d.u. 4,10 d,u. 8,20 d.u. 9,00	Kállay Szabolcs főszolgabíró ural

Avasujváros, 1914 október hó[nap] 20-án.

Sperling Ede
Htr detektiv.

19.

Sighetu Marmăției. 22 octombrie 1914. Judecătorul cercual Szabolcs Kállay către ministrul de interne János Sándor. Cere permisiunea de a consulta actele procesului schizmatic aflate la Sighetu Marmăției și la Debrecen.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 59]

Számjeles sürgöny
Belügyminister Ūr Ő Nagyméltóságának

Érkezett 1914 évi október hó[nap] 22-én délután
1 óra délután 1 óra 27 perckor.
Feladatott: Máramorszigeten

Kassai honvédügyészség 157 kpüktsz átiratára Pásztory Árkád turvékonyai lakos ellen kémkedési ügybe a máramorszigeti határrendőrségnél a királyi ügyészség, Debreceni főügyészség az ungvári py-nél fontos, – a kémkedésre vonatkozó nyomozati iratok vannak. Kérek engedélyt ezen iratokban való betekintésre kieszközölni, illetve azt megengedni 5847 római 5 c 1914 BMR lett a nyílt nyomozással megbízott.

Kállay főszolgabíró.

22.

Sighetu Marmăției. 22 octombrie 1914. Registrul de convorbiri telefonice în contextul acordării permisiei de consultare a actelor în procesul rutenilor schizmatici.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 337]

I. Másolat a m[áramaros] szigeti m.[agyar] kir.[ályi] határrendőrkapitányság I 1914 évi [...] ⁴⁶⁶ ho[nap] 16 felfekteteti V a a telefon könyvből 1914 okt[óber] hó[nap] 22 10 távbeszélgetés tartalma 3 percz fizetendő díj 2 kor.[ona] hivofél Kállay főszolgabíró hívott fél Perényi állam titkár úr. Jelentés a határrendőrség számjeles [...] ⁴⁶⁷

⁴⁶⁶ ilizibil

⁴⁶⁷ ilizibil

igénybevehetem-e bizalmas jelentésem megtételéhez? Kállay főszolgabíró. Válasz Igen Perényi államtitkár leadta Kállay Szabolcs főszolgabíró látta Jonás k [irály]r[rendőrségi] kapitány.

II. 1914 évi október 22-én d[él]u[tán] 7 ó[ra] 45 p[erc]. Hívó fél Belügyminiszter Vc osztály. Hívott fél Határrendőrség M[áramaros] Sziget. Rendelet jeletése Ferenczy tanácsos urnak, hogy a Kállay főszolgabíró által táviratilag kért Pásztori Árkádra vonatkozó akták betekintése a Belügyminiszterium által meg engedtetete azonban a határ rendőr kapitányságnál és kir.[ályi] ügyészségnél fekvő akták betekintése akadályokba ütközne vagy nem, erről tanácsos úr holnap 23-án de 9 ½ 10 óra között tegyen ide jelentést [...] tudomásul szolgál felvette Herman látta.

Ferenczyék m.[agyar] kir.[ályi] [...] tanácsos.

III. 1914 október 23, 9 o[ra] 10 p[erc] és 9 óra 40 per[c] kétszer beszél. Fizetendő díj 4–2 korona. Hívó fél M[áramaros]szigeti Hattárrendőr kapitányság hívott fél Hasnay Gusztáv határrendőr főnökség helyettese. Jelentés. I jelentse a főnök helyettes urnak hogy aggányom van a Pásztori Árkád féle iratok betekintése tekintetéből felvette detektiv. II kir.[ályi] ügyészséggel beszélve a Pásztori Árkádnál megtarott házkutatás iratai betekintheők. Most a kir.[ályi] táblán vannak. Felvette Eger fogalmazó beadta Ferenczy r[endőrségi] tanácsos.

IV. 1914 november hó[nap] 5 d[él]e[lőtt] 10 beszélgetés tartalma 3 percz. Fizetendő díj 2 korona katonai- hívó fél Határrendőr kapitányság M[áramaros]Sziget, hívott fél Kállay főszolgabíró Kassai kir.[ályi] ügyész. Kállai főszolgabíró kérésére kérem értesíteni, ki az illető kiről felvilágosítást óhajt és mi személy leírása. Nálok még Kállay főszolgabíró nem jött. A beérkezése után megmondom neki, hogy hívja fel a határrendőrséget. Olvashatatlan aláírás felvette fanacsik r[endör] kapitány látta Ferenczy k[irályi] h[atár]r[endőrségi] tanácsos.

23.

Budapest. 23 octombrie 1914. Ministrul de interne János Sándor către judecătorul cercual Szabolcs Kállay. Judecătorul este anunțat că la Sighetu Marmației nu se află documente cu referire la procesul rutenilor schizmatici, iar pentru a consulta actele din Debrecen să se adreseze ministrului Justiției.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 60]

Kállay főszolgabíró a máramorszigeti határrendőrség útján közbeszólón értesített, hogy a m[áramaros] szigeti határrendőrségnél ez ügyre vonatkozólag iratok nincsenek s hogy a kir.[ályi] ügyészségnél levő iratok betekintése végett közvetlenül a [áramaros] szigeti kir.[ályi] ügyészség vezetőjéhez illetve elutasító válasz esetén a igazságügyministerhez forduljon.

B[uda]p[est] 1914 X 23

Aláírás

24.

Orașu Nou. 26 octombrie 1914. Detectivul Ede Sperling către ministrul de interne János Sándor. Cum investigația se apropie de sfârșit, fără probe concludente, detectivul cere îndrumări pe viitor. Demersul prim-pretorului de a continua cercetarea în actele procesului din 1901 (al episcopiei de Mukachevo) și în cele ale procesului rutenilor schizmatici i se pare o pierdere de timp. Detectivul consideră în același timp că investigația împotriva lui Pásztor este mai degrabă o răzbunare personală.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 56]

M.[agyar] kir.[ályi] Belügyministerium Vc /határrendőrségi/ alosztálya
5847 res szám
1914 Vc BM

Jelentés

Avasujváros, 1914 október hó[nap] 26-án

Tisztelettel jelentem, hogy a Pásztori Árkád turvékonyai gör[ög] kath[olikus] pap ellen kémkedés gyanuja miatt bevezetett nyomozás a befejezéshez közeledik úgy hogy 3-4 nap mulva eme rész teljesen befejezve lesz. –

Jelentem, hogy Péchy Péter főszolgabíró úr e nyomozás befejezése után mivel a kémkedés kritériumát megállapítani nem lehetett és így eredménytelenül végződött, az újabb nyomozást, a mármorosi schizma per irataiból és a Pásztori Árkád ellen a munkácsi püspökségnél régebben vezetett fegyelmi vizsgálat iratainak adataiból igyekeznek folytatni, – ez irányban Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabírót bízta meg a nyomozás vezetésével.

Én Péchy Péter főszolgabíró urnak jelentettem, hogy a már meg-ejtett nyomozás teljes egészben befejezést nyert és annak új-bóli meg-indítása és keresztül vezetésével sem lehetne újabb bizonyítékokat beszerezni, így csak az időfecsérlés mellett igen sok költségbe kerülne és az eredmény végül mégis csak negatív lenne. –

Péchy főszolgabíró úr mindezek daczára ragaszkodik a nyomozás ez irányában való folytatásához. Jelenttem, hogy én erről jelentést teszek és ha engedélyt kapok a nyomozás folytatására, így a Kállay t[á]b[ai] főszolgabíró által már bevezetett és folyamatban levő nyomozásban is segédkezem. –

Tisztelettel jelentem, hogy a Pásztori elleni ügyek ez irányú nyomozása és forszírozása személyes ellenszenvből ered, a miről szóbelileg óhajtanék jelentést tenni. –

Utasítást kérek, hogy az újabb nyomozásban részt vegyék-e?

Ha a folytatólagos nyomozásban is részt kell vennem, tisztelettel kérek ruha valló céljából f[olyó] hó[nap] 29-én haza utazhassak Budapestre.

Sperling Ede
Htr detektív.

25.

Oraşu Nou. 29 octombrie 1914. Jurnalul de activităţi al detectivului Ede Sperling pe perioada 20 octombrie 1914–28 octombrie 1914.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 63]

M.[agyar] kir.[ályi] Belügyministerium Vc /
határrendőrségi/ alosztálya
Működési napló
Az 5847/914 Vc BM res számú nyílt rendelet
alapján teljesített ügyködéséről

Indulás		A működés részletezése	Értekezés		Jegyzet
Év, hó, nap	Napszak		Év, hó, nap	Napszak	
1914 X 20	d.e. 7,00	Avasujvárosról utazás kocsival Szí- nérváraljára ott a vezetőjárásbíró urral értekezés a Pásztori ügyre vonatkozó iratok megtekintése. R. Nagy Miklós kikérdezése. – Érte- kezés a járási főszolgabíró urral. Utazás kocsin vissza Avasujvárosra ott Kállay főszolgabíró urnak jelen- tés tétel után utazás vonaton Vámfal- luba ott értekezés Lukátsy és Feren- czy jegyzőkel jelenlétükben Mat- husz Andor kikérdezése. – Pihenés	1914 X 20	d.e. 8,00 d.u. 3,00 d.u. 5,00 d.u. 11,00	
1914 X 21	d.e. 8,00 d.e. 11,38 d.u. 5,26	Utazás kocsival Avasujvárosra ott jelentéstétel az elért eredményről. Utazás vonaton Kállay Szabolcs főszolgabíró urral Szatmárnémeti- be, ott özv Komlosyné kikérdezése Utazás vonaton Királyházán át Matamarosszigetre. – Pihenés		d.e. 8,35 d.u. 9,12 éjjeli 12,00	
1914 X 22	d.e.	Máramarosszigeten Kállay Sza- bolcs főszolgabíró úr oldala mellett az ő utasításai szerint szolgálat tel- jesítés. –	1914 X 22	d.u. 8	Kállay Szabolcs főszol- gabíró urral
1914 X 23	d.e. d.u. 5,41	Máramarosszigeten, mint f hó 22 utazás vasuton Húsz községbe ott, Pihenés	1914 X 23	d.u. 5,00 d.u. 10,00	Kállay Szabolcs főszol- gabíró urral

Indulás		A működés részletezése	Értekezés		Jegyzet
Év, hó, nap	Napszak		Év, hó, nap	Napszak	
1914 X 24	d.e. 7,00 d.u. 4,00 d.u.10,15 d.e. 9,00	Utazás kocsival Husutbaranyára, ott Kállay Szabolcs főszolgabíró úr oldala mellett szolgálat teljesítés. – Gávrís Kelemen zárdafőnök jegyzőkönyvi kihallgatásánál jelenlét. – Utazás kocsival vissza Huszt községbe. Husztról utazás vasuton Királyházánn át Szatmárnémetibe, onnan utazás vasuton Avasujvárosra ott Péchy Péter vezető főszolgabíró urnak jelentés tétel. –	1914 X 24 X 25	d.e. 8,40 d.u. 5,40 d.e. 2,30 d.e. 11,38	Kállay Szabolcs főszolgabíró urral teljesítve
1914 X 26	d.u. 5,12 d.u. 7,00	Utazás vasuton Vámfalu községbe, ott Lukácsy és Ferenczy Zoltán jegyzőúrrakkal értekezése Matusz András Miklós kikérdezése. Utazás kocsin Turvékonya községbe, ott Timina János népfelkelővel nyomozás. –	1914 X 26	d.u. 5,40 d.u. 7,50 este 11,00 d.e. 9,40	
1914 X 27	d.e. 9,00 d.e. 11,30 d.u. 3,00 d..u. 6,00	Utazás kocsival Bikszád községbe, onnan Avasfelsőfaluba és onnan Vámfalu községbe valamennyi községben a posta hivataloknál Pásztori Árkád részére érkezett és az általa küldött levelezések után érdeklődés. Utazás kocsival Avasujváros községbe. Az eddig teljesített nyomozásról a jelentések szerkesztésének megkezdése. –	1914 X 27	d.u. 10,30 d.u. 3,40 d.u. 7,10	
1914 X 28	d.e. 6 d.e. 11,40	A nyomozásról jelentések készítése és átadása Péchy Péter főszolgabíró urnak szóbeli jelentés kíséretében. Utazás vasuton Szatmárnémetin át, Budapestre. –	1914 X 28 X 29	d.e. 11,00 d.e. 6,30	

Budapest, 1914 október hó 29én

Sperling Ede
Htr dtkt.

26.

Oraşu Nou. 28 octombrie 1914. Raportul final al detectivului Ede Sperling.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 65]

M.[agyar] kir.[ályi] Belügyministerium V c /határrendőrségi/ alosztálya
5847 Res szám
1914 BMVc

Jelentés!

Avasujváros 1914, október hó[nap] 28-án. –

Fenti számú nyílt rendelet alapján teljesített nyomozás alkalmával Bikszádi községben a Szent Bazil rendű kolostorban való tartózkodásom alkalmával megállapítottam, hogy a zárdatemplom tornyán schizmatikus /3-as tört orosz, Szent András/ kereszt van alkalmazva, melynek használata tudomásom szerint Magyarország területén tiltva van, mert a vallásos szent oroszország szimbóluma mi a máramarosi schizma per tárgyalása alkalmával nyert megállapítást. –

Maxim Ágoston jelenlegi zárdafőnök oda nyilatkozott, hogy a schizmatikus keresztet a templom renoválása alkalmával Pásztori Árkád akkori zárda főnök jelenleg turvékonyai gör[ög] kath[olikus] lelkész tétette föl, és az azóta úgy áll. –

Gávris Kelemen volt bikszádi jelenleg husztbaranyai zárdafőnök Maxim állítását megerősíti, hozzá téve azt is, hogy tudomása szerint a zárdatemplomban orosz kiadású és az előlapon az orosz szent Szinódus által jóváhagyott, kívül schizmatikus 3-s keresztel ellátott imakönyvek vannak használatba.

Jelentem, hogy Gávris Kelemen birtokában is van 6 kötet ilyen könyv, melyet ő használaton kívül helyezett és helyette Ungvári kiadásukat szerzett be. –

A Pásztori Árkád turvékonyai tanyáján eszközölt megfigyelés alkalmával tapasztaltam, hogy Pásztor János titkár állandóan papi reverendában jár és a templomban papi teendőket is végez, holott az csak felszentelt papnak van megengedve. –

Sperling Ede
Detektív. –

Ezen jelentés egyik példányát a mai napon átvettem: Avasujváros, 1914 okt 28 án. Péchy főszolgabíró.

Timina János máramarosszigeti születésű, 28 éves, róm[ai] kath. [olikus] vallású, nős és pálya szerelő foglalkozású vámfalui lakos jelenleg B osztályú népfelkelő /beosztva m.[agyar] kir.[ályi] kassai 9 sz[ám] honv[éd] népfelk[elő] pótszázadhoz, honvéd sátortábor/ által a m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honv[éd] ker[ület] parancsokának ügyésze előtt 1914 augusztus 18-án jegyzőkönyvre adott nyilatkozata értelmében Pásztori Árkád pápai engedéllyel külön működő szent Bazil rendi gör[ög] kath[olikus] lelkész Turvékonyai lakos ellen kémkedés bűntettének gyanuja miatt a nyomozást megejtettem, melynek eredményeként tisztelettel a következőket jelentem:

Előbb Timina Jánosné, utóbb özv[egy] Pásztori Péterné született Lanner Karolina máramarosszigeti születésű, 67 éves, róm[ai] kath.[olikus] vallású, vámfalui lakos nő, megerősíti fiának Timina Jánosnak nyilatkozatát, hogy második férje Pásztori Péter, Árkádnak édes testvére volt. –

Ugy özv[egy] Pásztori Péterné nyilatkozatából és a nyomozás folyamán kikérdezett egyének előadásából megállapítottam, hogy Pásztori Árkád mint kisfiú szolgálatba lépett a Mária-Pócsi szent Bazil szerzetes-rendhez, hol szorgalmával és eszével kitűnt, a szerzet tagjai taníttatni kezdték és igen jó előmenetelt tanusítva a rend később tagjai közé vette föl. – Éveken át működött Mária-Pócson is, honnan nagybereznai rendházhoz helyezték át. – Pásztori Árkád igen hamar belátta, hogy a szerzetes rendhez özőnlő bucsusok igen jó szívűek, mit kihasználva egész üzletszerűleg vagyongyűjtéshez fogott. –

Nagybereznáról mind rendfőnök Bikszádra lett áthelyezve, hol a megkezdett művet folytatta. – A bucsujárások óriási jövedelmet biztosítottak. – Mint szerzetes rendfőnök az összegyűjtött pénzeket kamatra adta ki és gyümölcsöztette. – Évek folyamán a vagyon gyarapodott, de a szerzetes rend csak a régi egyszerű viszonyok között volt. – Több oldalról magasabb egyházi hatósághoz tett feljelentések alapján, tekintettel arra, hogy Pásztori szerzetesrendi fogadalmát vagyonszerzéssel megszegte, a szerzetes rend kötelékéből kiközösített és mint szerzetes a szerzett ingatlanára Turvékonya pusztára vonult vissza, hol később a pápa Őszentségétől a felmentést megkapta és jelenleg a saját költségén épített és 1913 év nyarán Miklóssy gör[ög] kath[olikus] püspök úr által felszentelt templomban végzi papiteendőit. –

Maxim Ágoston a bikszádi szent Bazil rendű szerzet jelenlegi főnöke a leirtakat megerősíti és kiegészítésül előadja, hogy a bikszádi szent Bazil rend igény-pert támasztott Pásztori Árkád vagyonának azon része visszaadása iránt, melyet mint szerzetes gyűjtött és a bíroi eljárás jelenleg is folyamatban van. – Megjegyzi azonban, hogy a per megnyerése kétségessé vált, miután Pásztori Árkád a körülbelül 4 millió kor[ona] értékű vagyonát a magyar gör[ög] kath[olikus] püspökségre hagyományozta. –

Említésre érdemes dolgokat beszélt el Maxim Ágoston rendfőnök Pásztori működésére vonatkozólag. – Pásztori híveinek legnagyobb száma Borsod, Zemplén, Abauj, Torna, Máramaros, Bereg és Ugocsa vármegyékből került ki, kik évenként egyiben elzarándokolnak hozzája, megrakodva mindennemű élelmiszerekkel. – Pásztorinak minden községben van olvasós asszonya /fejedelem-asszony/ kik Pásztori részére minden hívőtől évenként – 2–5 koronáig terjedő összegeket gyűjtenek össze. – Ezen önkéntes adomány évenként tetemes összegre szaporodik. Maxim zárdafőnök megjegyzőleg előadja, hogy Pásztori működését részben illusztrálja, hogy a bikszádi kolostor építésére Pásztori egy fillért sem költött, hanem annak anyagát a bucsusok hordták össze, az építést pedig szintén bucsus kőművesek, az ajtó és ablakok bucsus asztalosok végezték, úgy hogy Pásztori az irányításon kívül mást nem végzett. –

Maxim zárdafőnök állítása szerint Pásztori minden ténykedését a legnagyobb titokban végzi és az összes működését sötét homály fűdi, hanem kijelenti, hogy oly momentumot – melyből Pásztori kémkedésre lehetne következtetni – egyáltalán nem észlelt s Pásztorit mindig jó hazafinak ismerte. –

Matesz András Miklós 29 éves, ev[angélikus] ref[ormátus] vallásu, joghallgató Pásztori Árkádnak volt titkárja jelenleg a vámfalui körjegyzői hivatalban díjnok, előadta, hogy ő Pásztori Árkádnál 2 évet töltött el mint titkár, azonban ő csak az általános ügyekbe folyt be, a bizalmas természetű dolgokat és levelezést maga Pásztori vagy megbízottja, Pásztor János végezte. – Ott tartózkodása alatt nem észlelt olyan körülményt, hogy Pásztori Árkád kémkedéssel foglalkozna, vagy hazafiatlanságra lehetne következtetni. – Matesz megjegyzi, hogy Pásztori Árkádnak igen sok híve van Amerikában kikkel levelezésben áll. – Tudomása van arról, miszerint Pásztori Ámerikából évenként igen nagy összegű pénzt kap híveitől azon célból, hogy azt idehaza gyümölcsözőleg helyezze el. Pásztori a hozzá érkező pénzküldeményekről semminemű feljegyzést nem vezet és így ő maga sem

tudja, hogy kitől mily összegű pénzt kapott. Matesz állítása szerint Pásztori az ily módon begyűlt pénzből szerezte vagyonának legnagyobb részét és ebből kifolyólag előrelátva hogy halála után a birtok körül nagyobb bonyodalmak fognak támadni, elhatározta hogy Miklósy magyar gör[ög] kath[olikus] püspök urnak bűnbánólag tudomására hozza, mit 1913 év nyarán a templom felszentelése alkalmával meg is tett.

Matesz továbbá kijelenti, hogy Pásztori a búcsújáróktól évente nagyobb összegű pénzt kap mi a gondtalan megélhetést biztosítja. Pásztori nagyobb földbirtoka daczára annak jövedelméből még a kiadásokat sem képes bevenni. – Pásztori Árkád legbizalmasabb embere Pásztor János ki állandóan mellette tartózkodik és az ügyek vitelében igen nagy szerepe van, mindezek daczára Pásztor nincs a legbizalmasabb dolgokba beavatva. –

Matesz említésre méltónak találja azon körülményt, hogy Pásztori tanyáján igen sok hívőjét tartja, akik odamenetelük alkalmával 5–20000 koronáig rugó összegeket adtak át, hogy ennek ellenében őket életfogytiglan eltartsa, az ily módon összegyűjtött összeg is igen tekintélyes. –

Matesz ezen kijelentéseit Lukácsy László körjegyző és Ferenczy Zoltán segédjegyző előtt tette. – A nyomozás folyamán megállapítottam, hogy R. Nagy Miklós színérváraljai lakos Pásztori Árkád ellen a kémkedés beigazolásra nézve magán szorgalomból adatokat gyűjt. Ennek alapján Mateszt is meghalgatta és azt az ajánlatot tette, hogy 3 színérváraljai vagyonos ember aláírásával nyilatkozatot ad, miszerint 10000 koronát fizet neki, ha Pásztori kémkedésére nézve adatokat szolgáltat. – Matesz megerősíti, hogy R Nagy Miklós tényleg ajánlatot tett neki, de Pásztorinál való tartózkodása alatt ez irányban semminemű oly körülményt nem észlelt, melyből kémkedésre lehetne következtetni. – Matesz kijelenti, hogy ha ily dolgokat észlelt volna hazafias kötelességének tartotta volna, ezt a hatóság tudomására hozni. –

Gávrís Kelemen volt bikszádi jelenleg husztbaranyai zárdafőnök, ki Pásztorinál 6 évig volt titkári minőségben, kikérdezése alkalmával előadta, hogy Pásztori Árkád működését előtte is homály födi és igen titokzatos magatartását megmagyarázni nem tudja, azonban oly körülményt melyből Pásztori kémkedésre lehetne következtetni nem észlelt. –

A bikszádi, avasfelsőfalusi és vamfalui pósthivatalnál érdeklődtem Pásztori póstai küldeményére nézve, azonban semmi gyanust

nem észleltem, úgyszintén postahivatalok vezetői kijelentették, hogy a kémkedés gyanuját egyáltalán nem észlelték. –

A nyomozás folyamán kikérdeztem Lukácsy László vámfalui kör- és Ferenczi Zoltán segédjegyzőt, Nagy Sándor bikszádi körjegyzőt, Teller Ferencz bikszádi fürdőigazgatót kik Pásztori működését igen gyanusnak tüntetik fel, de semmi pozitív adatot sem tudnak, melyek az ellene kémkedés gyanuja miatt megindított nyomozáshoz szolgálhatna. –

R. Nagy Miklós színérváraljai lakos kikérdezve beismeri, hogy ő Pásztori ellen a kémkedés beigazolására lépéseket tett, Matesz, Pásztori volt titkárját fel is kérte adatok szolgáltatására, melynek ellenében 10000 koronát ajánlott fel honorárium fejében, azonban Matesz kijelentette, hogy ily adatok birtokában nincsenek mert, ha ilyenek lettek volna, már régen a hatóság tudomására hozta volna. – R. Nagy Miklós Pásztorit vádolja kuruzslással, jövendőmondással, gyilkossággal, gyújtogatással, pénzhamisítással, és kémkedéssel, de tárgyi bizonyítékokat, vagy annak igazolására tanukat megnevezni nem tud. – A nyomozás során megállapítottam, hogy R. Nagy Miklóst Pásztori ellen személyes bosszu vezérli és célja, hogy Pásztorit megijessze és magának anyagi hasznot biztosítson. – Több oldalról szerzett információ szerint R. Nagy Miklós feljelentési mániában szenved és nyilatkozatai ily nyomozásnál mérvadók nem lehetnek, mert azok megbízhatatlanok. –

Timina János népfelkelő által jegyzőkönyvbe adott nyilatkozat mely szerint a mozgósítás elrendelése után ő Pásztori egyik tanyáján átment és egy csordát legeltető pásztor emberrel beszélt, ki a kérdésre hogy „mi Ujság öreg” azt felelte „nagy baj van, ég a magyar alatt a föld”, mire megkérdezte, hogy-hogy, a pásztor azt felelte „ép most mondta a tisztelendő úr, ég a magyar alatt a föld” kijelentést tette és amint körül nézett egy paraszt ruhába öltözött beretvált képű intelligens arcú embert látott távozni. A nyomozás folyamán Timina az említett leírású egyénbe Pásztor János titkárt ismerte föl. – A pásztor ember pedig jelenleg ismeretlen helyen tartózkodik. – Timina állítását senkivel sem tudja megerősíteni. –

Mikor Timinát kikérdeztem előadta, hogy állítását egészben fenntartja, de mivel csak ő hallotta mással igazoltatni nem tudja, sem pedig tárgyi bizonyítékokat nyújtani nem tud. Erre vonatkozólag megállapítottam, hogy Timina már f[o]lyó] évi augusztus 1-én Máramarosszigetre katonai szolgálatra bevonult, és abbéli állítását, hogy ő mozgósítás első napjában Pásztori egyik tanyáján járt senkivel

bizonyítani nem tudja, az a gyanú merül fel, hogy Timina nem is járt a jelzett időben sehol, mit anyának özv.[egy] Pásztori Péternének nyilatkozata igazól legjobban, ily körülmények között mint a nyomozás során beigazolódott Timina feljelentését Pásztori Árkád ellen bosszúból tette, hogy őket nem segélyezte és a katonai parancsnokságtól pedig a feljelentés megtételével a maga részére előnyt akart részesíteni. –

Mint a csendőrségi nyomozás is megállapította és az általam lefolytatott nyomozás során is beigazolódott, hogy Timina János munkakerülő életet élt, részeges természetű és családjával is brutálisan bánó egyén és szavahihetőségéhez pedig kétség fér, annál is inkább, mivel állításait senkivel sem bírja igazolni. Daczára annak, hogy Pásztori Árkád ellen működése folyamán igen sok nyomozás lett lefolytatva, nála több ízben házkutatás is tartatott, büntetlen előéletű egyén, így Timina által meghatározott ama tétel, hogy Pásztori orosz kém minden bizonyíték nélküli pusztá állítás marad.

Özvegy Pásztori Péterné, Timina édesanyja a kikérdezés alkalmával előadta, hogy tudomása van arról, miszerint Pásztori turvkonyai tanyáján igen sok bucsus fordul meg, de hogy Pásztorinak Oroszországban számtalan ismerőse és összeköttetése volna, vagy egy Ortynszky nevű amerikai gör[ög] kath[olikus] püspök rokona volna arról nincs tudomása. – Azt nem hallotta soha senkitől. – Ezek szerint Timina ebbeli állítása is teljesen elesik és valótlannak bizonyul. –

Timina János által dr Fábíán Péter szamosujvári kanonokra vonatkozó jegyzőkönyvi nyilatkozatából kifolyólag a nyomozást megejtettem és megállapítottam, hogy Timina János igazolni nem tudja, miszerint ő a jelzett időben Büdössár fürdőben lett volna, továbbá nem nyert beigazolást, hogy ott több pap együtt vacsorázott volna és közülök a jegyzőkönyvben megjelölt nyilatkozat ottan elhangzott volna. – Timina János állítása szerint románul diskuráltak és dr Fábíán Péter ama nyilatkozatot, hogy „Erdély is hozzá csatlakozna Romániához, csak hogy van esze a hadvezetőségnek, kiszedik Erdélynek a javát a többiekkel meg úgy sem lehet semmit csinálni” –, románul tette, megállapítottam, hogy Timina a nyilatkozatot zárt helyiségből – ha ott is volt – amúgy is hallkan halhatta és románul egyáltalán nem is beszél, így nem érthette a lefolyt beszélgetés tárgyát. –

Jelentem, hogy a nyomozás során igyekeztem Pásztori Árkád ellen a kémkedés beigazolására adatokat gyűjteni, azonban a legnagyobb akarat mellett sem lehetett oly tény megállapítani, melyből a kémkedés elkövetelésére csak következtetni is lehetne. –

Miután a nyomozás ezideig eredményre nem vezetett és kilátás sincs, hogy a kémkedés kritériuma megállapítható legyen a további működés végzésére alapot nem találva azt befejezve a mai napon szolgálatból bevonulok. –

Sperling Ede

Detektív

27.

Orașu Nou. 2 noiembrie 1914. Declarația jandarmului Sándor Rigó dată Preturii din Orașu Nou.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 42]

Hivatalos Másolat!
Jegyzőkönyv!

Felvétetett Avasujvárosban 1914 november 2-án az avasi járás főszolgabírói hivatalban. –

J.v.a.

Rigó Sándor csendőr felhívásra megjelenvén kikérkezdetettvén a következőket adja elő:

Timina Jánossal lopás ürügye czime alatt ő volt bent Pásztori tanyáján. Előtte intézte Timinához Pásztor János azon kérdést, hogy hol is láttam én magát, maga nekem nagyon ismerős a buza- virág kék szeméről. Mire Timina azt mondta, hogy az erdő alatt lát- hatta, midőn tisztelendő a pásztorral beszélt. Erre Pásztor János azt mondta, hogy az nem volt, hanem más pap lehetett, mert abba az időbe Mitro Mihály is ott tartózkodott. Timina erre azt mondta, hogy az a pap fekete puha kalapba volt és erre Pásztor János készségesen azonnal behívatta az inast és egy fekete kemény kalapot hozatott be, azt mondván, hogy ő csak kemény kalapot hord. Midőn a pásztor után tudakozókat azt mondotta, hogy egy Szilágyi nevű pásztor lakik nála kit azonban a csendőr is ismer és az barna, sovány fekete bajszu ember, mire Pásztor János azt mondta, hogy lakott nálunk ezelőtt négy évvel egy Jancsán nevű pásztor és azon kérdésre, hogy járt e itt az mostanában, Pásztor azt felelte, hogy tudomása szerint nem. –

A kihallgatott csendőr tapasztalatából előadja, hogy midőn a kalapról folyt a beszélgetés Pásztor János neki veresedet és nagyon előzékenyen hozatt befele a fekete kemény kalapot. –

A nyomozás tovább folytatása alkalmával Tohotán György turvékonyai lakos előadta, hogy a nyár folyamán Timinán által adott személy leírás szerint czifra szűrös embert ő is látott ezen a vidéken sőt ő hozzá fordult azon kérdéssel, hogy hol lakik a „kegyes atya” és előadja még azt hogy akkor amidőn az orosz betörés volt Pásztori Árkád a tanyájáról a bikszádi tanyára ment lakni. –

A nyomozás során kihallgatták Jakab Mihály turvékonyai lakos csordást, aki előadta, hogy augusztus hó[nap] elején midőn a községi csordát terelte az erdő felől egy papi ruhás ember ígykezett a Pásztori tanya felé és ugyanakkor látta a czifra szűrös embert Turvékonya felé menni. –

Ezen utolsó részekre valló vallomását a nyomozás után történt feljegyzése szerint tette meg és Tohatán György a Jegyzék könyvbe vallomását névaláírásával elismerte. –

Pásztor János beszélgetés során arra is hivatkozott, hogy az erdőbeli beszélgetésnél a turvékonyai pap sógora ki dohánygyári tisztviselő Debrecenbe lehetett jelen, mert azon időben az is itthon tartózkodót és ezzel szemben a turvékonyai g[örög]k[atolikus]lelkész kijelentette, hogy sógora még junius hó[nap] 25-én eltávozott. –

Kmfnt

Kállay sk

Tb főszolgabíró

Kardos sk

Jegyzőkönyvvezető

Rigó Sándor

Csendőr

28.

Kosice. 4 noiembrie 1914. Declarația judecătorească cercual Szabolcs Kállay dată procurorului militar.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 112]

Másolat.

Tekintetes m.[agyar] kir.[ályi] III ker[ület] parancsnokság ügyészségének Kassa 157/1914 kpü sz[ám] a[latt] küldött megkeresésére a Pásztori Árkád elleni kémkedési ügyben kelt nyomozati iratok következő jelentésem mellett terjesztem be. Jóllehet Pásztori Árkád hazaárulási

és ezzel összefüggő kémkedési ténykedéséről megvagyok győződve, jelentem csak részben tudok nyomos bizonyítékot adni ellene mert az ezen üggyel kapcsolatos skisma féle pernek ő reá vonatkozó része csak igen kis részben lett rendelkezésemre bocsátva, jóllehet tudomásom van arról hogy ellene már ezen ügyben igen fontos ténybeli bizonyítékok voltak és ezen bizonyítékok jelenben is megvannak és ezen bizonyítékok rendelkezésemre bocsátása esetén teljes világoságot tudnék ez ügyben deríteni, jelenben azonabn még ezen iratok beszerzésére a katonai ügyészség nekem módot nem ad, vagy azt saját maga be nem szerzi, azt tenni nem tudom. – A nyomozás során a szatmári kir.[ályi] ügyészség 12145/914 számú értesítésével ellenkezőleg megállapítottam, hogy a színérváraljai kir.[ályi] járás bíróság jelenben a debreczeni kir.[ályi] táblánál levő skizma féle perben a máramorosi kir.[ályi] törvényszék 11943/913 p száma meg keresése mint terhelnél házkutatást tartott. Ezen házkutatást elrendelő végzés, valamint annak foganatosításáról felvett jegyzőkönyv általam meg lett ugyan nézve, de abból megállapítani nem lehet azt, hogy az mi alapon és miért lett elrendelve. Éppen ezért szükségét láttam lemenni az iratok megszerzése végett Máramoros szigetre és ott jövetelem célját hivatalos okirattal Ferenczi Béla m.[agyar] kir.[ályi] határrendőrségi tanácsosnál igazolni, kértem arra, hogy ezen iratokat bocsássa rendelkezésemre, ki azon kérdést intézte hozzám, hogy hoztam e erre vonatkozó belügyministeri engedélyt, mert őtet enélkül a hivatalos titoktartás esküje kötvén, nem tud semmit és semmi iratot rendelkezésemre nem bocsát. Ezen kijelentés után én sifflórozott sürgönyben a belügyminister urhoz fordultam, aki engem direkte nem értesített, hanem csak Ferenczy Béla tanácsossal lépett érintkezésbe, mely beszélgetés eredménye lett az, hogy Ferenczy Béla tanácsostól 3619/14 sz[ám] a[latt] csatolt értesítést kaptam, közben azonban a nyitva levő telefonkönyvbe bepillantva megtudtam, hogy az iratok megtekintése nekem megnyugvással mutathatók meg. Természetesen a debreczeni táblánál az iratok közt már csak a fentebb említett lényegtelen dolgokat találtam. – Privát beszélgetésem folyamán tudtam meg azt, hogy ezen skizma féle perben gróf Bobrinszky orosz kém keze működött és ellene valamint Pásztori ellen is a határrendőrség kezében oly bizonyítékok voltak hogy őket le akarta tartóztatni a határrendőrség és csak külügyministeri utasításra nem tehetta meg, mert az orosz követség állítólag kijelentette, hogy Bobrinsky és társa letartóztatása esetén megüzeni a hábarút. Hogy Pásztori ellen a skizmatikusperben a legsúlyosabb bizonyítékok voltak, kitűnik az Aradi Viktor magyar

kulturképek című röpiratának csatolt példányának 12 lapján megjelent részéből is, mely irat, ami pedig a legnagyobb fontoságú lett az iratok közül eltávolítva, pedig ezen irat Bobrinskyval való összekötését és hazaárulási perben való bűnösségét kétségtelenül bizonyítaná. Hogy ezen levelet és terhelő bizonyítékokat a főtárgyalás előtt Illés Andor kir.[ályi] ügyészt és Ferenczy Béla határrendőrségi tanácsos máramarosszigeti lakosok felsőbb utasításra kivették, megtudom Mező Sándor törv. jegyző debreczeni lakostól. – Privát beszélgetésük során Ferenczy Béla oly megjegyzést is tett, hogy Pásztori bűnösvoltáról megvolt és megvan győződve és nekem most van alkalmam arra, hogy ellene eljárak. Ugyanilyen kijelentést tett Jónás Béla határrendőrségi kapitány. Tehát ezen iratok beszerzése feltétlen szükséges, mert ezzel a régi kapcsolatot lehet bizonyítani, ha az iratok meg nem lennének, úgy hadbírótság által a hivatalos titoktartás feloldásának megszerzése mellett Illés Andor úr ügyész és Ferenczy Béla határrendőrségi tanácsos eskü alatt lennének kihallgatandók. – Hozzám beosztott és hirtelen bevonult Sperling detektív jelentése a valóságot nem fedi és a jelentésnek arra vonatkozó része hogy Timina feljelentő hamis bemondást tett, nem áll, amint az kitűnik az 5 sz[ám] a[latt] megjegyzett Rigó Sándor csenörrel felvett jegyzőkönyvből, mert igenis egy ismeretlen pásztor ruhába felöltözött orosz kém aug[usztus] hó[nap] 9-én a Pásztori tanyáján megfordult és ottan a Pásztori titkárával, Pásztor Jánossal éritkezett. A Pásztori ténykedését és Sperlingnek a jelentést megcáfoló jegyzőkönyvet 6 sz[ám] a[latt] csatolom. Hogy a detektív beadott jelentése nem az ő meggyőződése, azt reá ijesztési vagy más ok folytán tette, kitűnik abból, hogy midőn a jelentését Péchy Péter avasi főszolgabíró honnem létem alatt tőle átvette, azon kijelentést tette, „kérek részemre teljes szabad kezet kieszközölni és az esetben a nyomozást tovább folytattam, de én családos ember vagyok, állásomat nem reszkirozom”. –

Csatolva f[olyó] sz[ám] a[latt] van Gávris Kelemen husztbaranyai zárdafőnökkel felvett jegyzőkönyv, mely szerint Pásztori vétette le a bikszádi rendház templomáról az apostoli kettős keresztet még 1900-ben s tétette fel helyébe a skizmatikus keresztet és ugyancsak ő szerezte be a rendházban jelenleg is használt skizmatikus imakönyveket, tehát a skizmával való összekötöttése ebből az időből származik, mely összeesik a vagyon szerzés gyorsaságával is, és hogy már akkor orosz pénzel dolgozot kitűnik a munkácsi püspökségtől elkért fegyelmi iratok közül kivett és 8 sz[ám] a[latt] csatolt rektár könyvből, ahol 83, 121, 4(?) és 24 tételek alatt Leipzig-ból és Prágá-ból rövid

időközökben 600, 600, 3000, 2400 f[o]r[in]t értékű kis sulyu postacsoomagok érkeztek, amelyekben valószínűség szerint ezen hazaárulásra való pénzek voltak küldve és még 1898 és 1900 időben a fegyelmi iratok tansúga szerint az ő és alkalmazotja Himmer Ignác nevén csak 400 hold birtok volt, az ma 4000 hold körül van, pedig jóllehet köztudomás szerint egyeseknek 200000 kor[ona] összegig kölcsönöket is folyósított, melyekből semmit vagy nagyon keveset kapott meg. Ezen vagyon tehát, tekintve azt, hogy általa fanatizált emberek többnyire szegény vagy kis vagyonnak, csak is bűnös uton nevezett orosz pénzen nőhetett ily nagyra. –

Hogy Pásztory Árkád nemcsak személyében, hanem az egész környezete elsősorban nála titkár képen szereplő és jogtalanulnypapi ruhát viselő Pásztor János, továbbá szintén nála lakó Vayné, öregnő és a még nála lakó Himmer Ignác, ki azonban már meghalt részesek Pásztori működésében, azt következőkben bizonyítom: 1. Pásztor János volt az, akit aug[usztus] 9-én a titokzatos pásztorral Timina János az erdő mellett beszélgetve talált. Jóllehet Pásztor János midőn Timinát hozzá bejuttattam és Timina előadása szerint soha azelőtt őt Pásztor János nem látta az 5 sz[ám] a[latt] csatolt jegyzőkönyvi tanulsága szerint, Pásztor János Timinát azonnal felismerte, majd jóformán minden ok nélkül a pásztorral beszélgető egyénnek előbb Mitru János hajdudorogi papnövendéket majd pedig a turvékonyai lelkész sógórát nevezte meg, akik pedig nem lehettek azok, mert Jakab Mihály turvékonyai csordás és Timina János feljelentő az illető papot mind ketten fekete ruhásnak látták, míg a papnövendékek pedig kékbe járnak és a turvékonyai pap sógora pedig még jul[ius] 25-én eltávozott. A pásztor kilétét Jancsár nevű pásztorral igyekezett összekeverni, de én magam személybe Jancsár Jánost Hosszúhátimezőn (Nyíregyháza mellett). Timina segítségével felkerestem és beszélgetés közben megtudtam tőle, hogy ő 2 és fél éve eljött Pásztori Árkádtól, azóta ott nem volt. Megjegyezni kívánom még azt, hogy ezen Pásztor János 24–25 éves lehet és mint papnövendék állott sor alatt, pedig erre jog nincsen, mert mint Gábris Kelemen husztbaranyai lakos zárdafőnök és Papp Antal ungvári püspök Óméltósága bementették nekem, az illetőnek a papnövendéknek való felvételéhez szükséges előtanulmánya nincsen s így annak fel nem vehető a kánonjog szerint, zárdában pedig szintén nincs, mert Pásztori Árkád magánlakása annak nem tekinthető ő pedig, mint titkára szerepel, tehát nem fráter a véderő törvény értelmében nem jogosult a kedvezményre, ezen bizonylat kiállítása a valóságot nem fedi, tehát ellene,

mint katonaszökevény illetve mint jogtalan kedvezményt illető egyén ellen az eljárás folyamatba teendő. – 2. Vayné több mint 25 esztendője a legbensőbb összeköttetésben áll Pásztorival, a Pásztorihoz menő új emberek csak az ő útján juthatnak be és ezen Vayné neve az Ungvári püspöknél levő 1901-ben fegyelmi iratokban állandóan, mint gyanus tettestárs szerepell. 3. Folyó hó[nap] 2-án elutazásom d[él].e[lőtt].-jén értesültem arról, hogy van a tanyán egy Emil nevezetű gépész, kinek nőtestvére Galiciában lakik és ezek útján tartja fenn Pásztori galíciai összeköttetését, sürgős eljövetelem miatt ez irányban a nyomozást nem ejtettem meg. 4. Szatmáron lakik a Csokanay-utcán Komlósyné nevű öregnő, kinek állítólag Pásztoritól egy Piroska nevű lánya van kit Pásztori adott férjhez Kaminczky nevű kir.[ályi] erdőmérnököz. Jelenben máramarosszigeti erdőhivatal alá tartozik valamelyik erdészetnek a vezetője. a szatmári csendőrség által a tekintetes Cimber lengyel legióban lévő sorkatona mint kém gyanus egyén lett bekisérve, ezen egyén személy leírása a Timia által látott állítólagos pásztor emberre, miként a szatmári hadkiegészítő parancsnokságtól értesültem, teljesen ráillik, sőt felesége is az irataiban, mint Piroska szerepel, tehát majdnem teljes határozottsággal merem állítani, hogy a bekisért egyén nem más, mint a Pásztori tanyája mellett lévő pásztor ember, akinek anyósa Szatmáron lakik. Így tehát az odavaló menése teljesen érthető. Ha figyelembe veszem még azt, hogy az állítólag Jancsárnak bement de Ancsák nevezetű egyén felesége és fia azon kijelentést tették előttem, hogy úgy Pásztori, mint Vayné többször mondták a cselédségnek, hogy vigyázzatok, mert már rövidesen rátok jön a fekete esztendő és ugyanezen kijelentés használatát Pál András kovács és neje kállossemlyéni határában lévő „kiscseri” tanyai lakosok is megerősítik és azt hogy Pásztori Árkádhöz Ancsákné bementése szerint, egy pupos galíciai asszony is jár állandóan és hogy az Ancsál János (Ancsál István fia) bementése szerint Pásztorihoz egy méltóságos urnak cimezett külföldi egyén (valószínűleg gr.[of] Bobrinszky) szokott járni ottlétük ideje alatt, kit Pásztori nagy de titkos ünnepekkel fogad, ezeket mindössze véve Pásztorinak és társainak bűnös és hazaáruló kém voltát állítom és hiszem. – Amennyiben azonban, mint jelentésem elején jeleztem, a titkos iratok megszerzése nélkül a nyomozást a rendelkezésemre álló adatok szerint határozott eredménnyel lefolytatni nem tudom, kérem a kérdéses iratok megszerzése iránt intézkedni, és az esetben kérem az iratokat visszaadni s intézkedni az irányban is, hogy a házkutatás megejtéséhez és a nyomozás folytatásához két teljes szabadkezet

nyert detektív bocsátassék rendelkezésemre és kérem egyben azt, hogy az eddig felmerült költségeim, melyeket naponta a 40 kor.[ona] számítok fel az utazásaimra, mely f[o]lyó] évi okt.[óber] hó[nap] 21 d.[él]e.[lött] kezdődött, midőn Máramarosszigetre utaztam onnan 23-án este érkeztem Husztra, Husztbaranyára 24-én, Debreczenbe a kir.[ályi] táblához 25-én, Nyiregyházára Mikklósy püspökhöz Mitru János és Mitru Mihály megállapítása végett 26-án, ugyancsak Nyiregyházán Hosszuháti tanyán Ancsál kihallgatása végett 27-én, vonathiány miatt 28-án egész nap utaztam Ungvárra, hol 29–30-án d.[él]u.[tán] végezvén el a fegyelmi iratok áttanulmányozását, 31-én érkeztem haza Avas-Ujvárosra és 2-án szóbeli jelentésem és az esetleg itt lévő Kamiczky kihallgatása végett Kassára indultam, hová 3-án este 9 órakor érteztem, 4-én szóbelileg referálok és jelentésemet készítem, hazautazásom ismételtén 2 napot fog igénybe venni, tehát összes számlám – beleértve bérkölcsi, hordár vasúti költség, éjjeli szolgálat, összesen 600 koronát tesz ki, kérem ennek részemre való kiutalását és kérem egyben azt, hogy a további nyomozat szükséges költségre 1000 kor.[ona] elszámolás kötelezettség mellett hivatalomhoz beküldessék, mert saját pénzemből a mai viszonyok között azt előlegezni képtelen vagyok. – Amennyiben pedig Szatmár-v[ár]megye illetőleg a Pásztorival ismeretségben lévő egyének, illetőleg közönség közfel fogása az hogy, Pásztori ellen a hatóságok azért nem járnak el, mert azok Pásztori által meg vannak véve és ammenyiben kiszivárgott hírek folytán tudva van, hogy ezen vizsgálatot ellene én folytatom és amenyiben a titkos iratok beszerzése nélkül a vizsgálat vezetését nem vállalom, ne hogy én rám is az a gyanú merülhessen fel, hogy Pásztori által megvesztegettettem és emiatt szünt meg az eljárás, kérem jelen jelentésemet hiteles másolat alakjában részemre kiadni. Ezek után a feljelentő jegyzőkönyvet valamint a megbizási megkeresést és a nyomozati iratokat 9 sz[ám] alatt beterjesztem.

Kassa, 1914 szeptember hó 4-én

Kállay Szabolcs sk tb főszolgabíró

29.

Satu Mare. 12 octombrie 1914. Procuratura din Satu Mare aprobă cererea Tribunalului Militar din Kosice de a percheziționa domiciliul lui Pásztor. Pretura din Orașu Nou a primit sarcina de a duce la capăt misiunea.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 116]

17829/914 B. szám

Végzés

Kémkedés büntette miatt terhelt Pásztor Árkád elleni nyomozási ügyben a m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd kerületi parancsnokság ügyészének 176/914 kpü. kt. sz.[ám] megkeresése folytán a Bp. 173 § a alapján a Pásztor Árkád turvékonyai lakos terhelt házának és egyéb helyiségeinek illetve az azokban talált tárgyaknak átkutatását elrendelem s annak foganatosításával a Bp. 180§1 bek. értelmében az avasi járás főszolgabírói hivatalát megbízom. –

Indokok:

A m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvédkerületi parancsnokság ügyészének átirata szerint Pásztor Árkádot kémkedés büntettének nyomatékos gyanuja terheli. –

Minthogy pedig joggal feltehető hogy a nevezett terhelt házának és egyéb helyiségeinek, illetve az azokban található tárgyaknak átkutatása a terhelt bűnösségét bizonyító valamely adat felfedezésére vezet, terhelt ellen a házkutatás a Bp. 173§ ának rendelkezéséhez képest el volt rendelendő. –

Erről a megkereső m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd kerületi parancsnokság ügyészét értesitem. –

Szatmárnémeti 1914 október 12-én. –

Leitner sk vizsgáló

30.

Fără localitate. Fără dată. Scrisoare anonimă. Pásztory este avertizat de prezența unui detectiv în zonă. Apare numele lui Miklós R. Nagy ca și posibil denunțator al călugărului.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 118–118.v.]

Nagyságos Uram!

Nem tudom van e tudomása arról, hogy egy detektiv a mult hóban az Avasban, Máramarosban és itten Nagyságod ellen nyomozott. Színérvárlján léte alkalmával a detektiv R. Nagy Miklós itteni lakossal sokat tárgyalt ez ügyről. – Mint véletlenül megtudtam Nagy Miklós külön is meg van bizva a Nagyságod elleni ügyekben. –

Beavatott egyéntől is megtudtam, hogy R. Nagy Miklós jelentést akar tenni – talán személtjesen – és egyuttal egy nagy leleplezést akar csinálni. Ugyanis Vásárhelyi Gyula úr miniszteri osztály tanácsos nevét összefügésbe akarja hozni a Nagyságod ellen folytatott ügygel. – Tekintettel az ügy kényes voltára igaz jóakarattal tanácsolom, hogy az ügyet R. Nagy Miklóssal azonnal bármiként intézze el. Hogy Nagy Miklós ezt meg ne tegye, úgy saját maga mint Vásárhelyi urra való tekintettel. –

Magam ez idő szerint el nem árulhatom. –

Egy igaz jóakarója.

31.

Lucenec. 15 decembrie 1914. Denunț al soldatului István Szarvas. Îl acuză pe Pásztory ca fiind capul unei grupări pan-slaviste care își are epicentrul în comitatul Gömör.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 75]

Fordítás. Másolat.

Jegyzőkönyv felvéve 1914 december hó[nap] 15-én Losonczon a cs.[ászá]r és kir.[ályi] 29 tábori vadászlj pótszázad irodájában a pótkeret parancsnok parancsára. Jelenlevők az alulírottak: Szarvas István vadász a cs.[ászá]r és kir.[ályi] 29 tábori vadászlj-ban, született Tamási községben /Gömör m.[egye]/ 1887 január 30-án, nős, a következőket adja elő:

Mint sebesült Alsó-Sólyomban /Gömör-m[egye]/ voltam szabadságon, ahonnan 1914 dec.[ember] 11-én zászlóaljam pótkeretéhez ismét bevonultam. Losoncra való bevonulásom alatt Pelsőczön /Gömör-m.[egye]/ egy Déterre való bizonyos Jamricska nevű szabómester szállt a vonatba. Beszédbe eredtem vele és ő elbeszélte nekem, hogy Déter és Gesztete községben sok oroszbarát lakik, akiktől azt hallotta, hogy a legtöbb ottani lakosnak az a kívánsága, hogy a hadjárat Oroszország győzelmével védődjék. Nevezett községek lakosai közül sokan összejöveleket tartanak, amelyeken megbeszélnek, miként lehetnének az oroszok segítségére. Ezeket az összejöveleket a gör[ög] kath[olikus] pap és földbirtokosnál, Pásztory Arkádnál Bikszádon tartják. Jamricska ezen oroszbarátok közül a legtöbbet ismeri személyesen is. Kettőt – éspedig a főkolompókat – névszerint meg is nevezte, ezek: Bálint István, déteri, Ivádi Amális geszteti lakos. Felolvasás és anyanyelven történt megmagyarázás után lezárattott.

Kmft. Szarvas István

s k Binder János t hadnagy jkvvezető

32.

Pécs. 3 ianuarie 1915. Procurorul Tribunalului Militar din Kosice către judecătorul cercual Szabolcs Kállay. Judecătorul este încredințat să investigheze „discret” cazul din comitatul Gömör.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 73]

A m.[agyar] kir.[ályi] kassai honvéd kerület
parancsnokának ügyésze. Pécs.

Ü. 108/14 szám

Bálint István és Ivádi Amália polg.[ári] egyének elleni ügyben.

Bizalmas

A tekintetes járási főszolgabíró urnak

Pécs, 1915 évi január hó[nap] 3-án

Szinérváralja

Megkeresem a t[isztelt] címet, hogy a hiteles másolatban visszakerőleg mellékelt jegyzőkönyvben foglaltak tekintetében óvatosan és

feltűnés nélkül nyomozni, annak valóságáról meggyőződést szerezni és eljárása eredményéről engem értesíteni szíveskedjék.

1 d[a]r[a]b melléklettel

Olvashatatlan aláírás
Honvéd ügyész

33.

Orașu Nou. 7 ianuarie 1915. Judecătoria cercual Szabolcs Kállay către șeful poliției din cercul Zombor. Se cere audierea medicului István Iványi, persoana care susținea că a auzit discuții de propagandă pan-slavistă între săteni.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 74]

Rendőrfőkapitány

Zombor

Kérem kihalgatni D[okto]r Iványi István ottani járványorvost arra nézve, hogy Déteri lakosok közül kik tették előtte azon kijelentést, hogy bárcsak jönné az orosz mert ők nem félnek kérem a lefolyt beszélgetést esetleg neveknek megjelölésével teljes jegyzőkönyvileg felvenni és azt express feletti főszolgabíróhoz megküldeni.

Kállay
Főszolgabíró

34.

Orașu Nou. 8 ianuarie 1915. Judecătoria cercual Szabolcs Kállay către procurorul Tribunalului Militar din Kosice. Judecătoria cere permisie de a investiga pe teritoriul oricărui comitat iar, în caz de nevoie, să poată folosi forță armată.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 73.v.]

III sz Honv[éd] ker[ület] Ügyész Úr!

Kassa

108/914 számára kérek meghatalmazást arra, hogy ezen ügyben bármely hatóság területén nyomozhassak és szükség esetén csendőri és katonai karjatalmat (sic) is igénybe vehessek express levélben. –

35.

Orașu Nou. 8 ianuarie 1915. Prim-pretorul Péter Péchy către comandantul regimentului 29 de vânători de munte. Cere reținerea soldatului István Szarvas până la sosirea judecătorului Szabolcs Kállay în zonă.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 74]

Cs.[ászár] és kir.[ályi] 29-ik tábori vadászsászló
alj pótkeret parancsnokságának

Losoncz

Az ottani irodában deczember 15-én Szarvas István vadász ki a cs.[ászár] és kir.[ályi] 29-ik tábori vadászsászlóaljban szolgál és Tamási községben született katonát kérem a jegyzőkönyvben foglalt feljelentése folytán megindított vizsgálat céljából ottan tartani kiért Kállay főszolgabíró néhány napon belül jelentkezni fog.-

Avasujváros 1915 január 8. –

Főszolgabíró

36.

Székesfehérvár. 10 ianuarie 1915. Procurorul Tribunalului militar din Kosice către cabinetul ministrului de Război din Viena. Ministerului i se prezintă cazul Pásztory.

*Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált
4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.*

K.u.K. Militarkommando Kasa derzeit in Székesfehérvár
Pras. No 51
Árkád Pásztory Spionage

An
Das k.u.k. Kriegsministerium
In

Székesfehérvár, am 10 Janner 1915.

Wien

Beiliegend werden die vom Anwaltem des k.u. III Landwehrterritoralkommandos Im Sienne des K.M. Erlasses Abt. 4/1 No 6300 vom 29/XII 1914 zur Begutachtung anher (übermittelten Akten des wider

Pásztory wegen Verdachtes der Spionage durchgeführten Ermittlungsverfahrens mit Rücksicht auf die witttragende ichtigkeit dieser Strafsache zur Einsichtnahme vorgelegt.

Laut hierstelliger Ansicht Kömmts vor dem Abschlusse des Verfahrens seitens die k.u. Regierung Informationen... über die Stichhaltigkeit der Behauptungen, wleche im Berichte des Oberstuhrichters Szabolcs Kállay /J. No 29/, betreffend die Aushebung von einigen, für den Árkád Pásztory gravierenden Dokumenten aus den Akten des in Márámarossziget wider Kabalyuk et cons. Durchgeführten Prozesses aufgestellt wurden.

Konv.
Der Militarkommandant

37.

Edelény. 18 ianuarie 1915. Se decide perceziția domiciliară a cetățenilor András Gadnai, Mária Diviánszki și Jánosné Hudák, cu toții domiciliați în Mucsony.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 79]

Az edelényi kir.[ályi] járásbíróságtól

B127/1915

Végzés

Kémkedés büntette miatt terhelt Pásztori Árkád, turvékonyai lakos a kassai honvéd kerület parancsnokság ügyészségének az Avasujvárosi főszolgabíróshoz 108 ü[gy] sz[ám] nyomozati ügyben megkeresésre és ennek alapján a nyomozással megbízott Kállay Szabolcs avasujvárosi t[á]b[ai] főszolgabírónak szóbeli előterjesztése és az iratoknak rövid betekintése alapján Gadnai András, Diviánszki Mária és Hudák Jánosné, valamint a nyomozás során esetleg alaposan gyanúsított, de még ez idő szerint kinem [...] ⁴⁶⁸ más tettes társaknak mucsonyi lakosoknak házának és egyéb helységeinek illetve az azokba talált tárgyaknak átkutatását a B173§ sz alapján elrendeltem, s annak foganatosításával t[á]b[ai] főszolgabírót megbízom. –

Indokok:

Előterjesztő t[á]b[ai] főszolgabíró által felmutatott, a Pásztori Árkád elleni kémkedés miatt bűnügyi nyomozati ügy iratai, különösen

⁴⁶⁸ ilizibil

fentnevezett mucsonyi lakosoktól származott, s hozzájuk intézett levelek alapos okott szolgáltatnak azon gyanúra, hogy nevezettek, a kémkedés büntetét képező cselekményt, mint bűnséget elkövették. –

Minthogy pedig joggal feltehető, hogy nevezett mucsonyi lakosok házában s egyéb helyiségeinek, illetve az azokban található tárgyaknak nevezett terheltek bűnösségét bizonyító valamely adat felfedezésére vezet, nevezettek, – valamint a házkutatás során felfedezendő adatok alapján ugyanezen bűnesetek, [...] ⁴⁶⁹ alaposan gyanúsítható mucsonyi lakosok ellen, a házkutatást a Bp 173 §-ának rendelkezéséhez képest elkelett rendelni.

Erről értesítést kapnak:

1. Kállai Szabolcs avasujvárosi t[á]b[ai] főszolgabíró
2. M.[agyar] kir.[ályi] III-ik honvédkerületi Parancsnokág ügyészsége, Pécs

Edelény 1915 évi január hó 18-án.

Olvashatatlan aláírás
kir.[ályi] járásbíró

38.

Edelény. 20 ianuarie 1915. Se decide perceziția domiciliară a cetățeanului András Dudás din Csehi-Pusztă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 81]

Az edelényi kir.[ályi] járásbiróság
Kémkedés büntette miatt terhelt Pásztory
Árkád s t[ár]sa elleni bűnögyben.

Végzés

Kémkedés büntette miatt terhelt Pásztory Árkád turvékonyai lakos a kassai honvéd kerületi parancsnokság ügyészeségének, az avasujvárosi főszolgabíróhoz 108/1914 ü[gy] sz[ám] nyomozati ügybeni megkérésére és ennek alapján a nyomozással megbízott Kállay Szabolcs avasujvárosi t[á]b[ai] főszolgabíró szóbeli előterjesztése és az iratoknak rövid betekintése különösen az edelényi főszolgabírósnál felvett jegyzőkönyvben foglalt gyanuokok alapján Dudás András csehi pusztai /Szendrőhöz tartozik/ lakos házában és egyéb helyiségeinek, illetve az azokba talált tárgyaknak átkutatását a Bp

⁴⁶⁹ ilizibil

173§-a alapján elrendelem s annak foganatosításával nevezett t[á] b[ai] főszolgabíró megbizom.

Indokok:

Előterjesztő t[á]b[ai] főszolgabíró által felmutatott a Pásztori Árkád elleni kémkedés miatti bűnügyi nyomozati iratai, különösen az edelényi főszolgabírói hivatal által mai napon felvett s ide áttett jegyzőkönyvben foglalt tényállás alapos okot szolgáltatnak azon gyanura, hogy nevezett e kémkedés büntettét képező cselekmány elkövetését előmozdította.

Minthogy pedig feltehető joggal, hogy nevezett Dudás András házának s egyéb helyiségeinek, illetve az azokban található tárgyaknak nevezett terheltek bűnösségét bizonyító valamely adat felfedezésére vezet, – nevezett ellen a házkutatást a Bp 173§-ának rendelkezéséhez képest el kellett rendelni.

Erről értesítést kapnak:

1. Kállay Szabolcs avasujvárosi t[á]b[ai] főszolgabíró
2. M.[agyar] kir.[ályi] III-ik honvéd kerületi parancsnokság ügyészsége Pécs. –

Edelény 1915 évi január 20-án

Olvashatatlan aláírás
Kir járásbíró

39.

Călinești-Oaş. 23 ianuarie 1915. Plângere a notarului din Călinești-Oaş Samu Moskovics. Susține că deasupra moșiei lui Árkád Pásztory, a planat pentru mai mult timp un avion inamic.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 87]

165/1915 szám

Főszolgabíró úr!

Jelentem, hogy f[o]lyó] évi január hó[nap] 21-én este 11 és 12 óra között egy repülő gépet láttam a köszegremetei malom tájékán, melynek világítása vöröses volt – a miután ezen repülőgép este 8 órától egész éjfél utáni egy óráig /:mert 8 óra tájban cselédeim, egy óra tájban pedig gyakornokom Körmeny Endre látta:/ ott forgott, erős a gyanum, hogy az ellenséges volt. – És a szomszédságban lakó Pásztori Árkáddal összeköttetésben kell, hogy legyen, közvetlenül

oda a tanyájára valószínűleg csak azért nem ereszkedett le, hogy az ott levő sok ember előtt feltűnőséget ne okozzon. És azért forgott ott a közelben oly sokáig, hogy észrevehetővé tegye magát és a közlések átvétele végett a meghatározott helyen találkozhassanak. – Merthogy Pásztorinak /: akinek Bereg, Ung, Sáros, Szepes, stb megyében sok híve van:/ az ellenséggel közölni valója lehet több mint bizonyos. –

Kányaháza 1915 január hó[nap] 23-án. –

Moskovits Samu sk

Körjegyző

40.

Wien. 1 februarie 1915. Alois Zobernig din cadrul serviciilor secrete austriace către biroul 4/1 din cadrul ministerului de Război. Consultare pe tema dosarului de spionaj al lui Árkád Pásztory.

[*Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált 4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.*]

Evidenzbureau des k. Und. K. Generalstabes
k. nro 567/15

Strafsache Árkád Pásztory
Aussphahung.

Gutachten
Zu Abtlg 4/1, nr. 243/15

Aktenauszug: Landsturmmann Johann Timina meldete sich anfangs August 1914 für Spionagendienst beim Marmorossziger Detachment des kgl. Ung. Szatmarer 12 Honvedregiments mit der Angabe, dass er gegen Árkád Pásztory und den Kanonikus dr. Peter Fabian verdächtige Aussagen machen kann.

Das oberwahnte Detachmentskommando sandte den Landsturmmann Timina unter Begeitung an das kgl. Ung. Kassaer III Honveddistriktskommando. Dieses Distriktskommando veranlasste die Verhörung des Timina durch seinen Honvedanwalt.

Johann Timina gab beim Verhör folgendes an: (auszugsweise) Der erste Mann der Mutter Timinas war ein Bruder des Pásztory.

Pásztory war Ordensmitglied des St. Basilordens, aus welchem er-aus Timina nicht bekannten Gründen – entfernt wurde. Pásztory

schied aus dem Orden mit einigen hundert Kronen und hat sich im Laufe der Zeit ein Vermögen von über 3 Millionen Kronen erworben.

Im Jahre 1913 stand Pásztorj in gerichtlicher Untersuchung.

In der Zeit nach durchgeführter Mobilisierung war Timina auf einer Puszta des Pásztorj, wo ihn ein Bauer sprach und die Worte gebrauchte: „Es ist das Unglück schon da. Unter den Füßen der Magyars brennt die Erde“. Auf die Frage Timina's woher er das wisse, bekam er zur Antwort, dass das soeben der Hochwürdige Herr gesagt hat. Hierauf wandte sich Timina um und gewahrte einen glattrasierten, intelligent aussehenden Mann in bauerlicher Tracht, der in Begriffe war, wegzugehen.

Timina gibt noch an, dass Pásztorj mit dem berühmten amerikanischen griechisch-katholischen Bischof Ortinsky verwandt ware und viele Bekannte und Verbindungen in Russland hatte.

Gegen dr. Peter Fabian gibt Timina folgendes an: Im Laufe des Sommers 1914, jedoch schon nach durchgeführter Mobilisierung, war Timina im Badeorte Búdössár. Dort hörte er unter einem Fenster mehrere Geistliche sprechen. Darunter war auch dr. Peter Fabian, der folgende Aeusserung vor der Gesellschaft machte: „Siebenbürgen würde sich auch Rumanien anschliessen, aber die Haeresleitung hat genügend Verstand die besten Kräfte aus Siebenbürgen herauszuziehen. Mit den Zurückgebliebenen kann man gar nichts machen“.

Auf Grund dieser Aussagen hat das Honveddistriktkommando die Einleitung des Ermittlungsverfahrens gegen Pásztorj und dr. Fabian angeordnet.

Der Staatsanwalt in Szatmárnémeti hat mit der Durchführung der Erhebungen das Gendarmeriepostenkommando dortselbst, der Staatsanwalt in Des wieder den Polizeinhauptmann in Szamosujvár betraut.

Das gendarmeriespostenkommando meldete auf Grund von Zeu- genaussagen: 1. In Herbst des Jahres 1913 war gegen Pásztorj bereits eine Untersuchung (geleitet von 2 Gendarmierposten) anhangig, jedoch ohne Erfolg.

2. dass Pasztorj grossen Fremdenbesuch hatte, unter welchen möglicherweise auch Russen sein konnten.

3. Dass Pásztorj gegenwartig mehrfacher Millionar ist und es nicht eruierbar ist, woher das Vermögen stammt.

4. dass Pásztorj nach Aussage dreier Postbeamten in seinem Wohnorte nie von der Post Auslandische, speziell rusische Postsendungen erhalten habe. – (Dagegen zeigt der unter nr. 37 des Aktes befindliche

Ausweis des Postamtes in Bikszád, dass Pásztor in den Jahren 1898 bis 1900 13200 Kronen aus Leipzig und Prag erhalten hat.

5. dass Timina ein unverlässlicher, geldgieriger Mensch und Trinker sei, nur aus Rache gegen seinen Verwandten Pásztor aufgetreten sei, weil ihn eine erbetebe Geldunterstützung bei Pásztor nur mit 10 Kronen befriedigen musste.

Im Ermittlungsverfahren gegen Dr. Fabian erstattete der mit den Erhebungen betraute Polizeihauptmann folgende Meldung: Es konnte nicht klar gestellt werden, dass Fabian in dem Badeorte Búdössár sich aufhielt, doch erscheint es als wahrscheinlich.

Seine persönliche Überzeugung sei, wo er Fabian sehr gut kennt, dass die Fabian zugemutete Aussage er wirklich gebrauchte und damit zum Ausdruck bringen wollte, dass diese Bestrebungen der Rumänen aussichtslos waren und dass Fabian mit diesen Worten wahrscheinlich das anstrebte, seine Geistlichen vorläufig vor einer Agitation zurückzuhalten.

Nach Erhalt dieser vorgeschilderten Meldungen hat der Honvedanwalt mit den weiteren Erhebungen das Oberstuhlrichteramt in Avasujváros betraut (Kompetenz, weil Wohnort Pásztorys). Diese Erhebungen führte Oberstuhlrichter Szabolcs von Kállay durch.

In seiner ersten Meldung an die Honvedanwaltschaft gibt er an, dass in Laufe des Skismaprozesses (Marmárosszigeter-Prozess-Kobljukk u. Genossen) bei Pásztor eine Hausdurchsuchung durchgeführt wurde (durch das kgl. Ung. Bez. Gericht in Szinervaralja und durch die Grenzpolizeihauptmannschaft in Marmarossziget). Er bitet bezgl Akten.

Die Honvedanwaltschaft ersucht die Staatsanwaltschaft in Szatmárnémeti um die Akten in der Strafsache gegen Pásztor. Die genannte Staatsanwaltschaft verstandigt den Honvedanwalt, dass gegen Pásztor im Jahre 1913 kein Strafverfahren durchgeführt wurde.

In einer weiteren Mitteilung an den Honvedanwalt gibt der Oberstuhlrichter von Kállay an, dass der Landsturmmann Timina bei der Konfrontierung mit dem Sekretar des Pásztor in diesem jenen in bauerlicher Tracht gekleideten, glattrasierten Mann erkannte, von dem er in seiner ersten Aussage Mitteilung machte.

Der Name des Sekretars des Pásztor ist: Johann Pasztor.

Oberstuhlrichter von Kállay gibt in seiner letzten Mitteilung an den Honvedanwalt folgendes an:

Entgegen der Verstandigung des Staatsanwaltes in Szatmárnémeti hat er durch Zuschrift der Grenzpolizei in Marmarossziget

festgestellt, dass gegen Pásztorj eine Hausdurchsuchung durchgeführt wurde auf Ansuchen des Marmároszer kgl. Ung. Landesgerichtes und zw. Durch das kgl. Ung. Bezirksgericht in Szinérvárlja. Diese AKten sind bei der kgl. Tafel in Debreczen, die er selbst gesehen u. zw. Bei den sogenannten Skisma-Prozessakten erliegend. Jedoch nach der Aussage des Alexander Mezó, kgl. Landesgerichtsnotar (Lt. i. d. Res. Im 3 Honved – order 39 k.u.k Jnft. Rgt.) hat der Staatsanwalt Andreas Illés in Marmárossziget in Gegenwart des Grezpolizeirates in Mármarossziget Béla Ferenczy diese Aktenstücke, welche die Verbindungen des Pásztorj mit dem Grafen Bobrinski beweisen, so auch den Hochverrath des Pásztorj auf höheren Befehl ausgehoben.

Weiter gibt von Kállay an, dass der genannte Grenzpolizeirat, wie auch Grenzhauptmann Béla Jónás in einem Privstgesprach sich dahin ausserten, dass sie von der Schuld Pásztorjs überzeugt seien. Kállay gibt auch an, dass die Grenzpolizei in Mármarossziget gegen Pásztorj solche Beweise in Händen hatte, dass sie ihn verhaften wollte und nur deshalb Abstand nahm, weil das Ministerium des Aeusseren einschritt.

Schliesslich bittet von Kállay um diese ausgehobenen Akte. Auch gibt er noch an, dass in der ganzen Szatmár Gegend man überzeugt sei, dass gegen Pásztorj die Behörden darum nicht aufgetreten sind, weil die Beamten von Pásztorj erkaufte waren.

Die Grenzpolizei und die Staatsanwaltschaft von Marmárossziget meldeten abermals auf Ansuchen des Honvedanwaltes, der eine neuerliche Requisition auf Grund der Kállayschen Meldung verandlasste, dass weder der Grenzpolizeirat Béla Ferenczy, noch der Staatsanwalt Andreas Illés von solchen Beweisen Kenntniss hatten, welche geeignet waren, Pásztorj der Spionage zu überweisen.

Die Grenzpolizei teilt noch mit, dass die Hausdurchsuchung bei Pásztorj durch den Polizeikonzipist Erwin Eger, derzeit zugeteilt im kgl. Ung. Ministerium des Innern, durchegeführt wurde.

Der Honvedanwalt gab nun diese Mitteilungen der Grenzpolizei und Staatsanwaltschaft dem mit der Erhebung betrauten Oberstuhlrichter von Kállay bekkant.

Von Kállay machte darauf folgende Mitteilungen dem Honvedanwalt:

Andreas Illés und Béla Ferenczy als Amtschefs können auf die Requisition des Honvedanwaltes mit Rücksicht auf ihren Diensteid keine Aussagen machen und bittet er, dass diese und auch der vorhergenannte Gerichtsnotar Alexander Mezó von ihren Diensteid enthoben und als Zeugen unter Eid durch das Honvedgericht zu verhören waren.

Er Kállay teilt auch mit, dass die Spionagefalle in Ob. Ungarn-im Laufe des Feldzuges-die Folgen der skismatischen Umtriebe sind, welcher auch Pásztorly verdächtigt war.

Die Aktenlage anthalt noch ein Pamphlet des Journalisten Victor Aradi, welches gegen Pásztorly gerichtet ist und einen Teil seines Vorlebens enthalt.

Bemerkenswert ist in diesem Pamphlet die Anführung, dass der Autor Beweise dafür habe, dass Pásztorly die Skismatische Strömung unterstützte- wobei der Autor jedoch die Beweise selbst nicht anführt.

Ausser dem Vorstehenden ist der Aktenlage noch der Verdachtsmoment zu entnehmen, dass das St. Basilordensmitglied Klemens Gavris angibt, das sim Jahre 1900 Pásztorly vom Bikszáder Kirchturm das Kreuz abnehem liess und das skismatische Kreuz aufrichtete.

[...]

Alle diese genannten, von der Pflicht zur Wahrung des Dienst-und Amtsgeheimnisses entbundenen Personen waren sodann gerichtlich ale Zeugen zu vernehmen.

Wien, am 1 Febr 1915

Zobernig

41.

Orașu Nou. 2 februarie 1915. Judecătorul cercual Szabolcs Kállay către procurorul Tribunalului Militar din Kosice. Kállay raportează rezultatele investigației din comitatul Gömör, precum și rezultatele percheziției domiciliare a lui Árkád Pásztorly.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 76]

Elnöki 54/1914 szám

M[agyar] kir.[ályi] III Kerületi Honvéd
Parancsnokság Ügyészének!

Pécs

1081914 Ü sz[ám] alatt Pásztorly Árkád ellen vezetett nyomozási iratokat következő jelentésem mellett terjesztem be:

Pásztorly Árkád ellen közvetlen bizonyítékot jelen nyomozás sem eredményezett, azonban közvetett bizonyítékok vannak, melyek következők:

A vett megbízás értelmében miután az m[agyar] kir.[ályi] Belügyminisz[ter] Urtól segítség képpen detektíveket kértem azoknak kiküldése azonban a detektívek más féle való elfoglaltsága miatt megtagadtatott, január hó[nap] 14-én Szarvas István kihallgatásá végett lementem Losoncra. – Szarvas István ott nem lévén, Jamricska kihallgatása végett Peledre mentem, hol a főszolgabírónál jövetelem okát megmondva, kértem támogatásukat. – Sontag Zoltán t[á]b[ai] főszolgabíró ekkor előadta, hogy igen neki tudomása van róla, hogy Détén és Gesztete községekből többen járnak Pásztorihoz akik között, miként aki neki Iványi István járvány orvos bemondotta az van elterjedve, hogy azon egyéneket kik Pásztorihoz járnak a muszka invázió esetén az oroszok nem bántják, mert Pásztorival való érintkezés ettől megvédi. –

Sontagh bemondása szerint Iványi ezen fenti tényt egy gesztetei kiszállása után mondotta el neki, mikor egy járványos betegnél kint volt és az ott összegyűlt népektől hallotta. – Mivel Iványi időközileg Zomborba lett elhelyezve, a zombori rendőrkapitányságot Iványi kihallgatása végett megkerestem, ki azonban az „általános” iratcsomó 1 számú sürgönye szerint Iványi Zomborba ismeretlennek jelzete, így az kihallgatható nem volt. –

A feltűnés elkerülése végett Jamricska Jánost a 2 sz[ám] alatt csatolt Jegyzőkönyv igazolása szerint berendeltem Feledre, hol kihallgattam ki Szarvas Istvánnak elmondattakat előttem is fenntartotta, sőt Pásztorihoz járó és vele összeköttetésbe levő más Déténi és Gesztetei lakosokat is megnevezett. –

Ezek után a feledi kir.[ályi] járásbírószágtól ezen gyanus embereknel megtartandó házkutatásra 62-b 1915 sz[ám] végzést megkaptam, kiszálltam Détere és Gesztetére ahol a gesztetei és déténi iratcsomó házkutatási iratcsomó szerint 4 házkutatás és evvel függő nyomozást ejtettem meg. – Nevezetesen Balajiti Gáborné szül[etett] Holló Amáliánál Gesztetén, özv[egy] Csánk János Barnabásné szül[etett] Bálint Juliannánál Détéri és Bálint István házánál Gesztetén, s Bálint Jánosné valamint lánya Habudán Józsefné déténi lakosoknál. – Ezen házkutatásom eredménye lett az, hogy a Balajti Gábornál egy rejtéjes levelet míg Csánk János Barnabásnénál 9 gyanus és rejtéjes stílusban irt levelet találtam, melyek közül különösen a 4 számú levél a legsúlyosabb, amelyben az van írva „Az orosz kedves névnapra megemlékeztette mindnyájokat, akiknek meg lehetett mondani” – Ezen levél igazolása szerint tehát ők kik Pásztorival közvetlen összeköttetésbe vannak, igenis orosz érzelműek, és az oroszokhoz való szitással

foglalkoznak, de mind a 9 levél oly gyanus, oly különös stilben van írva azok lefoglalását a nyomozat érdekében annál is inkább szükségesnek tartottam, mert ezen levelek igazolása szerint, az ottani gócspontra Mucsonba van, még pedig annak vezetője Gadnai András és Divinszki Mária, mely utóbbi leveleit Hudák Jánosné született Gadnai Borbálával íratja. – Midőn én ezen Csánk János Barnabásné, valamint Balajti Antalnét kihallgattam, a levelek megmagyarázásra elfogadható okot felhozni nem tudtak és mindig csak a vallás háta mögé bujtak, de a rejtélyes szavaknak megmagyarázására nem nyilatkoztak. –

Ezekről a jegyzőkönyvet és a nyomozási iratokat külön-külön felirattal csatolom. – Hogy Pásztori Árkádnak a keze hová elnyulik, kitűnik még a geszteti nyomozási iratok 4 sz[ám] jegyzőkönyvéhez csatolt Fábri Ferenc ottani rom[ai] kath[olikus] lelkészhez Pungor Irén tanítónő jánosházai lakosnak írt leveléből, amelyben az van írva „a bikszádi szent embernek a titkáról lerázhatjuk a leplet”. –

Ezek után a mucsoni nyomozás megejtése végett Edelénybe mentem, ott is a főszolgabírótól információt szereztem, ki az általános iratcsomó közt 3 szám alatt jelzett jegyzőkönyvi bemondást tette. –

Mivel Gadnai András, Divinszki Mária és Hudák Jánosné munkálkodása már a geszteti nyomozás szerint igazolva volt, előterjesztésemre a feledi kir.[ályi] járásbíróság B – 127/1915 sz[ám] alatt a házkutatást elrendelte, és a Bánis Aladár főszolgabíró jegyzőkönyvi bemondása alapján ugyancsak elrendelte a házkutatást Dudás András csehipuszta-szendró-i lakosnál és Csóré János mucsoni lakosnál is. – Ezen házkutatások Gadnai Andrásnál, Hudák Jánosnénál, Csorba Györgynél és Csóré Jánosnál mint a jegyzőkönyvek is mutatják teljesen nemleges volt, ellenben Divinszki Máriánál találtatott egy czim-sorozat Galiciából továbbá a jegyzőkönyvhöz csatolt cyril betűs irat, melyet itt lefordítanom módomban nem állott így tehát annak tartalmát nem tudom.

A kihallgatások alkalmával úgy Gadnai, mint Divinszkiné, mint Hudák Jánosné az ő általuk Csánk János Barabásnéhoz írt levelekre érdemleges választ nem adtak, csak az lett igazolva és általuk elismerve, hogy igenis ők Pásztori Árkád tanyájára nagyon gyakran járnak ottan Vay Józsefné született Kiss Borbálával továbbá Himer Ignáczné Turvékonya Pásztori tanyai lakossal tartanak fennt szoros lexszust sőt mint azt a mucsoni tárgyalási jegyzőkönyv 11 sz[ám] alatt Hudák Jánosné vallomása is igazolja ezen rejtélyes leveleket egyenesen a Vay Józsefné utasítására és meghagyására írták. – Megállapítható ezekből

tehát, hogy míg a Déteri és Geszteti mozgalomnak Mucsonban lakó Divinszkiné az intézője, addig Divinszkiné Vay Józsefné Pásztori tanyáján lakó egyéntől kapja az utasítást. –

De a Gadnainak Timinával történt szembesítéskor igazolva lett, hogy a Timina által augusztus hó[nap] 9-én ismeretlennek jelzett szőke bajszu ember, Pásztorihoz jár és az Gadnai Andrásné együtt volt és a Sárközi állomáson együtt szálltak le. – Gadnai tagadja ugyan, hogy ő azon embert ismerné és a vonatról való leszállását is csak akkor ismerte be, midőn letartóztatással és ügyészséghez való bekísértetéssel fenyegettem meg, és akkor már ezen ismeretlen egyének Mária-Pócson való lakását is bemondotta, – de eztet meg erősítette a mucsoni 10 sz[ám] tárgyalási jegyzőkönyvben Divinszkiné is ki ezen egyén kilétéről Pócspetriben lakó Veres Máriát hozta fel mint bizonyosat aki ezen pásztor egyén személyazonosságát tudja és ismeri; – azonban Timinát én oda leküldtem onnan azzal jött vissza, hogy ezen egyén kilétéről ezen Pócspetriben lakó Veres Mária nem tud és akiket Veres Mária neki bemondott azokban ő a rejtéjes pásztor – jóllehet azokat ott felkereste – fel nem ismerte. –

Ezen nyomozás alapján szükségesnek láttam Pásztori Árkádnál ugyszintén a bent nála lakó alkalmazottainál, – mivel azok a Pásztori házába laknak – a házkutatást a szatmári kir.[ályi] törvényszék 17829/1914 sz[ám] végzése alapján megtartani, melyet a római II számmal jelzett iratcsomóba felvett jegyzőkönyv tanusága szerint január hó[nap] 27-én megejtettem, ott azonban kivéve a csatolt 20 d[a] r[ab] idegen nyelvű levelet, melyet nem értettem meg, mást gyanust nem találtam. Kikérdeztem a jegyzőkönyv ugy Himmer Ignácznét mint Vayné, valamint Pásztori Árkádot és Pásztor Jánost is, kik a bűnösségüket teljes tagadásba vették, sőt Vayné kijelentette, hogy őt Divinszky-nének semmiféle rejtéjes dolgokra utasítást nem adott. –

Hogy Pásztori Árkádnak ezen Déténbe és Gesztetén valamint Mucsonba észlelhető orosz pártoló mozgalomba van-e része ezen közvetlen bizonyíték mint a nyomozásból kitűnik nincsen, azonban az határozottan megállapítható, hogy ezen eszméket azok terjesztik kik ő vele összeköttetésbe állnak, – melyeknek főkolomposai Csánk János Barnabásné, Iványi Amáliei déteni illetve geszteti, Divinszkiné és Gadnai mucsoni lakosok. –

A III jelzett iratcsomóba van a kányaházai jegyző jelentése, valamint ugyaz ő mint gyakornoka Körmenydy Endre vallomás, mely szerint – igazolva van, hogy Pásztori tanyája körül január hó[nap] 21-én egy titokzatos repülőgép volt, mely repülőgépről a Pásztori Árkád

kihallgatásáról felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint Pásztori Árkád is tud. – Ezen repülőgép mostani megjelenése annál inkább gyanus, mert a III számmal jelzett iratcsomó közt levő Maxim Ágostonnal felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint már október hónapján is járt itt titokzatos repülőgép, melytől Mirisán Sándor kányaházi gör[ög] kat-h[olikus] lelkész tett említést Maxim Ágostonnak. –

Hogy a titokzatos egyén tényleg létezik újabb bizonyítékot szolgáltat erre Maxim Ágoston bikszádi rend-főnök jegyzőkönyvi vallomása ki ezen titokzatos embert már 1912-ben alföldi csikós ruhába látta megfordulni Pásztori tanyáján. – Én magam részéről a vizsgálatot befejezem, hacsak újabb megbízást nem kapok, mert én nekem nincs mód adva arra, hogy Gadnait és Divinszkinét ezen titokzatos ember bemondására kényszerítsem. – Nézetem azt, hogy amennyiben ezek déténi és mucsoni lakosok titokzatos volta a tőlük elvett levelek folytán igazolva van, ha katonaugyészség a letartóztatásba belemenne és őket letartóztatná ezen bizonyítékok alapján, valószínűnek tartom, hogy a vizsgálati fogság őket meg törné és teljes vallomást tennének, mely alapon vizsgálatot tovább lehetne folytatni. –

./ alatt csatolt utiszámlámat láttamozásával való ellátása végett megküldöm, – kérem azt visszaküldeni, hogy a bűnügyi költség terhére az elszámolható legyen.

Avasujváros, 1915 február 2-án.

Kállay
Főszolgabíró

42.

Székesfehérvár. 6 februarie 1915. Raport intern al Comandamentului Militar. După investigația judecătorului din Orașu Nou, se dispune internarea lui Pásztory și informarea ministrului de Război.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 85]

Másolat

K ü k Militarkommandó Kassa in Székesfehérvár:

M A Nr 3409

An den k ung Militaramvalt des Landwehrterritorialkomandos
Szfehérvár, am 6 febrüar 1915. Pécs.

Beiliegend wird mit Bezüg aüf die dortige G Z Ü 108/14 vom 30/

XII 1914 eine vom Oberstührlrichter in Avasujváros wieder Arkád Pásztorý eingelangte Anzeige mit der Bekanntgabe übermittelt, dass sich das Milkmdo in Gegenstände telegrapisch an das Armegruppe kommandó Pfhanzer Baltin um die Mitteilung gewendet hat, ab dort von dem fraglichen Flüge etwas bekaint sei und ob es sich um eine eigene MAschine handeln komte. Das Antworts telegramm, sowie ein zweites im Gegenstande vom Oberstührlrichter in Avasujváros eingelangtes Telegramm liegen gleichfalls bei. Bemerkte wird noch das die unter oben bezogener Geschäftszahl auher gelaugten Akten der Strafsache wider Pásztorý mit dem hierstelligen Berichte Pras Nr 51 vom 10/I 915 dem KM mit dem Antrage vorgelegt würden, betreffend Aüshebung einger wide den Penaunten graviereude Dokumente aus den Aktend es Prozesses ca Kabalyuk et cons sitens der k üng Regierung Informationen einzuholen. Segen die Belassung des Arkád Pásztorý in der Nöhe der militarischen Operationen liagen nach hierstelliger Aussicht ernstliche Bedenhen vor und es ware die Internierung und strenge Überwachung des Genannten dringend geboten, Über die getroffenen Verfügungen wohle auher die Mitteilchüng gemacht werden 4 Beihagen. Olvashatatlan aláírás. –

A másolat hitelélül:

Pécs, 1915 február hó 11én

Olvashatatlan aláírás
Honvéd ügyész

43.

Rosnyó. 9 februarie 1915. Episcopul romano-catolic de Rosnyó Lajos Palás către judecătorul cercual Szabolcs Kállay. Cere detalii despre implicarea credincioşilor din episcopia sa în cazul călugărului Pásztorý.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 88]

361 sz

Nagyságos Főszolgabíró Úr!

Minekután Nagyságod mult hó[nap] 17-ről Gesztetéről /Gömör v[ár]m[egy]/ irt nagybecsü sorai általam igen sokra becsült szíves figyelmességgel nekem, mint a gesztetei és détéri róm[ai] kat[olikus] hitközségek egyházi kérelmére híveimnek a Pásztorý Árkáddal való összeköttetéséről közelebbi felvilágosítással szolgálni kegyes leend,

van szerencsém Nagyságodat ezennel felkeresni oly bizodalmas kérelemmel hogy amennyiben az ügy természete megengedi és a hivatalos titoktartás sérelme nélkül megtehető, méltóztatsék főhatóságommal közölni azon momentumokat, amelyek – az eddigi vizsgálatból kiteszóleg – híveimnek tisztán vallás erkölcsi felfogását és életét a hírhedt görög pappal való összeköttetés révén veszélyeztethették. Erős ugyanis gyanum, hogy Pásztory Árkád a nép babonás kedélyvilágát minden módon kihasználni igyekezett gonosz céljai érdekében s e közben híveimet erkölcsiben és hitében alaposan megmételyezte.

A dolog kriminális vonatkozásai iránt nem érdeklődöm, mert hiszen ez hivatali hatásköröm teljesen kívül esik. Nagyon lekötelezne azonban Nagyságód, ha fent tiszteletteljesen tolmácsolt kéréseimre adandó szíves felvilágosításaival a hiterkölcsök felett való örökösében segédkezet nyujtani méltóztatnék.

Fogadja Nagyságód kiváló tiszteletem nyilvánítását, amellyel vagyok Rozsnyón, 1915, február 9.

Alázatos szolgája

Palás Lajos
Rozsnyói püspök

44.

Pécs. 10 februarie 1915. Procurorul Tribunalului militar din Kosice către judecătorul cercual Szabolcs Kállay. Judecătorul este însărcinat să ducă la capăt demersul de internare a lui Pásztory.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 84]

A m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd
kerület parancsnokának ügyésze

Ü 108/14 szám

Pásztory Árkád elleni ügyben értesítés

A tekintetes járási főszolgabíró urnak,
Pécs, 1915 évi február hó[nap] 10-én

Avasujváros

Értesítem a tek[intetes] czimet, hogy a m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd kerület parancsnoka, mint illetékes parancsnok az eddig lefolytatott előzetes megállapítások és a cs.[ászár] és kir.[ályi] kassai katonai parancsnokság hiteles másolatában csatolt véleménye

alapján szükségesnek látja hadműveleti szempontok figyelembe vételével Pásztory Árkád turvékonyai lakosnak sürgős internálását.

A m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd kerület parancsnokának rendeletére megkeressem ennélfogva, hogy Pásztory Árkádnak internálása és a katonai parancsnokság vezérkari osztálya véleményének megfelelő szigorú őrizet alá helyezése véget a szükséges intézkedések a legsürgősebben megtenni szíveskedjék. –

A folyó évi február hó 2án elnöki 54/1914 szám alatt kelt átiratához mellékelve volt utiszámlát és mellékleteit megkereséséhez képest visszazármaztatam. –

4 d[a]r[a]b melléklet. –

Olvashatatlan aláírás

Honvéd ügyész

45.

Orașu Nou. 11 februarie 1915. Prim-pretorul Péter Péchy către postul de jandarmerie din Călinești-Oaș. Poruncește supravegherea strictă a lui Pásztory până în momentul internării acestuia.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 83]

El 54/1914

M.[agyar] kir.[ályi] Járási csendőrőrmester

Avasujváros

Értesítem, hogy a kassai honvéd ügyész 11108/1914 számú távirati értesítésével Pásztory Árkád turvékonyai lakosnak szigorú felügyelet alá helyezése lett elrendelve.

Felhívom, hogy nevezetett lehetőleg feltűnés nélkül állandóan szigorúan ellenőrizve, különös súlyt helyezzen arra, hogy házában el ne hagyja, és ha netalán ilyen szándékot észlelne, őt további intézkedésig azonnal tartoztassa le [és] minden vele érintkező egyént igazolásra szólítandó fel.

Avasujváros 1915 évi febr[uár] 11.

Péchy

Főszolgabíró

46.

Budapest. 15 februarie 1915. Ministrul de Interne îi delegă pe detectivii József Pap și Vilmos Walter să îl asiste pe judecătorul Kállay în investigație.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 94.v.]

Benti ügyben bizalmas nyomozások teljesítésére Szatmár vármegyébe Papp József det[ektiv] kir.[ályi] tiszt[viselő] és Walter Vilmos határrendőrségi felügyelőt küldöm ki azzal, hogy szolgálatok megkezdése előtt az avasujvárosi járás főszolgabírójánál jelenttessenek s ennek utasításai szerint járjanak el.

Indulás 1915 II/15én du 9,35.

47.

Orașu Nou. 16 februarie 1915. Prim-pretorul Péter Péchy către cabinetul ministrului de Interne. Aduce la cunoștință decizia Tribunalului Militar de a-l interna pe Pásztor.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 129]

El 54/1914 szám

Távirat!
Belügyminiszter
Budapest

III-ik Honvéd kerületi Ügyészségnek 108/1914
Ü. Sz[ám] megkeresése „másolat”

Értesitem a tek.[intetes] czimet hogy m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd kerület parancsnoka mint illetékes parancsnok az eddig lefolytatott előzetes megállapításol és cs.[ászár] és kir.[ályi] kassai katonai parancsnokság hiteles másolatban csatolt véleménye alapján szükségesnek látja hadműveletei szempontok figyelembe vételével Pásztori Árkád turvékonyai lakosnak sűrűs internálását. A m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd kerület parancsnokának rendeltére megkeresem ennél fogva, hogy Pásztori Árkádnak internálása és a katonai parancsnokság vezérkari osztálja véleményének megfelelő szigorú őrizet alá helyezése végett a szükséges intézkedéseket legsürgetőbbben megtenni sziveskedjék.

Kérek ennélfogva az 1914 évi 50 tcz.10§-a értelmében intézkedést nevezett internálására. Véleményem szerint Pécsre a katona ügyészség székhelyére mint a hadszíntértől és mint saját működési körétől távoleső területre lenne legjobb nevezetett internálni. –

Avasujváros 1915 február 16. –
Főszolgabíró

48.

Oraşu Nou. 18 februarie 1915. Prim-pretorul Péter Péchy către procurorul Tribunalului Militar. Cere permisiunea ca detectivul József Papp, trimis de către ministerul de interne, să aibă acces la dosarul lui Árkád Pásztory.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 120]

Elnöki 54/1914 szám

M[agyar] kir.[ályi] Kassai III Kerület Honvéd
Parancsnokság Ügyészségének!

Pécs

108/1914 Ü.sz. átiratára hivatkozva amennyiben a m.[agyar] kir. [ályi] belügyminiszter úr Papp József államrendőrségi detektiv urat segékezés végett kiküldötte kérem neki az általam beküldött iratokat megtekintés és kijegyzés esetleges lemásolás végett még rendelkezésére bocsátatni. –

Kérem őt minden tekintetben támogatni. –
Avasujváros 1915 február 18. –
Péchy

főszolgabíró

49.

Nyíregyháza. 19 februarie 1915. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy către prim-ministrul István Tisza. Prim-ministrul a fost rugat să intervină în cazul Pásztory.

[MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 7.]

A HAJDUDOROGI PÜSPÖKTŐL

500 szám

1915

Nagyméltóságú Gróf, Miniszterelnök Úr!

Pásztory Árkád turvékonyai lakos hatósági őrizet alá helyezése s illetve ezen őrizet alól való felmentése tárgyában, a másolatban ide becsatolt előterjesztést intézem a honvédelmi miniszter urhoz.

Bizalomteljes s mély tisztelettel kérem Excellentiádat, aki a jelen zavaros viszonyok között mostanig is oly sok rágalmazóval szemben szerzett az ártatlanul meghurcolt gör[ög] kath[olikus] papságnak elégtételt, hogy Pásztory Árkád ügye iránt melegen érdeklődni s ugyanezt az egyéni boszu aknamunkája ellen megoltalmazni méltóztassék.

Fogadja Excellentiád kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Nyíregyháza, 1915 február 19.

Miklósy István
Hajdudorogi püspök

50.

Nyíregyháza. 19 februarie 1915. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy către ministrul Apărării. Episcopul își manifestă indignarea față de păzirea lui Pásztory cu jandarmeria.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 101]

A HAJDUDOROGI PÜSPÖKTŐL

500 szám

1915

Nagyméltóságú Bárá Miniszter Ur!

Pásztory Árkád nagybirtokos, turvékonyai lakos, aki földbirtokát, alapítványul, a magyar nemzeti nevelés céljára, a hajdudorogi

püspökségre hagyományozta, egy mai napon hozzám beérkezett jelentés szerint hatósági felügyelet alá helyeztetett. Lakását, melyből kimennie nem szabad, csendőrök őrzik.

A mai zavaros viszonyok között igen számos gör[ög] kath[olikus] pap hurcoltatott meg minden igaz ok és alap nélkül.

Szilárd meggyőződése, hogy a nevezett nagybirtokos, ki egyébként kolostoron kívül élő, szent bazilrendi szerzetes, egyéni bosszu áldozata.

Mély tisztelettel kérem ennélfogva Excellentiádat, méltóztatsék a nevezettnek ügyét lehető sürgősen megvizsgálatni s ártatlansága esetén miben nincs kétségem, a reá nézve eddig is mélyen diffamáló eljárást beszüntetni.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.
Nyiregyháza, 1915 február 19.

Miklós István
Hajdudorogi püspök.

51.

Budapest. 22 februarie 1915. Ministrul Apărării către ministrul de Interne János Sándor. Trimite mai departe scrisoarea episcopului de Hajdudorog.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 100]

Magyar királyi honvédelmi minister
2293 szám
Eln A/1915

Nagyméltóságu csikszentmihályi SÁNDOR JÁNOS urnak
belső titkos tanácsos, a Lipót-rend lovagja stb stb
magyar királyi belügyminister

Budapest

Budapest, 1915 évi február hó 22én

További illetékes elintézés céljából van szerencsém Nagyméltóságodnak tiszteletteljesen megküldeni.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.
A minister helyett:

Aláírás
Államtitkár

52.

Orașu Nou. 23 februarie 1915. Prim-pretorul Péter Péchy către detectivul József Papp. Primul, își arată scepticismul față de demersul ministrului de Interne de a trimite detectivi în condițiile date, punctând că aceștia ar fi fost mult mai utili la investigația din comitatul Gömör.

[MNL.BM.K.149–1915–3–746, f. 103]

Tekintetes Papp József rendőr felügyelő urnak!

Avasujváros

Midőn nyugtázom azt, hogy t[isztelt] czim és Walter Vilmos rendőr-felügyelő úr a Belügyminiszter Úr Ó excelentiája utasítására a Pásztorj Árkád elleni nyomozat foganatosítására jelentkeztek – egyben tudomására hozom, hogy a detectivet Belügyminiszter urtól a Pásztori Árkád ellen felségsértés büntette miatt Szarvas István által tett feljelentés nyomozatához kértem s a detectivok kiküldése és részvétele akkor lett volna actualis midőn Kállay t[á]b[ai] főszolgabíró úr ezen nyomozatot Gömör vármegyében megejtette. – Ó a nyomozatot saját erejéhez képest megejtván – felügyelő úr működését csak abban az esetben óhajtom továbbra is igénybe venni ha a nyomozati eredményeknek a kassai honvédegyészségnél történt megtekintése után, azokat a további nyomozatra alkalmasaknak tanálja, – s bizik abban, hogy ott kézen fekvő láncszemek alapján eredményes tevékenységet fejthet ki. –

Én a magam részéről ebben immár nem bizom – mert hiszen éppen a megejtett nyomozat s annak eredménye alapján Pásztori Árkádnál foganatosított házkutatás az eljárást és annak irányát a gyanusítottak előtt is világossá tette s kétségtelen vagy legalább is valószínű, hogy azóta eltüntettek minden nyomot a mely bűnösségüknek felderítésére vezethetne. –

Nézetem szerint itt a további teendő már a vizsgáló bíró feladata s az esetleges vallomások szolgálthatnak csak olyan adatokat – a melyek további és t[isztelt] czim bizatását képező nyomozatnak tám-pontokul szolgálhatnak. –

Mindenesetre megállapithandó lenne Pásztorinak a scizmatikus mozgalomban való szereplése, – azon galíciai egyéneknek a kikkel összeköttetésben volt megbízhatósága és ezen összeköttetés természete, – továbbá annak a bizonyos álöltözetű pásztor embernek kikutatása a kit Pásztorinál 1914 év augusztus 9-én Timina János 1912 évben pedig Maxim Ágoston zárda főnök látott. –

Hogy ez szükséges és érdemes e azt honvéd ügyészség – azt pedig, hogy lehetséges e t[isztelt] czim van hivatalba elbirálni. – Minthogy váratlanul el kellett utaznom – ez uton közlöm t[isztelt] czimmel álláspontimat. –

Avasujváros 1915 február 23-án.

Tisztelettel

Péchy Péter
Főszolgabíró

53.

Budapest. 24 februarie 1915. Prim-ministrul István Tisza către comitele Sătmarului Adorján Csaba. Cere detalii în legătură cu paza armată a lui Pásztory.

[MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 5]

Számjeles távirat
Csaba Adorján főispán urnak

Pásztory Árkád hatósági felügyelet alá helyeztetett. Ez ügyre vonatkozólag tájékoztató bizalmas jelentést kérek.

Tisza.

Budapest, 1915 feb[ruár] 24.

54.

Budapest. 24 februarie 1914. Ministrul de Interne János Sándor către comitele Sătmarului Adorján Csaba. Cere detalii în legătură cu paza armată a lui Pásztory.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 102.v.]

Távirat
Szatmármegye főispánjának!

Miklósy István hajdudorogi gör[ög] kath[olikus] püspök panasza szerint Pásztory Árkád turvékonyai nagybirtokos hatósági felügyelet alá helyeztetett s lakását melyről kimennie nem szabad csendőrök őrzik.

Felkérem Méltóságodat szíveskedjék jelenteni, hogy ezen intézkedés mi alapon s ki által rendeltetett el holott feb[ruár] 18-án 5869 sz a Méltóságodhoz intézett táviratban csak feltűnés nélküli felügyelet lett elrendelve.

Belügyminister

Budapest 1915 II/24

55.

Budapesta. 24 februarie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către prim-pretorul Péter Péchy. Se cer actele dosarului Pásztory.

[MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 431.v.]

Ad. 5869/1915

Főszolgabíró

Avasujváros

El. 54 szám alatt tizenhatodikán feladott távitatta érthetetlen táviratára felhívom, hogy Pásztory Árkád ellen kémkedés miatt indított nyomozásra vonatkozó összes iratokat alispán utján ide haladéktalanul terjesze fel.

Belügyminister

Bp. 1915 II/24

56.

Budapest. 24 februarie 1915. Secretar de stat din cabinetul ministerului Apărării către episcopul de Hajdudorog István Miklóssy. Cum ministerul Apărării nu a avut cunoștință de dosarul Pásztor, episcopul a fost anunțat că petiția pe care a trimis-o, a fost redirecționată către ministerul de Interne.

[GKPL I-1-a. 500/1915]

Magyar királyi
Honvédelmi minister
2293 szám
Eln a 1915

Méltóságos és főtisztelendő
Miklóssy István urnak,
A Ferencz József-rend lovagja, hajdudorogi
gör[ög] kath[olikus] sz kath püspök

Debrecen

Budapest, 1915 évi február hó 24-én

Folyó évi február hó[nap] 19-én 500 szám alatt kelt negybecsű soraira van szerencsém Méltóságodat értesíteni, hogy Pásztor Árkád ügye a honvédelmi ministeriumban ismeretlen lévén, azt a jelen szám alatt kelt átiratommal a m.[agyar] kir.[ályi] belügyminister urhoz küldöttem át illetékes elintézés végett, a hol az ügyből kifolyólag tárgylások már folytattattak.

Fogadja Méltóságod tiszteletem nyilvánítását.

A minister helyett
Államtikár

Hiteles másolatban közöltetik d[okto]r Fejes István szatmári ügyvéd urral további eljárás végett. Már[cius] 1.

57.

Budapest. 25 februarie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către comitele Sătmarului Adorján Csaba. Ministrul își manifestă neîncrederea în obiectivitatea cu care Pretura din Orașu Nou desfășoară investigația. Comitetele a fost rugat să dea informații cu privire la Péter Péchy și Árkád Pásztory.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 97.v.]

Szatmár vármegye főispánjának

Nagykároly

A honvédelmi Minister úr folyó évi február hó[nap] 3-án 24221/I. szám alatt közölte velem a kányaházai körjegyzőnek a főszolgabíróhoz tett és onnan a honvédelmi minister úr elé került jelentését, melyben Pásztory Árkád földbirtokos turvékonyai lakos van gyanusítva.

Ez átirat folytán a szükséges megfigyelések teljesítésére és a nyomozásban való segédkezésre 1915 évi február hó[nap] 15-én 746 res[ervált] szám alatt két detektívet küldöttem ki azzal, hogy a járás főszolgabírójánál jelentkezzenek és annak utasítása szerint járjanak el.

Miután azonban ezen ügyben a főszolgabírónak rendes szolgálati út mellőzésével ide közvetlenül küldözgetett távirati jelentései és egész eljárás azt a benyomást keltik, mintha az ügyet nem kezelné azzal a tárgyilagossággal, mely a nyomozó hatóságtól feltétlenül megkövetelendő, felkérem Méltóságodat, szíveskedjék megállapítani, hogy főszolgabíró Pásztory Árkáddal szemben eddig mily intézkedéseket rendelt el és foganatosított és minő gyanú okok alapján?

Szíveskedjék egyuttal Pásztory Árkád egyéniségéről, eddigi magatartásáról is tájékoztatni, különösen abból a szempontból, hogy ezek alapján nevezett kémkedéssel gyanusíthatónak látszik-e? Jelentését ide sürgősen felterjeszteni szíveskedjék.

Budapest, 1915 évi február hó[nap] 25-én.

58.

25 februarie 1915. Detectivul József Papp către ministrul de Interne János Sándor. Trimite un raport cu datele cercetării întreprinse.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 108]

M.[agyar] kir.[ályi] Belügyministerium Vc határrendőrségi alosztályának detektív testülete
Szám 746 res 1915

Jelentés

Budapest 1915 február hó[nap] 25-én

Pásztori Árkád turvékonyai lakos ellen kémkedés gyanuja miatt folyamatba tett ügyben tisztelettel jelentem a következőket:

Vett utasítás szerint a nyomozás megejtésé végett jelentkeztem az avasujvárosi járás főszolgabírójánál, ettől a nyomozásra utasításokat kértem és kértem információkat azon gyanús körülményről, melyek arra engednek következtetni, hogy Pásztori kémkedik. A főszolgabíró Úr azt mondta, hogy nincs itt kémkedés, hanem inkább olyan hazaárulás féle államellenes bűncselekmény; kértem tehát erre adatokat, és utasításokat. A főszolgabíró Úr azt mondta, hogy a Pásztori elleni ügyben a mármoroszi schizmatikus ügyből kell kiindulni, ebben reá kompromitáló adatok voltak, de magasabb politikai szempontokból ezeket, az iratok a bűnügy iratai közül kiemelték, azt nem ismeri, – utasított, hogy kérjem ezen titkos iratokat és abból kiindulva vegyem fel Pásztori ellen a nyomozást. Kijelentette egyben a főszolgabíró Úr, hogy amennyiben ezeket az iratokat meg nem kapom, – nem lehet Pásztori ellen nyomozni, – mert ők máskülönben Pásztori ellen a nyomozást a legalaposabban bevezették és megejtették. – mindent megtettek ez ügyben, – én egyebet nem csinálhatok, mint újból kikérdezném azokat az embereket, akiket ők már jegyzőkönyvileg is kihallgattak. A főszolgabíró Úr azt mondta, hogy amennyiben ezeket az iratokat meg nem kapom, nincs értelme a további nyomozásnak. –

Pásztorinál. – Kállay t[á]b[ai] főszolgabíró házkutatást tartott, – de ez eredményre nem vezetett, – mint velem közölte azért, – mert a házkutatás során Pásztori előtte kijelentette, hogy Vásárhelyi orsz. [ágos] Tanácsos Úr útján értesülve volt arról, hogy nála házkutatást fognak tartani. Őrizetbe vett, ugyan Kállay főszolgabíró Úr több levelet, de ezek csak a Pásztori kuruzslásaira vonatkoznak és a legkisebb gyanut sem keltik arra, hogy Pásztori kémkedne.

Pásztori tényleg foglalkozik – hogy így fejezzem ki magam – kuru-zslással hozzá mesze helyekről járnak emberek, és ezeket sok esetben jól megfizetteti. –

Pásztori és Péchy főszolgabíró gyűlöletes ellenségek oly annyira, hogy most Pásztori a főszolgabíró ellen egy rágalmazási, és két becsületsértési pert tett folyamatba. –

Péchy főszolgabíró Úr előttem különben kijelentette, hogy addig nem nyugszik, míg Pásztorit erkölcsileg tönkre nem teszi. –

Péchy és Kállay főszolgabíró Urak valóssággal besügerálták maguknak azt, hogy Pásztori kém, hogy Pásztori hazaáruló és hogy gazember.

Én a nyomozást az ő utasításaik szerint le nem folytathatom, mert itt nem pártalan hanem elfogult emberek adnak utasítást és mindenképpen azt akarják, hogy Pásztori bűnügye legyen megállapítva.

Én a további nyomozást csak a főszolgabírótól teljesen függetlenül ejthetném meg, – de ismerve az ügyet, mást nem eredményezhetne mint azt, hogy Pásztori nem kémkedik, – sem vallási üzelmei nincsenek összefügésben államellenes cselekményekkel.

Pásztori a mozgósítás elrendelése óta lakásából csak kétszer távozott el és akkor is magán ügyi elintézése céljából csak Szatmárra járt, tehát hol mikor és milyen katonai adatokat közölhetne az ellenséggel?

Nincs gyanus körülmény, mely arra engedne következtetni, hogy Pásztori kémkedne, de az iratokat a pécsi honvéd hadbírósnál áttanulmányoztam és abból az állapítható meg, hogy Pásztori nem állami, de kisebb közügekkel sem foglalkozik.

A főszolgabíró tényleg a legszélesebb körben a legnagyobb eréllyel folytatta be Pásztori ellen a nyomozást, – de minden igyekezet dacára nem tudott sem terhelő, sem gyanus körülményeket felfedezni, a honvéd ügyészséghez tett jelentései, melyeket tisztelettel mellékelek igazolják azt, hogy a főszolgabíró mindent megtett ez ügyben, – de az ő feltevésin, az ő reá tett benyomásokon kívül más gyanús körülmény nincs, és állandóan azt feszegeti, hogy már a szizmatikus ügyben volt Pásztori kompromittálva, de a kormány magasabb politikai szempontból nem engedte azt nyilvánoságra hozni, és mellett állandóan érvel a hadbíróshoz tett jelentéseiben is, – bárha ez az ügy ma már jogerős bírói ítélettel nyert befejezést – a Pásztori részéről. –

Pásztori ellen a főszolgabíró a nyomozást onnan indította meg, hogy egy Timina János nevű gépész – jelenleg honvéd népfelkelő – 1914 év augusztus 9 a tanyán egy embert látott, ki egy másikkal

beszélgetett és midőn elváltak, Timina odament az előtte ismeretlen pásztorhoz, a mikor ez azt mondta neki hogy „ég a föld a magyar alatt.” –

Timina egyik egyént sem ismerte, mégis ráfogta, hogy ez a pásztor egy orosz kém volt, ki akkor Pásztoritól kellett jöjjön és ott valami titkos dolgokat beszéltek meg.

Én kikérdeztem Timinát, – ki Pásztorinak távoli rokona – és mivel régebben segílyt kért tőle – de nem kapott – haragszik Pásztorira.

Timina, – ki hogy a háboruból szerencsésen kijusson – detektív szolgálatra vállalkozott és mindjárt előált Pásztori kémkedéseivel a mikor a gyanut ezen ismeretlen pásztorral való találkozásából merítette, – és ezen kapott az avasujvárosi főszolgabíró és megindította Pásztori ellen kémkedés miatt az eljárást, – sőt ezen a lényegtelen dologon – mondhatni Timina hazugságain elindulva, már bevonta a katonai hatóságokat is, és jelenleg azt akarja kivinni, hogy ha már a Pásztori letartóztatásához elegendő ok nincs, legalább, mint gyanus és veszélyes egyént onnan internáltassa.

Timina, kit ez ügyben – mivel az ő jelentéseiből indult ki Pásztori elleni eljárás – alaposan kikérdeztem és megforgattam, reám azt a benyomást tette, hogy egy hazug szélhámos ember, – semmi szín alatt sem szavahihető, és a célja az, hogy itthon maradjon, – ne küldjék a harctérre, ezért ilyen alaptalan dolgokkal áll elő, és vezeti félre a hatóságokat.

Azt a névtelen feljelentést, mely az ügyet a Vásárhelyi tanácsos Úr nevével akarja összefüggésbe hozni tisztelettel mellékelem, egyszersmind jelentem, hogy a főszolgabíró bizalmasan közölte velem, hogy Pásztori egyizben párt politikai célokra háromszázezer koronát adott, továbbá a házkutatásnál talált egy Adorján ministeri tanácsos által az elmúlt évben Pásztorihoz intézett levelet, melyben 240 ezer korona ellenében pápai grófságot eszközölnek ki részére, – továbbá, hogy az anyakönyvi osztálynál egy ministeri oszt.[ály] tanácsos ur 80 ezer koronával tartozik neki, – és a főszolgabíró ebben leli magyarázatát annak, hogy Pásztorit a skizmatikus ügyben volt szerepléséből is kizárták és nem sürgették, hogy ebbe a hazaárulási perbe bevonassék.

Ezeket hallva szükségét láttam annak, hogy jelentésemben erre kiterjeszkedjek.

Tisztelettel jelentem, hogy a magam részéről – amint az ügyet ismerem, a nyomozás további folytatásának nem látom semmi célját, és értelmét, ammenyiben a nyomozás folytatása rendeltetnék el, tisztelettel kérek utasítást.

A csatolt iratokat hivatalos használatra vettem magamhoz a főszolgabíró urtól. – Ami a repülőgép megjelenését illeti, Kállay főszolgabíró úr kijelentette, hogy ő már a tanukat jegyzőkönyvileg is kihallgatta. A további nyomozás újabb adatokat nem eredményezhet, azonban ő azt hiszi, hogy annak nincs komoly alapja, mást, mint ő megállapított, meg nem állapíthatnak a nyomozás újabb megejtése szükségtelem. –

Papp József

M.[agyar] kir.[ályi] határrendőr kir[ályi] tisztt.[viselő]

59.

Wien. 26 februarie 1915. Indicații date Comandamentului Militar cum să continue cazul.

*Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált
4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.*

K.u.K MilKmdo KASSA derzeit in Székesfehérvár
Wien, am 26 Februar 1915.

Die mit Bericht v. 10 Janner 1915, Pras. Nr. 51, vorgelegten, Akten in der Strafsache wider Árkád Pásztorj warden mit dem Auftrage ruckgemittelt, zur Ergänzung des Verfahrens nachstehende Verfun-gen zu veranlassen:

1. Durch die zuständige Postdirektion erheben zu lassen, ob Pásztorj vom Jahre 1897 bis zur Mobilisierung in Jahre 1914 aus dem Auslande Geld erhielt, von wo und wie viel.

2. Festzustellen, ob Pásztorj gegen Viktor Aradi wegen des Pamphletes ein gerichtliches Strafverfahren angestrengt hat und mit welchen Erfolg.

3. Den kgl. Ung. JustMinister zu ersuchen, dass von der Pflicht zur Wahrung des Dienst und Amtegeheimnisses entbunden werden: der Staatsanwalt Andreas Illés in Mármarosziget, der Gerichtsnotar Alexander Mező in Debreczen und der Bezirksrichter Dr. Aurel Lengyel in Budapest. (Letztgenannter aus dem Grunde, da dem Evidenzbureau d. Gastbs., aus vertraulicher Quelle bekannt ist, dass derselbe ebenfalls Angaben zu vorliegendem Straffalle machen kann).

4. Den kgl. Ung. Minister des Intern zu ersuchen, dass von der Pflicht zur Wahrung des Dienst und Amtsgeheimnisses entbunden

werden: Der Grenzpolizeirat Béla Ferenczy und der Grenzpolizeihauptmann Béla Jónás in Máramarossziget so wie der Grenzpolizeikonzipist Erwin Eger, welcher dermal als Hptm. i. D. Res. Bei der polit. Abteilung des Festungs Kmdos, in Petrovaradin eingerückt ist.

5. Die unter 3) u. 4) gennnten von der Pflicht zur Wahrung des Dienst und Amtsgeheimnisses entbundenen Personen sodann gerichtlich als Zeugen zu vernehmen.

Die Ausforschung der im dortigen Bericht erwähnten Dokumente hat das kgl. Ung.

Justizministerium über Ersuchen des KM. bereits verfügt, und werden diese Dokumente gegebenenfalls dem Milkmdo von hier aus zucommen.

Pro Domo:

Laut im kurzen Wege eingeholter Auskunft befinden sich beim Min d. Aussern keine auf diese Angelegenheit bezughabenden Akten und fand auch seitens sieses Ministeriums keine Intervention in dieser Angelengenheit statt.

Bei der mündlichen Besprechung im k. u. JustizMin. U. Im k. U. Min. Des Innern, erklärten die beiden Herr Minister, dass sie gegen die Entbindung der in Rede stehenden Zeugen von der Pflicht zur Wahrung des Amtsgeheimnisses nichts einzuwenden haben u, diesbezüglich gestellten Ansichten Folge geben werden. Der als Zeuge zu vernehmende Grenzpolizei Konzipist Erwin Eger ist dermal als Hpt. i. D. Res. Bei der polit. Abteilung des FestungKmdos in Petrovaradin eingerückt.

Weiters hat der Hr. Kgl. U. Justizminister die Oberstaatsanwaltschaft in Debreczen angewiesen, eventuell bei der Staatsanwaltschaft in Máramarossziget vorhandene Akten über eine bei Pásztory vorgenommene Hausdurchsuchung dem KM einzusenden.

60.

Pécs. 26 februarie 1915. Procurorul Tribunalului Militar din Kosice către judecătorul cercual Szabolcs Kállay. Se decide internarea cetățenilor János Pásztor, Ignáczné Himmer și Vayné.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 91]

A m.[agyar] kir.[ályi] kassai honvéd ker parancsnokának ügyésze

Ü: 108/14 szám

Pásztor János, özv.[egy] Himer Ignáczné és özv.

[egy] Vayné elleni ügyben intézkedés

A tekintetes járási főszolgabíró úrnak
Pécs, 1915 február hó[nap] 26-án

Avasújváros

Értesítem a t[isztelt] címet, hogy a m.[agyar] kir.[ályi] kassai honvéd kerület parancsnoka, mint illetékes parancsnok az eddig lefolytatott előzetes megállapítások és a cs.[ászár] és kir.[ályi] kassai katonai parancsnokság vezérkarai osztályának azon véleménye alapján, hogy a foganatosított házkutatások alkalmával lefoglalt levelek tartalma gyanus tartalmuk megmagyarázására adott felvilágosítások el nem fogadhatók, végül tekintettel arra, hogy a Pásztory Árkádhoz zárandóklókkal és a külvilággal az érintkezést és összeköttetést Pásztor János, özv.[egy] Himer Ignáczné és özv.[egy] Vayné tartják fen, ugyanazon okokból, melyek Pásztory Árkád internálását szükségessé tették, a most említett Pásztor János, özv.[egy] Himer Ignácznl és özv.[egy] Vayné turvékonyai lakosnak internálást is szükségesnek látja.

A m.[agyar] kir.[ályi] kassai honvéd kerület parancsnoka mint illetékes parancsnok rendeletére megkeressem ennél fogva, hogy nevezetteknek a hadjárat végéig terjedő internálása iránt a szükséges intézkedéseket sürgősen megtenni szíveskedjék.

Olvashatatlan aláírás
Honvéd ügyész

61.

Carei. 26 februarie 1915. Telegramă. Comitele Csaba Adorjan către cabinetul ministrului de interne. Informează că prim-pretorul Péter Péchy a acționat în cazul Pásztory pe cont propriu.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 143]

438 eln belügyminister t

„ss nagykaroly 1, -3155 26 26 420 – s
1068 res szamra jelentem hogy avasujvarosi foeszolgabiro nevezett turvekonyai lakos saját feleloesegere tudomasom es meghagyasom nelkuel helyezte hatosagi feluegyelet alla.

Allitolag birosagi felhivasra.

Focispan.

62.

Orașu Nou. 27 februarie 1915. Telegramă. Prim-pretorul Péter Pechy către cabinetul ministrului de interne. Informează cu nu poate trimite actele anchetei deoarece au fost trimise deja Tribunalului Militar.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 441]

sss avasujvaros 158 31 27 11/45

5869 szamu tavirati rendeletre jelentem hogy pasztori aarkaad elleni – nyomozati iratok pecsett a romai 3 – honved kerulet uegyesze-neel vannak azok ez okbol be nem terjeszthetem

Foeszolgabiro

63.

Carei. 27 februarie 1915. Telegramă. Comitele Csaba Adorján către cabinetul ministrului de interne. În document se susține că prim-pretorul Péter Péchy a acționat la porunca Tribunalului Militar.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 144]

Számjeles távirat

Érkezett 1915 február hó 27én éjjel 2 úrakkor

Szám 441 eln.

Feladatott: Nagykároly.

1068 res számára az avasujvárosi főszolgabíró jelentése szerint Pásztori Árkád a 3-ik honvédkerületi ügyész 108 szám megkeressése alapján szigoruan őrizet alatt tartandó.

Főispán.

64.

Tur. 28 februarie 1915. Árkád Pásztory către ministrul de interne István Sándor. Cere ca din partea ministerului să vină un reprezentant neutru, care să judece atât cazul de spionaj, cât și modul în care prim-pretorul a anchetat cazul.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 145-147]

Nagyméltóságu Belügy Minister Úr!
Kegyelmes Uram!

Mint egyszerű gör[ög] kath[olikus] szerzetes kezdettem meg az életet, s igyekeztem a magam választotta pályán magamnak tisztességes nevet szerezni.

Ezelőtt 25 évvel jöttem Szatmár vármagyébe, mint a bikszádi zárda főnöke. Mindenki elismeri, hogy a zárdát megmentettem adósságaitól, megtisztítottam és a román lakta vidéken csak magyar szó hangzott falai közt s környezetem magyar volt.

Mindig munkálkodtam s Isten kegyelméből némi vagyonra is tettem szert, melyet csak mint reám bizott letéteményre tekintettem és soha sem mutavta, magamra nem költve, azon törtem fejemet, hogy e gyűlő vagyont hova fordicsam úgy, hogy ez az Isten és a magyar haza javát egyenlően munkálja.

Ez a gondolat lett minden szenvedéseim külforrása! Mihelyt vagyonra tettem szert, felettes hatóságom a maga belátása szerint akarta azt felhasználni s midőn és másképp akartam a felett rendelkezni, megindult ellenem a hajsza. El kellett hagynom a kolostort s mint magán ember éltem, bár az ellenem folytatott fegyelmi egyházi eljárásból oly érintetlen becsülettel kerültem ki, hogy papi működésemet egy napra sem voltak képesek felfüggeszteni.

Szatmár megyében az én politikai meggyőződéseim ismét bajt hozott reám, mert mint megingathatlan szabadelvű párthit a legnehezebb kúzdelmek közé sodort ezen egy időben erős ellenzéki kerület s hiába lettek az akkori ellenzékiek idővel kormánypártiak, akkori bukásaikat nekem tulajdonítják s ma sem feledik.

Istenbe vezetett bizalommal mindig reménykedtem egy jobb időben, mely be is köszönteni látszott a hajdudoroghi gör[ög] kath[olikus] püspökség fellállításával. Lelkesedéssel üdvözöltem ez [...] ⁴⁷⁰ elfelejtettem minden szenvedéseimet, mert aggály nélkül adhattam vagyonomat ezen magyar püspökségnek minden biztosítékot megtalálva, hogy az Isten és a magyar haza céljait egyenlően fogja munkálni.

Mindőn alapítványomat már megtettem a volt szerzetes hatóságom reményt vesztett, hogy vagyonomat megszerezhesse, rég eltemetett, megczáfolt vádak özöne jelent meg ellenem a hirlapokban, a szerzetesi rend perrel támadott meg, de mindennél fájdalmasabban esett az, hogy a helyi közigazgatás, melynek ismerni kellett életemet, ellenem fordult s ezzel igazolni látszott az ellenem emelt vádat.

E járás főszolgabírája, Péchy Péter, hivataloskodása kezdetén jóakarattal tanusított irántam s nemcsak gyakori vendége volt házamnak, de gyakran nyilvánosan értékükön felül is méltatta érdemeimet, – később az a kívánsága volt, hogy a halmi-bikszádi h.é. vasutára, melyben ő érdekelve volt, irjak alá 74000 s az ő kőszénbánya vállalatában vegyek részt 100000 koronával. Én üzleteket sohasem kötöttem s így ezekbe sem mentem bele s köztünk a viszony mindig hidegebb lett, majd tudomásomra jutott, hogy vagyoni gyarapodásomat idegen pénznek tulajdonítja s engem orosz kémkedéssel gyanusít s ez irányban kutatásokat végez.

Engem ez nem izgatott, sőt még örvendtem hogy kutatásai alapján meggyőződik ártatlanságomról s a mármarosai ruthén per idején meg-ejtett házkutatást is így fogtam fel s azt hittem hogy annak eredménye megszünteti a gyanut s nekem nyugalmas életet biztosít.

⁴⁷⁰ ilizibil

A főszolgabíró ellenséges indulata azonban erősebben éreztette magát velem s midőn három, minden községből távol fekvő tanyámon az általa már engedélyezett fegyvertartási engedélyt visszavonta s én újra folyamodtam azal az indokolással tagadva meg, hogy mint hazafiság tekintetében gyanus egyén a fegyvereket hazaellenes célokra használhatom. –

Megvallom e jogtalan gyanusításra először életemben elvesztettem türelmemet s egy hozzá intézett levélben tiltakoztam a főszolgabíró azon eljárása ellen, hogy egy jelentéktelen ügyből kifolyólag, minden védelemtől elütve engem a hazaárlulás nagy bűnében marasztaljon el, ezt az eljárást és a hivatali kötelesség határát érintőnek mondtam s felhívtam a főszolgabírót, mint a járás rendőrfőnökét, kinek a járás minden lakosáról adatainak kell lenni, hogy ha honáruló vagyok, tegye meg kötelességét, valamint azt is szemére vetettem, hogy minden üldöztetésem oka a vasúti és bányászati hozzájárulás megtagadása.

Levelmemnek egyéb következménye nem volt, mint az, hogy a főszolgabíró úr egy jelentést tett az alispán urhoz, melyben elismerte a pénzre vonatkozó vádat, de kijelenti hogy azok által ő nemzetgazdasági eredményeket akart elérni s nem ez az oka ellenséges viselkedésének, hanem honáruló voltom s ezenfelül még egy csomó rágalommal illet, egyebek közt embereknek lábalól eltételével is megvádól. Ezen jelentését egy példányban saját aláírásával is ellátva nekem megküldötte, melyért én színér-váraljai kir.[ályi] járásbiróságnál bűnpert indította, hogy alkalma legyen vádjait igazolni.

Megvallom hogy azt hittem, hogy az általa is elismert pénzkérdés miatt alispán úr elrendeli ellene a fegyelmi eljárást, azonban ez nem történt meg, sőt a megidézésre nem jelent meg, a járásbiróság hosszú időn keresztül nem juthatott az alispáni hivatalban levő iratokhoz, mert ez idő kellett a főszolgabírónak, hogy az általa felárlított honárulás vádjának gyanuját ellenem legalább megállapíthassa, illetőleg volószínűvé tegye.

Kegyelmes Uram! Csak egy minden tekintetben tiszta lelkű ember volt képes eddig szóltanul tünni azt az életet, melye enyém volt több mint félesztendeje. Folytonos rendőri felügyelet alatt állottam, titkos rendőrök kerülgettek s látogattak hozzám. Nem panaszkodtam, kutasson tetszése szerint, de midőn veletlenül tudomásomra jutott, hogy újra házkutatást rendelt el a most Pécszet székellő hadbiróság, ezt ilyen időben oly szégyennek tartottam, hogy a hadbirósághoz jelentést tettem, melyben feltártam a köztem és a főszolgabíró közt fennforgó viszonyt s ez a házkutatás elmaradt. –

Azonban a hajsza nem szűnt meg s ez évben január 27-én rajtam ütöttek 40 csendőrrel s Kállay Szabolcs t.[iszti] főszolgabíró a házkutatást megtartotta házban, pinczében, padláson, kalapácsokkal kongatva a falakat, de a t.[iszti] főszolgabíró úr kijelentése szerint teljesen eredménytelenül. A vizsgálat után néhány napig nyugodtan állott be, de már február 12-én beállított a csendőrörs hozzám s kijelentette, hogy lakásomról letartóztatás terhe alatt nem távozhatom, és mindenkiel kivétel nélkül csak a csendőrség jelenlétében érintkezhetek.

Ez intézkedés állítólagos oka, hogy orosz léghajó jelent meg a vidéken, mely levelet dobott le számomra. E levél sehol sincs s különös, hogy azt a léghajót nem látta senki a csendőrség sem tud róla semmit, talán a katonai hatóságnak van tudomása róla, de ennek és nem járhatok utána.

Kegyelmes Uram! Azt hiszem ennyi zaklatást szótlánul tűrve, nem fogja Nagyméltóságod nehézményezni, ha végre egyenesen Nagyméltóságodhoz fordulok panaszommal s kérem Nagyméltóságodat, hogy az itt előadott tények s az én helyzetem megvizsgálására küldjön ki egy itt teljesen idegen, pártalan egyént, méltóztassék bármily irányban és mérvben személyemre is kiterjeszteni a vizsgálatot. Tétessék vizsgálat tárgyává az ellenem folytatott vizsgálatok, kutatások hosszú sorozata, mely igazolni fogja, hogy ha egy személyi bűn terhelne, az már régen bebizonyítva volna.

Kérem a vizsgálatot sürgősen azért is, hogy e nehéz időben, midőn annyi szegény éhező lelt és lel menedéket nálam, ne lehessen ez újabb vád ellenem s egyuttal szerzen meggyőződést Nagyméltóságod arra is, hogy egyházi viselkedésemről, valamint egész jelememről méltóztassék a szamos-ujvári és a hajdu-dorogi püspök ő Méltóságaitól felvilágosítást kivánni, egyszóval mindent megtudni és megvizsgáltatni, mert nem akarom hogy tett alapítványom az utókor előtt a hazaárulás nagy bűnének vérdíja gyanául tűnjék fel s mert óhajtom hogy számomra még hátra levő néhány évemet békében élhessem le a szabad magyar házában.

Kérésem ismétellése után maradtam
Nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Pásztori Árkád
Turvékonyai lakos

65.

Satu Mare. 28 februarie 1915. Comitele Sătmăruului Csaba Adorján către secretarul de stat din cabinetul ministrului de interne Gusztáv Perényi. Anunță punerea sub supraveghere a lui Pásztor și intenția Tribunalului Militar de a-l interna.

[*MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 442*]

Érkezett 1915 évi február hó 28-án delelőtt 2 órakor.
Feladatott: Szatmár-Németi

Pásztor Árkád ellen avasi főszolgabíró szóbeli jelentése szerint február 11-én pécsi honvédkerületi ügyészség megkeresésére fogantatosította a szoros felügyeletet. Hadügyi részről egyenesen internálását követelték.

Főispán

66.

Satu Mare. 28 februarie 1915. Comitele Sătmăruului Csaba Adorján către prim-ministrul István Tisza. Anunță punerea sub supraveghere a lui Pásztor și intenția Tribunalului Militar de a-l interna.

[*MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 6*]

Számjeles sürgöny
Ministerelnök úr
Budapest

Érk Szatmárról, 1915 évi február hó 28-án d.u. 2 ó.

Feladott: 1915 II/38 d.e. 11 ó.

919/res számra pótlólag jelentem, hogy Pásztor Árkád ellen avasi főszolgabíró szóbeli jelentése szerint február 11-én pécsi honvédkerületi ügyészség megkeresésére fogantatosította a szoros felügyeletet. Hadügyi részről egyenesen internálását követelték.

Főispán

67.

Budapest. 28 februarie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către comitele Sătmarului Adorján Csaba. Comitele a fost chemat de urgență la Budapesta, pentru a discuta cazul Pásztory.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 96]

Számjeles távirat
Csaba Adorján főispán
Nagykároly

Kérem Méltóságodat a Pásztory-ügy megbeszélése végett lehetőleg azonnal Budapestre jönni sziveskedék.

Budapest, 1915 február 28.

Belügyminister.

68.

Budapest. 28 februarie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către vicecomitele Sătmarului Aladár Ilosvsay. Péter Péchy și Szabolcs Kállay vor fi puși sub anchetă disciplinară. Vicecomitele a primit sarcina de a conduce investigația și, deopotrivă, să preia și continuarea cazului Pásztory.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746. ff. 133.v–137.v.]

1093

Szatmár vármegye alispánjának
Nagykároly

Az avasujvárosi járás főszolgabírója 1914 évi szeptember hó[nap] 18-án 54 eln[öki] szám alatt szabálytalanul közvetlen idetett jelentésében azt kérte, hogy az időközben megszökött Pásztory Árkád turvékonyai lakos ellen kémkedés gyanuja miatt indított nyomozással, mellyel a királyi ügyészség a bikszádi csendőrörsöt bizta meg, a mellé beosztott Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabíró bizassék, s hogy a szatmári királyi ügyészséget ez irányban megfelelőleg utasítsam. –

A főszolgabírót e jelentésére 1914 évi szeptember hó[nap] 23-án 4883 res.[ervált] szám alatt értesítettem, hogy a bünvádi perrendtartás 83 és 84 §-ai értelmében a nyomozást a királyi ügyészség rendeli el s ő intézkedik arra nézve is, hogy a nyomozás vezetésével ki bizassék meg, ennél fogva kérelmének eleget nem tehetek. –

Utasítottam továbbá, hogy jelentéseit jövőben a vármegye alispánja útján terjessze fel. –

A főszolgabíró 1914 évi október hó[nap] 5-én 54. eln[öki] szám alatt most már a hadbíróság 157 számú megkeresésére hivatkozva, két detektív azonnali kiküldetését kérte. –

Tekintettel arra, hogy a távirati felterjesztésből annak sürgősségét kellett vélelmezni, e közvetlenül előterjesztett kérelemnek eleget tettem s egyik határrendőrségi polgári biztost azzal rendeltem ki, hogy a főszolgabírónál utasítások végett jelentkezzék. –

A kiküldött polgári biztos a nyomozást a főszolgabíró irányítása mellett megejtette, s mivel a nyomozás Pásztory bűnösségének igazolására adatokat nem szolgáltatott, erről jelentését a főszolgabírónak megtéve, ide bevonult. –

A főszolgabíró mellé beosztott Kállay t[á]b[ai] főszolgabíró 1914 október hó[nap] 22-én a kassai honvédelmi ügyészség átíratára hivatkozva táviratilag kérte tőlem hogy Pásztory Arkád elleni nyomozási ügyben, amennyiben értesülése szerint ennek kémkedésére vonatkozólag a máramarosszigeti határrendőrkapitányságnál, a máramarosszigeti királyi ügyészségnél a debreczeni főügyésznél nyomozati iratok vannak, azokba beletekinthessen. –

A máramarosszigeti határrendőrkapitány megkérdezése után, ugyancsak a kapitányság útján távbeszélőn értesítettem nevezett t[á]b[ai] főszolgabírót, hogy a kapitányságnál Pásztoryra vonatkozólag iratok nincsenek, – s hogy a királyi ügyészségeknél levő iratok betekintésének engedélyezése végett forduljon ezek vezetőjéhez, s ha kérelmének teljesítését megtagadnák, az igazságügyminister urhoz. –

Az ügy újabb folyományaként a honvédelmi minister úr 1915 évi február hó[nap] 3-án 24221 szám alatt közölte velem a kányaházai körjegyzőnek a főszolgabíróhoz tett és annak a honvédelmi minister úr elé került jelentését, melyben Pásztory Arkád ismét kémkedéssel van gyanúsítva. –

Ez átírat folytán a szükséges megfigyelések teljesítésére 1915 évi február hó[nap] 15-én 746 res.[ervált] szám alatt két határrendőrségi polgári biztost küldöttem ki azzal, hogy a járás főszolgabírójánál jelentkezzenek és annak utasításai szerint járjanak el. –

1915 évi február hó[nap] 16-án a főszolgabíró ismét távirati jelentést tett ide, melyben a kassai harmadik honvéd kerületi ügyészség 108 számú megkeresésére való hivatkozással Pásztory [...] ⁴⁷¹

⁴⁷¹ ilizibil

E jelentésre 1915 évi február hó[nap] 18-án 5869 számú rendelettel Szatmár vármegye főispánja utján úgy intézkedtem, hogy Pásztory Árkád feltűnés nélkül rendőri felügyelet alatt tartassék. –

1915 évi február hó[nap] 24-én Miklóssy István hajdudorogi gör[ög] kath[olikus] püspöknek a honvédelmi minister urhoz intézett s annak illetékesség okából hozzám áttett átiratát vettem, mely szerint a főszolgabíró Pásztory Árkád lakását, melynek nevezetnek nem szabad, csendőrökkel őrizteti, s hogy meggyőződése szerint Pásztory egyéni boszúból vonatott eljárás alá. –

Szatmár vármegye főispánját 1915 évi február hó[nap] 24-én 1068 res.[ervált] számú rendelettel jelentéstételre felkérvén, az nyert megállapítást, hogy a főszolgabíró a kassai honvédugyészség 108 számú átirata folytán a nélkül, hogy az általa kért utasításomat bevárta volna, az abban jelzett szigorú felügyelet alatt tartás iránt intézkedett.

A főszolgabírónak ezen ügyben a rendes szolgálati út megkerülésével ide küldözgetett távirati jelentései és azon eljárása, hogy bár egyetlen elfogadható bizonyítékot sem szerezhettek be, ismételten intézkedett a már eredménytelen nyomozás felújítása iránt, már az elősoroltak alapján is azt a benyomást keltették, mintha ez ügyet nem kezelné azzal a tárgyilagossággal, mely a nyomozó hatóságogtól feltétlenül megkövetelendő; az 1915 évi február hó[nap] 25-én beérkezett polgári biztos jelentés és az ahhoz csatolt iratokból pedig megdöbbenéssel vettem tudomást arról, hogy Kállay Szabolcs t[á] b[ai] főszolgabíró 1914 évi november hó[nap] 4-én 157 szám alatt s 1914 évi december hó[nap] 19-én 54 eln[öki] szám alatt a kassai honvédkerület ügyészségéhez intézett átiratában nemcsak Pásztory Árkád ellen emeli minden kellő alap nélkül a kémkedés és hazaárulás súlyos vádját, hanem Illés Andor máramarosszigeti királyi főügyészt, Ferentzy Béla magyar királyi határrendőrtanácsost, iratok eltüntetésével, Ilosvay Gusztáv magyar királyi határrendőrségi főnökhelyettest a Pásztoryra vonatkozó iratok elrejtésére vonatkozó utasítással vádolja. –

Érthető megdöbbenéssel vette továbbá tudomásul a polgári biztos jelentésből azon képtelen vádaskodásokról, melyek szerint nevezett t[á] b[ai] főszolgabíró Vásárhelyi Gyula ministeri osztálytanácsost, azzal gyanúsítja, hogy a tervezett házkutatásról Pásztory Árkádot értesítette, s ezért maradt az eredménytelen, továbbá, hogy dr. Péchy Péter főszolgabíró minden alap és bizonyíték nélkül állítja, hogy Pásztory 300000 koronát adott választási célokra a kormány politikai

érdekből Pásztorit védelembe vette, hogy Adorján nevü ministeri tanácsos Pásztoryhoz levelet intézett, melyben 240000 korona ellenében pénzért pápai grófságot megszerzését helyezte kilátásba részére és hogy a belügyministerium anyakönyvi osztályában beosztott egyik ministeri osztálytanácsos 30000 koronával nagyobb összeggel adósa Pásztorynak, s mind ez okokból az ellene indított nyomozások támogatásában részesült. –

E könyelműen oda dobott vádak, a főszolgabíró egész eljárása, s Pásztory mai napon vett kérelme folytán, melyben ügyének megvizsgálását, súlyos vádakkal illetve Péchy Péter főszolgabírót, maga is kéri, azt látszanak tanusítani, hogy a főszolgabíró továbbra megnyugvással meg nem bizható, s hogy eljárása szintén a legszigorubb vizsgálatot teszi szükségessé. Vizsgálatot igényel továbbá Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabíró azon szabálytalan eljárása is, hogy a Pásztory Árkád elleni nyomozás folyamán naponta őt meg nem illető 40 k[o]r[ona] napidíjat számított fel s eljárása költségében a megbízó katonai hatóságtól 1600 k.[oronát] követell. Felhivom ennél fogva alispán urat ez ügyre vonatkozó itteni összes iratok megküldése mellett, hogy ez ügyet személyesen, úgy Pásztory Árkád ellen emelt kémkedés vádja, mint Péchy Péter főszolgabíró és Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabíró eljárását illetőleg tegye vizsgálat tárgyává. –

Abból a célból, hogy a vizsgálat, melynek soronkívüli, szigorú, pártatlan és minden irányban alapos lefolytatására különös súlyt kell helyeznem, gyorsan megejtendő legyen, intézkedtem, hogy a székesfővárosi államrendőrség egy tisztviselője megfelelő számú polgári biztossal alispán urnak rendelkezésére álljon, s azok ott mielőbb jelentkezzenek. –

Értesitem, hogy ez ügyben eljáró összes rendőri és kozigazgatási tisztviselőket a hivatalos titok megtartása alól felmentem, s így ezek tanukként leendő kihallgatásának mi akadályja sincs. –

Értesitem, hogy az igazságügyminister urat az ez ügyben eljáró birói tisztviselőknek a hivatalos titok megtartása alóli felmentése iránt egyidejűleg megkerestem s elhatározását annak idején alispán urral közölni fogom. –

Megkerestem a kassai honvédügyészséget, hogy nincs észrevételem az ellen, ha a vizsgálat egész folyamára kiküldött tisztviselője szintén jelen lenne s ott a vizsgálatot katonai szempontból irányítána, miért is felhivom alispán uratm hogy nevezett ügyészséget /: jelenlegi székhelye Pécs /: a vizsgálat megkezdéséről értesitse. –

Végül értesitem az alispán urat hogy a vizsgálat költségei tárcám

terhére, a felterjesztett utiszámlák alapján, a költségvetés „nyomozási költségek” rovatán fognak elszámoltatni. –

Budapest, stb. –

69.

Budapest. 28 februarie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către comitele Sătmarului Csaba Adorján. Comitele este rugat să urmărească cu atenție ca ancheta vicecomitelui să fie una corectă și nepărtinitoare.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 137.v.]

Szatmár vármegye alispánjának
Nagykároly

Szatmár vármegye alispánjához intézett rendeletem másolatban való megküldése mellett felkérem Méltóságodat, hogy egyrészt Pásztory Árkád ellen kémkedés gyanúja miatt, másrészt dr. Péchy Péter főszolgabíró és Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabíró ellen, szabálytalan és kifogásolható eljárásuk miatt elrendelt vizsgálatot saját hatáskörében figyelemmel kísérni s intézkedni sziveskedjék, hogy az soronkívül, pártatlan szigorúsággal és minden irányban teljes alapossággal végeztessék. –

Budapesten, stb.

70.

Budapest. 28 februarie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către procurorul Tribunalului Militar. Prezintă scrisoarea episcopului Miklóssy, care consideră cazul o răzbunare personală, anunță începerea anchetei împotriva funcționarilor din Orașu Nou și cere un reprezentant al Tribunalului Militar care să asiste în demararea anchetei.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 137.v.–138.v.]

Kassai honvédkerületi ügyészségnek,

Pécs

Utalással az avasujvárosi járás főszolgabírójához intézett 108/1914 számú megkeresésére, értesitem az ügyészséget, hogy a főszolgabírónak ez ügyben tett felterjesztésével majdnem egyidőben érkezett Miklóssy István hajdudorogi gör[ög] kath[olikus] püspöknek a

magyar királyi honvédelmi minister urhoz intézett, s onnan illetékeség okából hozzám áttett beadványa, melyben Pásztory Árkádot személyes bosszu áldozatául tünteti fel. –

Bár az élém terjesztett iratok is azt látszanak igazolni, hogy Pásztory bűnösségére vonatkozólag eddig nemcsak bizonyítékok, de alapos gyanuokok sem merültek fel, mégis az ügyészség előterjesztett kívánságához képest úgy intézkedtem, hogy Pásztory a hajdudorogi gör[ög] kath[olikus] püspök meghallgatása mellett a hadszíntértől távolabb városba vagy községbe internálássék, mindaddig, míg az ügyében megindított eljárás befejezést nyer. –

Megdöbbenéssel láttam azonban, hogy az ez ügyben eljáró főszolgabíró illetve t[á]b[ai] főszolgabíró, ahelyett, hogy konkrét bizonyítékokat beszerezni igyekeztek volna, az ügyészségnek küldött átíratokban minden alapot nélkülöző képtelen gyanúsításokkal illeték az ez ügyben eljáró tisztviselőket, s ezért eljárásuk megvizsgálását is elrendelnem kellett. –

Midőn ez ügyben Szatmár vármegye alispánjához intézett rendeletemet másolatban közlöm, értesitem egyszersmind az ügyészséget, hogy a vizsgálat minden irányában alapos lefolytatása érdekében nincs észrevételem ha a vizsgálatnak katonai szempontból leendő irányítása végett, egyik tisztviselőjét Szatmár vármegye alispánjának távirati értesítésére kiküldene.

Kérem továbbá, hogy az ügyészségnél levő s Pásztory Árkád kémkedési ügyére vonatkozó összes adatokat velem közölni sziveskedjék, hogy a vizsgálatnak ezen adatok alapján való megtartására nézve, szintén intézkedhessem. –

Budapesten, stb. –

71.

Budapest. 28 februarie 1915. Ministrul de interne János Sándor către ministrul Justiției. Cere ca judecătorul Andor Illés și consilierul Béla Ferenczy să fie absolviți de jurământul de tăcere, pentru a putea fi audiați.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 138.v.–139]

Igazságügyministernek,

Pásztory Árkád turvékonyai lakos ellen felmerült gyanuokok, illetve az avasujvárosi járás főszolgabírója és Kállay szabolcs t[á]b[ai]

főszolgabíró ez ügyben tanusított eljárásnak megvizsgálása tárgyában Szatmár vármegye alispánjához intézett rendeletemet másolatban oly kérelemmel küldöm meg Nagyméltóságodnak, hogy amennyiben a főszolgabírónak a kassai magyar királyi honvédkerületi ügyészséghez 1914 december hó[nap] 19-én 34/1914 szám alatt intézett átirata szerint a máramarosszigeti schimatikus pör ügyiratai közül a Pásztory Árkádra vonatkozó terhelő iratokat Illés Andor királyi főügyész és Ferenczy Béla határrendőrtanácsos felsőbb utasításra kiemelték, s erről Mező Sándor debreczeni királyi törvényszéki jegyzőnek is tudomása van, oly célból, hogy e nyilván alaptalan gyanúsítás tisztázható legyen, sziveskedjék nevezett tisztviselőket a hivatali titoktartás kötelezettsége alól felmenteni s őket vallomástételre utasítani. –

Szives elhatározásról mielőbbi értesítést kérek. –

Budapesten, stb.

72.

Budapest. 28 februarie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către căpitanul Poliției capitalei. Cere detectivi pentru a asista în cazul Pásztory.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 139–139.v.]

Székesfővárosi államrendőrség főkapitányának.

Irándó a IV kiadmányból felhívással küldöm meg Méltóságodnak, hogy a vizsgálatot teljesítő vármegyei tisztviselő segédletére nyomozásban gyakorlatott rendőr tisztviselőt és két polgári biztost kirendelni sziveskedjék. –

A rendőrtisztviselő a vizsgálat vezetőjének irányítása mellett arra törekedjék, hogy ez ügyben a pártatlan, szigoru és minden részletre kiterjedő eljárás mellett a teljes igazság kideríttessék. –

A kiküldetés időpontjának meghatározása végett sziveskedjék távbeszélő útján Szatmár vármegye alispánjával érintkezésbe lépni, s a megtörtént kiküldetéséről ide jelentést tenni. –

A rendőrtisztviselő által ez ügyben tett jelentést kérem annak idején hozzám felterjeszteni. –

Értesitem végül Méltóságodat, hogy a kiküldetés költségei tárcám terhére a „nyomozási költségek” rovatán, az annak idején felterjesztendő utiszámlák alapján fognak elszámoltatni. –

Budapesten, 1915 évi február hó 28-án.

73.

Budapest. 1 martie 1915. Prin telefon. Ministrul de Interne János Sándor către comitele de Szabolcs Dezső Ujlasussy. Prin intermediul comitelui, episcopul de Hajdudorog a fost rugat să îl „invite” pe Pásztory în curtea episcopală, unde să fie internat

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 141]

Távbeszélő útján adott felhívás.

Belügyminister kéri Ujfalussy Dezső Szabolcs vármegyei főispánt arra, hogy Miklóssy István hajdudorogi gör[ög] kath[olikus] püspökkel utalással ennek a m.[agyar] kir.[ályi] Honvédelmi Minister Urhoz 1915 évi feburár hó 19-én 500 szám alatt intézett megkeresésére közölje Pásztori Árkád internálását illetve szigoru őrizet alá helyezését a kassai honvédkerületi ügyészség 108 szám alatt az avasujvárosi főszolgabíróhoz intézett megkeresésével kérte.

Tekintettel arra, hogy Pásztori Árkád kémkedéssel van gyanusítva melynek elbirálása jelenleg a honvédhadbiróságok hatáskörébe tartozik, bár rendelkezésre álló iratok szerint Pásztori Árkád ellen elfogadható bizonyíték eddig fel nem merült, a megkeresés éppen Pásztori érdekében is figyelmen kívül nem hagyható.

Az internálást legalkalmasabban úgy lehetne megoldani, ha a püspök Pásztorit Nyiregyházára a püspöki udvarba meghívná s lehetővé tenné, hogy itt, esetleg általa kijelölendő más községben, vagy városban, kiméletes és feltűnés nélküli módon rendőri felügyelet alatt tartassék.

Kéri a püspök válaszának közlését.

Leadta: 1915 évi III/1 déli 12 orakor. Sándor János belügyminister.

Felvette: Ujfalussy főispán.

74.

Budapest. 1 martie 1915. Prin telefon. Comitele de Szabolcs Dezső Ujfalussy către ministrul de interne János Sándor. Episcopul de Hajdodorgs-a arătat dispus să îl primească pe Pásztor în curtea sa, însă cere ministrului să mai cumpănească decizia. Călugărului de 77 de ani i-ar cădea greu o astfel de lovitură.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 141.v.-142]

Távbeszélő jelentés

Ujfalussy Dezső Szabolcs vármegye főispánja, az előző távbeszélőn leadott felhíváshoz jelenti, hogy Miklóssy István gör[ög] kath[olikus] püspökkel Pásztori internálási ügyében értekezett.

Miklóssy Pásztori Árkádot készséggel elfogadja, s bármikor udvarában elhelyezni kész, mégis tisztelettel kéri a belügyminister urat, hogy tekintettel arra, miszerint Pásztori Árkád 77 éves elagott ember, ki különben is nagy gazdaságot vezet, melynek vezetése jelenleg annál inkább terhes, mert cselédei nagy részét hadba vitték, méltóztassék újabb megfontolás tárgyává tenni, hogy a Pásztori internálása – valamely érdeket egyáltalán szolgálhat-e, s kéri azt lehetőleg mellőzni, annyival is inkább, mert az internálás Pásztorinak minden esetre érzékeny anyagi kárával és meghurczolatásával járna.

Leadta: Ujfalussy főispán

Felvette: br. Perényi államtitkár

Budapest 1915 évi március hó 1-én d.u. 2 o.

75.

Budapest. 1 martie 1915. Secretarul de stat Zsigmond Perényi către comitele de Szabolcs Dezső Ujfalussy. I se transmite episcopului că durata internării nu va depăși 8-10 zile.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 142]

Válasz

Ifj. br. Perényi Zsigmond belügyi államtitkár felkéri Ujfalussy Dezső főispánt, hogy ismételten lépjen érintkezésbe Miklóssy István gör[ög] kath[olikus] püspökkel s világosítsa fel, hogy itt röbid időre, körülbelül 8-10 napra szóló internálásról van szó, mert Pásztori

kémkedési ügyének soronkívüli megvizsgálása iránt egyidejűleg az intézkedések megtételére.

A püspökkel való újabb megbeszélés után távbeszélőn jelentést kér.

Leadta: br. Pernényi Zsigmond államtitkár

Felvette: Ujfalussy főispán

Budapest, 1915 évi III/1-én d.u. 2 orakor.

76.

Budapest. 1 martie 1915. Comitele de Szabolcs Dezső Ujfalussy către secretarul de stat Zsigmond Perényi. Episcopul de Hajdudorog a fost de acord să îl primească pe Pásztory.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 142-142.v.]

Ujfalussy Dezső nyiregyházi főispán távbeszélőn közli, hogy Miklóssy püspök szívesen látja Pásztory Árkádot, de nincs módjában őt magához rendelni, mert nem tartozik fennhatósága alá és különben is levélküldés ma nehézségbe ütközik. –

Ezért a püspöknek az volna a kérése, hogy lehetőleg a főispán útján kiméletesen értesítsék Pásztory arról, hogy Nyiregyházára menjen. –

Leadta: Ujfalussy főispán

Felvette: br Perényi államtitkár.

Budapest, 1915 évi március hó 2-án d.e. 11 óra 55 perckor.

77.

Budapest. 2 martie 1915. Ciornă. Comitele Sătmăruului Csaba Adorján trebuie să îi comunice lui Pásztory decizia de a fi internat la Nyiregyháza.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 142.v.]

R.U.

Csaba Adorján Szatmár vármegye főispánja, ki a magyar királyi belügyministeriumban ifj. br. Perényi Zsigmond államtitkárnál 1915 évi március hó[nap] 2-án jelentkezett, felkérte, hogy Pásztory Árkád Nyiregyházára leendő internálása iránt intézkedjék, nevezetesen hozza tudomására, hogy ügyének eldöntéig ott kell maradnia,

hol Miklóssy István gör[ög] kath[olikus] püspöknél ki őt udvarába meghívta tartózkodhassék. –

Nyiregyházára őt a legnagyobb kimélettell az általa kijelölt szolgabíróval kísértesse el, s Ujfalussy Dezső szabolcsmegyei főispánt a felügyelet alatt tartás iránt keresse meg. –

Budapesten 1915 III 2-án.

78.

Pécs. 11 martie 1915. Procurorul Tribunalului Militar Béla Hudák către ministrul de Interne János Sándor. Enumeră motivele pentru care Comandamentul Militar din Kosice și ministrul de Război din Viena, consideră utilă internarea lui Pásztory.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 155–155.v.]

A m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd kerület parancsnokának ügyésze. Pécs. Ü. 108/14 szám.

Pásztory Árkád elleni ügyben értesítés.

A Nagyméltósgu m.[agyar] kir.[ályi] belügyminister urnak
Pécs 1915 évi márczius hó[nap] 11-én.

Budapest

Pásztory Árkád elleni ügyben folyó évi márczius hó[nap] 2-án 1093/res szám alatt kelt átirata folytán értesitem Nagyméltóságodat, hogy Pásztory ellen az eljárás részben Timina János, részben Szarvas István feljelentése folytán indult meg.

Az ezen feljelentések folytán lefolytatott nyomozás során kihallgatott tanúk vallomása és házkutatások alkalmával lefoglalt levelek tartalma alapján a cs.[ászár] és kir.[ályi] kassai katonai parancsnokság vezérkari osztálja, melynek véleménye a m.[agyar] kir.[ályi] honvédelmi minister úr ismételten, legutóbb 1914 évi deczember hó[nap] 26-án 19802/el. – 15-a szám alatt kibocsájtott rendelete értelmében kikérendő, azon véleményt nyilvánította, hogy Pásztory Árkádnak internálását szükségesnek tartja, mert a lefoglalt levelek tartalma és Pásztory magatartása gyanús. Hadügyminister úr folyó évi február hó 26-án 243/4-I-sz. alatt el is rendelte, hogy megállapíttassék, miszerint Pásztory 1897-től az általános mozgósítás elrendeléséig kapott-e s mily összegű pénzt a külföldről, hogy Pásztory Árkád Aradi Viktor ellen az 1913 évben „Az általános egyenlő titkos választójog

országos szövetsége” kiadásában megjelent „Magyar kulturképek” című pamflet reá vonatkozó része miatt a sajtópert megindította-e s az mily befejezést nyert, – hogy a scismatikus per elnevezése alatt ismeretes Kabalyuk és társai elleni bünper iratai beszereztesse nek, hogy a hivatalos titoktartás kötelezettsége alól Nagyméltóságod által már felmentett és az Igazságügyminister úr Ő Nagyméltósága által is felmentendő tanuk arra nézve, merültek-e fel az említett bünper előkészítő stádiumában Pászotyval szemben is terhelő adatok, kihallgattassanak.

Mindezen, valamint azon utóbb megállapított körülmény, hogy Pásztory tanyája felett folyó évi január havában egy ellenséges repülőgép keringett, kétségtelenül igazolják, hogy a Pásztory ellen folyamatban levő eljárásnak, noha az őt terhelő büncselelkmény még nem is specialisálható, mély és indokolt alapja van és véleményem szerint az avasujvárosi járás főszolgabirája és tiszteletbeli szolgabirája ez ügyben kifejezett tevékenysége katonai szempontból nagy horderejűnek és fontosságúnak bizonyulhat.

Timina János és Szarvas István feljelentését és a cs.[ászár] és kir. [ályi] kassai katonai parancsnokság vezérkari osztályának említett véleményeit úgy a repülőgép ellenséges voltát tanusító közlését hiteles másolatban mellékelem.

6 drb melléklet.

Hudák
Honvéd ügyész

79.

Carei. 12 martie 1915. Convorbire telefonică. Comitele Sătmarului Csaba Adorján către dr. Lajos Magyary. Anunță că prim-pretorul Péter Péchy a fost suspendat din funcție. Ancheta va fi continuată de vicecomitele Aladár Ilosvay. Cere lămuriri în legătură cu internarea lui Pásztory.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 152]

Telefonbeszélgetési jegyzék.

Hívó fél: Csaba Adorján főispán

Hívott fél: dr. Magyary Lajos s. fogalmazó

Beszélgetés ideje: 1915 évi márczius hó 12 d.u. 12 óra 30 p.

Főispán közli, hogy az avasi járás főszolgabiráját Péchy Pétert a

közigazgatási bizottság állásától felfügesztett. Az alispán vizsgálat megtartására helyszínére kiszáll.

Főispán kérdést intéz továbbá az iránt, hogy Pásztory Árkád internálása sürgős-e? Felhatalmázást kér arra, hogy amennyiben a br. Perényi államtitkár úr által a tegnap telefon megbeszélésük alkalmával Pásztory ellszállításához ígért budapesti államrendőrségi tisztviselő rövidesen meg nem érkezik, úgy nevezett egy ottani tisztviselő kíséretével szállíttattassa el.

80.

Budapest. 12 martie 1915. Telegramă. Ministrul de Interne János Sándor către comitele Sătmarului Csaba Adorján. Îi cere comitelui să facă pașii necesari ca Pásztory să fie internat în cel mai scurt timp.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 153.v.]

Számjeles távirat

Főispán

Nagykároly

Pásztory internálása vizsgálat megkezdetvén már most szükséges. Államrendőrségi tisztviselő alispánhoz intézett és Méltóságoddal is közölt rendelet értelmében nem Pásztory kísérésére hanem kizárólag vizsgálat és nyomozás körüli segédkezésre küldetik tehát kiseretül ottani tisztviselő küldendő.

Belügyminister

Budapest 1915 III/12.

81.

Bixad. 14 martie 1915. Telegramă. Árkád Pásztory către cabinetul ministrului de interne. Invocă probleme de sănătate și cere anularea internării.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 167]

Bikszadfueroe 70 50 1/6

Foesipan rendeletevel szolgabiro megjelent hogy engem nyiregyhazai foespanhoz kiserjen betegen talalt. Kerem nagymeltosagodat az engem meltatlanul megalazo rendelet megvaltoztatasa s lekhekyem

valo maradhatas megengedni barminoe szigoru feluegyelet alatt mert jelenlegi egeszegi alapotom mellett s 77-evemel ket ejjeli utazast nem vagyok képes elviselni. Pasztori arkad bikszadi lakos.

82.

Budapest. 15 martie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către comitele Sătmarului Csaba Adorján. Cere ca Pásztory să fie consultat de un medic pentru a verifica starea acestuia de sănătate.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 168.v.-169]

1395

Számjeles távirat

Főispánnak

Nagykároly

Pásztory Árkád ide intézett távirata szerint oly beteg, hogy egészségének veszélyeztetése nélkül utat Nyiregyházáig megtenni állítólag képtelen. Felkérem ennek alapján sziveskedjék őt tiszti orvossal megvizsgáltatni s ha állapota az utazást tényleg nem engedi meg, jelenlegi tartózkodási helyén kiméletes felügyelet alatt meghagyni mindaddig míg egészségi állapota utazást megengedi.

Belügyminister

Bp 1915 III/15

83.

Budapesta. 15 martie 1915. Căpitanul Poliției de Stat către ministrul de Interne János Sándor. Au fost delegați pentru a pleca în Țara Oașului consilierul László Sándor, împreună cu detectivii Hugó Kálmár și Antal Brinda.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 170]

A budapesti m.[agyar] kir.[ályi] államrendőrség főkapitánya

2256 eln. sz.

fk. 1915

Nagyméltóságú magyar királyi
Belügyminister Úr!

Hivatkozással folyó évi március hó[nap] 2-án 1093 res. szám alatt

hozzám intézett rendeletére, mély tisztelettel jelentem, hogy Pásztory Árkád elleni ügyben Szatmár vármegyében teljesítendő nyomozás végett f[olyó] hó[nap] 12-én dr. Sándor László r.[endör] tanácsost küldtem ki Kálmár Hugó és Brinda Antal detektivekkel. –

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését. –

Budapesten, 1915 március hó[nap] 15-én.

Főkapitány

84.

Orașu Nou. 15 martie 1915. Declarația judecătorelui cercual Szabolcs Kállay dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 272–283.v.]

Jegyzőkönyv

Felvétetett Avasujvároson 1915 márczius hó[nap] 15-én az avasujvárosi járási főszolgabirói hivatalban az alábbi ügyben:

Az eljárást vezető alispán közölte Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabiróval a m.[agyar] kir.[ályi] Belügyminiszteriumnak 1915 évi márczius hó[nap] 2-án 1093 res.[zervált] sz.[ám] alatt kelt leiratát és felhívta nevezettet, hogy adja elő részletesen a Pásztory Árkád turvékonyai lakos ellen kémkedés gyanuja miatt lefolytatott nyomozás minden részletét időrendi sorrendben.

Felhívására Kállay Szabolcs az alábbiakat adja elő: A szatmárvármegyei avasi járási főszolgabirói hivatalnál 1914 július 16 óta teszek szolgálatot. Ezt megelőzőleg abban a járásban sohasem voltam, sőt a vidéken sem jártam. Ezt azért bocsátom előre, hogy ezen időt megelőzőleg Pásztory Árkád turvékonyai lakost nem ismertem, vele személyesen soha nem találkoztam, csak hirtől halottam létezéséről. – A főszolgabirói hivatalunknál ketten vagyunk dr. Péchy Péter jár.[ási] főszolgabiró és én, kívülünk még egy járási őrnök, egy járási számvevő és egy napdijas kisasszony van. – A járás területén felmerült bűnügyek kinyomozását és a kihágási ügyeket én végzem. Dr. Péchy Péter főszolgabiró a nyomozási ügyekben nem folyt be. Természetesen egyes fontosabb ügyekben az érdemlegesebb intézkedésekről és elhatározásokról értesíteni szoktam őt, sőt egyes komplikáltabb esetekben megbeszéléseket is tartunk, hogy volna célszerűbb az ügynek elintézése. A rendőri büntető ügyekben teljesen önnálló hatáskörrel intézkedem. –

1914 szeptember 18-án Latkóczy Ferencz szolgabírói irnokunkkal kiszálottam Bikszád községbe egy vizrendőri kihágási ügynek a helyszinén való elbírálása végett. Ez a kihágási ügy Kelemen bikszádi csendőrőrmesternek feljelentése alapján indult meg. – A tárgyalás során Kelemen Lajos csendőrőrmester a következő szóbeli jelentést tette nekem Latkóczy irnok előtt: „Halotta-e főszolgabíró úr, hogy Pásztory Árkád ellen az ügyészség megkeresésére kémkedés gyanuja miatt nyomozás lett elrendelve? Ennek foganatosításával a csendőrség lett megbizva, – a nyomozást még nem vezették be, ugy hallom, hogy Pásztory Árkád megszökött. Kelemen akkor nem jelezte, hogy melyik órs lett megbizva a Pásztory elleni nyomozással, és így én nem tudtam, hogy melyik csendőrőrs vezeti ezt a nyomozást. A főszolgabírói székhelyen az avasi csendőrőrs is fenhatóságunk alá tartozik. – A Pásztory birtokaira őrsjogi felügyelettel, a kányaházai, a bikszádi és az avasfelsőfalui csendőrőrsök vannak, mint örskörletben tartozó területekre megbizva. –

Ebben az időben a háboru teljes erővel dult és minden felől halatszott, hogy Galicziában az árulók milyen nagy segítségére vannak a hazánk ellentámadü oroszoknak. Az árulók között a ruthéneket nevezték meg, mint akik legveszedelmesebben segítik az oroszokat. Időközben már Pásztory Árkádról hallottam, hogy igen sok emberrel érintkezik, a mikor hallottam tehát Kelemen Lajos csendőrőrmesternek fenti jelentését, azt annyira fontosnak tartottam, hogy visszatérve Avasujvárosba, aznap délután közöltem dr. Péchy Péter vezető főszolgabíróval a hallottakat.

Itt közbevetőleg megjegyzem, hogy jelen esetben megelőzőleg pár nappal a vasuton együtt utaztunk dr. Péchy Péter, én, egy Várady Lajosné nevü turvékonyai lakos urnóval aki beszédközben megjegyezte: Hogy Turvékonyán a parasztok között az van elterjedve, hogy Pásztory Árkád orosz kém. – Így tehát a köztisztviselői kötelességünket tettünk eleget, mikor a Pásztory Árkád ügyével tekintettel arra hogy Kelemen csendőrőrmester a megszökést jelezte, s sürgősen foglalkoztunk. – Mivel én évek óta dolgozom bünyügi nyomozásokban és meglehetősen gyakorlattal bírok a téren, mindjárt közöltem Péchy Péterrel, hogy ha én bizatnám meg a Pásztory elleni nyomozással, a legnagyobb buzgalommal foganatosítanám azt. Erre Péchy Péter 1914 szeptember 19-én saját kezüleg fogalmazott felterjestést a m.[agyar] kir.[ályi] Belügyminiszteriumhoz, előterjesztést tett Szatmárvármegye főípsánjánál és indítványt küldött a szatmári kir.[ályi] ügyészséghez, hogy Pásztory Árkád ellen kémkedésmmiatt foganatosítandó nyomozással engem bizzanak meg. –

Alispáni hivatalos felhívásra a vonatkozó 54/1914 eln.[öki] sz.[ám] eredeti fogalmazványt ezennel becsatolom, a jegyzőkönyvhöz leendő mellékeles végett. –

Amint a fogalmazványból is látható a felterjesztésben jelentvén van téve Pásztori szökéséről.

Szatmárvármegye főisánjától 1914 szeptember 20-iki kelettel 401/1914 eln.[öki] sz.[ám] alatt az ide 2./ alatt eredetben csatolt értesítést kaptuk.

A szatmári kir.[ályi] ügyészséghez tett indítványt az ügyészség által-tette a m.[agyar] kir.[ályi] kassai III honvéd kerületi parancsnokának ügyészének aki 1914 szeptember hó[nap] 23-án 157/914 epü. sz. alatt megkereste az avasujvárosi főszolgabírói hivatalt, hogy Pásztori Árkád ellen a szükséges nyomozást a legalaposabban folytassa le, s ennek eredményéről az ügyészséget értesitse. –

Ezzel az átiratával küldte el a katonai ügyész a Timina Jánossal felvett jegyzőkönyvet, aki Pásztoryt kémkedéssel gyanusítja. Ezt megelőzőleg sem én sem Péchy nem tudtunk arról, hogy Timina János kémkedéssel vagy hazaülással gyanusítja Pásztory Árkádot. – A Timina jegyzőkönyvi vallomása teljesen új dolog volt előttünk. – Most már tehát a katonai ügyészségnek egyenesen hozzánk intézett megkérésére kellett a nyomozást Pásztory Árkád ellen folyamatba tegyük. – Timinával a jegyzőkönyvet a katonaság vette fel, ennek alapján a katonaság rendelte el a nyomozást, tehát azt foganatosítanunk most már haladéktalanul kellett. Az ügy sürgősége kívánta, hogy a szóban forgó ügyben közvetlenül tegyen a főszolgabírói hivatal jelent a Belügyministeriumhoz a főispánnak, és a szatmári ügyészséghez. Abban az időben olyan voltak az állapotok, hogy minden gyanus ember megfigyelendő, s ammenyiben a gyanú beigazolást nyerne, internálandó lett volna, nehogy a hazának és honvédelemnek ártasson. –

Csak úgy közbevetőleg jegyzem meg, ama szigorú ellenőrzést a melyet mi Pásztory Árkáddal szemben alkalmaztunk, akadályozhatta meg hogy olyan dolgokat nem merészelt kezdményezni, amelyeknek elkövetésétől nem igen szokott visszariadni, ha pénzt lát abból szerezhetni. – Éppen mivel Pásztory végtelen pénzszerzési vágyát megismertem, a nyomozások során gondoltam arra, hogy ha módja van kémkedéssel vagy árulással pénzt szerezni nem riadna attól sem vissza. – Nem várva be sem a Belügyministerium intézkedését, sem a szatmári ügyészség értesítését katonai honvéd ügyészség megkeresése alapján az egész vonalon megkezdjük a puhatolást és nyomozást,

annak megállapítására, gyanusítható e Pásztori Árkád kémkedéssel és hazaárulással. –

1914 szeptember 29-én a 3./ alatti eredetiben csatolt fogalmazvány szerint megkeresést intéztem a kassai III ker.[ület] honvéd ügyészséghez, a szatmári kir.[ályi] ügyészséghez, a monori főszolgabírói hivatalhoz s a budapesti főkapitánysághoz, – a nyomozás érdekében. – A honvédügyészséget megkerestem, hogy segítsen nekem megszerezni a máramarosszigeti ismeretes skizma pernek iratait, mert azokból adatokat véltem Pásztory ellen szerezhetni. – Ugyan erre kértem a szatmári kir.[ályi] ügyészséget is. – A monori főszolgabírót az előbb említett Várady Lajosné kihallgatása iránt kerestem meg, – a budapesti rendőrséget pedig Aradi Viktor kihallgatása iránt. –

A kassai honvéd ügyészség megkeresése alapján az ügy sürgőségére való tekintettel detectivet kértem, a m.[agyar] kir.[ályi] Belügyministeriumtól és pedig távirati uton, mert én az ügyet igen fontosnak, és sürgősnek tartottam, és abban a meggyőződésben voltam, hogy a rendelkezésemre álló csendőrök nem képesek a feltűnés nélküli discret nyomozást foganatosítani. – Tettem pedig ezt, a katonai hatóság által Timina feljelentése alapján hozzánk intézett megkeresésére. – A mely megkeresés nem a mi megkeresésünkre történt, hiszen mi közvetlenül a katonaságot meg sem kerestük sőt nem értesítettük. –

A belügyministerium Sperling Ede határrendőrségi detectivet küldte le. –

A Várady Lajosné kihallgatását a monori főszolgabírói hivatal ugy eszközölte, hogy Várady Lajosné megkérdezte, ki a csatolt 4./ alatti csatolt levelet küldte, melyben közli, mit tud Pásztoriról. –

A budapesti rendőrség Aradi Viktor kihallgatásáról azt 5./ alatti jegyzőkönyvet küldte meg. –

A mikor megérkezett Sperling azt az utasítást adtam neki, utazzék Kassára hozza el Timina János népfelkellő honvédet, hogy én őt személyesen kihallgathassam és vele kezdhessem meg a helyszíni nyomozást. Sperling elhozta Timinát akivel én a 6./ alatti jegyzőkönyvet vettem fel. –

Timina hivatkozott az édesanyára mint tanura, kiszálottam tehát Vámfalu községbe, s ott kihallgattam Timina édes anyját. Azután visszatérvén, megbiztam Timinát, igyekezzék felkutatni a környéken a vallomásában említett titkos pásztort. – Amig ő az ismeretlen pásztor után puhatolózott én és Sperling detectiv leutaztunk Máramarosszigetre, hogy ott az ismeretes skizma per irataitban betekintést nyerhessünk. –

Elutazásunk előtt beszéltem a Pásztori úgyról Nagy József határrendőrségi fogalmazóval, aki az orosz betörés miatt Avasujvárosba menekült és itt tartózkodott. – Beszéd közben kérdeztem tőle nem ismeri-e a skizma per iratait. Nagy József azt válaszolta, hogy Ferenczy Béla maramorosszigeti határrendőrségi tanácsos adhat ebben a dologban felvilágosítást. – Mivel tudtam, hogy Pásztory ellen a színérváraljai kir.[ályi] járásbiróság házkutatást tartott az 1913 évben, leküldtem Sperling detectivet a színérváraljai kir.[ályi] járásbirósághoz, hogy ott megtudja, melyik hatóság megkeresésére tartott a szóban forgó házkutatás. – Sperling azt az értesítést hozta, hogy a máramarosszigeti kir.[ályi] törvényszék megkeresésére a máramarosszigeti határrendőrség közegeinek közbenjöttével foganatosította és ottan nincsenek iratok. – Ezeknek az adatokank a birtokában érkeztünk Máramarosszigetre, ahol én Ferenczy Béla határrendőrségi tanácsost kerestem fel, a kit éppen a hivatala kapujában találtam és közöltem vele, hogy mi járatban vagyok, hogy szeretném megtekinteni a skizma-per iratait. – Ferenczy rám nézett, s azt kérdezte: van-e Belügyminiszteri engedélyem az iratok megtekintésére, mert egy ilyen engedély nélkül sem meg nem mutatja az iratokat, sem pedig felvilágosítást nem ad. – Erre én felhívtam telefonon a Belügyministeriumot ott Perényi államtitkár urtól engedélyt kértem arra hogy a határrendőrség által használt chifferre irhassak egy táviratot a Belügyministeriumhoz a schizma-per iratainak megtekintése céljából. –

Az államtitkár úr megadta a kért engedélyt. –

Erre Jónás Béla határrendőrségi kapitány saját kezüleg fogalmazta a 7./ alatti csatolt táviratot, melyben én csak annyit kértem pótlólag bele venni, hogy az Ungvári püspökségnél kezelt fegyelmi iratok megtekinthetésére is vonatkozzék az engedély. –

Ezt a táviratot chieffirozta Jónás Béla és a válasza aznap egész délután vártunk. Sperling a határrendőség legénységi szobájában hált, engemet Jónás hívott magához. Amikor másnap reggel a határrendőséghez jöttem Sperling azzal fogadott, megjött az engedély, de nem fogunk kapni semmit.

Miért? – kérdezem én.-

Sperling a következőket válaszolta:

Ferenczy tanácsost felhívta Ilosvay Gusztáv belügyminiszteri tanácsost Budapestről, és beszélt velem, hogy mit azt Sperling nem volt hajlandó nekem megmondani. Ezen beszélgetés befejeztével Ferenczy telefonon beszélt Illés Andor máramarosszigeti kir.[ályi] főügyészhelyetessel. Ezzel való beszélgetés után ismét felhívta Ilosvay

tanácsost kivel ismét értekezett, s eme értekezésnek az eredménye volt ama telekkönyvi bejegyzés, amelyet és a határrendőrségi hivatalos helyiségben láttam, hogy „a skizma per iratai nekem megnyugvással mutathatók meg”. Ez a szó megnyugvás a telefon feljegyzési könyvben alávolt huzva. –

Ferenczy Béla tanácsost megkérdeztem tehát, hogy megjött-e az engedély és mi a tartalma. –

Ferenczy azt felelte, hogy az engedély mejjött, azonban nálla nincsenek iratok, mert a skizma per iratai fel lettek terjesztve felbbezés folytán a debreczeni kir.[ályi] táblához. Ekkor Ferenczy egy iratot adott át nekem, melynek tartalma az volt, hogy a debreczeni kir.[ályi] ítélő tábla megmutathatja nekem, a skizma per iratait. – Amikor ezzel az irattal én és Sperling távoztunk, Sperling azt mondotta nekem, hogy mi nem fogunk találni semmi újabb adatot a skizma per irataiban Debreczenbe, mert ő már azokat látta, nekünk azokra az iratokra volna szükségünk, amelyek itt vannak a határrendőrségnél vagy a máramarosszigeti kir.[ályi] ügyészségnél, mert azokban vannak Pásztorira nézve súlyos bizonyítékok.

Az nap délben Jónás Bélánál ebédeltünk. Ebéd után oda jött Ferenczy Béla és hárman beszélgettünk a Pásztor féle ügyről. Vissza emlékszem arra, hogy Ferenczy egy olyan értelmű kijelentést tett, hogy most alkalmam lehet nekem Pásztori ellen eljárni, mert most a katonaság áll hátam mögött. Azt kérdeztem tőle, nektek is volt alkalmatok ellene sikerrel eljárni, miért nem tettétek. Mire ő azt felelte, sokszor van, hogy egy nyomozás szépen indul akkor azt hirtelen lefújják, mert mi államérdeket szolgálunk, s ilyenkor a további nyomozást abban kell hagyni. –

Ezek a kijelentések erősítették meg bennem azt a gyanut, hogy mégis van valami olyan adat a határrendőrség vagy a Máramarosszigeti kir.[ályi] ügyészség birtokában, a mi bizonyíthatná Pásztorinak a bűnöségét, de a melyeket valamelyes okból megmutatni nem akarnak. –

Máramarosszigetről Sperlinggel kiutaztunk Husztbaranyára, hogy ot Gávris Kelemen zárdafőnök kihallgatásával megállapítsuk azt, tényleg Pásztor Árkád volt e az aki a bikszádi zárdatemplomról a görögkath[olikus]-hármass keresztet levétette, templomépítés ürügye alatt a tornyot kisebbre vétette és helyette a skizmatikus hármass tört-keresztet tétette fel, a mely skizmatikus kereszt bizony még ma is a templom tornyán van. –

Ez a Gávris Kelemen titkára volt Pásztor Árkádnak a mikor ő a bikszádi szent Bazil renden volt rendfőnök. Gávris Kelemen

jegyzőkönyvileg valotta, hogy nemcsak kicseréltette a keresztet Pásztory Árkád a templom tornyán hanem az addig használt imakönyveket is kicserélte szkizmatikus imakönyvekkel, amelyek ezidő szerint is ott használhatók. – a Gávrissal felvett eredeti jegyzőkönyvet beküldtem a honvéd ügyészséghez, ahol 108 K.Ú.914–36 számot nyert. –

Husztbaranyáról haza jöttünk Avasujvárosra és itt hagytam Sperlinget, hogy Timinával jöjjön össze, tudja meg sikerült-e az ismeretlen pásztorra találni, ha szükséges folytassa tovább Timinával a nyomozást, azután vigye vissza Timinát Kassára és jöjjön utánnam Debreczenbe ahová én skizma per iratainak megtekintése végett mentem volt el. –

Hogy én miért ragaszkodtam az egész nyomozás során a Timina valóságában leírt ismeretlen pásztorra a kikutatásához erre azt hozom fel, hogy a honvéd ügyészség megkeresése éppen arra irányul, hogy állapítsuk meg, mi igaz a Timina vallomásából, tényleg létezett-e az a gyanus pásztor ember, s ha igen kicsoda az illető. –

Egyszerre két irányban nyomoztam és nyomoztattam, megállapítani, az ismeretlen pásztor kilétét, másfelől összegyűjteni a Pásztori Árkád-ra és az őt körülvevő gyanus egyénekre vonatkozó terhelő adatokat. –

Én mint közigazgatási tisztviselő ismerem a járásom ügyeit, az embereit, minden személyi elfogutság és ellenségeskedés nélkül igyekeztem kipuhatolni, hogy Pásztory Árkád terhelhető-e azokkal, amikkel őt Timina János illette. –

Ha nem is tudunk és tudunk ellene kézzel fogható bizonyítékokat találni, de Pásztori úgy áll előttünk, mint a ki felette gyanus egyén. – Ezért szorgalmaztam Sperlinget, hogy minden módon igyekezzék Timina segélyében a gyanus pásztort kinyomozni. –

Az idő előrehaladottságára való tekintettel a kihallgatás felfüggesztett, a felvett jegyzőkönyv felolvasás, helyben hagyás után este 8 órakor aláíratott és a kihallgatás folytatás 1915 márc.[ius] 16 reg.[geli] órára tüzetett ki. –

Folytatólag felvétellett Avasujvárosban 1915 márczius 16-án reggel 8 órakor.

Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabíró folytatólag előadja: Visszaérkezvén Avasujvárosra közöltem Péchy főszolgabíróval az utazásom eredményét és elmondtam neki, hogy az iratok megtekintése végett Debreczenbe kell mennem. Ekkor Péchy értesített, hogy távollétem alatt bejött a hivatalba Timina és közölte velem, hogy Pásztori Árkád tanyájára nem tud bemenni, mert a tanyabeliek neszt fogtak a

csendőrségi nyomozásokról emiatt rendkívül óvatosan kell eljárnia, kérte azért Péchy, hogy nyújtson neki módot, hogy bejuthasson a tanyára, s ott beszélhessen Pásztor Jánossal, mert csak így tudja megállapítani, vajjon Pásztor János volt-e az a pap, a ki a jegyzőkönyvben ismertetett eset alkalmával az erdő alatt a gyanus pásztorral beszélgett. – Péchy főszolgabíró alkalmas módon lehetővé tette Timinának, hogy Rigó nevű csendőr kíséretében bejuthatott a Pásztori tanyára, s ott beszélhetett Pásztor Jánossal. – Timina vallomásában el van mondva, hogy Pásztor Jánossal való találkozására miként folyt le. –

Amikor elutaztam Debreczenbe kértem Sperlinget, hogy Timinával folytassa a nyomozást és egy pár nap mulva jöjjön utánnam Debreczenbe, amikor én már kész leszek az iratok tanulmányozásával. –

Debreczenbe a táblai referensnél megtekintettem az iratokat. Azonban olyan adatot, amely Pásztori Árkádra terhelő lett volna, nem találtam. –

Én ugyanis egy olyan levelet kerestem, melyben az Átosz-hegyi skizmatikus központ értesít egy magyarországi embert, aki a skizma-perben szerepelt és akinek a neve vagy Szabó Miklós vagy pedig Vorobcsuk György, és aki tényleg el lett ítélve, hogy szegénységére való tekintettel, a feltűnés elkerülése végett sok pénzt nem küldhetnek, különösen póstán, hanem Magyarországon pénzbeli dolgokban forduljon Pásztori Árkádkhoz, mint aki a skizmatikus mozglomnak magyarországi megbízottja és terjesztője. – Ez a levél tanusította volna, hogy Pásztor Árkád a skizmatikusok pénzkézelője és ennek a mozgalomnak a lelke. –

Ezt a levelet azonban az egész nyomozásom során megtalálni nem tudtam. –

Nem tudtam reá jönni arra sem, hogy a színérváraljai járásbíróság által foganatosított házkutatás milyen alapon lett elrendelve. – A táblai iratok között volt ugyan egy házkutatást elrendelő végzés, azonban azt az iratot, azt a jegyzőkönyvet, azt az adatot, amely alapul szolgált arra, hogy Pásztori Árkád ellen házkutatást lehessen elrendelni sehol meg nem találtam. – Ez erősítette bennem azt a tudatot, hogy talán magasabb érdekből a Pásztori elleni terhelő adatok az iratok közül ki lettek véve. A táblai referens is közölte velem, hogy az általam jelzett Áthos hegyi levél az iratok között nincsen, ő olyan azok között nem látott. – Nem járván eredménnyel a táblai iratok megtekintése, vártam Sperlingre és Timinára, hogy velők a nyomozást tovább folytassam. Legnagyobb csodálkozásomra csak Timina

egyedül jött Debreczenbe, Sperling nélkül. Arra a kérdésemre, hogy hol van Sperling azt mondta, hogy ő úgy tudja Sperling elutazott Budapestre.

Még a Debreczenben való tartózkodásom alatt tudomásomra jutott hogy a törvényszéknél egy Mező Sándor nevű jegyző volt abban a tanácsban mely Mármaroszigetre delegálva volt a skizma perben való ítélkezésre. A nyomozás érdekében felkerestem Mező Sándort, aki akkor Debreczenben mint sebesült hadnagy feküdt. – A Csokonai-utcai lakásán megtaláltam és előadva jövetelem okát, kértem őt, adjon nekem némi felvilágosítást, mi történt azokkal az iratokkal, amelyek a skizma perben Pásztori Árkádra vonatkoztak, a melyek az iratok közül ki lettek véve. – Mező közölte velem, hogy a per iratai főtárgyalásra ő rendezte Illés Andor kir.[ályi] ügyésszel és Ferenczy Béla tanácsossal. Határozottan emlékszik arra hogy rendezés közben mindazokat az iratokat, amelyek Pásztori Árkádra vonatkoztak Illés és Ferenczy kivették, és félre tették. Neki egyetlen ilyen iratnak sem mutatták meg a tartalmát, így ő azokról tudomással nem bír, de arra határozottan emlékszik, hogy Pásztori Árkádra vonatkozó iratok a per iratai között voltak, és azok félre lettek téve. –

Timina debreczenben közölte velem, hogy beszélt Pásztor Jánossal, Rigó csendőr jelenlétében, aki azt mondta, hogy a kérdéses alkalommal nem ő beszélt az általunk keresett pásztor emberrel a hegy alatt, hanem két pap növendék, névleg Mitru Mihály és Mitru János voltak a Pásztori tanyán, ezek beszélhettek az ismeretlen pappal.

Pásztori mondta, hogy Hajdudorogi papnövendékek ezek. – Ezért én elmentem Nyiregyházára, s ott jelentkeztem Miklóssy hajdudorogi püspöknél, s felvilágosítást kértem tőle, a Mitru papnövendékekre nézve. –

Tényleg van két Mitru nevű papnövendékje a Hajdu-dorogi egyházmegyének, de ezek nem lehettek a Pásztori tanyán, mert a kérdéses időben egyik Mitrunak még nem is lehetett reverendája, mivel nem volt még benn a papnöveldőben, csak 1914 augusztus 1-én lett papnövendéknek felvéve.

Timinát megkértem, hogy az általa tudott dolgokról készítsen nekem egy írásbeli jegyzéket. – Ezt a jegyzéket Timina megírta, azonban a neveket abbók kihagyta, hogy ne tudja más csak én kikről szól a jelentés. – Ezt az eredeti jegyzéket 8./- alatt becsatolom, azt akarva igazolni, hogy Timina tényleg nyomozott, és adatokat gyűjteni igyekezett. –

Timina és Rigó csendőr ki lettek ebben az ügyben hallgatva, az

erre vonatkozó jegyzőkönyvet az ügy megértése végett másolatban 9 és 10 ./- alatt becsatolom. –

Debreczenben Timina azt a gyanuját fejezte ki a Pásztor János bemondása alapján, hogy egy Szancsák nevű egyén lehet az az ismeretlen pásztor, akit mi keressünk. Ugyanis Pásztor szerint ez a Szancsák lehetett, akivel az erdő alatt a pap beszélgetett. Szancsák Nyiregyháza környékén lakott. Kiküldtem Timinát a környékre, hogy kutassa ki. Timina Nyiregyházáról telefonozott nekem, hogy megtalálta Szancsákot a hosszuháti tanyán, mely egy Klár nevű földbirtokosnak a tulajdona. Kért, hogy menjek ki, erre én oda utaztam, de nem mint nyomozó szolgabíró mentem oda, hanem mint beteg katonai kiküldött, aki iratokat visz Timinának, mert Timina, mint beteg katona férkőzött be Szancsákékhoz. Ezek ugyanis fanaticus hivei Pásztornak, s ha megtudták volna, hogy Pásztort ellen nyomozunk semmiféle adatot nem közöltek volna velünk. Szancsákéknál megállapítottam, hogy nem ő volt az az egyén, aki Pásztor János állítása szerint az erdő alatt találkozott a pappal. – Innen én elutaztam Ungvárra. Hogy ott a Munkácsi gör[ög] kath[olikus] püspökségnél levő iratokat a Pásztori Árkád fegyelmi ügyére vonatkozólag áttanulmányozzam. –

A püspökségnél az iratokat készséggel bocsátottak rendelkezésemre, melyekből és meggyőződtem, hogy Pásztori Árkádnak a viselt dolgai valóban alapot adnak arra, hogy őt állam-ellenes üzemekkel alaposan lehessen gyanúsítani, mert ezekből az iratokból kitűnik, hogy ő már régebb időkben is, sok pénzküldeményt kapott Prágából, a hol az orosz mozgalmakat intézték. –

Visszatérvén Avasujvárosra közölte velem Péchy, hogy Sperling bevonult Budapestre, és maga részéről befejezte a nyomozást. Nyomozásnak eredményéről jelentését küldte be, melynek másolatát át adta Péchynek. – Amikor ezt a másolatot átadta, Péchy szerint ezt a megjegyzést fűzte hozzá: Ő családos ember, nem koczkáztathatja a maga és a családja sorsát, azért befejezi a nyomozást. Azonban, ha a részére kieszközölünk a Belügyministerium részéről minden irányban nyilvánulható szabadmozgást, szabad kezét, akkor ő a nyomozást folytatja és kiderít mindent. Anélkül azonban jónak látja visszamenni. –

Eloolvastam a Sperling jelentését, s láttam abban, hogy az nem egy mint a Pásztori Árkád védő irata. Azt én tudom, hogy Pásztori Árkád ügyes ember és nem csinálja az üzemleit oly módon, hogy mindjárt az első fellépésre le lehessen őt leplezni, – de viszonyt arról

is meg vagyok győződve, hogy olyan dolgokat követ el, amelyek a jelenlegi állapotok között, ha nem is vesszéljesek, de egy szomorú fordulat esetén, rendkívül veszedelmesek lehetnek. Ezért a mi feladatunk a Pásztoriösszeköttetéseknek, kipuhatólására volt szükségünk leginkább egy szakavatott detektívvel. – Sperling ezt túl nehéznek találta, és kényelmesebb módot választott, nem-leges jelentést tett, s bevonult, – holott pedig megfigyelései éppen most a legnehezebb időben folytatnia kellett volna. – Engemet a katonai hatóság szorgalmazott. Visszonzásul én Sperlinget a szakavatottságát akartam felhasználni. Mivel hamarosan nem sikerült döntő adatok kipuhatólása kedvét vesztette és elment. – Éppen ezért nem kértük azután a Belügyministeriumot, hogy újból küldje ki Sperlinget, mert abban a meggyőződésben voltunk, hogy ő kedvetlenül nyomoz, kritizál, ahelyett, hogy ő maga nyomozna és szerezne nekünk adatokat. – Ugy tűnt fel a Sperling működése, ez után a jelentése után mintha ő az egész nyomozást személyes hajszának tekintené, igyekezett azt olyan színben feltüntetni, amire részünkre a tárgyilagosságot kizárja, és így a további nyomozásnál inkább akadály mint segítség lenne. –

Sperling távozása után további megfigyeléseket és nyomozást Sperling nélkül eszközöltük. – Tudomásomra jutott, hogy Szatmárott a katonaság, egy olyan kinézésű és személyleírású lengyel kémét tartóztatott le, mint a kiról Timina beszélt. – Beutaztam Szatmárra ott a katonaságnál megtudtam, hogy tényleg lett egy olyan személyleírású kém letartóztatásba véve, mint amilyent mi keresünk. – Megtudtam azt is, hogy ez a kémgyanus egyén időközben a kassai honvédtüszséghez lett átkisérve. – Ezért Timinával együtt Kassára utaztunk, ott Hudák Béla honvéd ügyésznek szóbelileg referáltam az eddigi nyomozásról. Annak minden fázisáról, e mivel jelen esetben a nyomozást a honvéd ügyész rendelte el, a továbbiakban az ügyész utasításához alkalmazkodtam. Hudák ügyésszel bementem Brabécz tábornok, honvéd kerületi parancsnokhoz, akinek szintén el mondtam a Pásztori Árkád elleni nyomozás minden fázisát, – aki azután arra kért, hogy az általam referáltakat foglaljam írásban, és adjam be. Ezt meg is tettem és ezen jelentésem alapján folytatta tovább az eljárást az ügyész. Mint érdekes momentumot említek meg két dolgot. A Munkácsi püspökségnél levő fegyelmi iratok között, láttam egy jegyzőkönyvet, amely arról szol, hogy Szatmárvármegye törvényhatósága Pásztori Árkádot egy köztisztviselőben álló, hazafias, becsületes és tisztességes embernek tudja és állítja, aki minden visszaélés gyanuján felül áll, aki ellen emiatt abban kell hagyni a munkácsi püspökségnél

folyamatban levő fegyelmi eljárást. – Erre a jegyzőkönyvi elismerésre és kérésre, melyet Nagy László akkori szatmár megyei alispán indítványára hozott és küldött át Szatmárvármegye, a fegyelmi eljárást vezető biztos azt írta, ez az átirat figyelmen kívül hagyandó, mert Szatmár vármegyének igen sok közigazgatási tisztviselője Pásztori Árkáddal szoros nexust tart fenn, sűrűn megfordulnak a házánál s ott nagy orgiákat rendeznek. Igen restelem, mint közigazgatási tisztviselő ezt a megjegyzést. – A másik pedig az az eset, hogy a mikor én referáltam eljárásomról Hudák ügyésznél, megjelent nála Novák Gusztáv eperjesi püspök és meghallván, hogy a Pásztori Árkád elleni ügyben tárgyalunk, azt a kijelentést tette, hogy ő a szilárd meggyőződés szerint: Pásztori Árkád egy országos gazember, és ha az ő egyház megyéjében lakna, térdig járná la a lábát, s akkor is kitessékelné őt onnan, mert Pásztorinak a jelenléte megmétélyezi az embereket. –

A katonai ügyész felhívására elkészítettem a nyomozás eredmény feltűntető jelentésemet, s mivel nem volt időm, hogy egy részletes utiszámlát csatoljak be, csak általánosságban jelzetem a jelentésem végén hogy a nyomozás körül felmerült kiadásaimra 40 korona napiköltséget igényelek. Ebben a 40 koronában bele értettem az utazási költségeket, bizalmi kiadásokat, amelyek egy ilyen természetű ügyben és nyomozás alkalmával feltétlenül szükségesek, és előfordultak. Amikor visszatértem Avasujvárosra, reá jöttem arra, hogy a szabályok értelmében rendszeres úti számlát tartozom készíteni, részletesen felsorolva a felmerült kiadásokat. – Én ezt az utiszámlát el is készítettem, és a m.[agyar] kir.[ályi] Belügyministerium által 197037/1914-V-A.B.M. sz[ám] alatt kiadott körrendelet értelmében bevittem azt a szatmári kir.[ályi] ügyészséghez igazolás végett. A kir.[ályi] ügyész megtagadta az igazolást azzal, hogy miután a nyomozás a katonai hatóság megbízása folytán lett folyamatba téve, az így felmerült költségek igazolására az ügyészséget hivatottnak nem tartja. – Belügyministeri rendgegyenesen a kir.[ályi] ügyészség igazolását kívánja, ezért mentem én a kir.[ályi] ügyészséghez. – Az ügyészség ezen kitérése után, beterjesztettem az utiszámlát igazolás végett Szatmárvármegye alispánjához. Az alispán úr 1915 február 4-én 427/915 sz. alatt kelt felhívásában bekérte a kir.[ályi] kerületi ügyészségnek, valamint a honvéd kieg.[észítő] parancsnokságának a nyomozás iránti megkereséseit. – Éppen most van nállam az alispán urnak a hívása az utazási számlával együtt, így tehát módomban van, most felkérni az általam elkészített utazási számlát, a melyből megállapítható a nyomozás alatt, mennyi utazást tettem és mikből merültek fel

a kik ezzel az utazási számlával igazolom, hogy az ügyészséghez intézett kérésembem kitett 40 korona napi-díj tulajdonképpen hozzávetőleges – képezte, az összes napi kiadásoknak, bele értve utazási költség és bizalmi kiadásokat, az én szabályszerű napidijammal együtt. – Az előleg nagyságának megállapíthatása végett jelentettem be, hogy pontkint 40 korona kiadást számítva, egyelőre az egész nyomozásra 1600 koronát igényelek, természetesen utólagos igazolt szigorú elszámolás kötelezettsége mellett. – Ebből a napi 40 koronából fizettem és Timinát, annak az utiköltségeit, az élelmezését és lakását. – a részletes utiszámlában napi-díjképpen 16 koronát számítottam föl, mert a részemre megállapított 8 korona napidijból képtelen voltam a vármegyénk határán kívül megélni. A vármegyei szabályrendelet szerint a vármegye területén illet engemet meg 8 korona napidij, a vármegye területén kívül a szabályrendelet nem intézkedik. A kétszeres napidijat azért számítottam, mert a vármegye területén kívül működtem, és ezt analog esetből tettem, mert az államtisztviselők is az ország határán kívül kétszeres napidij illeti meg, én is a vármegyénk határán kívül működtem, tehát kétszeres díjazásra tartottam igényt. Mert ma 8 koronából képtelenég megélni. Külömben az utiszámlán felülvizsgálás és igazolás tárgyát képezi, s amit a számvevőség részemre megállapít, azt fogja a katonai hatóság folytósítani, amely már időközben a felmerült kiadások fedezésére 500 koronát már meg is küldött. – A nyomozást én továbbra is nyilvántartottam, azonban újabb tényleges intézkedéseket nem tettem. –

1915 január 8-án kaptam meg a színérváraljai főszolgabírói hivataltól a kassai honvédkerület par.[ancsnokság] ügyészenek Ü.108/14 sz. bizalmas megkeresését, melyet tévesen küldött Színérváraljára, hogy Bálint István és Ivádi Amália ellen felmerült kémkedése ügyben óvatosan és feltűnés nélkül nyomozzunk. Az eredeti megkeresést 11./ alatt becsatolom. – E megkeresés mellett van Szarvas István cs.[ászár] és kir.[ályi] tábori vadásznak a jegyzőkönyve a melyben ő Pásztori Árkádot orosz-barát üzelmekkel gyanúsítja. Ez a Szarvas István már nem Timina János. – Ha Sperling detectív Timinát egy semmire való, bosszuálló, megbizhatatlan egyénnek jellemzi, akinek a szava nem érdemel figyelmet Szarvas Istvánt nem lehet ilyenek mondani. A katonaság megkeresésére újból intenzív nyomozást kellett folyamatba tenni Pásztori ellen, ezért 1915 január 8-án a Belügyministeriumtól táviratilag kértem két detectívet a nyomozás folyamatba tehetésére. – A Belügyministerium azt válaszolta, hogy a detectívek más irányu elfoglaltsága miatt, detectívet nem küldhet.

– Körülbelül négy napig vártam a detectivekre, mivel azok nem jöttek, magam néztem a nyomozás után elutasztam Losoncra, hogy ott Szarvas István vadászt kihallgassam. – Azonban mivel ő éppen akkor fent a Tátrában skigyakorlaton volt, nem találhattam őt meg. –

Losoncra elutaztam a Szarvas István jegyzőkönyvben említett Bálint István déteri és Ivádi Amália gesztetei lakosok kihallgatás végett a helyszínére. – A feledi szolgabírói hivatalhoz tartozik Déter és Gesztete. – Szontagh Zoltán feledi t[á]b[lai] főszolgabíróval közöltem az eljárásom célját, mire megjegyezte nekem, hogy tudomása van neki arról, hogy ezekben a községekben tényleg észlelhető orosz mozgolódás és érzelem, mert nemrég a járvány-orvos, kit a Belügyministerium küldött ki, és a kinek neve Iványi Sándor, ugy nyilatkozott előttem, hogy Gesztettén neki egyik háznál azt mondták, nagyon jó volna, ha az oroszok győznének, és bejőnének, mert nekik nem lenne semmi bántódásuk, van ugyanis Pásztortól egy iratuk, ami őket az oroszokkal szemben minden veszedelemtől megóvjá. – Iványi, Szontagh előtt felháborodásnak adott kifejezést, hogy Magyarországon ilyen megtörténhetik, hogy a parasztok így gondolkoznak. Szerettem volna kihallgatni Iványit, hogy megtudjam kitől hallotta ezt a haza-ellenes nyilatkozatot. Azonban akkor már Iványi nem volt ott Feleden. Időközben Zomborra helyezték voltát, – megkerestem azért a zombori rendőrséget. Hallgassa ki Iványi járvány-orvost eme nyilatkozatára nézve. – Most jövök reá, hogy Iványit nem Sándornak, hanem Istvánnak hívják. – Mivel őt Zomborból is másfelé helyezték, ezideig nem tudtam kihallgattatni, mert nem sikerült megállapítanom, hogy jelenleg hol működik. –

A Szarvas István jegyzőkönyvben említett Jamricska nevű szabót Feleden kihallgatván, házkutatási végzéseket eszközöltem ki a feledi kir.[ályi] járásbírósnál több déteri lakos ellen, mert ellenük gyanú momentumok merültek fel. Ugy Gesztettén mint Déteren több házkutatást foganatosítottam és pedig Balajti Gábornál, Gesztettén, Balajti Istvánnál ki saját maga jelentkezett arra nézve, hogy felesége mióta Pásztorival összekötötést tart fenn, ő előtte is a lehető legtitokzatosabb lett, azután özv.[egy] Csánk János Barnabásné sz[ületett] Bálint Juliánna déteri lakosnál, és egy háztartásban élő Bálint János, Bálint Jánosné, Habudán József, Habudán Józsefné sz[ületett] Bálint leány déteri lakosoknál. – A gesztetei róm.[ályi] kath.[olikus] lelkésztől kaptam meg Pungor Irén tanítónőnek a levelét, aki Pásztory leleplezéséhez segéd-kezet nyújtani ígérkezik. Pungor Irén kihallgatás iránt ezideig nem intézkedtem. Érdekesnek tartom megemlíteni, hogy a

gesztetei róm.[alyi] kath.[olikus] lelkész Fabry Károly ugy nyilatkozott előttem Pásztoryról, hogy az a hiveire nagyon veszedelmes hatással van, megmételjezi azok erkölcsi felfogását, mindenképpen befolyásolja őket és anyagilag kihasználja, azoknak a babonás érzéseit. –

Az idő előrehaladottságára való tekintettel a kihallgatás délután fél egy órakor abban hagyatott, felolvasás, helyben hagyás után aláíratott és a kihallgatás folytatás délután 2 órára tűztem ki.

Folytatólag megnyitott 1915 márczius 16-án d[él].u.[tán] 2 órakor.

Kállay Szabolcs t[á]b[ai] főszolgabíró előadja, mivel Déteren és Gesztetén a nyomozás során arra találtam adatokat, hogy a Mucsony községben lakó Gadnai András és egy Divinszky Mária nevű asszony, továbbá Hudák Jánosné sz[ületett] Gadnai Borbála szintén mucsonyi lakos Pásztori Árkáddal összeköttetést tartanak fenn és lelkes hivei az orosz mozgalomnak, kimentem az edelényi járás főszolgabírójához, aki alá tartozik Mucsony község s ott a főszolgabírótól azt az értesítést kaptam, hogy Mucsony községben tényleg nagy oroszbarát mozgolódás észlelhető, és azok akik a mozgalomnak a részesei sűrű összeköttetést tartanak fenn Pásztori Árkáddal. Az összegyűjtött adatok alapján, ugy a fent nevezeteknél, mint más mucsonyi lakosoknál, továbbá Szendrő községben, Csehi pusztán, az edelényi kir.[ályi] járásbíróstól kikért végzés alapján több házkutatást fogantatosítottam. A házkutatások során több kompromittáló és gyanus iratot foglaltam le egyeseknél. Ezeket az iratokat a felvett jegyzőkönyvekkel együtt illtékes elintézés céljából beterjesztettem a katonai honvéd ügyészséghez. Az edelényi kir.[ályi] járásbírósnak a házkutatások elrendelésére vonatkozó két darab végzését 12 és 13 ./. alatt bemutatom. –

Ezek után visszatértem a székhelyemre és miután elegendő adatot találtam arra, hogy Pásztori Árkádot gyanusítani tudjam, kémkedésben való részeséggel, a [...] ⁴⁷² végzése alapján 1915 január 27-én megfelelő segédlettel megtartottam Pásztori Árkád lakásán a házkutatást, – melyre hatósági tanunak Lukácsy László vámfalui körkegyzöt és Sztán Juon turvékonyai községi bírót alkalmaztam. – A jegyzőkönyvet Latkóczy Ferencz járási irnok vezette. – Amikor bementem Pásztori Árkádhoz, az irataim kinmaradtak a kocsin és Latkóczy Ferenczet kiküldtem a táskám után, vele volt Lukácsy László is. Velem csak Andriász István m.[agyar] kir.[ályi] csendőr járásörmes-

⁴⁷² ilizibil

ter volt bent a szobában mikor én Pásztori Árkáddal közöltem, hogy a bíróság által a katonai hatóság megkeresésére elrendelt házkutatás foganatosítása végett jelentem meg. – A házkutatáshoz azonban nem kezdhetek hozzá, mert a törvény értelmében a végzés kihirdetése előtt azt foganatosítani nem lehet. Az irataim pedig kinn vannak a táskában, mindjárt hozzák be és akkor azt közlöm Pásztori urral. – Erre Pásztori azt a megjegyzést tette hogy: ezt az egész hajszát ellenem csak Péchy Péter csinálta, – én rögtön kijelentettem Pásztorinak, hogy ez nem igaz, mert a katonai Ügyészség kérte Pásztori ellen az eljárást, minden eddigi nyomozást én foganatosítottam Péchy nem folyt be ennek az ügynek az intézésébe. – Ekkor Pásztor ingerülten vágott közbe, – hiába beszélek ő tudja az egész dolgot, tudja a detektiv kérést, tudja a nyomozásokat, mire én egyenesen azt a kérdést intéztem hozzá, – honnan tudja?

Vásárhelyi miniszteri tanácsostól, – válaszolta, – Pásztori Árkád teljes határozottsággal.

Tovább ezt a beszélgetést nem folytattam, hanem Pásztori Árkád kijelentését tudomásul vettem, a házkutatási határozatott előtte kijelentettem és annak foganatosításához fogtam. – A kémkedésre vonatkozólag bizonyítékot nem sikerült találnom. Lehetséges, hogy azokat idejében biztos helyre tette Pásztori, mert hiszen tudott előre a nyomozásról. – Azonban annál könnyeb helyre tette azokat a leveleket, a melyek hatósági embereknek a pénz és segély kéréseit tartalmazták. – Át néztem az összes levelezéseket, s azt találtam, hogy azok fordultak hozzá, akikkel Pásztori Árkáddal ügyes bajos dolgai lehettek. – Ezeket azért nem foglaltam le, mert nem akartam, hogy a katonai hatóságnak megküldendő iratok között, közigazgatási és más köztisztviselőnek nem éppen dicséretes tartalmu levelei szerepeljenek. – Szükségesnek tartom azokat az ügy jellemzésére felemlíteni, hogy a Pásztorinál talált levelek között olvastam Plachy Gyula nagykárolyi m.[agyar] kir.[ályi] pénzügyigazgatónak a levelét aki közölte Pásztrival a Péchy főszolgabíró által a Pásztori cselédségének fegyvertartási engedély megtagadására vonatkozó végzést és megírta azt a formulát, melyet Pásztorinak be kell adni Péchy végzése ellen a Közigazgatási Bizottsághoz. – S egyben jelezte, hogy a közigazgatási bizottságnál ő fogja referálni ezt az ügyet, s a Pásztori felebbezésének okvetlenül helyt fog adni, mert ez az ügy a fegyvertartási adó bejelentéséből indult ki. Plachynak ebből a leveléből arra következtettem, hogy Plachy érvényesíti Pásztori érdekében a közig.[azgatósági] bizottságnál a befolyását. Ebben a meggyőződésemben megerősített

az a körülmény is, hogy az iratok között megtaláltam Plachynak egy 4000 koronás váltóját, valamint egy kérő levelét, hogy ne vegye rossz néven Pásztory, de az esedékes részletet, most nem tudja törleszteni, csak a legközelebbi alkalomkor. –

De még ennél súlyosabb eset Merk Dezső nagykárolyi m.[agyar] kir. [ályi] pénzügyi titkár levele, aki azt mondja, hogy a Pásztori Árkádra kirótt 5000 koronás illeték birság ügyének a nagykárolyi kir.[ályi] pénzügyigazgatóságánál ő az előadója. – Ugy fogja ezt az illeték ügyet referálni, hogy a Pásztori által már befizetett 400 koronával, az egész illeték kiegyenlítettnek vétetik, és az 5000 korona le fog iratni. Nem mulasztja el azonban nevezett pénzügyi titkár leveléhez, egy 3000 koronás váltót csatolni, melynek ellenértékét kéri a részére megküldeni. – Amint nemrégén megtudtam, ezen házkutatásom után 1915 márczius 11-én Merck titkár kint járt Pásztorinál és ott időzött egész nap. –

Az iratok között találtam Nagy László egykori szatmár megyei alispán, majd később főispán és kir.[ályi] biztos levelét, aki 300 korona sürgős küldését kérte, mert hanem nincs mit adni másnap enni a családjának, olyan nyomorban vannak. – Ugyan ő neki egy 6000 koronás váltóját találtam az iratok között. Hogy magasabb összeköttetései is lehettek és vannak Pásztorinak ebben megerősített engemet az, hogy egy Adorján nevű volt kultuszminiszteri tanácsos, halasztásért könyörög a törlesztésnél, ugyanenek a neje, megköszöni az adott halasztási időt és Pásztorinak a néhai férje iránt tanusított jóságát. Találtam az iratok között egy névtelen levelet, melynek írása hasonlított az Adorján tanácsoséhoz. – Ebben Pásztorinak ismeretlen jóakarója azt az ajánlatot teszi, hogy hajlandó részére 270000 koronáért egy főpapi méltóságot /:pápai grófságot:/ kieszközölni. – Erre a levélre Pásztori Árkád azt a megjegyzést tette, hogy nincs szüksége pénzért semmiféle méltóságra. – Mikor ezt a megjegyzést olvastam Pásztorinak, elbámultam rajta s mondtam ott tanúk előtt, hogy Pásztori sokat emelkedett a szememben, nem is tartottam őt erre képesnek, hogy ilyen tisztességesen gondolkozik. –

Megtaláltam Majos Károly volt szatmár megyei anyakönyvi felügyelőnek, későbbi belügyminiszteri osztály tanácsosnak jelenleg a budapesti kir.[ályi] adófelügyelőséghez beosztott, köztisztviselőnek, pénzt kérő fizetési halasztásért esedező leveleit, majd több postautalvány szelvényt, amelyekből kitűnt, hogy Majos a havonként 160 korona részletet törlesztett Pásztorinak. –

Az iratok között láttam R. Nagy Sándor bikszádi körjegyző 1600 koronás kötelezvényét. – Találtam továbbá Kelemen Lajos bikszádi

csendőrőrmesternek altiszti vizsga letehetésére 80 koronát kérő levelét. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a Kelemen a vizsga letétele után 80 koronát visszafizette, – aminek nyoma van az iratok között. – De ugyanennek a Kelemennek tartozott a járлата körébe Pásztori is. –

Tánkóczy Gyula szatmári rendőrfőkapitány egy 3000 koronás és egy 1500 koronás tartozással szerepel Pásztorinál. – Veréczy Ernő szatmári lapszerkesztő és ügyvédnek is van 4000 korona tartozásról Pásztorinál irás. – Andor György név hiszem azonos Adorjással, a m. [agyar] kir.[ályi] vall.[ás] és közoktatásügyi miniszteriumban volt az illető tanácsos. – Dienes Sándor közig.[azgatási] gyakornok is kért tőle pénzt kölcsön úgy emlékszem 1500 koronát, de csak 500 korona adatott, ez rá volt írva a kérő levélre. – Dienes ebből a kölcsön ügyből kifolyólag át is lett innét a járásból helyezve. –

A házkutatás megtartása után vagy 8 nappal később találkoztam Szatmárott Csaba Adorján főispán óméltóságával, – éa jelentést tettem neki a Pásztorinál tartott házkutatás megtartásáról, a Vásárhelyi nevének a fennebb előadott szerepeltetéséről, Plachy Gyula pénzügyigazgató, Merck Dezső pénzügyi titkár, Nagy László volt kir. [ályi] biztos, Majos Károly kir.[ályi] pénzügyi tanácsos, Adorján min.[iszteri] tanácsos leveleiről, kéréseikről, és Pásztorival való összeköttetéseikről. –

Jelentésemet a főispán úr tudomásul vette. –

Az alispán urnak azonban nem tettem jelentést, ezt azzal indokoltam, mert kizárólag állami tisztviselőkről volt szó. –

A házkutatás alkalmával idegen nyelvű iratokat, leveleket találtam, – ezeket a házkutatásokról felvett jegyzőkönyvvel együtt közvetlenül a honvéd ügyészséghez küldtem be Kassára. – A házkutatáshoz azért vittem ki nagyobb számú csendőri készenlétet, mert Pásztorinak négy helyen levő tanyája van. A házában körülbelül 50 szoba. Mivel egy nap egyszerre akartam megartani a teljes házkutatást, szükségem volt, hogy Pásztorinak az összes személyzete a házkutatás tartalma alatt szemmel tartassék. Ezt pedig csak nagyobb számú csendőr készenlétével tudtam keresztül vinni. – A házkutatás délutánján Pásztor János panaszkodva említette, hogy mennyire zaklatják pénzért Pásztori Árkádot, a legmagasabb tisztviselők is, megemlítette, hogy a nyáron is Budapesten egy igen magas állású tisztviselőnek a leánya, vagy menyé kértek pénzt fürdőzésre, – Pásztoritól, de Pásztori nem fogadta őket, s így a Pásztor Jánossal közölt kérésüket nem tudták Pásztori Árkád elő juttatni. –

Az általam beterjesztett nyomozási iratokra, a kassai honvéd ügyészség elrendelte, hogy további intézkedésig, vagyis addig míg illetékes helyen el lesz rendelve Pásztori Árkádnak a megfelelő internálása, a főszolgabírói hivatal helyezze Pásztori Árkádot a megfelelő internálása, a főszolgabírói hivatal helyezze Pásztori Árkádot megfigyelés és szoros őrizet alá. – A honvéd ügyészség eme megkeresésére Péchy főszolgabíró irásban felhívta az avasujvárosi csendőrőrsöt, a szigorú felügyelet foganatosítására. – A vonatkozó rendelkezést 14 ./. alatt eredetiben csatolom. – Tudomásom szerint Péchy főszolgabíró magához hívatta Andriász járásörmestert, meghagyta neki, hogy a felügyeletet feltűnés nélkül eszközölhesse, – s meg is kérdezte tőle, hogy fogja ezt végeztetni. – A szigorú felügyelet alá helyezés iránt küldött katonai megkeresés másolatát 15 ./. alatt csatolom. – Hogy miként lett tehát a szigorú felügyelet alá helyezés végrehajtva, ez már a csendőrség útján tud gyakorolni, és pedig annyi discretióval, amennyit a csendőrségi egyenruha és teljes fegyverzet megenged. –

Moskovits Samu kányaházai körjegyző 1915 január 23-án 16 ./. alatt csatolt hivatalos jelentésében jelenti, hogy a köszegremetei malom tájékán egy repülő-gépet látott, melyről az a gyanúja, hogy Pásztori Árkád tanyáján ereszkedett le. – Ezen jelentés alapján a nyomozást megejtettem, s annak eredményét feltűntető iratokat beküldöttem a kassai honvéd ügyészséghez. – A repülő-gép utasait kinyomozni nem sikerült, de azt sem lehetett megállapítani, hogy honnan jött a repülőgép és merre ment el. –

A Pásztorinál tartott házkutatás alkalmával felmerült költségekről elkészített rendes utiszámlát beterjesztettem a kassai honvéd ügyészséghez, láttaozás, megvizsgálás és folyosítás végett. 17 ./. alatt becsatolom Balás Lajos rozsnói püspöknek Pásztori Árkádra vonatkozó bizalmas megkeresését.

1915 márczius 5-én Ü.108/14 sz. alatt a kassai honvéd ügyész megkeresett újból a Pásztori kihallgatása végett. Én 1915 márczius 14 d.[él] e.[lőtt] kiszálottam a Pásztori Árkád lakására ott őt a honvéd ügyészi megkeresés értelmében kihallgattam. Egyidejűleg kihallgattam Pásztor Jánost is, aki azzal van gyanusítva, hogy a katonai kötelezettség aló csalárd módon elvonta magát. – A vonatkozó iratokat mai napon beterjesztettem a honvéd ügyészséghez. –

Feltett kérdésre, hogy Pásztori Árkádot miért nem hallgattam ki ezideig a kémkedés gyanújára részletesen előadom, hogy az volt a tervem, hogy ezt a kassai honvéd ügyész által kiküldendő hadbíróval fogjuk majd eszközölni, – nem akarván, az ügy fontósága miatt

egyedül foganatosítani azt a kihallgatást. – Mivel a kassai honvéd ügyészség Pásztori Árkádnak az internálását szorgalmazta, eziránt én a m.[agyar] kir.[ályi] Belügyminiszterhez távirati előterjesztést tettem. – Ugy emlékszem a távirat egy vasárnapi napon, vagyis 1915 február 14-én lett feladva. – A mely táviratban a katonai hatóságoknak az internálásra vonatkozó megkeresését egész terjedelmében leadtuk. – Az internálásra vonatkozó megkereséseket 18 ./, alatt eredetiben becsatolom. – A táviratunkat megelőző napon Budapestről a Belügyminiszterium már leküldött két detectivet, akik megjelentek nálam a főszolgabírói hivatalban, jelentkezve, azt mondták, hogy a Belügyministerium küldte ki, hogy nekem a Pásztori Árkád elleni nyomozási ügyben segédkezzenek és a Belügyminiszternek tiszta képet nyujtsanak a Pásztori Árkád féle ügy mibenállásáról. Ezek a detectivok Papp József és Walter Vilmos határrendőrségi detectivok voltak. –

Ezek megkérdezték, hogy áll most az ügy. Közöltem velök, hogy a Pungor Irén, Iványi Sándor kihallgatása van csak még hátra. – Az ügy többi réstét már elintéztem és a keletkezett összes iratokat beküldtem a kassai honvéd ügyészhez. – Azután arra kértek, mondjam el a Pásztori féle ügy minden fázisát, összes adatait, a kiderített tényállást és mindazt amiről tudomásom van. Kérésüket teljesítettem. – Papp József detectiv aznap elutazott azzal, hogy megy a kassai honvéd ügyészséghez az iratok megtekintése végett. – Walter Vilmos detectiv beteg lett, két napig nállam feküdt, a harmadik nap reggel pedig elutazott. Tudomásom szerint a két detectiv közül egyik sem teljesített itten semmi féle nyomozási eredményt. Ha jelentést tettek, jelentésüket csak az én bemondásom alapján tehették. –

A Pásztori ügyben annyit tettem. Mindazt ami élém került, a mi irány törvényes hatáskörében bennünket a katonai hatóság megkeresett, fennálló törvényeink értelmében és rendelkezése szerint, minden harag, gyűlölet, vagy elfogultság nélkül megvizsgáltam és teljesítettem s legjobb meggyőződéseim szerint semmiféle részletes adatot, körülményt kivizsgálatlanul nem hagytam. – Nem követtem el semmiféle visszaélést, tullepést, vagy hivatalos hatalommal való visszaélést. Figyelembe kell venni eljárásom megvizsgálásánál, hogy mindez háborus időben az orosz betörés által fenyegetett, menekülővel ellepett vármegye olyan részén történt, ahol kettőzött figyelemmel kellett résen legyünk minden olyan mozgalomra, amely az oroszoknak kedvez, az orosz győzelmet kívánja és az oroszokat hazánk földjére óhajtja. –

Titkos értesüléseink voltak arról, hogy a hegyeken keresztül meg voltak jelölve az oroszok utjai a hol legjobban bejöhettek az ország területére. – Azért kellett rendkívül szigorú nyomozással és ellenőrzéssel lehetetlenné tenni azt hogy a vármegye annyi igaz hazafiától gyansúnak tartott és tudott Pásztori Árkádnak minden lépése a hatóság tudása elől el ne vonassék, hogy embereivel a felette gyanús érintkezései csak a mi tudomásunkal törthénhessék. –

Pásztori Árkádnak egy olyan szervezett áll rendelkezésére, a vármegye és az ország eme részének községeiben, hogy egyetlen intésére százak – és százak vakon teljesítik azt, amit ő óhajt, kíván, vagy parancsol. Magához lánczolta az embereket a vallás, a babona, a kuruzslás erejével, gazdagságánál fogva hatalma, kiterjed fel és lefelé. Amikor tehát ilyen vesszedelmes és sulyos időben Pásztorit ellenőrizzük, felügyelet alatt tartjuk, hazánk legszentebb érdekeit védjük, mert ha a vesszedelem bekövetkezik és Pásztori actióba tud lépni, akkor minden ellene teendő intézkedés elkésett. – Ez a gondolat irányította működésemet, eljárásomat és összes nyomozási cselekményeimet. – Ugy is mint köztisztviselő, és hazáját igazán szerető magyar ember, becsületesen jártam el az egész ügyben, a nyugodt lelkiismerettel bizom eljárásom megítélését bárkire. – Jegyzőkönyvi vallomásomra bármikor kész vagyok az esküt letenni. – Egyébb előadni valóm ezidőszerint nincs. –

Ezek után a jegyzőkönyv egészterjedelmében való felolvasás, helyben hagyás után aláíratott. K.m, f. n.t.

Dr Sándor László s.k. tanácsos
Ilosvay Aladár alisán sk
Horváth Olivér sk sz. hadbíró
Kardos Edith sk jegyzőkönyvvezető
Kállay Szabolcs sk tb főszbíró.

85.

Budapest. 16 martie 1915. Ministrul Justiției Balogh către ministrul de Interne János Sándor. Funcționarii aflați în subordinea ministerului de Justiție au fost absolviți de jurămintе.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 172–172.v.]

Magyar király igazságügyiminister
12380
1915 I.M. III

Nagyméltóságú Minister úr!

Hivatkozással folyó évi március hó[nap] 2 napján 1093 res. szám alatt kelt nagybecsű átiratára, van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel értesíteni, hogy egyidejűleg kiadott rendelettemmel Illés Andor főügyészi helyettesi címmel és jelleggel felruházott máramarosszigeti kir.[ályi] ügyészt, valamint Mező Sándor debreczeni kir.[ályi] alügyészt azon ténykörülmények tekintetében, hogy a bűncselekménnyel gyanúsított Pásztory Árkádra vonatkozólag terhelő adatokat tartalmazó hivatalos iratokat a lázítás büntetével és egyéb bűncselekményekkel terhelt Kabalyuk Sándor és társai bűnügyének iratai közül akár maguk, akár mások kiemelték, eltávolítottak, vagy elrejtettek-e, a hivatali titoktartás kötelezettsége alól felmentettem és feljogosítottam őket arra, hogy a Starmárvármegye alispánja részéről Nagyméltóságod rendelete alapján tartandó vizsgálat során e tárgyban minden korlátozás nélkül tanuságot tegyenek.

Megjegyzem, hogy a Pásztory Árkád bűnügyre vonatkozó terhelő adatokat tartalmazó iratoknak a Kabalyuk Sándor és társai bűnügyének iratai közül való kiemelése tárgyában – egyik katonai hatóságtól rövid uton szerzett értesülés alapján – bizalmas uton már korrában puhatolást tettem folyamatba. Ennek során Illés Andor főügyészi helyettes azt a nyilatkozatot tette, hogy valótlan az, mintha Pásztory Árkádra vonatkozó bármiféle iratcsomó az ő közbenjöttével avagy tudomásával a Kabalyuk Sándor és társai bűnügyének iratai közül ki lett volna emelve, de ily eljárásra nem is volt ok, mert Pásztory Árkádra vonatkozólag mindössze annyi történt, hogy egy izai lakos címére Athos hegyéről írott levél alapján ellene házkutatást tartottak, minden eredmény nélkül, minek folytán ellene a nyomozást meg is szüntették.

Budapest, 1915 március hó[nap] 16-án.

Balogh.

86.

Orașu Nou. 16 martie 1915. Declarația notarului din Vama László Lukácsy dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 284–285]

Tanuvallomási jegyzőkönyv

Főlvétetett Avasujváros év márczius hó[nap] 16 napján. Lukácsy László, 31 éves, Szatmári születésű, vámfalui lakos, nős, róm.[alyi] kath.[olikus], körjegyző.

Az avasujvárosi járás főszolgabírói hivatal alá tartozó Vámfalu községben vagyok körjegyző. Amikor Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró úr 1915 január hó[nap] 27-én Pásztori Árkádnál a házkutatást megtartotta, hotósági tanuként engemet és Sztán Juon községi bírót vitte magával. –

A házkutatás egész tartama alatt bent voltam és a lakásban és végig néztem mint tanú a házkutatást. Azonban amikor Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró úr bement egy néhány csendőrrel Pásztori Árkádhöz, egy kis ideig nem voltam bent, csak mikor megkezdődött az eljárás hívtak engemet be. A házkutatás a legszigorubb törvény és szabályszerűséggel volt megtartva. – Egy néhány pillanatra távozott a szobából Pásztory Árkád s akkor mondotta nekem Kállay Szabolcs, hogy egy jellegzetes levelet talált az iratok között, melyben felajánlanak nagy pénzért Pásztorinak egy főpapi méltóságot, de ő azt nem fogadta el, hanem a levélre azt írta: pénzért nem vagyok hajlandó papi méltóságra jutni. – Még Kállay megjegyezte, nagyot emelkedett előttem az öreg, hogy ilyen szép gondolkozást árult el. Többször megjegyezte Pásztorinál talált levelek átolvasása alkalmával Kállay, hogy igen sok tisztviselő, közhivatalnok, pénzt és támogatást kérő levelet találja a Pásztori levelei között. Több levelet megmutattak neki, de hogy kik írták ezeket a leveleket, ma már nem emlékszem vissza. Azonban meg van nállam az a jegyzék, amelyet én akkor készítettem, azokról a kiknek a levelei az iratok között voltak. – Ezt a jegyzéket becsatolom. Szükségesnek tartom az irónnal írt jegyzékhez bővebb magyarázatot adni. Az első név Tánkóczy Gyula szatmári rendőrfőkapitány 3000 koronás tartozására vonatkozik. A 3000 korona után 1500 koronás feljegyzés látható. A második név Plachy Gyula nagykárolyi m. kir. pénzügyigazgató aki 4000 koronás tétellel szerepel, 3. Merk Dezső nagykárolyi m.[agyar] kir.[ályi] pénzügyi titkár, akinek egy kitöltetlen váltója volt Pásztorinál. A 4. Veréczy Ernő ügyvéd és

lapszerkesztő, akinek 4000 kor.[ona] tartozása van Pásztorinál. – Ez Veréczy szatmári törvényszéki birónak a fia. Az 5-ik név Nagy László volt ez az a Nagy László aki Szatmári alispán, később főispán és azután kir.[ályi] biztos volt. Nagy László egy 6000 kor.[onás] váltó kerestet küldött be Pásztory Árkádnak. A 6-ik név Andor György kulturminiszteri tanácsos. A 7-ik név R. Nagy Sándor bikszádi körjegyzőé, – a 8-ik Majos Károly, volt belügyministeri oszt.[ály] tanácsos, aki jelenleg a b[uda]pesti adófelügyelőséghez van beosztva. Előbb anyakönyvi felügyelő volt. A 9-ik név Dienes Sándor, közigazgatási gyakornok aki 1500 koronát kért kölcsön, de csak 500 koronát kapott. Ez a Dienes az avasujvárosi főszolgabírói hivatalnál volt beosztva, de innen át lett helyezve. Határozott tudomásom van arról, hogy Pásztory Árkádnak még Latkóczy Imre volt Belügyi államtitkár is, ki később közigazgatási bírósági II-od elnök volt, tartozott 5000 korona váltó kölcsönrel, mely tartozás ma is fennáll, mivel Pásztory Árkád ma is tőke kamatadót fizet, eme tartozás után. – Pásztory János beszélte nekem egy alkalommal a Pásztory Árkád lakásán, hogy igen nagy emberek kérnek pénzt Pásztorytól, így a nyáron is amikor egy alkalommal Budapesten volt Pásztory Árkád egy jelenlegi tényleges államtitkárnak vagy a leánya, vagy a menyé akart több alkalommal a szállodába Pásztoryval beszélni, hogy fürdő költségekre tőle pénzt kérjen. Pásztory János azonban nem engedte a nőt Pásztory Árkád elé. –

Amikor a házkutatás befejezése után eljöttünk Pásztory Árkádtól a kocsin beszélte nekem Kállay, hogy amikor ő Pásztoryval az én távollétemben beszélt említette előtte Pásztory, hogy majd egy miniszteri tanácsos elfog intézni mindent. Még nem jutott eszébe hirtelenébe a miniszteri tanácsosnak a neve Kállaynak és én kérdeztem, nem-e Vásárhelyi az illető, mire Kállay azt mondta, de igen az ő nevét említette előtte Pásztory, hogy miért említettem én Vásárhelyi nevét annak az a magyarázata, hogy egy R. Nagy Miklós nevű egyén, aki Vámfaluban is lakott előtte, említett, hogy Pásztorynak ismeretsége van egy Vásárhelyi nevű miniszteri tanácsossal. Amikor tehát Kállay beszélt a miniszteri tanácsoról eszembe jutott ez a név és kérdeztem őt, nem-e Vásárhelyi volt az illető.

Jegyzőkönyv felolvasás, helyenahagyás után aláíratott-

Dr Sándor László sk. R tanácsos

Kardos Edith sk. Jezkvztő

Ilosvay Aladár s.k. alisán

Lukátsy László s.k. körjegyző

Horváth Olivér s.k. százados hadbíró

87.

Orașu Nou. 16 martie 1915. Detectivul Antal Brinda către consilierul polițienesc László Sándor. Detectivii au fost contactați de către căpitanul poliției din Satu Mare Gyula Tánkóczy, pentru a fixa o întâlnire.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 201]

Jelentés

Avasujávros 1915 márczius 16-án

Tisztelettel jelentjük, hogy folyó hó[nap] 14-én este 9 órakor midőn Szatmáron a pályaudvar éttermében ültünk hozzánk jött egy 40 évesnek látszó szőke szakált viselő egyén, bemutatta és igazolványával igazolta, hogy ő Szatmárnémeti város detektivje, a nevére nem emlékszünk, azt adta elő hogy Tankoczy szatmári főkapitány küldte és kéreti hogy valamelyikünk látogassuk meg, mert szeretne valamit beszélni. En alulirott Kálmár Hugó egy névjegyre azt irtam neki, ha időm lesz – meg fogom látogatni. – Megjegyzük, hogy az akkor történt, mikor Szatmárról Avasujvárosba akartunk utazni. –

Kmtf!

Kálmár Hugó és Brinda Antal
D[e]t[ekti]v

88.

Orașu Nou. 17 martie 1915. Declarația notarului din Orașu Nou Ferencz Csilléry. Dató comisiei de anchetă. În lipsa notarului cercual, Csilléry a plecat în martie 1915 alături de Kállay la Tur, pentru a-l interoga pe Pásztor. Spune că acesta nu prezenta probleme de sănătate și nu era păzit de niciun jandarm.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 286–286.v.]

Jegyzőkönyv

Felvétetett Avasujvárosban 1915 márczius 17-én az avasi járás főszolgabirói hivatalában Pásztori Árkád elleni ügyben Csilléry Ferencz körjegyző kihallgatása alkalmával. –

Idézésre megjelenik Csilléry Ferencz budapesti születésű 29 éves, református vallású, nőtlen körjegyző, aki a következőket adja elő:

Avasujváros községbe és a hozzá tartozó Ráksa községnek vagyok a körjegyzője, folyó évi márczius hó[nap] 14-én megkért Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró, hogy menjek ki vele Turvékonya községbe a Pásztori Árkád kihallgatása végett, mint jegyzőkönyvvezető, mert a járási őrnök Latkóczy Ferencz más irányu elfoglaltsága miatt, nem jöhett el vele. – Kérésének eleget tettem és kimentünk kocsin Pásztori tanyára, ahova körülbelül d.[él] e.[lőtt] 10 órakerkeztünk.

A Pásztori Árkád kastélyába Pásztor János papnövendék fogadott, akivel együtt volt Nagy László nyugalmazott főispán, volt kir.[ályi] biztos. Kállay főszolgabíró Pásztor Jánost kérdezte hollehet találni Pásztori Árkádot, mert ki kell hallgassam a honvéd ügyészség megkeresésére. A kérdésre Nagy László felelt, ott van a szobájában két csendőr őrzi. Nevetséges folytatta – Nagy László, hogy akit haza áruállással gyanusítanak, azt két csendőrrel őriztetik, és még nekem is, ha vele beszélni akarok két csendőr előtt kell, vele beszéljek, pedig csak engemet nem tartanak hazaárulónak, mondtam is Sándor János belügyministernek, hogy milyen célszerűtlen eljárás ez, hogy akit hazaárulással vádolnak, ahelyett, hogy neki a legtágasabb mozgási szabadságot biztosítanak és diszkrét detektívekkel megfigyeltetnék, két csendőrrel szorosán őriztetik. Külömben az egészhez semmi közöm – fejezte be Nagy László. – Erre Pásztor János bevezetett a Pásztori Árkád külön lakosztályaába, egy folyóson keresztül, – ahol Pásztori egy karos-széken ült. – Ez most vasárnap, három nappal ezelőtt történt. – Pásztori akkor nem említette, hogy beteg, és az egész kihallgatás minden incidens nélkül folyt le. – Feltett kérdésre kijelentem, hogy ez alkalommal sem az épületben, sem az udvaron, sem Pásztori Árkád mellett, sem pedig más helyen nem láttam egyetlen csendőrt sem. – És Nagy Lászlónak amaz állítása, hogy Pásztori Árkád két csendőrrel van a szobájában, nem felelt meg a valóságnak. – Feltűnt nekem, hogy Pásztori Árkád szigorú felügyelet alatt van, és nincsen sehhol sem csendőr, sem más rendőri egyén, aki a felügyeletet gyakorolta volna. – Hogy a csendőrök, hol voltak ez alkalommal, – nem tudom. –

Egyébb előadni valóm nincs. –

Jegyzőkönyv felolvasás, helybenhagyás után aláíratott-

Dr Sándor László sk. r tanácsos

Kardos Edith sk. Jezkvztő

Ilosvay Aladár s.k. alisán

Csilléry Ferencz s.k. körjegyző

Horváth Olivér s.k. százados hadbíró.

89.

Orașu Nou. 17 martie 1915. Declarația notarului cercual Ferecz Latkóczy dată comisiei de anchetă. A participat alături de Kállay la percheziția de domiciliu pe moșia lui Pásztor.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 288–290.]

Jegyzőkönyv

Felvétetett Avasujvárosban 1915 márczius 17-én, reggel 9 óra-
kor avasi járási főszolgabírói hivatalnál Pásztori Árkád ellen folya-
matba tett ügyben, Latkóczy Ferencz járási iroda-tiszt kihallgatása
alkalmával. –

Jelen voltak alulírottak:

Latkóczy Ferencz budapesti születésű, 32 éves, róm.[alyi] kath.
[olikus], nős, járási irnok, avasujvárosi lakos a ki mint tanú, kellő
figyelmesztetés után a következőket adja elő:

Az avasujvárosi járás főszolgabírói hivatalához vagyok beosztva,
mint járási irnok. Itten 1909 január 1-től teszek szolgálatot. – Hivatali
főnököm ezen egész idő alatt mindig dr. Péchy Péter főszolgabíró
volt. – Teendőimet képezi az összes kezelési ügyek végzése, a kato-
nai, ipari és kórházi ügyek előkészítése és azoknak a főszolgabíró
urnak való referálása. Én sokkal régebb ideje, hogy a főszolgabírói
hivatalnál vagyok, mint Kállay t[á]b[lai] főszolgabíró. Ennél fogva
jobban ismerem a Pásztori Árkád viselt dolgait, mint Kállay. Pásztori
Árkád a főszolgabírói hivatal illetékessége alá tartozik. Én ismerem
a hivatalunk minden ügyét. Ismerem Péchy főszolgabírónak a felfo-
gását. Gondolkozás módját Pásztorira vonatkozólag s a leghatáro-
zotabban állithatom, hogy Pásztori mindaddig, amíg ellene suttogni
nem kezdtek a kuruzslás, a haracoslás a jogtalan meggazdagodás
üzelmait, Péchy főszolgabíró előtt teljesen közömbös volt. Péchy úr
nagyon ritkán érintkezett Pásztorival, és mint uriemberhez illik udva-
rias, de tartózkodó volt. Sohasem hallottam, hogy gyűlölködés lett
volna közöttük. Péchy úr nemesérszű férfit, akinél sohasem tapasztal-
tam, hogy bárkivel szemben rossz indulatot mutatott volna, vagy
éresztette volna vele a haragját. – Jelleméhez a bosszuállás nem fér.
Akkor kezdett Pásztorival behatolóbban foglalkozni, amikor a járá-
sunk területén mindinkább beszélni kezdtek Pásztori hirtelen és nagy
meggazdagodásáról. – Amikor tudomásomra jött, hogy Pásztori rej-
telmes módon érintkezik gyanus és ismeretlen egyénekkkel. Amikor

hire szált, hogy a Pásztori lelke és szinte mozgatója az orosz barát mozgalmaknak. – Akkor már figyelni kezdte, hogy mi is történik tulajdonképpen a Pásztori tanyán, kik járnak ő hozzá, és miféle üzemeknek a részese. –

Hogy Pásztori gyanus volt és szükségesnek tartotta, a viselt dolgaira, a Belügyministerium figyelmét felhívni, tanusítja a Péchy főszolgabíró által 1912 december 13-án a m.[agyar] kir.[ályi] Belügyminiszterimhoz 3987/912 sz[ám] alatt intézett felterjesztés, amelyben már jelzi, hogy Pásztori Árkádnak a népre gyakorolt hatása, félelmetes, gyanus és nem tűrhető. – Éppen a Péchy főszolgabíró uri magatartása mellett volt lehetséges, hogy Pásztori a járás területén akkora birtokot tudott szerezni, hogy ma egy nagy kastélylyal és négy tanyája van. –

A skizma per tárgyalása alkalmával közölték a lapok, hogy főtárgyalás rendén, kiderült az, hogy Kabaljuk járt Pásztorinál, és nagy érdeklődéssel várjuk a Pásztori kihallgatását. Ezt mi tudomással vetjük és figyeltük, mi lesz Pásztoryval, be lesz-e idézve, mit vall, volt-e összeköttetése Kabalyukkal. – egyszerre azonban, abban maradt az egész és Pásztoryról több jelentés nem lett téve, a tárgyalás során. Természetes, hogy ez feltűnt mindannyiunknak. A gyanunk még jobban megerősödött, hogy Pásztory a bucsu-rendezés, a kuruzslás, és vallási szédelgések mellett oroszbarát mozgalmak szításával is foglalkozik. – Ilyen volt a felfogásunk Pásztoriról, amikor kitört a jelenlegi háboru. Szatmárvármegye eme része nemzetségi vidék. A háboru első idejében nap-nap után, a legrémesebb hírek szálltak szárnyra. – Igy hallottuk Weisz Majer avasfelsőfalui korcsmárostól, hogy azt beszélik az ő korcsmájában, az avasfelsőfalui és mózesfalusi lakosok, „ha az orosz bejön és győz, azonnal fellázadnak, minden urat és zsidót felkoncolnak”. Ölyüs Lajos Köszegremetei tanító jegyzőkönyvre adta a főszolgabírói hivatalnál, hogy Köszegremete községben több orosz kinézésű egyént láttak, akiket üldözőbe vettek, elérni azonban nem tudtak, mert azok a Pásztori tanyája felé menekültek és ott a cserjések között eltűntek. – Ebben az időben történt, hogy egy Stefucz János nevű kányaházai állami tanító, amely szintén a járásunkhoz tartozik, azt a kijelentést merte kockáztatni, hogy Magyarország fennállásáért nem adna 7 fillért. – Ezért őt a csendörök bevitték a szatmári ügyészséghez. – Ilyen volt a hangulat akkor, amikor 1914 szeptember 18-án Kelemen Lajos csendőrmester kíséretében Kállay Szabolcs főszolgabíró és én kiszállotunk Bikszád községbe, egy vizrendőri kihágásnak a helyszínén való elbírálása végett. – Utközben Kelemen

csendőrmester felemlitette Kállay főbíró úr előtt hogy Pásztori Árkád ellen a katonai honvéd ügyészség megkeresésére kémkedés miatt, eljárás van folyamatban s állítólag Pásztori már megszökött. – Kállay tudomásul vette ezt a közlést, és amikor visszatértünk a hivatalban azt közölte dr. Péchy Péter főszolgabíró úrral. – Arra a kérdésre, hogy miért nem győződtünk meg arról, vajjon tényleg megszökött-e Pásztori, csak azután kellett volna intézkedni, saját tapasztalatomból állíthatom, hogy Pásztori Árkádnak, otthonlétéről, vagy megszökéséről szinte lehetetlenség biztos tudomást szerezni. – Az egész személynézetbe be van oktatva, hogy a ki Pásztori után kérdezősködik, annak azt kell mondani, hogy nem tudja, vajjon otthon van-e Nagyságos úr, vagy nincs. – A kérdezősködésből bevezetik a rezidencia egyik szárnyépületébe, és ott addig várakozik, amíg vagy fogadja őt Pásztori, vagy pedig közlik vele, hogy Pásztori nincsen idehaza. Pásztori otthonlétét, tehát megfigyelés, külső nyomozással szintén lehetetlenség megállapítani. – Az egész palotát bizonyos titokzatoság veszi körül. Ebben a palotában van az úgy nevezett püspöki lakosztály, külön kápolnával, ahová a hajdudorogi püspök szokott megszállani. –

A Pásztori elleni ügy további részeit Kállay főszolgabíró személyesen intézi. Én ezekben az intézkedésekben nem veszek részt, azokról közvetlen tudomásom nincs. Az tény, hogy amikor az ellenség betörése eljutott Máramarosszigetig, és menekültekkel volt tele az avasi járás minden községe, az emberek széltében és hosszánan beszéltek, hogy Pásztory nem fél, és az ő emberei irásokat kaptak, amiket ha felmutatnak az oroszoknak, nem fogják őket bántani. – A legnagyobb nyugalom uralkodott a Pásztori tanyán, amikor az egész Szatmárvármegye megremegett az ellenség közeledtétől. Mindenki menekült akinek volt félteni valója, ő neki nagy vagyona van, sok értékes dolgokat halmozott össze, s nem hogy a menekülésre gondolt volna, sőt ő hozzá menekültek a kőrösmezeiek, és nagyon sok gyanús ember. Azóta elmúlt az orosz veszedelem, nem történt semmi végzetes dolog, de ha az oroszok eljutottak volna, Szatmárvármegyében egészen a Turvékonyai tanyáig, talán akkor lepleződött volna le, a valódi Pásztori, abban a félelmetes szerepében, amellyel a főszolgabírói hivatal is gyanúsítja. –

Amikor Kállay főszolgabíró úr 1915 január 27-én megtartotta a házkutatást magával vitt engem is Turvékonyára a házkutatási jegyzőkönyv vezetésére. Amikor Pásztori Árkád Kállay t[á]b[lai] főszolgabíró úr előtt a Vásárhelyi tanácsos úr nevét említette, nem voltam benne a szobában, mert kimentem volt az iratok után. – A

házkutatást Kállay úr és én foganatosítottuk. A kivezényelt csendörök segédkeztek nekünk. Pásztori iratait a főszolgabíró úr és én néztük által. Az én kezembe került a Tankóczy Gyula szatmári főkapitány pénzt kérő levele. Én kaptam meg a Plachy Gyula nagykárolyi m.[agyar] kir.[ályi] pénzügyigazgató ama levelét, amelyben egy 4000 koronás kölcsön ügyében fizetési halasztást kér, és egyben tanácsokat ad, hogyan felebbezze meg Pásztori a Péchy által ebben az ügyben hozott első foku és az alispáni hivatal által II-od fokulag jóváhagyott végzést. – Közölte, hogy a közig.[azgatás] bizottságnál oda fog hatni, hogy ez az ügy Pásztori javára kedvezően intéztessék el. – Az iratok között láttam Merk Dezső nagykárolyi kir.[ályi] pénzügyi titkár levelét, amelyben egy kitöltetlen váltót küld kölcsönt kért és közben megírja Pásztorinak, hogy az 5000 koronás illetékbírság ügyben úgy fog referálni illetve az ügy úgy fog elintéztetni, hogy a Pásztori által már befizetett 400 koronával, az egész ügy kiegyenlítődik. Persze nagyon kéri Pásztorit, hogy adjon neki kölcsön. – Ott láttam az R. Nagy Sándor bikszádi körjegyző kölcsönkérvényét. A Majos Károly törlesztéseit tansuitó posta-utalvány-szelvényeket. A Dienes Sándor közig.[azgatási] gyakornok pénzt kérő levelét, melyre rá volt írva, hogy 500 korona elküldve. – Megtaláltuk a Kelemen Lajos csendőrőrmester pénzt kérő levelét is, amire Kállay megkérdezte Pásztorit. „hát még a csendörök is kértek pénzt?” Mire Pásztori azt felelte, Kelemen vizsgára kért pénzt, de már visszafizette. – Merk Dezső a házkutatása után márczius 12-én meglátogatta Pásztorit, és a terepi tanyáján hált, A Nagy László volt kir.[ályi] biztos 6000 koronás tartozásáról is voltak iratok. – Nagy László volt kir.[ályi] biztos igen sűrűn tartózkodik Pásztori Árkádnál, sőt nem mulik el hónap, hogy meg ne látogatná őt. A véletlennek érdekes találkozása, hogy amikor most legutóbb 1915 február 17-én másod izben lejöttek Budapestről a hattárendőrségi detektivek, hogy a Pásztori ügyben nyomozannak, velük egyidőben jött, ugyanazzal a vonattal Nagy László Szatmárig, és Szatmártól egészen Avasujvárosig. Ezt onnam tudom, mert én is ugyan azzal a vonattal jöttem Szatmárról Avasujvárosig, egy kocsi-ban ültem Papp és Walter deterctivekkel, egy fülkében ültünk Nagy László volt kir.[ályi] biztos, Kállay főszolgabíró úr és a két detektiv, akkikel közöltem, egész bizalmassan, – hogy a velünk utazó úr Nagy Láaszló volt kir.[ályi] biztos, – mire a detektivek mondták, hogy ez ő velük jöhetett Pestről, mert Szatmáron az állomason velük várt a viczinális vonatra. –

Különös kérdés nélkül egyéb előadni valója nincs. –

Jegyzőkönyv felolvasás, helybenhagyás után aláíratott. –

Dr Sándor László sk. r tanácsos

Kardos Edith sk. Jezkvztő

Ilosvay Aladár s.k. alisán

Latkóczy Ferencz s.k. j. ir. s. tisztt.

Horváth Olivér

Folytatólag felvétel 1915 márczius 20-án Avasujvárosbanm
Latkóczy Ferencz kihallgatása alkalmával. –

Értesülvén arról a Pásztori Árkádnál megtartott házkutatás alkalmával, hogy Merk Dezső pénzügy. titkár időközben kikönyörögte a saját és Plachy Gyula p[énz]ü.[gy] igazgató levelét az első házkutatás alkalmával én találtam meg és olvastam át, emlékezetemből a Merk Dezsőnek tartalmát, következőkben mondom el: Nagyságos Uram! Most már a házam felépült, be van rendezve. Már csak egy hiánya van, nevezetesen asszony után kellene nézni. Legyen kegyes segítsen ki egy 3000 koronás kölcsönnel. Mellékelve küldök egy üres és aláírt váltót. Egyben közlöm a nagyságos urral, hogy a nálunk levő 5000 koronás illeték birság ügyét egy kérvénnyel fel lehet ujitani, s akkor én megfogom referálni, hogy erre az 5000 koronás birságra, már befizetett 400 koronával az egész birság ki fog egyenlítettetni s a többi rész el fog engedtetni. –

Plachy levelében 4000 koronás kölcsönről volt szó, melyet nem tud ő most törleszteni, s halasztást kér.

90.

Oraşu Nou. 17 martie 1915. Declaraţia căpitanului Jandarmeriei István Andriász dată comisiei de anchetă. Detalii despre percheziţia de domiciliu, convorbirea cu Pásztory din timpul ei, cantităţile mari de alimente găsite.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 296–296.v.]

Jegyzőkönyv

Felvétel 1915 márczius 17-én az avasujvárosi főszolgabírói hivatalban Pásztori Árkád elleni ügyben, – Andriász István járási csendőrmester kihallgatása alkalmával.

Andriász István m.[agyar] kir.[ályi] csendőr járás őrmester előadja, hogy szentmihályi születésű, nőtlen, róm.[ályi] kath.[olikus]

vallásu, m.[agyar] kir.[ályi] csendőrőrmester, és az avasujvárosi csendőrőrs vezetője és járásőrmester. – Feltett kérdésre kijelentem, hogy az avasujvárosi járás főszolgabírója, dr. Péchy Péter 1915 február hó[-nap] 11-én írásbeli rendelkezést adott ki az őrsünknek 54/elnöki szám alatt, hogy Pásztori Árkád turvékonyai lakost, a ki a honvéd ügyészség által kémkedéssel van gyanusítva, további intézkedésig tartasuk feltűnés nélkül, de szigoru felügyelet alatt. A rendelkezésben ez a szó „feltűnés nélkül” nem volt benne, azonban én úgy intézkedtem, hogy a kányaházai csendőrőrs, a melynek területén lakik Pásztori Árkád, és a mely az én hatóságom alá tartozik, a felügyelet feltűnés nélkül foganatosítsa. – Írásban utasítottam erre a kányaházai csendőrőrs vezetőjét, és írásban külön kiemeltem a feltűnés nélküli módot. –

Ez az ellenőrzés állandóan járőrök kiküldésével történt. – Ez ideig nem tudtam ellenőrizni, hogy miként lett végrehajtva a szigoru felügyelet alatt tartás. – Erre nézve a kányaházai csendőrőrs vezetője adhat felvilágosítást. –

Ami a Pásztorinál tartott házkutatáson történt dolgot illeti, a következőket tudom: Én mentem be Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró urral és Lukácsy László vámfalui körjegyzővel Pásztori Árkádnak a lakásába, ahol Kállay úr előadta jövetelünk okát és célját. Pásztori beszédközbe vágott és mondotta, tudom az egész ügyet, ez a Péchy műve és hajszája. Kállay erre azt válaszolta ez nem igaz, mert az eljárás és a házkutatás a katonai hatóság megkeresésére történik. – Beszédközben említette Pásztori, hogy ő egy tanácsostól halotta, hogy az egész ügy a Péchy műve és házkutatásra fognak ő hozzá jönni. Határozottan emlékszem, hogy ugyanakkor Pásztori azt a kijelentést is tette, tudtam az egész ügyről, a ki jövetelről, arról, hogy nálam házkutatást tartanak, és készültem is már arra. A Pásztori tanyái egymástól nagyon messze vannak, egyikhez a másiktól körülbelül két óráig kellett menni. –

Az avasujvárosi csendőrőrsön 1914 május 5-étől fogva vagyok beosztva. – Amikor én átvettem ennek az őrsnek a vezetését, Péchy főszolgabíró úr a háboru kitörése idejében meghagyta nekem, hogy Pásztori Árkád összeköttetéseit, a hozzá érkező embereket, és mindazt, ami előttünk gyanus lehet figyeljük meg, s kiemelte, hogy mindazt feltűnés nélkül tegyük. Meghagyta nekem, hogy erre utasítsam a járási körletet alá eső csendőrőrsőket. Én ezt meg is tettem. S azóta állandóan figyelik a járőrök Pásztori Árkád dolgait, a hozzá menő embereket és a tőle jövő idegeneket. –

Ezideig azonban olyan adatnak nem jöttem a nyomára, amely

miatt Pásztori Árkád ellen akár kémkedés, akár más büntetendő cselekmény elkövetésére következhettem volna. Pásztori Árkádtól sem kölcsön, sem más czimen soha semmit sem kértem. –

A házkutatása alkalmával a padláson találtunk körülbelül 300 d[a]r[a]b kenyeret, nagy mennyiségű kikészített bőroket, sok koporsót, vagy 50 csomag 5 k[ilo]gr[am] csomagban levő kávé, s amikor kérdeztük, hogy miért van mindenből ennyi sok, azt felelték, hogy tudták, hogy a háboru miatt nehezen lehet szállítani, azért már jó előre, beszerezték békeidőben mindent. – Vagy 5 helyiségbe találtunk nagy mennyiségű szallónát, zsirt nagy mennyiségben összehalmozva. –

Különös kérdés nélkül egyéb előadni valója nincs. –

Jegyzőkönyv felolvasás, helybenhagyás után aláíratott. –

Dr Sándor László sk. R tanácsos

Kardos Edith sk. Jezkvztő

Ilosvay Aladár s.k. alipsán

Gönczi Sándor s.k. csendőrőrmester

Horváth Olivér s.k. százados hadbíró

91.

Oraşu Nou. 17 martie 1915. Declaraţia lui Miklós R. Nagy dată comisei de anchetă. Prezintă evenimentele din 1900 (procesul disciplinar), conversaţia cu Andor Matesz în barul din Vama şi invazia rusească din comitatul Maramureş.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 242;247]

Tanuvallomási jegyzőkönyv

Fölvéve 1915 év március hónap 17 napján Pásztori Árkád gyaunitott elleni bünügyben.

Neve R Nagy Miklós, 49 éves, Avasfelsőfalui születésű, Szinerváraljai lakos, nő, ev.[angélikus] ref.[ormátus], foglalkozása magánzó.

Pásztori Árkádot az 1893 év óta ismerem. Sokszor jártam én hozzá és elég bizalmas ismerőse voltam. Saját tapasztalatomból állítom, hiszen én közvetlen sokáig közvetlen közeléből szemléltem mit és hogy dolgozik Pásztori Árkád. Különben a munkácsi gör[ög] kath[olikus] püspökségnél lévő iratok, melyek a Pásztori Árkád fegyelmi ügyére vonatkoznak, nagyobb részletes adatokat tartalmaznak Pásztori

életéről, viselt dolgairól. Abban az időben, amikor ez a fegyelmi eljárás folyt, Pásztorinak én teljes bizalmas embere voltam, engemet bizott ő meg az ügyeiben való eljárással és közvetítéssel. Amikor ez a fegyelmi eljárás ellene megindult, elküldött engemet a szamosújvári püspökséghez és az Ungváron székelő munkácsi püspökséghez, – természetesen ellátva engemet a legelőkelőbb szatmármegyei befolyásos emberek ajánló leveleivel. Kaptam Pásztori Árkádtól olyan ajánló leveleket, melyeket a részére Domahidy István, Jékey Mór, és több mások adtak. – Szamosújvárra Szabó János gör[ög] kath[olikus] püspöknél voltam, aki azonban nem fogadott el semmiféle ajánlatot, ridegen elutasított engemet, és a velem deputációban járó Csorbai György, és Finta János román embereket, azt mondván olyan semmiházi emberrel /: románul wom de nyimnyike:/ nem áll szóba, neki ilyen pap nem kell, az ő püspöki kerületébe. Firczák püspöknél egyedül voltam, ő mindig igen pártfogolta Pásztorit, s megígérte a legjobb indulatu támogatását. Pásztori kuruzslással, ráimádkozással, gyógyítással, babonák terjesztésével, kivándorlás eszközésével és mindezek segélyével gyűjtötte a vagyonát. Az amerikai kivándorlás gyarapodása azért állott érdekében, mert az Amerikába ment románok neki sok pénzt küldtek haza. –

Azt e névtelen levelet, melyet az alispán úr nekem most felmutatott, nem én irtam, nem én küldtem el Pásztorihoz, azonban annak a tartalmáról a következőket tudom elmondani. Ugy emlékszem, hogy az 1914-ik év október havában Szinerváralján ahol én lakom, Szilágyi járásbíró úr elhivatott a hivatalában s ott bemutatván engemet egy Sperling Ede nevű budapesti detectívnek, s arra kért legyen segélyére Sperlingnek, aki Pásztori Árkád ellen lett kiküldve, hogy a gyanus üzelmeit kinyomozza. Én azt mondtam Sperlingnek, amit tudok, készséggel elmondom neki, azonban pozitív tényekről nem igen van tudomásom. – Elmondtam akkor mindjárt Sperlingnek, hogy körülbelül egy héttel ezelőtt találkoztam Vámfaluban Matesz Andor ügyvéd jelölttel, aki Pásztorinak hosszú időn át vitte az ügyeit, állandóan nálla lakott és dolgozott Pásztori peres ügyeiben. Amint én egy üzlet ajtaja előtt Mateszt találtam, szóltam neki, hogy hogy van, mit csinál, és hivatam be egy pohár borra az üzletbe. Ekkor mondtotta Matesz, hogy ő már nincsen a Pásztori alkalmazásában, ott hagyta mert Pásztori elmozdította. Kérdeztem hát hogy van Pásztori, mire azt válaszolta, ha most a muszka ügyben ki nem törí a nyakát, akkor örökre ember lesz belőle, lábra áll, senkisémet tudja megsemmisíteni. –

Különben ha Vásárhehelyi úr nem lett volna, és nem pártfogolná

eddig már régen tömlöczbe is került volna. – Én ekkor hallottam először a Vásárhelyi úr nevét említeni, s később felmentem Szilágyi bíró urhoz s megkérdeztem tőle, kilehet az a Vásárhelyi, de nem tudta megmondani. – Azután Lániczky Antal színérváraljai járási számvevővel tudtam meg a czimtártól, hogy Vásárhelyi Gyula belügyministeri osztály tanácsos. – Matesz még azt is mondotta, hogy Vásárhelyi úr a miniszteriumban az, aki Pásztori Árkádot minden bajából kihuzza, és segíti. – Sperling az én megjegyzésemre azt mondotta, ha a miniszteriumban tudták volna hogy már ide lenn is ilyeneket tudnak, akkor bizonyára nem küldtek volna engemet ide le. – Kérdezte tőlem Sperling, hogyan lehetne leleplezni Pásztorit, mire én azt feleltem, ez már az urnak dolga lesz, mert önök értenek a nyomozáshoz, én csak azt tanácsolom, hogy ha Pásztorihoz kimennek, az öreg Pásztorit, Kosztucsák Mihály inast és Pásztor János titkárt azonnal csipjék nyakon, egymástól távolítsák el, ugy vallasák és az iratokat mindjárt vizsgálják át, és az ott levő idegeneket azonnal távolítsák el, hogy ne adhassanak senkinek birt. Sperling azt mondta, ő most elmegy 3–4 nap mulva ismét visszatér, akkor majd újból beszél velem. Azonban én többé Sperlinggel nem találkoztam. – Én annyira gyanusítottam Pásztorit, hogy amikor az oroszok Máramarosmegyébe betörték, bementem Szatmárra, ott a közös laktanyában Nyegre főhadnagy urnak mondtam, fordítsanak figyelmet a Pásztori viselkedésére mert ha az oroszok be tudnak törni Szatmár mert én kémgyanus embernek tartom. Nevezett főhadnagy engemet a csendőrséghez utasított. –

Azt, hogy orosz kém, illetve hogy kémkedéssel gyanusítható abból következhettem, hogy Magyarországi orosz hitű gyermekeket neveltetett, és helyezett a határszéli megyékbe, s a határbeli megyék, határszéli községekben. – S azokkal az összeköttetéseit mindig fenntartotta.

Különös kérdés nélkül előadni valóm nincs. –

Jelen jegyzőkönyv felolvasás után aláíratott. –

Sándor László

Kardos Edith

Horváth Olivér

Ilosvay Aladár

R. Nagy Miklós

92.

Orașu nou. 17 martie 1915. Declarațiile căpitanului jandarmeriei din Călinești-Oaș József Nagy și a jandarmilor Sándor Czirák, respectiv György Muncsán date comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 259–290.v.]

Jegyzőkönyv

Felvétetett Avasujvárosban 1915 márczius 17-én az avasi járás főszolgabirói hivatalban Pásztori Árkád elleni kémkedési ügyben az idézésre megjelent Nagy József kányaházai m.[agyar] kir.[ályi] csendőrorrmester feltett kérdésre a következőket adja elő:

A kányaházai m.[agyar] kir.[ályi] csendőrorsnek 1913 május 3-ika óta vagyok a vezetője. emlékszem reá, hogy a háboru kitörése után nem sokára a nagybányai m.[agyar] kir.[ályi] csendőrszakasz parancsnokságától utasítás jött, az örsre, hogy Pásztori Árkád turvékonyai lakost tartasuk szemmel, figyeljük neki, minden ténykedését, a vele összejövő embereket, a hozzá menő és tőlle távozó idegeneket, de mindent feltűnés és zaklatás nélkül. –

Megfigyelésünk alatt, sokan jártak szegény emberek, férfiak és asszonyok imádkozni és gyógyulást keresni Pásztorihoz, de mi egyet sem tartottunk kémnek. Egyen ruhában azonkívül negyon is nehéz olyan megfigyelést tenni, hogy kémkedéssel foglalkozó egyéneket megfoghasson. Különbén is kevés lévén most a csendőrség létszáma, eme megfigyelésünk állandó nem lehetett, csak mikor az örsnek a járőre, a Pásztori birtokai felé ment. – Az avasujvárosi járás őrmester hozzám küldte ki, a főszolgabirói hivatalnak a szigoru felügyelet alatt való tartásra vonatkozó utasítását. – A főszolgabirói felhívásban, csak szigoru felügyelet alatt való tartás volt jelezve, azonban a járásőrmester nekem írásban azt az utasítást adta, hogy feltűnés nélkül foganatossitssam Pásztori Árkádnak a lakásán való felügyelet alatt való tartását. – A rendelet vétele után én, kirendeltem egy csendőrt és egy népfelkelőt a Pásztori tanyájára. Ezek 24 óráig tartózkodtak ott a külső udvarban. Nem való az, hogy a csendőrök a Pásztori lakásába bementek volna, sőt a kastély belső udvarába sem jártak. – Pásztorit naponta egyszer ha látták, mikor reggel a templomba ment. –

A lakásába csak akkor mentek be, amikor kíváncsiságból megmutatták nekik a kastély berendezését, de ez barátságos szivesség volt és nem a felügyelet foganatossítása. – Minden 24 órában fel lett

váltva a jár őr. – Ez a felügyelet tartás 1915 február 12-ike óta tart és két nappal ezelőtt kénytelen voltam azt megszüntetni, mivel nincsen csendőröm, s így nincs akit küldjek oda járőrben. Hallomásom szerint Pásztori Árkád most a lakásán Neubauer János t[á]b[lai] főszolgabíró nagykárolyi szolgabíró őrzi. – Én ezzel a szolgabíróval f[o]lyó] hó[nap] 15-én nagykárolyi beszéltem is Pásztori Árkád lakásán s akkor mondotta nekem, hogy az öreg Pásztorit be kellene szállítani Nyiregyházára, azonban beteg, amiről ő jelentést tett a főispánnak, kitől utasítást kapott, hogy további intézkedésig maradjon csak Pásztori Árkáddal együtt annak a lakásán. Tudván azt, hogy most már egy szolgabíró őrzi Pásztorit a lakásán, ezért nem tettem jelentést az avasi járás főszolgabírói hivatalnak, arról, hogy két nap óta a felügyelet csendőr hiány miatt kénytelen vagyok abban hagyatni. –

Jegyzőkönyv felolvasás helyben hagyva aláíratott.

Felvétetett Avasujvárosban 1915 márczius 17-én Czirák Sándor népfelkelő kihallgatása alkalmával.

Nevem Czirák Sándor magasligei születésű, róm.[alyi] kath.[olikus], nős, jelenleg m.[agyar] kir.[ályi] népfelkelő vagyok, a kányaházai m.[agyar] kir.[ályi] csendőrségre mint népfelkelő 1914 augusztus 4-én lettem beosztva. Ezen idő óta a csendőrségnél teljesítek katonai szolgálataot. Egy csendőrrel szoktam járőrletbe menni. –

A Pásztori Árkád felügyeletére egy csendőr járásvezetővel én is ki voltam rendelve a turvékonyai Pásztori-féle tanyára, rendesen minden 2-ik nap 24 óráig teljesítettünk szolgálatot. Az őrség parancsnoka azt a megbízást adta, hogy feltűnés nélkül, ügyeljünk fel, hogy lakásáról ne távozzék Pásztori, ha pedig eltávozást megkísértené, tartóztassuk le és kísérjük be az őrsre. – Napközben mi rendesen, kinn a tanyán a lakástól távol csak amikor pihentünk, mentünk be a hátsó udvarba egy félre eső helyen lévő szobába pihenni és étkezni. – Mindig a saját ételünket ettük a Pásztori konyhárol nem kaptunk soha semmit. – Valótlan az, hogy minég a lakásban is bementünk volna, és feltűzött fegyverrel őriztük volna Pásztorit. Amikor az őrjárat vezető megakart győződni, hogy Pásztori még ott van e a házban akkor elment egyedül és alkalmas módon legtöbbször mikor a templomba ment, győződött meg erről. Én egy hónap alatt összesen négy izben láttam, legutójára 1915 márczius 7-én vasárnap, amikor kijött a templomból. Már két nap óta nem voltunk a Pásztori tanyán, mert márczius 15-én amikor oda mentünk az őrmester úr megtudta, hogy egy szolgabíró

van ott, aki őt örzi. Mivel nincs csendőr s másféle nagyon el vagyunk foglalva, azért azóta nem voltunk ott őrségben. –

Jegyzőkönyv felolvasás helyben hagyva aláíratott.

Folytatólag felvétellett 1915 márczius 17-én Muncsán György népfelkelő kihallgatása alkalmával az avasujvárosi főszolgabírói hivatalban. –

Idézésre megjelent Muncsán György, szamoskőrödi születésű, 38 éves, gör[ög] kath[olikus], nős, m.[agyar] kir.[ályi] népfelkelő, ki a következőket adja elő:

Az általános mozgósítás alkalmával bevonultam, és 1914 augusztus 4-ike óta, mint népfelkelő csendőr a kányaházai őrsön teljesítek csendőri szolgálatot. Rendszerint Göncz csendőrőrmesterrel vagy pedig Majercsik őrsvezetővel szoktam őrszolgálatba menni. – Mivel Pásztori Árkádról olyan híreket hallotunk, hogy gyanus emberek járnak hozzá, ha őrjártban voltunk rendszerint megfigyeltük, hogy kik mennek hozzá, az ismeretleneket és idegeneket igazolásra szólítottuk fel. Amikor Pásztori Árkádnak a szoros felügyelet alatt való tartása el lett rendelve, minden 24 órában váltakozva, egy csendőr és egy népfelkelő-csendőr, mint járőr, kiment a tanayájára, ott ügyeltünk arra, hogy meg ne szökjék és lehetőleg idegen emberekkel ne érintkezzenek. A lakásában azonban sohasem voltam bent, azt sem tudom merre felé nyílik az ajtaja, van-e butora vagy sincs. Napközben rendszerint a tanyán cirkáltunk távolabb a lakóháztól, s ha enni kellett, akkor jöttünk a hátsó udvar egy félre eső helyén lévő szobába, ott étkeztünk. Ez a szoba a lakóháztól távol eső külön udvarban van. Nagyon ritkán láttam magam Pásztori Árkádot, rendszerint reggel ha a templomba ment. Márczius 15-ike óta nincs semmiféle felügyelet alatt Pásztori Árkád. – Legutóljára 1915 márczius 13-án voltam a Páasztori tanyán szolgálatban. –

Jegyzőkönyv felolvasás helyben hagyva aláíratott.

93.

17 martie 1915. Detectivii Antal Brinda și Hugó Kalmár către consilierul polițienesc László Sándor. Detectivii au intrat deghizați pe moșia lui Pásztor, pentru a aduna informații. Prezintă datele culese.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 317]

Jelentés

Avasujváros 1915 márczius 17.

Tisztelettel jelentjük, hogy dr Sándor László rendőr tanácsos urtól f[olyó] hó[nap] 16-án Avasujváros községben kapott szóbeli utasítás szerint, hogy utazzunk ki Turvékonya község határában Pásztor Árkád tanyájára, nyomozzuk ki, hogy Pásztor Árkád tényleg ott van-e, és hogy igaz-e az, hogy Pásztor feltűnés és megbotránkoztatás módon van a csendőrség által megfigyelve. Azonkívül állapítsuk meg az ottlevő helyzetet. –

Én alulírott Kalmár Hugó mint kiküldött ministeri biztos szerepeltem, hogy ellenőrizzem a gabona recvirálást. Velem jött Lukátsy László vámfalui körjegyző, hogy az ellenőrzésben nekem segédkezzen.

Én alulírott Brinda Antal kocsisnak álöltözve hajtottam a lovakat, Pásztor tanyájára azon célból, hogy a cselédségnél puhatolodzak az ottani helyzetről.

Délelőtt 11 órakor érkeztünk meg Pásztor tanyájára, ahol egy öreg úr és egy papi ruhában öltözött egyén fogadott mindt ministeri biztos, [...] velem volt Lukátsy László közejegyző is. Bemutatkozásom után tudtam meg, hogy az öreg úr Nagy László Szatmár vármegye nyugalmazott főispánja, aki annak adta ki magát. A papi ruhában lévő egyén pedig Pásztor János gör[ög] kath[olikus] lelkésznek és Pásztor Árkád főtisztelendő úr titkárjának mondotta magát. Én Pásztor urat, tisztelendő urnak neveztem, és ő ebben a czimzésben bele is nyugodott. Arra kértem, hogy én mindt kiküldött ministeri biztos a recvirált gabonát felülvizsgálni óhajtom, legyen szives jelentsem engem be a főtisztelendő urnál, mert ebben az ügyben személyesen óhajtanák a főtisztelendő urral beszélni, mert ő a birtok és tanya tulajdonosa, ő felelős mindenért. Erre az ottlevő Nagy László azonnal oda nyilatkozott, hogy a főtisztelendő urral nem lehet beszélni, mint ágyban fekvő nagy beteg, ő már 3 napja van itt mindt jó ismerősse de ezideig ő sem tudott a főtisztelendő urral beszélni. Ezek után Pásztor János is oda nyilatkozott, hogy tényleg a főtisztelendő

úr súlyos beteg, nem lehet vele beszélni. Továbbá oda nyilatkozott Pásztor János és Nagy László, hogy 2 nap előtt itt volt, Neupauer főszolgabíró, hogy a főtisztelendő urat elszállítsák, de nem lehetett, mert nagy beteg. Erre én azt kérdeztem, hogy a kórházba akarták szállítani? Nagy László erre azt válaszolta, hogy nem a kórházba, hanem Nyíregyházára akarták internálni, de mindt hogy nagy beteg, Neupauer főszolgabíró úr az internálást nem eszközölte és azzal utazott el, hogy a főispán urnak erről jelentést fog tenni. Én azt kérdeztem, hogy a főtisztelendő urhoz hívtak-e orvost, erre Nagy László azt állította, hogy orvost nem hívtak, mert orvos nem tud rajta segíteni. A főtisztelendő úr 77 éves öreg ember, nem olyan betegsége van amihez orvosi kezelés okvetlen szükséges, csak nyugalomra van szüksége, mert megöli az izgatottság. Betegsége abból ered, hogy kémkedéssel és hazaárulással gyanusították. Mire én azt kérdeztem, hogy ki gyanusította vagy gyanusítja. Erre Nagy László és Pásztor János azt mondták, hogy az avasujvárosi főszolgabírók kik azzak is vádolják, hogy az ősszel repülő gép szállt tanyája fölött s a bent ülőknek titkos jelzést adott volna. –

Én Lukátsy László körjegyzővel a recvirált gabona nemüket felülvizsgáltam és akkor kitünt, hogy 12 mm kukuriczával most több van. E többletre Pásztor János kijelentette, hogy ezt a 12 mm kukuriczát, utóbb Tankoczy küldte, mire én kérdeztem, hogy ki az a Tankoczy? Mire Pásztor azt mondotta, hogy a Szatmár város főkapitánya.

Továbbá panaszkodott Pásztor János és Nagy László, hogy a csendőrség Pásztor Árkád főtisztelendő urat, feltűnés és megbotránkoztatás módon figyelik, erre én azt feleltem, hogy egyáltalán az egész határban egyetlen egy csendőrt sem láttam, mire Pásztor János azt állította, hogy 2 nap előtt bevonták a csendőröket, mert Ilosvay alispán úr a Belügyminister által kiküldött bizottsággal Avasujvárosba érkeztek, hogy a házkutatás és kémkedési ügyet újra megvizsgálják, illetve az igazságot kipuhatolják.

Minthogy Pásztory Árkád főtisztelendő urral nem beszélhettem, azt kérdeztem Pásztor Jánostól, hogy a bemondot gabona mennyiségért, hogy az tényleg a valláságnak megfelel ki vállalja a felelőséget. Erre Pásztor János kijelentette, hogy ő vállalja a felelőséget. Kérdeztem, hogy van-e erre nézve a főtisztelendő urtól meghatalmazása. Nagy László akkor közbe vágott, hogy ő többször felajánlotta Pásztory Árkádnak, hogy adjon őneki meghatalmazást, hogy mindenben ő képviselhesse. Ezek után a recvirálási ellenőrzést Lukátsy László körjegyzővel befejeztem – és eltávoztunk.

Én alulirott Birnda Antal ki kocsisnak öltözve a lovakat hajtottam, utközben Pásztory Árkád egyik ismeretlen nevű gazdájával találkoztam, ki azt kérdezte, hogy ki az a másik úr aki a jegyző urral ül a kocsiban, és hová viszem őket. Feleletem erre az volt, hogy az az ür B[uda]pestről jött egy ministeri kiküldött, kit Szinerváralja községből hoztam és itt egy közeli tanyára hajtok. Az ismeretlen erre megjegyezte, hogy az Pásztory Árkád tanyája, de az öreg úr nincs otthon – ezzel eltávozott.

Pásztory Árkád udvarán ahova behajtottam, egy előttem ismeretlen nevű 30–32 év körüli asszonnyal beszélgettem /:az asszony Pásztory cselédségéhez tartozik:/ aki kérdéseimre elmondotta, hogy a tanyán levők mind magyarok és magyar érzelműek. Annak idején amikor az oroszok innen közel voltak, a pusztáról gyakran hallották az ágyúk bönböléssit és készültek már elmenekülni, de hála jó Istennek kiszorították őket, mert nem jó lett volna ha muszka ide jött volna, mert úgy mondják nagyon rossz emberek. Egyebél itt megtudnom nem sikerült. –

Kalmár Hugó
Brinda Antal

94.

Nyíregyháza. 17 martie 1915. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy către canonicul de Hajdudorog Tivadar Damjanovics. Canonicul a fost trimis la Tur pentru a-l asista pe Pásztory în călătoria la Nyíregyháza.

[GKPL I-1-a. 500/1915]

760 sz

Nagyságos és Főtisztelendő
Damjanovics Tivadar
Székesegyházi kanonok urnak
Nyíregyháza

Tudomása van Nagyságodnak ama embertelen hajszaról, melyet a meggyanusításoknak kedvező jelen szomorú viszonyok között a hajdudorogi egyházmegye egyik legnagyobb jótévője, utirat Pásztory Árkád s bazilrendi áldozópap, turvékonyai nagybirtokos ellen, eddigelő még hivatalos hitelességgel ki nem deritet helyről, de meggyőződésünk szerint minden tárgyi alapnélkül indítottak.

A legilletékesebb helyeken, oly gyorsan a mint csak lehetett közbenléptem, hogy a magánbosszú érvényesülésének gátot vessek.

A botrányos ügy törvényes úton halad végkifejlése felé.

Nemcsak hogy reméllem, de meg is vagyok győződve arról, hogy az ártatlanul meghurcolt igen rövid idő alatt fényeséltételben fog részesülni s viszont a becsület rablók el veszik méltó büntetésüket.

Mindamellett, tekintettel Pásztory Árkád megrendülő lelki állapotára szükségesnek találtam, hogy őt külön küldötben, által is megnyugtassam, s vizsgálatában részesítsem: teljes főpásztori részvéte-met fejezve ki szenvedései iránt.

Eme irányu üzenetben átadásául s atyai legbelsőbb érzelmeim tolmácsolásával Nagyságodat bizom meg.

Fölkérem ennél fogva, hogy a megbízás foganatosítása végett lehetőleg azonnal utazzék Turvékonyára. Tapasztalt belátására s a szenvedéseket megértő szívére bizom, hogy a menyiben a körülmények megkivánják ugyanott hosszabb időt is eltölthessen s a szükséghez képest a hatóságokkal szemben a „Pásztory Árkád – alapítvány” révén a hajdudorogi egyházmegyét s főpásztori személyemet is teljes jogházmegyét képviselje.

Fogadja s egyben Pásztory Árkád áldozópapomnak is adja át főpásztori áldásomat, melylyel vagyok

1915 márc[ius] 17

95.

Oraşu Nou. 18 martie 1915. Declaraţia prim-pretorului Péter Péchy dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 262–269]

Jegyzőkönyv

Felvétetett Avasujvárosban 1915 márczius 18-án az avasi járás főszolgabírói hivatalban Pásztory Árkád elleni kémkedési ügyben dr. Péchy Péter főszolgabíró kihallgatása alkalmával.-

Az avasi járás főszolgabírói hivatalnak 1909 január 1 óta vagyok a vezetője. – Pásztory Árkádot életemben először az 1894-ik évben láttam, amikor egy bucsura elmentem Bikszádra, ahol ő akkor zárda-főnök volt. – Akkor még vármegyei aljegyző voltam Szatmár megyében, és egész nagy társasággal együtt, melyben részt vett a megyei

főispán is mentem ki a zárdába. A társaság tiszteletére Pásztori ebédet adott, amelyben a többiekkel együtt én is részt vettem. Amikor Avasujvárosban főszolgabíró lettem, felkerestem őt úgy emlékszem két vagy három izben és pedig ha jól emlékszem a főszolgabírói hivatal székhelyének kérdésében, arról volt ugyanis szó, hogy a főszolgabírói hivatalt Bikszádra helyezzük el, mivel az avasi járás székhelye még nem volt megállapítva. – Én voltam ugyanis az akkor felállított avasi járás főszolgabírója és azután kellett nézzek, hogy helyezük el a járási székhelyt, Bikszádra-e vagy avas más helyre, mert több község kérte, illetőleg tett ajánlatot a járási székhely elhelyezése tárgyában. – A járási számvevőm beszélt Pásztorival, aki állítólag hajlandó volt ingyen telket Bikszád községben a birtokából a járási tisztviselők lakásainak helyéül átengendi. Én mint az új járás főszolgabírója kerestem fel Pásztorit abban az ügyben. Pásztori a szükséges ingyen telkeket a jelzett célra tényleg felajánlotta. Hogy a járási székhely nem Bikszádra lett helyezve, azon mulott, hogy a költségeket a községek utján, mint a hogy terveztük, nem tudtuk összehozni.

Egy későbbi alkalommal vadásztam Bikszád község közelébe egy vadász társassággal. Ezt megtudta Pásztori, s mivel a bikszádi lakásán tartózkodott, meghívott ebédre, amit elfogadtunk, s nála ebédeltünk. Egy harmadik alkalommal úgy emlékszem Turvékonyán uzsonáztam nálla. Mind ez az 1909-ik évben történt. –

Az 1911-ik évben voltam utójára nálla. Akkor kezdődött a Halmi-Bikszádi vasút magán-hozzájárulási összegeinek összegyűjtése. Ennek a vasutnak az engedményese Bányász Menyhért nagyszőlősi lakos vállalkozó volt. Ő kért meg engemet, hogy támogassam a magánhozzájárulási összegek összegyűjtésében, menjek el vele Pásztorihoz, magyarázzam meg eme vasút jelentőségét, hogy azután Pásztori is, járuljon hozzá a vasút megépítéséhez. Pásztorit a vasút annyiban érdekelhette, mert az ő birtokai Bikszádtól Turvékonyáig terjednek, a tervezett vasút mindenütt a birtoka mellett ment volna el és egy 100000 koronába kerülő marha-rakodó állomást és megálló helyet kapott volna. Természetes, hogy egy olyan nagy birtoknak mit a Pásztorié, első rendű érdeke lehet egy vasút létesítése. – Mivel az egész avasi vidéknek nagy gazdasági hasznára lenne ez a vasút, természetes, hogy a járásom érdekében nagy buzgalommal vette, kezembe a Halmi-Bikszádi vasút létesítését. – Elmentem Bányasszal tehát Pásztorihoz, ott beszéltem neki a vasutról s ajánlottam, hogy járuljon hozzá, mint más érdekelt nagy birtokos nagyobb összeggel. – Ugy emlékszem vagy 50000 vagy 70000 koronát ajánlottam Pásztorinak,

hogy jegyezzem. Ez azonban nekem nem volt semmiféle érdekem. A vállalkozó érdekét képezte, hogy az érdekelt birtokosok támogassák az anyagi hozzájárulással a vasút megépítését. Ugyanis a vállalkozó csak akkor kapja meg az építési engedélyt, ha az építési költségek 35%-al biztosítva vannak. Engemet csak az érdekelt, hogy a járásom eme része vasutat kapjon. A járás területén nekem birtokom nincsen, ez is kizárja az anyagi érdekeltséget. – Pásztori ez alkalommal csak 10000 koronát volt hajlandó jegyezni, amit az engedményes igen kevésnek tartott a Pásztori birtokaihoz mérten és azt nem fogadta el. – a vállalkozó kifejtette Pásztori előtt, hogy a felajánlott 10000 korona hozzájárulási összeg, neki annyi mint semmi, mert ha nem tudja összehozni a 35 % építési költségét, akkor a vasút építéshez hozzá sem foghat. Erre Pásztori azt a megjegyzést tette, maradjon akkor abban az egész építés. Ez a kijelentés nagyon elkedvenerített és eltávoztam Pásztori lakásáról. – Tudomásom szerint Pásztori később 20000 koronát jegyzett és birtokaiból a vasút által igényelt területet ingyen engedte át a vállalkozónak. Így tehát megadta csaknem ugyanazt, amit tőlle először kért a vállalkozó. Ezen eset után többet vele nem találkoztam.

Ennyit kívánok egyelőre előadni, – a Pásztorival való ismeretségem, érintkezésem és összeköttetésemről. –

Amikor az 1914-ik év közepén a háború kiütött, én aki egy nemzetiségi vidék járásának vagyok a fősolgabírója, köztisztviselői kötelességemből kifolyólag, de ugysis mint vérbeli magyar ember, elsőrendű feladatomnak tartottam, ezekben a veszedelmes napokban kettőzött figyelemmel kíséрни járásomnak minden emberét, a nemzetiségi lapokkal összeköttetésben álló és számottevő egyéneket minden ténykedését, minden lépését, minden utazását és minden cselekvését. Köztudomásu az egész Szatmárvármegyében, hogy Pásztori Árkád kuruzslással, ráimádkozással, csodatételekkel, szinte mondhatni üzletszerűleg foglalkozik. Ő a nép szétséges atyja, akihez meszse földről, de még Galicziából is elvándorolnak a szegény emberek, hogy elhozzák neki a filléreiket, tőlle tanácsot, gyógyulást, bünbocsánatot, áldást nyerjenek.

Természetes, hogy Pásztory is figyelemmel kísértettem. Amikor nekem Kállay Szabolcs beosztott t[á]b[lai] fősolgabíró jelentette, hogy hivatalos kiszállása alkalmával arról értesült Kelemen Lajos csendőrmesteről, hogy a csendőrség Pásztori ellen hazaárulás miatt nyomozást folytat és Pásztori állítólag már megszökött, – a dolog természeténél fogva mivel éppen azokban a napokban nyomult ororsz

had-erő előre, – a szoros értelemben vett Magyarország felé, azonnal jelentést tettem erről a Belügyminiszteriumnak, a szatmári kir.[ályi] ügyéségnek, és a főispánnak és kértem a főispánt, hogy eszközölje ki, miszerint a Pásztori elleni nyomozás az avasi járási főszolgabírói hivatal bizassék meg. – Arra a kérdésre, hogy miért tettem jelentést és felterjesztést. – hivatalos felsősségem megkerülésével, szabálytalan uton, – közvetlen a Belügyminiszteriumhoz, a következőket adom elő: Először az ügy sürgőssége és fontossága, mert mint jelentésemben is kitűnik, hozzám Kállay Szablocs t[á]b[lai] főszolgabíró azt a jelentést tette, hogy Pásztori ellen hazaárulási ügyben a csendőrség nyomoz és Pásztori állítólag már meg is szökött. – Rendkívüli idők voltak azok, amikor teljes erővel kellett résen állani és a veszélyeztetett magyar állam érdekeket megóvni. Mivel én egy kémkedési és házkutatási bűnügyben a csendőrségünket nem tartottam eléggé szakavatottnak, és mozgékonyak, hogy egy ilyen fontos bűnügyben, melyben szálai esetleg a környékünkről messze vidékekere vezethetnek el, képes legyen sikerrel és megbízható módon nyomozni, – kértem ennek a bűnügynek a hatáskörömbé való utalását, mivel én ezt az ügyet éppen az avasi járásra nézve, – de különös Szatmárvármegye érdekeire nézve, – mindennél fontosabbnak tartottam, mivel abban az időben még az egész vidék suttogetta, hogy Pásztorinak oroszokkal összekötötése van, és ő is részese az orosz-barát mozgalomnak, hiszen az ismeretes skizma-perben is volt róla szó, sőt házkutatás is volt nálla tartva. – Hogy okvetlenül a Belügyministeriumnak tegyem meg a közvetlen jelentést, még egy másik indokom az volt, hogy tudomására akartam hozni a Belügyminister urnak azt, hogy itt Szatmárvármegyében az 1913 évben vezetett nyomozást és házkutatás eredménytelenségével kapcsolatosan szégyenteljes hírek vannak forgalomban. – Az egész vármegyében beszélnek, hogy a skizmatikus perben Pásztori Árkádnál megtartott házkutatás alkalmával, akkor szerepelt, szóval szereplő közéleti emberekre vonatkozó kompromitáló adatokat találtak, s hogy ezek nyilvánoságra ne jöjjenek, abban hagyatott az eljárás. – Pásztori ellen. – Ezek a hírek azért ingereltek engemet, mert a munkapárt megteremtésében még a coalitíó idejében a gr. [óf] Tisza István egyénisége iránti ideális bizalommal eltelve, szerény örömhöz képest magam is részt vettem; – tagja vagyok a munkapárt országos körében is. – s az volt a nézetem, hogy a kormány becsülete a pártnak is és a minden egyes tagjának is becsülete, melyet ha érintenek azt ezen alkalommal a mikor Pásztori ismét egy hason természetű feljelentés sulya alatt áll, a kormány azon

tagjának aki egy uttal az én legmagasabb főnököm és tudomására hozni kötelességem; – kötelességem pedig annál is inkább mert én a mi kormányunk intactaságában egy perczig sem kételkedem, hanem az volt a meggyőződésem, – a mint különben a hir is szólott, – hogy a Pásztori által megfizetett egyének a saját szegynük eltussolása végett compromittálják a kormányt a közvélemény előtt. – Ezen indokok által vezéreltetve, nem véltem elkövetni jelentésem közvetlen megtételével – fegyelmi eljárást maga után vonó szabálytalanságot – hiszen sürgős esetekben a ministeriumokkal való közvetlen érintkezés meg van az alantósabb hatóságoknak engedve – s igen sok esetben a többi ministerimok is közvetlenül érintkeztek velem és én is azokkal. – Ezt a tényt hivatalom számos ügy darabjaival bizonyíthatom. –

De hiszen 1912 deczember 13-án 3987/921 sz. alatt is tettem ugyan csak a Pásztori Árkádra vonatkozólag felterjesztést közvetlkenül a Belügyminiszter Urhoz, s akkor az ellen nem tett a Miniszter Úr észvételt. Államrendészeti ügyekben azért szoktunk rendszerint mi I-ső foku megyei rendőri hatóságok közvetlenül Belügyminiszteriumhoz fordulni, mert a szakavatott detectivek felett a Belügyministerium rendelkezik és mivel a háborus viszonyok között az ilyen természetű államrendészeti ügyek még egy napi halasztást sem szendvethetnek, azért kellett közvetlenül a Belügyminiszteriumhoz fordulnom, nehogy sok időt veszítsek a hivatalos forrumok összes ágozatainak igénybe vételével és közreműködésével. – A hivatkozott 3987/912 sz. felterjesztésem fogalmazványát 1./ alatt becsatolom.

A főispán Úr az én előterjesztésekre meglehetősen száraz hangu elutasítást küldött ki. A m.[agyar] kir.[ályi] Belügyminisztériumtól 1914 szeptember 23-án 4883 Res sz. alatt kaptam az értesítést, hogy a felterjesztésemben foglalt kérést hatáskör hiánya miatt nem teljesítheti. – Közben megérkezett a főszołgabirói hivatalhoz a kassai honvéd parancsnokság ügyészségének hivatalos megkeresése, melyben kér, hogy Pásztori Árkád ellen kémkedés gyanuja miatt a közölt adatok alapján foganatosíttassunk nyomozást. – Erre 1914 október 5-én 54/elnöki sz. alatt kértem a Belügyministeriumot hogy a hadbíróság ügyésze által elrendelt nyomozás foganatosíttására sürgősen küldjön le két detectivet. Jóllehet most is közvetlenül fordultam a Belügyministeriumhoz, a ministerium látva, hogy az ügy sürgős és a katona bíróság kéri a nyomozást most már nem tett kifogást, hogy közvetlenül fordultam a ministeriumhoz, hanem kiküldte Sperling Ede polgári biztost, – a nyomozás megejtése végett, – én a katonai hatóság megkeresését elintézés végett kiosztottam Kállay Szabolcs

t[á]b[lai] főszolgabírónak, a ki azután ezt az egész nyomozási ügyet önállóan intézett Kállay. – Azt tudom, hogy nagy buzgalommal, mindenre kiterjedő figyelemmel igyekezett megállapítani, gyanusítható-e Pásztori Árkád kémkedéssel, hazaárulással és mi igaz abból a sok szó-beszédből, hogy Pásztori orosz-barát mozgalmaknak a részese. – Nem tévedés Pásztoritól, hanem rossz akarat, amikor azzal vádol engemet s azt panaszolja ellenem, hogy én gyűlöletből, haragból és iránta érzett rossz akaratból szorgalmasztam ellene ezt a nyomozást. – Azonban nagyon ügyesen sikerült a manővere, hogy az ellene indult nyomozásoknak, az erejét elvegye, hogy magát mentesítse, – az én személyes ügyemmé teszi az egész bűnügyet, – engemet kényszerít védekezésre, – az egész kémkedési ügy most már az én ügyem lett, és Pásztori nyugodtan nézi, hogy én szorulok védekezésre, – őt a katonaság hiába gyanúsítja kémkedéssel, hazaárulással, mert az ő ügyében én kerültem tulajdonképpen vád alá. – Lassankint átvedlik az egész eddigi nyomozás az én személyes ügyemmé, csak egytől félek, hogy az meg ne történjék, hogy esetleg annyira össze zavarja Pásztori a dolgokat, hogy utójára helyette még a kémkedéssel én legyek gyanúsítva. – Semmiféle személyes bosszu nem vezérel engemet Pásztori ellen. Védem a haza földjét, mert félttem azt. – Jellememhez nem fér a haragtartás, a bosszuállás. Legfennebb közömbös vagyok az emberek iránt, akiknek a jelleme, élete és működése nem tetszik nekem, de bosszuállással nem töröm magam. –

Megemliti panaszában Pásztori azt is, hogy én azért haraguzom rá, mert az én bánya spekuláciomban nem vett részt. – Erre vonatkozólag előadhatom, hogy az 1909-ik évben tényleg szóltam Privigyey Bertalannak, hogy nem-e volna hajlandó egy általam tervezett bányavállalatban részt venni. Ugyanis akkor arról volt szó hogy a dunántul, Pécs vidéken egy hatalmas fekete kőszén terület létezik, a melyben Böck Hugó főbányatanácsos selmeczbányai akadémiai tanár 5–6 ezer millió mázsa kőszén becsült, s a furási eredményekhez tudományos reputációját fűzte. Eltekintve az engemet is érhető nagy anyagi haszontól, ott arról is lehetett szó, hogy egy megnyitandó bánya évi 40–50 millió mázsa fekete kőszén termel, a mely termelés a poposz szén importját képes lenne megszüntetni. – Dr. Böck Hugó felkérésére én is igyekeztem közre működni a furráshoz szükséges összeg előteremtéséhez – s így kombinációba vettem mindazokat az ismerőseimet akinek anyagi ereje előtte, ismeretes volt. – Azért Pásztorihoz Privigyey Bertalan volt avasfelsőfalui jegyző mint nevezetnek benfentesse és régi barátja által intézkedtem kérdést nem

lenne-e hajlandó ebben a vállalatban részt venni. – Én magam pedig személyesen tárgyaltam Jasztrabszky Kálmánnal s Böckkel együtt Nagy Lászlóval/: mint gróf Károlyi György bizalmasával:/ s továbbá báró Papp Gézával. – Ezen uraknál közreműködésem sikertelen maradt s így a vállalatot gr. Károlyi Lajos, Herczeg Windischgrattz Lajos, továbbá a Leszámitló Bank és a Lechne Hugó féle pénz csoport finanszírozták. –

Soha eszembe nem jutott ezért Pásztori Árkádra haragudni, amint nem haragudtam több más urra, akiket felkértem, de akik nem vállaltak érdekeltséget a vállalatba.

Kérem Pásztori Árkádót kihallgatatni, hogy ennek daczára bármely ügyében nem jártam-e vele szemben kellő igazságossággal? Felhasználtam-e hivatalos hatalmammat arra, hogy számos kihallgatásnak csak egyikét is, firtassam, kutassam a csendőséggel ellenőriztessem? Részesíttetem-e őt abban a szekaturában a mivel egy boszuálló főszolgabíró megkeserítheti annak a polgárnak életét, a kin személyes bosszuját akarja kitölteni? Azt hiszem ezt maga Pásztori sem fogja állithatni – hol vannak hát akkor a személyes bosszura való hajlandóságnak viselkedésében csak minimális elemei is. – Hisz éppen vele történt meg az a mult évben, hogy kellő időben való bejelentés nélkül szállítván cséplőgépjét a viczinális út hidján – őt ezért meg nem büntettem, csak figyelmeztettem, hogy máskor meg fogom büntetni. – Én Pásztori Árkádban mindig azt az embert néztem és láttam, – aki egyházi fogadalmának megszegésével magának vagyont szerzett, s akiről itt tartózkodásom bizonyos idejének során a legrettenetesebb hírek jutottak füleimhez. – Ez után jött 1913-ik évben ellene a nyomozat és házkutatás a skizmatikus mozgalomban való rész-vétel-miatt. Majd szállingózni kezdet eme nyomozás és házkutatás eredménytelenségére vonatkozó ellenőrizhetetlen hírek. Végül olvastam Aradi Viktornak A XX-ik század 1913 évi szeptember havi számában közzétett cikkét, ahol Szatmárvármegye közigazgatási bizottsága egyenes megvádoltatik, hogy Pásztori csakis azért üzhette üzelveit Szatmárvármegyében, mert ez a közigazgatás meg van vesztegetve. – Azt hiszem ezek után érthetővé válik az, hogy akkor, amikor a háboru kitörése után, midőn a skizmatikus mozgalomnak óriási jeletősége a háboru kitörésének okai között nyilvánvalóvá lett, – azt a nyomozatot, a mely Pásztorinak ujjabb hazaárulásra vonatkozott, hivatalom által akartam foganatosíttatni, – mert én magam akartam látni, ki ez az ember s igazak-e róla ezen irányban is elterjedt hírek. –

Még egyet szükségesnek tartok megemlíteni. Ellenem a Pásztori

Árkád panaszára a színérváraljai kir.[ályi] járásbiróság előtt Pásztori panaszára rágalmazás vétsége miatt, eljárás van folyamatba. Én ugyanis a vármegye alispánjához, a Pásztori cselédjeinek fegyvertartási ügyében az igazoló jelentést tettem. S mivel ebben a jelentésemben Pásztori személyét érintettem, uri kötelességemnek tartottam, – nehogy azt mondja, hogy az ő háta mögött irok vagy beszélek róla, – eme jelentésemnek másolatát Pásztorinak megküldeni. – A tényállás erre vonatkozólag a következő: Pásztori a cselédei részére fegyvertartási engedélyt kért. Én a kérést elutasítottam, ez ellen ő felebbezett és a fellebbezésben azt írta, hogy bosszuállásból nem adtam engedélyt, mert haragszom reá, mivel nem jegyzett a viczinális vasút építési költségeire, annyit amennyit én ajánlottam és nem vett részt az én bánya vállalatomban. – Ezt a fellebbezést terjesztettem én be a vármegye alispánjához, – megfelelő jelentéssel és ezt a jelentést küldtem el Pásztorinak, – tudomás vétel végett. – Erre ő engemet rágalmazás miatt a járásbiróságnál. Ez a per folyamatban van s magánvádló nem régib, a bírósági első tárgyalás után – puhatolódzott ügyvéddel, dr. Kelemen Samuel abban az irányban, nem-e lehetne engemet ezen ügy bíróságon kívüli elintézésnek megnyerni úgy, hogy ez egyuttal szélcsendet is jelentsen, az ellene való további küzdelemben. Végül azt is megemlítem, hogy amikor Pásztori ellen az első nyomozat hivatalomnál megindult, Pásztori azonnal beadványt nyújtott be a kassai ügyészséghez, a melyben kérte, hogy az ellene megindított bűnügy vétessék el tőlem, mert az ő feljelentésére ellenem bűnügy van folyamatban – s így én vele szemben érdekelt vagyok. De honvédügyész nem látott erre elegendő okot. – Az idő előre haladottsága miatt a kihallgatás délután 2 órakor abban hagyatott és délután 3 órára tüzetett ki. –

Folytatólag felvettett 1915 márczius 19-án az avasujvárosi főszolgabírói hivatalban, délután 3 órakor, Péchy Péter dr. főszolgabíró kihallgatása alkalmával. –

Dr. Péchy Péter főszolgabíró előadja, éppen, mivel Pásztori Árkád érdekeltségi, illetve elfogultsági kifogást emelt ellenem, tartózkodtam a folyamatba tett nyomozás során annak irányításától. Teljesen Kállay Szabolcsra bízam a honvéd ügyészség megkeresésének fogantatását s amikor Kállay az egyes eljárásoknak eredményét közölte velem, azt tudomásul vettem. Érdekesnek tartom és felemlítem, hogy amikor Sperling Ede detectiv a Belügyminister utasítása alapján nálam jelentkezett és itt Kállay közölte vele, hogy miről van szó, kijelentette előttünk, hogy ha a Belügyministeriumban megtudják, hogy a nyomozás Pásztori ellen irányul, őt bizonyára vissza rendelik,

mert ő oda fent grata persona. – Kállay és Sperling folyamatba teszik a nyomozást. Mindent igyekeznek kipuhatolni és megállapítani, s a nyomozás során elmennek Máramaroszigetre, hogy ott a skizma per irataiba betekintést nyerjenek. Amikor onnam visszatértek, meglepetésemre Sperling Ede azt a kijelentést tette előttem, hogy ő már lezárt akták ügyében nem nyomoz s csak abban az esetben folytatná tovább a nyomozást, ha a Belügyministeriumtól teljes felmentvényt kap arra az esetre, hogy nem lesz neki semmi bántódása, ha bármit is megállapít, mert ő családos ember, s az existenciáját nem kockáztatja. – Ugyanakkor mondta, hogy Pásztori Árkádra vonatkozó iratok már nincsenek a skizma per iratai között, ő azonban tudja, hogy mik voltak azok az iratok. Kérésemre megmondta nekem, hogy az iratok között volt a herceg-primásnak a köszönő-levele, melyben köszönetet mond Pásztori Árkádnak, hogy a párt-kaszának 180000 koronát ajándékozott. Ezt életemben először Sperling Ede detectiv szájából hallottam. – Ha ő ezt a kijelentést nekem nem tette volna, addig sejtelmem sem lett volna, hogy Pásztori a pártkaszának pénzt adott. – Kizárólag a Sperling szavaiból következtettem arra, hogy a kormány védelmébe veszi Pásztori Árkádot s azért, amikor Sperling kijelentett, hogy ő tovább nem nyomoz. Én méltányoltam az indokait, s azt tanácsoltam neki, hogy vonuljon be s egyben kértem, mondja meg Vásárhelyi miniszteri tanácsos urnak, ha én az eljárás megkezdése előtt tudtam volna, hogy a kormány Pásztorit védi, óvakodtam volna attól, hogy a Pásztori elleni nyomozással hivatalom foglalkozzék. – mert az a meggyőződése és elvem, hogy megengedhetetlen, az, hogy közíg.[azgatási] tisztviselő kormány intenciói ellen járjon el. Az a körülmény is, hogy Kállaynak Ferenczi Béla határrendőrségi tanácsos kijelentette, hogy a Pásztori-féle skizmatikus iratokat csak az esetben mutatja meg, ha a Belügyministeriumtól engedélyt hoz. – megerősített bennem azt a tudatot, hogy a kormány tényleg érdeklődik Pásztori iránt. – Ezek után történt, hogy a körösmezei betörés alkalmával a Körösmezőről elmenekült és Avasujvárosra utalt Nagy József hattárrendőrségi fogalmazó előttem, Kállay s az avasujvárosi csendőrőrmester előtt azt a kijelentést tette, hogy a Pásztori ellen foganatosított nyomozás alkalmával a skizma-perben a nagy követőség tagjai is bele-szoltak és erről neki pozitív tudomása van. –

Végül Kállay t[á]b[lai] főszgabiró azt hozta tudomásomra, hogy előtte v[ár]megyének főispánja azt a kijelentést tette, hogy a kormány Pásztori régi ügyét a skizma perben – mint államrendelet kezelte. – Mindezek alapján megérlelődött bennem az a gondolat, hogy a

kormány jóindulattal van Pásztory iránt, – s ezért az egész Pásztoryi ügyet, úgy magamra, mint a hivatalomra végtelenül kellemetlennek tartottam, mert mindig gondoltam arra, hogy a nyomozás folytatásával esetleg kelletlen momentumokat ébresztenek a kormányra, különösen akkor, ha éppen Pásztoryival szemben lesz megállapítva állam-ellenes cselekedet és orosz-barát mozgalomban való részvétel, azoknak előmozdítása és segítése. – Szinte megkönyebülve éreztem magamat, amikor Kállay a nyomozást befejezve, áttette az iratokat a honvéd ügyészséghez. – Kállay előtt is megvádolt engemet Pásztoryi, hogy az én bosszum műve az ellene folytatott nyomozás, de én tudtam, hogy mindez nem így van, azért nem reflektáltam Pásztoryinak eme vádaskodására. – Ha a katonai hatóság megkeresései nem köteleztek volna eljárni Pásztoryi ellen, akkor megtudtam, hogy Pásztoryi iránt a kormány érdeklődik, egyetlen lépést sem tettem volna, hanem teljesen a kormányra bíztam volna Pásztoryi megfigyeltetését felügyelet alatt való tartását. –

Nem akartam a kormány intenciói ellenére cselekedni. – Csodálatos az események véletlen találkozása és alakulása, hogy én vádoltatom a kormány ellenére dolgozóknak, akinek minden intenciója és elve a kormány szándékainak megvalósítása.

Amikor a kányaházi körjegyző tett, hogy Pásztoryi birtokai fölött relülőgépet látott, a jegyzővel felvett jegyzőkönyvet Kállay által küldte a honvéd ügyészséghez. A jegyzőnek pedig a hivatalos jelentését, mely az ő kihallgatása előtt érkezett be hozzám, amelynek alapján lett ő azután Kállay által beidézve, én felküldtem a m.[agyar] kir.[ályi] Honvédelmi miniszteriumhoz esetleges további intézkedés végett. A mármaros skizma iratok megtekintésének az engedélyezése Kállay kérte a Bulügyministeriumtól a felhatalmazást. A kányaházi jegyző jelentésének elküldése után 1915 február 18-án érkezett két detektív és pedig Pap József és Walter Vilmos jelentkeztek nálam, s elmondták, hogy a Belügyministerium küldte őket le a Pásztoryi elleni nyomozás folytatására. Én nevezett detectivek előtt tényleg tettem nyilatkozatot. Ugyanis amidőn a polgári biztosok megérkeztek és megtudták tőlem azt, hogy a kassai honvéd parancsnokság ügyésze Pásztoryi sürgős internálását kérte, s erre vonatkozólag a sürgönyi előterjesztést már meg is tettük a Belügyminiszteriumhoz, az egyik polgári biztos és pedig Papp József azt a nyilatkozatot tette, hogy ő nem hiszi, hogy Belügyminiszter úr az internálást elrendelje. – Ekkor Kállay t[á]b[lai] főszolgabíró áthívott engemet s a 2 polgári biztost a lakására, hogy ott az ügyiratok elreferálása mellett a nyomozatra

vonatkozólag a további teendőket megbeszéljük. – miközben Kállay t[á]b[lai] főszolgabíró úr az ügyet s a nyomozat eddigi eredményeit előadta, Pap József polgári biztos egész váratlanul azzal a kéréssel fordult hozzám, mondjam el neki, mit mondott nekem Sperling detectiv, valamint mutassam meg neki v[ár]megyei főispán urnak hozzám intézett azon leírását, a melyben nekem a multban nyomozott hatóságok meggyanusitját imputálja, továbbá azon jelentésemet a mely ezen leíratra okot szolgáltatott. – Én elbeszélvén Sperling detectiv fentebb ismertetett nyilatkozatát – megmutattam a kért iratokat is. Midőn a polgári biztos azokat elolvasta, azt a nyilatkozatot tette „hiszen ez egészen világos.”

Én látván azt, hogy már előzőleg értesült ezen dologról, nyilatkozatát természetesnek találtam s hozzá tettem azt, hogy igen ez azt mutatja, hogy a kormány Pásztorit tényleg védte. – a mi politikában gyakran előfordul – és csak azt sajnálom, hogy ezt én előzetesen nem tudtam, mert ha erről csak halvány sejtelmem is van „apage satanos” nekem az egész Pásztori-ügy. – Ez a vádbeli cselekmények őszinte megvilágítása – s ahhoz még csak annyit fűzök, hogy én a fenti tárgyalást a polgári biztosokkal teljesen bizalmas jellegűnek tekintettem a mi elől éppen, az ő kezdeményezésükre annál kevésbé térhettem ki, mert érdeklődésük a Sperling áláspontja folytán honorálandó volt. –

Most, hogy az alispán úr közli velem Papp József m.[agyar] kir. [ályi] határrendőrségi hivatali tisztnek a jelentését, veszem észre, hogy tulajdonképpen Papp József és társa nem annyira a Pásztori ügy kinyomozására jöttek le, Avasujvárosra, hanem ők ellenem nyomoztak. Hiszen ez az egész jelentés úgy van megtartva, hogy a nyomozás Pásztori ellen az én dühömmnek és a boszumnak a kiforrása. – Mivel most nem régen megtudtam Latkóczy Ferencz járási irnoktól, hogy Pap József és Walter Vilmos detectivok Budapestről együtt utaztak le Nagy László nyug.[díjazott] főispánnal, sőt egy fölkében ültek Szatmártól egészen Avasujvárosig s azután hozzám jövén, megkérdezték az en tudásomat s meg kérdezték a véleményemet, szóval kivallattak a legbizalmasabb dolgokra is, információkat kértek tőlem, s anélkül, hogy a szerzett információ alapján egyetlen nyomozati lépést is tettek volna, – visszautaztak Budapestre s megtették ezt a teljesen ellenem irányuló jelentést, – ennél fogva megértem most, hogy miért irányul a Belügyministernek a haragja annyira ellenem. Erről a jelentésről nekem ezideig sejtelmem sem volt, de az a meggyőződés, hogy annak az adatait Pap József és társa nem saját nyomozásukból nyert meggyőződésből szerezték, hanem egy

olyan egyén tanította ki őket, aki nekem nem lehet jó barátom, – de annál lelkesebb védelmezője Pásztori Árkádnak és az összes ügyeket nagyon jól ismeri. Pap József és társa este érkeztek hozzám. Másnap Pap József elutazott Pécsre, hogy a mint ő mondotta tanulmányozza a katonaságnál levő nyomozási iratokat. S amikor Pap József elment, azt mondta nekem, hogy a honvéd ügyészségnél azt az előterjesztést teszi, hogy tartóztassák le Pásztori Árkádot. Walter Vilmos beteg volt két napig, Kállay t[á]b[lai] főszolgabíró lakásán feküdt, mi ápoltuk a legnagyobb gondossággal, mert influenzába esett, s azután ő is elutazott. – Tudomásom szerint sem Papp sem Walter nem beszélt senki mással itt a környéken csak velem és Kállay főszolgabíróval, s amikor kértem, hogy menjenek és a repülőgép ügyét derítsék ki teljesen, még ezt sem tették meg, hanem elutaztak. – Papp József elutazásakor kijelentette, hogy a katonai iratok áttanulmányozása után Pécsről okvetlenül vissza fog térni ide, és a nyomozást úgy a repülőgép, mint a többi dologban folytatni fogja. –

Én nem tudtam őt visszavárni, mert el kellett sűrgősen utaznom, azért Latkóczy Ferencz járási őrnökünkknél írásban hátrahagytam az utasításaimat Papp József rendőrfelügyelőnek czimezve, mit kívánok én általa kinymoztatni. – Ezt az írásbeli utasítást, melyet én saját kezűleg fogalmaztam és mint hivatalos kiadványt aláírtam, – Latkóczy Ferencz kellett volna átadja Papp Józsefnek, – amikor ő Pécsről visszatér. – Közben Kállay is elutazott, azért kellett Papp Józsefnek részére írásban hagynom hátra az utasításokat. Pap ezideig nem tért vissza – s így az én írásbeli utasításaim még mai napig is az irattáromban vannak. Ezennel kiemelem 2./-alatt becsatolom, hadd lássa az alispán úr, hogy mennyire valótlan adatokat tartalmaz az én reám vonatkozólag a Papp József jelentése, hogy én olyan utasításokat adtam neki, amelynek alapján ő a nyomozást fel nem vehette. – Papp József jelentése, annyira elfogult ellenem, annyira ellenséges hangon van tartva, mintha maga Pásztori mondta volna neki azokat tollba. – Azonban nemcsak elfogult, hanem durva valótlanságokat is tartalmaz, mert nem én beszéltem neki arról, hogy a Pásztorinál tartott házkutatások alkalmával mit talált Kállay, hanem bizonyára Kállay főszolgabíró beszélt erről neki. – Egy szót sem szoltam arról, hogy egy Adorján nevű miniszteri tanácsos levelét kaptuk meg, nem én említettem neki, hogy a belügyi anyakönyvi osztálynál levő, egy miniszteri tanácsos 30000 koronával tartozik neki. – Ezt annál kevésbé mondhatom, mert hiszen én ismerem Majos Károlyt, akiről itt szó van és tudom, hogy nem a Belügyminiszteriumban tesz szolgálatot,

hanem a budapesti m.[agyar] kir.[ályi] adófelügyelőségénél. Nem én mondtam Papp Józsefnek, hogy Pásztori iratait a skizma perben félre-tették, s nem én mondtam, hogy nem engedték, hogy ebbe a hazaárulási perbe bevonassék. Azt hiszem ha Papp József átolvasná ezt a jelentését, reá jönne a tévedéseire mert nem tudom elhinni, hogy tudva valótlanságokat jelentett volna róllam, csak azért, hogy nekem kellemetlenségeket okozzon. – A Vásárhelyi tanácsos nevét megemlítő névtelen levelet Pap József egyszerűen magához vette. Sem én, sem Kállay azt neki át nem adtuk. Érthetetlen, hogy ő azt hogyan vihette magával. – Ha visszagondolok a Pap József és Walter detektivek jelentésére, reá emlékszem, hogy a mikor ők hozzám jöttek, jobban tudtak mindent, ami köztem és Pásztori között bármikor is felmerült, mint én magam. Emlékeztettek a rágalmazási peremre, a főispánnak a Pásztori ügyben hozzám intézett leiratára, s csak most tűnik fel előttem, hogy milyen részletesen informálva voltak a detektivek ezekről a részletekről. A Pap József jelentésének a Pásztori iránti érzelmeimre vonatkozó részeire újabban nem kívánok reflektálni, mert az abban foglalt állítások legnagyobb része Pásztorinak az irántam táplált érzelmeit fejezi ki, én a mint a kihallgatásom első perczén részleteimet kifejtettem, Pásztorit soha bosszuállással nem üldöztem. – Ilyen kijelentést, én sohassem tettem Pap József előtt, hogy addig nem nyugszom, míg Pásztorit erkölcsileg tönkre nem teszem. – Elferdítette azt a kijelentésemet, amit a rágalmazási peremre vonatkozólag előtte olyan irányban tettem, hogy bíróságon kívüli elintézésbe bele nem megyek, amint azt ő óhajtja, hanem egyéniségét akarom, hogy a bíróság előtt tisztázza. Miután azzal vádoltatom, hogy én Pásztorinak csendőrökkel való őrzését az előtt rendeltem el, mielőtt arra a Belügyminiszteriumtól felhatalmazást nyertem volna, egyszerűen az a feleletem, hogy erre a kassai honvéd parancsnokság ügyésze táviratilag keresett meg. Bizonyára ezt a Belügyminiszterium nem tudja és azért teszi ezen intézkedésem ellen kifogást. A mostani súlyos viszonyok között természetes, hogy a katonai hatóságnak a hadviselés érdekében tett intézkedései azonnal vagyok köteles teljesíteni. Ha ezt nem tettem volna, akkor a katonai hatóság tett volna ellenem panaszt. Én tehát a katonai hatóság megkérését foganatosítottam akkor, amikor Pásztorinak a lakásán a csendőrökkel alkalmas módon való megfigyelését és őrzését elrendeltem. – ugyanis 1915 február 11-én a kassai honvéd ügyészségtől táviratot kaptam arra nézve, hogy Pásztori szigorú rendőri felügyelet alá helyezendő. – Egyben közölte, hogy a Pásztori internálása iránti megkeresés postán érkezik.

A honvédügyészségnek ezen távirati intézkedésével jelezve volt az ügynek s a reám bizott teendő elvégzésének a sürgőssége – mert hiszen ha az nem lett volna sürgős, bizonyára nem kéri az intézkedést táviratilag, hanem egyszer elküldi postán az internálást és felügyelet alá helyezést kérő átiratát, a mely ide február 10-iki kelettel február 16-án meg is érkezett. – Ismeretében a gömör-megyei nyomozat terhelő adatainak s minthogy az ügy referense Kállay t[á]b[lai] főszolgabíró előző napon édes anyja látogatására Kér-semjénbe utazott s csak a hét vége felé jelezte visszaérkezését – az ügynek táviratilg jelzett sürgősségére való tekintettel, de még azért is, mert a honvéd ügyész ezen megkeresését teljesíteni tartozom, a csendőri felügyelet alá helyezését a m.[agyar] kir.[ályi] csendőrségnek ide 3 ./. alatt csatolt felhívással elrendeltem. – Szóbelileg pedig abban állapodtam meg a csendőrőrmesterrel, hogy a felügyelet minden feltűnés nélkül – nem beszállásolt, hanem cirkáló járőrök által foganatosítsassék. – Az őrizet alá való helyezésért minden felelősség a katonai hatóságot terheli. Hogy a katonai hatóság mennyire komolynak tartja maga részéről ezt az ügyet, igazolja az, hogy Pásztori Árkád internálását kérte, és amint tudom, ezt a m.[agyar] kir.[ályi] Belügyministerium el is rendelte. – Legjobb lelkiismeretem szerint állítom, hogy semmi olyan cselekményt nem követtem el, ami miatt én akár bűnügyi, akár fegyelmi uton terhelhető volnék. – Sem törvény-ellenes, sem szabálytalanságot nem követtem el. Ha azonban végig olvasom a Pap Józsefnek ellenem tett jelentését, megértem, hogy a Belügyministerium megdöbbenéssel értesül az én viselt dolgaimról. – Arról is meg vagyok győződve, hogy talán még Pásztori Árkád sem illetett volna, olyan súlyos vádakkal, amint ezt a miniszteriumhoz ellenem beadott panasza is tanúsítja, mint ezt Pap József tette az ő hivatalos jelentésében, – Egyet nem értek csak ebből a jelentésből, hogy őt nyomozásra külték ki hozzám, s ő nyomozás helyett jelentést tesz, de a jelentésben megemlíti, hogy ha a miniszterium nem elégednék meg ezzel a jelentéssel, akkor a nyomozás folytatására adjanak neki újabb utasítást. – Nem tudom mit akar jelenteni a detectiv-jelentés eme része. –

Különös kérdés nélkülük egyéb előadni valóm nincs, –
Jegyzőkönyv felolvasás és helybenhagyás után aláíratott. –

Ilosvay Aladár sk alispán

Horváth Olivér sk százados hadbíró

Dr. Sándor László sk r. tanácsos

Kardos Edith sk jkvató

Dr. Péchy Péter.

96.

Wien. 19 martie 1915. Agentul serviciilor secrete austriece Alois Zobernig către ministrul de Război. Se trimit informațiile obținute de la ministerul Justiției cu privire la implicarea lui Pásztorý în procesul rutenilor schizmatici.

*Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált
4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.*

Evidenzbureau des k. Und k. Generalstabes
Ad. K. Nro 2898

Auszug

Aus den Akten in der Angelegenheit gegen Arkad Pásztorý

Auf Erlass des kgl. Ung. Justizministeriums Nro. 9192/1915, J.M. III sandte die Oberstaatsanwaltschaft in Debreczen mit Zuschrift Nro 1078/F.Ü. 1915 die vom K.M. gewünschten Akten an das Evidenzbureau. Diese sind folgenden Inhaltes:

Das kgl. Ung. Postamt in Iza schickte am 12 April 1913 einen Brief an den Untersuchungsrichter des Marmarosszigeter Landesgerichtes Michael Brenner. Des Brief war in Saloniki aufgegeben und an Georg Izai in Iza adressiert. Der Untersuchungsrichte öffnete den Brief kommissionell und fand in dem geöffneten Kouvert einen anderen geschlossenen Brief adressiert an Arkád Pásztorý in Turvekonya. Dieses Kouvert wurde auch geöffnet und man fand einen 4 seitigen in Cyrilika geschriebenen Brief mit folgenden Inhalt:

Auf Grund der in diesem Briefe enthaltenen Verdaschtmomente, hat der Untersuchungsrichter gegen Arkad Pásztorý eine Hausdurchsuchung angeordnet und den Untersuchungsrichter des kgl. Ung. Bezirksgerichtes in Szinérváralja Franz Szekeres betraut.

Das fraglichte Protokoll der stattgefundenen Hausdurchsuchung ddto 16/4. 1913 enthält, dass nur 8 dem Akte zuliegende Hailigenbilder nach griech. Orientalischen Ritus mit cyrilischen Schriftdruck vorgefunden und sonst nichts Verdächtiges konstatiert werden konnte.

Arkad Pásztorý gab beim Verhöre an, das er diese von Odessa stammenden Heiligenbilder vor 18 Jahren auf diese Art erhalte hatte, dass dieselben, als or rituelle Bücher aus Lemberg bestellte den Büchern beigelegt waren.

Seit dieser Zeit hatte Pásztorý diese Bilder in Verwahrung und habe sie nicht verbreitet.

Den vorliegenden Akten liegen keine weiteren Erhebungsakt zu,

nach welchen Pásztorý über den fraglichen, in Saloniki aufgegebenen Brief befragt wurde.

Auf Grund Vorstehendem hat der Staatsanwalt in Marmarossziget mit Zahl 3662/1913 kü den Antrag gestellt, dass das Untersuchungsverfahren gegen Arkad Pásztorý wegen Agitation Gesetzartikel V/1878 §§ 172, 173 eingeleitet werde.

Gutachten:

1, Zu erheben, was über den Antrag des Staatsanwaltes in Marmarossziget vom 9/5 1913, Zahl 3662/13 verfügt wurde.

2, Enthebung vom Amtseide der Untersuchunsrichter Michael Brenner und Franz Szekeres und deren gerichtliche Vernehmung.

3, Über die wider Arkad Pésztorý in Jahre 1913 aufgelaufenen gerichtlichen Akten ware auch der Oberstuhlrichter v. Kallay zu vernehmen.

Wien, 19 Marz 1915.

Zobernig

97.

Tur. 19 martie 1915. Adeverința medicală a medicului Samu Klein în care se arată starea de sănătate a lui Árkád Pásztorý.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 265]

Orvosi bizonyítvány.

Alulírott igazolom, hogy Pásztorí Árkád 77 éves turvékonyai lakos, az aggkori elváltóságokon kívül, semminemü testi vagy szervi bántalomban nem szenved, miért is kiméletes elszállitassa keresztül vihető és kihallgatása eszközölhető. –

Kelt Turvékonya 1915 márczius 19-én

Dr Klein Samu
Járásorvos-

98.

Tur. 19 martie 1915. Proces verbal efectuat cu privire la percheziția domiciliară a lui Árkád Pásztory.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 268–268.v.]

Jegyzőkönyv

Felvétetett Turvékonyán 1915 márczius 19-én Pásztori Árkád lakásán. –

Kémkedéssel gyanusított Pásztori Árkád elleni ügyben a szatmári kir.[ályi] törvényszék vizsgáló birója által 17829/1914 kir.[ályi] alatt kelt végzéssel elrendelt lefoglalás és házkutatás foganatosítása alkalmából megjelentünk Pásztori Árkádnak Turvékonyán lévő lakásán és ott a fenti végzés kihirdetvén a folyamatba tett bünfenyítő eljárás során bizonyítékul szolgálható iratok lefoglalása végett a házkutatás megtartását elrendeltem, s ennek során mint bűnjet lefoglaltam: ½ d[a]r[a]b cyril nyelvű 1911 évi naptárt. 2./ 98 d[a]r[a]b különféle borítékot, levelet, utalvány-szelvényt, melyek a kivándorlás közvetítésére vonatkoztak. 3./ 50 d[a]r[a]b különböző tartalmi levelet, 4./ 38 d[a]r[a]b pénzes levél borítékot. 5./ 80 d[a]r[a]b kivándorlási hajójegyet, vasúti jegyet, kivándorlási jegyzékeket. 6./ 20 d[a]r[a]b levelet, borítékot, melyek a tisztviselőknek nyújtott kölcsönökre vonatkoztak. 7./ 16 dollár amerikai-pénzt.

A lefoglalt tárgyak bővebb átvizsgálás végett az avasujvárosi járási főszolgabírói hivatalhoz szállítottak, s egyben meghagyatott Pásztor Jánosnak, hogy azok megvizsgálásánál folyó évi márcz.[ius] hó[nap] 20-án, vagy 21-én jelenjék meg az avasujvárosi főszolgabírói hivatalnál. –

Ezzel a jegyzőkönyv felolvasás, helybenhagyás után helybenhagyólag aláíratott. –

Sándor László r. tanácsos

Horváth Olivér

Pásztor János

Pásztory Árkád

Folytatólag felvétetett 1915 márczius 20-án, az avasujvárosi járási főszolgabírói hivatal előtt. –

Jelen voltak alantírtak. –

A Pásztory Árkád lakásán lefoglalt levelek és iratok idézésre megjelent Pásztor János előtt a ki Pásztori Árkádrót képviseli, felbontatván,

rendeztettek, jegyzékbe foglaltattak és jelen jegyzőkönyvhöz csatoltattak. – Az eljáráshoz nem szükséges iratok Pásztor Jánosnak kiadattak ki azok átvételét jelen j[egy]zőkv aláításával elismeri.

Felv.[ovasott], helybenhagyva, aláíratott.

Sándor László

Pásztor János

Ilosvay Aladár

Horváth Olivér

99.

Orașu Nou. 20 martie 1915. Inventarul documentelor confiscate în urma percheziției domiciliare a lui Árkád Pásztor.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 269–270.v.]

Iratjegyzék

A Pásztori Árkád turvékonyai lakos elleni ügyben Turvékonyai tanyáján 1915 márczius 19-én tartott házkutatás alkalmával lefoglalt iratkoról.

1.	Tétel Magy.[ar] Franc.[ia] Bizt.[os]
társ.[aság] üres lev.[él] borit.[ék]	7990 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
2.	Pesti M.[agyar] Keresk.[edelmi]
Bank Lipót vár.[osi] osztály	600 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
3.	M.[agyar] Leszámítoló és
Pénzváltóbank üres pénzes
boriték	125 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
4.	Magy.[ar] Lesz.[ámítoló] Bank
és pénz váltó int.[ézmény] üres
pénzes boritéka	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
5.	Wiener Bank Verein üres pénzes
borit.[ék]	400 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
6.	Krissák József és neje üres pénzes
borit.[ék]	1700 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
7.	Mosonyban feladott pénzes
boriték üresen	1500 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
8.	Kassai Hitelbank ürespénzes
boritéka értesítéssel	1000 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
9.	Budapesti Kersesk.[edelmi]
Bank Lipótvárosi oszt.[ály] üres		

	pénzes boriték	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
10.	Felsőfaluban feladott pénz boritéka	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
11.	Kassai Hit.[el] Bank pénzes boritéka	1210 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
12.	Magy.[ar] Lesz.[ámiltoló] és Pénzváltó bank pénzes boritéka, értesítéssel	1110 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
13.	Pesti Magyar Keresk.[edelmi] Bank Lipótvárosi fiók osztály értesítése	210 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
14.	Knaut Nahet és Kühne Leipzig New-York p. [énzes] b.[oritéka]	400 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
15.	Knaut Nahet és Kühne Leipzig New-York p. [énzes] b.[oritéka]	600 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
16.	Knaut Nahet és Kühne Leipzig értesítés	200 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
17.	Wiener Bank Verein Magy[ar] fiókja út.[alási] szelv.[ény]	1500 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
18.	Ugyanaz	2400 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
19.	Ugyanannak pénzes boritéka	2200 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
20.	Angol Osztr.[ák] Bank Wien pénzes boriték.	2100 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
21.	Ugyanannak értesítése	400 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
22.	Ugyanannak pénzes levélboritéka	400 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
23.	Ugyanaz	5000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
24.	Knaut Nached és Kühne út.[alvány] szelvénye	580 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
25.	Ugyanannak pénzes boritéka	200 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
26.	Ugyanaz	200 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
27.	Knaut Nached és Köhne pénzes boritéka	1020 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
28.	Ugyanaz	200 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
29.	Magyar Lesz.[ámiltoló] és pénz váltó bank ért.[esítése]	860 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
30.	Ugyanannak pénzes boritéka	1100 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
31.	Ugyanaz	860 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
32.	Ugyanannak értesítése	1460 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
33.	Ugyanannak pénzes boritéka	1460 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
34.	Ugyanaz	610 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
35.	Ugyanannak értesítése	2000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
36.	Ugyanannak pénzes boritéka értesítéssel	1000 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
37.	Kassai Hitel bank értesítése	500 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b

38.	Ugyanaz	1225 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
39.	Ugyanannak pénzes borit.[éka] értesítéssel	1010 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
40.	Ugyanaz	1000 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
41.	Ugyanaz	1400 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
42.	Ugyanaz	1020 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
43.	Ugyanaz	1010 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
44.	Ugyanaz	1000 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
45.	Ugyanannak pénzes boritéka	500 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
46.	Ugyanaz	470 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
47.	Ugyanannak pénzes boritéka értesítéssel	1000 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
48.	Pesti Magy.[ar] Keresk.[edelmi] Bank Lipót város fiók osztály út.[alvány] szelvénye	700 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
49.	Ugyanaz	800 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
50.	Ugyanaz	450 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
51.	Ugyanaz	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
52.	Ugyanaz	44 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
53.	Ugyanannak pénzes boritéka	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
54.	Ugyanaz	3000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
55.	Ugyanannak értesítése	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
56.	Ugyanaz	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
57.	Ugyanannak pénzes boritéka	710 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
58.	Ugyanannak pénzes boritéka értesítés	600 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
59.	Ugyanaz	700 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b
60.	William Rozenheim et Komp Berlin pénzes boritéka	2000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
61.	Magy[ar] Ált.[alános] Hitelbank utalvány oszt.[ály] út.[alvány] szelv.[énye]	30 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
62.	I. H[o]rv.[át] Stedinica Zagreb pénzes boritéka	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
63.	I. Goldberger út.[alvány] szelvény	520 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
64.	Moricz Rosse Prag[ai] pénzes boriték	2000 k[oroná]ról	1
65.	Wechselstube Oderberg der. Algem. Depositen Bank pénzes boriték	6828 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
66.	K.K. Priv. Bömische Mision bank p. [énzes] borit.[ék]	1050 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
67.	Mucsonyban 907 febr.[uár] 26-án feladott pénz boritéka	3090 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
68.	Üres sárga boriték	1050 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b

69.	Böhmische Union bank pénz[es] boritéka	2523 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
70.	M. Rosenbaum Philadelphia pénz.[es] boritéka	2000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
71.	Missler F. B[uda]pest pénzes boritéka	600 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
72.	Budapesten feladott pénz[es] boritéka /: 913 máj 27 :/	1120 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
73.	Kassán feladott kassai hit.[el]bank pénzes borit	1225 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
74.	Szatmáron 1911 dec.[ember] 3. feladott p. [énzes] borit[ék]	2000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
75.	Cunard magy.[ar] amerikai vonal pénz.[es] boritéka	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
76.	Wiener Bank Verein út.[alvány] szelv[ény]	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
77.	Chass a Bisak Psaic utalvány szelv.[ény]	490 k[oroná]ról 20 f[il]lérrel	1 d[a]r[a]b
78.	Ugyanaz	9 k[oroná]ról 80 f[il]lérrel	1 d[a]r[a]b
79.	Ugyanaz	9 k[oroná]ról 80 f[il]lérrel	1 d[a]r[a]b
80.	Özv.[egy] Acél Sándorné Philadelphia út.[alvány] szelv.[ény]	490 k[oroná]ról 20 f[il]lérrel	1 d[a]r[a]b
81.	Wiener Bank Verein B[uda]pest út.[alvány] szelv.[ény]	750 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
82.	Ursz Juon utalvány szelvénye	490 k[oroná]ról 20 f[il]lérrel	1 d[a]r[a]b
83.	Angol osztr.[ák] Bank Wien út.[alvány] szelv.[ény]	400 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
84.	Kovács Mihály rendeletére küld pénzkérő cseklapok	12444 k[oroná]ról	19 d[a]r[a]b
85.	Wiener Bank Verein út.[alvány] szelv.[ény]	400 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
86.	Rizsák János Pasaic New-York út.[alvány] szelv.[ény] és. lev.[elek]	2100 k[oroná]ról	3 d[a]r[a]b
87.	Josvay Mihály rendeletére küld pénz.[es] csekl.[apok]	901 k[oroná]ról	5 d[a]r[a]b
88.	Vojtkó Antal ugyanaz	4000 k[oroná]ról	3 d[a]r[a]b
89.	Dankó Mihály ugyanaz	14420 k[oroná]ról	15 d[a]r[a]b
90.	Szluik Ferencz ugyanaz	9300 k[oroná]ról	11 d[a]r[a]b
91.	Novák György ugyanaz	2200 k[oroná]ról	2 d[a]r[a]b

92.	Zvaleni István ugyanaz	16920 k[oroná]ról	34 d[a]r[a]b
93.	Matus Józsefné utalvány szelv.[énye]	46 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
94.	Sirochmann János út.[alvány] szelvénye	1000 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
95.	Latkóczi Imre tartozására von.[atkozó] levelek		4 d[a]r[a]b
96.	Dr. Andor György tart.[ozásáról] vonatkozó levelek		7 d[a]r[a]b
97.	Ujhelyi körjegyző pénzkérő levele		3 d[a]r[a]b
98.	Külömböző pénzkérő levelek		22 d[a]r[a]b
99.	Somogyi Ádám csendőr váltója	200 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
100.	Osváth Kálmán váltója	30 k[oroná]ról	1 d[a]r[a]b
101.	Svetterski Géza 500 kor.[ona] adósság levele		1 d[a]r[a]b
102.	Privigyei Bertalan j[egy]zőre vonat.[atkozó] váltó és lev.[elek]		12 d[a]r[a]b
103.	Bolda Kálmáné pénzt reklam.[áló] levele		2 d[a]r[a]b
104.	6000 koronái Péter fillér.[ről] szóló irat		1 d[a]r[a]b
105.	Dr. Fejes István ügyvéd levelei		5 d[a]r[a]b
106.	Plachy Gyula levelei		12 d[a]r[a]b
107.	Pásztori Árkád felhívása amerikai hiveihez hogyan ne jöjjenek haza és pénz küldjenek		8 d[a]r[a]b
108.	Bodnár György ügye		4 d[a]r[a]b
109.	Pásztor János által szerk.[esztett] névjegyzék a hivek által küldött pénzről		1 d[a]r[a]b
110.	Baumgartner Pálné jutalmazási okirat		1 d[a]r[a]b
111.	Pásztori összeköttetése a sajtóval		6 d[a]r[a]b
112.	Pásztori kitüntetésére vonatkozó iratok		3 d[a]r[a]b
113.	Delli József póst.[ai] tiszt.[viselő] kölcs.[önére] von.[atkozó] irat.[ok]		4 d[a]r[a]b
114.	Szinérváraljai jár.[ás] bir.[ósági] egyes alkalmazottak pénz kérő levelei		6 d[a]r[a]b
115.	Majos Károly p[énz]ü.[gyi] tan.[ácsos] levelei és út.[alványi] szelv.[énye]		41 d[a]r[a]b
116.	Tankóczy Gyula rendőr kapitány lev.[elei]		13 d[a]r[a]b
117.	Pathay k[ör]j[egy]ző tart.[ozására] vonatkozó levelek		9 d[a]r[a]b
118.	Nagy László ny.[ugdíjazott] főisp.[án] tart.[ozására] von.[atkozó] irat.[ok]		14 d[a]r[a]b
119.	Dienes Sándor közig.[azgatási] gyakor.[nok] tart.[ozására] von.[atkozó] irat[ok]		3 d[a]r[a]b
120.	Kinczel Mária és Franciska 200000 koronás követelésének ügye		9 d[a]r[a]b
121.	Csendőrök pénzkérő levelei		4 d[a]r[a]b
122.	Masztilak Miklós pénzét visszakövetelő iratok		10 d[a]r[a]b
123.	Pásztori összeköttetéseit az amerikai kivándorlókkal feltüntetető levelek hajójegyek		49 d[a]r[a]b

124. Cyril betűs naptár 1 d[a]r[a]b
 125. Cyril betűs naptár 1 d[a]r[a]b
 126. 16 dollár amerikai pénz

Avasujváros 1915 márczius 20. –
 Ilosvay Aladár
 Sándor László
 Horváth Olivér

100.

Tur. 19 martie 1915. Declarația lui Árkád Pásztory dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 272–275.v.]

Jegyzőkönyv

Fölvéve Turvékonyán, 1915 évi márczius hónap 19 napján 9 órakor kémkedéssel gyanúsított Pásztori Árkád kihallgatása alkalmával.

Jelen voltak allulirottak.

Gyanúsított kérésére az eljáró tisztviselő intézkedése folytán a kihallgatás Dr. Klein Samu járásorvos és Latkóczy Ferencz járási irnok mint hatósági tanuk jelenlétében teljesítették, történik.

Idézésre megjelent Pásztori Árkád. Atyjának családi és utóneve Pásztori János. Anyjának családi és utóneve Juhász Borbála. Születés ideje 1842 év szeptember hónap 16. Születés helye Kis-Lonka /: Máramaros megye:/. Nőtlen, honnossága Turvékonya, Magyarország, községi illetősége Turvékonya, lakhelye Turvékonya /: Pásztori tanya:/, gör[ög] kath[olikus], foglalkozása földbirtokos, fölszentelt gör[ög] kath[olikus] pap, vagyoni viszonyai 3000 hold földbirtoka és házai vannak, anyanyelve magyar, ir, olvos, teológiát végzett, titkos pápai kamarás, büntetlen. Védőül választom dr. Fejes István szatmári ügyvédet.

Máramaros megye, Kislonka községben születtem, a gimnáziumot Máramarosszigeten végeztem és érettségit tettem. Az összes bizonyítványaim elégték a Bikszádi Zárdában. Az érettségi után beléptem szerzetesnek a Mária-Pócson levő Szent Bazil zárdába, ahonnan négy évi teológiai tanfolyam után Ungvárott ahol Pankovics gör[ög] kath[olikus] püspök pappá szentelt fel. –

A teológiai tanulmányaim előtt egy évi noviczius voltam a csernekhegyi szent Bazil kolostorban. Felszentelés után a miszticzei szent Bazil kolostorban helyeztek és ott az elemi iskolában tanítottam. Két évi itteni működés után a rend áthelyezett Munkácsra a hol én a gimnáziumba hittant tanítottam és káplánkodtam. Itt 3 évig működtem azután a rend a Bubuliskai /: Bereg megye:/ birtokára küldött jószágigazgatónak. Itt is 3 évig voltam, amikor a rend Mária-Pócsra parókhushnak választott meg, ahol 5 évig lelkészkedtem. Innen a kisbereznai zárdába kerültem zárdafőnöknek, és itt körülbelül 6 évig voltam zárdafőnök. Mivel a bikszádi nagyon zilált viszonyok voltak ebben az időben, a rend tagjai arra kértek, vegyem át a bikszádi zárda főnökségét és hozzam rendbe a zárda ügyeit. 10 évig voltam a bikszádi zárdafőnöke és ezalatt az idő alatt letörlesztettem a zárda adósságait, rendeztem az összes pénzügyeit. Amikor én a zárdafőnöke lettem körülbelül 22000 korona adósága volt, úgy hogy a zsidók még a templom harangjait is elakarták árveztetni. Én mindent rendeztem. Időközben teljesen leégett a zárda, én azt egészen újjá építettem. Amikor el kellett a zárdából jöjjenek egy fillér adósság sem maradt a zárda terhére. Egy Gávris Kelemen nevű rendtag a bikszádi zárdába ellenségem lett. Ő akart zárdafőnök lenni s azért intrikált ellenem. Bepanaszolt a szamosujvári gör[ög] kath[olikus] püspöknél Szabó Jánosnál, és az akkori munkácsi gör[ög] kath[olikus] püspöknél Firczák Gyulánál, mivel én a románokat magyarosítottam ezért, Szabó János püspök nagyon haragudott reám, és amikor a rendnél a választások voltak, levelet irt Firczák püspöknek, hogy szabadítsa meg őt én töllem és engemet ne választasson meg Bikszádon rendfőnöknek. Gávris azzal vádaskodott ellenem, hogy én a rend vagyonát az urakkal fellakmározom, túl nagy úr vagyok, lenézem a szerzeteseket, osztogatom a szerzet vagyonát és hűtlen vagyok a szerzet iránt. – Firczák püspök a Gávris vádaskodási alapján fegyelmi eljárást indított ellenem. Amikor láttam, hogy mennyire törnek ellenem, ott hagytam a zárdát, kiléptem, annak a kötelékéből, és itt a jelenlegi helyen letelepedtem. Itt egy kis kápolnát építettem a magam részére és abban miséztem. Mivel nem akartam tovább egyetlen püspöknek sem a fennhatósága alatt lenni, folyamodtam a pápához, engedje meg, hogy én Turvékonyán lakjam, és ne tartozzam egyházi hatóság alá. – A Pápa megírta, hogy ha valamelyik püspökség hatósága alá akarnék önként menni ezt megtehetem, és így az a püspök fogadjon engemet jóindulatulag a püspöki megyéjében.

Én saját elhatározásomból az ujjonnan létesített hajdudorogi görög-katholikus püspökség fenhatósága alá helyeztem magamat. Ezt a hajdudorogi püspök bejelentette a pápának. Amikor én még a bikszádi rendnek voltam a főnöke ajánlottam a rendnek hogy vegye meg ezt a turvékonyai birtokot, de a rend nem ment bele a vásárba, azt mondták sok a teher rajta. Én tehát megvásároltam saját magam részére, saját nevemben 65 ezer koronáért és mint a rend főnöke törlesztettem a vételárát. Még zárdafőnöki koromba vettem meg magamnak a bujanházai birtokot 68000 koronáért. Bikszád községben is vettem ugyanekkor ingatlant. Mint körülbelül 15 éve, hogy ez a birtokon vagyok. Ez alatt az idő alatt szereztem a terepi, és a Tubai tanyákat és Bikszádon erdő kaszálókat és szántókat. A birtok állományom jelenleg kitesz 3000 holdat. A birtokom lévő kastély-szerű épületet és templomot egy internátus céljára emeltem. Jövedelmi forrásomat képezi az állattenyésztés és a földmivelés. Szarvasmarhákat és sertéseket szoktam eladni. Minden évben terem annyi búzám, hogy eladhatok nagyobb mennyiséget belőle.

A munkácsi püspökségnél a Gávris feljelentése alapján indult meg ellenem az eljárás. Ennek a fegyelmi ügynek volt a kifolyása az én kilépésem a rend kötelékéből. A bikszádi templomot én renováltattam és annak a tetejére az ugynevezett scizmatikus törött keresztet én tetetem fel, de ebben nem látok semmi haza ellenes dolgot, mert hiszen éppen ilyen kereszt van az ungvári püspöki templom tornyán is. Soha nem foglalkoztam orosz-barát érzelmekkel. Tény igaz az, hogy az ismeretes mármaroszigeti skizmaperből kifolyólag nállam házkutatás lett tartva. Ugyanis a főbünös Kabalyuk Elek páter, Gávris Kelemennél tartózkodott Husztbaranyában a zárdában, itt Kabalyuk páter rávette Gávrist és Péchy főszolgabíró, hogy Kabalyuk írjon nekem egy levelet. Ezt a levelet a határrendőrök elfogták és erre én is abban a gyanuba keveredtem, hogy Kabalyuk páterrel összekötetésben vagyok. Tényleg ismerek Kabalyuk Eleket. Amikor még a bikszádi zárdának voltam a főnöke, felkereste egy bucsu alkalmával a zárdát és ott időzött vagy 2 napig. A fejét piros kendővel, mint egy turbánnal kötötte be és nagy feltűnést keltett. Ekkor én utasítottam, hogy vegye le a kendőt, ne csináljon feltűnést. Kabalyuk orosz nyelven beszél, más nyelvet nem is tud, én vele oroszul beszéltem, mert tudok oroszul. Tagadom azonban, hogy akár állam-ellenes dolgokról beszéltünk volna, akár pedig bármiféle orosz-barát mozgalom tervezetésében részt vettem volna. Kabalyuk akkor még nem volt pap. Akkor én még nem tudtam arról, hogy Kabalyuk orosz országban

ide-oda jár, megfordul Moszkvában és érintkezésben van az orosz körökkel. Bucsjárás ürügye alatt járt-, kelt ő az országban. Itt a turvékonyai birtokomon is felkeresett ő, körülbelül négy öt évvel ezelőtt. Még akkor sem volt papi-ruhája és akkor is viselte fején a turbánt, akkor is levéttetem fejről ezt a kendőt, úgy hogy meg is nehezelt, hogy rosszul bántunk vele. Itt a tanyámon étkezett, de csak egy-két napig volt. Azt mondotta a bucsura jött hozzám és imádkozni akar az én templomomban. Ekkor is beszélgettünk együtt oroszul, de nem sokat, – mindjárt szemrehányást tettem neki, hogy minek jöttél ide, mit akarsz nállam, mondtam neki jobb ha elhordod magadat, ne csinálj botrányt a nép között. Csakhamar el is ment Kabalyuk. Én Kabalyukat nem tartottam épeszü embernek a viselkedése miatt, alig vártam, hogy elmenjen a tanyámról. Azután többet nem találkoztam Kabalyukkal. Nem irt ő nekem soha, nem kaptam tőlle sem levelet sem üzenetet. Ismerve Kabalyukot nem fogadnék el tőlle sem levelet sem üzenetet. Nem tartom őt magamhoz való embernek. Pláne most, hogy megtudtam róla, milyen államellenes mozgalmakban vett részt. Nagy hiba volt úgy Firczák püspöktől, mint később Papp Antal gör[ög] kath[olikus] püspöktől hogy engedte Kabalyuk páternek Mármrosszigeten és a környéken lévő községekben misézni. – ezeket én az ujságból tudom. – Engemet is kért a néhai Firczák püspök, hogy menjek el azokba a községekbe, ahol a skizma már elvan terjedve, s igyekezzem visszatéríteni a hiveket. Azonban nem mentem el egyetlen községbe sem, mert amint a skizmatikusok észre vették volna hogy milyen szándékkal megyek, megverték volna. – Mondtam is Firczák püspöknek, hogy tiltsa el a népet egyházilag attól, hogy Szucsava községben az ott lévő nem egyesült orosz-zárdába bucsura menjenek, mert a nép ott nem jót tanul. Ugyanis akiket ebben a nem egyesült zárdába gyontattak azok a skizma hivei lettek. Ezért én a melyik gör[ög] kath[olikus] ember azt mondtam meg. Ez a zárda egy veszedelmes hely. Szent János vértanunak van ott valami kegy-szere és ahoz mennek nagy buzgalommal a hivek, és ott szokták megtanítani az embereket, hogy szeressék oroszországot és ott terjesztik az orosz-barát érzelmeket, és ott intézik az orosz mozgalmakat. Soha életemben nem voltam én ebben a zárdában, nem ismerem a tagjait, nem érintkeztem velök, és nem leveleztem velök, mert tudom, hogy ez nem szabad. Azt, hogy nállam a skizmaperből kifolyólag házkutatást tartottak, dr. Péchy Péter avasujvárosi járási főszolgabirónak tulajdomitom, aki ezt Gávris Kelemen segítségével vitte keresztül. Engemet a skizma perben nem idéztek be.

Amikor én még a bikszádi zárdának voltam a főnöke Bököny községnek /: Ugocsa megye:/ a kántora a nevére most e pillanatban nem emlékszem, de tudom, hogy már meghalt, hozott vagy 4 d[a]r[a]b skizmatikus templomi könyvet a zárda részére. Azokat én elfogadtam, mert nem volt más imakönyv illetve szertartás könyv, miből a kántor énekeljen. Azért vettem át a skizmatikus könyveket. Én is hoztattam a zárda részére Lembergől cyril betűs templomi imakönyveket és szertartás könyveket, de ezek nem voltak skizmatikus könyvek. – Tudom, hogy a skizmatikus imakönyveket nem szabad használni, mert abban nem a királyunkért van imádság, hanem az imperátorrért. – Az én turvékonyai templomomban csak cyril betűs imakönyvek vannak, de nincsenek skizmatikus szertartásos könyvek. Az itteni templomon az apostoli kereszt van, de nincsen skizmatikus kereszt. Nem igaz az állítás, hogy én a hivek előtt azt hangoztattam volna, hogy ha az oroszok betörnek, nekünk és a hiveimnek nem lesz semmi bántódása. Nem igaz, hogy én bárkinek is irást adtam volna, hogy azzal magukat igazolják az oroszok előtt. Én soha sem voltam muszka és orosz-barát, belőlem Péchy főszolgabíró csinált muszkát.

Soha sem beszéltem a hozzám jövő hivekkel az oroszok betöréséről. Azért kerültem abba a gyabuba, hogy én muszkavezető vagyok, és az oroszokat én meg a hiveim vezettük be Magyarországra, mert amikor a múlt évben, vagyis 1914 október havában az oroszok betörték én nyolc napra elmentem volt Turvékonyáról a terepi tanyára. A magam tanyájára mentem, és ott visszavonultan éltem. Mindennap miséztem egy ottani kis szoba-kápolnában. Azért mentem el hazuról, mert volt itt a birtokomon egy Matesz Andor nevű ügyvéd-bojtár, akit én vagy három évig tartottam. – Itt lakot télen nyáron, teljes ellátást kapott, de fizetést nem. – Az én írásbeli teendőimet végezte és a pereimben a tárgyalásokra elküldtem őt helyettem. Ez a Matesz beleszeretett egy szolgálómba, s nőül akarta venni. Azt mondtam, ha az atyja beleegyezik, vegye nőül. Egyszerre Matesz azt jelentette ki, hogy már megérkezett az atyja beleegyezése, nőül veheti a szolgálót. Másnapon az atyjától azt az értesítést kaptam, hogy ne engedjem a fiát megházosodni, ne hagyjam, hogy elvegye a szolgálót. De Matesz mindeféleképpen nősülni akart, én tehát, hogy ne kelljen részt vennem a Matesz lakodalmában, elvonultam a turvékonyai birtokomról körülbelül másfélóra járásnyira lévő terepi tanyámra, s ott időztem egyik szombattól a másik szombatig, vagyis nyolcz napon át. –

Velem voltak a kocsisom Tyukodi Ferencz és Pásztor János papnövendék, rokonom. Még a fiatalabbik inasom is velem volt. Ezek

fogják tanusítani, hogy én az alatt amíg távol voltam Turvékonyától, mindig a terepi tanyán időztem. Egy lépést nem tettem ki a házból, azért rejtőztem oda hogy Matészek ne hívjanak a lakodalomra. A lakadalom tényleg meg lett tartva. – A mi alatt én a terepi tanyán rejtőztem egyik napon csak egy négyszáz szekér menekülő jött oda Mármaroszigetről, Körösmezőről, Trebusáról, Ráhoról, Hosszmezőről, Técseőről és sok más községből ahova az oroszok betörték és megállottak a terepi tanya előtt. Kinéztem az ablakom majd lejöttem hozzájuk az utra s kérdeztem hová mennek. Azt mondták hozzám Turvékonyai birtokomra. Én mondtam nekik, hogy az nem okos dolog s kérdeztem tőlük, hoztak e valami írást a hatóságtól, hogy hozzám jöhetnek. – Ezek az emberek engemet még a bikszádi zárdafőnökségem idejéből ismernek és azért jöttek én hozzám. Tagadom, hogy én jártam volna utánuk és vezéreltem volna őket a birtokomra. Nem voltam én velök megegyezve előre, hogy ők ide jöjjenek én hozzám, s nem tudom okát adni, miért éppen én hozzám jöttek. Én akkor azután haza jöttem, elhelyeztem az összes menekülőket, azoknak gyermekeit, barmait és tartottam mindezeket vagy három héten keresztül kosztal és kenyérrel, amíg az oroszokat sikerült kiverni és a menekülők újból haza mehettek. – Ekkor keletkezett az a hit, hogy én voltam a betörés helyén s hoztam magammal ezeket az embereket. Ebből keletkezett azután az a hir, hogy én megszöktem, amit azután besugtak és megtáviratoztak az avasujvárosi járási főszolgabírói hivatalnak, a főszolgabíró pedig a főispánnak. – Nem voltam megszökve csak a saját birtokomon voltam elrejtőzve. – Nincs tudomásom arról, hogy ide gyanus idegenek jártak volna.

Az én templomomban szoktak gyónni azok a hivek akik engemet ismernek, bennem biznak évente háromszor, és pedig karácsonykor, husvétkor, pünkösdkor és nagy boldog-asszony napján, ilyenkor 3–400 ember is összeszokott jönni. Én magam nem szoktam gyónatni, rendesen kiségitőket hívok a kik gyónatnak helyettem és a hívőket lelkivigasztalással ellátják. Hogy ilyen alkalmakkor kik jönnek ide, azt bizony én nem tudom ellenőrizni. Ha a fürdő szezón pedig már megnyílt, akkor onnan is sokan jönnek az én templomomban imádkozni. Hogy ilyenkor gyanus emberek járnak e itten vagy sem, azt én megállapítani nem tudom. Hogy minden gyanú alól mentes legyek, a csendőroket is kértem, hogy ügyeljenek a gyanus elemekre.

Hogy repülőgép járt volna az én birtokomra, vagy pedig a birtokom a felett arról nekem semmi tudomásom nincs. – Az a Moskovits Samu kányaházai körjegyző, aki ezt az egész repülőgép históriát

kitalálta és bejelentette, – haragszik reám, – azért tette ezt a feljelentést. – mert a malmát nem vettem meg, s azért dühös reám.

Az a gyanus gatyás pásztor kinézetű ember, bizonyosan valamelyik látogatóm lehetett, de hogy melyik volt, azt én megmondani nem tudom. – Ma is van a turvékonyai birtokomon körülbelül 150–160 ember. Ismerem mindegyik emberemet, akinek szállást és ételmezést, meg ruházatot adok. – Az idő előrehaladottsága miatt a j[egy]z[ő]k[öny]v délután egy órakor felolvasás és helyben hagyás után aláíratott. –

Folytatólag felvétellett Turvékonyán 1915 márczius 19-én d.[él]u.[-tán] 2 ugyanott. –

Pásztori Árkád folytatólag előadja, arra a kérdésre, hogy honnan származnak a nállam talált amerikai kivándorlási füzetek, hajójegyek amerikai pénzek és a Missler kivándorlási ügynökség levélborítékai, a következőket adom elő: Az Amerikába kivándorlók nagy bizalommal vannak hozzám. Amikor kivándorolnak rendszerint felkeresnek engemet, s arra kérnek, hogy ami pénzt ők haza küldenek, engedjem meg, hogy a nevemre küldjék. Én ebbe beleegyezek, rendszerint, de megkérdem tőlök, nincs – e kifogásuk az ellen, hogy a pénzüket én, ha én megszorulnék saját céljaimra felhasználhassam, jó kamatra kiadhassam, mire mindenik beleegyezik ebbe úgy, hogy én jogositva érzem magamat a hozzám küldött amerikai pénzeket felhasználni. Körülbelül már 20 év óta küldik hozzám a Szabolcs, Zemplén és Sáros megyéből kivándoroltak a keresményüket. Csak e három vármegye kivándorlóit küldnek nekem Amerikából pénzeket, részint postautalávnyon, részint pedig levélben. A levélben érkező amerikai dollárokat, Pásztor János papnövendék és Stefán János nevű zeneakadémiai tanuló szokta az én megbízásomból beváltani, részint Szatmáron, részint Budapesten. Azt, hogy mennyi pénz érkezett körülbelül 20 év óta Amerikából a címre megközelítőleg sem tudom megmondani. Az én hozzávátóleges számításom szerint érkezett körülbelül 100000 korona, azonban én ebből a pénzből nagyon sokat kiadtam a küldőknek. Így Dankó Mihály nyirgyulai lakosnak, aki három fiával volt Amerikában és egy öccse is vele volt, kiadtam körülbelül 11000 koronát, sőt azon felül is. Bodnár Jánosnak per utján visszafizettem, továbbá egy nyiregyházai embernek ki nevére nem emlékszem talán 3000 koronát. – továbbá Almási Dezső nyirderzsi lakosnak kifizettem talán 700 koronát, Kovács Mihály nyirbátori lakosnak felül 3000 koronát. Nem emlékszem, hogy többnek fizettem volna.

Két kivándorló peresített ezideig, hogy a nekem küldött pénzét

adjam ki, a per a törvényszéknél folyt. Azért nem adtam ki nekik, mert nem tudták igazolni, hogy nekem tényleg küldték pénzt, de amikor igazolták mindjárt kiadtam a pénzüket. Beismerem, hogy nem vezetek semmiféle jegyzéket, azokról a pénzekekről a melyek hozzám érkeztek, és így nem tudom megmondani ki mennyi pénzt küldött nekem. Azonban a ki tudja igazolni nekem, hogy én tőle pénzt kaptam, annyit visszafizetek neki amennyit igazolni tud, az időközi kamatokkal együtt. Nekem van házam Szatmáron, azonkívül szabadrendelkezésemre álló birtokom is van, mindig arra számítok, hogyha Amerikából visszajönnek a kivándorlók és követelik tőlem a pénzüket, akkor én megfizetem nekik minden fillérüket, mert én nem akarok senkit megkárosítani és inkább éhezem semhogy a bennem bizó munkásoknak kárt okozak. Számítok a jó Isten segedelmére, hogy megsegít és a saját erőmből annyi pénzt összetudok szerezni, hogy mindenkinek a követeléseit megtudom fizetni. – Most minden törekvésem az, hogy ezeket a pénzeket visszafizethessem az embereknek. – Csak akkor fizetek az Amerikába kivándorlattaknak, ha ők maguk személyesen jönnek el hozzám és felmutatják a feladó vevényeket, melyekkel nekem elküldték a pénzüket.

Amikor kimennek az emberek Amerikába és tőlem elbucsuznak, meg mondom nekik, hogy vagy az én nevemre küldjék a pénzeket, vagy az özv.[egy] Himmer Ignáczné nevére, vagy pedig Kiss Borbála férj.[ezett] Vay Józsefné nevére. Rendszerint a Kis Borbála nevet használja, és az ő leánya özv.[egy] Himmer Ignáczné. Amikor a pénz megérkezik ha az én nevemre jött, felveszem azt, ha Kis Borbála nevére jön aláíratom vele a pénzes utalványt én is aláírom azt és a posta azután kifizeti, és én átadom a pénzt özvegy Himmernének vagy Kis Borbálának, ők pedig behozzák azt nekem mire aztán én rendelkezem a pénz felett. Amihelyt megkapom a pénzküldő levelét, melyben meg van írva, hogy a pénzt eltegyem a részükre vagy pedig gyertyára, vagy szegényekre fordítsam. Mivel Himmerné nem tud írni az ő nevét Kis Borbála szokta a pénzes utalványokra írni, vagy pedig valamelyik inas. A Missler cég hozzám szokta küldeni a hajójegyeket, én azonban nem adtam ki soha egyet sem. A Missler cég küld özv.[egy] Himmer Ignáczné és Kis Borbála nevére is hajójegyeket, utasításokat és prospektusokat. Én nem közöltem ez utóbbiak nevét a Missler céggel. A Missler cég az én nevemet a kivándorlóktól tudta meg. Sőt a Missler cég is küldött nekem pénzt, melyet egy amerikai kivándorló utalt át az én nevemre.

A Missler cégtől én soha egy fillér jutalékot sem kaptam, de nem is

fogadtam volna el, mert én nem vagyok kereskedő, vagy pedig kivándorlási ügynök. Az amerikaiak pénzből adtam kölcsön azoknak, akik kértek és akikben én megbiztam.

Igaz az, hogy tisztviselők is fordultak hozzám kölcsönökért, akiknek én, mivel megbízhatóknak tartottam őket, adtam kisebb-nagyobb összegeket, de nagyon sok volt olyan akinek bizony nem adtam, mert féltem, hogy nem kapom meg tőlük a pénzemet. Ma is tartozik nekem 4000 koronával Plachy Gyula nagykárolyi pénzügyigazgató, 2000 koronával Merck Dezső ugyanoda való pénzügyi titkár. Az elmúlt hét kedjén idejött Merck Dezső és könyörgött, hogy adjam ki úgy Plachy Gyula, mint az ő adós levelét és a tartozásaikat husvétig becsületesen megfizetik. – Nehogy kellemetlenségük legyen kiadtam Merck Dezsőnek úgy az ő levelét, mint a Plachy Gyuláét, melyeket nállam Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró a házkutatás alkalmával megtalált volt. 3000 koronával adósom Tankóczy Gyula szatmári rendőrfőkapitány. 6000 koronával Nagy László nyug.[díjazott] főispán, 500 koronával Dienes Sándor közíg[azgatási] gyakornok, 2400 koronával R. Nagy Sándor bikszádi körjegyző, 80 koronával Kelemen Lajos csendőrőrmester. Kelemen irt nemrég, hogy megfogja fizetni a tartozását, de most még nem tudja megfizetni. Majos Károly 3000 koronával tartozott, de bepereltem és már megfizette teljesen a tartozását. Andor György elhalt kultuszminiszteri tanácsosnál 3000 koronám veszett el, Latkóczy Imre volt közíg[azgatási] bírósági II-od elnök 5000 koronámmal maradt adósom. Egy adó ügyben törlést kértem volt a közíg[azgatási] bíróságtól, felkerestem Latkóczyt és kértem a pártfogását. Latkóczy egy fiatal ügyvédet küldött volt el hozzám, azzal kérette volt tőlem először 2000-et és amikor én ezt megadtam később látta, hogy lehet tőlem pénzt kapni, újból 3000 koronát csikart ki tőlem. Így 5000 koronával most adósom. A Belügyminiszteriumban senki senkinek semmiféle czimen nem adtam soha egy fillért sem, nem igaz az, hogy én egy Belügyminiszteri tanácsosnak 30000 koronát adtam volna kölcsön. Soha nem adtam pénzt bármely czimen pártoknak, sem a kormány pártnak sem az ellenzéki pártnak. Aki azt állítja, hogy én a pártkasszába pénzt fizettem, bármikor, bármely czimen, az valótlanúságot állít. Péterfillér czimén nem küldhettem többet a római pápának 600 koronánál. Vásárhelyi ministeri tanácsossal soha életemben nem beszéltem. Tény igaz, hogy Kállay t[á]b[lai] főszolgabírónak megmondtam a házkutatás alkalmával, hogy én már tudtam ezt az egész hajsztát, hogy detectivek fognak lejönni, és amikor kérdezte, hogy kitől, megmondtam neki, hogy Vásárhelyi miniszteri

tanácsostól tudom. Én magam személyesen ugyan nem beszéltem Vásárhelyi ténacsossal, azonban megkértem Nagy László nyug[dija-zott] főispánt, hogy tudakolja meg Vásárhelyi ministeri tanácsostól a Belügyministeriumban, hogy ő rendelte-e el azt a hajszát ellenem, amelyet most Péchy főszolgabíró folytat, hogy engemet megsemmisiten. Nagy László megkérdezte Vásárhelyit, ki azt felelte, neki nincs semmiről tudomása, mindent a saját szakállára csinál. –

Nem én beszéltem tehát Vásárhelyivel, hanem Nagy László ny.[ug-dijazott] főispán. Amikor a skizma perben házkutatás lett tartva, felküldtem a rokonomat Pásztor Jánost Vásárhelyi Gyula miniszteri tanácsoshoz, hogy megkérdezze vajjon ő rendelte-e el a házkutatást. Vásárhelyi azt felelte, Pásztor Jánosnak, hogy nincs tudomása a házkutatásról, ő azt nem rendelte el. – Andor György minis.[teri] tanácsos életében kérdezte tőlem, hogy miféle kitüntetést kívánok, én azt feleltem neki, – semmit, – így a pénz kérdésre nem került a dolog. Egy Fired nevű zsidó, aki Avasfelsőfaluból származott Budapestre, – 30000 koronáért akart nekem érdemrendet szerezni, de én azt elutasítottam. – A lakásomon talált cyril betűs naptárokat én szereztem be, mert a nálam lakó emberek kértek, mivel magyarul nem tudnak csak oroszul, szerezzek ilyen naptárt be a számokra. Én nállam laknak emberek, akik teljes ellátást élveznek családotól együtt, ami pénzük volt, nállam letették, és a pénzüket használom és amikor kéri nekik kiadom. Már csaknem valamennyi kieszedte tőlem a pénzét. Ingyen dolgoznak nekem, de azzal szemben én tartom őket. Ez idő szerint csak két orosz ember van. Ezek csak oroszul tudnak, magyarul nem. Ezek azonban nem orosz születésűek, hanem Zemplén megyében születtek, hanem tulajdonképpen tótok.

Az íróasztalomon talált 16 dollár papírpénzt körülbelül egy-két év alatt kaptam pénzes levelekben, hogy kitől kaptam megmondani nem tudom, de ha valamelyik jelentkező amerikai kérni fogja a pénzt, hát ebből visszafizetem neki. Ez ideig ezeket a dollárokat azért nem váltottam be, mert vártam, amíg összegyűl legalább 100 dollár. – hogy nálam lakó emberek közül egyesek mennyi pénzt helyeztek el, most megmondani nem tudom, s nem tudom hol van a jegyzék, mivel az emberek már többnyire pénzeiket kivedték, nem is vezetek arról kimutatást.

A templomban cyril betűs mise könyveket használlok, de most már nem lebergit, hanem ungvári nyomtatásut.

Pásztor János távoli rokonom, de hogy honnam rokonom azt leszámaztatni nem tudom. –

Szükségesnek tartom megemlíteni most is, hogy én teljesen ártatlan ember vagyok. Engemet csak Péchy főszolgabíró és Gávris Kelemen üldöznek. Péchy haragszik reám, mert mikor hozzám fordult, hogy a létesítendő viczinális vasutat támogassam, nem fogadtam el az ajánlatát és amikor kéretett, hogy a bánya spekulációjában vegyek részt, kitértem a kérsése elől. E miatt azóta folytonosan üldöz engemet. Én nem érzem magamat bűnösnek sem az orosz kémkedésben, sem a kivándorlás közvetítésében. Azt azonban állítom, hogy Gávris Kelemen a kivándorlást elősegíti, ezt onnan tudom, mert ellene eljárás is van folyamatba. – Miután én teljesen ártatlan vagyok kérem mindazokat, akik ellenem vádaskodtak megbüntetni, mert alaptalanul gyanúsítottak meg büntetendő cselekményekkel. –

Arra a kérdésre, hogy én Prágából miféle pénzt kaptam, kijelentem, hogy volt nekem egy gépészem, akinek rokonai Lengyelországban laktak, és azok küldtek az én czimemen a gépésznek valamit. Nem értem, hogy lehet a póstai kimutatásban, hogy én Prágából 3000 koronát kaptam az 1900-ik évben. Ez ugy lehetséges, hogy az amerikaik küldték Prágába előbb, s hogy feltűnést ne keltsen Prágából küldték azután hozzám. Ezek mind amerikai pénzek és nem orosz pénzek. – Egyes alkalmakkor kaptam 4–5000 koronát is pénzes levelekben, de ezek mind amerikaiaktól származnak, csak kerülő utakon lettek hozzám küldve, hogy be vegyék észre a hatóságok, hogy Amerikából érkeznek hozzám pénzek. Lehetséges, hogy ezek amerikai dollárok is voltak.

Határozottan tagadom, hogy nálam sohasem volt értekezlet, amely azzal foglalkozott volna, hogy miként lehetnénk az oroszok segítségére. Bálint István détéri és Ivády Amália gesztetei lakosokat nem ismerem.

A padlásomon és a lakáson összehalmozott sok ételneműit a háboru miatt vásároltam össze, mert attól féltem, hogy ha idejében nem vásárlók meg mindent a háboru okozta közlekedések miatt nem kapok árukat.

Különös kérdés nélkül egyéb előadni valóm nincs. –

Jegyzőkönyv felolvasás, helybenhagyás után aláíratott. –

Sándor László

Karos Edith

Ilosvay Aladár

Klein Samu

Horváth Olivér

Pásztori Árkád

101.

Tur. 19 martie 1915. Declarația lui Ignáczné Himmer născută Borbála Vályi dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 284–284.v.]

Tanuvallomási jegyzőkönyv

Főlvéve Turvékonyán 1915 év márczius hónap 19 napján gyanusított Pásztori Árkád elleni bűnügyben.

Őzv[egy] Himer Ignáczne sz.[ületett] Vályi Borbála, 50 éves, tiszabábolnai születésű, turvékonyai pusztán él, özvegy, román.[alyi] kath. [olikus], napszámosnő.

Én 26 éve lakom itt a Pászortyansyán. Néhai férjemmel, apámmal és anyámmal jöttem egyszerre ide. Amikor ide kerültünk, férjem pár száz forintot adott át Pászorty Árkádnak, ennek ellenében megígérte, hogy életfogytiglan ellátást, lakást és ruházatot ad melyet maig teljesített is. Nem mint cselédnek jöttünk ide és ma sem vagyok itt cseléd, de míg férjem élt, férjem is én is házi és mezei munkát végeztünk. Én még ma is végzek házi és mezei munkát. Hogy Amerikából czimemre pénz érkezik, azt édes anyámtól halottam, de hogy mikor és kitől jön, azt nem tudom, mert velem ezt nem közlik. A főtitisztelendő úr veszi át a postát s minthogy én írni nem tudok – édes anyámmal iratja alá nevemet. Hogy hányszor és mily összegben érkezik pénzküldemény avagy ki küldi a pénzt. – azt sem tudom.

Felolvastatván helyben hagyólag aláíratott.

Sándor László

Brinda Antal

Himmer Ignáczné

Ilosvay Aladár

102.

Tur. 19 martie 1915. Declarația lui Józsefné Vályi născută Borbála Kiss dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 286–286.v.]

Tanuvallomási jegyzőkönyv

Főlvéve Turvékonyán, 1915 év márczius hónap 19 napján gyanusított Pásztori Árkád elleni bűnügyben.

Neve Vályi Józsefné sz[ületett] Kiss Borbála, 70 éves, Tiszabábolnai születésű, lakohelye Turvékonya tanya, férjes, róm.[alyi] kath.[olikus], munkásnő.

Én 26 éve vagyok itt a Pásztory tanyán, de nem vagyok itt mint cseléd alkalmazásban, amikor ide jöttem, férjemmel jöttem, aki elhagyott. Férjem akkor pár száz forintot adott át Pásztory Árkádnak, hogy mennyi volt az összeg azt még hozzávetőleg sem tudom. Pásztory Árkád azt az ígéretet tette nekünk, hogy életfogytiglan teljes ellátást és ruhát kapunk, mit ezideig meg is kaptam. Az igaz, hogy házi és mezei munkát végeztem és végzek ma is.

A nekem felmutatott [...] ⁴⁷³ koronáról szóló postautalványt, a mely Himer Ignáczné névre érkezet, felismerem. A pénz leányom Himer Ignáczné nevére szól és rendszeren Pásztory Árkád úr veszi át, a posta táskában. Ez az utalvány f[o]lyó] hó[nap] 17-én jött. Molnár József küldte Amerikából. Én ugyan ismerem Molnárt, tudom hogy kiment Amerikába. A pénzt sem nekem sem pedig leányomnak, hanem Pásztory Árkádnak küldtem leányom czimére, Én [...] ⁴⁷⁴ egy pár utalványt szoktam aláírni leányom helyett, de hogy hány utalványt, azt nem tudom. Már egy pár éve irom így alá az utalványokat, de hogy hány éve azt nem tudom.

A posta rendszeren táskával Pásztory Árkádhoz jön az ő nyitja ki. Ha Himmer Ignáczné névre szóló posta utalványok érkeznek, azokat rendszeren én irom alá, mert leányom írni nem tud.

Hogy itt a tanyán más nevére is jön posta utalvány, avagy pénzküldemény, azt nem tudom.

Felolvastatván helyben hagyólag aláíratott.

Sándor László

Brinda Antal

Vályi Józsefné

Ilosvay Aladár

⁴⁷³ ilizibil

⁴⁷⁴ ilizibil

103.

Tur. 19 martie 1915. Declarația lui János Pásztor dată comsiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 280–281]

Tanuvallomási jegyzőkönyv

Főlvéve Turvékonyán Pásztor tanyán, kémkedéssel gyanusított Pásztor Árkád elleni bűnügyben.

Jelen voltak alulirottak,

Neve Pásztor János, 39 éves, Kisdobra, Zemplén megye születésű, lakóhelye Turvékonya Pásztor tanya, nőtlen, gör[ög] kath[olikus], papnövendék.

Pásztor János tanú feltett kérdésre a következőket adja elő:

Merk Dezső m.[agyar] kir.[ályi] pénzügyigazgatósági titkár nagykárolyi lakos az elmúlt héten 1915 márczius hó[nap] 11-én Vámfaluból szekéren jött ide, és miután felügyelet alatt levő Pásztor Árkádnak személyesen be nem jöhetett, tanút, magam kérte, legyen olyan jó, kérje meg Pásztor Árkádot, hogy az ő és Plachy Gyula nagykárolyi pénzügyigazgató úr adósságáról szóló darabot kérje ki és ígéretet tett, hogy mindketten adósságaikat mielőbb kifogják fizetni, de határidőt nem jelölt meg.

Tanú erre bejött Pásztor Árkád külön lakosztályába, közölte vele Merk Dezső titkár ittenlétét és előadta ennek kérését, – mire Pásztor több iratot becsomagolt egy boritékba, azt nyitva átadta és tanú anélkül, hogy annak tartalmát megnézte volna, ezen boritékba tett iratokat Merk Dezső p. [énz]ü.[gyi] titkárnak átadta. Merk titkár innen márcz.[ius] 11-én elment a terepi tanyára az éjszakát ott töltötte és a reggeli vonattal a bikszádi államásról elutazott. –

Pásztor János tanú felett kérdésre még előadja, hogy Merk Dezső ezen iratok kiadatoságáért valossággal könyörgött és kijelentette, hogy ha ezen adósságaikra vonatkozó [...] ⁴⁷⁵, ki nem kapná, úgy tönkre lennének téve.

Ezzel a jzkv. felolvasás után helybe hagyólag aláíratott.

Sándor Károly

Ilosvay Aladár

Pásztor János

⁴⁷⁵ ilizibil

104.

Orașu Nou. 20 martie 1915. Declarația lui János Pásztor dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 282–282.v.]

Felvétetett Avasujvárosban 1915 márczius 20-án
az avasujvárosi főszolgabírói hivatalban. –
Jelen vannak alulírottak:

Az idézésre megjelent Pásztor János, kisdobrai születésű /: Zemplén megye:/ 39 éves, gör[ög] kath[olikus] nőtlen, teológiai papnövendék, turvékonyai lakos hozzá intézett kérdésekre az alábbiakat adja elő:

Pásztori Árkád és én vérbeli rokonok vagyunk. Nekem a nagyatyám és neki az édes atya testvérek voltak. Amikor én 16 éves koromban teljesen árva maradtam, Pásztori Árkád magához vett a bikszádi zárdába és ott gondoskodott az eltartásomról. Eleinte, mint felszolgáló servitor és ministráló tettem hasznossá magamat, később tanultam és igyekeztem, hogy a szerzet tagja lehessen. Magam több szerzetben fordultam meg, illetve a szent Bazil szerzet több rendházában és pedig Bikszádon, azután Munkácson és végül Mária-Pócson. Amikor Pásztori Árkád kilépett a rend házából és Turvékonya községbe költözött én is elhagytam a rend házát, hogy nelegyen teljesen magára hagyatva, vele mentem. Azóta együtt lakom, mindig Pásztori Árkáddal. – feltett kérdésre kijelentem, hogy engem Pásztori Árkád a bizalmas dolgaiba nem avatott bele soha. Így nem tudom, hogy mi történt tulajdonképpen évek hosszú során a Pásztori tanyán. Ő rendkívül bizalmatlan és zárkozott mindenkivel szemben. Töllem sohasem fogad el tanácsot, és nem is tudok odáig jutni, hogy neki valamit tanácsolhassak. Makacs természetű ember, amit akar azt ha török keresztül viszi. Az Amerikába kivándorlók ügyét teljesen önnállóan önmaga intézi, az azoktól jött pénzeket ő maga veszi át, én nekem sem azt nem mondja meg, hogy kitől jött pénz és mennyi, sem azt, hogy mire fordítja, hova teszi ezeket a pénzeket. Így megközelítőleg sem tudom megmondani, mennyi pénz jöhetett a Pásztori tanyára Amerikából kik küldötték azt és mire lett fordítva a küldött pénz. Pásztori mellett ápoló és titkári teendőket végzek. Azonban csak azokban a dolgokban amiket Pásztori nekem megenged, gazdasági ügyeket teljesen ő végzi. Az én számításom szerint Pásztori birtok terjedelme 2500–2600

hold lehet. Ez a birtok azonban jelenleg nem jövedelmez semmit, a tavaly sem adtunk már el semmit. Rendkívül vadvizes helyeken vannak a földek, 3 év óta a vizek igen nagy kárt tettek, s így a jelenlegi gazdálkozás mellett a jövedelmezőség éppen semmi. –

105.

Oraşu Nou. 20 martie 1915. Declaraţia şefului de post din Călineşti-Oaş Sándor Gönczi, dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 298–298.v.]

Jegyzőkönyv

Felvétellett Avasujvárosban 1915 márczius 20-án az avasujvárosi főszolgabírói hivatalban Pásztori Árkád elleni kémkedési ügyben Gönczi Sándor csendörörmester kihallgatása alkalmával. –

Jelen vannak alulirottak:

Gönczi Sándor m.[agyar] kir.[ályi] csendörörmester előadja: a kányaházi csendörörsnek voltam a parancsnoka 1914 deczember 24-től 1915 márczius 5-éig. Ez alatt az idő alatt ugy emlékszem 1915 február 12-én kapta a csendörörs azt a felhívást, hogy Pásztori Árkádot a turvékonyai házában tartsuk őrizet alatt, de ez az őrizet legyen feltűnés nélküli és kiméletes. Én összesen négy izben voltam a Pásztori házában a felügyeletre egy népfelkellő honvéddel. Soha sem őriztük ugy Pásztorit, hogy neki a legkisebb alkalmatlanságot okoztuk volna. Lehetőleg a tanyától távol circáltunk, amikor bementünk étkezni, akkor is egy félre eső szobában ültünk le. Hogy tényleg ott van e Pásztori, ugy győződünk meg, hogy megnéztük regelenként vajjon misézik-e, s amikor misézni ment, akkor találkoztunk vele. – Beszélni csak egy izben beszéltem vele, amikor a szatmári törvényszék esküfelvételére kiküldött tagjai behívtak, hogy legyenek jelen míg az esküt leteszi.

Különös kérdés nélkül egyéb előadni valóm nincs. –

Jegyzőkönyv felolvasás, helybenhagyás után aláíratott. –

Dr Sándor László sk. r tanácsos

Kardos Edith sk. Jezkvztő

Ilosvay Aladár s.k. alispán

Gönczi Sándor s.k. csendörörmester

Horváth Olivér s.k. százados hadbíró

106.

Orașu Nou. 20 martie 1915. Declarația notarului Andor Matesz dată comisiei de anchetă. Până în 1914 a fost secretarul lui Pásztory.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 238–238.v.]

Jegyzőkönyv!

Felvétetett Avasujvárosban 1915 márczius 20-án az avasujvárosi főszolgabírói hivatalban Pásztori Árkád elleni kémkedési ügyben Matesz Andor kihallgatása alkalmával. –

Jelen vannak alulírottak:

Matesz Andor száolnnai születésű 31 éves, ref.[ormátus], nő, jegyzőgyakornok ki feltett kérdésre következőket adja elő:

Pásztori Árkáddal vagy az 1904 vagy 1905-ik évben ismerkedtem meg Edelény községben ahol ő képviselője volt. Nem sokkal azután találkoztam vele Mucsony községben is, ahol ő a hivei között egy majálost rendezett. Ekkor beszélgettem vele. Ettől kezdve nagyobb ünnepek alkalmával meglátogattam őt a turvékonyai birtokán, különösen a nyári hónapokban egy pár hetet nálla is töltöttem, míg végre 1911 február 7-én oda költöztem hozzá. Ettől fogva 3 évig laktam nála. A nála való tartózkodásom alatt megismerkedtem egy szegény leánnyal, akinek az édes anyja Pásztorinak a cselédje volt és annyira szerettem őt, hogy 1914 szeptember 28-án nőül vettem. Ekkor Pásztori engemet elküldött és így feleségemmel együtt elhagytuk a tanyáját. Az esküvőm előtt való napon Pásztori azt mondta, hogy Avasujvárosra megy egy ottanfelállítandó kórház ügyében értekezletre, s e miatt nem lehet jelen az esküvőmön. Tényleg nemis volt ott az esküvőn. Az esküvő a tanyán a turvékonyai községi templomban volt. Az esküvő után még is a Pásztori telepén maradtam feleségemmel együtt, egy pár nap mulva hozta a terepi gazda a Pásztori levelét, melyben azt írja, azonnal hagyjuk el a tanyáját, az anyósom, a feleségem és én. Nem volt mit tenni, és a feleségem eltávoztunk. Amikor a feleségem szülei Pásztorinak a tanyájára költöztek 4000 koronát vittek be Pásztorinak, aki azt átvette, azt mondván, hogy ezt a pénzt beteszi az árvák kasszájába. Az anyósom most is a Pásztori tanyáján van és mint cseléd van alkalmazva. Hogy milyen hatással van Pásztori a nálla levő és valósi extázisban levő emberekkel szemben jellemzésül felemlitem, hogy anyósom a fia után, ki háboruban van hadiségélyt kap s ezt a

hadisegélyt is Pásztori Árkád veszi magához. Az anyósom is körülbelül 245 korona hadisegélyt kapott egyszerre s ennek a legnagyobb részét is beadta. – Egy Katona Jánosné nevű asszony is kapott hadisegélyt, valamint egy Marozsákné nevű is. Mivel minden pénzt beadnak a nálla lévő emberek Pásztorinak ezek is beszolgáltatták a kapott pénzt Pásztorinak.

Egyik jövedelmét képezte Pásztorinak az is, hogy bucsuk nagyobb ünnepek alkalmával karácsonkor, husvétkor, nagyboldogasszonykor, igen sok ember szokott a tanyára gyűlni, ott gyónnak, misét hallgatnak és szet cselekedeteket végeznek. Amikor a nagy udvaron össze vannak gyűlve, Pásztorinak a bizalmassa Vayné körülmegy a bucsusok között, tartja a kötényét és gyűjt különböző kegyes czélokra, s ilyen alkalmakkor egy kötény pénzt szokott összehordani. Ezt azután beszolgáltatja Pásztorinak. Az én teendőimet Pásztorinál, az irás munkák elvégzése képezte. Az amerikaiakkal való levelezésbe, azok ügyeinek intézésébe, azok pénzeinek az átvételébe és hova fordításába nem avatott be engemet, de még Pásztor Jánost sem. Vayné és Pásztori csinálták ketten ezt a dolgot. Pásztori maga szokott irni az amerikai kivándorlotoknak. Erre vonatkozólag több felvilágosítást adni nem tudok, csak azt, hogy sokszor láttam az asztalán Amerikából érkezett dollárokat és egy egész kis zsákkal volt a papír dollár a szekrénybe. Azonkívül igen sok pénz érkezett a czimére, a melyeket állítólag az amerikaiak küldtek. Az a találkozás, melyről Nagy Miklós beszél tényleg megtörtént köztünk. Igaz az, hogy Nagy Miklós behívott engemet a korcsmába, s ott beszélt nekem, hogy miért hagytam el Pásztorit és szeretett volna megtudni egyet mást a Pásztori viselt dolgairól. Nekem Nagy Miklós 10000 koronát be ha Pásztori olyan adatokat bocsátok a rendelkezésére, melyek reá nézve kompromittálók lesznek. Én azonban Nagy Miklóssal sem kívántam ilyen ügyet tárgyalni, azért kitérőleg válaszoltam a kérdéseire. Kérdezte tőlem, hogy ki van a Belügyministeriumban Pásztorinak olyan jóakarója, mire és azt válaszoltam, hogy a szkizma perben Pásztori és Pásztor János feljártak Vásárhelyi min.[iszteri] tanácsoshoz aki őket, jóindulatulag fogadta, mire Nagy Miklós azt a következtetést mondta ebből, hogy Pásztori Árkád megvesztegette Vásárhelyi Gyula min.[iszteri] tanácsost és azért biznak annyira a Vásárhelyi jóakaratóban, pedig határozottan tudom, hogy Vásárhelyi tanácsos csak udvariasan bánt Pásztorival és Pásztorral, ők is előzékeny uri embernek jellemezték de arról soha szó nem volt, hogy megvesztegették, vagy bármit is felajánlottak volna Vásárhelyinek. Nagy Miklósnak azonban

rögeszméjévé vált ez és mindig azt gondolja, hogy Pásztori megvesztegette Vásárheylit. –

Nagy László nyug.[díjazott] főispán csaknem minden héten ott van egy pár napig a Pásztori birtokán. Van eset, hogy egy hétig is ott van egyfolytában. Nagy László nagyon szegény ember, igen küzd az anyagiakkal, nekem is sokszor panaszkodott, és amikor oda jön, rendszerint pénzt kér Pásztori Árkádtól. Annyira van sokszor, hogy 5 koronát is kér, hogy a fiakert, – amivel érkezett a tanyára, kifizethesse. Pásztori Árkád rendszerint szeret egyedül lenni, Nagy László pedig a rezidenczia egyik szobájában ül, dohányoz, eszik és iszik. – Pásztori ügyeiben ő szokott tanácsot adni, fegyvertartási ügyben ő készítette el, amleyet azután én lemásoltam.

Az 1914-ik én nyarán történt, hogy Amerikából haza jött egy nő, a kereszt neve Zsuzsi, elbeszélte nekünk a Pásztori tanyán, hogy amikor megtudnák Pászorinak az amerikai hivei, hogy Pásztori a turvékonyai birtokait a hajdudorogi gör[ög] kath[olikus]. püspökségre ruházta át, lázongani kezdettek mert ők úgy tudták, hogy Pásztori az ő pénzükből vette részükre a birtokot és nincs joga Pásztorinak e felett a birtok felett rendelkezni, azt elajándékozni, vagy bárkire is hagyományozni.

Határozott és biztos tudomásom van arról, hogy a Máramarossziget illetőleg Máramaros megyei, Ugocsa megyei, Bereg megyei oroszok igen gyakran felkeresték Pásztori Árkádot. Egy Ugocsa megyei községi bíró és jegyző többször volt ott, akik Kiewben jártak bucsura. Most emlékszem, hogy az Egres község birája volt az illető, ez volt Kiewben bucsun és jól beszél oroszul. Orosz ember, – magyarul is jól beszél. Az egresi jegyző Ujhelyi József aki ez alkalommal pénzt kért volt Pásztori Árkádtól, a bíró azonban gazdag ember az pénzre nem szorul. – Hogy ő mi járatban volt Pásztorinál azt megmondani nem tudom. – Egymással oroszul beszéltek és pedig nem tudok oroszul. –

Különös kérdés nélkül egyebett előadni nem tudok. –

Jegyzőkönyv felolvasás helybenhagyás után aláíratott. –

Sándor László r. tanácsos

Ilosvay Aladár

Matesz Andor

Kardos Edith

107.

Orașu Nou. 20 martie 1915. Declarația lui Mihály Koszkocsák dată comisiiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 257–258]

Tanukihallgatási jegyzőkönyv,

Felvétetett a kémkedés büntettével terhelt Pásztori Árkád polgári egyén ellen indított bűnügyben, Avasujváros, 1915 évi márczius hó 20-án.

A kihallgatás kezdete d[él].e[lőtt]. 10 órakor.

Koszkocsák Mihály Nyircsahoji születésű, 57 éves, róm.[alyi] kath. [olikus], nőtlen, terhelt inasa.

Ezelőtt két évvel a szatmár-németi kir.[ályi] törvényszék által valami miatt 80 korona pénzbüntetésre lett elítélve, de a büntetés végrehajtása felfüggesztetett. Hogy azonban mi miatt volt elítélve, azt tanú előadni nem tudja.

Megfelelő kérdések után tanú következőket adja elő:

Én Pásztorinál körülbelül 30 éve szolgállok, mint inas. Rendszerint körülötte szoktam lenni. Előző években még az utazásaiban is elkísértem. Az utóbbi négy vagy öt év óta azonban már nem kísértem el őt. Mint mondám rendszerint Pásztori körül szoktam lenni, azonban ha ő fogad valakit, az illetővel egyedül szokott beszélni. Én a magam dolga után nézek, fát hordok, malaczaimat étetem, hasonlókat csinállok, így rendszerint nem szoktam ez alkalommal Pásztorinál oda bent lenni. Csupán, ha valami miatt bemegyek, hallhatom meg, hogy az illető mi járatban van. Én csupán a magyar nyelvet és a tót nyelvet beszélem. Azonban minthogy az orosz és tót nyelv szláv lévén, ha oroszul beszélnek ezt is megértem némileg. Irni, olvasni azonban nem tudok, csupán a saját nevemet tudom aláírni.

Pásztorihoz sok mindeféle ember szokott járni, különösen bucsu alkalmával. Százával jönnek hozzá az ország különböző részéről. Különösen Borsod, Heves és Zemplén megyéből jönnek ezek karácsonykor és husvétkor is. Akkor, amikor még a bikszádi zárdában volt Pásztori Árkád nagyon sokan jöttek a határmentén lakó – különösen körösmezeiek – Pásztorihoz, bucsura. Ezeket az ő veres-nadrág és bocskoruktól ismertem fel, hogy kis-oroszok. De ezeket Pásztory külön kihallgatáson nem fogadta, csak általában mint bucsusokat áldoztatta meg. Arra emlékszem, hogy ezelőtt mint egy négy vagy öt

esztendővel ezelőtt egy körösmező tájékaról – nem tudom melyik községből való – orosz ember is megfordult Pásztorinál. Az illetőnek a fején valami veres kendő volt. Nem láttam, hogy ezen embert Pásztori kihallgatáson fogadta volna. – Azt sem láttam, hogy az udvaron ezen emberrel beszélt volna. – Én megszólítottam ezen embert, kérdeztem tőle, hogy mit keres itt, – azt mondta eljött imádkozni, amire én válaszoltam, hogy miért nem megy Bikszádra a zárdába imádkozni, itt nincs semmi keresete, de ő azt mondta, még egy kicsit nálunk marad. Tényleg úgy d[él].e[lótt]. 11 óra tájban el is ment, reggel úgy 8 óra tájban jöhetett. Nem láttam, hogy ezen ember máskor is megfordult volna Pásztori tanyáján. Mint mondám nagyon sokan megfordultak a Pásztory tanyáján. De hogy Pásztory ha ezekkel beszélt is, mit végzett velük, kérte – e őket valamire vagy sem, arról egyáltalán nincs tudomásom. Minthogy irni olvasni nem tudok így, hogy érkezett ő neki valami utalvány levél a postán, vagy neki mit irtak arról csak annyi tudomásom van, mikép láttam, hogy a postáról több ízben hoztak különböző összegeket. Azt tudom, hogy ily összegek jöttek Amerikából, de hogy ezeket kicsoda, miért küldte, mily rendeltetésük volt ezen összegeknek, Pásztori kérte e azokat, vagy mint kegyes adományt küldték neki erről egyáltalán nincs tudomásom. Pásztori engemet egyáltalában az ő titkaiba nem avatott bele sőt még sejdíteni sem engedet ilyesmit. Nyugodt lelkiismeretességgel állithatom, hogy Pásztorinak én olyan embereket akiről azt kellene gondolnom, hogy a magyarság ellen van, nem láttam megfordulni. Azt is nyugodt lelkiismerettel állithatom, mikép nem láttam soha, hogy valaki esetleg államellenes célokra szolgáló pénzeket hozhatott volna Pásztorihoz. Nem láttam, hogy az 1912-ik évben csikos kinézésű ember fordult volna meg a Pásztori tanyáján. Arról sincs a legcsekélyebb tudomásom, hogy a múlt évi augusztus hó[nap] elején idegen pásztor ember fordult volna meg Pásztori tanyáján.

Különös kérdés nélkül egyebett előadni nem tudok. –
Jegyzőkönyv felolvasás helybenhagyás után aláíratott. –

Sándor László r. tanácsos

Ilosvay Aladár

Kardos Edith

Horváth Olivér

Koskocsák

108.

Orașu Nou. 20 martie 1915. Declarația notarului din Cămărzana Jenő Erdőss fată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 333]

Tanuvallomási jegyzőkönyv Fölvéve Avasujváros 1915 év márczius hónap 20 napján kémkedéssel gyanusított Pásztori Árkád elleni bűnügyben.

Neve Erdőss Jenő, 42 éves, terepi sz.[ületésű], lakóhelye Komorzán, nős, gör[ög] kath[olikus], körjegyző.

A mult év ősszén megtartott egyik népfelkelő bemutató szemle alkalmával Bujánházáról Szatmárra akartam menni. Népfelkelő szemle Szatmáron a mult évi október hó[nap] 9-én és november 19-én volt. Hogy ezen eset, melyik bemutató szemle alkalmával történt, azt már nem tudom megmondani, de tény az, hogy ez alkalommal Bujánházán reggel korán felkeltem, 2 óra és negyed négy óra között láttam, hogy Bujánházáról délre, a „Bélavár” – hegy és Kösszegremete község között a Pásztory tanya mellett az égen egy szokatlan erősségű lámpafény van. Azt hiszem egy repülőgép lehetett. Ezen világosság „Bélavár” és Kösszegremete között ide oda mozgott illetve repült. A zugást azonban én ezen gépnek nem hallottam.

A repülőgép hozzám légvonalban a legközelebbi távolságon, mint egy 3 killométernyire lehetett. Az alábbiakban adom, amennyire tudom, a repülőgép mozgási körletét, az én mozgási körletemet és a Pásztory tanyájának a vázlatát. – Megjegyzem, hogy amidőn Bujánházáról jöttem Avasujváros felé, Kösszegremetén bementem a fogyasztási szövetkezetbe és ott az üzletvezető, vagy esetleg valaki más emberek, kiknek nevére nem emlékszem, mondták nekem, hogy láttam-e, miképp határomban repülőgép járt az éjszaka.

Jegyzőkönyv felolvasás és helyben hagyás után aláíratott.

Dr. Sándor László sk
r. tanácsos
Lutátsy László
Jegyzőkönyvvezető
Ilosvay Aladár
Alispán
Erdőss Jenő
Kjző.

109.

Orașu Nou. 20 martie 1915. Vicecomitele Sătmarului Aladár Ilosvay către detectivii Antal Brinda și Hugó Kálmár. Detectivii au primit sarcina de a-l escorta pe Pásztory la sediul episcopiei de Hajdudorog.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 313]

Tekintetes
BRINDA ANTAL és
KÁLMÁR HUGÓ
Államrendőrségi detektiv uraknak

Helyben.

Felhivom önöket, hogy Turvékonyán a Pásztori tanyán lakó Pásztori Árkád birtokost és áldozó papot további intézkedésig tartásák a lakásán felügyelet alatt. S amenyiben ő internálás céljából Nyíregyházára a Hajdudorogi gör[ög] kath[olikus] püspöki udvarba utazik, feltűnés nélkül, teljes kimélettel kísérvék oda, ott Miklóssy István hajdudorogi gör[ög] kath[olikus] püspök úr Óméltóságához szállítsák, ennek megtörténtéről pedig Szabolcs-vármegye főispánjának tegyenek hivatalos jelentést, – jelen rendelet felmutatásával. –

Avasujváros 1915 márczius 20-án.

Ilosvay
Alispán. –

110.

Tur (Toagul lui Pásztory). 20 martie 1915. Detectivul Antal Brinda către László Sándor consilier polițienesc. Oferă detalii despre placarea la Nyíregyháza.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 326–326.v.]

Nagyságós
Dr. Sándor László rendőr tancsos urnak.

Avasujváros

Jelentem, hogy bőrig ázva utasítása folytán a tanyára érkeztem. Pásztory Árkád behivatott, s arra kért, hogy f[olyó] hó[nap] 21 én délután, hogy a Bikszádi fürdői tanyára utazzunk és f[olyó]

hó[nap] 22 én reggel 4 óra 20 p[erc]kor induljunk el Bikszádi állómásról a rendeltetési helyre.

Ezen kérelmét azzal indokolja, hogy a püspök részéről egy kanonok érkezik oda, másrészt itt az egész vidék el van öntve s félő, hogy kellő időben nem érjük el a vonatot.

Bikszádról én, Pásztory, Pásztor és egy kanonok indulunk el. Tehát tekintve hogy Pásztor is eljön s nekem utasítása alapján Pásztorral vissza kell térnem.

Én ezt csak Nagyságod beleegyezésével tehettem meg, azért kérem erre nézve szives utasítását.

Pásztory egy meghatalmazást add az itt időző Nagy Lászlónak, hogy távolléte alatt ő rendelkezék itt. –

Szives válaszát várva vagyok.

Pásztory tanya 915 III/20.

Teljes tisztelettel
Brinda Antal
Dtkv.

111.

Satu Mare. 21 martie 1915. Declarația lui János Timina dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 290–293]

Jegyzőkönyv

Fölvéve Szatmárnémetiben 1915 évi márcz hó[nap] 21-én Timina János szigetkamarai születésű 28 éves róm.[alyi] kath.[olikus] válásu, nős, okleveles gépész, lakik jelenleg Pécssett, aki a következőket adja elő:

Jelenleg a Pécssett államásózó 9 honvédgyalozred pótzászlóaljánál teljesitek tényleges katonai szolgálatot. Amikor én katona lettem, a 85 cs.[ászár] és kir.[ályi] gyalozrednél képeztek ki mert mint családfentartót reclamáll az özvegy édes anyám. – Ez alatt a nyolcz hét alatt is csak a kaszárnya lakatos munkáit végeztem, mert mint gépészt a záruk kijavításával biztak meg. Az 1908 év okt[óber] 3-án vonultam be akkor tényleges szolgálatra és már ugyanaz év november hava végén haza is engedtek. A mikor az 1914 én nyarán az első mozgósítás el lett rendelve, azonnal jelentkeztem Mármrosszigeten,

tényleges katonai szolgálatra. Ugy de mivel a balkezem négy ujjá, és pedig a mutató újj, középujj, gyűrűujj és a kicsiujjam egy baleset következtében teljesen megmerevedett, nem akartak a katonaságnál benntartani, mert fegyverrel bánni nem tudok. Az ujjaim teljes merevsége következtében nem tudom a fegyvert kézben tartani. A jobb kezem gyűrűsujja is el van törve és rosszul van megforradva, úgy hogy ez sem hajlik. Én ugyanis egy vasúti vállalatnál voltam mint gépész alkalmazva, s egyes meg sincs [...] ⁴⁷⁶ a kezemre, mire én munkaképtelen lettem. Ezt az országos munkás baleset biztosítótársaság meg is állapította, úgy hogy én életem végéig havi 43 korona segélyt élvezek. Mint a feleségem nem is kap hadi segélyt, mert kapunk baleset segélyt a biztosítótól. Végtelen rosszul esett, a mikor a katonaságból haza akartak küldeni, mert én szivel-lélelkel harcolni akartam, s könyörögtem Tury György százados urnak tartson benn akár a műhelyben az autók javítására, akár bármely munkához, mert én szégyelem haza menni. Addig kértem a százados urat, hogy engedett a könyörgésemnek, mert nem akartam semmiképpen haza menni és megengedte, hogy bennmaradjak. Ha én a katonaságtól szabadulni akarnék bármikor, csak egy szót kellene szoljak és haza bocsátának, de én mindenképpen titkolom a kezeim nymomorék voltát, hogy el ne bocsásanak. – Nem igaz tehát, hogy én azért beszéltem a Pásztori dolgait mert nem akarok a harctérre menni, hiszen engemet oda senki se küldött, bár mehettem volna. – A ki reá néz a kezemre és az ujjaimra, rögtön tisztában van az én harczképességeimmel. Sperling is látta az én ujjaimat, megmutattam azokat neki.

Mármharosszigeten történt a mikor bevonultam a mozgósításkor, hogy a város között, egy utcasarkban, a Groedel-pavillon közelében állottam. Egy fekete bricska állota gyalogjárás mellett, a mely mellett egy küpczós, piros képű, vastag nyaku, fekete reverendát viselő pap állott éppen a kocsira akart fellépni. Eközben közeledett a kocsihoz egy másik pap, magas, sovány, csontos alak s éppen a honvéd-laktanya felől jött. – A soványabb köszöntötte a köpczöst oroszul, Szlavajszuszu, – mi annyit tesz Dicsertessék. – Ezután magyarul folytatták a beszédet, az alacsonyabbik kérdezte a másikatm mi ujság? A magasabb termetű azt felelte, a sógorom lovakat hozott be sorozásra és bevették azokat. – Ekkor az alacsonyabb folytatólag, azt kérdezte: szeretnek a [...] ⁴⁷⁷? – Igen, – felelte a magasabb, – ide állnak a közelbe

⁴⁷⁶ ilizibil

⁴⁷⁷ ilizibil

örségre. – Erre a köpczösebb gyorsan megjegyezte, nem sokat érnek azokkal, mert a mint az orosz pópa megmutatja nekik az oroszkeresztet és Szent Vasul, vagy Bazil képét, azonnal leteszik a fegyvert.

A mikor én ezt meghalottam, negyon megijedtem, hogy ha így áll a ruthénekkal a dolog, ebből még baj lehet. Azonnal befutottam a honvédkaszárnya udvarára, a hol sokan voltak nagyon, nagy nehezen sikerült dr. Dobossy Endre hadnagy urat megtalálnom, aki Szatmárott ügyvéd volt és Bikszádról ismertem, a hol sokszor megfordult, neki elbeszéltem mit beszél az utcán két orosz pap. Azonnal szaladtunk ki az utcára, hogy elfogjuk a papokat, de mire kiértünk, már a kocsijuk negyon messze járt Szigetkamara felé, úgy hogy nem tudtuk utólréni és megállapítani, kik lehettek. – Turi György százados urnak is elbeszéltem az egészet, a ki a zászlóaljparancsnoknak is elbeszélte az egész dolgot intézkedtek is, mert sokat tanácskoztak a dologról de hogy mit, azt én nem tudom. –

Turi százados úr engemet haza bocsátott s azt mondta nyolcz nap mulva jöjjenek vissza, talán tud valamure alkalmazni. Polgári ruhában mentem haza s mivel a szerszámaim a máriavölgyi fürdőgondoknál voltak Vamfaluból, a hol feleségem és édes anyám laknak, átmentem a közelben levő Máriavölgyi fürdőre, határozottan emlékszem arra, hogy 1915 aug hó 9-én délután három órakürül. A fürdőn nem volt otthob a gondnok, így nem tudtam a szerszámaimhoz jutni s azért hazafelé indultam. A mikor a turvékonyi egyház erdősarkához értem, ahol egy kis út vezet be a Pásztori-tanyához, hirtelen meglátam, hogy egy fekete reverendában lévő pap beszélget egy szép fehér czifra szürös pásztoremberrel. A mint engemet megláttak, azonnal elváltak, a pap indult a Pásztory tanya felé, a szürös ember jött fölfelé. – Reá köszöntem: Adj Istem! Bátyám! Adj Isten! Felelt ő. Na mi ujság erre felé? – Semmi jó, fellelte ő, – Hát miért, – kérdeztem kívántsian. – Hát ég a magyar alatt a föld, mondta ő idegenszerű kiejtéssel. – Hát meg azt honnan tudja? Kéreztem tőle. Most mondta éppen a Tisztelendő Úr, – felelte ő és még a pap után nézett. – Ekkor lettem figyelmessé jobban a papra, a kinek a szájából, a mint felénk visszanézett megcsillantak a napfényében az aranyfogak. – A pap puha fekete kalapot viselt, a pásztor pedig olyan kalapot milyent Debrecen tájékán viselnek a pásztorok. – A szürös emberren minden uj volt, szép kék szemeit piros egészséges arczát, meg sárga bajuszát jól megjegyeztem magamnak. –

Kérdeztem tovább a szürös embert, mit csinál itt bátyám? A nagyságos úr marhái mellett vagyok, felelte ő, s lassanként eltávozott tőlem.

Ez a nagyságos úr Pásztor Árkád, kinek ott voltak a marhái és közelben vannak a tanyái. Amikor azonban megláttam, hogy a marhák mellett egy másik pásztor van, feltűnt nekem a dolog, s azt gondoltam, hogy a szürös ember nem is volt igazi pásztor.

Ezután bevonultam Marmarosszigetre, elmondtam az egész esetet Turi György százados urnak, a ki azonnal elküldött engemet Kassára, a honvéd ügyészséghez, ahol jegyzőkönyvre vették velem, mind azt a mit én előadtam.

Én továbbra is Kassán maradtam s a sátortáborban kutakat készítettem s fegyvereket javítottam egy fegyvermester mellett.

Vagy három hónappal később felkeresett Sperling detektív s elvitt magával Avasujvárosra, a hol Kállay tb. főszolgabíró úr ezt az utasítást adta, hogy igyekezzem kinyomozni azt a szürös embert a kiról én jelentést tettem. – egyedül mentem ki, nem jött velem Sperling detektív, jártam mindenfelé, de nem tudtam kinyomozni azt az ismeretlen szürös embert.

A mikor azonban Rigó csendőrvezetővel kimentem a Pásztori tanyára s ott találkoztam Pásztor János pappal, határozottan felismerem hogy ő volt az a pap, a kivel az eltűnt szürös ember beszélt. Jól észrevettem, hogy Pásztor János is megismert engemet, – mert mindjárt mondta, – jaj! De ismerős maga nekem, hol és láttam magát? Mire én azt feleltem, hát az erdő alatt, a mikor a szürös pásztorral beszélt. Ekkor Pásztor János elvörösödött s rögtön tagadta, hogy ő volt ott és beszélt a szürös emberrel. A mai napig nem sikerült kipuhatolni a szürös embert. –

Pásztori Árkád az én mostoha atyámnak édes testvére. – Édes atyám, Timina József gépész elhalt, a mikor én két éves voltam. – Édes anyám ferjhez ment előbb Lengyel János astaloshoz s a mikor ez is meghalt egy évi házasság után, Pásztori Péterhez ment nőül. Így lett Pásztori Péter, a Pásztori Árkád édes testvére, az én mostohaatyám. Időközben Pásztori Péter is meghalt az 1911 évben. Pásztori Árkádot életemben egyszer láttam és pedig 13 éves koromban. A bikszádi zárdában bucsun voltunk, onnan elmentünk a Pásztori tanyára, ott háltunk, s egy pillanatra láttam Pásztori kegyesatyát, a míg a kezét megcsókoltam. Alig is emlékeztem reá, a mikor most a házkutatás alkalmával megláttam.

Mostoha atyám sokat beszélt a testvéréről Pásztori Árkád nagyságos úrról. – Tudtuk róla. Hogy nagy oroszézelmű. – Említette mostohaatyám, hogy van nekik egy Orschinszky nevű pap rokonuk és pedig Orosz-Lengyelországban. Ez az Orschinszky összekötését

tartott fenn Pásztori Árkáddal, sokszor meglátogadta Pásztori Árkádot a tanyáján. Később Orschinszky kiment Amerikába püspöknek s most is él ott és ő ott orosz valásaiak püspöke. Amerikában volt egy Káminszky Ágoston nevű szintén orosz-pap volt, a ki Amerikában szerette volna az orosz-vallású magyarokat magyar nyelvéű szertartásra szoktatni, nekik magyarul misézni és magyar könyveket használni. Ezt megtudta Orschinszky és Kaminszkynak azt mondta, vagy teljesen az orosz schizma szerint végez mindent, annak szellemében jár el, teljesen aláveti magát az orosz igaz vallásnak, vagy elkergeti. Kaminszky nem akart lemondani a magyar államhoz való tartozás érzésről, magyar voltáról, mire Orschinszky egyszerűen elkergette őt. Erre Kaminszky haza jött Magyarországra, s itt a Bikszádi Szt-Bazil szerzetben huzta meg magát, s ott volt három hétig. Ekkor Gávris Kelemen volt a bikszádi szerzetes ház főnöke. Kaminszky gör[ög] kath[olikus] pap volt, nagy családdal, Ugocsamegye Salánk községéből származott. –

Abban az időben a mikor ő Bikszádra jött, én a zárdában dolgoztam éppen, mint gépész, megismerkedtem Kaminszkivel, ő beszélte el ezeket nekem, s nagyon panaszkodott, hogy az orosz érzelmű Orschinszky őt milyen csufosan elkergette Amerikából a magyar érzelmei miatt. Kaminszky a zárdában nyugodtan volt vagy három hétig. Egy napon Gavris Kelemen Turvékonyán volt Pásztori Árkádnál, mit beszéltek ott, mit nem azt én nem is sejtem, csak a következménye volt az, hogy Kaminszky Ákost elküldték a bikszádi kolostorból. Mindjárt gondoltam, hogy Pásztori rendelte ezt így. Hogy azóta hová lett Kaminszky Ákos nem tudom, nem halottam többé róla. Sokszor beszélte a mostoha atyjám, hogy azért nem szereti Pásztori Árkádot, mert nem igaz uton szerzi a vagyonát. Hogy mit értett azalatt, nem mondta meg. Elmondta azt is, hogy feltűnő sok vendég jár a Bikszád fürdőre külföldről, különösen Oroszországból, s ezek mind meglátogatják Pásztori Árkádot az alig negyedórára levő Pásztori tanyán. Ez nem fog jóra vezetni, mert mindig olyan titokzatos módon mennek ezek a találkozások. Még Amerikából is volt egyszer egy vendég a Bikszád-fürdőn, a ki sűrűn megfordult Pásztorinál. Ezt én is láttam. Ennek a személyleírása azonban nem illett a szürös emberéhez. Ancsán János zenész volt Pásztorinál. Most a hosszúhátú tanyán lakik. Ezzel beszéltem s amikor elmondtam neki a titokzatos szürös ember dolgát, közölte velem, hogy a míg ő a Pásztori zenekarában zenélt, látott egy olyan személyleírású, sárga bajúszu férfiút Pásztorinál, a kit Pásztori nagy szíveséggel fogadott, nagy ebédet

rendeztek a tiszteletére, zenéltek neki, mire ő 100 koronabankjegyet akart a zenészeknek adni, de Pásztori nem engedte, hogy elfogadják. Ancsán úgy mondta hogy ők úgy halották, hogy ez az úr Amerikából jött és a Bikszád-fürdőn tartózkodott. Kaminszky Ákos az 1910 év folyamán időzött a bikszádi zárdában.

Gavris Kelemen birtokában van egy album, a melyben meg van azoknak az arczképe, a kik Amerikába mentek és Pásztorinak bizalmas emberei. Ezt Gávris mondta nekem. –

Különös kérdés nélkül, egyéb előadnivalóm nincs, csak azt tudom még hogy a bikszádi templom tornyán most is a skizmatikos kereszt van fenn és Pásztori Árkád tétette azt fel. Orosz-Lengyelországból járt egy leány sokszor Pásztorihoz, kivel csak Pásztori tudott beszélni, mert csak oroszúl beszélt.

112.

Fără localitate. 22 martie 1915. Declarația lui János Pásztor dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 294]

Jegyzőkönyv

Fölvéve 1915 évi márczius hó[nap] 22-én Pásztor Jánossal aki a következőket adja elő:

Timina János mostohafia volt a Pásztori Árkád testvérének, Pásztori Péternek. Ez a Pásztori Péter többször felkereste Pásztori Árkádot a turvékonyi birtokán, különösen a mikor Bikszádon bucsu volt a szerzetnél, a hol ő gyertyákat árult, továbbá viaszt és tömjént. Ilyen alkalmakkor átlátogatott Pásztori Péter a testvééréhez Pásztori Árkádhoz, a ki megajándékozta őt gabonával. – Timina János haragszik reám, mert állítólag engemet okoz arról, hogy Pásztori Árkád nem hagy reája vagyont. – Őt is többször segítézte Pásztori Árkád, és én is küldtem neki a nyáron 20 koronát, mert azt írta, hogy az anyja beteg. Ezt a levelet Timina János Pásztori Árkádnak írta és adtam fel postára Bikszádra a 20 koronát. Pásztori Árkád azt mondta, többet nem tud ő sem küldeni. Soha senkinek nem mondtam, hogy ég a magyar alatt a föld. – Timina Jánost ezt az állítást egyszerűen reám fogja.

A vallomásában állított pásztoemberrel én nem beszéltem és soha nem is találkoztam Timina Jánost évekkel ezelőtt láttam egy alkalommal a Pásztori tanyán, a konyhában. Az atyjával jött volt oda, Pásztori Péterrel. – Akkor még suhamer [volt...], ugy tudom gépész-segéd. – Beszélni azonban nem beszéltem vele. Másodszor akkor láttam, amikor Rigó csendőrrel jött a Pásztori tanyára. – Kaminszky Ákossal soha sem beszéltem, nem is ismerem őt csak hallottam, hogy egy megbízhatatlan pap, kinek csunya üzelvei voltak, melyek fölött megbotránykoztak. Hogy mik voltak ezek az üzelvek, nem tudom. Bacsinszky Andriska gör[ög] kath[olikus] pap járt egy izben Turvékonyán, ez időközben kiszökött Amerikába az inasával, mert állítólag váltóhamisításba keveredett. Orschinszky püspököt nem ismerem, vele soha sem beszéltem, ő Turvékonyán soha meg nem fordult.

Az az amerikai ember, a ki megfordult a Pásztory tanyán, Biczák Károly amerikai körjegyző volt, a kinek Passaite amerikai városban könyvkereskedése is van. Ez a Biczák két nyáron volt a Bikszádi fürdőn. Onnan átjött azután a tanyánkra. Ez lehetett vagy két évvel ezelőtt. Egy pár évvel később ismét eljött a fürdőre, de mindkét esetben, az egész nyarat, a Pásztori tanyán töltötte. Minden alkalommal 10–12 hétig volt a Pásztori-birtokon, nálunk kosztozott és lakott, a fürdőre pedig gyógykezelés végett járt be. Ez a Biczák, mint közjegyző küldte haza Amerikából az ottani hivek által Pásztorinak utalványozott pénzekett. Ő volt az az amerikai egyén, a kit a tanyánkon mindenki látott. –

Az amerikai gör[ög] kath[olikus] orosz püspök Ortinszky András, vagy István és nem Orschinszky. Amerikában a magyarországi orosz-vallásuak is alája tartoznak. Most ott zavarok vannak, mert a magyar gör[ög] katolikusok nem akarnak Ortinszky alá tartozni. Nem emlékszem, hogy az az Ortinszky megfordult volna bármikor is Pásztori Árkádnál.

Felolv. helybenhagyva aláíratott.

113.

Satu Mare. 22 martie 1915. Delcaratia lui Árkád Sándor Pásztor cu privire la banii primiti din Cehoslovacia, Galiția, Germania. Susține că toți banii provin de la credincioși din America.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 257–258.v.]

Másolat.

A budapesti m.[agyar] kir.[ályi]
államrendörség főkapitánysága.
Folytatólagos jegyzőkönyv.

Főlvéve Szatmárnémetin, 1915 évi március hó[nap] 22-én Pásztori Árkád Sándor aki a következőket adja elő:

Tudomásul veszem, hogy vizsgálat a nálam talált szelvényekből, pénzes levél borítékokból értesítésekből, cheque lapokból megállapította hogy az amerikai hívőktől 157 ezer korona körüli összeget kaptam. Az én számadásom szerint ebből már visszafizettem körülbelül 30 ezer koronát. a visszafizetett összegekből készítettem egy kimutatást, ez a kimutatásom a turvékonyai lakásom asztalán van. Pásztor János átfogja azt adni a bizotsságnak.

Teljesen számot vetettem magammal és tudom azt, hogy a nálam levő pénzt a hiveknek vissza tudom fordítani és megtudom nekik téríteni. Eladom a birtokomon levő sertéseket és marhákat, van még körülbelül 10000 korona készpénzem is, továbbá az adósóknál is van még kin vagy 30 ezer korona. Ha ezeket az összegeket mind visszaveszem, ki fog kerülni a hiányzónak látszó összeg. Fogadom, hogy a nálam nem talált pénzeket nemzet ellenes célokra, oroszbarát mozgalmak elősegítésére „russofil” eszmék terjesztésére fordítottam volna. Ha én panszláv agitációval foglalkoznám, bizonyára találtak volna nálam erre nézve iratokat vagy könyveket. Kaminszky Ákos gör[ög] kath[olikus] papot ismerem. Munkács vidéken Lohó községben szölöm volt és ott a Kaminszky atyája szőlőbirtokos szomszédom volt. Gyermekek korában ismertem Kaminszkyt pap korában nem láttam és nem találkoztam vele. Halottam volt, hogy Amerikába kimment volt papnak. Amikor Kaminszky onnan visszajött a bikszádi zárdába ment, ahol akkor Gabris Kelemen volt a főnök. Gábris abban az időben át járt hozzám a „Pásztori” tanyára. Ekkor mondta nekem Gabris, hogy Kaminszky Ákos eljött Amerikából az bajára és terhére, mert a munkácsi püspökség Kaminczkyt a bikszádi zárdába

rendelte. Én nem tartottam Kaminczkyt jóra való papnak, azonban nem mondtam Gabrisnak hogy kergesse el a zárdából. Ortinszky amerikai orosz püspökkel soha sem beszéltem, vele nem érintkeztem, soha vele nem találkoztam. Ortinszky az 1914 év nyarán a háboru kitörése után járt Munkácson a sz.[ent] Bazil rendben és Ungvárott a Papp Antal gör[ög] kath[olikus] püspöknél és ottani sz.[ent] Bazil szerzetben. Én azonban vele nem találkoztam. Nekem az Ortinszky fényképet egy hívem Ochnits Zsuzsanna ungvári lakos hozta el a Stepkiczky lemergi érsek fényképével együtt. Nem tudom megmondani, hogy Ortinszky küldte-e nekem önkényt a fényképet vagy a hívem vette meg és hozta el nekem. Ez az Ochnits Zsuzsanna Amerikában lakik csak a múlt év ősszén jött haza. Ithon lesz husvétig azután fog ismét Amerikában menni. Ortinszky nem orosz állampolgár – hanem Orosz. Lembergben végezte iskoláit és a teológiát is. Lembergbe lett Amerikai püspöknek kinevezve és ment ki Amerikába püspöknek. Sem én nem küldtem neki pénzt sem ő nem küldött nekem soha. Gr[óf] Bobriszkyt nem ismerem, vele sohasem beszéltem és nem is találkoztam vele. Nem leveleztem, sem küldönczök utján nem érintkeztem vele. Míg a skizma perben men szerepelt, a gr[óf] Bobriszky neve – nem is tudtam a létezéséről. Megemlítem még azt, hogy Gabris Kelemen beszélte egy izben nekem, 4–5 évvel ezelőtt mulatás közben összeverekedett dr. Péchy Péter főszolgabíróval. Azt is mondta Gábris, hogy ő összerugdosta, és összeverte, meggyomrozta a főszolgabírót. Én azonban nem hittem el ezt neki mert Gabris egy hazug ember, minden kijelentése és mondása megbizhatatlan. Utólag kijelentem, az amerikai hivek pénze nincs nálam veszedelemben. Nem tudom megmondani, hogy a hivek miért küldik a pénzeket a Vajiné, Kis Borbála és özv.[egy] Himer Ignácné nevein. Erre én őket nem tanítottam ki, sem meg nem biztam. A tanyáimon levő hivek közül ugy emlékszem 5 vagy 6-an kapnak hadi segélyt. Ezek közül csak két asszony adta be ez ideig nekem a hadisegélyt és pedig: Matesovszky Józsefné 220 korona és özv.[egy] Medve Jánosné 100 koronát. mind a két összeg meg van nálam azért hozták be, hogy valakik tőlük el ne lopják. Matesz Andornak, Medve Jánosné az anyósa. A Matesz anyósa részére én eszközöltem ki, a hadisegélyt. Beszéltem Plachy Gyula nagykárolyi pénzügyigazgatóval, aki azután engedélyezte Medve Jánosnénak a hadi segélyt. A községi jegyző nem állapította meg, a nálam levő hátramaradottak részére a hadbavonult katonák után a hadisegélyt. Erre én új kérvényt készítettem Medvéné, Meteovszkyné Horangozó Jánosné és Dankó Mihályné

részére, beszéltem az érdekükbe Plachyval és megkapták a hadisegélyt. Egyéb megjegyezni valóm nincsen. Felolvastatván aláíratott. Kmft.

Brinda Antal sk jegyzőkönyvvezető

Pásztory Árkád s.k.

Olvashatatlan aláírás.

Folytatólag felvétellett ugyanakkor és ugyanott délután 2 óraker.

Jelen voltak alulírottak: dr Sándor László s.k. Pásztory Árkád s.k.

Folytatólagos jegyzőkönyv felvéve Szatmárnémetin 1915 évi március 22 Pásztory Árkáddal, aki a következőket adja elő:

Arra a kérdésre, hogy milyen pénzek jöttek részemre Amerikából és pedig Csehországból, Galicziából továbbá Nemetországból, Lipcséből részletes felvilágosítást adni nem tudok. Azt az egyet határozottan állítom, hogy bárhonnan, bármelyik országból is jöttek és bármilyen összegű pénzek voltak csak Amerikából származtak. Soha másféle pénzt nem kaptam mint amerikai pénzt, hogy az amerikai hiveim, vagy akikkel ők utalványozás céljából meg bíztak, miért nem küldték nekem a pénzt direkt Magyarországra, és miért küldték előb Lipcsébe vagy Prágába avagy más osztrák városba – megmondani nem tudom. Arra sem emlékszem, hogy külföldi városok utján kik küldtek, mennyit küldtek és mikor küldtek a részemre pénzeket.

Felolvastván helybenhagyólag aláíratott. Kmft.

Brinda Antal jkv s.k.

Dr. Sándor László r tanácsos

Olvashatatlan aláírás

Pásztory Árkád s.k.

Folytatólag felvétellett ugyanott délután 3 óraker jelen voltak alólirottak.

Pásztory előadja: Bicsák Károlyt ismerem, tudom hogy Amerikában van, neki valami könyvkereskedése és egyuttal valami bankban is hivatalnok, nem tudom eredetileg azonban tényleg micsoda a foglalkozása. Körülbelül ezelőtt mintegy 6 évvel a bikszádi fürdőben tartot kurát; innen átjött több izben az én tanyámra is, sőt vagy három-négy heti fürdői tartózkodás után az én tanyámra is átjött lakni és itt lakott mint egy 4 hétig s innen használta a savanyuviz kurát. Pár évvel később Bicsák valamelyik hozzátartozójának a temetésére ismét haza jött Amerikából és akkor engemet is meglátogatot és vagy két hétig nállam lakott, de azután haza küldtem őt. Ez a Bicsák küldött egy pár izben nékem Amerikából pénzt, de ezeket amerikai hivöm birták reá, hogy azokat nékem átszolgáltassa. Pontosán, hogy mikor kitől,

mily összeget és mily rendeltetéssel küldte azt nekem megmondani nem tudom. Ez 125 korona volt, a sajátjából küldte azzal, hogy abból 20 koronát özv.[egy] Komlóssy Gyuláné, szatmari lakos Csokonay utca 8 sz[ám]nak adjak át, 5 koronát a szegényeknek juttassak, száz koronát pedig „Szüz Mária tisztelete”-re fordítsak. Ezen összegek az ő rendelkezésüknek megfelelően használtam fel. Komlóssyné ismerőse Bicsáknak.

Felolvastatván, helyben hagyva aláíratott. D.[él] u.[án] 3.h.20 perckor.

Brinda Antal jkv

Horváth Olivér s.k.

Dr Sándor László r. tancácsos

Pásztory Árkád s.k.

114.

Satu Mare. 22 martie 1915. Declarația prim-pretorului Péter Péchy dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 233]

Jegyzőkönyv

Felvéve Szatmárnémeti 1915 évi márczius hó[nap] 22-én dr. Péchy Péterrel.

Közöltetvén velem Pásztory Árkád legujabb vallomása, melyben ezt adja elő, hogy neki Gábris Kelemen egyszer azt beszélte el, hogy Gábris nekem a Bikszádi fürdőn összeverekedett és engemet meggyomorozott, kijelentem, hogy a legaljasabb hazugság, nem is hiszem, hogy Gábris Kelemen egyáltalában Pásztory Árkádnak valaha mondta volna. Ilyent Gábris nem mert volna mondani akár Pásztorynak, akár másnak. Ezt Pásztory Árkád találhatta ki abból a célból, mint a többi rágalmakat, hogy engemet mások előtt kissebitsen és engemet olyan színben tűntessen fel, ami az ő vádjait [...] tehesse. Gábris Kelemennel én soha életemben nem verekedtem.

Felolvasva helybenhagyólag aláíratott.

Dr. Sándor László

Brinda Antal

Péchy Péter

115.

Satu Mare. 22 martie 1915. Declarație oficială a detectivilor Antal Brinda și László Sándor. În mod neoficial, prim-pretorul Péter Péchy le-a confesat acestora că avocatul Koroknay și judecătorul cercual din Seini Tihamér Szilágyi susțineau că Pásztory avea relații la capitală datorită banilor donați partidului de guvernare.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 236–236.v.]

Hivatalos jelentés

Alulirottak, az előbbi hivatalos jelentést és megjegyzést tesszük:

A mai napon Szatmárnémetiben történt kihallgatása és jegyzőkönyvi aláírása után dr Péchy Péter avasujvárosi főszolgabíró elmondta, hogy jegyzőkönyvre adni nem akarja, de azért tudomás vétel végett nekünk előadja, hogy 1915 február 10 vagy 12-én bement a színérváraljai kir.[ályi] járás bíróságra s ott egy peres ügyben Szilágyi színérváraljai kir.[ályi] járásbíróval beszélt és beszéd közben Pásztoryra került a sor. Szilágyi azt mondta Pásztoryról hogy egy lelkiismeretlen, megbizhatatlan ember aki minden perében meg esküszik mint a karikacsapás [...] a [...] is oda se már az eskünek. Emiatt ő már nem is bocsájtja eskűre Pásztoryt. Abban az időben, vagy előzőleg Koroknay színérvállaljai ügyvéd volt a Pásztory Árkád ügyvédje. Elmondta azt is Szilágyi, hogyan képviselheti ő a tiszteséges ember Pásztoryt, mire Koroknay mintegy saját igazolására kivette a szobából egy depeschet melyet a cs.[ászár] és kir.[ályi] kabinet iroda küldött közvetlenül a Pásztory Árkád czimére. Mikor ezt elmondta nekem Szilágyi – füzte hozzá azt a kijelentést, persze ha valaki kétszázezer, háromszázezer koronát fizet a pártkaszába avval aztán nem tud mit kezdeni a társadalom. Kért Péchy hogy ezt ne vegyük be a jegyzőkönyvbe, mert nem akarja jegyzőkönyv alakjában csatoltatni az iratokhoz, mert nem akarja, hogy emiatt Szilágyi bíró az előléptetésben a legkisebb hátrányt szenvedjen. Mindezt szóról szóra így hallotuk amint ezennel aláírasunkkal tanusítunk.

Péchy, Sándor kérdésére kijelentette, hogy ő nem kérdezte meg Szilágyi bírótól hogy kitől halotta, hogy Pásztory Árkád a pártkaszába pénzt fizetett be, de azt tudja, hogy Sperling detektiv a Szilágyi bíró szobájában volt amikor R. Nagy Miklós színérváraljai lakost magához hívatta.

Szatmárnémetin 1915 márczius 22-én delután órakor.
 Brinda Antal
 Sándor László
 Államrendőrségi tanácsos

116.

Satu Mare. 22 martie 1915. Detectivii Antal Brinda și Hugó Kalmár către consilierul polițienesc László Sándor. Raportează întâlnirea cu căpitanul poliției din Satu Mare Gyula Tánkóczy.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 315-315.v.]

N[a]g[y]s[ágos]
 Dr Sándor László rendőr tanácsos urnak

H[elyben]

Tisztelettel jelentjük, hogy ma f[olyó] hó[nap] 22-én reggel ½ 10 órakor amidőn megérkeztünk Szatmárnémetire Pásztory Árkáddal és a „Pannonia” szállódában vettünk lakást. Egy rövid félóra mulva megjelent a szállódában Tankóczy Gyula szatmárnémeti város rendőr főkapitánya. Pásztory Árkádot kereste, hogy vele beszéljen. [...] megtudta, hogy Pásztory Árkád szobájában dr. Sándor tanácsos úr van, így tett [...] ha a szállodai szobákat jött volna vizsgálni és rövid idő mulva eltávozott.

Szatmárnémeti 1915 márczius 22én

Brinda Antal
 Kalmár Hugó

Folytatólag jelentem, hogy mint már előző jelentésemben, hogy Tankóczy Gyula Szatmár város rendőr főkapitánya, f[olyó] hó[nap] 13-án [...] Szatmárról átutaztunk, egy detektivet küldött ki hozzánk a vasutra azzal, hogy ha visszajövök Szatmárra keresem őt fel. Ma f[olyó] hó[nap] 22-én midőn Szatmárra érkeztünk ismét elküldte hozzám azt a detektivet, hogy a főkapitány úr kéret, hogy még ma keresem fel. Én a körülményt rögtön bejelentettem dr Sándor László tanácsos urnak. A tanácsos úr megadta az engedélyt arra, hogy felkereshettem a főkapitányt, hogy tudjuk meg mit akar.

Én elmentem, és bemutatkoztam Tankóczy főkapitány hivatalában, aki azt adta elő, hogy azért kéretett, mert egy bizalmas természetű ügyben szeretne velem beszélni, ő ugyanis azt állítja, hogy évek

hosszú során át Pásztory Árkáddal a legjobb barátságban van. – többször volt nála a tanyáján, rendkívüli tisztességes, becsületes embernek ismeri, és tudja, hogy Pásztory vagyonát takarékossgal és becsülettel szerezte, és hogy az a két főszolgabíró csak bosszúból tör ellene, – tönkre akarják tenni. Arra kért tehát engem, hogy mondjam meg bizalmasan neki, hogy a mostani vizsgálat és nyomozás során sikerült e Pásztory ellen terhelő bizonyítékokat beszerezni és ha igen micsoda bizonyítékokat.

Én erre kijelentettem, hogy én bármikor szívesen teszek szíveséget, de ebben az ügyben abszolút nem nyilatkozhatom. Egyrészt kött a hivatalos titok, – másrészt a vizsgálatot dr Sándor tanácsos úr vezeti, én csak az ő utasítása szerint járok el s így ha valamit tudni akar forduljon dr Sándor tanácsos urhoz. Ezek után én eltávoztam.. – Távozáskor arra kért a főkapitány, hogy mind ez maradjon közöttünk. –

Brinda Antal
Kalmár Hugó

117.

Satu Mare. 22 martie 1915. Detectivii Antal Brinda și Hugó Kalmár către consilierul polițienesc László Sándor. Raportează că Jandarmeria nu l-a păzit pe Pásztory. Când detectivii au plecat pentru a-l escorta pe monah la Nyíregyháza, nu au găsit pe nimeni, astfel că ceilalți inculpați (Józsefné Vaji și Ignáczné Himmer) au rămas nesupravegheați după plecarea detectivilor.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 316]

N[a]g[y]s[ágos]
Dr Sándor László rendőr tanácsos urnak
H[elyben]

Jelentem hogy Pásztory Árkád és Pásztor János turvékonyai lakosok megőrzése végett Pásztory tanyájára kirendelt csendőr a tanyán nyert értesítés szerint f[olyó] hó[nap]19-én amint a Pásztory Árkád kihallgatása végett megjelent bizottság tagjai, az alispán úr dr Sándor tanácsos úr és Horváth Olivér hadbíró a csendőrségnek meg lett hagyva, hogy a Pásztory Árkád és társai felügyelete továbbra is fennmarad a mely rendelkezést szóbelileg maga az alispán úr közölt a

csendőrökkel, mégis a csendőrök azonnal otthagyták a Pásztory tanyát és f[olyó] hó[nap] 21-ig d[él]után 5 óráig oda vissza nem mentek így, hogy a „Pásztory tanya” ezidő szerint teljesen felügyelet nélkül van. Én kerestem a csendőröket 2 napon át de sehol sem találtam s így a mikor Pásztoryval elutaztunk nem tudtam megmondani, hogy a csendőrök kikre nézvetartsák fenn továbbra a felügyeletet. A katonaság által felügyelet alá helyezett Váji Józsefné, Himmer Ignáczné a tanyán felügyelet nélkül maradtak.

Szatmárnémeti 1915 márczius 22.

Brinda Antal
D[e]t[ekti]v.

118.

Nyíregyháza. 23 martie 1915. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy confirmă sosirea lui Pásztory.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 313.v.]

Pásztory Árkád urat a benn megnevezett uraktól, internálás végett, mai napon átvettem.

Nyíregyháza, 1915. 23/III

Miklóssy István
Hajdudorogi püspök

119.

Budapest. 23 martie 1915. Declarația funcționarului public Gyula Plachy. Dator fiind lui Pásztory cu 4000 de coroane, a fost suspectat că i-ar fi făcut unele favoruri călugărului.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 251–252.]

Másolat

Budapesti áll.[ami] rendőrség főkapitányasága.

Jegyzőkönyv.

Felvéve Budapesten m.[agyar] kir.[ályi] áll.[ami] rendőrség főkapitányál 1915, év március hó[nap] 23-án Plachy Gyula, Tótygőri

születésü 49 éves ág. ev.[angélikus] vallásu nős kir.[ályi] tanácsos pénzügyigazgató Nagykároly, aki a következőket adja elő:

Pásztori Árkád turvékonyi lakost körülbelül 8 év óta ismerem 10 év óta vagyok nagykárolyi pénzügyigazgatóság vezetője. Tudomásom van arról, hogy Merk Dezső nagykárolyi kir.[ályi] p. [énz] ü.[gyi] titkár folyó év március hó[nap] 10 vagy 11-én kint járt Pásztory Árkádnál annak a turvékonyai tanyáján. Ebben az időben Merk titkár Szatmárott dolgozott. A hadi adó kivetése és megállapítása tárgyában. Pásztorinak az ügyvédje dr. Fejes István irt volt nekem, hogy Pásztory nem tudja összeállítani a hadiadó kivetésre vonatkozó bevallást, sőt azt sem tudja, hogy kelle neki egyáltalában bevallást tenni, arra kért, hogy Pásztori költségére alkalmilag küldjek egy tisztviselőt Pásztorihoz, hogy az illető adja meg személjesen Pásztorinak a szükséges utbaigazitásokat. Ekkor utasítottam Merk Dezsőt, hogy Szatmárról menjen el Vámfaluba, melynek a szomszédságában van a Pásztori tanya, és mivel Pásztorinak az 1914 évben nem volt tudomásom szerint 20000 koronánál meghaladó jövedelme, hívja fel őt hogy hazafisságból adjon a hadiadóba, ha nem is üti meg az 1914 évi jövedelmet a 20000 koronát. Arról nem volt tudomásom, hogy titkárnak tartozása van Pásztori Árkáddal szemben. Határozottan kijelentem, hogy én nem utasítottam Merk Deszót hogy a Pásztori Árkádnál levő 4000 tartozásomra vonatkozó kötelezvényemet kikérje. Ezt a kölcsönt én 3 évvel ez előtt kértem Pásztori Árkádtól. Eredetileg 6000 korona volt a kölcsön összeg de időközben letörlesztettem 2000 koronát, úgy hogy most csak 4000 korona áll fenn. Amikor Merk Dezső visszajött a Pásztori tanyáról jelentette nekem, hogy Pásztori Árkád elkészítette a jövedelmi adóra vonatkozó vallomást és úgy emlékszem, körülbelül 22000 korona jövedelmet vallott be, hazafias érzésből, mely hogy 730 korona hadiadót fog fizetni. Jelentése közben közölte velem Merk titkár, hogy Pásztori visszaküldte a tartozásomra vonatkozó kötelezvényemet, mert bennem kötelezvény nélkül is megbizik, s mivel nála esetleg újabb házkutatásokat tartanak nem akar engemet kompromitálni, hogy a kötelezvényt megtalálják. Jól van, mondtam Merknek, majd visszaadjuk későben neki a kötelezvényt, ha az eljárásoknak vége lesz. Merk akkor sem említette hogy ő is visszakapta a kötelezvényit. Most emlékszem vissza hogy Merk említette, amikor megházasodott, hogy kért Pásztitól kölcsönt, de hogy mennyit azt nem tudom, viszont egyszer megemlítette, hogy most viszi Pásztorinak vissza a pénzt, reá is mutatott a zsebére s ebből következtetem, hogy már nem tartozik Pásztorinak. – a Merk

Dezső által kiállított 4000 koronás kötelezvény meg van a birtokomban, 1913 január 23-án lett kiállítva. – Amikor az előbbi 6000 koronás kötelezvényt ezzel kicseréltem. Arról nincs tudomásom, hogy Merk Dezső a kötelezvényeket kikérte Pásztoritól, erről nekem nem szolt és erre őt nem utasítottam, sem meg nem kértem. A Pásztory Árkád iratai között talált négy darab felebbezési fogalmazványt én irtam saját kezüleg és egy magyarázó levél kíséretében én küldtem azokat ki, Pásztorinak. A felebbezési fogalmazványok között talált és piros irónnal ./ alatti jelzéssel ellátott fogalmazvány nem az én írással abban Nagy László nyug[dijazott] főispán irását ismerem meg. Kizárólag egy öreg és általam tisztességesnek és hazafiasnak tartott ismerősömön kívántam segíteni, amikor én tanácsot adtam, hogyan szerezhet a cselédjei részére fegyvert. – Körülbelül másfél évvel ez előtt Pásztorinak a szatmári házánál vendégei voltunk, Miklóssy püspök, Tánkóczy Gyula szatmári főkapitány és dr. Fejes ügyvéd. Ebéd közben vagy talán vacsora közben beszélte Pásztori, hogy a Péchy anthipátiaja folytán nem tud a cselédjei részére fegyvertartási engedélyt kieszközölni. Ekkor ígértem meg Pásztorinak, hogy kieszközölöm részére a fegyvertartási engedélynek kiadását, mert abszurdumnak tartottam, hogy egy négyezer holdas birtok tulajdonosnak, akinek vadászati területe és engedélye van, cselédjeivel a birtokán ne vadászhassonm és cselédjei fegyvert ne tarthassanak. Elpanaszoltam eszt a vizsás dolgot Ilosvay Aladár vármegyei alispánnak, aki azt a tanácsot adta, Pásztorinak egyik gazdája folyamodjon vadász jegyért, a többiek a Pásztori cselédjei, jelentsék be magukat vadászcselédeket. – Ilyen alakban azután a Pásztori kérés nem lesz megtagadható. Erre készítettem el én a Pásztorinál talált fogalmazványokat, Pásztory az utasításomhoz hiven azokat beadta. Ugyanis a főszolgabíró Pásztorit elutasította azzal a kéréssel, hogy a vadászcselédék részére a fegyveradó igazolvány kiadassék. – A gazda részére láttamozta a vadászjegy bejelentést és engedélyezte részére a fegyvertartást. A főszolgabíró elutasító határozata az adóügyi bizottsághoz került, amely kiadni határozta a cselédék részére a fegyveradó-igazolványt, melynek alapján a cselédék a vadászatot a Pásztori birtokára szabadon gyakorolhatták. A vármegye alispánja azonban ezeket a cselédeket a fegyvertartási engedély iránt beadott kérvényükkel elutasította, felebezés folytán az ügy eme része a közig.[azgatási] bizottsághoz került amely a fegyver tartási engedély kiadását határozta el. Ezen az ülésen részt vettem. A felebbezéseket sziveségből készítettem el, ismerve az öreg Pásztori tehetetlenségét, segíteni akartam rajta. Merk Dezső titkár

jelenleg a nagykároly járásban hivatalos kiküldetésen van, azonban még a mai napon haza fog térni. Egyéb előadni valóm nincs.

Felolvastatott és helyben hagyva aláíratott kmfnt.

Felvette dr Sándor László r. tanácsos

Plachy Gyula pénzügyigazgató s.k.

120.

Carei. 23 martie 1915. Declarația funcționarului public Gyula Plachy despre presupusele intervenții în favoarea lui Pásztor (în cazul ajutorului de război, în cazul permisului de port armă sau în cazul ștergerii unor datorii).

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 249-249.v.]

Másolat.

A budapesti m.[agyar] kir.[ályi] állami
rendőrség főkapitánysága.
Jegyzőkönyv.

Felvéve Nagykárolyban. Főkapitányságnál 1915 évi március hó[-nap] 23-án Plachy Gyula a ki a következőket adja elő:

Ami a Pászthory cselédjeinek hadisegélyében való részesítését illeti, előadom, hogy az idei gör[ög] kath[olikus] karácson ünepeén kinn voltam Pásztor Árkádnál a tanyán. Ott jelentették nekem, hogy hadisegélyt kérő asszonyok akarnak velem beszélni. Én fogadtam őket s akkor öt vagy hat asszony jött be és panaszolták, hogy bár jogosultak a segélyezésre és tudomásuk szerint a jegyző által a segélyezésre fel is lettek véve, mégsem kaptak meg a segélyt. Én felirtam a neveiket és megígértem nekik, hogy utána nézetek az ügyeiknek. Tényleg utána is nézettem és megállapítottam, hogy a kérelmező asszonyoknak egy kivételével, a jegyző javaslatára, a járási főszolgabíró hozzájárulásával, illetve felülvizsgálása mellett, a hadi segélyek már ki voltak utalványozva. Egy Katonané nevű asszony részére nem lett kiutalva segély. Ennek az érdekében irtam az illetékes jegyzőnek hogy vizsgálja meg az ügyét s ha érdemesnek találja az illetőt, egy pót összeírású jegyzékbe vegye fel. A jegyző azt jelentést tette nekem, hogy a Katonané kap Pásztoritól valammi ellátást, így nem tartja segélyre jogosultnak. Ezt tudomásul vettük s az illető nem kapta meg a hadisegélyt. A felmutatott levelemnek az a része, melyben értesitem

Pásztorit, hogy az ismert ügyben Merk titkárt utasítottam az ügy elintézésére, egy olyan illeték birságra vonatkozik, a melynél tulajdonképpen nem is Pásztory volt megbírságolva, hanem valami tótok, a kiknek a nevére nem emlékszem, de a kik ingatlant vettek Pásztoritól. A vételár azonban illetékezés végett későre jelentették be, a fizetésre kötelezett nem Pásztory volt. A levélben azért irtam „ismert” illeték ügyet mert a szereplők neveire nem emlékeztem. Ebben az illeték ügyben emlékezetem szerint elévülés miatt, törlés történt illetőleg nem szabott ki birság, mert úgy az illeték mint a birság el volt már évülve, a mikor a pénzügy igazgatóság elé került. Most az iratokat felmutatni nem tudom, mert Merk titkár nélkül nem tudom az iratárból kiemelteni, mert a szereplők neve nem jut eszembe. A Merk nejtől úgy értesültem, hogy a titkár ma aligha jön haza, mivel meszse községbe ment ki. – Márczius 25 ére itthon lesz, akkorra elő kerítjük a kért iratokat is és Merk kihalgató lesz. Becsatolom a dr. Fejes István ügyvédnek hozzám intézett levelét, melyben arra kér ő, mint Pásztory ügyvédje, hogy küldjek ki Pásztoryhoz, az ő költségére egy tisztviselőt a hadi adó kivetéséhez szükséges bevallási iv elkészítésére. Ebben a levélben még arra is kér, hogy a fegyver tartási engedély ügyében dr. Péchy Péter főszolgabíró ellen a főispán urhoz beadott panasza tárgyában érdeklődjem a főispán urnál. A levelet folyó évi márczius 5-én írta és én vele márczius 8-án Szatmáron beszélve, megmondtam, hogy én a fegyvertartási engedély ügyben, az engedély megszerzésén kívül, melyet én jogosnak, a kincstár érdekében állónak találtam, többet nem tehetek, a főispán sem szolhatok, mert mint Fejes is talán tudja, tartozom Pásztorinak s így az én további közbenjárásom félremagyarításokra adhatna alkalmat. Tényleg sem a főispánnál, sem az adóügyi bizottságban előterjesztett határozati javaslatom fogalmazványát, melyet sajátkezüleg én irtam. A határozatban van egybeszurás, melyet az elnöklő főispán kívánságára vettem be a határozat szövegébe,

Jkv. dr Sándor s.k.
Plachy s.k.

121.

Carei. 24 martie 1915. Comitele Sătmarului Adorján Csaba către comitele de Szabolcs Dezső Ujfalussy. Comitelui de Szabolcs i se sugerează ca Pásztory să fie mutat din curtea episcopală, având în vedere că acuzațiile care i se aduc ar leza imaginea episcopiei.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 351]

Mellékelt a 113/1915 res[ervált] számhoz.

Szatmár vármegye és Szatmárnémeti sz. [abad] kir. kir.[ályi] város főispánja.
594/1914 eln szám.

Méltóságos Főispán Úr!

Felsőbb intézkedés folytán Pásztori Árkád turvékonyai lakos az ellene felmerült gyanuokok apaján Nyíregyházára internáltatott s azóta meg is érkezvén úgy tudom, hogy Miklóssy István püspöknél nyert elhelyezést. Miután azonban a megtartott vizsgálat nevezetre vonatkozólag nagyon súlyos – a büntető törvénykönyv intézkedéseibe ütköző cselekményt állapított meg – a püspöki állás tekintélyével nem egyeztethető össze, hogy ilyen egyéniség ott nyerjen elhelyezést s kívánatos róla másként intézkedni. Felkérem ennél fogva, hogy ezen körülményt a Püspök Úr Óméltóságával bizalmason közölve, az udvarból más helyre elhelyezéséről intézkedni sziveskednék, s tekintve, hogy a súlyos gyanuokok esetleg szökésre is indíthatnák, feltűnés elkerülésével ugyan, de szigoruan megfigyeltetni méltóztassék.

Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Nagykároly, 1915 márczius 24.

Csaba
főispán

122.

Sighetu Marmăției, 25 martie 1915. Declarația procurorului Andor Illés, dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 259–260].

Jegyzőkönyv

Felvétellett Máramaroszigeten a kir.[ályi] ügyészségnél 1915 márczius hó[nap] 25-én délután 4 órakor.

Jelen voltak alolirottak:

Megjelenvén a kir.[ályi] ügyészségnél, hivatalosan közölte Ilosvay Aladár vizsgáltatott vezető alispán dr. Illés Ándor kir.[ályi] főügyész helyettese a megjelenés okát, a ki a hozzá intézet kérdésekre a következőket adta elő:

A máramoroszigeti kir.[ályi] törvényszéknél a skizmaper név alatt ismeretes bűnperben a vádat én képviseltem. – Az eljárás során a máramaroszigeti kir.[ályi] törvényszék vizsgáló bírójához Brenner Mihályhoz az „Izzai” postamester egy gyanus levelet küldött be amley Szalonikiban volt feladva amint ezt a postabélyegről meg lehetett állapítani. Nem emlékszem, hogy a nevére szólott ez a levél csak azt tudom, hogy egy Izzai lakosnak volt czimezve. – Ezt a levelet, amely ciril betűkkel volt írva lefordítottuk és azt lehetett megállapítani belőle, hogy Pásztori Árkádnak kérdezősködik az illető, hogy hogy van és mit szól a skizmaper ügyéhez, a mely akkor folyamatban volt. – A levél tartalmára részletességgel nem emlékszem vissza. – Ugy tudom az aláírása ez volt „Testvéred a Krisztusban” ez a levél a skizmaper irataihoz lett csatolva. – Amint a vizsgáló bíró közölte velem ezt a levelet, annak alapján az indítványomra Brenner vizsgáló bíró elrendelte Pásztori Árkádnak a lakásán a házkutatást és ennek fogantatosítása iránt megkereste a színérváraljai kir.[ályi] járásbiróságot, hogy az elrendelt házkutatást a vezető bíró eszközölje. – Ezt a végzést Éger Ervin máramaroszigeti határrendőrségi fogalmazó vitte le Színérvárakjára, hogy a házkutatást végző bírónak segélyére legyen. – A házkutatást ugyan nem a vezető járásbíró fogantatosította, azonban teljesen nemleges eredménnyel végződik. – Ennélfogva Pásztori Árkád ellen további eljárást fogantatosítani nem lehetett. Szekeres Leo nevű albiró fogantatosította a házkutatást.

Ha az akkor megtartott házkutatás előkerítette volna azokat az

adatokat a melyek most kerültek elő tudni illik, hogy ő, Pásztori Árkád Galicziából, Csehországból, kapott pénzküldeményeket, hogy Amerikából küldtek neki igen sok pénzt, hogy Kabalyuk páterrel érintkezett, hogy Bacsinsky Istvánnal ismeretségben volt ezek az adatok alapos gyanut képeztek volna, hogy Pásztori ellen ugyanazon büntetendő cselekmény miatt Kabalyuk és társai ellen a büntető eljárást szorgalmaztam ő ellene is a vizsgálatot kiterjesztettem. – Mivel azonban a megtartott házkutatás ellene semmi terhelő adatot nem produkált sőt a nyomozással megbizott titkos rendőrök sem tudtak ellene terhelő adatot kideríteni, végül a vizsgáló bírónak sem sikerült az Izzai lakosok és a bünperben érdekeltek kihallgatásával olyan adatokat Pásztori ellen kideríteni, melyek alkalmasak lettek volna az ő alapos gyanusítására, ennél fogva Pásztori Árkád ellene nem emeltem vádat. – Határozottan állítom, hogy az egész bünper során Pásztori Árkád ellen egyéb gyanú ok nem merült fel mint az előbb említett névtelen levélben a nevével kapcsolatos megemlékezés. – Halványan emlékszem azonban vissza arra hogy egy Mihók Péter nevű rákospataki /Ugocsa m.[egybe]/ lakosnál ugyanezen bünperből kifolyólag megtartott házkutatás alkalmával egy levelet találtak melyet hozzá egy Amerikában lakó nő intézet, es a melyben az áll, hogy Mihók a hozzá küldött pénzeket juttassa Pásztori Árkádhoz. – Ezekből következtettem arra, hogy Pásztor Árkádnak lehet összeköttetése a skizmaperben szereplőkkel, illetőleg azokkal a külföldi egyénekkal akik magyarországon a skizma mozgalmakat megindították de mivel elegendő adat nem állott rendelkezésemre, nem léphettem fel nagyobb sullyal Pásztori Árkád ellen. – Mind azok amiket előadtam a debreczeni táblánál vagy a törvényszéknél levő iratokban megállapítható. – Határozottan állítom, hogy Pásztorira vonatkozólag az egész bünperben más iratok nem voltak, és semmiféle iratokat félre nem tettünk, mert erre okunk nem volt. Ezt a körülményt teljes határozottsággal és részletességgel közöltem Hudák honvéd ügyésszel. – Kijelentem, hogy a skizmaperben teljes szabad kezem volt, sem a kormány sem pedig felsőbb hatóságon részéről Pásztorira vonatkozólag nem kaptam semmiféle utasítást a folyamatba tett eljárás irányítására nézve. – Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíróval ebben az ügyben nem beszéltem. – Arra sem emlékszem, hogy Ilosvay Gusztáv határrendőrségi főnök beszélt volna telefonon velem arról hogy vajjon ezek az iratok amelyek Pásztori Árkádra vonatkoznak megmutathatók-e Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabírónak. – Felolvasva, elfogadván aláíratott.

Dr. Illés Andor s.k. Illosvay Aladár s.k. felv. Dr. Sándor László s.k. olvashatatlan aláírás örmester jkv. vezető Horváth Olivér s.k. honvédszázados hadbíró.

123.

Sighetu Marmăției. 25 martie 1915. Declarația căpitanului poliției de frontieră Béla Jónás, dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 247-247.v.]

Jegyzőkönyv:

Fölvéve a máramarosstigeti határrendőrségnél 1915 évi március hó[nap] 25-én Jónás Béla budapesti születésű, 35 éves róm.[alyi] kath. [olikus] vallású, nős, határrendőrségi kapitány Máramarossziget – aki a következőket adja elő:

A máramarosszigeti határrendőrségnél három év óta teljesíték szolgálatot. – Emlékszem vissza, hogy 1914: október 22-én reggel 10 óra körül Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró felkeresett bennünket Máramarosszigeten a határrendőrség épületében, én épen a kapuban találkoztam vele. Ferenczy Béla tanácsos urral jöttünk. – Én őt előzőleg nem ismertem, bemutatkozott s kérdést intézett [...] ⁴⁷⁸ hogyan volna lehetséges, hogy megnézzem ő a skizma per iratait, ezekben Pásztory szereplését hogyan ismerhetné meg. Ugy emlékszem Ferenczy tanácsos úr ezt a közlést tette, hogy a belügyminiszterium engedélye nélkül nem adhat semmiféle irányban a skizma perben felvilágosítást Kállaynak. – Abban állapotok meg, hogy táviratilag kéri ki az engedélyt a belügyminiszteriumtól. Kállay telefonon engedélyt kért b[á]r[ó] Perenyi államtitkár urtól, hogy bizalmas ügyben schiffret használhasson és táviratozhasson a belügyminiszteriumnak. – Az engedély megadtván a schiffre táviratot én irtam át én ebben az ügyben egyebet nem tettem Kállay Szabolcs nálam hált és egy napon nálam ebédelt.

Ez alkalommal Ferenczy tanácsos úr is nálam ebédelt. Ebéd alatt beszéd közben Ferenczy tanácsos úr megjegyezte, hogy a katonaság kezdeményezése alapján könnyebb most Pásztoryval szemben sikerrel nyomozni mint a határrendőrségnek melyet az állam érdeke sokszor

⁴⁷⁸ ilizibil

megakasztna és megállításra készítetne. Ugyanebben ez ügyben Kállay főszolgabíró hivatalosan megkereste írásban a kapitányságot Szveterszky Géza főerdőmérnök renszéken lakos kihallgatása végett, akinek a felesége állítólag rokona Pásztorynak. –

Ezt a kihallgatást és foganatosítottam. Egyebet ebben ügyben nem tudok.

Felolvasva helyben hegyva aláíratott. –

Kelt mint fent. –

Ilosvay Aladár sk alispán

Horváth Olivér sk százados hadbíró

Olvashatatlan aláírás sk jegyzőkönyvvezető

Jónás Béla sk.

124.

Sighetu Marmăției. 25 martie 1915. Declarația consilierului poliției de frontieră Béla Ferenczy dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 253–255.v.]

Jegyzőkönyv:

Felvéve a máramarosszigeti m.[agyar] kir.[ályi] határrendőrségnél 1915 évi március hó[nap] 25-én Ferenczy Béla budapesti születésű, 62 éves román.[ályi] kath.[olikus] vallású, nő, határrendőrségi tanácsos, lakik máramorossziget, aki a következőket adja elő:

A máramorosszigeti m.[agyar] kir.[ályi] határrendőrségnek a szervezés óta, vagyis 1906: január 1 óta vagyok a vezetője – a szkizma per alatt ismeretes orosz barát mozgalmaknak a felderítése iránt a nyomozást én kezdtem meg. – Az 1906 évi január havában a Gerovszky testvéreket és pedig Gerovszky Alexejt és Gerovszky Románt csendőrök Huszton elfogták, mert Prágából lázítás céljából Iza községben orosz barátiratokat brozsurákat akartak terjeszteni. – abban az időben ugyanis Iza községben volt ezeknek a mozgalmaknak főfészke. – Az elfogás egy kicsit korán történt, mert a Gerovszkyak nem foghattak hozzá – az államellenes iratok terjesztéséhez. – A csendőrség a Gerovszkyakat bekísérte a máramorosszigeti kir.[ályi] ügyészséghez. A ládászámra lefoglalt lázító iratokkal együtt. A m.[áramaros] szigeti kir.[ályi] törvényszék nem folytatta ellenük az eljárást az ügyész indítványát elutasította, mert Gerovszkyék nem

követtek el semmiféle büntető cselekményt, hiszen a lázító iratokat a ládákból még kisémet szedték volt. – Ennélfogva nem voltak büntethetők. A kir.[ályi] ügyészség a két Gerovszky testvért a lázító tartalmu iratokkal együtt átkísértette hozzám, közigazgatási uton leendő elbánnás végett. – Én privát dirigentiából, saját költségemen lefordítottam az orosz nyelven irt röpiratokat, melyeknek alapeszméje az volt, hogy a ruthén nép nemsokára öntudatára fog ébredni, s ha elismeri az orosz czár fennhatóságát és uralmát lezárhatják az elnyomó gaz, bitang magyarok uralmát, nem kell tovább a magyarok leigázó uralmát türjék, mert az orosz czár hatalmas és legyőzi a magyarokat. Mikor én megtudtam, hogy milyen lázító tartalmuak az iratok, újból vizsgálkísértette, a Gerovszkyakat a kir.[ályi] ügyészséghez, jelenést téve arról, hogy akik ilyen államellenes lázító felhívásokat akarnak Magyarországon terjeszteni, nem maradhatnak büntetlenül. A kir.[ályi] ügyészség megtagadta a Gerovszkyak átvételét, mire én kénytelen voltam őket Magyarország területéről kiutasítani és örökre kitiltani. Az illetőségi helyük és honosságuk megállapítása végett felküldtem őket Budapestre. Ott az államrendőrség toloncügyosztályhoz. – Az államrendőrség ugyancsak toloncuton visszaküldte őket hozzám, azzon az indokolással, hogy én is megállapíthatom a Gerovszkyak illetőségét. Erre én lefényképeztettem őket és hazatoloncoltattam mindkettőt Csernoviczbe. Ekkor hangoztatták a Gerovszkyak előtt az irodában verve az asztalomat, hogy nincs földi hatalom amely megtiltsa és meg tudja akadályozni, hogy ők a magyarországi rutén néppel ne érintkezhessenek, rabságukról őket felvilágosíthatassák. A Gerovszkyak eltoloncolása után az összes iratokat áttettem a máramarosszigeti m.[agyar] kir.[ályi] ügyészséghez. Ettől az időtől fogva kettőzött figyelemmel kísértem a rutén mozgalmakat. A rutén papok és templomok részére Kievből és Moszkvában nyomtatott imakönyvek, misekönyvek és szertartás könyvek érkeztek. Az ima és misekönyvekben az orosz czárért való imák foglaltattak. Azonban a szertartáskönyvben a nagy orosz birodalom fennállásáért esedező imák voltak, a bustyaházi vasúti állomáson akadtunk reá legelőször, hogy egy talabori földmives részére Kievből körülbelül másfél métermázsa könyv érkezett. – Gyanus lévén ez nagyon, házkutatást tartottam Talabor községben ez illető földmivesnél, a gör[ög] kath[olikus] orosz lelkésznél, a templomban és több ruthén községben körülbelül 10–12 métermázsa scizmatikus ima-mise-és szertartáskönyvet szedtettem össze és azokat részletes jelentés kíséretében betérjesztettem b[á]r[ó] Perényi Zsigmond akkori máramarosmegyei főispánhoz, aki

azokat gróf Apónyi Albert akkori kultuszminiszterhez terjesztette fel. – Igen rövid időn belül azt az utasítást kaptam a főispán úr utján, hogy gróf Aponyi miniszter úr a vallás szabadgyakorlatját nem kívánja semmi irányban korlátozni, ő ezeknek a használatát nem tartja eltiltandóknak, azért ne zaklassuk tovább a ruthéneket e miatt. Kérdésekre Balog Mihály m.[áramaros] szigeti gör[ög] kath[olikus] vikárius felvilágosított, hogy a ruthéneknek azért kell oroszországból hozatni misekönyveket, mert Magyarországon nem nyomtatják azokat. Erre én kértem a kormányt tegye lehetővé, hogy Magyarországon is legyenek nyomtathatók a ruthén nép részére ciril betűs ima és misekönyvek. A kormány tényleg államsegélyben is részesített egy ungvári püspöki könyvnyomdát, amely most nyomtat cirilbetűs könyveket. És körülbelül 2–3 évig csendes szemlélője voltunk a ruthének mozgolódásának és fészkelődésének. Amikor tulveszedelmeseknek kezdtem találni a ruthén állapotokat, személyesen felmentem a belügyminiszteriumba és ott előadtam Szabó László akkori belügyministeri tanácsosnak és a rendőrsztály vezetőjének, hogy a ruthének már olyan merészek lettek, a szabad vallás gyakorlat biztosítása mellett, hogy deputációba akarnak menni Kiewbe és Moszkvába. Kértem őt hogy tegye lehetővé, hogy én egy bizalmas emberemet a deputáció tagjai közzé tudjam felvételni. Erre a célra 20000 kor.[ona] engedélyezését kértem. Abban az időben és pedig az 1910 és 1900 években a ruthének bucsujárás ürügye alatt teljesen szabadon jártak Magyarországból-Kiewbe és Moszkvába. Szabó László tanácsos úr úgy határozott, hogy nem pénzt engedélyezett e költségekre, hanem a központból detektiveket küldött le nyomozásra, akik a kiszemelt deputáció tagjait figyelmeztették s így a deputáció elmaradt. Ettől kezdve Hómár Imre határrendőrségi főnök is el fokozott figyelemmel vezettük a nyomozást az orosz barát ruthén mozgalomban. – az összegyűjtött adatokból fejlődött ki azután az ismeretes schizma per M.[áramaros] Szigeten. – a bűnvádi eljárás során a máramarosszigeti kir.[ályi] ügyészség egyik délelőtt 10 órakor telefonozott, hogy küldjem sürgősen oda Eger Ervin határrendőrségi fogalmazót, hogy a schizma perben utazhassék sürgősen Szatmárra, az ottani vizsgáló bírónál az ügyészség által közlendő adatai alapján eszközöljön ki házkutatás elrendelését és azt tartsák meg. Égert utasítottam, jelentkezett az ügyészségnél és mindjárt el is utazott Szatmárra. Én nem láttam az iratot, minek az alapján az ügyészség házkutatást indítványozott Pásztor Árkádnál. Amikor Eger Ervin visszajött Szatmárról, a keletkezett iratokat közvetlenül beszolgáltatta az ügyészségnek, én

azokat nem is láttam. Éger Ervin szóbelileg annyit referált, hogy a szatmári vizsgáló bíró maga személyesen járt kint Pásztorynál, maga végezte a házkutatást, Égert teljesen háttérbe szorította, úgy, hogy előttem Éger elégedetlenségét fejezte ki a bíró eljárása fölött. Így tehát arra, hogy mi alapon lett kérve és elrendelve Pásztory Árkád turvékonyai lakosnál a házkutatás felvilágosítást adni nem tudott. – Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabírónak az a közlése, hogy a főtárgyalásra a schizma per iratai Illyés Andor kir.[ályi] ügyész és én rendeztük nem bir alappal, mert én a periratoknak rendezésében nem vettem részt, abba nem folytam be, erre alkalmat sem adtak és meg sem hívtak. Így tehát nem tudom, hogy Pásztory Árkádra vonatkozólag lettek – e a perirataiból iratok kivéve, s ha igen mely iratok lettek kivéve. Magam részéről nem tartom valószínűnek, hogy ilyen iratok killetek volna véve. Nem tudom megmondani, hogy Pásztory Árkádnál a házkutatás alkalmával lettek-e lefoglalva iratok és milyen természetűek voltak azok. Beszéd közben Éger említette előttem, hogy Pásztory iratai között Csernok János hercegprimásnak a levelét látta, melyben pénzkérdésekről volt szó, de nem emlékszem közelebbről a levél tartalmára. Éger Ervin jelenleg, mint százados tényleges katonai szolgálatot teljesít a déli harctéren, ő tudna részletes felvilágosítást adni a házkutatáson történtekről. Ugy emlékszem, hogy ez a házkutatás 1913 évi november havában lett megtartva. A házkutatás megtartása után telefonozott nekem Budapestről Hómér Imre akkori határrendőrségi főnök, hogy Pásztory Árkád ellen minden további nyomozást abba kell hagyni, semmiféle indokolást a rendelkezéshez nem fűzött, minek következtében Pásztory Árkádot sem meg nem figyeltem, sem pedig a schizma perben róla többé szó nem esett. Amikor Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró az 1914 évi november hava körül felkeresett m.[áramaros] szigeten a hivatalomba és kérdezősködött Pásztory Árkádnak a schizma perben való szereplése iránt közöltem vele, hogy kémkedésre és a schizma mozgalmakra való adatokat Pásztorynál a házkutatás alkalmával nem találtunk, így tehát a per irataiban Kállay nem fog semmi adatot találni Pásztory ellen. Magán természetű leveleket találtunk, de ezekre nézve nem adhatok felvilágosítást Kállaynak. Ha az iratokat akarja megtekinteni megtalálhatja azokat a debreceni kir.[ályi] táblánál. A belügyminister urhoz ezért telefonoztam volt fel, hogy engedélyt kapjak arra, hogy Kállaynak adhassak felvilágosítást és ha ezt az engedélyt megkapom küldjék mindjárt a telefonhoz Éger Ervint aki akkor a központban tartott szolgálatot, a telefonhoz, hogy beszéljen Kállayval. Nem tudom

megmondani, hogy telefonon kivel beszéltem, vagy Ilosvay Gusztávval, vagy Vöröss Ákossal. –

Megkaptam az utasítást a felvilágosítás megadására és jött is telefonhoz Éger Ervin aki azt mondta, hogy ő nem tud többet a Pásztory szerepléséről, mint amennyi a per iratai között látható, az iratok pedig most a debreceni táblánál vannak. Arra nem emlékszem, hogy távirat lett volna küldve ez alkalommal a belügyminiszterimhoz, lehet, hogy az megtörtént, de erről én nem tudok semmit. A belügyministerium engedélye nélkül még azt sem mondtam volna meg Kállaynak, hogy Pásztory ellen a schizma perből kifolyólag nyomozás és házkutatás volt folyamatba téve. Amint most a hattárrendőrségi telefonkönyvből látom, Ilosvay Gusztáv hattárrendőrségi helyettes főnök először aggályait fejezte ki, hogy Kállay a schizma per iratait megnézhesse, azonban közbe beszélvén az m.[áramaros] szigeti kir.[ályi] ügyészséggel, Ilosvay Gusztáv újból telefonozott nekem, hogy megmutathatom az iratokat és adhatok felvilágosítást Kállaynak. Ilosvay bizonyára először azért agályoskodott, mert ő nem ismerte az ügyet és ügyész nélkül bizonyára nem mert határozni. Becsatolom hivatalos másolatban a Kállay Szabolcsal összefüggőleg ebben az ügyben történt telefonozásokra vonatkozó hivatalos feljegyzéseket, melyekből megállapítható, hogy egyik megjegyzésben sem fordul elő ez, hogy a schizma per iratai neki „megnyugvással” mutathatók meg. Kállay Szabolcs vallomásaiban előforduló ebéd jelenetre az a megjegyzésem, hogy én azzal, hogy egy szépen meginduló nyomozást állami érdekből lefújhatnak s ilyenkor további nyomozásnak nincs helye a Hómér határrendőrségi főnök ismeretes felvilágosítására célozhattam, melyről már előbb említést tettem. De újjólag kijelentem, hogy mi Pásztory ellen nem nyomoztunk a házkutatás foganatosításán kívül semmiféle cselekményt ellene nem foganatosítottunk. – Sem nálam, sem a vezetésem alatt álló hattárrendőrségnél olyan adatok nem voltak és most sincsenek, amelyekből arra lehetne vagy lehetett volna következtetni, hogy Pásztory Árkád haza-vagy állam ellenes mazgalmokban részes, kémkedéssel, vagy hazaárulással volna gyanúsítható.

Egyéb előadni valóm nincsen. –

Felolvasva, helyben hagyva aláíratott. –

Kelt mint fent. –

Ilosvay Aladár s.k.

Horváth Olivér s.k. százados hadbíró

Olvashatatlan aláírás sk. Jegyzőkönyvvezető

Ferenczy Béla s.k.

125.

Hust. 26 martie 1915. Declarația egumenului mănăstirii Hust Kelemen Gavriș dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 311]

Tanuvallomási jegyzőkönyv

Fölvéve Husztbarabyán 1915 év márcz[ius] hónap 26 napján d.[él] u.[tán] 1 órakor gyanusított Pásztori Árkád elleni bűnügyben.

Neve Gavirs Kelemen, 44 éves, Kelenczei születésű, lakóhelye Husztbaranya, nőtlen, gör[ög] kath[olikus], Szent Bazil-rendi szerzetes.

Husztbarabyán lévő Szent-Bazilrendi szerzetesháznak vagyok a főnöke és a husztbarabyai gör[ög] kath[olikus], plébániának a lelkésze. – Pásztori Árkádot ismerem. A mikor ő a bikszádi rendháznak a főnöke volt, az 1895 évben mint felszentelt szerzetes melléje rendelt a rend a bikszádi zárdába és ott voltam vele együtt 1900 évig. Pásztorit mindig titokzatosság vette körül. A rend tagjaival ő soha semmit sem közölt, mindent önkényüleg, a legnagyobb titokzatos-sággal intézett. – Már abban az időben körülvették őt a hívők, jártak hozzá, a szobájában beszélt sugdosódott a hívőkkel, de a mint a rendtagjai közül valamelyik bement a szobájába, elhallgatott és csend lett a szobájában. Így mi a rend tagjai soha sem tudtuk mit tárgyal az őt felkereső emberekkel és mit beszélnek vele a hivek. – Már abban az időben kapott pénzt Amerikából Pásztori, de hogy kitől, milyen célra, mennyit kapott és hogy a kapott pénzt mire fordította, soha sem tudtuk megállapítani. Az 1900 évben nem választották meg a rendtagjai főnöknek, sőt Bikszádról áthelyezték őt a rend előljárósága de ennek Pásztori nem akart engedelmeskedni, ott hagyta a zárdát és a Turvékonyai birtokára költözött. Pásztori a turvékonyai birtokot akkor szerezte, a mikor a bikszádi rendháznak volt a tagja és főnöke. A mikor a birtokot vette, mindig azt hangoztatta, hogy ez a birtok a Sz[en]t-Bazilrendé lesz, a mikor pedig ott hagyta a rendházat rögtön azt mondta, hogy a turvékonyai birtok most már az övé, a fölött ő rendelkezik. – Ettől kezdve Pásztori önállóan szerezte tovább az ingatlanokat bizonyára abból a pénzből, a mit az amerikaiak küldtek a részére. Hogy Pásztorly kikkel éritnkezett, azt megmondani nem tudom. A mikor ő Turvékonyán lakott, igen ritkán látogattam meg, a dolgaiból nagy keveset árult el, így nem tudtam, hogy kikkel

érintkezik és mit csinál. Velem szemben ő külömben is nagyon bizalmatlan volt, lehetőleg úgy tett mindent, hogy én ne vegyek észre semmit. Kaminszky Ákos gör[ög] kath[olikus] pap volt, jól ismerem őt, a munkácsi egyházmegyéhez tartozott. Amerikában is járt, ahonnan a mikor visszajött, azt mondta, hogy őt Ortinszky gör[ög] kath[olikus] püspök elüldözte. Kaminszky Ákost nem a Pásztori biztatására tettem ki a bikszádi rendházból, hanem mivel nagyon rendellenesen viselkedett nem türhettem ott tovább. Ugy tudom, Kaminszky már meg is halt. Ortinszky püspök szintén Szent-Bazilrendi szerzetes volt, de a szerzetnek galíciai rendházaiban volt illetékes. A magyarországi Sz[en]t. Bazilrend teljesen független a galíciai Sz[en]t. Bazilrendtől. – Én Ortinszky püspököt nem ismerem, vele soha sem beszéltem és soha sem érintkeztem.

Valótlan Pásztorinak az az állítása, hogy én neki azt beszéltem, hogy dr Péchy Péter főszolgabíróát megvertem és jól meggyomroztam. Ilyent én Pásztori Árkádnak soha sem beszéltem, mert Péchyvel mindig a legszívélyesebb viszonyban éltem, soha köztünk nem volt harag, veszekedés.

Egyéb előadni valóm nincs.

Felolv. és helybenhagyás után aláíratott.

Folytatván ugyanakkor, ugyanott, Gavris Kelemen előadja: Pásztori Árkádnak az az állítása, hogy a skizmaperben ellene felhasznált levelet Dr Péchy Péterrel összebeszélve, én irattam volna, hogy neki kellemetlenséget okozzak, a legaljasabb rágalmazás. Nem ismerem Kabalyukot, vele soha sem beszéltem, soha sem találkoztam, így én általa nem is irathattam senkinek levelet. Külömben is most értesülök dr Sándor tanácsos urtól, hogy nem a Kabalyuk levele alapján lett nála a skizmaperben házkutatás tartva, hanem egy Salonikiben feladott levél alapján. Ebből látszik, hogy Pásztori Árkád milyen alaptalanul gyanúsítja Péchyt és vele együtt engemet, hogy nekünk kellemetlenséget okozon. –

126.

Tur. 26 martie 1915. Registru cu familiile din comunitatea lui Pásztory din Tur.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 321-328]

Kimutatás

A Turvékonya község határában lévő Pásztory Árkád tanyáján tartozkodó és alkalmazásban lévő egyénekről

1. Váji Józsefné sz[ületett] Kiss Bórbála tiszabábolnai sz.[ületésű] 70 éves aki férjétől külön él. 26 éve ezelőtt. Hogy teljes ellátást nyerjen életfogytiglan. Kerti munkát és házi teendőt végez. Ruhát és ellátást. 400 koronát adott át Pásztorynak. Férje távozáskor vitt pénzt Pásztortól de mennyit nem tudja. Nem tudja Pásztorynak a felajánlott pénzen kívül mást nem adtak.

2. Nohai János mucsonyi 51 gör[ög] kath[olikus] nő, két gyermek apja, cseléd. 1900 ban jött. Munkát vállalni. Mezei és házi munkát végezz családjával együtt. Kap ruhát és teljes ellátást. Pénzt nem adtak, mert nem volt. Pásztory pénzt nem kért de nem is adtak.

3. Özv.[egy] Viszlaj Andrásné sz[ületett] Jobbágyi Anna mucsonyi 51 éves gör[ög] kath[olikus] 1 harcztéren lévő fiával. 9 éve jött ide. Megélhetés miatt jött. Fia már volt, ő pedig kerti és házi teendőket végezz. Élelmet, lakást és ellátást kapnak. Pénzüik nem volt, s így nem adhattak.

4. Harangozó Jánosné sz[ületett] Viszlóczky Mária mucsonyi sz.[ületésű] 31 éves gör[ög] kath[olikus] kinek férje hadbavonult. 9 éve jöttek. Cselédnek jöttek. Házi és mezei munkát végeznek. Ellátást, lakást és ruházatot. Pénzt nem adtak, mert nem volt. Ha azonban valamire kellett, kaptak Pásztortól.

5. Hollánder Bórbála tályai sz.[ületésű] 42 éves róm.[alyi] kath.[olikus], hajadon 12 évvel ezelőtt jött. Visszavonult életett akar élni azért jött ide. Végzi a cselédség varrási munkálatait. Munkájáért ruházatot, ellátást és lakást kapp. Pénze nem volt, s így nem adhatot.

6. Özv.[egy] Himmer Ignáczné sz[ületett] Vályi Bórbála tiszabábolnai 50 róm.[alyi] kath.[olikus], 26 éve jött. Megélhetés végett jött. Varráshoz segédkezik. Ellátást, ruhát és lakást kap. Az 1 pontbanemlített anyjával együtt 400 koronát adott Pásztorynak. Azt, hogy pénzt visszakaptak-e nem tudja. Anyjával együtt 400 kor[ona], mely pénzt az egyház javára adták önként. – Pásztory pénzt nem kért.

7. Szilvász Jánosné sz[ületett] Toth Borbála pálfalvai sz.[ületésű] 62 éves róm.[alyi] kath.[olikus], férje Amerikában van. 7 éve jöttek. Árva lévén fentartás miatt jött. Házi és mezei munkát végezz. Ellélhetést, ruhát és lakást. Pénzt nem adott.

8. Özv.[egy] Bisztriczky Mártonné sz[ületett] Moszurcsák Anna lócsei 61 éves róm.[alyi] kath.[olikus] 7 éve jött. Árva lévén megélhetésért jött. Házi és mezei munkát végez. Élelmet, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

9. Torz Togyer alui Gyorgye bonyházi 55 gör[ög] kath[olikus], nős, két gyermek atyja, 1 éve van itt. Kereslet és megálhatás miatt jött. Mezei illetve béres munkát végezz családjával. Évi 120 forint bér és bérest megillető javadalmazás. Pénze nem volt.

10. Regini János kányaházai 43 éves, gör[ög] keleti, béres 1 éve jött ide. Munkálkodás céljából jött. Béresi teendőt végez. Évi 240 kor[ona] bért és bérest megillető javadalmazást kap. Pénze nem volt.

11. Dankó Ferencz, gyulai, szabolcs m[egye], 51 éves gör[ög] kath[olikus], nőtlen, mezei munkás. 20 éve jött. Megélhetés miatt jött. Mezei és házi munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Szükség esetén pénzt is kap.

12. Özv.[egy] Medve Istánné sz[ületett] Tóth Julianna őrdalmi sz.[ületésű] 60 éves gör[ög] kath[olikus] 3 leánya és 2 fia a harcztéren. 16 éve jött. Megélhetés miatt jött. Mezei és házi munkát végeznek. Munkájukért ellátást, ruhát, lakást és szükség esetén pénzt is kapnak. Pénzük egyáltalán nem volt.

13. Hanusi György nyircsahelyi 67 éves róm.[alyi] kath.[olikus], özv.[egy], 17 éve jött. Gazdának jött. Felügyeleti munkát végezz. Ellátás, ruha, lakás és szükség esetén pénzt is kap. Pénze nem volt.

14. Pajankó Zsófia, iglódi, 53 éves róm.[alyi] kath.[olikus], hajadon, 13 éve jött. Betegsége miatt jött – ha egészséges kerti munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

15. Timkó János mucsonyi 72 éves gör[ög] kath[olikus], nős, gyermektelen, 10 éve jöttek. Megélhetés miatt. Mezei és kerti munkát végeznek. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

16. Dankó Mihályné sz[ületett] Zsenyók Mária pácsodi sz.[ületésű], 29 éves gör[ög] kath[olikus], férje hadba van. 3 gyermek anyja. 8 éve jöttek. Parádés kocsinak jött ferje. Mezei és házi munkát végezz. Havi 20 kor[ona] és teljes ellátást kap. Pénzük nem volt.

17. Özv.[egy] Nesuterák Péterné sz[ületett] Risztvai Johanna, filics galicziai sz.[ületésű] 59 éves, gör[ög] kath[olikus], 8 éve jött. Megélhetés miatt jött. Házi és mezei munkát végezz két fiával. Ellátást, ruhát és lakást kapnak. Pénz nem volt.

18. Özv.[egy] Namcsnyik Józsefné sz[ületett] Bodnai Teréz perecsei sz.[ületésű] 44 éves gör[ög] kath[olikus], 7 éve jött ide. Megélhetés végett jött. Mezei és házi teendőket végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

19. Bodnár Anna, percsai 60 éves, gör[ög] kath[olikus], 7 éve van itt. Megélhetés miatt. Házi és mezei munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

20. Özv.[egy] Vejkó Jánosné sz[ületett] Bodnár Anna percsai, 60 éves gör[ög] kath[olikus], 7 éve van itt. Mezei és házi munkát végezz. Ellátás, ruha és lakást kap. Pénze nem volt.

21. Özv.[egy] Orosz Mihályné és Makkai Mária [...] ⁴⁷⁹helyi, 67 éves román.[alyi] kath.[olikus], 10 éve jött. Megélhetés miatt jött. Mezei és házi teendőket végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

22. Özv.[egy] Liptai Jánosné sz[ületett] Kacs vinszky Eleonora sziráki sz.[ületésű] 81 éves, román.[alyi] kath.[olikus], 8 éve jött. Megélhetés miatt jött. Házi teendőt végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

23. Özv.[egy] Kozák Anna volt Zsadányi Mihályné, hajdudorogi sz.[ületésű] 64 éves gör[ög] kath[olikus], 10 éve jött. Megélhetés miatt jött. Kerti munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

24. Hornyák István homorodi 50 éves román.[alyi] kath.[olikus], nőtlen, 8 éve jött. Beteg ember lévén menedéket keresett itt. Nem dolgozik. Ellátást, ruhát és lakást kap. 600 koronája volt, azt fürdőre költötte. Pénzt át, nem adott.

25. Havrisák Mária, homonai, 56 éves gör[ög] kath[olikus] hajadon, 3 éve jött, amputált lábakkal fekszik. Mint beteg itt kereset menedéket. Pénze nem volt.

26. Popovits Mihályné, kislátai, 48 gör[ög] kath[olikus], 10 éve jött. Férje üldözte s itt kapott menedéket. Házi teendőket végezz. Pénze nem volt.

27. Kazik Erszébet, tiszapolgári, 50 éves, román.[alyi] kath.[olikus], hajadon. 24 éve jött. Szegénysége hozta ide. Házi munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

28. Petris Márta, dersi sz.[ületésű] 50 éves, gör[ög] kath[olikus], hajadon, 20 éve jött ide. Kenérkereset céljából jött. Házi és kerti munkát végezz. Pénze nem volt.

29. Szaloki Akimné özv.[egy] kassai, 52 éves román.[alyi] kath.

⁴⁷⁹ ilizibil

[olikus], 15 éve jött. Betegen jött. Házi teendőket végezz. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

30. Zomok Borbálla, galvácsi, 44 éves román.[alyi] kath.[olikus], hajadon. 6 éve jött. Kenyér kereset céljából jött. Mezei és házi teendőket végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

31. Zomok Teréz galvácsi 56 román.[alyi] kath.[olikus], hajadon, 12 éve jött. Kenyér kereset céljából. Mosonói teendőket végezz. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

32. Bogdán Mari egresi, 53 éves gör[ög] kath[olikus], hajadon, 24 éve jött. Megélhetés miatt jött. Mossónói teendőket végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

33. Tóth Mária kozmai sz.[ületésű] 34 román.[alyi] kath.[olikus], hajadon. 11 éve jött. Megélhetés miatt. Kenyér sütő és tehén fejés. Éllést, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

34. Tóth Anna kozmai sz.[ületésű] 19 éves román.[alyi] kath.[olikus] hajadon. Nemjéhez jött mint árva leány. Kenyér sütő és tehén fejő. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

35. Hován Jolán sájládi sz.[ületésű] 40 éves román.[alyi] kath.[olikus], elvált, 7 éve jött. Kereslet céljából mindt árva. Varrónő. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

36. Özv.[egy] Elliás Andrásné sz[ületett] Hegyi Borbála tiszapolgári 65 éves román.[alyi] kath.[olikus], 4 éve jött. Megélhetés miatt. Házi és kerti munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

37. Özv.[egy] Dudás Jánosné sz[ületett] Fischer Anna egerszalaki, 73 éves román.[alyi] kath.[olikus], 3 éve jött. Megélhetés miatt jött. Kerti munkát. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

38. Durnoszka Mária podgizsi galíciai, 56 román.[alyi] kath.[olikus], hajadon, 7 éve. Megélhetés miatt jött. Házi teendőket. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

39. Özv.[egy] Szabó Györgyné sz[ületett] Hili Erzsébet musinkai galíciai 81 éves román.[alyi] kath.[olikus], 16 éve jött. Megélhetés miatt. Nem dolgozik már. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

40. Grecsula Jánosné sz[ületett] Marazsák Mari rudóbányai, 50 éves, gör[ög] kath[olikus], 10 éve jött. Megélhetés miatt. Tyukásznő. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

41. Palkó Jánosné sz[ületett] Csóré Anna mucsonyi 72 éves gör[ög] kath[olikus], 27 éve jött. Megélhetés miatt. Kerti munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

42. Szűcs Józsefné sz[ületett] Medgyesi Julia timári sz.[ületésű],

64 éves, gör[ög] kath[olikus], 27 éve jött. Megélhetés miatt. Házi teendőket. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

43. Özv.[egy] Orosz Jánosné sz[ületett] Kolozsvári Mária, [...] ⁴⁸⁰helyi, 82 éves róm.[alyi] kath.[olikus], 14 éve. Beteg gyámolítás végett jött. Házi teendőket. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

44. Özv.[egy] Szabó Lászlóné sz[ületett] Jakab Julia színérváraljai 58 éves, gör[ög] kath[olikus], 3 gyermek anyja. 18 éve jött. Férje kocsis volt, fia kondás, leánya mezei munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

45. Magyarcsik Mihály vinabankai sz.[ületésű] 52 éves róm.[alyi] kath.[olikus], nőtlen, szabó mester. 1 éve jött. Szabói teendőket végezz. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

46. Fischer József felsőremetei, 35 éves, róm.[alyi] kath.[olikus], nőtlen, 5 éve jött. Megélhetés végett jött. Gépész és lakatos. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt

47. Garanyi András garami sz.[ületésű] 66 éves róm.[alyi] kath.[olikus], 13 éve jött. Megélhetés miatt. Marha gondozó. Ellátást, lakást és ruhát. Pénze nem volt. Nős, gyermektelen.

48. Tyukodi Ferencz berebdi sz.[ületésű], 63 éves ref[ormátus], nő, gyermektelen, 26 éve jött. Parádés kocsisnak jött. Ellátást, lakást, ruhát és havi 12 koronát. Pénze nem volt.

49. Glagola János bártházai, 41 éves, gör[ög] kath[olikus], nőtlen, 13 éve jött. Czipész mester. Ellátást, ruhát, lakást. Pénze nem volt.

50. Popovits Ferencz kislei, 22 éves gör[ög] kath[olikus], 7 éve jött anyjával, megélhetés miatt. Lóápoló. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

51. Lizák János láibiczi sz.[ületésű] 21 éves róm.[alyi] kath.[olikus], nőtlen, 3 éve jött. Megélhetés miatt. Kovács mester. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

52. Szorokács Mihály pásztorhelyi sz.[ületésű], 28 éves, gör[ög] kath[olikus], nőtlen, 2 éve jött. Megélhetés miatt. Mezei munkát és zenész. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

53. Fecső János, munkácsi, 20 éves, róm.[alyi] kath.[olikus], nőtlen, 1 éve jött. Megélhetés miatt. Kertészkedik. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

54. Greskó György nyirábrányi. 24 éves róm.[alyi] kath.[olikus], nőtlen, 3 éve jött. Munkára jött. Gépész. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

⁴⁸⁰ ilizibil

55. Varoscsák János alsóhunkácsi, 16 éves, gör[ög] kath[olikus], 2 éve jött. Kovács tanoncz. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

56. Veres Mihályneé sz[ületett] Gál Etel nagykárolyi 50 éves róm.[alyi] kath.[olikus], 16 éve jött. Megélhetés miatt. Szakácsnő. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

57. Farkas János nyiregyházai, 52 éves, róm.[alyi] kath.[olikus], nőtlen, 12 éve jött. Megélhetés végett jött. Mezei és házi teendőket. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

58. Jura Anna, Micsigan Amerika, 16 éves gör[ög] kath[olikus], 1 éve jött. Megélhetés miatt. Kézi leány. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

59. Matyi Mihályné sz[ületett] Szerafin Anna kővágói, 32 éves. gör[ög] kath[olikus], 5 éve jött. Megélhetés miatt. Mindenes cseléd leány. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

60. Zomok László galvácsi sz.[ületésű] 28 éves, róm.[alyi] kath.[olikus], nőtlen. 4 éve jött. Megélhetés miatt. Mezei munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt.

61. Kalvin Mihály sajópálfalvai, 14 éves, gör[ög] kath[olikus], 4 éve jött. Anyja hozta el. Inasi teendők. Megélhetés, lakás és ruhát kap. Pénze nem volt.

62. Gyuró László hajdudorogi 23 éves gör[ög] kath[olikus], 4 éve jött. Megélhetés miatt jött. Inasi teendők. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

63. Iványó Zsafia nyiresfalvai sz.[ületésű], 21 éves gör[ög] kath[olikus], hajadon, 6 éve jött. Megélhetés miatt. Mezei és házi munkát végezz. Ellátást, lakást és ruhát. Pénze nem volt.

64. Koszkocsák Mihály, nyircsahelyi, 57 éves, róm.[alyi] kath.[olikus], nőtlen, 30 éve jött. Megélhetés miatt jött. Házi és mezei munkát. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

A terepi és a bikszádi tanyáról külön fogom a kimutatást beretjeszteni.

Brinda Antal
Dtkv.

127.

Negrești-Oaş. 26 martie 1915. Registru cu familiile din comunitatea lui Pásztorý din Negrești-Oaş (Tuba).

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 325]

Kimutatás

A Pásztorý Árkád földbirtokos és áldozó pap Avasfelsőfalu „Tuba” tanyán lévő cselédségről.

1. Balázs Pál gézsényi 70 éves gör[ög] kath[olikus] nős 5 gyermek apja. 7 éve jött. Munkába jött. Mindenés. Ellátás, ruha és lakást kap családjával együtt. Pénze nem volt.

2. Gyiriti Tamás turvékonyai 50 éves gör[ög] kath[olikus], özv. [egy], 1 gyermek apja. 2 éve jött. Béresnek jött. Házi és mezei munkát végez. 240 kor.[ona] évi bér és egyéb béresi járandóság. Pénze nem volt.

3. Fabian Todor turvékonyai 45 éves gör[ög] kath[olikus], nős 2 gyermek apja. 5 éve jött. Béresnek jött. Házi és mezei teendők évi 240 kor.[ona] bér és béresi természetbeni járandóság. Pénze nincsen.

4. Opsitos György turvékonyai 29 éves gör[ög] kath[olikus], nős egy gyermek apja. 3 hónapja van itt. Béresi teendőket. Mezei és házi teendők. Évi 240 kor.[ona] és járandóság természetben. Pénze nincsen.

5. Csokán Illés turvékonyai 28 éves gör[ög] kath[olikus], nős, 3 gyermek apja, 3 éve van itt. Béresnek jött. Házi és mezei teendők. Évi 240 kor.[ona] fizetés és béresi természetbeni járandóság. Pénze nincsen.

6. Katona Gábor kalósemjéni, 58 éves gör[ög] kath[olikus], nős. 8 gyermek apja. 8 éve van itt. Béres gazdai minőségben. Megélhetésének biztosítása végett jött. Családjával együtt ellátást, ruhát és lakást kap. Pénzt 600 koronát adott a templom javára, de azóta apróként kivette úgy hogy követelése nincsen Pásztorýval szemben.

7. Szilágyi Józsefné kinek férje hadba van. 2 gyermek anyja. Távolléte miatt kikérdezhető nem volt.

Avasfelsőfalu 1915 márczius hó[nap] 26án.

Brinda Antal
Dtkv.

128.

Trip. 26 martie 1915. Registru cu familiile din comunitatea lui Pásztorj din Trip.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 329]

Kimutatás

A Pásztorj Árkád földibirtokos és áldozó pap Bikszád község terepi tanyáján tartozkodó cselédségről.

1. Török Mária újfehértói 60 éves gör[ög] kath[olikus] hajadon 28 éve jött. Szakácsnői minőségben. Megélhetés miatt s így fizetést nem kap, mást mindt ruhát, lakást és teljes ellátást. Pénze nem volt s így nem is adhatott. Pásztorj pénzt soha sem kért.

2. Bajusz Anna rakaczai 45 éves gör[ög] kath[olikus] hajadon 16 éve jött. Betegsége miatt jött, hogy ápolásba részesüljön. Házi és mezei munkát aszerint amindt egészsége megengedi. Ruhát, ellátást és lakást kap. Pénze egyáltalán nem volt.

3. Kalincsák László kisbereznai 55 éves gör[ög] kath[olikus] özv. [egy], 4 éve jött. Cselédnek jött. Ellátást, ruhát és lakást. Pénze nem volt.

4. Salamon János nyiregyházai 36 gör[ög] kath[olikus] nős 2 gyermek apja. 6 éve jött. Megélhetés biztosítása végett jött. Tanya felügyelő. Ellátást, ruhát és lakást kap a családjával együtt. Pénze egyáltalán nem volt.

5. Özv.[egy] Vizsloczky Gregorné sz[ületett] Dankovszky Paraskiva vustya ruszkei galiczai 51 éves gör[ög] kath[olikus], 12 éve van itt. Megélhetés biztosítása végett jött. Házi é mezei munkát végez. Ellátást, lakást és ruházatott kap. Pénze nem volt, s így nem is adott.

6. Decs Mihályné sz[ületett] Szulicz Anna, ustyai polskai galicziai sz[ületetésű] 70 éves gör[ög] kath[olikus] 20 éve jött. Szegénysége hozta ide. Tyukásznői teendő. Ruhát, élelmet és lakást. Pénze nem volt.

7. Dobránszky Julianna nyiregyházai 22 éves gör[ög] kath[olikus] hajadon. 2 éve jött ide. Szobalányi minőségben megélhetés miatt jött. Ruhát, allátást és lakást. Pénze nem volt s így nem adhatott, de Pásztorj nem is kért soha pénzt.

8. Tirpák István pócspetri sz[ületett] 36 éves róm.[alyi] kath.

[olikus] nőtlen. 3 éve van itt. Részben munkaképtelen lévén, kegyelem kenyérre jött. Egészségi állapotában mérten házi és mezei munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. 4000 koronát helyezett Pásztory kezeihez megőrizés végett. Ezen összeget Csere György nyirgyulai lakos az ő beleegyezésével ki vette. Egyéb pénze nem volt.

9. Krajnyák András finkei 58 éves gör[ög] kath[olikus] özv.[egy] 3 éve van itt. Házi és nezei munkát végezz. Ellátást, ruhát és lakást kap. Pénze nem volt. Megélhetésének biztosítására végett jött.

Brinda Antal.

129.

Seini. 27 martie 1915. Declarația judecătorească cercual din Seini Tihamér Szilágyi dată comisiei de anchetă.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 335-336.v.]

Tanuvallomási jegyzőkönyv

Fölvéve Szinérváralján, 1915 év márcz[ius] hónap 27 napján.

Neve Szilágyi Tihamér, 42 éves, Királydaróczi sz[ületetésű], Szinérváraljai lakos, nő, ev.[angélikus] ref.[ormátus], járásbíró.

A szinérváraljai kir.[ályi] járásbírósnak vagyok a vezetője. Emlékszem arra hogy az 1914 év október havában felkeresett az irodahelyiségemben Sperling nevű határrendőrségi detektív s arra kért mutassam elő azokat az iratokat a melyek alapján a szinérváraljai kir.[ályi] járásbíró Pásztori Árkádnál házkutatást tartott. – Mivel a vezetésem alatt álló járásbírósnak a máramarosszigeti kir.[ályi] törvényszék vizsgáló bírójának végzése alapján fogantatott Pásztori lakásán házkutatást, közöltem vele, hogy mi nálunk nincsenek iratok és olyan adatok, melyeket meg lehetne állapítani, hogy minek alapján lett Pásztori ellen házkutatás elrendelve. Maga Páasztori ügyében nem tudtam Sperlingnek felvilágosítást adni. Sperling tudakozására, hogy vajjon kitül tudna Pásztorirra felvilágosítást kapni, közöltem vele, hogy R. Nagy Miklós nevű szinérváraljai lakos mindig hangoztatja, hogy ő feljelentette Pásztorit, ő sokat tud Pásztoriról, addig nem nyugszik a míg Pásztorit tönkre nem teszi, legjobb tehát ha Nagy Miklóssnál tudakozódik Pásztoriról. Erre Sperling detektív össze is jött Nagy Miklóssal és nem tudom, hogy Nagy Miklós

elbeszélte mindent Sperlingnek, a mit tudott Pásztoriról. Én már 17 év óta vagyok a színérváraljai kir.[ályi] járásbiróságnál. Igen sok ügyét, baját ismerem Pásztori Árkádnak. Elöttem gyanús volt az ő élete, meggazdagodása, mert az a birtok, a hol ő gazdálkodik, az én meggyőződésem és tapasztalatom szerint nem hoz jövedelmet. Ilyen lévén Pásztoriról a társadalmi felfogásom, s vele való magánérintkezést mindig kerültem. Jól emlékszem vissza egy jellegzetes esetre. A mikor mint albiró Színérváraljára lettem helyezve, a telekkönyvi ügyeket kezdtem elintézni. Egyik napon beállított a hivatalos helyiségembe egy oláh egy nagy megrakott kosárral, hozott egy levelet s mondta, Pásztori Árkád küldte nekem a levelet és a megrakott kosarat. Olvasom a levelet, hát azt írja Pásztori, hogy ne vegyem rossz néven ezt a kis figyelmességet, fogadjam tőle szívesen, mert neki a telekkönyvnél sok dolga van. A kosárban pálinkát és kézimunkák voltak, melyeket Pásztori bizonyosan a hívóktól kapott. Igen felbosszantott az eset, elkergettem az oláht a kosárral együtt, Pásztorinak irtam pedig egy goromba levelet, hogy velem ilyen módon ne próbálkozzék, mert én nem szorultam az ajándéokra. Kezdetől fogva óvakdtam Pásztoritól. Az ügyvédje Pásztorinak Koroknay Károly színérváraljai ügyvéd volt. Egy alkalommal a turvékonyai határban volt helyszini tárgyalásom, a mikor velem volt Koroknay ügyvéd is. A tárgyalás alatt többször hívott be Koroknay Pásztorihoz ebédre, de én mentem. Azt hoztam fel, előttem Pásztori gyanus, nem tetszik a viselkedése, nem megyek hozzá. Erre azután egy alkalommal Koroknay ügyvéd egy kabinet-irodai iratot mutatott fel nekem, a mely egyenesen Pásztori Árkádhoz volt intézve, német nyelven s állott [...⁴⁸¹] tudom, Pásztorit akkor felhívta a kabinet-iroda, hogy menjen fel. Ezzel akarta dokumentálni Koroknay, hogy milyen nagyember Pásztori. – Én azonban továbbra is tartozkodó voltam Pásztori irányában, különösen hogy a pereiben is közelebbről megismertem őt. A mi arra vonatkozik, hogy Pásztori Árkád talán fizetett volna a pártkassába, kijelentem, hogy ezt beszélik itt a környéken széltében és hosszában, lehetséges, hogy éppen Pásztori környezetéből származott, hogy Pásztori nagyobb összeget fizetett a pápának és adottt volna a pártkassának is, de hogy melyiknek azt senki se tudta megállapítani, mert Pásztori volt képviselő jelölt is és ellenzéki jelölt is. – Minderről én pozitív tudomással nem bírok. Pásztori a biróságom területén lakik. Igen sok pere van, a peresfelek bizony sok mindent beszélnek róla, a peres eljárás során és

⁴⁸¹ ilizibil

azon kívül, résszint a szemébe, résszint jellenzésül. A máramarosszigeti kir.[ályi] törvényszék vizsgálóbírója által elrendelt házkutatásról 1913 ápr[ilis] 16-án és 17-én, egyik fiatal albiránk, Szekeres Ferencz foganatosította a ki egy pár héttel ezt megelőzőleg lett a bíróságunkhoz helyezve. Én abban az időben éppen hivatalos szabadságon voltam a tenger mellett, Cigaléban, a szabadságom 1913 márcz[ius] 31-éből ápr[ilis] 30-áig tartott. ha itten lettem volna, feltétlenül én foganatosítottam volna a házkutatást. Szekeres bíró még nem ismerte akkor Pásztrort, talán nem is merte az ügyet lehetséges hogy szorosan tartotta magát a végzéshez s csak a skizmaperre vonatkozó adatokat kereste, az amerikai összeköttetésére vonatkozó iratokat nem vette figyelembe, vagy nem találta meg. Szekeres ápr[ilis] 8-án jött Szinérváraljára és ápr[ilis] 16-án ment ki a házkutatásra. Jelenleg Egerben teljesít tényleges szolgálatot, a m.[agyar] kir.[ályi] 12 honvéddyalozegredben. – Ugy tudom, megsebesült a harcztéren, s most mint beteget ápolják ott. – Egyéb előadni valóm nincs,
Felolv és helybenhagyás után aláíratott.

Dr Sándor László

130.

Budapest. 30 martie 1915. Detectivul Antal Brinda către consilierul polițienesc László Sándor. János Pásztor a fost escortat din Nyíregyháza în-a-poi la Tur, unde a fost predat jandarmeriei.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 320.v.]

Jelentés

Budapest, 1915 márczius 30

Tisztelettel jelentem, hogy Pásztor János turvékonyai papnövénydeket utasításom folytán Nyíregyházáról hazakisértem és az ott felügyeleten levő csendőr őrsnek átadtam. –

Brinda Antal
dtkv

131.

Orașu Nou. 31 martie 1915. Prim-pretorul Péter Péchy către vicecomitele Sătmarului Aladár Ilosvay. Cere rectificarea termenului „primate” cu „un primate”, pentru a nu se crea posibila confuzie că ar fi vorba în declarație de primatele actual al Ungariei.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 235]

Avasujváros 1915 évi márczius hó[nap] 31.

Ad. El. 54/1914 szám

Nagyságos Ilosvay Aladár
Szatmár vármegyei alispán urnak

Nagykároly

Hivatkozással az 1093 res. szám ministeri rendelet alapján ellenem vezetett vizsgálatra jelentem, hogy a velem felvett jegyzőkönyvbe egy kellemetlen hiba csuszott be valószínűleg a leírás hibája folytán amit kérek kiigazítani.

Ugyanis az 1915 márczius hó[nap] 18-án délután 3 órakor kihallgatásomról felvett jegyzőkönyv első oldalán a 23-ik rovatban „a herczegprimás” helyett „egy herczegprimás” irandó mert a mostani szövegből az tűnik ki mintha a jelenlegi herczegprimásról lenne szó-holott egy a multban szerepelt herczegprimásról volt a Sperling szóbeli jelentésében említés téve.

Kérem ezen nyilatkozatomnak illetékes helyre sűrgős felterjesztését nehogy Sperlingnek kellemetlenséget okozzon.

Tisztelettel
Péchy Péter

132.

Budapest. 31 martie 1915. Raportul final al consilierului polițienesc László Sándor către căpitanul Poliției de Stat Dezső Boda.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 359]

Méltóságos főkapitány úr!

Méltóságodnak 1915 márczius hó[nap] 10-én 1957/el. res 1915 számu nyilt rendelete alapján én, Kálmár Hugó és Brinda Antal

államrendőrségi detektivek jelentkeztünk Szatmárnémetin Ilosvay Aladárnál, Szatmár vármegye alispánjánál, hogy a magyar királyi Belügyministerium 1093/res 1915 számú rendelete értelmében a kémkedéssel gyanúsított Pásztory Árkád és társai elleni ügyben Szatmár vármegye területén nyomozást teljesítsünk.

Amint a hivatkozott ministeri leirat megjelölő, két irányban kellett az eljárást foganatosítani, és pedig Pásztory Árkád turvékonyai lakos és társai ellen nyomozást teljesíteni, hogy nevezett és társai gyanúsíthatók-e alaposan kémkedéssel, másodszor, hogy dr. Péchy Péter, az avasujvárosi járás főszolgabírája, és Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró ebben az ügyben mostanáig tanúsított eljárásuk során nem követtek-e el olyan cselekményeket, a melyek Pásztory Árkád által tett panaszokat beigazolták volna. A Belügyministerium által elrendelt vizsgálatot mindkét irányban Ilosvay Aladár vármegyei alispán vezette. A honvéd ügyészség részéről Horváth Olivér m.[agyar] kir. [ályi] hadbíró-százados volt kiküldve, hogy katonai szempontból irányítsa a nyomozást. A bűnügyi nyomozásában a mellém beosztott detektivekkel én segédkeztem.

Elsősorban a Pásztory Árkád ellen irányuló gyanú alaposságára térek ki. Kénytelen vagyok Pásztory Árkád személyével egy kissé bővebb részletességgel foglalkozni, hogy megérthető legyen a Pásztory Árkád ellen irányuló gyanú alapossága.

Pásztory Árkád teljesen vagyontalan, szegény szülőktől származott, aki saját bevallása szerint végzett ugyan 8 gimnáziumot, azonban ezt igazolni semmivel sem tudja, mert az összes bizonyítványai állítólag elégték. Ezt a kérdést azért tartottam tisztázandónak, hogy egyáltalában végzett-e valami iskolát, mert Pásztory olyan kezdetleges műveltséggel bír, az alapismeretei, az intelligentia legalacsonyabb fokán is olyan kezdetlegesek, hogy azt kell feltételeznem, semmiféle iskolát nem végzett, csak gyakorlatilag sajátította el azt, ami egy szerzetesnek szükséges, hogy az egyházi szertartásokat elvégezhesse. Alázatos és ravasz ember. Hizeleg és mások gyengéinek kihasználásával tudja magát fenntartani a mindennapi életben. Homályos az iskolai végzetése, szerzetessé való felvételét is inkább közönséges szolgai munka alázatos elvégzésének, mint a tanulásnak köszönheti. Bejutván a szerzet kötelékébe, mindig előre törekszik. A ruthén lakta vidékeken a szent Bazil-rendi szerzetesnek nagy kedveltségnek örvendenek. A felvidéken a ruthén nép olyan nyomoruságban él, hogy egyetlen öröme a babona, a tulvilágban való hit, a mely az ő nyomorult földi élete után egy jobb, könnyebb és boldogabb életet

tartogat a számára. Szinte vágyakozással néznek a jövő után azok, a kiknek soha sem volt e földön valami boldogabb életben résszük. A népnek ezt a sóvárgását a jövő boldogság után kitűnő érzéssel kamatoztatják a szent Bazil-rendiek. Szerzetes házaik mellett levő templomaikban bucsukat rendeznek, ilyen alkalmakkor gyóntatnak, az ájtatos hiveket bucsukban részesítik és a jövő boldogság reményével kecsergetik. A nép ezért áldozik pénzben, természetbeni adományokban és munkában. A ruthének java része csak oroszul beszél. Ezek a Bazil-rendi szerzetesek tudnak az ő nyelvükön beszélni, ennél fogva ők férköznek legközelebb a nép lelkéhez, a nép érzéseire és felfogásához. Sajnos, a közigazgatási hatóságok itteni képviselői alig beszélnek az orosz nyelvet. A nép teljesen magára van hagyatva, és zsákmányul van dobva az orosz nyelvű és tagadhatatlanul orosz érzelmű papoknak. Ezek a szerzetesek gyermekkoruktól fogva a magyar állam elleni ellenszembben nőnek fel. Természetes, hogy a népet is ilyen érzelemben oktatják és buzdítják. Sajnos, nincs aki őket ebben ellensúlyozni tudná. A nép tehát az őt megérett orosz papokkal tart, velük rokonszenves, és mint áhitatos, alacsony műveltségű nép, mindenét a papokhoz hordja, a papokat tartja, csakhogy a bűnei bocsánata biztosítva legyen, s így az örökélet reménysége legalább a lelkében éljen. Ez a körülmény magyarázza azután az orosz papok nagy befolyását a ruthén népre.

Ezt a befolyást használja ki nagyon ügyesen Pásztor Arkád. Körülbelül 23 évvel ezelőtt a bikszádi szent Bazil-rendi rendháznak a főnöke volt. Ebben az időben kezdődik az ő titokzatos élete. Máramaros, Ugocsa, Bereg, Szabolcs vármegyéből bucsujárás ürügye alatt felkeresik őt a ruthének. A távolból jövő ruthénekkal ő maga foglalkozik. Behívja őket a szobájába, beszélget velük, de senki sem tudja, hogy miről. A mikor szerzetes társai belépnek hirtelen a szobájába, elhallgat, és áldást oszt az ott levő ruthénre. /: Gavris Kelemen vallomását:/ Soha sem érintkezik a ruthén néppel tanuk előtt. Rendszerint egyet enged be a szobájába, azzal beszélget, de hogy miről, azt senki sem tudja. Ettől az időtől fogva állandóan kap Amerikából pénzküldeményeket. Hetenként két-három küldemény is érkezett a címére. Hogy azonban ezek a küldemények feltűnést ne keltsenek, az amerikaiak nagyon ritkán küldik az ő címére a pénzeket, hanem küldik Budapestre, Prágába, Lembergbe, Lipcsébe, Hamburgba, Kassára és több más városba, a honnan azután egy harmadik személy vagy bank szokta Pásztor Arkádnak vagy a mellette cselédi minőségben szolgáló özv.[egy]

Vájiné Kiss Borbála, vagy ennek a leánya, özv.[egy] Himer Ignáczné címére küldeni a pénzeket.

A vizsgálat során házkutatást tartottunk Pásztory Árkádnak turvékonyai birtokán. Mindjárt a házkutatás során ráakadtam azokra az amerikai pénzküldeményekre, a melyekből meg lehetett könnyűszerrel állpítani, hogy Pásztory Árkád igen sok pénzt kapott Amerikából. Arra a kérdésemre, hogy mióta kap pénzt Amerikából, Pásztory Árkád valotta, hogy azóta, amikor rendfőnök lett a bikszádi zárdában, tehát kb, 23–24 év óta. Arra a kérdésemre, hogy kik küldték ezeket a pénzeket, és miféle célra küldték, meglepetésemre Pásztory azzal felelt, hogy igen sok esetben maga sem tudja, ki a pénzküldő, ha pedig ismeretes a pénz küldője akkor bizonyosan azért küldi, hogy tartsa meg számára a pénzt addig, a míg a küldő visszatér Amerikából. Arra a kérdésemre: mikor egyezik ő meg az amerikai kivándorlókkal, hogy azok neki küldjék a pénzeket, és ha küldik, hát ne az ő címére, hanem a Vájiné vagy pedig Himmerné címére küldjék, azt felelte Pásztory, hogy ő nem szokott erre nézve az illetővel meg egyezni, hanem azok egymástól tudják meg Amerikában, hogy hogyan kell Amerikából Pásztorynak pénzt küldeni, hogy az feltűnést ne keltsen. Kérdeztem, vezet-e valamiféle jegyzéket, hogy kitől, mikor és mennyi pénzt kapott Amerikából? Erre Pásztory azt a meglepő feleletet adta, hogy fel van jegyezve az ő szívében mindenkinek a küldeménye. Aki haza jön és követeli tőle a pénzét, be tudja igazolni eredeti feladó vevényekkel, hogy neki küldött pénzt, ő azt az illetőleg visszafizeti. Éppen a házkutatás során találtam három olyan iratot, a melyből megállapítottam, hogy három Amerikába kivándorolt ruthén követeli vissza a pénzét, és Pásztory csak per utján adta vissza az illetők pénzét. A megtartott házkutatás során egy pár évre visszamenőleg meg lehetett állapítani, hogy Pásztory Árkád Amerikából k[örül]b[elül] 157000 koronát kapott. Egyes küldemények 400–500 koronát tesznek ki, de van 3–4000 koronás küldemény is. Igen sok esetben nem lehetett megállapítani, ki küldte a nagyobb összegeket. Megkérdeztem Pásztoryt, hogy ki küldte egyik másik nagyobb összeget, mire zavartan azt felelte, hogy ő még mindig várja az érteistést, hogy kitől kapta ezt a nagyobb összeget, és éveken keresztül várja, hogy majd kap értesítést akár az illetőtől, akár a banktól, amely a küldést közvetítette, hogy ki és milyen célra küldte az ő részére a nagyobb összeget. Arra a kérdésemre, mit csinált a pénzzel, rendszerint azzal felel, hogy ő szent célokra fordította, kamatozásra kiadta, vagy pedig birtokot vásárolt a pénzzel. Volt-e felhatalmazása,

kérdeztem őt, Pásztory azt felelte, ő nincsen kötelezve arra, hogy felhatalmazást kérjen, ő hite és szive szerint csak arra van kötelezve, hogy a pénzt majd visszaadja annak, aki tudja igazolni, hogy neki pénzt küldött, de arra nincs kötelezve, hogy számot adjon bárkinek is, mire fordítja a pénzt, és mire használta azt fel. Csak meglegyen a pénz, majd, ha visszakövetelik, és ő vissza tudja fizetni, nem tartozik más tekintetben felelősséggel. Alig tud elszámolni 30–40000 koronának hova fordításáról, míg 100000 koronán felüli összegnek nem tudja megmondani a hova fordítását. Ez a körülmény fölötté gyanus. Nem tudja megmondani, kiktől kap Amerikából pénzt, és nem tudja megmondani, nem tud arról elszámolni, hova és mire fordította az Amerikából kapott nagyobb összegeket. Eleinte azt gondoltam, hogy Pásztory Árkád közönséges kivándorlás-közvetítő, aki megfizetteti magát, hogy a ruthéneket kivándoroltatja Amerikába, részint a kivándorlást közvetítő ügynökségekkel, részint pedig magukkal a kivándorlókkal. Azonban amikor elolvastam dr Illés Andor máramarosszigeti kir.[ályi] ügyésznek az u.n. schisma-perben szereplők részére a nyomtatványok, az oroszbarát brosurák mind Amerikából érkeznek, és Amerika útján Magyarországon államellenes és orosz barát mozgalmak vezettettek és intéztettek, arra a tudatra jutottam, hogy Pásztory Árkád lesz az, aki az orosz vallásu és nyelvü ruthéneknak az egyik vezetője, ő tulajdonképpen ezeknek a mozgalmaknak a magyarországi pénztárnoka, ő hozzá folynak be ezen mozgalmak élesztéshez és ébrentartásához szükséges pénzek úgy Amerikából, mint ezeknek a mozgalmaknak intézői által lakott városokból az anyagi eszközök, és hogy Pásztory Árkád nem egyszerű kivándorlás közvetítő, hanem az oroszok által Amerikában szervezett oroszbarát mozgalmaknak egyik elsőrangú exponense. A ruthének között el van terjedve az a tudat, hogy Magyarországnak a ruthének lakta vidékére az orosz cár rövid időn belül kiterjeszti az állami fenhatóságát, és ki fogja hasítani Magyarországból azt a részt, a hol ruthének laknak, és pedig Duklától egészen Besztercéig, az ország belseje felé pedig a Fehér-Tiszáig, a mely részen gazdag sótermő hegyek és aranyat rejtő bányák vannak. Ez a tudat lassan terjedt a nép között, és a ruthének olyan elhagyatott állapotban, szinte azt mondhatnám, a nyelv meg nem értése miatt annyira elszakítva élnek a magyar közigazgatástól, hogy szinte ellenőrizhetetlenül terjedhet közöttük ez a hit, a mely 4–5 éven belül előttük a megvalósulás felé közeledésnek a jelenségével kezd találkozni. Amerikából érkeznek az izgató tartalmu, cirill betűs nyomtatványok, az imakönyvek, a mise könyvek, a

szertartáskönyvek és a pénzek. Ezeknek nagy része a Pásztory Árkád kezébe kerül és azon megy keresztül, alapos a meggyőződés arról, hogy ha azok az adatok, a melyeket mi a jelen vizsgálat alkalmával megtartott házkutatás során megtaláltunk, 1913 évben dr Illés Andor kir.[ályi] ügyész kezébe kerültek volna, Pásztory Árkád, mint egyike a legsúlyosabban terhelhetnek, álott volna a schisma-perben a máramarosszigeti kir.[ályi] törvényszék előtt. A szerencsés véletlen összetalálkozása okozta azt, hogy Pásztory Árkád ép bőrrel menekült meg a schisma-perbe való keveredéstől. Amikor a schisma-perben az előnyomozások folyamatban voltak, a gyanus ruthének levelei megfigyelés alá kerültek. Ekkor történt, hogy egy Mihók Péter nevű rákospatiki lakos szaloniki posta bélyegzővel ellátott cirill betűs levelet kapott, amelyben egy „Krisztusban testvéred” aláírásu névtelen egyén többek közt azt kérdi Mihoktól, mit csinál Pásztory Árkád mit szól a schisma-per fejleményéhez, s hozzáfűzi: bizzatok benne. Ennek a levélnek a gyanus kifejezései alapján, azért is, mivel a közismert Athosz hegyi szerzetesek közel laknak Szaloniki-hez, és az volt a vélemény, hogy ezt a levelet valamelyik Athoszhegyi szerzetes írta, akik a leglekesebb harcosai az oroszbarát mozgalomnak, a máramarosszigeti kir.[ályi] törvényszék vizsgálóbírója házkutatást rendelt el Pásztory turvékonyai lakásán, s megkereste a színérváraljai illetékes kir.[ályi] járásbiróságot, hogy ezt az elrendelt házkutatást a vezető járásbíró maga a legnagyobb részletességgel fogantatosítsa. A vezető járásbíró, Szilágyi Tihámér /: L.[ásd] a jegyzőkönyvét:/ szabadságon volt, és a helyettese egy teljesen járatlan, fiatal albirót küldött ki a házkutatás megtartására, aki csak egy hét óta volt a bíróságnál, és aki még hirből sem ismerte Pásztory Árkádot, s bizonyára nem volt tudomása a schisma-perben szereplő egyének összeköttetéseiről és vonatkozásairól. Az albiróval ment Egér Ervin határrendőrségi fogalmazó, akit Máramarosszigetről dr Illés Andor küldött ki, hogy a házkutatáson részt vegyen. A fiatal albiró nem engedett valami nagy beleszólást Égernek /: L.[ásd] Ferenczy Béla határrendőrségi tanácsos jegyzőkönyvét:/, úgy, hogy Éger Ervin, aki ismerte az schisma per adatait, félre lett szoritva a házkutatás során s úgy látszik, sértett hiúságból nem nézett az iratok után. Így történhetett, hogy a kiküldött Szekeres Leó albiró, a házkutatás alkalmával semmiféle terhelő adatot nem talált, és nemleges jegyzőkönyvet küldtek be a házkutatásról Máramarosszigetre. Pedig akkor is ott voltak legelől a Pásztory szobájában az amerikai összeköttetést feltűntető csekk-lapok, levelezések, pénzeslevél-borítékok, amelyek elengedők lettek volna dr Illés

Andor kir.[ályi] ügyésznek, hogy megtalálja az összeköttetést a schisma-perben szereplők és Pásztory Árkád közt. Én azt is megállapítottam, hogy Pásztory Árkád ismerte a schisma per főszereplőjét, Kabalyuk Alexi páttert, vele találkozott úgy a turvékonyai tanyán, mint Bikszádon. A Pásztory lakásán első ízben tartott házkutatásnál lett elhibázva az egész dolog, s ma ártalmatlan ember volna Pásztory Árkád, ha akkor egy hozzáértő, a schisma-per adatait ismerő egyén tartotta volna meg nála a házkutatást. Sajnos ez nem így történt. De erre még rádupláz egy más körülmény. A levélből, melynek alapján a házkutatás el lett rendelve, a máramarosszigeti rendőrség /: határrendőrség:/ figyelme fel lett hívva Pásztoryra és az ő összeköttetéseire. Ekkor jött a m.[agyar] kir.[ályi] Belügyministeriumtól Homér Imre akkori határrendőrségi főnöknek Ferenczy Béla határrendőrségi tanácsoshoz az az utasítása /: L.[ásd] a Ferenczy vallomását:/, hogy Pásztory Árkád ellen minden féle nyomozást be kell szüntetni. Így azután Pásztory teljesen kimaradt az egész ügyből.

Itt kezdődik az első gyanúsítás Pásztory ellen, hogy államellenes és oroszbarát üzemeknek az intézője, de egyszersmind itt kezdődik aza hit is, hogy a Belügyministerium őt pártolja, s így ellene nem lehet semmit tenni. Ez utóbbi hitet Pásztory maga is terjeszti, s gondja van arra, hogy barátai ezt megtudják és terjesszék. Innen datálódik az, hogy Pásztory politikailag nem megbízható ember, nem jó hazafi pénzért mindenre kapható, de viszonzásul felsőbb pártfogásban részesül.

Már most ami azt a részt illeti, hogy Pásztory gyanusítható-e kémkedéssel, s ha igen, mik ezekre vonatkozólag az adatok, errenézve az az én véleményem, hogy Pásztoryt nem tanácsos Turvékonyán hagyni, de nem ajánlatos őt nagy tisztességben, megtisztelő kiméletben a nyíregyházi püspöki udvarnál internálni, hanem a legjobb őt szigorú felügyelet alatt tartani mindaddig, amíg vége van a háborúnak, és többé nem kell tartani az oroszok felvidéki betöréséről, s az után is, ha vége van a háborúnak, úgy politikai, mint országghos szempontból célszerű minden összeköttetését, minden levelezését szigorúan és becsületesen megfigyeltetni, mert Pásztory nem töri jóban a fejét. Igaz ugyan, hogy azt a birtokát a melyet bizonytalan eredetű pénzekkel szerzett, szándéka van az újonnan létesített hajdudorogi magyar görög katolikus püspökségre hagyni, azonban ez a hagyományozás még nem befejezett dolog, és szerény nézetem szerint kettős célja van ennek. Ha a háborút diadallal fejezzük be, akkor eme hagyományozással Pásztory minden gyanus üzelme elveszti a fenyegető emlékét,

mint igaz hazafi és magyar érzelmű görög katolikus pap, a nemzet tiszteletében fog részesülni. Ha pedig szerencsétlenül járunk, s az orosz erőt venne rajtunk, akkor Pásztory ismét előtérbe kerülhetne, de nem nálunk, hanem az oroszoknál, mert rá mutathatna arra, hogy a bikszádi templomra ő tétette fel az orosz schisma-keresztet, ő használta az orosz schisma mise és szertartáskönyveket, és ő tartotta fenn az orosz vallásu és nyelvü ruthén népben az oroszországhoz való tartozás tudatát és érzését.

Méltóságos Uram! Azért fejezem ki minden gyanumat és meggyőződésemet ilyen leplezetlen őszinteséggel, hogy Méltóságodnak tudomására adjam, nem olyan ártatlan ember ez a Pásztory Árkád, mint eza Belügyministerium által két izben kiküldött határrendőrségi közegek hivatalos jelentésében feltüntetve van, és egészen más nézőpont alatt kell foglalkozni az ő dolgaival, összeköttetéseivel és sokszor elárult terveivel, mint ahogy ezideig tették. Azt mondja nekem Pásztory, hogy őt az „Avas-királyának” nevezik, mert ő Avasban az ellenségei állítása szerint mindent tehet büntetlenül, mert az ő befolyása mindenkire és mindenirányban kiterjed. Ő az Avasban ütötte fel a tanyáját. Egy nagy csoport hegyről nevezik így Szatmármegyének ezt a részét. Ügyesen keresztül vitt politikája Pásztorynak mindenkít, akivel neki dolga lehet, aki az ő ténykedéseire ügyelhet, leköteleni, hatalmába keríteni. Teszi ezt pénzkölcsönök adásával, teszi ezt ajándékozásokkal, nagy ebédek és vacsorák rendezésével, amelyeken elmaradhatlanok a köztisztviselők. Sajnálatos jelenség Szatmármegyében, hogy annyi sokan vannak érdekelve Pásztoryval szemben. Ő szívesen lát minden köztisztviselőt a házánál és az asztalánál, akinek valami befolyása van, és aki valamit tehet ő ellene vagy ő mellette. A házkutatás megtartása alkalmával igen szomorú adatokat találtam erre nézve. Nagyobb összeggel tartozik Pásztorynak a pénzügyigazgató, egyik pénzügyigazgatósági titkár, a vármegye volt alispánja később volt főispánja, a szatmári rendőrfőkapitány, a környékbeli csendőrség altisztjei, a pénzügnökség emberei, a közigazgatás tisztviselői, nagyszámban a községi jegyzők, sőt még a bikszádi postán alkalmazott segéd tisztjelölt is, aki sikkasztott, ezt bevallja Pásztorynak, és pénzért könyörög, hogy a sikkasztást elpalástolhassa. Mindazok, akiknek ellenőrizni kellett volna Pásztoryt, tartoznak neki, és olyan szégyenletes módon könyörögnek pénzért, hogy az embernek arcába szökik a vér, hova sülyed a köztisztviselői tekintély. Érezhette Pásztory Árkád, hogy ő mindent tehet Szatmármegyében, mert ott hozzáférhet pénzzel ahhoz, akire neki szüksége van.

A bikszádi postára megérkeznek a pénzek, de mivel az ottani postatiszt a Pásztory érdekköréhez tartozik, nem tartja feltűnőnek ezt a sok pénzküldeményt. Az illetékes csendőseget megbízzák, hogy ellenőrizzék, kikkel érintkezik Pásztory. A csendőrök érdekelve vannak Pásztoryval szemben, nem tudnak, nem látnak semmi gyanus körülményt. Fel nem jelentik őt, sőt előfordult, hogy a Pásztory tanyáján elholtakat engedély nélkül az út mellé eltemetteti. A csendőr tudja, látja, és hallgat róla. Feltűnő, hogy Pásztory kihágás miatt nem jelentik fel, pedig 3000–4000 holdas birtokán adódhatnak elő kihágási esetek. Az avasujvárosi főszolgabírói hivatal által Pásztory Árkád ellen kémkedés miatt folyamatba tett eljárás abból indult ki, hogy egy csendőrormester közölte Kállay Szabolccsal, hogy Pásztory Árkád megszökött. Ugyanakkor a csendőrség – állítólag az ügyészesség rendelete alapján – nyomozásokat folytatott Pásztory ellen kémkedésben való részesség és államellenes cselekmények miatt. Kállai főszolgabíró ezt tudomásul veszi. Sem ő, sem a csendőrormester, sem pedig dr. Péchy Péter vezető főszolgabíró meg nem győződnek arról, hogy Pásztory Árkád tényleg megszökött-e, s ha igen, mikor és milyen körülmények között. Ugy Péchy, mint a melléje beosztott Kállay t[á]b[lai] főszolgabíró érzik, hogy a levegőben lappang valami. Hallják a sok mende-mondát Pásztoryról, az összeköttetéseiről, azonban semmit sem tudnak ellene tenni, nem tudják kinyomozni és megállapítani azt, hogy Pásztory kémkedik-e, ha nem kémkedik, miért szállong róla az egész vármegyében az a hír, hogy a ruthénekkal összejátszva az oroszok kezére igyekszik járni. Dr. Péchy Péter vollomásában beismeri, hogy ő nem ért a bűnügyi nyomozásokhoz, abban nincs semmi gyakorlata, ennél fogva meg sem kísérelte Pásztory ellen ilyen irányú nyomozást folyamatba tenni. Melléje kerül azonban Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró, akinek beteges ambíciója, hogy bűnügyi téren érjen el sikereket, és leplezze le a Pásztory dolgait. Ő mondja Péchynek, hogy bizza rá Pásztory Árkád ellen a nyomozást, s ha valaki ebben az ügyben sikert tud elérni, az csak ő lehet. Én ezzel szemben alapos tapasztalataim és meggyőződésem alapján kijelenthetem, hogy mindenki alkalmasabb volt e nyomozás keresztülvitelére, mint Kállay Szabolcs, aki talán még kevesebbet ért egy rendszeres, komoly nyomozáshoz, mint Péchy vezető főszolgabíró. Kállaynak a főhibája volt, hogy 3 vármegyét töltött meg azzal a hírrel, hogy ő nyomoz Pásztory Árkád ellen. Ily módon Pásztory Árkád tudomással birt arról, hogy Kállay Szabolcs mit tesz, merre jár, kikkel beszél, milyen irányban nyomoz, és mit kíván megtudni. Érti mindjárt

kezdetben Kállay, hogy nehéz dologhoz fogott, amelyhez nem elég az akarat, hanem szakértelem is kell, azért kérnek a Belügyministeriumtól detectivet. Erre a kérésre érkezik le Sperling Ede Határrendőrségi detectiv, aki hasonló tájékozatlansággal lát a gyanú alaposságának kiderítéséhez. Sperling Kállaytól vár utasításokat, hogy milyen irányban és mit nyomozzon ki, Kállay pedig Sperlingtől várja, hogy őt vezesse és szakszerűleg utbaigazítsa. Ebből támadt azután az a rendszertelen káosz, ami a Pásztory féle ügyet lassanként botrányá dagasztotta. Mindenfelé jártak Kállay és Sperling a környéken, minden kinálkozó nyom után kapdostak, azonban semminek alaposan a végére nem jártak, és a Pásztory tanyát, magát Pásztoryt úgy kerülték, mint a forró kását. Ha Sperling Pásztoryval csak fele annyit foglalkozot volna mint egy pár szószátyár emberrel, vagy vénasszonygyal, azonal rá kellett volna jőjjön, hogy Pásztorynak kikkel vannak összeköttetései, mit igyekszik az emberek elől rejtteni, és tulajdonképpen hol kell Pásztory ellen a nyomozást felvenni. Sokáig időzött lenn Sperling a Pásztory ügyben, azonban, amint a jelentéséből is megállapítható, ő sem vette magának azt a fáradságot, hogy meggyőződjék arról, mi igaz abból, amit a csendőr-örmester állított, hogy Pásztory megszökött. Pedig ez a kiindulási pont, amelyen megkezdődött a nagy nyomozás. A határrendőrségi közegek abban a meggyőződésben vannak, hogy dr Péchy Péter főszolgabíró és Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró halálos ellenségei Pásztory Árkádnak, így tehát azok az adatok, amiket ők szolgáltatnak Pásztory ellen, teljesen megbizhatatlanok, amelyekre alapítani semmit sem lehet. Ők maguk azonabn Pásztory ellen nem tudnak semmi adatot szolgáltatni, mert éppen Pásztorytól óvakodtak, nehogy őt a gyanusítással talán megbántásák. Pásztory az első kérdésemre megmondja, hogy ő tényleg abban az időben, amikor a csendőr-örmester állította, a lakásáról eltávozott s körülbelül másfélóra járásnyira levő terepi tanyáján rejtőzködött el. Abban az időben történt a máramarossziget orosz betörés, és Pásztory óvatosan gondoskodott megfelelő alibiről. Azonban azt nem akadályozhatta meg, hogy az oroszok által szorongatott vármegyékből menekülő ruthének körülbelül 400 szekérrel őt éppen a terepi tanyán meg ne találják és fel ne keressék. A ruthének tudták, hogy hol van Pásztory, és amikor ráakadtak, Pásztory visszatért 8–10 napi rejtőzködés után a Pásztory-házhoz, és ott tartotta ezeket a ruthéneket vagy három héten keresztül. Ez istenes cselekedet volt ő tőle, azonban rendőri szemmel nézve az ügyeket és tudva az akkori állapotokat, egy kissé gyanus, hogy

Pásztorhoz menekülnek éppen azok az emberek, akikkel ő összekötetésben állott, s akikről azt beszélték a vármegyében, hogy egymás-közt terjesztik az ilyen kijelentéseket: „ha az oroszok bejönnek, nem bántják azokat a ruthéneket, akiknek Pásztorytól írása van”. A ruthén nép tudatában él az, hogy Pásztor összekötését tart fenn az oroszokkal. Ezért a jelen válságos időkből Pásztorynak minden ténykedése különös figyelmet érdemel, afölött nem lehet elsiklani azzal az okadatulással, hogy minden amit Pásztorytól mondanak, a harag, az irigység, a bosszú eredménye. Aki Pásztor dolgait emlegetni, kritizálni, vagy felpanaszolni merészeli, az neki kikiáltott esküdt ellensége. Őt csak dicsérni lehet és jótéteményeiért, adott kölcsöneiért, lakomáiért csak hálásnak lehet lenni. Szellemesen jegyzi meg Papp József határrendőrségi hivatalistát, hogy Pásztor nem gyanusítható kémkedéssel, mert hiszen soha sem jár ki a lakásából, nem érintkezik senkivel és így nem árulhat el semmit az ellenségnek. Így alaptalan az ellene emelt kémkedés vádja. Elfelejté azonban Papp, hogy nemcsak a haditervek, katonai felvonulások elárulása által lehet végzetes csapásokat mérni a hazára, hanem titkos utak megmutatása, az érlelmi készeletek esetleges hiányának besugása, megközelíthető emberek megjejlése, vagyonosabb emberek kijelölése és értéket képviselő objektumoknak az ellenségel való közlése által is lehet soha ki nem deríthető, mindig rejtve maradó kémkedéseket elkövetni. Ezért veszedelmes Pásztor, mert úgy csinálja a dolgait, hogy nem nagy dolgok intézésére vállalkozik, hanem a most is őt felkereső ruthéneknak úgy nevezett csendes utasításokat adhat, hogyan viselkedjenek az oroszokkal szemben. Mert az tény, hogy a háboru kitörése óta is járnak folyamatosan ruthén bucsusok a határszéli megyékből Pásztorhoz. Csendesen, feltűnés nélkül jönnek oda, és észrevétlenül tűnnek el onnan. Pásztor most sem nem gyóntat, sem pedig különös szertartásokat nem végez, nincsenek nagy ünnepek, nincsenek bucsuk, s mégis őt keresik fel a ruthének, beszélgetnek vele egyedül és titokban, azután eltávoznak. Ha nem is lehet vele szemben megcáfolhatatlanul, nyíltan rábizonyítani a kémkedést, az államellenes bűncselekmények bármelyikét, mégis annyira gyanus a viselkedése, olyanok az ismert összekötetései, amelyek erősen javallják, hogy Pásztor a háboru tartama alatt a jelenlegi környezetéből kiszakítva az ország egy olyan megbízható helyén elegenden internálva, ahol teljes becsületességgel figyelik meg az ő összekötéseit, levelezéseit és éritnkezéseit, s ahol ilyen módon lehetetlenné válik, hogy alkalomadtán végzetes bajokat okozhasson az országnak. Ha egyáltalában nem kell tartani attól,

hogy az oroszok bejöhetnek, akkor Pásztory hagyható a tanyáján. De amíg az oroszok támadják a határainkat, s e határ közvetlen közelében a Pásztory által nagyon jól ismert, befolyásolható és irányítható ruthének laknak, addig nem jó, ha Pásztory felügyelet nélkül él és Szatmármegyében lakik. Minderről inkább meg vagyok győződve, csak Pásztory hazafiságáról és megbízhatóságáról nem. Ne ejtsen tévedésbe senkit az az áldozatkészsége, hogy a gyanus módon összegyűjtött ingatlanokat ő a magyar görög katolikus egyháznak hagyományozta. Ő maga cinizmussal jegyzi meg, hogy ez a hagyományozás még nem befejezett dolog, de viszonzásul, ha az oroszok betörése sikerülne, abban a pillanatban letagandá Pásztory, hogy valaha eszébe is jutott a magyarság segítsége. Nem tudom, nincs-e tudomása az orosz mozgalmak vezetőinek erről a gynus adományozásról, s nem tudom, nem azok tudtával tette-e Pásztory ezt a hagyományozást, hogy ily módon magáról minden figyelmet elfordítson, és a megbízhatóságát olyan módon szilárdítsa meg a közhatóságok előtt, hogy azok többé semmi figyelmet nem fordítván reá, zavartalanul végezhesse államellenes cselekményeit. Az, aki Kabalyukkal érintkezett, akinek saját bevallása szerint Ortinsky amerikai görög katolikus ruthén püspök a háboru kitörése után küldte el fényképét egy Amerikából visszatért nővel /:L.[ásd] a Pásztory vallomását:/, akinek létezését tudják az Athos-hegyi szerzetesek, akinek az emberei Kiewben és Moszkvába járnak bucsura, aki Amerikából, az orosz mozgalmak fő intéző helyéről annyi sok pénzt kap és kapott, aki maga schismatikus könyveket használt, aki Magyarországon a schismatikus keresztelt tétette fel a bikszádi toronyra, a mai napokban szigorú felügyeletet érdemel, mert a haza elsőbb, mint bármelyik egyházmegye még kétséges gazdagodás, és nem szabad, hogy megtéveszsen valakit a Pásztory áldozatkészsége, amikor attól lehet tartani, hogy ez az áldozatkészség csak ürügy, csak lepel, amely végzetes cselekmények eltakarója. Ami a legfeltűnőbb a Pásztory eljárásában, az, hogy az Amerikából érkező pénzekről semmiféle feljegyzést nem vezet, az nála található nem volt. Ebből lehet arra következtetni, hogy ezek a pénzek nem lettek neki elszámolás kötelezettségével küldve, hanem titkos célra, azzal az intencióval, hogy azokat Pásztory fordítsa arra, amire legjobbnak látja. Ez a körülmény az, ami arra enged engemet következtetni, hogy az Amerikába kivándorolt ruthének is küldenek ugyan Pásztorynak pénzt, azonban e pénzek között lesznek olyan összegek is, melyeket nem egyes ruthének küldenek, hanem az oroszbarát mozgalmat intéző és szolgáló egyesületek és

szervezetek. A Pásztory Árkádnál megtartott házkutatás alkalmával lefoglalt levelezések, csekklapok, levélborítékok, utalványszelvények, erősítik meg bennem az a gyanút, hogy Pásztory Árkád nem egy kivándorlási ügynökségnek a lelke, hanem egy olyan mozgalomnak magyarországi képviselője, és főintézője, a mely a schisma perben vetett némi világot eme mozgalomban résztvevők céljaira. A ruthénlakta magyarországi területnek kihatása és orosz fentahóság alá való juttatása a fő célja eme schismaticus mozgalomnak. Először a vallás erejével fogják meg a ruthének szivét, azután az orosz cár jószágával, az orosz birodalom nagyságával és az eljövendő orosz uralom boldogító voltával kecsegtetik a ruthéneket. Egyben gyalázzák a magyarokat, barbároknak, kegyetleneknek festik őket, s így idegenítik el a ruthéneket a magyar hazaszeretettől, azt hangoztatván, hogy a magyarok uralma rabiga, a melyet le kell rázni. Az orosz cár azt össze fogja törni. Nem tagadható el, hogy a ruthén nép lelkében mindezek a tanítások, eszmét felszívódtak, a ruthének titokban, de biztos hittel várták a háborút, nem félnek annak a veszedelmétől, és akkor csalódtak volna, ha a háboru elmaradt volna. Nem tudom, vajjon a harctér közeléből elvonult ruthének, akik Pásztorynál kerestek menedéket, nem azért mentek-e oda, hogy Pásztorynak a ruthének felett gyakorolt védőhatalmát igazolják az oroszok előtt.

A megtartott kihallgatás során megkérdeztem Vájiné Kiss Borbálát és özv.[egy] Himer Ignácznét, hogy milyen pénzek érkeztek Amerikából az ő nevükre, és ki küldte azokat? Mind a ketten kijelentették, hogy ők ezekről a pénz küldeményekről többet nem tudnak, mint hogy azokat a postáról az ő aláírásuk ellenében Pásztory elhozza, és a pénzt Pásztory megtartja. De ők nem tudják, hogy ezek miféle pénzek, nem tudják, hogy ki küldi azokat, és nem tudják, hogy mit csinál Pásztory ezekkel a pénzekkel. Pásztory viszont azt mondja, hogy ő nem tudja miért küldik az amerikai hivek az ő cselédei nevére a pénzeket.

Ezek azok a gyanus momentumok, a melyekről össze lehet állítani azt, hogy Pásztory gyanus üzelmekkel foglalkozik. Pásztory inkább elismeri, hogy saját cájaira fordította az amerikaiak pénzét, mint azt, hogy államellenes célokra Amerikából kapott elszámolás kötelezettsége nélkül pénzeket. És ez természetes is. Ha azzal gyanusítottam, hogy az amerikaiak pénzét jogtalanul saját céljára fordította, vagyis nyíltabban kifejezve sikkasztott, azt felelte: ez igaz lehet, azonban van Szatmáron egy háza, azután vannak sertései, van állatállománya, ezeket mind eladja, s a befolyó pénzt az amerikaiak pénzeket

kifizetésére fordítja. Ha ez sem elég, akkor a turvékonyai birtokát is eladja és kifizeti az amerikaiakat, mert azok az elsők, mert ő azoknak tartozik, és nem akarja, hogy valaki károsodjék. Azt azonban nem tudja, hogy kinek mennyivel tartozik, egyáltalában, hogy ki küldött pénzt, csak azt mondja: aki küldött pénzt és tudja igazolni, annak visszaadja a pénzét. Persze aki Himer Ignáczné és a Vájiné címére küldte a pénzt, az nem követelheti Pásztorytól, mert a törvény nem fogja neki ezek irányában Pásztoryt kötelezni a fizetésre. Ennyi ravasz furfanggal bonyolítja össze az ügyeket Pásztory, hogy azokról felületes szemlélő eligazodni ne tudjon. Ma nehéz, szinte lehetetlen dolog Pásztoryt kémkedés, lázítás, vagy haza ellenes cselekmények miatt elítélni, de könnyű lett volna a schisma-perben őt megvédeni, azonban fölötte tanácsos őt a legszigorubban internálni unokaöccsével Pásztor Jánossal, Vájiné Kiss Borbálával és özv.[egy] Himer Ignácznéval együtt.

Most rátérek a Pásztory Árkád ellen folytatott nyomozásokra és kijelenthetem, hogy az ellene eddig folytatott nyomozások sajnálatos komikus színben tűnnek fel előttem. Pásztory minden esetben értesítve van, a hatóság miféle intézkedést tervez ő ellene. Egyebet nem mondok ezen rész jellemzéséül, csak azt, hogy mikor én Szatmárvármegyébe megérkeztem a két detectivvel, Szatmárról Pásztorynak az ügyvédje, dr. Fejes István, megírta neki /:L.[ásd] a lefoglalt levelet:/, hogy Budapestről megérkeztek már a detectivok, akikről tud már Pásztory, és nem sokára ki fognak menni Turvékonyára. És itt kénytelen vagyok megemlíteni azt, hogy a m. [agyar] kir.[ályi] Belügyministerium a Pásztory Árkád elleni ügyeket nem kezeli a kellő óvatossággal. Nagy László nyugalmazott főispánnak megmondják, mi fog történni a Pásztory-féle ügyekben, Nagy László pedig siet mindent közölni Pásztoryval, hogy magának érdekeket szerezhessen. Így azután illuzoriussá válik minden megfigyelés, minden nyomozás. Pásztory szemébe mondta a nála házkutatás megtartása végett megjelent Kállaynak, hogy ő tudta azt, hogy hozzá házkutatásra fognak kijönni, és akkor mondta, hogy ezt Vásárhelyi tanácsos közölte az ő megbízottjával. /: L.[ásd] erre vonatkozólag Kállay és Pásztory vallomását:/ Ekkor tartotta Kállay Szabolcs t[á] b[lai] főszolgabíró azt a felületes házkutatást, amely nem válik az ő nyomozó tehetségének dicséretére. Az összes iratokat, leveleket, adatokat, amelyekből be volt igazolható, hogy kikkel van összeköttetése külföldön és Amerikában Pásztorynak, mind ott hagyta a Pásztory íróasztalán. Lehet nem vette észre, vagy nem tudta azoknak

jelentőségét. Az az egy bizonyos, hogy aki ilyen házkutatást tart, amilyent Kállay a kirendelt nagy apparátussal Pásztorynál fogatosított, az nem vádolható bosszuállással, elfogultsággal, hanem ha nem járatlanságból és hozzá nem értésből tette, szinte eltussolási szándékkal lehetne őt gyanusítani, mert a Pásztoryra terhelő összes adatokat, amelyek legelől voltak az íróasztalon és asztalban, ott hagyta, talán meg sem tekintette. Ugyanaz a Kállay Szabolcs együtt utazott Nagy Lászlóval, amikor ez Szatmárról Avasujvárosra egy fülkében jött Papp József hivataltiszttel és Walter Vilmos detectívvel, akik az avasujvárosi főszolgabírói hivatalhoz mentek, hogy a Pásztory Árkád elleni ügyben a nyomozás fonalát újból felvegyék. Velük utazott Latkóczy Ferenc főszolgabírói irnok is. Ekkor beszélte el Nagy László Kállay Szabolcsnak, hogy mit végzett a Belügyministeriumban és hogy mi fog történni még. Kállay és Latkóczy látták, hogy Nagy László együtt utazott a két detectívvel, nem volt nehéz kitalálniok, hogy Nagy László iniciatívájára küldettek ki Papp József és Walter Vilmos.

Ez a Nagy László nyugalmazott főispán többnyire Pásztory Árkádnál lakik. Ügy látszik, szorult anyagi helyzetben van, mert megtörtént, hogy amikor megérkezett Turvékonyára, még a kocsiköltséget sem tudta kifizetni, amely a vasuttól Turvékonyáig való szállításával felmerült, és azt az 5 koronát is Pásztorynak kellett kifizetnie. /: L.[ásd] Matesz Andor vallomását.:/ Emiatt Nagy Lászlónak elsőrangu érdeke, hogy Pásztory mindig bántatlanul maradjon, és őt anyagilag támogathassa. Nagy László mindent megtesz a Pásztory érdekében. Elbeszéli mindazt, amit végzett a Belügyministeriumban. Elbeszéli Pásztorynak, kikkel beszélt itt fenn Pesten, és mit beszélt. Pásztory mindent kézpénznek vesz, s tovább dicsekszik vele. Így kerül ki az a mende-monda, hogy Pásztory a Belügyministeriumban mindent kivihet, hogy ott nagy befolyása van, és ellene nem tudnak semmit tenni. A házkutatás alkalmával előkerült és lefoglalt levelek tartalma elárulja azt, hogy a Pásztory pártfogói mindent közölnek Pásztoryval, amit a Belügyminiszteriumban végeztek, és amit kilátásba helyeztek az illetőknek, természetesen abban a tudatban, hogy ez nem kerül kozszájra. Azonban az illetők, mint a levelekből olvasható, nem épen discréték, s így nem akadályozhatók, meg azok a hírek, hogy Pásztory nagy befolyással bir a Belügyministeriumban. Ugy látszik, Pásztory sokszor hangoztatja azt, hogy majd megtanítottja az ellene törő főszolgabírákat Vásárhelyi tanácsos urral, akit ő jól ismer, s aki őt pártolja, s ezekből a szólásaiból származhatott az a mende-monda, hogy Vásárhelyi tanácsos pártolja Pásztory Árkádot. Feltétlenül

szükséges, hogy a Pásztory érdekében közbenjárókkal nagyobb óvatossággal beszéljenek azok, akik intézik a Pásztory ügyeit, mert ezek a közbenjárók kiszinezve adják elő Pásztorynak a dolgokat, s így Pásztory azután felelősség nélkül tesz olyan kijelentéseket, hogy ő Vásárhelyitől tudta meg, hogy nála házkutatás lesz tartva, amint ezt Kállay előadja. De nem Vásárhelyitől tudta ő ezt meg, hanem Nagy Lászlótól, aki informálta őt, a bekövetkezőndökről. Kállay most is állítja a kihalgatása során, hogy nála házkutatást fognak tartani, és hogy ezt Péchy csinálta. Azt is állítja, hogy előtte Pásztory kijelentette, hogy ezt mindezt vele Vásárhelyi tanácsos közölte. A kihallgatása során Pásztory azonban azt vallotta, hogy Nagy Lászlót küldte ő Vásárhelyi ministeri tanácsoshoz, tudakozódjék arról, hogy ő rendelte-e el a schismaperben ellene azt a házkutatást, és később, hogy tud-e arról, hogy Péchy milyen hajszát folytat ellene. A Nagy László közlései lehettek olyanok, amelyekből Pásztory téves következtetéseket vont le.

Most azután, amikor teljesen tájékozva vagyok a Pásztory ügyeiről, látom hogy Papp József milyen felületes és megbízhatatlan jelentést tett a felettes hatóságának. Azt állítja Timináról, hogy abból a célból, hogy a haboruból szerencsésen kijusson, vállalkozik detectiv szolgálatra, és állott elő a Pásztory kémkedéseivel. /: L.[ásd] Papp József jelentését./ Ebből látom, hogy Papp József beszélt Timina Jánossal. Ha pedig beszélt, láthatta, hogy Timinának egyik kezén a négy ujja teljesen meg van meredve, a másik kezén egyik ujja el van törve, úgy hogy minden katonai szolgálatra alkalmatlan. Ő harctérre küldhető nem volna. A katonaság mindennap haza akarta küldeni, de Timina addig könyörgött, hogy benttartották, és alkalmazták küldönci szolgálatra. Jó lelkiismerettel tehát, aki Timinával beszélt, nem állithatja azt, hogy ez szeretne a katonaságtól szabadulni és a háboruból kimenekedni. Hiszen Timina még a fegyvert megfogni sem tudja. Papp József a jelentésében Timinát hazug, szélhámos embernek nevezi, aki csak azért hazudik, hogy itthon maradhasson, hogy ne küldjék a harctérre. Ha a Papp József jelentésének minden része ennyi alappal bír, mint ez az állítása, ha ilyen felületesen tette meg az észleleteit mindenről, akkor a felettes hatósága félre vezetése miatt fegyelmi eljárást érdemel.

Ebből a jelentésből az első olvasás után megállapítható, hogy Papp József semmit sem tett, semmi után sem puhatóldozott, hanem amit a Pásztory embereitől hallott, minden kritika nélkül leírta. Kézenfekvő tehát az a gyanusítás, amelyet az érdekelt dr Péchy Péter kifejezésre

is juttatott, hogy Pásztorynak a bizalmas embere, Nagy László informálta azokról így Papp Józsefet, amiket jelentésben elmond.

Péchy azt állítja, hogy Sperlingtől hallotta, hogy Pásztory pártpolitikai célokra pénzt adott. Ezt elmondta Papp Józsefnek, most meg Papp József állítja azt, hogy ő ezt Péchytől hallotta. Így tehát egyik detektív elszólása a másik határrendőrségi közeg jelentésében, mint súlyos gyanúsítás lesz előadva. Tévesen értette Papp József, az Adorján miniszteri tanácsos nevét, mert nem Adorjánról van szó, hanem dr. Andor György miniszteri tanácsostól, aki a Kultuszminiszteriumban volt alkalmazva, nagyobb összeggel tartozott Pásztorynak, és aki pénzért ajánlkozott Pásztorynak papi méltóságot szerezni. Itt is Papp József felületesen irt e a jelentésbe olyan nevet, amit nem jól hallott s nem jól értett. Egy Majos Károly nevű volt anyakönyvi felügyelő van, aki nagyobb összeggel tartozott Pásztory Árkádnak. Ez a Majos volt alkalmazva a Belügyminiszterium anyakönyvi osztályánál, jelenleg a budapesti adófelügyelőségénél pénzügyi tanácsos. Ez az egyén az, akiről Papp József jelentésében úgy emlékszik meg, hogy egy miniszteri osztálytanácsos tartozik Pásztorynak 30000 koronával. Ezekről neki – úgy látszik – beszélt úgy Péchy, mint Kállay. Papp József nem tartotta szükségesnek érdeklődni a dolgok alapossága itánt, hanem egyszerűen kijelenti, hogy amint az ügyet ő ismeri, a nyomozás folytatásának nem látja semmi célját, és semmi értelmét, s azzal hazautazott. Nem-e kezén fekvő, hogy ő azért tett egy ilyen kijelentést, hogy ne kelljen nyomozzon?

Papp József felettes hatósága az ő jelentésének alapos voltában bizva, arra alapít és intézkedéseket tesz, mert senki sem gondolhat arra, hogy Papp Józsefnek a jelentése felületes és megbizhatatlan.

A magyar királyi Belügyministerium által elrendelt vizsgálat a Papp József jelentésében foglaltak alapján indult meg. E jelentésből nem állapítható meg, hogy melyik főszolgabíró tette Papp József előtt a kérdéses, könnyelműen odadobott gyanúsításokat, mert Papp József a jelentésében többnyire csak egyszerűen főszolgabírót említett. Már pedig Péchy Péter is főszolgabíró, Kállay Szabolcs is t[á]b[lai] főszolgabíró. A ministerium által Szatmár vármegye alispánjához intézett leiratban Péchy Péter főszolgabírónak vannak azok a kijelentések tulajdonítva, melyeket a nyomozás adatai szerint tulajdonképpen Kállay Szabolcs mondott Papp Józsefnek. Péchy egyedül a pártkasszáról beszélt Papp Józsefnek, a többit mind Kállay beszélte el előtte. Mégis a jelentésből úgy lehet kivenni, hogy Papp József mindent Péchy Pétertől hallott. Ez a zavaros és felületes jelentés

okozta azt, hogy Pásztory Árkád minden gyanun felül állott, a két főszolgabíró pedig alaptalan vádaskodás és gyanusítás vádjával lett illetve. Ha Papp József és társa nem hallgattak volna sem a főszolgabíróra, sem a Pásztory emberére, hanem legjobb tudásuk szerint hozzá kezdtek volna a helyszínén a nyomozáshoz, megfigyelték volna Pásztoryt, csakhamar rájöttek volna olyan dolgokra, amelyek előttük is gyanussá tették volna Pásztoryt. Magam belátom azonban, hogy különösen államrendészeti ügyekben, ahol magasabb tekintetek, mélyebbre ható vonatkozások jönnek elő mindig, népek, gajok, nemzetisgek törekvései veendő figyelembe, ahol nagyobb tanulmányok, több ismeret szükségesek ahhoz, hogy ez ember észrevenni tudjon olyan jelenségeket, amelyek államellenes célzattal bírnak, nem alkalmassak a detectivek saját magukra hagyatva nyomozásokra és önálló kiküldésekre. Ilyen helyekre ez ügyekben jártas, megfelelő ismeretekkel rendelkező tisztviselőkre van szükség, akik meg tudják ítélni, mik képeznek államellenes cselekményeket, miben nyilvánulhat a kémkedés, mik képezhetnek büntetendő cselekményeket, amelyek nem közönséges büntetendő cselekmények, hanem az állam fennállása és léte ellen irányulnak. A helyi közigazgatási tisztviselők, természetesen, hogy ilyen ügyekben nyomozni nem tudnak. Ha ők maguk is képtelenek a nyomozásra, annál kevésbé tudnak irányítást adni a detectiveknek, és őket annál kevésbé tudják vezetni. Minden esetben tisztviselőt kell kiküldeni, hogy az a helyszínén önállóan intézkedni tudjon, s felismerve az adatok fontosságát, tudja miről van szó. Péchy és Kállay főszolgabírák nem értenek a nyomozáshoz, tehát nem tudták irányítani a kiküldött detectiveket. De viszonzásul a kiküldött detectiveknk sejtelmük sem volt arról, hogyan is kell nyomozni, egy ilyen államrendészeti ügyben. Ők sem tudtak tanácsot adni a főszolgabíráknak. Így aztán eltöltötték a napokat tanácsozással, beszélgetéssel, pletykák felhordásával és előadásával, a végeredmény pedig az lett, hogy semmit sem tettek, jelentéseikből pedig a felettes hatóságuk olyan képet nyert, mely a tényleges valóságnak semmiben sem felelt meg.

Ugyancsak Sperling közléséből tudja meg Kállay, hogy a máramarosszigeti schisma-per irataiból egyeseket eltüntettek a kir.[ályi] ügyész vagy a határrendőrségi tanácsos. Ezzért ragaszkodik Kállay az eltüntetett iratok előkereskedéshez. Most már beigazolt dolog, hogy a schisma per irataiból nem lettek eltüntetve iratok, de ha Sperling ilyen kijelentést nem tett volna Kállay előtt, az ügynek ez a része nem merült volna fel, és Illés Sándor kir.[ályi] főügyész helyettes, Ferecny

Béla határrendőrségi tanácsos nem kerületek volna abba a gyanuba, hogy iratokat tüntettek el. Ebből látható, hogy a nyomozásnál meg lehet hallgatni minden pletykát, minden szóbeszédet, de hivatalos jelentésbe foglalni csak olyan dolgokat szabad, a melyeknek alaposágáról a nyomozó közeg meg van győződve. Sperlinget azonban ilyen elv nem vezérli. Így a *detectiv* elszólásaiból keletkeztek azok az üres feltevések, a melyekről viszont Papp József hivatalistát ad számot a jelentésben.

Mindenféle nyomozásra ki lehet a *detectivet* önálón küldeni, csak egyedül állrendészeti ügyekben kell attól tartózkodni, hogy kevesebb inteligentiájú önnáló gondolkodással alig bíró, a viszonyokat nem ismerő, önnálón határozni nem tudó *detectivek* teljesítsenek önálló nyomozást. Az ilyen esetekben a helyi hatóságokat is mindig mellőzni kell, és lehetőleg központi tisztviselővel kell nyomozást fogatatosítani, hogy ne forduljon elő az, hogy a helyi tisztviselők elfogultsággal, részrehajlással legyenek olyan bűnügyekben, vádolhatók, ahol a bizonyítékok keresése és összehozása a legnehezebb rendőri feladat elé állítja a nyomozást vezető tisztviselőt. Nézetem szerint az lett volna a leghelyesebb, mindjárt legelőször, amikor felvetődött a gyanú, hogy Pásztory az oroszok javára kémkedik, egy oroszul tudó tisztviselőt vagy *detectivet* kellett volna egyenesen Pásztorihoz küldeni, aki azzal állított volna be, hogy Oroszországból jön, az oroszok részéről pénzt hoz az orosz érzelmű ruthének felsegélyezésére és bátorítására. Őt Oroszországból Pásztoryhoz küldték, hogy ezt a segélyezést a Pásztory utmutatása szerint intézze Magyarországon. Ezzel az egyszerű mesével, pénz felmutatásával Pásztoryt lépre lehetett volna könnyű szerrel csalni, elárulta volna minden összeköttetését, embezeit, és le lehetett volna leplezni minden üzelmét. Nagy fáradságba sem került volna, sok pénzbe sem, de az eredmény biztos lett volna. Ez azonban nem történt meg, ami pedig történt, nem volt egyéb, mint Pásztorynak öntudatlan figyelmeztetése, hogy vigyázzon, mert a hatóság nyomoz ellene és kémkedéssel gyanusítja. Annyira el volt hibázva az egész nyomozás, hogy azt helyre hozni többé nem lehetett. A katonai hatóság Pásztoryt kémkedés miatt elítélni nem tudja, azonban felette gyanus egyénnek tartja, akit jó allandóan felügyelet alatt tartani.

Itt kitérik a Pásztory által felpapanszolt felügyelet tartásra is. Azt panaszolja Pásztory, hogy a csendőrök oly szigoru felügyelet alatt tartják, hogy még a szobájában is állandóan egy csendőr őrzí. Hogy erről meggyőződjem, kiküldtem hozzá a velem levő *detectiveket*

áruhában, hogy állapítsák meg, miként teljesítik a csendőrök az őrzését. A detectivek, amint jelentésükből látható, sehol sem találták Pásztorynál csendőrt, és az a szigorú felügyelet, a mely miatt panaszkodik, bizony nem állott fenn, és a csendőri felügyelet mellett is azzal érintkezett Pásztory, akivel akart. Sőt feljelentést kellett tennem Szatmárvármegye alispánjának, hogy bárha ő határozottan elrendelte a Pásztory-tanya őrzését, a csendőrök ezt nem teljesítették, hanem egyszerűen ott hagyták az egész birtokot. A csendőri őrizet rémes voltának kiszínezése nem egyéb, mint a miniszterium félrevezetése. Ezt saját meggyőződésemből állithatom.

A megtartott vizsgálat a miniszteri leiratomban felsorolt összes pontokra, körülményre és esetekre kiterjedt. A vizsgálat során keletkezett iratok, lefoglalt levelek, bűnjelek Szatmárvármegye alispánjánál vannak, aki azokat jelentése kíséretében fel fogja terjeszteni a m. [agyar] kir.[ályi] Belügyminiszteriumhoz. Én a felvett jegyzőkönyvet hiteles másolatát bemutatom Méltóságodnak, hogy tájékozást nyerjen arról, mi történt a nyomozások körül Avasujvároson. Nem lehetett megállapítani, ki volt az az ismeretlen pásztor, akiről Timina beszélt. Nagyon sokan járnak ismeretlen emberek Pásztoryhoz, akik megjelennek, vele értekeznek és nyomtalanul eltűnnek. Ezeknek kilétét igen lelkiismeretes és szigorú felügyelettel lehetne csak kinyomozni.

Ami a repülőgép megjelenését és gyanús szereplését illeti, arra különös figyelmet nem fordítottam, mert igaz ugyan, hogy több egyén tanúsítja, hogy a Pásztory-tanya körül több ízben jelent meg repülőgép, azonban ha a megjelenés idejében nem lehetett kinyomozni, hogy a repülőgép vezetői mit tettek, kivel érintkeztek, most utólag azt kipuhatolni nem lehet. Az az egy tényként megállapítható, hogy többször járt repülőgép a Pásztory-tanya fölött.

Szatmár vármegye tisztviselői két csoportra oszlanak: akik érdekelve vannak Pásztorynál, és akik nincsenek érdekelve. Ezt azután egymással Pásztoryért élet-halálharcot vívnak. Az elsők Pásztoryt abszolút becsületes embernek tartják és hirdetik, az érdektelenek pedig Pásztoryról mindent feltételeznek, és őt gyanús embernek hirdetik. A két veszekedő csoport között vígan él és működik tovább Pásztory. Ez a helyzet jellemzése. Régen megtört volna Pásztorynak az ereje, és lehetetlenné lehetett volna tenni a működését, ha a tisztviselők érdekelve nem lettek volna Pásztoryval szemben. Szomorú kép ez a magyar közigazgatásról, de ellehet mondani, hogy ez a kép Szatmárvármegyében mindenki előtt ismeretes.

Szükségesnek tartom azt is megemlíteni, hogy a tulajdonképeni

nyomozás szorgalmazása nem az avasujvárosi járás főszolgabírói hivataltól indult ki, hanem a katonai hatóságtól. Kállay Szabolcs csak kapott az alkalom, hogy egy szép nyomozást végezhet a Pásztory ügyben. Minden megkeresés a katonaságtól jött az avasujvárosi főszolgabírói hivatalhoz, s ezek alapján tették folyamatba a nyomozásokat. Mivel nem tudták, hogy mit kell csinálni, fordultak közvetlenül a Belügyministeriumhoz. Nézetem szerint az ügy sürgősségéte való tekintettel másféle nem id fordulhattak, mert nem igen van más hatóság Szatmárvármegyében, aki megfelelő utasítást adhatott volna nekik, hogyan is kell nyomozni egy kémkedési ügyben. Ez a járatlan-ság és tapasztalatlanság okozta a sok csetlés-botlást, amit elkövettek a főszolgabírák.

Mivel Méltóságodtól folyó évi március hó[nap] 28-én azt az utasi-tást kaptam, hogy a kémkedési ügyön kívül semmi más irányban nyo-mozást ne folytassak, ennél fogva azonnal visszatértem Budapestre, mert elszállítatván Turvékonyáról Pásztory Árkád Nyiregyházára, a hajdudorogi görög katolikus püspökség residentiájába, a kémke-dési ügyben nem volt szükség az én további működésemre.

Ami jelen jelentésem keretében nem foglaltatok, az a csatolt jegy-zőkönyvben és egyéb iratokban részletesen meg van rögzítve. Csak még Pásztory Árkádnak ezt az absurd gyanusítását tartom szükséges-nek felemlíteni, hogy dr. Péchy Péter és Gavris Kelemen együtt ter-vezték és küldöttek azt a levelet, melynek alapján a scshisma-perben Pásztory Árkád ellen házkutatás lett tartva, holott az a levél, mint köztudomásu, Szalonikiből jött. Ilyen módon és alapon gyanusítják egymást az emberek Szatmármegyében.

Ezekben van szerencsém tiszteletteljesen jelentésemet Méltóságodhoz betérjeszteni.

Budapest, 1915 évi március hó[nap] 31-én.

Sándor László

M.[agyar] kir.[ályi] államrendőrségi tanácsos.

Méltóságos dr. Boda Dezső m.[agyar] kir.[ályi] államrendőrségi főkapitány urnak.

133.

Carei. 4 aprilie 1915. Vicecomitele Sătmarului Aladár Ilosvay către ministrul de Interne János Sándor. Prezintă un bilanț al cercetării. Pásztorý s-a dovedit a fi un om suspicios. Chiar dacá nu s-au putut dovedi acuzațiile de spionaj ori de trădare de țară, acesta trebuie să rămână în continuare sub supraveghere. Funcționarii Péchy și Kállay se consideră că nu au săvârșit abuzuri în serviciu, în ancheta pe care au coordonat-o.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 194–195]

Szatmár vármegye alispánjától
24/915 Eln.sz.

Belügyminister Úr!

Folyó évi márczius hó[nap] 2-ról kelt ide azonban csak márczius hó[nap] 8-án érkezett 1093/ Res számú rendelet alapján Pásztorý Árkád elleni feljelentések ügyében megejtett vizsgálat során keletkezett iratokat iratjegyzék mellett a midőn felterjesztett – jelentem a következőket:

A vizsgálat folyamán melyet a minden részletre igyekeztem a leggondosabban kiterjeszteni sem Péchy Péter főszolgabíró sem Kállay Szabolcs szolgabíró eljárása és magatartására nézve semmi olyan terhelő momentum nem merült fel a mely miatt a Pásztorý Árkád elleni nyomozás további eszközlésével megnyugvással megbízhatók nem lennének. A nyomozás közvetlenül a katonai hatósághoz tett feljelentések alapján a katonai ügyészség részéről rendeltetett el Péchy főszolgabírónak minden ingerntiája nélkül. Hogy mint nem alap nélkül gyanusítható egyén ellen a nyomozást kellő eréllyel vezette be az nem személyes ellenszenv és bosszúból eredt mint azt a Pásztorý körülvevő mondhatni gárda igyekezett feltüntetni, a mit Thankoczy szatmári városi ezidő szerint felfügesztett rendőrkapitánynak az iratok közt 116 sz[ám] alatt elfekvő levelezéséből megállapíthatni, s igazol Miklossy püspök levele is ki szintén ebből a körből nyerte információt; ezen levélben, mely a házkutatásnál nem foglaltatott ugyan le, de kézen forgott, írja a püspök Pásztorýnak, hogy sikerülni fog rövid időn végleg megszabadi Péchy főszolgabírótól, valamint igazolják Nagy László kegydíjas volt kir.[ályi] biztos nyilatkozatait is, de erre inkább abból a kényszerből melyet a sok oldalról jövő támogatás és védelem nem pusztán látszata, de beigazolt hatásának ellensúlyozása hozzott magával. Hogy elfogultságra Pásztorýval szemben a gyanusításnál nincsen

szükség kellően magyarázzák a házkutatásnál lefoglalt iratok, egész életmódja, nagy vagyon szerzése és igazolja különösen a máramaros-szigeti kir.[ályi] főügyész helyettes Illés Andor j[egyző]k[öny]vi nyilatkozata, mely szerint ha az akkor megtartott házkutatás előkerítette volna ugyanazon adatokat amelyek most kerültek elő, ezek az adatok alapos gyanút képeztek volna arra, hogy Pásztory Árkád ellen ugyanazon büntetendő cselekmény miatt a mely miatt Kabalyuk és társai ellen a büntető eljárást szorgalmazta ő ellene is a vizsgálatot kiterjesztethesse. Mindezen adatokat főszolgabíró és szolgabíró a házkutatásból már ismerték, ismerték azt az érdekltséget is Pásztory iránt amelyet a magas állásuaktól a csendőr és pénzügyőrökig nyújtott kölcsönök elég széles körre kiterjesztettek, úgy hogy a szokottnál talán nagyobbnak látszó ügybuzgalom melylyel az ügyet kezelték csak természetszerű hivatalos kötelességérzet következménye volt. –

A detektivek különösen Papp József határrendőrségi detektív jelentésében előadott főszolgabírói és szolgabírói nyilatkozatok a vizsgálat során részben mint tények nyertek beigazolást részben helytelenül vétettek a jelentésben igazolják azt a Ferenci Béla hattárrendőrségi tanácsossal felvett kihallgatási jegyzőkönyvhöz csatolt telefonkönyv kivonat és a házkutatás alkalmával lefoglalt az iratok közt 95–102-ig 105, 106 és 113–119 ig számok alatt levő levelezések. Vásárhelyi Gyula ministeri tanácsos urról maga Pásztory jelentette ki Kállay szolgabírónak, hogy eljárás és tervezett házkutatásról tőle nyert tudomást, csak e kijelentést ismételte meg szolgabíró a detektív előtt. Meglehetne e helyütt említeni még azt is, hogy a háttárrendőrség által teljesített házkutatásnál a kivándorlásra vonatkozó iratok, valamint a nagymennyiségű pénzküldemények melyek eredetét Pásztory kellően igazolni ma sem tudja egyáltalán figyelembe sem vétettek.

Ami a közvetlen jelentéstételekben nyilvánuló szabálytalanságot illeti, annak súlyosabb beszámíthatóságát a főszolgabíró jegyzőkönyvbe mondott igazoló nyilatkozatában előadott indokok lényegesen enyhítik. –

Kállay Szabolcs nyomozást teljesítő szolgabíró eljárásában sem mutathatott ki a vizsgálat semmi meg nem engedett vagy visszaélészerű eljárást, sem lényegesebb szabálytalanságot, sőt az ügghöz illő buzgalommal igyekezett a legmeszebb vezető szálakat is felvenni, s hogy több eredményt nem érhetett el nem tudható be az ő hibálynak különösen amikor még a kiküldött detektivek is nem hogy segítségére lettek volna, de határozottan csak akadályai voltak a megindított nyomozás rendes menetének. –

A 40 koronás napi díj felszámítás vizsgálat során módosul, hogy Kállay a kért előleg kiszámításánál 40 kor.[ona] napi kiadást vett számításba, szabályszerűen kiállított úti számlájábann napidijait azonban 16 koronában tüntette ki a kihallgatási jegyzőkönyvben előadott indokolás alapján – ami az úti számla érvényesítése és a költségek megállapítása alkalmával különben is még elbirásás alá kerül.

A kémkedés gyanújára semmi terhelő újabb adatot nem szolgáltatott ugyan a vizsgálat eredménye de viszont semmi olyan körülmény sem mutatkozott ami alkalmas lenne a gyanú gyengítésére annál kevésbé annak megszüntetésére. Részemről miután az államrendőrség kiküldötjeit behivatak mint nem nyomozó hatóság részéről – esetleges újabb rendelkezés vételétől függőleg – a vizsgálatot befejezettnek tekintem s az összes iratok felterjesztésével kérem idegen törvényhatóság területére terjedő működéséről szerkesztett ./.. alatt becsatolt utiszámla 82 kor.[ona] 60 fillér valamint a ./.. alatt mellékelte kifizetett költségrökről szóló nyugta 26 kor.[ona] értékét részemre kiutalni. Amennyiben pedig másként intézkedni nem méltóztatnék egyidejűleg kérem méltóztatnék a Pásztor Árkádnál fogatosított házkutatás alkalmával lefoglalt s a kivándorlási üzelmekre és pénzküldeményekre vonatkozó iratokat vagy a székesfőváros m.[agyar] kir.[ályi] államrendőrségnek kiadni vagy hozzám visszaküldetni, hogy a további eljárást azok alapján hosszabb késedelem nélkül folyamatba tehessem. –

Nagykároly, 1915 évi április hó[nap] 4.

Ilosvsay
Alispán.

134.

Budapest. 10 aprilie 1915. Ministrul de interne János Sándor către prim-ministrul István Tisza. Prim-ministrul primește o notă informativă a cazului Pásztor, precum și documentele din care e compus dosarul.

[MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 12-13]

1782 szám

Res

Tárgy: Pásztor Árkád turvékonyai lakos ellen megejtett vizsgálatról jelentés.

Péchy Péter Szatmárvármegye avasujvárosi járásnak főszolgabírója az elmúlt és jelen évben is, több ízben tett jelentéseket ide,

mely jelentésekben Pásztory Árkád turvékonyai lakost kémkedéssel gyanusítja. –

A főszolgabíró az eredménytelen nyomozásokat felújítva most már a kassai m.[agyar] kir.[ályi] honvédugyészséghez intézett átiratot s ennek megbízásából Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró folytatta ez ügyben nyomozást és bár annak a kémkedést illetőleg mi eredménye sem volt, a főszolgabíró a kassai magyar királyi honvédkerületi ügyészség 108/1915 számú megkeresése alapján Pásztory Árkád internálását kérte. –

A főszolgabírónak ez ügyben a szolgálati ut megkerülésével ide küldözött jelentései és azon eljárása, hogy Pásztoryt elfogadható bizonyíték nélkül ismételten a hazaárulás vádjával illette, már akkor azt a benyomást keltette, mintha az ügyet nem kezelné azzal a tárgyilagossággal, mely a nyomozó hatóságtól feltétlenül megkövetelendő. –

Az 1915 évi február hó[nap] 25-én beérkezett polgári biztosi jelentéséhez csatolt iratokból pedig arról szereztem tudomást, hogy Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró a kassai honvédkerületi ügyészséghez intézett átiratában a máramarosszigeti schizma perben eljáró kir.[ályi] bírósági és rendőrtisztviselőket azzal gyanusította, hogy a Pásztoryra vonatkozó terhelő iratokat eltüntették. –

Ugyancsak a kiküldött polgári biztos jelentéséből tudomást szereztem arról is, hogy Péchy Péter főszolgabíró minden alap nélkül azt állította, hogy a kormány Pásztoryt politikai érdekből védelmébe vette, s hogy a belügyministerium tisztviselői közül Pásztorynak többen adósai, s ezért a nyomozások során a felsőbb hatóságok támogatásában részesült. –

E könnyelműen oda dobott vádak, a főszolgabíró egész eljárása, Miklóssy István görög katolikus püspök időközben beérkezett panasza, melyben Pásztoryt, mint a főszolgabíró személyes boszszujának áldozatát tüntette fel, megerősítettek abban a nézetemben, hogy a főszolgabíró az eljárás vezetésével továbbra megnyugvással meg nem bízható, s hogy eljárása szintén a legszigorubb vizsgálatot teszi szükségessé. –

A fentieknél fogva megbízam Szatmár vármegye alispánját, hogy az ügyet személyesen, ugy Pásztory Árkád ellen emelt kémkedés vádját, mint Péchy Péter és Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró eljárását illetőleg tegye vizsgálat tárgyává. –

Intézkedtem, hogy a vizsgálat soronkívül a legnagyobb alaposággal és parttalansággal lefolytattassék, s e célból úgy rendelkeztem, hogy a székesfővárosi államrendőrség egy tisztviselője és megfelelő

számú polgári biztos az alispán rendelkezésére álljon, s hogy Pásztory a vizsgálat tartamára Nyíregyházára internáltassék. –

Intézkedtem végül az íránt is, hogy a vizsgálatnál a kassai honvéd kerületi ügyészség egy kiküldötje is részt vegyen, s az ez ügyben eljáró tisztviselők a hivatali titoktartás kötelezettsége alól felmenttesenek, nehogy esetleg erre hivatkozva, s vizsgálóbiztos által feltett kérdésekre a feleletet megtagadják, s ez által a teljes igazság gyors kiderítése hátráltassék. –

Az államrendőrség kiküldött tisztviselője jelentését már megtette, s bár az alispán jelentésének megérkeztéig érdemleges intézkedést nem tehetek, az eddig megállapított tényállást Nagyméltósággal közölni kívántam, miért is a vonatkozó iratokat betekintés végett, tisztelettel megküldöm. –

Budapest, 1915 évi április hó 10-én.

A minister helyett:

Olvashatatlan aláírás
Államtitkár

135.

Budapest. 13 aprilie 1915. Convorbire telefonică. Secretarul de stat Perényi către generalul și procurorul militar Hochenburger. Cere grăbierea sentinței în cazul Pásztory.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 348]

Hochenburger tábornok hadbirót b[á]r.[ó] Perényi államtitkár telefonon kéri, hogy a Pásztoryi Árkád elleni kémkedési ügynek lehetőleg sürgős letárgyalása iránt sziveskednék intézkedni, hogy az ügy ellintézését meg fogja sürgetni és amint érdemleges jelentést kap, arról a belügyministeriumot értesíteni fogja.

Leadta: b[á]r.[ó] Perényi államtitkár

Felvette: Hochenburger hadbíró tábornok

Budapest, 1915 évi április hó[nap] 13-án d.[él] u.[tán] 6 órakor.

136.

Budapest. 16 aprilie 1915. Consilierul din cabinetul ministerului de Interne Gyula Vásárhelyi către ministrul de Interne János Sándor. Își prezintă propria variantă în legătură cu acuzația de a-l fi susținut pe Pásztory.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 355-357]

Nagyméltóságu Minister Úr!
Kegyelmes Uram!

A Pásztory Árkád turvékonyai lakos ellen kémkedés gyanuja miatt folyamatba tett nyomozási ügyben a székesfővárosi államrendőrség kiküldötte Sándor László rendőrtanácsos, valamint Szatmár vármegye alispánjának jelentéséből, nemkülömben a vizsgálati iratok közt fekvő egyes vallomási jegyzőkönyvekből értesülést szerezvén arról, hogy Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró alulírottat azzal gyanúsítja, hogy a múlt évi október hó[nap]ban megtartott házkutatásról Pásztory Árkádot értesítettem, ezért maradt eredménytelen, méltóztassék kegyesen megengedni, hogy ebben az ügyben történt eljárásomat a tényállás tisztába hozatala érdekében egyrészt, másrészt meghurcoltnak vehető tisztviselői reputációm védelme érdekében visszamlékezésem alapján a legjobb tudomásom szerint, Nagyméltóságod tudomására hozzam.

Még 1913 év folyamán a skizmatikus perben folytatott nyomozás idejében történhetett, hogy Jeszenszky Sándor miniszterelnökségi államtitkár úr telefonon felhívott, hogy a jelenleg nála levő Nagy László volt szatmármegyei alispán, későbbi főispánt aznap folyamán oly célból, hogy amennyiben tudomásom van az ügyről, tájékoztassam őt a Pásztory Árkád elleni határrendőrségi megfigyelésről, illetőleg nyomozásról. Nemsokára megjelent nálam Nagy László és azt a kérdést intézte hozzám, valjon a belügyministerium intézkedéséből van-e folyamatban Pásztory ellen a nyomozás. Én nem tudván az ügy felől, a határrendőrség főnökhelyettesétől közben – Nagy László távollétében – kértem eziránt tájékoztatást. Onnan tudtam meg, hogy a nyomozás nem innem lett elrendelve, hanem a máramarosszigeti kir. [ályi] ügyészségtől a skizmatikus perben nyomozást folytató határrendőrség kapott erre megbizást. Nagy Lászlóval közöltem, hogy a belügyministeriumnak nincs tudomása arról, hogy Pásztory ellen nyomozás folyik és ez okból a nyomozás elrendelésének okai felől nem tájékozhatatom őt. Távozásákor, midőn az ajtót kinyitotta,

ott álott egy férfi, akivel ő – emlékezetem szerint – azt közölte, hogy „beszéltem Vásárhelyi tanácsos urral, aki szives volt engem fogadni és felvilágosítást adni.” Lehetséges, hogy a Nagy László társaságában volt és az előszobámban reá várakozó egyén, Pásztor János volt, akivel azonban én beszédbe nem ereszkedtem.

Néhány hónappal ezelőtt, mult év november vagy december havában újból megjelent nálam Nagy László és szóbahozta, hogy Pásztor ellen újból nyomozást folytatnak. Van-e tudomásom arról, hogy a belügyministerium rendelte el a nyomozást és küldött ki innen Pásztor megfigyelésére detektiveket? Én ismét nem voltam abban a helyzetben, hogy kifejeztem a Pásztor Árkád elleni nyomozásról illetőleg az annak végzésével megbízott határrendőrségi detektivküldésről tudomásom lett volna és megint a határrendőrség osztályvezetőjétől kértem tájékoztatást. Megtudtam, hogy az avasujvárosi járás főszolgabirójának távirati kérelmére két detektiv, közelebbről meg nem jelölt kémkedési ügyben, mult év október hó[nap] 4-én tényleg ki is küldetett. – Ismét nem voltam abban a helyzetben, hogy Nagy Lászlót tájékoztathattam volna az iránt, hogy a detektivek Pásztor Árkád elleni nyomozás megejtése céljából küldettek ki, mert csak később lett nyilvánvaló, hogy az állítólag látott repülőgép kinyomozása címén kért detektivek Pásztor Árkád kémkedési ügyében használtattak fel és e célból vétettek az avasujvárosi főszolgabiró által igénybe. Előbbi értesülésem alapján, – emlékezetem szerint – Nagy László előtt azt a kijelentést tettem, hogy nincs tudomásom arról, mikép Pásztor Árkád ellen itt nyomozás rendeltetett volna el. Azt, hogy a detektivek minek a nyomozásával bizattak meg, az őket kért főszolgabiró tudhatja.

Ugyanaz alkalommal Nagy László egy névtelen levelet adott át azzal a megjegyzéssel, hogy ezt Pásztor Árkádhoz intézték. Az átfutott levélben Pásztor egy jóakarója figyelmezteti, hogy már tudják azt, hogy utóbbi Vásárhelyi belügymin.[isztérium] osztálytanácsossal összeköttetésben áll és ennél fogva levélíró kéri, hogy ezt az ügyet Pásztor R. Nagy Miklóssal rendezze. A levél elolvasása után Nagy László megjegyezte, hogy kívánom-e a levelet átvenni, mire én a levelet neki vissza adtam azzal a kijelentéssel, hogy engem nem érdekelnek oly névtelen levelek, melyekben nevem említve van oly esetben, amidőn a megnevezett egyéneket nem is ismerem.

Megjegyzem, hogy Ilosvay G.[usztáv] határrendőrségi főnökhelyettes urtól, akiről tudtam, hogy ismeri a szatmári viszonyokat és egyéneket, azonnal tájékoztatást kértem úgy Nagy László, mint

R. Nagy Miklós felől, aki közölte velem, hogy utóbbi egyénről tudja, hogy az egy fegyelmi uton elmozdított jegyző vagy segédjegyző, aki Pásztorival bizonyára összeköttetésben áll és most őt zsarolni kívánja.

Egyéb szerepem Pásztory Árkád-féle ügyben nem volt és a tényállás tisztába hozatala érdekében, van szerencsém tisztelettel kijelenteni, hogy én Nagy Lászlót első ízben és második alkalommal is az állásomból kifolyólag, de különösen azért fogadtam, mert Jeszenszky államtitkár úr erre felkért annak hangsúlyozásával, hogy Pásztory – tudomása szerint – vagyónát a hajdudorogi ör[ög] kath[olikus] püspökségre kívánja hagyni és nem szolgált ez okból arra, hogy a hatóságok hazafisága szempontjából őt gyanuba vegyék.

Mindezekből következtetőleg azt látom, hogy bár én Nagy Lászlónak kifogásolható, avagy hatáskörömet túllépő tájékoztatást nem adtam, illetőleg ily kijelentést előtte nem tettem, ő mégis megbízójának Pásztorynak – nem tudom mily indokból – mást és többet mondhatott, mint amit én az egyes nyomozásokról és azoknak innen elrendeléséről tudtam, illetőleg tudhattam. Csakis az ő, eme más színen visszaadott közléseiből terjedhetett el az a mende-monda, hogy én jóakarója vagyok Pásztorynak, vele összekötetésben állok, talán meg is vesztegetett és hogy őt a házkutatásról és a detektivek kiküldéséről értesítem. Teljes határozottsággal kijelentem, hogy egyik esetben sem tudtam arról, hogy a határrendőrség vagy más mikor kezdett Pásztory ellen nyomozást, kinek a rendelkezéséből, mert a megbízás egyik esetben sem ment keresztül a kezemen, az iratok tanúsága szerint is és csak később Nagy László megjelenése után, érdeklődve a határrendőrségnél, szereztem magam is tudomást az ügy állásáról. Egyébként Pásztory Árkád azt a kijelentést tette előtte, mikép nekem nincs semmiről tudomásom, hanem az egész nyomozást Péchy főszolgabíró saját szakállára folytatta.

Végül még tisztelettel megjegyeznem, hogy a tényállást a fentiekben ismerteve, nem kívánok bővebben kiterjeszkedni sem Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró, sem Mateisz Andor jegyzőgyakornok, sem pedig R. Nagy Miklós említett volt jegyző velem foglalkozó jegyzőkönyvi vallomásaikra, mert azok a reám vonatkozó mende-mondát csakis Nagy László, esetleg az első ízben vele volt Pásztory János előadása alapján gondolhatták ki, illetőleg kombinálhatták össze, bár utóbbi szintén azt voltotta a jegyzőkönyv tanúsága szerint, hogy nekem nem volt tudomásom a házkutatásról.

Mély tisztelettel kérem Nagyméltóságodat, hogy a tényállás

felderítése érdekében előadott nyilatkozatomban foglaltakat tudomásul venni, esetleg annak további részletek kiderítése céljából szükségesnek vélt intézkedéseket elrendelni méltóztassék.

Nagyméltóságodnak,
Budapesten, 1915 április hó 16-án.
Mély tisztelettel

Alázatos szolgája
Vásárhelyi.

137.

Budapest. 17 aprilie 1915. Prim-ministrul István Tisza către ministrul de interne János Sándor. Condamnă modul de acționare și interpretarea consilierului László Sándor în cazul Pásztory.

[MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 11]

M.[agyar] kir.[ályi] belügyministernek

Nagyméltóságodnak április 10-én kelt átirata mellékleteit köszönettel visszazárva, a magam részéről is teljes mértékben csatlakozom Nagyméltóságodnak a lefolytatott vizsgálatral kapcsolatosan tett helytelen helytelenítő megjegyzéseihez.

Különösen kellemetlen benyomást tett reám, a kiküldött államrendőrségi tanácsos jelentése, amely a budapesti államrendőrség egyik főtisztviselőjétől elvárható színvonalnak nagyon messze alatta áll.

Már csak terjengő fecsegés jelentőségével bíró jelentés szerkezete is kellemetlen benyomást kelt, mert hiszen épen azt a tények megállapítására és előadására irányuló concis szabatoságot nélkülözi, amelyet megvárhatnánk. A tartalom pedig a felmerült vádakkal kapcsolatos viszonyok és ügyek körüli teljes tudatlanságra és kellő ítélőképesség hiányára mutat.

Inkább curiosumként említem, hogy feltűnő jelnek tartja Pásztoryra nézve azt, miszerint Pásztoryt kihágás miatt nem jelenti fel a csendőrség, pedig 3–4000 holdas birtoka van. Azt hiszem, többen vagyunk olyanok, akiknek van pár ezer holdas birtokunk és kihágásért még sem kellett bennünket feljelenteni.

Továbbá bűnjelnek veszi Pásztorynak Ortinsky amerikai gör[ög] kath[olikus] rutén püspökkel való érintkezését azzal az Ortinskyval, aki a monarchia két államának bizalmi embere gyanánt az orosz

propaganda leküzdésére küldetett ki Amerikába s a magyar kormánytól is húz subventiót.

Amint jóformán országszerte ismeretes, Pásztory Árkád a nép vallásos rajongásának kizsákmányolására felépített kétes existencia. Arra azonban épen olyan kevéssé van tárgyi bizonyíték, mint lélektani valószínűség, hogy az ő akciója s a ruthén néppel való összekötetése barminő hazaellenes tendenciával bírna.

Igen óhajtható volna, a helyzetnek valóban alkalmas ember általi felderítése s a való tényállás megállapítása, mert nagyon féltő, hogy ez az ügy újabb támpontot ad a hazai ruténség elleni olyan gyanakvásnak és üldözésnek, amelynek ártatlan emberek eshetnek áldozatul s amely mélyrehatóan károsíthatja a rutén kérdéssel kapcsolatos nagy nemzeti érdekeket.

Budapest, 1915 április 17.

138.

Budapest. 17 aprilie 1915. Ministrul de interne János Sándor către ministrul apărării. Cere urgentarea sentinței în cazul Pásztory.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 344.v.]

Honvédelmi miniszternek

Utalással 1915 évi márczius hó[nap] 2-án 1093 res. szám. alatt kelt átíratomra van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel értesíteni, hogy Irandó I Kiadványból tól-ig, – és tól-ig- miatt tett feljelentést alaptalansága, vagy alapossága tisztázandó. –

E vád elbírálása a kassai kerületi honvédhadbiróság hatáskörébe tartozik, amiért is a honvédelmi ministerium illetékes ügyosztályának főnökét Hohenburger Antal honvéd hadbíró-tábornokot távbeszélő útján felkértem, hogy a honvédhadbiróságot lehetőleg soronkívüli tárgyalásra utasítani sziveskedjék. –

Vett értesülés szerint ily irányban intézkedés történt, s a honvédhadbiróság érdemleges döntését velem közölni fogja.

Mivel ez ügy gyors letárgyalását kívánatosnak kell tartanom, van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel felkérni, hogy az ügy soronkívüli letárgyalása iránt maga részéről is intézkedni méltóztassék.

Budapest, 1915 április 17.

139.

Budapest. 17 aprilie 1915. Ministrul de Intene János Sándor către comite-le Sătmarului Adorján Csaba. Comitele este însărcinat să investigheze suspiciunea de agent de emigrări a lui Pásztor.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 344.v.-345]

Szatmár vármegye főispánjának
Nagykároly

Utalással 1915 évi április hó[nap] 10-én 1782 res. szám alatt kelt intézkedésekre melyben Pásztor Árkád ellen főnforog ki látszó kivándorlás közvetítésének vétsége, illetve kivándorlás elősegítésé- nek kihágása miatt a büntető eljárás megindítása iránt felkérem. A vizsgálati iratokhoz csatoltam azon leveleket, levélborítékok és hajó- jegyek melyek alapján Pásztor Árkád ellen a kivándorlás közvetis- tésének gyanuja felmerült. Azon célból, hogy Péchy Péter főszolga- biró és Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró eljárása teljes alapos- sággal elbíráható legyen, előzetesen a kivándorlás közvetítése miatt lett feljelentés lesz tisztázandó.

Ez okból a vonatkozó tanuvallomási jegyzőkönyvek másolatait, az őrizetbe vett levélkoritékokat, leveleket, hajójegyeket, az eljárásnál való felhasználás végett [...] ⁴⁸² pótlólag meg küldöm. –

Felkérem Méltóságodat, hogy ez ügy soronkívüli tárgyalása iránt intézkedni s hozzám minden lényegesebb mozzanatáról jelentést tenni sziveskedjék. –

Budapesten, 1915 évi április hó[nap] 17-én.

⁴⁸² ilizibil

140.

Budapest. 18 aprilie 1915. Ministrul de interne János Sándor către prim-ministrul István Tisza. O înștiințare cu noutățile din cazul Pásztor.

[MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 16-17]

1854 număr

Res

Tărgy: Pásztor Árkád turvékonyai lakos ellen megejtett vizsgálat.

Nagyméltóságu Gróf Ministerelnök Ur

Utalással 1915 évi április hó[nap] 8-án 1782 res[ervált] szám alatt kelt átiratomra, van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel értesíteni, hogy Pásztor Árkád turvékonyai lakos, állítólagos kémkedése, illetve Péchy Péter avasujvárosi főszolgabíró és Kállay Szabolcs ugyanottani t[á]b[lai] főszolgabíró ez ügyben tanusított eljárása tárgyában elrendelt vizsgálat iratait Szatmár vármegye alispánja 1915 évi április hó[nap] 10-én 24 eln[öki] szám alatt felterjesztette.

Az alispán jelentését van szerencsém másolatban tisztelettel megküldeni.

Sajnálattal kell tapasztalnom, hogy a vizsgálatot vezető és a kirendelt államrendőrségi tanácsos sem tudtak arra a tárgyilagos álláspontra helyezkedni, mely tőlük megkívánható lett volna, s a főszolgabíró eljárásának igazolásául Pásztorynak kétségtelenül nem kifogástalan előéletét és más irányú hibáit igyekeztek kidomborítani, a helyett, hogy a kémkedés vádját illetőleg annak alaposágát, vagy alaptalanságát a bizonyítékok és ellenbizonyítékok gondos egybejűjtésével kétségtelenül kideríteni igyekeztek volna.

Nehogy ez ügynek számai továbbra is összekuszáltassanak, s hogy Péchy Péter főszolgabíró és Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró eljárása teljes alaposággal elbíráható legyen, véleményem szerint elsősorban a kémkedés, másodsorban a kivándorlás közvetítése miatt tett feljelentés ügye tisztázandó.

A kémkedésre vonatkozó vád elbírálása a kerületi honvédhadbíróség hatáskörébe tartozik, amiért is a honvédelmi minister úrhoz átiratilag kérelmet intéztem és a honvédelmi ministerium illetékes ügyosztályának főnökét Hobenburger Antal honvédhadbíró-tábornok is távbeszélő útján felkértem, hogy a honvédbírószágot lehetőleg soronkívüli tárgyalásra utasítani szíveskedjenek.

Vett értesülés szerint ily irányban intézkedés történt s a honvédbíróság érdemleges döntését velem is közölni fogja.

A kivándorlás közvetítésére vonatkozó vád tárgyában utasítottam Szatmár vármegye főispánját, hogy az eljárás megindítása iránt intézkedjék, a annak eredményét ide jelentse.

Ezen eljárások eredményének ismerete után fogok a fegyelmi részt illetőleg határozni, s e határozatomat Nagyméltóságoddal annak idején közölni fogom.

Tisztelettel értesítem végül Nagyméltóságodat, hogy Péchy Péter főszolgabíró és Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró által ismételtén állított, s úgy az alispán, mint Sándor László rendőrtanácsos jelentéseiben is felemlített azon körülményről, hogy Pásztory Árkádot, az ellene indított nyomozásról és házkutatásról Vásárhelyi Gyula ministeri osztálytanácsos, a vezetésem alatt álló ministerium rendőri osztályának helyettes főnöke értesítette volna, nevezett ministeri osztálytanácsos tudomást szerezvén, a mellékletben másolatban idecsatolt nyilatkozatot nyújtotta be hozzám, melyben a tényállást a maga részéről megvilágítja s kétely esetén további intézkedésemet kéri.

E részben is a Pásztory ellen indított büntető eljárások befejezte után fogok határozni, de addig is intézkedtem, hogy az ügy más előadónak osztassék ki.

Budapest, 1915 évi április hó[nap] 18-án.

Aláírás

141.

Budapest. 22 aprilie 1915. Consilierul polițienesc László Sándor către ministrul de Interne János Sándor. Dintr-o scrisoare reiese că Pásztory a fost atenționat dinainte de percheziția care urma să se efectueze. Avocatul István Fejes a fost cel care l-a atenționat. Se presupune că Gyula Tánkóczy a fost informatorul.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 409-410]

Nagyméltóságu m.[agyar] kir.[ályi] belügyminister úr!
Kegyelmes Úram!

A Pásztory Árkád turvékonyai lakos ügyében tett hivatalos jelentésem kiegészítésül mély tisztelettel van szerencsém jelenteni, hogy a Pásztory Árkád turvékonyai lakásán tartott házkutatása alkalmával

megtaláltuk dr. Fejes István szatmárnémeti ügyvédnek 1915 márczius 13-án kelt eredeti levelét, melyben Pásztory Árkádot az ügyvédje arról értesíti, hogy „a Péchy felfüggesztése tegnap megtörtént, ma pedig mennek ki a Budapestről jött detectivek, amiről a méltóságos úr már bizonyosan említést tett. Ugy látom, az alispán is megyen, de ez bizonyosan a Péchy dolgaival lehet összefüggésben”. Valószínű tehát, hogy Pásztory, ügyvédjének ebből az értesítéséből tudta meg előre, hogy a Budapestről jött detectivek az ismert ügyben nyomozás végett ki fognak menni hozzá. Tény az, hogy 1915 márczius 13-ikának délelőtti óráiban érkeztem én és a velem levő két detectiv, Kálmár Hugó és Brinda Antal, Szatmárnémetibe. Ott a Pannónia szállodában találkoztunk Ilosvay Aladárral, Szatmár vármegye alispánjával, és egész nap a szállodából ki nem mozdultunk, hanem az iratok tanulmányozásával voltunk elfoglalva. Avasujvárosra márczius 14-én indultunk el. Márczius 13-án Ilosvay Aladár alispán uron kívül mással senkivel sem beszéltünk Szatmárnémetiben. Hogy mégis kitől tudta meg dr. Fejes István szatmárnémeti ügyvéd a Szatmárra való érkezésünket, arról sejtelmem sincs. Szükségesnek tartom azonban megjegyezni, hogy amikor márczius 14-én késő este kimentünk a szatmári vasúti állomáshoz, Kálmár Hugó államrendőrségi detectivnek ./. alatt eredetben csatolt jelentése szerint a pályaudvar éttermében megjelent nála egy szatmári detectiv, aki előadta, hogy Tankóczy Gyula szatmári főkapitány küldte és kéreti, hogy valamelyik detectiv őt látogassa meg, mert szeretne valamit vele beszélni. Kálmár Hugó detectiv egy névjegyre azt írat neki, ha ideje lesz, megfogja látogatni. Ekkor elutaztunk és Szatmárra ismét csak márczius 22-én reggel ½ 10 órakor érkeztek vissza Kálmár Hugó és Brinda Antal detectivek Pásztory Árkáddal együtt. Pásztory Szatmáron a Pannónia szállodában vett lakást, ahol a megérkezése után egy rövid félóra múlva Tankóczy Gyula főkapitány már megjelent, és Pásztory Árkádot kereste, hogy vele beszéljen. Éppen ebben az időben voltam Pásztorynál kihallgatás végett, amit megtudott Tankóczy és azonnal eltávozott. Távozása után nem sokkal ismét elküldte azt a detectivet, aki már a vasúti étteremben kereste volt a detectiveket, és ez kérte Kalmárt, hogy jöjjön Tankóczy főkapitány urhoz, mert az szeretne vele beszélni. Kálmár jelentette ezt nekem, és én megengedtem, hogy felkeresse a főkapitányt. A főkapitánynál folytatott beszélgetésről hivatalos jelentést készített Kálmár Hugó detectiv, melyet 2./. alatt mellékelek. A főkapitány Kalmártól megakart tudni, hogy mi a Pásztory Árkád ellen újból felvett nyomozás eredménye. Kálmár hozzám utasította Tankóczy főkapitányt

felvilágosításért. Tényleg egy félóra múlva eljött Tankóczy Pásztory Árkád látogatására a szállodába, ott Pásztoryval beszélgetett, s aztán bejött hozzám a szállodai szobámba, hogy – mint ő kifejezte – tiszteletet tegye nálam. Én azonban egy pár szóval tudomására hoztam, hogy az általa is ismert okoknál fogva vele érintkezni nem kívánok. Ezzel Tankóczy meghajította magát, távozott a szobámból, s visszatment Pásztory Árkádhoz.

Mély tiszteletem kifejezésével maradok Nagyméltóságodnak.

Budapest, 1915 április hó[nap] 22.

Legalázatosabb szolgálója

Sándor László

M.[agyar] kir.[ályi] államrendőrségi tanácsos

142.

Budapest. 23 aprilie 1915. Prim-ministrul István Tisza către ministrul de Interne János Sándor. Prim-ministrul susține ideea ministrului de Interne.

[MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 15]

Belügyministernek

Nagyméltóságod április 18-án 1854/res sz[ám] a[latt] kelt nagybecsű átírtának mellékleteit köszönettel visszazárva magára a Pásztory Árkád ügyére vonatkozólag van szerencsém utalni a 1900/res számú átiratomban elfoglalt és Nagyméltóságodéval lényegében egyező álláspontomra.

Ennek kiegészítésül, tekintettel az alispáni jelentésből is kitetsző Szatmár vármegyei viszonyokra és illetőleg arra a tényre, hogy a vármegye tisztikarának tulnyomó nagy része egy vagy más irányban elfoglult ebben a kérdésben, Nagyméltóságod bölcs megfontolásba ajánlom, nem volna-e indokolt a Péchy Péter, Kállay Szabolcs és Pásztory Árkád elleni vizsgálat foganatosításával Nagyméltóságodnak egy külön e célra kiküldendő alkalmas közeget megbízni?

Budapest, 1915 április 23.

142.

Pécs. 27 aprilie 1915. Telegramă. Au fost văzute alte avioane planând deasupra moșiei Pásztory.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 415]

Távirat
Ue 108/14 beluegyminister
Budapest

S pecs 1 8927 57 27 12/20-s

Következő távirat értesítés kaptam: pasztory tanyaja felett f hó 17én három repülőgépkülönboezoe időben meg jelent csender-segi nyomozatnál intelligens szemtanuk állítása szerint igazoltatott hogy tanyan leveo egyenek feny jelzessel érintkeztek a repülőgép utasaival kerem a nyomozas azzal kapcsolatos hazkutatas megejtese-hez sandor laszlo államrendorsegi rendortancsost lekuldeni.

Kallay foeszlogabiro – intezkedest kerek.

Kerületi parancsnok.

143.

Budapest. 28 aprilie 1915. Ședință a camerei deputaților în care deputatul Károly Huszár pomeneste cazul Pásztory.

[Az 1910. évi június hó 21-ére hirdetett országosgyűlés nyomtatványai, Képviselőház – Napló. XXVI, 573. Országos ülés, 1915 április hó 28-án, szerdán, Szász Károly elnöklete alatt, pp. 338–392.]

Huszár Károly (sárvári): Évek hosszú sora óta az egész észak-keleti Magyarország a leggyanúsabb szemmel nézte Pásztoryi Árkád üzelmait és viselkedését, amely abban csúcsondott ki, hogy a nép vallásos érzelmeivel visszaélve mint egyszerű szerzetes kezelte a dolgot és milliós vagyont hozott össze. Különösen a köztisztviselőknek és az őt ellenőrizni hivatott egyéneknek nyújtott hitelekkel oly pozíciót biztosított magának, hogy mindenféle rendű és rangú visszaéléseket minden megtorlás nélkül követhetett el. T.[isztelt] képviselőház! Tudomásom van arról, hogy már azon odíozus skizma-perben a szálak hozzávezettek az Athos-hegyi kolostorral való összeköttetése révén. Erről feltétlenül tudomással kell bírnia

a kormánynak, mert ezt Szatmári hivatalos egyének és nem hivatalos emberek egészen nyíltan beszélték. Tudvalevően az Athos-hegyi kolostori kémkedéseknek, amelyek a mostani világháborút és az Oroszországgal való háborúnkat előkészítették, igen jelentékeny szerepük volt. Bár az illetékes szolgabírák följelentették, személyes kémkedés gyanúja miatt Pásztori Árkádot, (Halljuk! Halljuk! a bal és a szélsőbaloldalon.) értesülésem szerint a belügyminister ur őt csak akkor internálta, amikor ebbe az ügybe a katonaság is beavatkozott, más vármegyébe [...]

Sándor János belügyminister: Katonai bíróságnak adtuk át.

Huszár Károly (sárvári): Kellemetlen ellenzéki egyéneket egyszerű feljelentésre [...]

Gr. Tisza István minísterelnök: Kiket?

Huszár Károly (sárvári): Rögtön megmondom!

Gr. Tisza István minísterelnök: Nagyon jó lesz.

Huszár Károly (sárvári): Alaptalan beszédek miatt jártak el ellenük és a katonai hadbírószági eljárás teljesen rehabilitálta őket.

Rakovszky István: Ugy van! Ellenzéki képviselőket!

Huszár Károly (sárvári): Mondom, a hadbírószági ítélet teljesen rehabilitálta. Csodálkozom, hogy Pásztorival szemben oly megfektethetetlen és érthetetlen bizalom és benevolencia nyilatkozott meg az egész vonalon. Pedig nagyon nyugtalanító hatása van annak egy egész vidékre, ha a tisztviselőkkel való hitelezői viszony alapján és a fejedelmi bőkezűséggel szórt ajándékok alapján a kémkedés gyanúja alatt álló egyén is oly kivételes bánásmódot tud magának biztosítani a kárpáti front közvetlen háta mögött, mint a hogy azt Pásztori Árkád elérte. Hadseregünk biztonsága érdekében mindenesetre múlhatatlan szükség, hogy ha valaki kémkedés gyanújában van, azt ne az ottani vasúti csomópontok és vonalak mellé internálják, a hol a hadsereg felvonulása történik. Szükséges, hogy ezekben a kérdésekben a legnagyobb erélylyel és szigorúsággal járjanak el, mert demoralizálókig hat a csapatokra, ha megtudják, hogy bármiféle okból kíméletesen bánnak el azokkal, akiknél, mint már maga az internálás ténye is rámutat, a gyanú jogosan merült fel.

Szmrecsányi György: Hol van internálva?

Huszár Károly (sárvári): Nyíregyházán! Méltóztassék megengedni, hogy e kérdés pártpolitikai vonatkozásairól hallgassak. Ha elmúlik a háború, lesz idő és mód, hogy erre visszatérjünk, s ezeket a küzdelmeket és csatákat akkor majd megvívhatjuk. Most csak egyedül és kizárólag a mi hadseregünk biztonsága érdekében kívánom,

hogy ezt a dolgot a legnagyobb szigorral és erélyvel kezeljék, semmiféle szimpátia ne befolyásolja a kormányzatot az ilyen gyanúsított egyének kezelése terén. Ebbe a Pásztori-ügybe teljesen szervesen bekapcsolódik a szatmári rendőrfőkapitány ügye. Tudott dolog Szatmáron, hogy a szatmári rendőrfőkapitány oly egyén volt, aki függő anyagi viszonyban volt Pásztori Árkáddal szemben. Ez a főkapitány a bűnhalmazatok egész hosszú sorát követte el. Hivatalos hatalmával több esetben visszaélt, állásának tekintélyét a ministeriumban a felek részéről mindenkor busásan megfizetett kijáráásokra használta föl, a közvetített közszállításokért magának províziót kötött ki, a kisiparosok részére megszerzett meghatározott rendelkezéseket átjászotta kereskedők és gyárosok kezére, a bűnügyi nyomozások folyamán a vádlottaknak értéktelen értékpapírokat kínált megvétele kihallgatás közben, nyomozás alatt álló egyénektől, betöréssel gyanúsított egyéntől, 20.000 K[oron]-ás váltógirót kért, (Derültség.) sok szegény iparost berántott spekulációkba és az anyagi tönk felé vitte Szatmárt, úgyhogy most körülbelül 300.000 K[oroná]-ra, vagy még többre tehető az anyagi kár, amelyet mások fognak miatta szenvedni. A rekvirálás és élelmezés terén összejárt szenzálokkal, vállalkozókkal, elmulasztotta az ellenőrzést és elnézte, hogy mások mulasztják el az ellenőrzést; a galicziai menekültek ellátása körül halatlan visszaéléseket követett el, amint azt már jeleztem, mert a kaucaziót, amit jogtalanul szedett a menekültektől, kivette a jénztárból, saját üzleti céljaira használta fel; mikor a vizsgálatot megtartották, ezt a pénzt nem találták meg, csak napok múlva, később, a vizsgálat lefolytatása után pótolta. Ke méltóztassék azt hinni, hogy pártpolitikai tendenciából mondom ezeket. De mire való egy vármegyében a központi hatalom kirendeltsége, exponense, a főispán, ha ily dolgok, ily bűnhalmazatok történhetnek. Hiszen nem egy nap alatt történtek ezek, hanem hónapok és évek során folytak. Tudtommal munkapárti részről is figyelmeztették a főispánt e dolgokra. Kern most, ez idő alatt, de már előzetesen és az üzelmek mégis folyhattak tovább. Mire való akkor a főispán a vármegyében?! (Felkiáltások a balás a szélsőhaloldalon: Kortés!) Lehetetlen, hogy ily válságos, viszontagságos időben a főispánt a pártpolitika vagy üzlet kötés gondja (Mozgás.) annyira elfoglalja, hogy a legfontosabb állami szempontok megóvására ne jusson neki idő. Ne méltóztassék belekapaszkodni, hogy szerencsétlenül megválasztott kifejezést: üzletkötést mondtam; mert az üzletkötés alatt azt értem, hogy meg van bizva több intézmény vezetésével mint kormánybiztos és ezekben az intézményekben tényleg

nem a maga részére és a maga javára, de a legkorrektebb módon az intézmények javára üzletekkel foglalkoznia kell. De nem lehetséges, nem célszerű ily exponált helyen, a harezterhez közel úgy megterhelni őt ily munkával, hogy más, fontosabb teendőkre ne maradjon, ne jusson ideje. (Ugy van! a bal – és a szélsőbaloldalon.) T.[isztelt] miniszterelnök ur, T.[isztelt] belügyminiszter ur, T.[isztelt] igazságügy-miniszter ur és T.[isztelt] honvédelmi miniszter ur! Ne méltóztassék megengedni, hogy ebben a Tankóczy-ügyben, ezekben a szatmári ügyekben oly megyebeli emberek, akik a legigazságosabb emberek, de befolyásolva vannak a milió által, Potemkinf alakat állítsanak a kormány elé. Méltóztassék központi emberekkel belevilágítani az ottani állapotokba, és majd méltóztatik meggyőződni, hogy amit én felhoztam, az csak kezdete a dolognak, mert azonkívül fognak találni ott sok egyebet is. Sürgős vizsgálatra van itt szükség, és hiszem is: ha ily vizsgálatot a legnagyobb pártatlansággal fognak lefolytatni, ott is meg fog tisztulni a levegő, amit mindnyájan pártkülönbség nélkül kívánunk. Hogy ez mennyire sürgős és égető, méltóztassék megengedni, hogy befejezsképen vádjaimra a koronát rátegyem a következőkben. Tankóczy és Pásztori! Ez a két név úgy kerül most össze, hogy amikor internálták Pásztori Árkádot a katonai hatóság befolyására, akkor innen Budapestről detektívek mentek ki nyomozni. Feltételezem és feltétlenül úgy van, hogy a detektívek részéről fecsegés és hivatalos titok elárulása senkivel szemben nem történt. Egyedül és kizáróan Tankóczy főkapitányt értesítették arról, hogy milyen ügyben jöttek nyomozni és miért jöttek nyomozni Szatmárra. Ezzel szemben megtörtént az, hogy Pásztori Árkád, aki kémkedéssel volt gyanúsítva, Szatmárról közvetve Tankóczy főkapitány által értesítve lett arról, hogy jönnek a detektívek nyomozni az ő ügyében.

Rakovszky István: Hallatlan!

Szmrecsányi György: Miért volt ott olyan sokáig az a főkapitány?

Huszár Károly (sárvári): Azt hiszem, erre nézve vannak a belügy-miniszter urnak aktái. És ha ezek megtörténtek, akkor mindaz, amit eddig elmondtam, eltörpül e mellett az egy dolog mellett; Szatmár barczászatilag olyan fontos pont, ahol a menekülők közé kétes elemek is behúzódnak, és így ennek a főkapitánynak olyan hosszú időt át való megtűrése ott veszélyeztette egész hadseregünk biztonságát. (Ugy van! Ugy van! a baloldalon.) Azt hiszem, ha nem akarjuk demoralizálni hadseregünket, akkor a posztócsalás, a lóvásár, a hadseregszállítások dolgában és ezekben a szatmári dolgokban is mindenütt az egész vonalon világgosságot kell teremteni. Nem vagyunk

olyan gyengék, hogy szükségünk legyen titkolni ezeket a bűnöket. (Élénk helyeslés.) Meg vagyok győződve, hogy ennek a nemzetnek erkölcsi és fizikai ereje is van még olyan egészséges, hogy nekünk visszaélésekkel is nyíltan szembe lehet szállanunk. (Altalános helyeslés.) És ha látni fogják azok, akik erre a téves útra tértek, hogy szembe találják magukkal az egész magyar társadalom felzúdulását, az államhatalom minden erejét és az igazság sújtó kezét, akkor ezek a visszaélések nem fognak ennyire felburjánozni. Mert ezek az emberek rosszabbak, mint az ellenség, ezek az ellenség czimborái és úgy kell velük elbánni. (Ugy van! Ugy van!) Ne méltóztassék ezeknél a kérdéseknél jogi szórszálhasogatók befolyásának engedni, akik morfondíroznak egy világháborúban is, ahol a nemzet életéről van szó, elveken rágódva, hogy lehet-e megmenteni az embereket attól, hogy tízezrek lábai le ne fagyjanak, hogy rossz ruházatot ne kapjanak, ne méltóztassék ezekre a jogi talmudistákra hallgatni, hanem méltóztassék megtenni azt, amit a magyar nemzet és a magyar faj érdeke megkíván és tessék példásan büntetni a bűnösöket. (Altalános helyeslés. Taps a baloldalon.) Es ha odáig eljutottunk, hogy ezekben a kérdésekben valamennyien egyetértünk, akkor talán elérkezett annak ideje is, hogy Magyarország minden fórumán, iskolában, közéletben, üzleti világban és parlamentben is hangosan kiabáljunk az erkölcsi reneszánsz, az erkölcsi megtisztulás érdekében. Ez ma már nem pártérdek, ez ma már a magyar nemzet életérdeke. (Ugy van! Ugy van!) Ha a multakban lehetett jciártszempontból nézetkülönbség ebben a kérdésben jobbra vagy balra, ennek a világháborúnak lángja és fénye rámutathatott arra, hogy minden államnak támasza és talpköve a tiszta erkölcs. (Éljenzés és taps a baloldalon.) Méltóztassék megengedni, hogy interpellációm a következőkben terjeszsem elő (olvassa) »1. Helyeslik-e a miniserelnök ur, a belügyi és földmivelésügyi miniser urak, hogy bankok hivatalos funkeziók teljesítéséért jutalékokat fizetnek köztisztviselőknek? 2. Minő stádiumban van már a Németh Elemér tartalékos ktiszárhadnagy lókereskedési visszaélései ellen folyamatba tett nyomozás? 3. Eel vannak-e már derítve a csengeri lószorozás rejtelsei? 4. El van-e már rendelve a vád alá helyezés Tankóczy Gyula szatmári rendőrfőkapitány ellen amiatt is, mert -egy egész bűnhalmazat között még a német intendatura által vásárolt fogatok árával is panamáztott? B. Gondoskodott-e a kormány arról, hogy a legnagyobb nyomorban lévő galicziai menekültek visszakapják azonnal a szatmári főkapitány által jogtalanul felvett és elsikkasztott kaucziójukat? 6. Minő ok miatt lett internálva

Pásztori Árkád? 7. Minő okból rendelt el a belügyminister fegyelmet azon szolgabírák ellen, akik Pásztori Árkádot a katonaságnál feljelentették kémkedés miatt? 8. Hajlandó-e a kormány a szatmármegyei rekvirálások ügyét a legnagyobb szigorúsággal felülvizsgáltatni? 9. Ki van-e már terjesztve a bűnügyi vizsgálat mindazokra, akik ellen az eddigi eljárás közzvadra alkalmas anyagot produkált? 10. Miként óhajtja a kormány felelősségre vonni azokat, akiknek elnézése ezeket a nagy visszaéléseket lehetővé tette? 11. Miért cenzurázza meg a kormány a sajtó azon cikkeit, amelyek a hadviselésre semmi befolyással nincsenek s amelyek a szállítási botrányok ellen irányulnak? (Élelik helyeslés, éljenzés és taps a baloldalon.)

Elnök: A minisiterelnök ur kivan nyilatkozni.

Gr. Tisza István minisiterelnök: T.[isztelt] Mzl(Halljuk!) Mindenekelőtt azzal kezdem felszólalásomat én is, aminek mind a két interpelláló képviselő ur kifejezést adott, hogy t. i. a hadseregszállítások körül elkövetett visszaélések tekintetében semmiféle elleplezésnek, semmiféle eltitkolásnak nincs helye. (Helyeslés.) Nekem is az a meggyőződés, hogy tájékoztatni kell a nyilvánosságot minden ezen jelenségek felől, hogy nyilvánosságra kell hozni minden bűnesetet, amint az abba a stádiumba jutott, amelyben a nyilvánosság nem veszélyezteti a nyomozás sikerét. (Helyeslés.) En is azt tartom, hogy elég erősek vagyunk arra, hogy szembenézzünk azzal a netaláni hátránnyal, amivel ezeknek a gyalázatos és piszkos jelenségeknek felderítése jár. (Élénk helyeslés.) Az interpelláló képviselő ur beszélt erkölcsi hiányról, erkölcsi deficiztről. Fájdalom, nagyon is igaz, hogy a modern kultúra az egész világon bizonyos erkölcsi hiányt, erkölcsi deficiztet produkál, különösen az anyagi haszonleséssel kapcsolatos bűncselekmények révén. Ennek az erkölcsi hiánynak szemébe kell nézni, ezt nem szabad leplezni, mert csak akkor irthatjuk ki a bajt, ha azt feltárjuk. De emellett az erkölcsi hiány mellett nem szabad egy pillanatra sem elfeledkeznünk arról az erkölcsi pluszról, amelyet ez a háború a magyar nemzet kontójára ír. (Ugy van! TJgy van!) Tudom, hisz nem azért mondom ezt, mintha polemisálnánk efelett, de mondom azért, hogy teljes legyen a kép, mondom azért, hogy ellenségeink ebből a vitából, ebből a diszkusszióból a magyar nemzetre nézve hátrányos következtetéseket ne vonhassanak le, (Élénk helyeslés.) — azt hiszem, ebben is egyetértünk mindnyájan — ez a világháború a magyar nemzet erkölcsi erejéről, a magyar nemzet erkölcsi értékéről, a magyar néplélek mélyén rejtett erkölcsi kincsekről olyan lélekemelő tanúbizonyságot tesz, amelyre jogos büszkeséggel mutathatunk rá.

(Élénk helyeslés.) Ezekután áttérve magára a tárgyra, először egészen röviden végzek azzal a kérdéssel, mely az interpelláció tulajdonképeni tárgyával, t. i. a hadseregszállítások körüli üzelmekkel összefüggésben nem áll. Ez a Pásztori Árkádféle kémkedési gyanú. (Halljuk! Halljuk!) A képviselő ur egész általánosságban bizonyos szemrehányással illette a kormányt az internálásokkal és a politikailag gyanúsokkal szemben való magatartását illetőleg. A vád kettős irányban nyilvánult. Először bizonyos pártszempontot is tulajdonított a képviselő ur a kormány ilyen természetű eljárásának. Hát ez ellen a leghatározottabban és legünnepélyesebben tiltakozom. A kormány egyáltalán semmiféle ilyen rendelkezést nem inicziált, a kormány ebben a tekintetben eljár azokkal szemben, akiket a katonai hatóságok, mint politikailag gyanúsokat, följelentettek. Tehát semmiesetre nem indíthatott párttekintetből eljárást senki ellen. (TJgy van! jobbfelül-) Ami pedig a katonai részről kifejezett ilyen kívánalmakat illeti, a kormány működését az egész vonalon alapelvek irányította, hogy elkövessen mindent arra, hogy a bűnösök meglakoljanak, azok, akik ellen valóban súlyos gyanuok merülnek fel, ártalmatlanokká tétessenek, de ártatlanok ne szenvedjenek és kivált olyanok, akiknek eddigi hazafias magatartása a hazafiatlanság gyanúját nem indokolja, hazafiúi becsületérzésükben és önérzetükben is meg ne hurczoltassanak. (Helyeslés jobbfelől.) Ebben a tekintetben talán egyikmásk katonai tényező lehetett abban a nézetben, hogy a kormány nem járt el kellő buzgalommal és kellő szigorral, az u. n. politikailag gyanúsokkal szemben. Én nyugodt lélekkel mondhatom, hogy ebben a tekintetben a kormány megtett mindent, ami a katonai biztonság fentartása szempontjából szükséges volt, de egyúttal érezte azt a felelősséget is, még pedig az ezzel kapcsolatos igen nagyfontosságú állami és nemzeti érdekek szempontjából, hogy meg ne bélyegezzen, le ne sújtson, becsületérzésében meg ne sértsen olyanokat, akiket merőben alaptalanul ért volna a gyanú. (Élénk helyeslés jobbfelől.) Itt reá kell mutatnom ennek a kérdésnek egy igen nagy veszedelmére: a denuncziálásra. Minden olyan szituáció, amely természetessé teszi a gyanakvást, minden olyan szituáció, amelyben merülnek fel tényleg gyanúra alkalmas momentumok, megtermeli a maga parazitáit a denuncziálásban és annak a politikai hatóságnak, amely tartozik ismerni a maga működési terén az embereket és a viszonyokat, ezzel a denuncziálással szemben védelemben kell részesítenie azokat, akik merőben méltatlan gyanúnak áldozatai. (Ugy van! Ugy van!) Ebben a tekintetben rámutathatnék nagyon számos

olyan esetre, ahol valóban eklatánsul a legnemtelenebb magánboszu áldozatává lett volna az illető. (Felkiáltások bálfelől: Mi is tudunk!) Valószínű, hogy tudnak a képviselő urak is. Én mondhatom, hogy minden ilyen esetben, meglehetősen exponálva magamat és meglehetősen kiteve magamat annak a meg nem érdemelt vádnak, hogy nincs elég érzékem a katonai szempontok iránt, megtettem. ebben a tekintetben pártszempont, párttekintet nélkül mindenkivel szemben a kötelességemet. (Élénk helyeslés jobbfelől.) Ami magát a Pásztori-féle konkrét ügyet illeti, ez az ügy ma még sokkal kevésbé van megvizsgálva és megállapítva, semhogy ott illőnek találnám már ma nyilatkozni. Egyet azonban meg kell már ma jegyezmem. Semmi ok nincsen reá, hogy készpénznek, igazságnak vegyük azokat a hazaárulási, vagy kémkedési vádakat, amelyekkel Pásztori Árkádot illeték. Ma nem vagyok abban a helyzetben, hogy akár pro, akár kontra nyilatkozhattam, de igenis állítom azt, hogy ezek a vádak sokkal ingatagabb alapon állanak ma még, sokkal kevesebb bizonyítékkal rendelkezünk, semhogy helyénvaló volna Pásztori Árkád személyiségére nézve bármily tekintetben Ítéletet mondani. Pásztori Árkád internáltatott és az ügy megvizsgálása, ami a kémkedési vádat illeti, elsősorban az illetékes katonai tényezőkhöz tereltetett. Ami az ő egész egyéniségének más vonatkozásait illeti, a szatnármegeyi légkör Pásztorira nézve mindenesetre egy vagy más irányban elfogult, megjegyzem, elsősorban azért, mert Pásztori mindenesetre nagyon markáns, nagyon sajátos egyéniség, aki a környezetében élőket egy vagy más irányban a maga befolyása alá keríti és vagy ellenségeivé, vagy barátává teszi, (gondoskodás történik tehát róla, hogy Pásztori Árkádnak egész egyénisége, egész viselkedése minden irányban, teljesen elfogulatlan tényezők részéről alaposan megvizsgáltassák, és akkor lesz itt az ideje, hogy ítéletet mondjunk az ő egyénisége felől. Most azonban azt hiszem, búcsút vehetünk ettől a tárgytól és áttérhetünk a tulajdonképeni kérdésre: a szállítási visszaélésekre. (Halljuk! Halljuk!) Ami a konkrét kérdéseket illeti, a Huszár Károly t.[isztelt] képviselő ur által felhozott kérdések tulajdonképen három kategóriába csoportosíthatók. Az első a Hitelbanknak az az eljárása, hogy bizonyos munka teljesítésért községi és körjegyzőknek díjazást ajánlott fel. Ami ezt a kérdést illeti, azt hiszem, az a beállítás, amelyet neki az interpelláló képviselő ur ad, nem egészen fedi a tényállást. A képviselő ur azt kérdi: helyeslik-e a belügyi- és földmivelésügyi minister.

144.

Budapest. 29 aprilie 1915. Telegramă. Căpitanul István Andriász către generalul Konkoly. Avionul care a trecut prin comitatul Sătmar a fost unul nemțesc, nicidecum inamic.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 416]

A szatmárnémeti szakaszparancsnokságtól a vizsgálat megejtésére kirendelt Andriász István örmester, területileg illetékes avasujvárosi járásparancsnok telephonon jelenti a következőket:

Azon állítás, mely szernint f[olyó] hó[nap] 17-én Pásztory tanyája felett repülőgép jelent volna meg és a tanyán levő egyének a repülő gép utasaival fényjelzéssel érintkeztek volna nem felel meg a valóságnak. –

Azon a vidéken f[olyó] hó[nap] 3-én d[él] u.[tán] 4 órakor járt egy német repülőgép s ezen időponttal kapcsolatosan állítják özv.[egy] Lánszki Lajosné sz[ületett] Gönczi Piroska. Cservenka Jánosné sz[ületett] Lanczi Mária. – German János bujánházai lakosok, hogy amidőn a gép megjelent, ezzel egyidejűleg a tanya fedelén fény mutatkozott, mely a gép eltüntével megszűnt.

A jelentést tevő járásparancsnok megjegyzi, hogy miután a tanya fedelén pléh van, a fény valószínű a nap visszaverődéséből származott.

E német gép ez alkalommal Szamtárnémetin leszállott majd Maramarosba repült.

Leadta: Andriász örmester

Felvett: Dr. Konkoly főhadnagy.

Idő 1915 április 29 d[él]. e[lőtt] 11 óra.

145.

Fără localitate. 30 aprilie 1915. Convorbire telefonică. Antal Hochenburger către secretarul de stat Zsigmond Perényi. Comandamentul militar va continua anchetarea cazului Pásztory, după ce au fost văzute alte avioane deasupra moșiei.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 418]

Hochenburger tábornok telephonon közli, hogy távbeszélő útján jelentést kért a pécsi honvéd ügyészségtől arra nézve, hogy van-e

komoly alapja a Pásztory Árkád ellen emelt kémkedési vádnak, és hogy szükségesnek tartják-e, hogy az ujabban bejelentett repülőgépek ügyében a nyomozás keresztülvitelére titkosrendőr küldessék. A pécsi h.[onvéd] ügyész azt jelentette, hogy a Pásztory ellen emelt vádak alaposaknak látszanak és ezért valószínűleg már holnap katonai vizsgáló bírót küldenek ki a helyszínére, és hogy szükséges volna a repülőgépek ügyében egy ügyes titkos rendőr utján nyomoztatni.

Ennélfogva Hochenburger újból kéri, hogy Sándor László rendőrtanácsos vagy legalább egy detectiv a nyomozás keresztülvitelére kiküldessék.

B[á]r.[ó] Perényi Zsigmond államtitkár – tudatja, hogy detectiv kiküldése iránt intézkedni fog, de miután katonai bíró ugyis kiszáll a helyszínére Sándor László rendőrtanácsos kiküldése fölösleges.

A detektiv a katonai vizsgáló bíró rendelkezésére fog bocsátatni és utásításai értelmében fog eljárni.

Hochenburger tábornok – a detectiv kiküldését köszönettel tudomással veszi és a katonai bíró megérkezéséről értesítést fog küldeni, hogy a detectiv az utasításokat átvehesse. –

1915 évi április hó[nap] 30-án d[él]. e[lőtt]. 12 óra 30 p. [erc]

Boda főkapitány detectiv kirendelése iránt megkerestetett.

146.

Pécs. 2 mai 1915. Telegramă. Procurorul Szöllösy către secretarul de stat Zsigmond Perényi. Szöllösy a fost însărcinat cu continuarea cazului Pásztory. Anunță că nu are nevoie de detectivi din partea ministerului.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 417]

Távbeszélő értesítés

Hamberger tábornok hadbíró megbízásából Szöllösy őrnagy hadbíró közli, hogy Pásztory Árkád ügyében fentnevezett tábornok hadbíró a nyomozás megejtésére a helyszínére utazott. – Detektivre egyelőre szükség nincsen, s amennyiben annak szüksége később fenforog táviratilag fog kérni közvetlenül a budapesti főkapitányságtól. –

Felvette: 1915 évi május hó[nap] 2-án d[él]. e[lőtt] 11 óra 15 perc-kor b[á]r.[ó] Perényi Zsigmond államtitkár.

147.

Budapest. 3 mai 1915. Consilierul polițienesc László Sándor către ministrul de Interne János Sándor. Între actele procesului rutenilor schizmatici aflat în derulare la „tabla” din Debrecen, s-a descoperit scrisoarea venită de pe muntele Athos, adresată lui Árkád Pásztory. I se trimite ministrului de Interne o copie tradusă a acesteia.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 419]

Nagyméltóságos m.[agyar] kir.[ályi] belügyminister úr!
Kegyelmes Uram!

Mély tisztelettel van szerencsém jelteni, hogy időközben sikerült beszereznem egy levélmásolatot, amelyről hivatalosan megállapított, hogy Szalonikiban lett feladva, és Pásztory Árkád turvékonyai lakosnak lett czimezve. Ez a levél egy más levélboritékban találtatott, amely levélboriték Azar Teodornak, huszt-izai lakosnak lett postán küldve Szalonikiból. Ebbe a levélbe volt betéve külön a Pásztory Árkádnak szóló levél azzal, hogy az Pásztory Árkádnak kézbesítendő. Ugy látszik, azért lett egy külön boritékban először Huszt-Izára Azar Teodornak küldve az Atosz-hegyi kolostorból Pásztory részére ez a levél, hogy ne tűnhessék fel senkinek, hogy Pásztory az Atosz-hegyi szerzetesektől kap levelet. Ezt a levelet és a pécsi m.[agyar] kir.[ályi] honvédparancsnok ügyészének iratai között találtam meg, és tiszteletteljesen felterjesztem Nagyméltóságodhoz tudomásvétel végett.

Maradok Nagyméltóságodnak legalázatosabb szolgálja.

Budapest, 1915 május hó[nap] 3.

Sándor László
M.[agyar] kir.[ályi] államrendőrségi tanácsos

Anexă. Tesalonic. 15 martie 1915. Scrisoare tradusă din ruteană în maghiară de către Subakovics. Călugăr de pe muntele Athos către Árkád Pásztory.

„Austria-Magyarország Mármaros v[ár]m.[egye] Posta Huszt Iza átadandó Azar Teodornak” címzéssel ellátott s Szalonikiban feladott levélboriték, melyben egy másik levélboriték talátoatott, mely Pásztory Árkádnak Turvékonya Szatmár v[ár]m.[egye] van cimezve. Ez utóbbi boritékban találtatott Szent Joasaf életrajzát tartalmazó Athos-hegyi Pantelemon kolostor kiadásában megjelent röpirat, mely

izgatást nem tartalmaz. Ezenkívül egy gyanus tartalmu levél melynek magyar fordítása következőkép szól:

Békesség és üdvözllet Önnek az Athos hegyről. Kivánom Önt üdvözölni, találja Önt üdvözltem lelki örömben és keresztény szeretetben, a hogy a jó Isten irgalma akarja. Tartsa meg életben és egészségben az Ön igen értékes működése közepette, melyet Ön Isten dicsőségére és a sok pravaszlav keresztények és felebarátainak lelki üdvére munkálkodott. Kivánom, hogy örvendjen az Urban és sok évig éljen lelki és testi egészségben isteni életet, a hogy kedvesebb Istennek. Ismerem az Ön nagy baját és fájalmát, hogy lelki fiait, a pravaszlavokat tömlöcbe zárják. Lehet, hogy Önt, mint olyan magy urta, be nem zárják. Ha küldene több fiatal és tanultabb fiut és tanácsolná nekik a határon tulra menni és a pravaszlav hitet felvenni. Nagy haszon ez Isten dicsőségére. Az egész austriai császárságot pogányok lakják, a keresztényeknek nincs maradásuk, csak Önnek magának ebben a pogányok által kormányzott országban, kik keresztények ellen a törököknek adnak segítséget. Méltóak a pusztulásra mindaketten, ugy Törökország, mint Austria. Ön imádkozik is így? Uram öntsd ki haragodat azon országokra, melyek nem ismernek Téged és nem is akarják ismerni a Te szent dicsőségedet. Ha mi, Ön és mindnyájan keresztények még is szenvedünk a pravaszláviáért, de azért a fiataloknak megmutatjuk az utat és megtisztítjuk a szabad hitet, ha el is vész az ország. Drágább a pravaszlavia. A földgömbön van még igen sok pogány ország. A mióta Ön megszerette a határontult, az egyedüli keleti igaz hit van mindenütt /szószertint: az egyedüli keleti igaz hit teljesítettik /. Küldjön egy jóra való fiut.

A szent Athos hegy kegyelmeibe való részesedésre az egész világ méltatlan. Sok király és herceg kívánt látni és ott lakni, de méltatlanoknak találtattak, lehet, hogy Ön is méltatlannak tartja magát, ugy is fog meghalni a katholicismus közepette, mint hogy a féreg rágja a tormát, nem ismerve édesebb falatot a tormánál s nagy keserűségben él. –

Jól tanácsolta Ön az unitusoknak, hogy ne fogadják el saját papjait és hogy vegyék fel a keleti igaz és apostoli hitet.

Tanácsolja még azt is, hogy szenvedjenek a hitért, bátorságot nyernek az Istentől s Jézus Krisztustól. Lelki ajándékot kapnak az igaz hit megerősítésére az én és az Ön hazájában.

A máshitűek, ha hegyeket is helyeznek át, vagyonukat szétadják s ha jövendölni fognak vagy testüket elégetik vagy ördögöt üznek ki, ha ők nem azt hiszik, a mit a keleti egyháznem feledve az apostoli hagyományokat és a pravaszlavia által behozott szokásokat-, el

fognak kárhozni. Az egy Istennek egy igaz hite lehet. A nem igaz egyház és hivei el fognak veszni, ezt az apostolok is megerősítették, – ha az angyal jönne is és mást tanítana, átok alatt legyen. A nyugati hit az apostolok által meg van átkozva, s meg van kötözve az égben és a földön Jézus szavai szerint, ki benneteket hallgat az engem hallgat és a ki engem küldött. Nálunk a szent Athos hegyen jólét és nyugalom s egy hit, – a keleti – van. Ön nem szokott válaszolni, Önnél van a címem.

1913 március hó[nap] 15. Árkádiusz nagyságosnak van ez irva.

Tisztelettel megjegyzem, hogy a levélben használt „határontul” kifejezés alatt „Oroszország” értendő.

Maramorossziget, 1913 április hó[nap] 12-én.

Subakovics sk

Kir törvényszéki hites ruthén tolmács.

148.

Orașu Nou. 6 mai 1915. Prim-pretorul Péter Péchy către vicecomitele Sătmarului Aladár Ilosvay. Fiind pus sub anchetă, în urma raportului făcut de către detectivul József Papp, prim-pretorul se justifică și cere ca raportul respectiv să fie trimis într-o copie legalizată Preturii din Orașu Nou, ca detectivul să fie dat în judecată pentru defăimare.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 434–435.v.]

Elnöki 212/1915 szám. –

Alispán úr!

Utalással fenti számú jelentésemre, a melylyel a híresztelések alapján kértem azon beadványnak leadását, a mellyel a Belügyministeriumot megvádoltam – jelentem, hogy ezen ügyben a Ministerium megkérdezésére magánuton felkért Szentiványi Gyula orsz[ág] gyűl.[ülési] képviselő urtól megtudtam, hogy ilyen beadvány nincs, hanem a nagymélt.[óságú] m.[agyar] kir.[ályi] Belügyminister úr azt teszi a terhemre, hogy én:

1-ször Pap József polgári biztos előtt 2–300 ezer koronának Pásztory által a pártkassa részére való ajándekozássáról tettem említést,

2-szor felelőssé tettem mint főszolgabíró a Pásztori elleni feljelentések ügyében nyomozatot foganatosító Kállay Szabolcs t[á]b[lai]

főszolgabíró azon a honvéd ügyészséghez tett jelentéséért, a melyben nemcsak Pásztori ellen emelt vádat, hanem Illés Andor kir.[ályi] főügyészt, Ferenczy Béla határrendőr kapitányt, Ilosvay Gusztáv min.[iszteri] oszt.[ály] tanácsost és Vásárhelyi Gyula min.[iszteri] tanácsost is belevonja a jelentés keretébe. –

Ez a 2 vádpont tétetik az én terhemre a Belügyminister úr által – s ezek alapján terjesztetnek rólam azok a hírek a melyeknek következtében fenti számú jelentésemet alispán urhoz f[olyó] évi április hó[nap] 22-én megtettem. –

Minthogy sikerült az ellenem emelt nehézményeket a fentiekben megtudnom, tisztelettel kérem alispán urat, mint a 1093 res. sz. min. [iszteri] rendelet alapján elrendelt vizsgálat vezetőjét – miszerint a foganatosított vizsgálat kiegészítésül alábbi jelentésemet tudomásul veni s illetékes helyen előadni sziveskedjék. –

Ad. 1. Az ellenem vezetett vizsgálat foganatosításának rendén a 2–300000 koronás pártkassa ügyben én nyilatkozatomat alispán úr és Sándor László rendőr tanácsos úr előtt megtettem – de kértem, hogy ez jegyzőkönyvbe ne vétessék, nehogy Szilágyi Tihamér színérváraljai kir.[ályi] járásbírónak a ki nekem ezt a dolgot beszélte küszöbön álló előléptetésénél kellemtlensége legyen. – de ugyanakor kértem Sándor László rendőr tanácsos urat arra is, hogy nyilatkozatomat vegye jegyzetbe s amennyiben a Belügyminiszter úr erre a dologra különös sulyt helyez, hallgassa arra nézve ki Szilágyi Tihamért. –

Minthogy azonban ezen ügy ellenem ma is sulyos vádpontot képez – kérem erre nézve a vizsgálat kiegészítését s vonatkozó nyilatkozatomat a következőkben tesszem meg. –

1915 év február 12 vagy 14-én dolgom lévén a színérváraljai kir.[ályi] járásbírósnál felkerestem Szilágyi Tihamér vezető járásbírot s a társalgás az akkor ezen a vidéken legaktuálisabb kérdésre a Pásztor Sándor alias Pásztori Árkád viselt dolgaira terelődött! – Szilágyi ezen társalgás rendén nekem körülbelül a következőket mondta: „én már régen tisztában vagyok a Pásztori egyéniségével s egy alkalommal mondtam is Koroknay színérváraljai ügyvédnek, miszerint csodálkozom, hogy olyan tiszteséges ember mint ő miként vállalhatja a Pásztori ügyvédi képviselését. –” Erre Koroknay nekem egy iratot mutatott a mely a cabinet irodától érkezett a Pásztori czimére! Ehhez hozzá tette Szilágyi „persze ha valaki 2–300000 koronákat ad a pártcassa céljára, akkor tehetetlen vele szemben a társadalom” – s említette Szilágyi is, hogy ez a beszélgetés közte és Koroknay között régen talán 15 vagy 20 év előtt folyt le. –

Ezt a discuzust mondtam én el bizalmasan Papp József polgári biztosnak, a melyek lényege nem a mai kormányra vonatkozott – s a melyek alapján nevezett ellenem a Belügyminister urnál a feljelentést megtette azzal a tendenciózitással, a mely egész jelentését jellemzi. – ha a pártcassa pletykák a jelenlegi kormányra vonatkoztak volna, bizonyára óvakodtam volna arról bárkinek is említést tenni – de akkor Szilágyi járásbíró a ki a jelenlegi kormánynak hű embere – bizonyára szintén nem mondta volna azt el sem nekem, sem másnak. –

Én ezt a mende-mondát a polgári biztosnak azért mondtam el – hogy lássa miszerint Nagy László alispánsága óta miként volt Pásztory – a kit Szabolcsból a közigazgatás üldözött ki, s a kit a Bikszádi zárdából Firczak püspök csendőrökkel távolított el – a magyar közéletbe bele illesztve.

Ad.2. Kállay Szabolcs t[á]b[lai] főszolgabíró a részére kiosztott nyomozati ügyben teljesen önállóan a saját felelőségére járt el. – A nyomozó hatóságnak semmiféle hivatali főnöke directívákat nem adhat s olyanokat a nyomozatot végzőnek elfogadni nem is szabad! A nyomozatot végző tisztviselő hivatali főnökétől éppen olyan független mint a bírói functiókat végző – de különösen nyomozati ügyben hogyan lehessen egyáltalán directívákat adni mikor a más vármegyék területén az én jelentésemből távol folyik s a hol az előálló helyzetek szerint kell ténykednie a nyomozatot végző egyénnek. – A mint directívákat nem adhattam Kállaynak – éppen úgy befolyást sem gyakoroltam és gyakorolhattam terhemre tett jelentésének elkészítésénél mert ő Máramaros-Szigetről – Debreczenbe – onnam Nyiregyházára és vidékre, onnan pedig Kassára utazott, kérdéses jelentések innen és tőlem távol velem való minden érintkezés nélkül Kassán írta meg a hadbíró tábornok felhívására – a nélkül, hogy annak mikénti megszerkesztéséről nekem a legcsekélyebb sejtelmem is lett volna – s csak mikor Kassáról előjött mutatta meg nekem beadott jelentésének a fogalmazványát. –

Én a magam tényéiért, mindenért a mit ezen ügyben tényleg tettem vagy mondtam a felelőséget és az ódiutum vállalom – de azon tényekért és nyilatkozatokért, amelyeket nem én tettem, a melyek megtételére ingerentiát nem gyakoroltam – felelőséget nem vállalhatom! Tisztelettel kérem ez irányban a pótvizsgálót foganatosítani, hogy álláspontomat tisztázhassam – habár az itt előadott tényt megállapítja a Kállay Szabolcsal 1915 évi mártius hó[nap] 16-án reggel 8 órakor megnyitott s délig folytatott jegyzőkönyv IV-ik iv első oldal 2-ik bekezdés 12 13 és 14 sora, továbbá a II-ik oldal L-ső kikezdés és 2-ik sora is félreérthetetlenül és világosan!

Tisztelettel kérem továbbá alispán urat is – miszerint Papp József polgári biztosnak a Belügyminiszter Urhoz beadott jelentését hozzá-
m hiteles másolatban leadatni méltóztassék, hogy én abban fog-
lalt s a valóságnak meg nem felelő azon állításokért, a melyeket 1915
évi márczius 20-án jegyzőkönyvbe mondott nyilatkozatom is feltár
– ellene a hatóság előtti rágalalmazási feljelentést megtehessem. –
Avasujváros 1915 május hó[nap] 6-án.

Tisztelettel
Péchy Péter
Főszolgabíró

149.

Budapest. 9 mai 1915. Articol de presă. Interviu cu Árkád Pásztory. Călugărul răspunde interpelării făcute de către deputatul Károly Huszár în Parlamentul Ungariei.

[Pásztory Árkád Nyíregyházán van internálva în *Az Est*,
An VI, nr. 128, duminică, 9 mai 1915, p. 5.]

Pásztory Árkád Nyíregyházán van internálva
Beszélgetés a milliomos szerzetessel és Miklóssy püspökkel

Nyíregyháza, május 8.
(Az *Est* kiküldött munkatársától)

A múlt héten Huszár Károly képviselő interpellációjának kereté-
ben kemény vádakat zúdított Pásztory Árkádra, a köteléken kívül álló
hires szerzetesre. Tisza István miniszterelnök válaszolt az interpellá-
cióra s az addig megejtett vizsgálat adatai alapján megjegyezte, hogy
nem kell készpénznek venni az összes vádakat, ezek ma még ingatag
alapon állanak.

Mínt hogy Pásztory Árkád ügye a nyilvánosság elé került, *Az Est*
kötelességszerűen érdeklődött, hogy minő okokból történt Pásztory
Árkád internálása.

Az ügyben szereplő hatósági személyek közül, a dolog kényessé-
gére való tekintettel, senki sem volt hajlandó felvilágosítást adni, de
hosszas fáradozás után mégis sikerült megtudnunk a vádak pontos
adattait. Nyomozásunk természetesen semmivel sem tudott többet
megállapítani, mint a mennyit már a hatóságok is kiderítettek. A vádak

— a miniszterelnök helyes beállítása szerint — csakugyan ingatag alapon állanak, mert hiányzanak a szükséges bizonyítékok.

Hogy a közönség némileg megismerje Pásztory Árkád érdekes egyéniségét, az alábbiakban igyekezzünk róla képet adni:

Pásztory Árkád, mint egyszerű parasztcsalád gyermeke, beállott szolgának a Baziliia-rend szerzetesei közé. Hamar népszerű lett a barátok között s körülbelül húsz év előtt a szerzetesek őt választották meg a bikszádi rendház főnökévé. A félképzettségű embernek bámulatos tehetsége volt ahhoz, hogy a fanatikus híveket hatalmába kerítse. A jámbor nép ezrével vitte az adományokat Pásztoryhoz, a kinek végül olyan nagy lett a hatalma a rendházban, hogy a szerzetesek kiintrikálták a zárdából. Pásztory nem jött zavarba, a Bikszád közelében lévő **Turvékonya községben telepedett le** s rövid idő múlva egész szervezetet létesített arra, hogy a kegyek osztogatását a vallásos fanatizmus erejével támogassa. A Bikszádra járóhelyiérdekű vasút kimutatása szerint átlag 12.000 ember kereste jel évenként a csodaszervezetet. A környezete csupa olyan emberből állott, a ki valóban hitt a szerzetes csodatevő erejében.

Pásztory életük fogytaig tart el csonka, béna beteg embereket. A hívő a turvékonyai tanyán nem hallott és nem látott egyebet, csak Pásztory magasztos működésének eredményeit.

Mikor a hívő Pásztory elé járult, a szerzetes már tudta a környezetétől, hogy az illető kicsoda és mi a baja. Mikor a hívő belépett hozzá, Pásztory már válaszolt arra a kérdésre, a mit az illető hozzá intézni akart. A csodát kereső jámbor szédülten távozott Pásztory fantasztikusan berendezett, sötét szobájából s természetesen busásan áldozott a kegyes atya szent céljaira.

Ilyenformán nőttön-nőtt Pásztory Árkád vagyona s ez természetesen feltűnt a munkácsi görög-katolikus püspöknek s a Bazil-rend munkácsi tartományi főnökének. A rend nem tartotta összeegyeztethetőnek, hogy Pásztory, a szerzetes, házon kívül vagyont gyűjt s ezért Firczák püspök megbízta dr. Mikita Sándor kanonokot, hogy Pásztory ellen vizsgálatot vezessen. A vizsgálat alapján kizárták Pászlort a rendből, azzal az indokolással, hogy mint szerzetes szegénységet fogadott és ennek dacára saját magának gyűjt vagyont! Pásztory megfélembbezte a rend határozatát s a római szentszék megengedte neki, hogy a szerzetes házon kívül annyi vagyont gyűjthessen, hogy megélhessen.

Mikor a háboru kitört, több helyen nyilatkozott meg a gyanúsítás Pásztory Arkád ellen. Eljárást azonban nem indítottak ellene, mert följelentő nem akadt, bizonyíték pedig nem volt.

Szarvas István közkatonára tette meg végre a feljelentést Pásztory Árkád ellen. Ez azt állította róla, hogy Détért és Gesztele gömörmegeyi községek skizmatikus hívei még a háború folyamán is összekötetésben állottak Pásztory Árkáddal.

A vádak dolgában kezdetben Kállay avasujvárosi szolgabíró vezette a nyomozást, utóbb a katonai hadbíróság részéről Horváth Olivér százados vette át a nyomozás irányítását. A nyomozás sikere érdekében a százados-hadbíróhoz delegálták a budapesti államrendőrség egy kirendeltségét.

Néhány hét előtt a kirendeltség megjelent harmincnál több csendőrrel Pásztory Árkád turvékonyai tanyáján s ott házkutatást tartott.

Több fontos iratot találtak. Többek között az Athos-hegyi barátoknak Pásztory Árkádhoz intézett levelét, a mely arra szólítja fel a skizmatikus tanok hívét, küldjön fiatal gyermekeket Kievbe, hogy ott elsajátítva a skizmatikus tanokat, azokat később elhintsék Magyarországon. Találtak azonkívül egy prospektust, a mely a kivándorlókat szállító Missler-féle hamburgi hajózási társaságtól való. Ezenkívül előkerült több olyan váltó és adóslevél, a melyen előkelő közigazgatási tisztviselők neve szerepel. Sok Amerikából érkezett postautalvány is a nyomozók kezébe került.

Pásztory alkalmasint tudta, hogy házkutatás lesz nála, mert Tankóczy Gyula, az azóta letartóztatott szatmári főkapitány titokban előre értesítette Pásztoryt arról, hogy vigyázzon, mert nyomoz ellene a Budapesti rendőrség.

A nyomozás során még Gávris Kelemen, a bikszádi zárdafőnök tett lényegesebb vallomást. Elmondotta, hogy Pásztory bikszádi zárdafőnök korában nemcsak kicseréltette skizmatikus kereszttel a templom tornyának keresztjét, hanem az addig használt imakönyveket is kicseréltette skizmatikus imakönyvekkel, a melyeket még ez idő szerint is használnak.

Azt a vádat is emelték Pásztory ellen, hogy a kárpáti harcok idején orosz repülőgép szállott le a tanyáján. A vizsgálóbizottság azonban nem tudta megállapítani, hogy az állítólagos repülő, a ki elvégre lehetett osztrák-magyar pilóta is, érintkezett-e Pásztoryval, valamint nem sikerült megtalálnia azt a pástort sem, a kivel Timina az avasi dombon beszélt.

A csendőrségi őrizet nagyon kellemetlenné vált Pásztory Árkádnak, miért is azt a kérelmét fejezte ki a kormánynál, hogy internálják Miklósi István, Nyíregyházán székelő hajdudorogi püspök házába,

mert a zaklatások elviselhetetlenek. Miklósy elvállalta az internálást, mire Pásztoryt Nyíregyházára kísérték s azóta ott is van.

Felkerestem Pásztory Árkádot és beszéltem vele. A hajdudorogi püspökség irodafőnöke vezetett el hozzá. Beléptem Pásztory Árkád egyszerűen berendezett szobájába. Ragyogó tisztaságú, ősz ember állott előttem. Magasra felhúzott ősz szemöldöke alatt apró szemei úgy csillognak a 77 éves embernek, mintha még fiatal lenne. Az elhízott szakállas öreg ur végtelen nyugalomával olyan benyomást gyakorolt rám, mintha egy réges-regi portré előtt állanék.

Még mindig csengő orgánumával beszélni kezd a nevezetes ember. Szórol-szóra adjuk — úgy, a hogy ő elmondotta — nyilatkozatát:

— A skizmával — mondotta — összeköttetésben sohasem állottam, habár a munkácsi püspök, Firczák felkért, hogy a hol a skizma uralkodik, tartsak tanítást, de erre nem vállalkoztam. Az az állítás, hogy én kémkedéssel foglalkoztam, mind hazugság. Az Athos-hegyen lakó szerzetesekkel semmi ismeretségem nincsen, de egyáltalában muszkákkal semmiféle összeköttetésben nem voltam. Én nálam nem muszkák jöttek be tanyámra, hanem menekültek. Négyszáz embert kosztom, kvártélyon tartottam fizetség nélkül. Igen sajnálkozok azon, hogy Huszár Károly képviselő sem személyemet nem ismeri, sem munkálkodásomat és engem mint ártatlan embert meghurcolt a képviselőházban és minden lapokban. Kelletett volna az én munkámról tudomást venni és nem pellengérré tenni engem minden ismeret nélkül. Még per tárgyát fogja képviselni az ilyen meghurcoltatás.

— (Kegyes atya, még egy kérdésem lenne, miből származott a nagy vagyon, a háromezer hold?)

— Munkámmal, igyekezetemmel szereztem a vagyont. Iparkodtam: dolgozni. A Missler-féle hajóstársaság szállítója sohase voltam. Senki szölgája nem voltam, nem fér össze személyemmel, se hivatásommal. A prospektust a papírkosárban találták. Pápai titkos kamarás, a Szentszék lovagja vagyok. Mindez összeférhetetlen az ügynökséggel. Nem vagyok ügynök.

A beszélgetés után együtt bementünk Miklósy István püspök dolgozószobájába. A görög-katolikus egyház tiszteletreméltó püspöke a következő nyilatkozatot tette Pásztory ügyéről:

— A vádnak semmi reális alapja nincsen. Csak szóbeszéd után indulok, e szerint a szóbeszéd szerint Pásztory Árkád ur a muszka javára kémkedett volna. A kormány, tekintettel a vád természetére, a hadvezetőséggel kívánja a vizsgálatot folytatni. Kár, hogy az ügymenet meg nem gyorsítható s időközben még Huszár Károly néppárti képviselő

interpelláció tárgyává is tehetette ezt az ügyet, a mely végeredményben meggyőződéseim szerint a vádló kudarcával fog végződni.

— Úgy értesülök egyébként, hogy a kémkedésre vonatkozó vádpontok, épp úgy mint igen sok felvidéki meghurcolt görög-katolikus papunkkal szemben, végleg elejtettek Pászrtory Árkád urra nézve is. Hogy azonban az ártatlan ember meghurcolásá alapjának látszatát megóvja a vádló, azon váddal lép fel most, hogy Pászrtory Árkád amerikai kivándorlásra csábította az embereket. Ennek a vádnak alapját abban véli feltalálhatni, hogy több amerikai kivándorolt megtakarított kis tőkéjét Pászrtory Árkádnak szokta küldeni megőrzés végett, vagy a családnak való kézbesítés végett.

(Pászrtory Árkád végighallgatta a püspök ur előadását.)

Miklósy szavai után ismét felvettem Pászrtory előtt azt a kérdést hogy miből származott több milliót érő vagyona.

Pászrtory ennyit válaszolt:

— A földet hitelben vettem, Nagykárolyban kölcsönt is kaptam rája, még most is törlesztem. Dolgoztam, szorgalmas voltam, ebből származott a vagyom.

Távozás előtt Pászrtory Árkádnak a hajdudorogi püspökség javára tett alapítványa iránt érdeklődtem.

Miklósy püspök felvilágosításai alapján közölhetem, hogy **Pászrtory Árkád minden vagyonát (körülbelül háromezer hold) a hajdudorogi görög-katolikus egyházmegye részére adományozta** azzal a feltétellel, hogy az alapítványa magyar nemzeti nevelés céljaira fordíttassék. Nagy nehézségekbe ütközött ez az adományozás, mert a Baziliták szerzete azt hangoztatta, hogy Pászrtory mint szerzetes szegénységet fogadott s így vagyona felett egyáltalában nem rendelkezhetik, az egyházjogilag az a szerzeté a melyhez tartozott.

Csernoch János hercegprímás közbenjárására azonban XV. Benedek pápa N. 36385. számú dekrétumával megengedte Pászrtorynak, hogy vagyona felett szabadon rendelkezhessék, azzal a kikötéssel, hogy valamit juttasson a Bazilitáknak is. A pápa dekrétuma alapján nem volt többé akadálya az alapítványozásnak s ez alapon két hét előtt a hajdudorogi püspök hivatalos helyiségében megszerkesztették az alapító levelet, a melynek értelmében Pászrtory Árkád összes földi javait a hajdudorogi püspökségnek hagyományozza.

Tarján Vilmos.

150.

Fără localitate. 2 iunie 1915. Antal Hohenburger către secretarul de stat Zsigmond Perényi. Detalii în legătură cu finalizarea anchetei în cazul Pásztor.

[MNL.BM. K.149–1915–3–746, f. 426]

Hohenburger tábornok hadbíró távbeszélőn közli, hogy Pásztori Árkád ügyében a honvédegyészség a nyomozás folytatására okot nem talált. –

A katonai büntető eljárás szerint a honvéd ügyészség a határozatát ellőb a kassai területi parancsnokságnak kell jóváhagynia, ahova az iratok már felterjesztettek, de sürgetés daczára még elintézését nem nyertek.

A katonai területi parancsnokság határozatát annak idején közölni fogja.

Leadta: Hohenburger tábornok

Felvette: br Perényi Államtitkár

1915 évi június hó[nap] 2-án d[él]. e[lőtt]. 12 o[ra] 55 p[erc].

151.

Budapest. 30 iunie 1915. Groful György Károly către episcopul de Hajdudorog István Miklóssy. Pásztor s-a adresat grofului pentru a-i cere sprijinul. Cel din urmă dorește informații suplimentare în legătură cu integritatea călugărului.

[GKPL I–1-a. 500/1915]

Budapest
Reviczky utca 6
6–30–15

Méltóságos Püspök Úr!

Pásztor Árkád úr, f[o]lyó] hó[nap] 25-ik kelettel egy levelet intézett hozzám, melyben hirtelmezi hogy az ellene hozott kémkedési vád ügye gyorsan intéztessék el.

Mínthogy fentnevezett Méltóságod vendégszeretetét élvezi kötelességemnek tartom Pásztor Árkádnak ezen hozzám intézett kérelmét, Méltóságod tudomására hozni, egyben felkérve Méltóságodat, hogy

pár szóban sziveskedjék Pásztory Árkád kérelmének tudomásul vételét s az ügy gyors elintézéséhez hozzájárulását velem közölni, ezen esetben természetesen fokozott mértékben s nyomatékkal támogathatnám az ügyet.

Szives értesítését kérve maradok összinté tisztelem kifejezése mellett Méltóságodnak

Készséges hive
Gróf Károly György

152.

Kosice. 30 iunie 1915. Procurorul Tribunalului Militar către Comandamentul Militar. Se trimit toate documentele cazului Pásztory pentru a se stabili dacă se prelungește internarea.

*[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált
4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.]*

A m.[agyar] Királyi honvédkerület parancsnokának ügyésze

Ü 108/14 szám

Pásztory Árkád ügye,
A folyó évi május hó[nap] 31-én kelt K 148 számú átiratára

A cs.[ászár] és királyi kassai katonai parancsnokságnak

Kassa, 1915 évi június hó[nap] 30-án

A kivánt pótmegállapítások foganatosítása után a fenti bűnügy összes iratait soronkívüli intézkedést kérve – átszármasztatom.

Egyben pedig megkeresem mikép a fenti ügyészséget az iratok visszaszármasztása alkalmával arról is értesíteni sziveskedjék, hogy a parancsnoksága nyomozás eredményére és a jelenlegi harcshelyzetre is tekintettel szükségesnek tartja e, hogy Pásztory Árkád és társai továbbra is internálva maradjanak.

Örnagy hadbíró
Honvéd ügyész

153.

Budapest. 3 iulie 1915. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy către groful György Károly. Episcopul dă asigurări față de integritatea lui Pásztory.

[GKPL I-1-a.500/1915]

Méltóságos Gróf Úr!

Folyó évi június 30-áról hozzám intézett s ma vett nagybecsű levelére van szerencsém a következőkben válaszolni:

Tudomásom van arról, hogy Pásztory Árkád turvékonyai nagybirtokos úr, aki már több mint három hónapja, internálás címén, házam vendége. Legutóbb Méltóságod közbenjárását kérte oly célból, hogy mint teljesen ártatlan az ellene emelt vád alól fölmentessék, otthonába visszatérhessen s gondozás nélkül maradt birtoka ügyeinek vezetését átvehesse.

A kémkedés címén Pásztory Árkád ellen emelt vád a legaljasabb magánbosszú műve. Erről a közeli jövőben még sok szó fog esni a megindítandó büntető eljárás során.

Pásztory Árkádot több mint 30 éve ismerem. Tevékenységét figyelemmel kísértem. Ebből folyólag bátran állíthatom, hogy a magyarosításért többet tett s tesz jelenleg is az Avasban, mint egész légiója ama existenciáknak, amelyeknek táborából az ő vádlói kikerülnek. S ezt az embert vádolják meg kémkedéssel, hazaárulással.

Fogadja kiváló nagybecsülésem legüszintébb kifejezését, mellyel vagyok.

Nyiregyházán, 1915 július 3-án

Méltóságodnak

szolgálatos hiva
Miklóssy István
Hajdudorogi püspök

154.

Kosice. 5 iulie 1915. Comandamentul Militar către ministerul de Război. Acuzațiile nu s-au putut dovedi, însă suspiciunile au rămas. Probele noi cum ar fi fraudă ori evaziunea, în sine pot fi motive de arestare. Internarea nu se va ridica, așadar.

*[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált
4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.]*

K.u.K. Militarkommando in Kassa
Pras Nr. 1870
Pásztory Árkád Spionageangelegenheit.

An

Das k.u.k. Kriegsministerium in Wien

Kassa, am 5 Juli 1915
Unterbrietet

Die Ergebnisse des Ermittlungsverfahrens haben den Verdacht der Spionage gegen Pásztory Árkád weder mit einwandfreien Beweisen unterstützt, noch als vollkommen grundlos zerstreut.

Die Untersuchung zerfällt in 4 Abschnitte:

1, Der von Timina gesehene geheimnisvolle Mann wird gesucht, – ohne Erfolg.

2, Verbindung mit dem Schisma-Prozesse Resultat: Stärkung des Verdachtes der schon in Jahre 1913 bekanntgewordenen kraftigen Beweise, walche aber nicht gesucht wurden.

3, Ergebnislose Nachforschungen in Gömörer Komitate auf die Anzeige eines Jagersoldaten über russophile Wirkungen des Pásztory.

4, Resultatlose Hausdurchsuchung.

Nach h.o. Anschauung besteht auch heute – nach neun monatlicher Untersuchung – die Impression der Schuld des Pásztory unvermindert. Wenn die Postkontrolle keine Resultate lieferte, so war Pásztory stets in der Lage, durch die Besuche Tausender von Pilgern mit der Aussenwelt in Verbindung zu bleiben; von einer Hausdurchsuchung auf einem Gute von 3–4000 Morgen istfalls sie nicht genau durchgeführt wird –, wenig zu erwarten.

Im Allgemeinen wurden durch die Untersuchung mehr leblose Beweise an das Tageslicht befördert; die Menschen aber wurden nicht überrascht und wollen von nichts wissen.

Es kann nicht unerwähnt bleiben, dass vom Beschuldigten mit Blge. 174 die Freilassung angestrebt wird. Nach h.o. Anschauung ist jedoch die Internierung dieses gefährlichen Mannes schon wegen seinen Früheren Verbindungen mindestens bis zur Beendigung des Krieges unbedingt geboten. Er selbst und auch die Zeugen führen eine Menge sonstiger Delikte – Unterschlagung, Betrug, Kurpfuscherei etz. An, die Pásztory in den Kerker bringen müssten, auch wenn der Verdacht der Spionage nicht nachgewiesen werden könnte.

Konvolut.

155.

Budapesta. 22 iulie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către ministrul Apărării. Se pune presiune pentru a afla sentința în cazul Pásztory.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 427.v.]

Honvédelmi ministenek

3479

Utalással 1915 évi április hó[nap] 18-án 1854 res szám alatt Nagyméltóságodhoz intézett átiratomra, van szerencsém tisztelettel felkérni, hogy Pásztory Árkád turvékonyai lakos ellen kémkedés gyanuja miatt indított eljárás eredményezette közlésére az illetékes honvédbíróságot utasítani méltóztassék.

Nagyméltóságod intézkedését kell kérnem ez [...] ⁴⁸³ tenni méltóztassék.

Keresett átirat Hohenburger tábornokkal távbeszélő útján közöltetett, ki megígérte, hogy haladéktalanul felkéri a hadügyministeriumot ügynek mielőbbi elintézésére és eredményt tudatni fogja.

VII/25

⁴⁸³ ilizibil

156.

Budapesta. 22 iulie 1915. Ministrul de Interne János Sándor către comi-tele Sătmarului Adorján Csaba. Se cere sentința în suspiciunea de agent de emigrări a lui Pásztor.

[MNL.BM. K.149-1915-3-746, f. 428]

Szatmárvármegy főispánjának
Nagykároly

Utalással 1915 évi április hó[nap] 22-én 1854 res szám alatt kelt intézkedésemre felkérem Méltóságodat, hogy Pásztor Árkád turvékonyai lakos ellen kivándorlás közvetítésének gyanuja miatt intézett büntető eljárás befejezése iránt intézkedni s hozzám az ügy állásáról mielőbb jelentést tenni sziveskedjék.

Bp 1915 VII/22.

157.

Budapest. 3 august 1915. Ministrul de Interne János Sándor către ministrul Apărării. Pásztor a revenit cu o solicitare de eliberare, motivând bătrânețea și boala.

[HD.HM.211678/eln.15/A-oszt-1915-f.4]

27054 szám

Eln.

Tárgy: Nyíregyházán tartózkodó Pásztor Árkád turvékonyai lakos kérvénye

Nyíregyházán tartózkodó Pásztor Árkád turvékonyai lakos kérvényét, melyet nevezett hazatérésének lehetővé tétele iránt intézett újból hozzám, – mellékletével együtt visszakérőleg van szerencsém Nagyméltóságodnak tisztelettel oly felkéréssel megküldeni, hogy figyelemmel nevezett orvosi bizonyítvánnyal igazolt egészségi állapotára és korára, – a katonai érdekek szempontjából megfontolás tárgyává tenni és engem értesíteni méltóztassék, – vajjon folyamodó Pásztor Árkád a hadszintér körletébe már nem eső lakóhelyére, Turvékonya községbe, hazabocsátható volna-e?

Budapest, 1915 évi augusztus hó[nap] 3-án.

A minister helyet

Olvashatatlan aláírás
államtitkár

158.

Körmend. 7 august 1915. János Pásztor către episcopul de Hajdudorog István Miklóssy. Soliciță intervenția episcopului pentru a fi eliberați. Susține că de 5 luni el plătește cazarea și hrana atât pentru el, cât și pentru celelalte două persoane internate.

[GKPL I-1-a.764/1915.]

D[icsértések] J[ézus] K[risztus]!
Méltóságos és Főtisztelendő Püspök ur!
Kegyes Atyám!

Méltóságodhoz mint kegyelmes főpásztoromhoz azon aláza-
tos kérelemmel bátorkodom folyamodni, hogy jelen helyzetünkön
valami módon segíteni méltóztassék.

Én részemről szívesen viszem tovább is a nehéz keresztet, de
a velem együtt ide internált 2 szegény asszonyt özv.[egy] Himer
Ignácznét és az édesanját Kiss Borbálát igen sajnálom.

Fájdalmas nézni kinos vergődöket.

Április hó[nap] 1-től itt vagyunk.

Saját kölcségünkön lettünk internálva, úgy magamért, mint ez 2
asszonyért már 5-ik holnapja koszt és lakbért kell fizetni. Az állam
eddig még egy fillért sem adott.

Ha még most sem akarják őket haza engedni, akkor legalább az
eddig kiadott összegett tértsék meg, hogy ezután legyen nekik miből
élni.

Esedezve kérem Méltóságodat, hogy ha lehetséges a 2 szegény
árva helyzetén segíteni méltóztassék.

Méltóságodnak atyai szeretetét kéri és szentelő jobbát csókolja
Méltóságod.

Körmend 1915 august 7.

(Vas m[egye])

Alázatos fia
Pásztor János

159.

Budapest. 11 august 1915. Ministrul Apărării către Tribunalul Militar. Transmite solicitarea lui Pásztor.

[*HD.HM.211678/el.n.15/A-oszt-1915-f.3.*]

Kiadvány

Tárgy: Pásztor Árkád kérelme internálásának megszüntetése iránt.

A m.[agyar] kir.[ályi] kassai honvéd kerületi parancsnok, mint illetékes parancsnoknak

Kassa

Pásztor Árkád gör[ög] kath[olikus] lelkész internálása iránt beadott kérvényét s a m.[agyar] kir.[ályi] Belügyminiszter úrnak e tárgyban hozzám intézett átiratát azzal adom ki, hogy a kassai cs.[ászár] és kir.[ályi] katonai parancsnokság vezérkari osztályának meghallgatása mellett ide sürgősen véleményt terjesszen elő arról, vajjon a kérelem figyelembe vehető volna e avagy sem. –

A közlemények visszaterjeszetendők.

3 d[a]r[a]b mell.[éklettel]

B[uda]p[est] 1915 VIII/11

Olvashatatlan aláírás

160.

Fără localitate. 23 august 1915. Ciornă semnată de către János Timina. Un rezumat cu anchetele întreprinse.

[*MNL.BM.K.149-1915-3-746, f. 40*]

(Ezen körségnél felírva a neve) lelkész Turvékonya – meg erősíti hogy aug[usztus] 9-én látot egy általán ismert embert hasonló személy azonoságban nyilatkozatot saját aláírásával erősíti meg.

Nyomozás aug[usztus] 23-án.

Rigó m.[agyar] kir.[ályi] csendor örm[ester] jegyzőkönyvében.

Aug[usztus] 23-án tett nyomozás és szembesülésen Pásztor János czimzetes lelkész azon kérésemre hogy kik voltak folyó évi jul[ius] hó[nap] 15-től az urdalomba alkalmazva mint pásztor emberek, ők a gazdával együtt hamis nevet mondtak be. Vass György és Jancsák

Mihály nevet és a gazda is ezen hamis nevet meg erősítete. A Tuba – és – Terepi tanyák cselédeitől meg tudtam egy elbocsátot pásztor nevet. Az illető Oncsán István – Hossz háti pásztor (Szabolcs v[ár] m[egye] aug[usztus] 28-án tet felkeresésem és kihalgatásom folytán a következőket adta elő.

Pásztor Árkádnál levő szolgálata allat többször halotta Pásztor Árkád és nála lakó

Vaynétől hogyha valamely cseléd el beszélt hogy vigyázatok mert már röviden rátok jön a fekete esztendő ami most be bizonyult mert (Szatmár m[egye]) Bikszádról menekültek ő pedig a veszélyhez közelebi tanyájára ment lakni és úgy várta bűdös muszkát.

Oncsán Istvánné azt nyilatkozta hogy a Kegyes Atyához járt egy asszony Galiciából és meg erősíti férje nyilatkozatát. –

Oncsán István meg említi hogy otléte alatt több lengyel nép járt. Pásztor Árkád turvékonyi tanyájára mi célból az homályos de ő kezdi látni, a mai helyzet folytán. (Árulás, Háboru)

Oncsán István fia Oncsán János nős 24 éves azt nyilatkozta hogy Pásztor Árkádnál lévő létők allat fuvó zenekarban mint zenész tag szerepelt, és volt egy vendég Amerikából aki minden évben lejött és enek Pásztor Árkád disz zenét adatot és ezen egyén 100 koronákat kínálgatott, de Pásztoritól meg volt tiltva nem volt szabad el veni. Oncsán János az általam elő adot Pásztor az amerikaiban felismerte. Az illető tartózkodot Bűdössár Máriavölgy és Bikszád fürdőben.

(Csendörségnél felirva neve) két idegen papnövendéket is vádolt akik az időben nem is tartózkodtak ot és leverendát nem is viselnek a két illető.

– És egy pásztor hozot fel. Aki 914 IX 28-án nyiregyházi és nyiregyházán nemis ismerhető az egész nyilatkozata habozás hazugság és félre vezetés.

161.

Wien. 24 septembrie 1915. Serviciile secrete austriece către ministerul de Război. Se dispune menținerea internării lui Pásztor, până la sfârșitul războiului.

*[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált
4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.]*

Evidenzbureau des k und k Generalstabes.
K Nr 9697

An

Die 4/I Abteilung des k und k Kriegministerium in Wien

Wien, am 24 September 1915

Auf Abt. 4/I, Nr. 4756/915

Im Anschluss an das hierstellige Gutachten K. Nr. 567/15 vom 1./2. 1. J. Bzw. K. Nr. 2898 ad vom 19./3 ' J:

In der Untersuchung gegen Pasztory, wegen Spionage, ist mit Akten stück 86 ein neues Stadium eingetreten.

Dem Anwalt des Kaasaer Landwehرداریskommandos wird unter Beischluss des diesbezüglichen Aktes Zahl 1093/Res seitens des köngl. Ung. Ministeriums des Inner die vertrauliche Mitteilung gemacht, dass, nachdem, die durch den Honoraroberstuhlrichter von Kallay und den Oberstuhlrichter von Pechy geführten Untersuchungen gegen Pasztory keine positiven Verdachtsmomente an das Tageslicht gefördert, Zuschriften gegen die in dieser Angelegenheit beteiligten Beamten unbegründete verdachtigungen ausgesprochen haben: bezüglich ihrer amtlichen Tätigkeit in der Pasztoryaffare die Untersuchungen eingeleitet werden mussten. Gleichzeitig wird auch noch darauf hingewiesen, dass Mitteilung des griechisch katolischen Bischofs Mikklosy, in Hajdudorog, Pasztory Opfer eines persönlichen Racheaktes ist. Mit der Leitung dieser Untersuchungen wird der Vizegespann des Komitates Szatmar betraut, dem ein Beamter der Budapest Staats Polizei mit einer entsprechenden Anzahl von Civilkomisaren zugeteilt wird. Auch soll an den Verhandlungen ein Delegierter Landwehranwaltschaft teilnehmen.

Damit wurden nun die Verhandlungen vorläufig in andere Bahnen gelenkt, Anstatt gegen Pasztory weiter zu forschen, soll nun Pechy, Kallay u.a. vehört, die Kompetenzfrage und der nicht eingehaltene

Dienstweg erör werden und in Würdigung des Umstandes, dass der Landwehnanwalt eine dringende Internierung des gefährlichen Pasztory verlangt hatte, dersebe an einen Ort gebracht werde, welchen der für ihn a priori eine Lanzebrechende Bischof Miklosy bestimmen soll.

Obzwar in der Zuschrift des Landwehnanwaltes an den Innenminister (Aktenstück 91) darauf hingewiesen wird, dass die Erhebungen auf Grund der Anzeige Timinas und Szarvas, ferners, dass die dringende Internierung Pasztorys auf Grund des Gutachtens der Generalstabsabteilung des Militarkommandos in Kassa zufolge Aufforderung des Landwehnanwaltes erfolgte und schliesslich, dass die bisherige Tätigkeit des Hongrar Oberstuhlrichters vom militärischen Standpunkte sich als sehr wichtig erweisen könnte, wurde die Untersuchung gegen die Genannten dennoch mit aller Energie eingeleitet.

In einer Reihe von Zeugenverhörprotokollen (98–111) werden nun durch die Kommission sämtliche Einzelheiten des Vorgehens beider Organe fixiert, aber auch sehr wertvolle Anhaltspunkte für weiters Nachforschungen in der Pasztorysache gefunden.

Gelegentlich seines Verhöres (98) sucht zunächst Kallay nachzuweisen, dass er bei der Durchführung der Untersuchungen gegen Pasztory von keinen persönlichen Rachedgedanken geleitet war. Vor dem 18 September 1914, wo aber die Untersuchungen gegen Pasztory auf Grund obiger Anzeigen und Anordnung der Landwehnanwaltschaft in Gange waren – kannte er Pasztory überhaupt noch nicht. Erst am obigen Tage und nur zufällig erfuhre er davon, dass gegen Pasztory wegen Spionage eine Untersuchung anhängig sei. Aus diesem Grunde und weil gerade um diese Zeit unsere Armee in Galizien wegen der ausgedehnten Spionage so viel zu leiden hatten und weil in der Bevölkerung es verbreitet ist, dass Pasztory ein russischer Spion sei, hatte er sich für die Sache als in Strafgerichtlichen Untersuchungen versierter Richter interessiert, ja sogar es für seine Pflicht erachtet, den Oberstuhlrichter Pechy, dem er beigeordnet ist, zu bitten, die Leitung der Erhebungen ihm anzuvertrauen, was auch dann tatsächlich geschah. Die strenge Überwachung, die auf Weisung des Landwehnanwaltes, also nicht eigenmächtig, erfolgte, war unbedingt notwendig, weil es nur dadurch möglich geworden ist, Pasztory vor Unternehmungen abzuhalten, die er in seiner blinden Geldgier unter gewöhnlichen Umständen gewiss nicht unterlassen hatte. Gerade infolge Erkennung dieser Geldgier Pasztorys kam Kallay der Gedanke, dass er wahrscheinlich auch davon nicht zurückschrecken

würde, sich durch Spionage und Verrat Geld zu verschaffen. In dieser Erkenntnis war es nun unbedingt notwendig, auch die früheren Angelagenheiten Pasztorys genau kennen zu lernen und so musste man notwendigerweise auch auf seine Verwicklung im Schismaprozesse kommen.

Nichts ist selbsterständlicher, als dass Kallay trachtete, alle Hebel in Bewegung zu setzen, um in den Besitz dieser Akten zu gelangen oder wenigstens Einblick in dieselben zu bekommen, umso mehr, weil er in Erfahrung gehacht hatte, dass gegen Pasztory in diesem Prozesse die Hausdurchsuchung angeordnet und vollzogen worden war.

Mit einem, ihm vom Innerministerium zur Verfügung gestellten Detektiv, begibt sich nun Kallay in eifrigster Weiss auf die Suche nach diesen Akten, aber ohne Erfolg. Wohl bekommt er dieselben zu Gesicht, aber gerade jene Dokumente, die sich auf die Hausdurchsuchung beziehen und gegen Pasztory eventuell wichtige Anhaltspunkte gegeben hatten, sind aus dem Aktenstoss verschwunden. Nur ein Bescheid war vorhanden, der die Hausdurchsuchung anordnete, aber alle Vorakten aus denen es festzustellen gewesen wäre, warum sie angeordnet war, fehlten.

Man kann daher Kallay keinen Vorwurf daraus machen, dass ihm der Gedanke kam, die Akten seien aus höherem Staatsinteresse von Amtswegen ausgehoben worden und er sich vielleicht innerlich dachte, Pasztory, dem eine grosse Anzahl hochstehender Persönlichkeiten verbunden sind, würde alle Mittel in Bewegung setzen, um diese Akten verschwinden zu lassen.

Dies ist zwar nirgends klar ausgesprochen, aber manche Einzelheiten lassen es vermuten, dass Kallay eine solche Möglichkeit innerlich wohl auch in Erwägung hatte. Aber auch aus anderen Anzeichen war die Vermutung vorhanden, dass aus unbekanntem Gründen, die Akten von Amtswegen entfernt worden sind. Eine Ausserung des Grenzpolizierates Ferenczy: „Jetzt könnte man schon geneg Pasztory auftretten, weil das Militar dahinter steht. Wie oft kommt es vor, dass eine Untersuchung schön eingeleitet und da wird plötzlich abgeblasen, weil man Staatsinteressen diene muss.“ Der Detektiv Sperling, der ja vom Innerministerium gesendet wurde ausserte sich bei einer Gelegenheit Kallay gegenüber: „In Debreczin werden wir nichts von Bedeutung vorfinden, wir brauchen jene Akten, die hier in Maramarossziget bei der Grenzpolizei sind und die schwere Verdachtsmomente gegen Pasztory enthalten“.

(Diesbezüglich siehe auch die Meldung Kallays vom 4 November 1914 und ein Gutachten K. Nr. 567/15 vom ½ 1915.

Die inzwischen von der Staatsanwaltschaft Debreczen an das Evidenzbureau eingesandten Akten werden ihm ad K. Nr. 2898 vom 19 März 1 J. Besprochen. Bei diesen befinden sich noch 8 bei Pasztory vorgefundene und aus Odessa und Petersburg stammende Beiliegenbilder.

Die von Kallay vorgenommene Hausdurchsuchung hatte keinen positiven Erfolg. Eine Reihe von Briefen werden von Kallay gelesen, in denen Verwaltungsorgane aller Kategorien kompromittiert werden. Es sind dies zumeist Briefe um kleinere und grössere Darlehen (bis zu 6000). Nur auf diese Weise ist es zu erklären, dass sich Pasztory in den verschiedensten Angelegenheiten bei den Behörden im kurzem Wege Geltung verschaffen konnte und auch, dass er bezüglich der angeordneten Hausdurchsuchung früh genug avisiert war, um die eventuell gegen ihn sprechenden Beweismomente rechtzeitig und mit Leichtigkeit zu beseitigen.

Zum Schlusse seines umfangreichen Verhörprotokolles hebt noch Kallay hervor: „Pasztory verfügt über eine derartige Organisation, dass auf einen einzigen Wink von ihm, hunderte und aberhunderte Menschen seinen Befehlen blind gehorchen. Er kettete die Menschen mit allen Mitteln der Religion, des Aberglaubens, der Kurpfuscheri an sich, vermöge seines ungeheuren Reichtums erstreckt sich seine Macht so nach oben wie nach unten. Wenn wir daher in einer so schweren Zeit Pasztorys Verhalten unter Kontrolle stellen, verteidigen wir hiemit die heiligsten Interessen unseres Vaterlandes, denn wenn die Gefahr eintreten sollte und Pasztory in Aktion treten kann, dann kommt jede gegen ihn einzuleitende Verfügung verspätet.“

Es muss im Anschluss an dieses Protokoll hervorgehoben werden, dass die Internierung wenigstens bis zur Beendigung des Krieges dringend notwendig erscheint. Wenn auch durch die Ereignisse im Norden gegenwärtig eine direkte Bedrohung der nördlichen Komitate Ungarns nicht wahrscheinlich ist, so ist es nicht ausgeschlossen, dass infolge der Nähe des galizischen Kriegsschauplatzes mittelst Flieger Pasztory Mitteilungen erhalten könnte.

Das Protokoll des Oberstuhlrichters von Pechy (108) enthält im allgemeinen ähnliche Aussagen, wie jenes des Kallay. Auch er hat die Impression, dass gegen Pasztory, offenbar aus erhöhten Regierungsinteressen, schon im Schismaprozesse nichts festgestellt werden konnte. Er als ein treu ergebendes Organ der Regierung – war er doch

in idealer Wehrung für den Grafen Tisza bei der Bildung der Partei der nationalen Arbeit selbst aktiv tätig gewesen – hatte niemals seine Mithilfe in dieser Angelegenheit zugesagt, wenn er gewusst hatte, dass es sich hier um Staatsinteressen handelt.

Von grosser Wichtigkeit ist das Verhörprotokoll des Arkad Pasztory. Beim aufmerksamen Lesen gewinnt man entschieden den Eindruck, dass wenn auch alle Fragen dem Scheine nach beantwortet werden, man sich über die Tätigkeit und das Vorleben dieses Mannes kein klares Bild machen kann. So ist es z. B. aus dem Protokoll nicht zu entnehmen, wie sich Pasztory sein grosses Vermögen erworben hat. Er dar zur Zeit seines Austrittes aus dem St. Basil Orden nur über einige 100 Kronen verfügte, besitzt heute ein Vermögen von über 3 Millionen Kronen.

Aus diesem wie auch aus den späteren Protokollen und Erhebungsakten kann es festgestellt werden, dass Pasztory mit den nach Amerika Ausgewanderten in standieger und lebhafter brieflicher Verbindung steht, vom Ihnen zum Aufbewahren, oder auch ganz ohne Rechtstitel, kleinere und grössere Celdbeträge bekommt, dass die Auswanderer und auch viele aus Ungarn sich an ihm um artzlichen rat wenden und er dafür Geld oder sonstige Gegenleistungen annimmt, über die eingenommenen Beträge keine Vormerkungen führt und nach seiner eigenen Ausserung nur denjenigen ihr Geld zurückgibt, die mit Ausgabestätigung nachweisen können, dass sie ihm Geld geschickt haben.

Es kann ferners nicht unerwähnt bleiben dass Pasztory auf die Frage, wieso er Gelder auch aus Leipzig, Prag, etc. Bekommt, keine einwandfreie Antwort erteilen kann.

Die nun folgenden Verhörprotokolle der von der Pflicht zur wahrung des Dienst – und Amtsgeheimnisses entbundenen Personen: Grenzpolizierat Bela Ferenczy, Grenzpolizeihauptmann Bela Jonas, dann des Oberstaatsanwalts substitutes Dr. Illes Andor etc., haben gegen Pasztory keine belastenden Beweise erbracht, wohl aber auch den gegen ihn besteh enden Verdacht nicht zerstreut.

Hervorzuheben waren noch folgende Phasen der Untersuchung:

1, Eine amtliche Meldung über die vertrauliche Mitteilung des Oberstuhlrichters Pechy an die Untersuchungskommission, die er aber mit Rücksicht auf die hiebei beteiligte Person nicht zu Protokoll zu geben wünschte (116). Als Pechy in einer eingenen Prozesangelegenheit beim Bezirksrichter Szilagyí in Szinérváralja war, kam die Rede auch auf Pasztory, wobei sich der Richter ausserte: „Pasztory

ist ein gewissen loser, unverlässlicher Mensch, der in jedem seiner Prozesse ohne weiteres bereit ist, einen Eid abzulegen. Als man seinen Rechtsanwalt Koroknay fragte, wie kann er als anständiger Mensch Pasztory vertreten, zog er eine Depesche aus der Tasche, die von der Kabinetskanzlei Sr. Majestat direkt an Pasztory adressiert war". Wenn jemand 2–300000 kronen in die Parteikasse zahlt, sagte der Richter, dann ist es selbstverständlich, dass dem gegenüber die menschliche Gesellschaft nichts ausrichten kann.

2, Verhörprotokoll des Michael Brenner köngl. Gerichtsrat in Mármarossziget. Dieser hatte in der Schismaaffare die Hausdurchsuchung angeordnet und zwar auf Grund des aufgefangenen Briefes aus Saloniki. Die Hausdurchsuchung, die im Wege des k. Bezirksgerichtes in Szinérváralja durch den Grenzpolizeikonzipienten (jetzt Hauptmann) Erwin Eger auch tatsächlich vorgenommen wurde, hatte wie bekannt keinen positiven Erfolg. Keinen Erfolg hatte auch die von der Staatsanwaltschaft in Maramarossziget durch dr Illes Andor eingeleitete Nachforschung. In seinem Protokoll (119) aussert sich dr. Illes Andor allerdings dahin, dass wenn damals die durch Kallay jetzt vorgefundenen Briefe etc. Vorhanden gewesen waren, auf Grund dieser er wohl auch damals schon gegen Pasztory wegen Zusammenhänge in der Schismafrage die Anklage erhoben und die weiteren Untersuchungen angeordnet hatte.

Schon am 21 Jänner 1915 wurde über den wohnsitz des Pasztory ein fremdes Flugzeug gesehen. Es ist damals nur soviel festgestellt worden, dass dieses Flugzeug kein eigenes sein konnte (Depesche des Armeegruppenkommandos Pflanzler-Baltin). Am 2 und 3 April wurden über dem Hause Pasztorys wieder Flugzeuge beobachtet. Fast alle Zeugen haben übereinstimmend ausgegast, dass die Insassen mit Fahnen gewinkt hatten und das ferners am Pasztoryhaus ein starkes blendendes Lichtzeichen zu sehen war. (Protokoll 142–154) bei diesen erliegt auch eine Skizze über die Kurve, welche von dem am 3 April erschienenen Flugzeug beschrieben wurde).

Protokoll des Kreisnotars Ujhelyi in Szöllőernyes (184). Seine Gemeinde ist sehr russenfreundlich, Im Herbst des vergangenen Jahres erschienen in seiner Gemeinde zur Nachtzeit dunkle verdächtige Gestalten. Er machte hievon die Anzeige, aber die Untersuchungen waren ohne Erfolg. Der Lehrer der Gemeinde Michael Vladimer wurde verhaftet wurde aber dann zum 12. Landsturminfanterieregiment einrückend gemacht. Dem Regiment wurde vom Oberstuhlrichter über ihn eine vertrauliche Mitteilung gemacht, es konnte aber

nichts festgestellt werden. Der Lehrer befindet sich jetzt wieder in der Gemeinde und bereitet Ujhelyi wegen seiner Anzeige viel Verdruss. Der gewesene Ortsrichter Illés Szojka ist auch sehr russophil gesinnt, mit Pasztory sehr gut befreundet und hatte sehr oft Reisen nach Kiew und Odessa unternommen (Das mit diesem aufgenommene Protokoll enthält keine belastende Beweise).

Gutachten:

Obzwar wenig Haffnung vorhanden ist, dass die Untersuchungen, wie sie ist jetzt, nametlich seit der Ausschaltung Pechys und Kallays geführt worden sind zu positiven Resultaten führen, ware aus staatlichen Interesse in der Sache weitere Klarheit zu schaffen und bei der weiteren Untersuchung auf folgende Momente ein Gewicht zu legen:

1, Es ware zu versuchen den von Timina gesehenen geheimnisvollen Mann doch noch herauszubekommen und im Zusammenhang damit

2, Nachzuforschen, welche Bewandtnis es mit dem von dem Natar Ujhelyi in Szólósernyes gesehenen nachtlischen geheimnisvollen erscheinungen hat. Zu diesem Behufe müsste der Lehrer Michael Vladimir einvernommen, die auf ihm bezüglichten Akte beim Oberstuhlrichteramt und beim 12. Landsturmregiment eingeholt und eingesehen werden.

3, Einvernahme des Hauptmann Erwin Eger (Feldpost 81), welche bisher noch immer nicht stattgefunden hat.

4, Einvernahme des Bezirksrichters Szilagyí betreffend seine vor Pechy über Pasztory gemachten Aussagen, und des Rechtsanwaltes Koroknay. Hiebei müsste berücksichtigt werden, dass Pechy seine Mitteilungen vertraulich gemacht hatte und seine Aussagen nicht zu Protokoll zu geben wünschte.

5, Genaue Erhebungen pflegen bezüglich der gesehenen drei Flugzeuge und betreffts der von dem Pasztoryhause gegebenem Lichtzeichen.

Im übrigen schieliesst sich das Evidenzbureau des k und k Generalstabes der Meinung des Militarkommandos in Kassa, dass die Internierung dieses gefährlichen Mannes, schon wegen seiner früheren Verbindungen, mindestens bis zur Beendigung des Krieges unbedingt geboten ist, vollständig an.

162.

Nyíregyháza. 25 septembrie 1915. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy către prim-ministrul István Tisza. Cere ca prim-ministrul să intervină pentru a se soluționa cazul Pásztory.

[MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 20]

A HAJDUDOROGI PÜSPÖKTŐL
3152 szám
1915

Nagyméltóságu Miniszterelnök Ur!

Ismételten írásban és személyesen járultam Excelentiád elé a kémedés súlyos bűnével megvádolt s nálam immár több mint egy félv év óta internálva levő Pásztory Árkád turvékonyai nagybirtokos ügyének dűlőre juttatása érdekében.

A megvádolt öreg, beteg ember a legteljesebb ártatlansága tudatában várja a lesujtó vád alól való felmentését. Én viszont, mint a megvádolt áldozópapnak főpásztora, kire nézve sem papjának erkölcsi integritása sem pedig ennek szenvedése nem lehet közömbös, a hivatali tárgyilagóság álláspontján keresem az igazságot: mi egyebet sem igényelvén, mint azt, hogy aki bűnös, vegye el büntetését, de az ártatlan ne szenvedjen.

Ujból is tisztelettel kérem tehát Nagyméltóságodat, kegyeskedjék hatalmi erejével oda hatni, hogy Pásztory Árkád ügye, amely előttem ismeretlen fórumon, már több mint hét hónap óta van tárgyalás alatt, végre befejezést nyerje s többször nevezett áldozópapom, ha bűnös volna, megfelelő büntetéssel sujtassék; ha pedig ártatlan, a vád alól haladéktalanul fölmentessék s rehabilitassék.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását, mellyel vagyok

Nyíregyházán, 1915 szeptember 25-én
Alázatos szolgálója

Miklóssy István
Hajdudorogi püspök

163.

Nyíregyháza. 25 septembrie 1915. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy către ministrul de Interne. Cere eliberarea lui János Pásztor și a celorlalți doi internați la Körömend.

[GKPL I-1-a.764/1915.]

3151 sz

Nagyméltóságu Minister ur!

Teljes tisztelettel kérem Excellentiádat, hogy a Pásztor Árkád turvékonyai nagybirtokos házkutatásából ismeretlen okból elhurcolt s f[olyó] é.[v] aprilis 1 óta Körömeden internálva levő Pásztor János hajdudorogegyházmegyei növendékpap, ugyszintén a Körömeden őrizet alatt álló özv.[egy] Himmer Ignáczné és Kiss Borbála turvékonyai lakosok ügyét magas figyelmére méltatni, megvizsgáltatni é ezek ártatlanságához képest elrendelni méltóztassék, hogy mindanyian szabadságokat visszanyerjék s otthonukba költözhessenek.

A nevezettek az elmúlt félév alatt, amióta t.i. othonukból távol vannak, a kiálott testi-lelki szenvedésen felül nagy mértékben károsodtak is. Jelen tartózkodási helyükön önmagoknak kell fenttartásukról gondoskodni, ami a mostani nyomasztó drágasság mellett súlyos teherként nehezedik rájuk. Gazdájok pedig amiatt, hogy szorgalmas munkájokat nélkülözni kénytelen, kiszámíthatatlan károkat szenved.

Nagybecsü intézkedése közlését kiváló tiszteletem őszinte kifejezésével vagyok

Nyíregyházan, 1915 szept[ember] 25-én.

Hajdudorogi püspök

164.

Budapest. 1 octombrie 1915. Ministerul de Interne către episcopul de Hajdudorog István Miklóssy. Transmite că solicitarea acestuia a fost redirecționată către ministrul Apărării.

[GKPL I-1-a. 500/1915]

34416 szám /eln

Tárgy: Pásztor János és 2 társai tur-vékonyai lakosok ügye

Méltóságos Püspök Úr!

A Pásztor János, Kiss Borbála és özv. Himmer Ignáczné turvékonyai lakosokkal szemben elrendelt kivételes intézkedés megszüntetése tárgyában hozzám intézeltt megkeresésére, van szerencsém Méltóságodat tisztelettel értesíteni, hogy egyidejűleg az érdekeltek is hasonló célból kérvényel fordultak hozzám, melyeket minthogy a kivételes intézkedés katonai okokból rendeltetett el, előzetes tárgyalás végett Méltóságod megkeresésével együtt a m.[agyar] kir.[ályi] honvédelmi miniszter úrnak küldöttem meg.

Csak a honvédelmi miniszter úr véleményének kézhez vétele után leszek abban a helyzetben, hogy a folyamató kérelme ügyében dönthessek.

Budapest, 1915 évi október hó[nap] 1-én

A miniszter helyett
Államtitkár

165.

Budapest. 5 octombrie 1915. Prim-ministrul István Tisza către episcopul de Hajdudorog István Miklóssy. Prim-ministrul dă asigurări că urmărește cu atenție cazul.

[MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 19.]

Miklóssy István hajdudorogi püspök urnak.

Folyó évi szeptember hó[nap] 25-én 3152 sz[ám] a[latt] kelt felterjesztésére értesítem Méltóságodat, hogy Pásztory Arkád turvékonyai

nagybirtokos ellen folyamatra tett vizsgálati ügyet élénk figyelemmel kísérem és mielőbbi befejezését állandóan szorgalmazom.

Budapest, 1915 október hó[nap] 5-én.

Tisza

166.

Wien. 5 octombrie 1915. Serviciile secrete austriece către Comandamentul militar. Groful György Károly s-a adresat instituției vieneze și a cerut eliberarea lui Pásztor. Groful, în argumentarea lui, prezintă declarațiile secretarului de stat Zsigmond Perényi și a generalului Antal Hohenburger, care susține de asemenea nevinovăția călugărului.

*[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált
4.1 a 30–11.4 – Kt. 294.]*

Evidenzbureau des k und k Generalstabes.
K Nr 13929

An
Die Generalstabsabteilung des k und k
Militar Kommandos in Kassa

Wien, am 9 Oktober 1915.

Mit Bezug auf das seinerzeit dort erstattete Gutachten in der Angelegenheit gegen den Geistlichen Arkad Pásztor wird d. H. Mitgeteilt dass ein Graf Karoly hieramts vorsprach und lie Mitteilung machte, dass S. Exz. Dem F.M.L. Hohenburger des K.u. L.V.M. und dem Staatssekretar des k.u. M.d.I. die bis nun aufgelaugenen Akte des Pásztor bekommt dieselben Pásztor als einwandfrei und als Opfer eines Racheaktes erklärten, und für die Aufhebung der Internierung des dormalen beim Bischof Mikloszy internierten Pásztor ersuchen.

Vorstehendes zur gen. Kenntnis, mit dem Bemerken, dass hieramts dem dortigen Gutachten bezüglich Internierung des Pásztor voll zugestimmt wurde.

Zobering.

167.

Budapest. 13 noiembrie 1915. Ministerul de Interne către episcopul de Hajdudorog István Miklóssy. Anunță că dosarul Pásztory a revenit la ministerul de Interne, numai că ministrul l-a luat deoparte și îl discută cu prim-ministrul.

[GKPL I-1-a. 500/1915]

Belügyi Államtitkár

Budapest 1915 évi november hó[nap] 13-án

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Úr!

Pásztory Árkád ügyében hozzám intézett negybecsű sorai folytán tisztelettel értesitem, hogy a vonatkozó iratok tényleg visszaérkeztek a Honvédelmi ministeriumtól, de a Belügyminister Úr magához vette azokat és a Ministerelnök Urral megbeszélte az ügyet, az eredményről azonban még nincs tudomásom, mert a Belügyminister Úr a jövő hét elejéig távol van. – Hazaérkezte után közölni fogom vele a Méltóságod levelében foglaltakat és döntéséről sürgösen hirt fogok adni. –

Mély tisztelettel vagyok Méltóságos Püspök Úr

Készséges hive

168.

Wien. 19 noiembrie 1915. Ministrul de Război către ministrul de Interne și ministrul Apărării. Se informează despre demersul grafului Károlyi.

[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1915 ált
4.1 a 30-11.4 – Kt. 294.]

K.u. LVMinister

K.u. Minister d. Innern

Wien, am 19 November 1915

1 u 2

Beim Evbur d. Gstbs. In Wien hat anfangs Oktober 1 J. Ein Graf Karoly vorgespochen und die Mitteilung gemacht, dass S. Exz. Dem F.M.L. Hohenburger des k.u. Landesverteidigungsministeriums (damit ist wahrscheinlich Gechefaud. Anton Hohenburger gemeint)

Scribe ex Einlauf

Mit Rücksicht auf die dem KM bekannte Sachlage, nach welcher

Pasztory durchaus nicht als einwandfrei erscheint, weshalb das KM sich gegen die Aufhebung der Internierung des Genannten aussprechen muss, uns weiters den umstand, dass die gerichtlichen Akten weder dem k.u. Landesverteidigungsminister noch dem k.u. Minister des Innern bis zur angeführten Zeit vorgelegt worden sein dürfen, erlaubt sich das KM von dem Vorfalle Eurer Exz. Mitteilung zu machen, und gleichzeitig anzufragen, ob vielleicht dort andere Tatsachen für die Beurteilung des Falles Pasztory bekannt geworden sind, die sich der hiesigen Kenntnis entziehen.

Eine gleiche Zuschrift ergeht an S. Exz den Herrn k.u.
Minister d. Innern
Landesverteidigungsministerium
Genehmigen

169.

Budapest. 27 noiembrie 1915. Ministru Apărării către Ministrul de război Alexander Ritter von Kroatin. Oferă detalii despre interacțiunea generalului Antal Hohenburger cu groful György Károly.

[KM 1916 ált. 4.1. a 30–42. – Kt. 402]

Magyar Királyi Honvédelmi Minister
17427 szám
Eln 15-A-1915
Strafsachr wegen Ausspähung

Seiner Exzellenz dem Herrn Geheimen Rat,
Feldzeugmeister und k.u.k.
Kriegminister
Alexander Ritter vom Kroatin
Grosskreuz des Leopold-Ordens,
Besitzer des Militärverdienstkreuzes I
Klasse mit der Kriegdekoration,

Ritter des Ordens der Eisernen Krone II Klasse etc, etc,
Oberstinhaber des k.u.k. Feldhaubitzzregiments Nr. 14

Wien

Budapest, am 27 November 1915.

Auf die geschätzte Note vom 19 November 1 J. Abt. 4/1 8043 beehre ich mich Euer Exzellenz diensthöflichst mitzuteilen, dass Graf Georg Károlyi wiederholt beim Herrn Generalchefauditor

Anton Hochenburger, Chef der X Section des é. Ung. Landerverteidigungsministeriums, erschien und um Aufhebung der Internierung des Arkad Pásztorý bittlich geworden ist.

Der genannte Generalchefeauditor hat dem Grafen bei jeder Gelegenheit die Aufklärung erteilt, dass diesem Ansuchen nur in dem Falle nahergetreten werden könnte, wenn die Generalstabsabteilung des k.u.k Militarkommandos, – welcher die bezüglichlichen Akten für Begutachtung übersendet wurden –, dagegen keine Einwendung erhebt.

Eine andere Mitteilung machte Generalchefeauditor Hochenburger nicht; besonders ausserte er sich nicht dahin, dass Pásztorý einwadfrei und Opfer eines Racheaktes sei, weshalb er für die Aufhebung der Internierung ersuche, und dass ihm die bis nun aufgelaufenen Akten des Pasztorý bekannt waren.

Letzere Ausserung war seitens des Generalchefeauditors umsoweniger möglich, als er bisher nicht in der Lage war, Einsicht in die bezüglichlichen Strafakten nehmen zu können.

Genehmigen Euer Excellenz den Ausdruck meiner susgezeichneten Hochachtung.

Hazai
Landesverteidigungsminister.

170.

Budapest. 27 noiembrie 1915. Ministerul de Interne către episcopul de Hajdudorog István Miklóssy. Cum cazul Pásztorý încă se discută între ministrul de Interne și prim-ministrul, secretarul îi sugerează episcopului să revină cu o solicitare la prim-ministru.

[GKPL I-1-a. 500/1915]

Belügyi
Államtitkár
Budapest 1915 évi november hó[nap] 27-én

Méltóságos és főtisztelendő Püspök Úr!

Mindenekelőtt elnézését kell kérnem, hogy Pásztorý Árkád ügyében mindedig nem küldhettem értesítést, de sajnos me sem vagyok még abban a helyzetben, hogy a Ministerelnök és Belügyminister Urak között é tárgyban még folyamatban lévő tárgyalások eredményéről közlést tehessek.

Amennyiben sulyt méltóztatik helyezni az ügy gyors elintézésére, célszerűnek tartanám, ha Méltóságod közvetlenül a Ministerelnök urhoz fordulna.

Mély tisztelettel vagyok Méltóságos Püspöki Úr

Készéges hive

171.

Nyíregyháza. 29 noiembrie 1915. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy către ministrul de interne János Sándor. Cere eliberarea din internare a tutoror inculpaților din caz.

[GKPL I-1-a. 500/1915]

Nagyméltóságú Belügyminiszter úr!

Pásztory Árkád turvékonyai lakos, hajdudorog egyházmegyei áldozópap vizsgálati iratai – tudomásom szerint közel négy hete excellenziád minisztériumában várnak végleges elintézésre.

Ezen irodából, nem kétlem, teljes meggyőződés vezetett Excelleciád a kémkedés okfejéből Pásztory Árkád ellen vád tarthatatlanságáról.

Bizom Nagyméltóságod éles látásában s ebből folyólag arra is következtetni, hogy szelmélyes információimtól eltekintve, e vád oka s a válló egyéniség személyi megbízhatóságának kérdése is ma már tisztázva áll Excelleziád előtt.

Egy 80 éves, agg, gyötört ember várja az internálás alól való felmentését. Egy kémkedéssel vádolt magyar honplogár, aki egymagu szóval, példa adással, szorgalommal s vagyona áldozatul hovatalával többet tett a magyar nyelv terjesztéséért a magyar államnemzet megerősítéséért, mint egész tábora ama eléggé el nem ítéhető hazafiaknak, kik ezt a világfelfordulást tartották kedvező alkalomnak arra, hogy magán boszú céljokat rajta kitöltsék

Tisztelettel kérem, Excelenziádat, méltóztassék sürgösen, távirati uton intézkedni, hogy Pásztory Árkád valamint a háztartásához tartó s ugyancsak ártatlannul körrendre elhurcolt Pásztor János Kiss Borbála és özv.[egy] Himmer Ignácné az intárnálás alól fölmehessenek a turvékonyai otthonukba.

Expediáltatott

1915 Nov[ember] 29

172.

Nyíregyháza. 29 noiembrie 1915. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy către prim-ministrul István Tisza. Face presiuni pentru soluționarea cazului.

[GKPL I-1-a. 500/1915]

Nagyméltóságu Miniszterelnök Úr!

Folyó évi október hó 8-án kelt, 5232/res MK számú, nagybecsű válaszirata birtokában bizalommal várom Pásztory Árkád vizsgálati ügyének befejezését.

A vonatkozó iratall a legfelsőbb hadbírószágtól a honvédelmi miniszter urhoz, innen a belügyminiszter urhoz tétettet át – minden megjegyzés nélkül.

Szerény nézetem szerint mi akadály sem áll többé utjában annak, hogy a 80-ik életévében levő, korra és betegsége folytán összetörött agg ember a magas állam kormány által a minden igaz ok nélkül reá mért internálás alól felmentssék.

Arról ezuttal is biztosítom Excelenziádat hogy Pásztory Árkád hazafias érzelmeihez a kétségnek még árnyéka sem férhet s a kémkedés vádja, melynek alapján ugyanaz meghurcoltatott tisztára magán boszu műve.

Fogadja Exceleziád tiszteletem, őszinte kifejezését, melylyel vagyok.

1915 nov 29

Hajdudorogi püspök

173.

Budapest. 13 decembrie 1915. Ministrul de interne János Sándor către ministrul de Război Alexander Ritter vom Krobotin. Oferă detalii despre interacțiunea dintre secretarul de stat Zsigmond Perényi și groful György Károly și cere totodată eliberarea lui Árkád Pásztor.

*[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1916 ált.
4.1. a 30–42. – Kt. 402.]*

Zahl 41122–1915

Pras

Euer Excellenz!

Auf die geschätzte Note vom 19 November 1915 Zehl 8043/Abt/4/1, beehre ich mich Euer Excellenz bekanntzugeben, dass die vom Grafen Georg Károlyi dem Evidenzbüro des Generalstabs erteilte Information irrtümlich ist. Staatssekretar Baron Perényi hat allerdings mit dem Grafen Károlyi im Nationalcasino über den Fall Pásztor gesprochen und auf dessen Anfrage seiner Meinung Ausdruck gegeben, dass der ihm bekannten Sachlage gemäss Pásztor nicht der Spionage verdächtig erscheine. Davon war aber überhaupt nicht die Rede, dass der Staatssekretar um die Aufhebung der Internierung ersuche, oder ersuchen werde, oder den Grafen Károlyi damit beauftrage.

Was nun die Beurteilung des Falles Pásztor anbelangt, so war ich leider noch immer nicht in der Lage in die bezüglichen Strafakten Einsicht nehmen zu können, trotzdem die Untersuchung bereits vor 9 Monaten eingeleitet wurde und ich im Wege des kön ung Landesverteidigungsministers öfters um die dringende Erledigung ersucht habe.

Pásztor's Charakter ist wohl nicht ganz einwandfrei, da er sein Vermögen die Unwissenheit und den Aberglauben des einfachen Volkes ausnützend erworbn hat. Die Untersuchung hat aber gegen ihn keine Beweise für Spionage oder Hochverrat erbacht und auch die vom militarkommando in Kassa angeregte Ergänzung des Ermittlungsverfahrens dürfte meiner Ansicht nach in dieser Hinsicht kaum zu einem Erfolge führen.

Pásztor ist 76 Jahre alt, ein kranklicher Greis, der schon infolge seines Alters und seiner Kranklichkeit, die er sich während seiner Internierung zugezogen hat, für jegliche Agitation unfähig gehalten werden muss.

Die Aufhebung seiner Internierung wäre auch darum wünschenswert, da er Besitzer eines Verwalters gewaltsamer Entfernung, der Entwertung und dem ganzlichen Verfall preisgegeben ist.

Vor kurzem erst hat der Bischof von Hajdudorog, Miklóssy bei mir im Interesse Pásztorys vorgesprochen und hat sich bereit erklärt die volle Gerantie für denselben zu übernehmen und ihm einen verlässlichen Geistlichen zur Seite zu geben, wenn er freigelassen würde.

Wenn Euer Excellenz die Aufhebung der Internierung Pásztory und dessen Freilassung für bedenklich erachten, so könnte dennoch Pásztory aus Nyíregyháza nach Turvékonya in seine Heimat befördert werden, wo er dem Antrage des Bischofs gemass in Begleitung eines verlässlichen Geistlichen und unter strenger polizeilicher Aufsicht verbleiben könnte.

Pásztory selbst würde sich diesen Bestimmungen fügen und damit wäre dann auch der Zweck ihn unschadlich zu machen viel besser erreicht, denn in Turvékonya könnten seine Korrespondenz, sein Verkehr und seine eventuellen Verbindungen durch Detektive viel besser kontrolliert werden, als wenn er in der Stadt Nyíregyháza in der bischöflichen Residenz verbleibt.

Indem ich Euer Excellenz bitte mir ehebaldigst Antwort geben und mir einen Einblick in die gerichtlichen Akten gewahren zu wollen, genehmigen Euer Excellenz den Ausdruck meiner ausgezeichneten Hochachtung.

Budapest, den 13 Dezember 1915.

174.

Kosice. 24 decembrie 1915. Comandamentul Militar nu va anula decizia de internare a lui Pásztory.

[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1916 ált. 4.1. a 30-42. - Kt. 402.]

Das Milkmdo kann von dem mit Pras Nr. 1870 vom 5 Juli 1915 dargelegten Antrage auf Internierung des Beschldigten umsoweniger Abstand nehmen, als die Erhebungen ad KM Erlass Abt 4/I nr. 6235 vom 10 Oktober 1915 noch im Zuge sind.

Auch die eigene Generalstanbsabteilung vermag sich nur gegen den Wechsel des Internierungsortes auszusprechen und erachtet die Überstellung des Pásztory auf seinem der Grenze naherliegenden

und in politischer Hinsicht keinesfalls verlasslichen (russophilen) Gutsbesitz in Turvékonya als nahezu schädlich, da derselbe – entgegen der vom k.u. Minister d. Innern in Aussicht gestellten, doch in Wirklichkeit undurchführbaren Kontrolle – durch seine fanatischen Anhänger (Pilgerbesuche) mit der Aussenwelt und dem Feinde auf leichteste Art in Verbindung treten könnte.

Der tiefgehende Einfluss dieses Mannes bei der Bevölkerung ist und bleibt ein staatsgefährlicher nicht nur bis zum Ende des Krieges, was durch den Schismaprozess genügend erwiesen ist.

Nach h.o. Information ist Pásztor trotz seines Alters ein keinesfalls agitationsunfähiger Mann.

Die Strafakten befinden sich derzeit beim Anwalte des k.u. Landwehrdistrikts in Kassa.

2 Beilagen.

In Beurlaubung des Militarkommandanten

175.

Budapest. 26 decembrie 1915. Ministrul de interne János Sándor către ministrul de Război Alexander Ritter vom Kroatien. Transmite cererea episcopului de Hajdudorog.

*[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1916 ált.
4.1. a 30–42. – Kt. 402.]*

Kgl ung Minister des Innern
N 6430 res.

Gegenstand: Entlassung des Árkád Pásztor, Insasse von Turvékonya und dessen Haushaltungsmitglieder in ihre Heimst.

Seiner Exz. Dem Herrn k.u.k. Kriegminister!

Ich beehre mich das begründete Ausuchen des Stefan Miklossy, griechisch kat Bischof von Hajdudorog, in der Angelegenheit der Ermöglichung der ehebaldigsten Entlassung des Árkád Pásztor und seiner Haushaltungsmitglieder: Johann Pásztor, Barbara Kiss und Witwe d. Ignaz Himmer, Insassen von Turvékonya in ihre Heimat, – mich auf meine Zuschrift vom 13 Dezember 1 J n 41122 eln berufend, hier beiliegend höflichst zu übersenden, mit dem Ersuchen, mich bei

Berücksichtigung des Ansuchens von der geschätzten Stellungnahme möglichst bald in Kenntnis setzen zu wollen.

Budapest, am 26 Dezember 1915

176.

Nyíregyháza. 9 ianuarie 1916. Juristul episcopesc Pál Megyery către prim-ministrul István Tisza. Cere soluționarea cazului Pásztorj.

[*MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 3*]

Kegyelmes Uram!

Tudva kegyelmes úramnak az emberi erőt csaknem felülmúló minden irányban való elfoglaltságait, – alig merem nagybecsü idejét igénybe venni. – De ennek daczára meghalगतásomért még is esedezem, – szíves elnézését alázattal kárem. –

Mint a hajdúdorogi Püspökség ügyésze az utóbbi időben gyakran foglalkoztam a Kegyelmes Uram előtt bizonyára ismeretes Pásztorij Árkád féle alapítványi ügyel; – és ettől folyólag igen gyakran kellett és kell érintkeznem Pásztorij Árkád tisztelendő úrral is. –

Amint bizonyára szintén tudni méltóztat, – Pásztorij Árkád tisztelendő úr az ellene a hadvezetőségénél emelt panasz már több mint egy éve ide Nyíregyházára van internálva, – honnan internáltatása óta egy napra sem távozhatott és nem is távozott el; – nagy kiterjedésű gazdasága – a mely az ő haszonélvezeti jogával terhelten ma már a hajdúdorogi Püspökség alapítványi vagyonát képezi, – úgy szólván minden felügyelet nélkül van. –

A Pásztorij Árkád ellen emelt panaszt én nem ismerem; – vele azonban – különösen az utóbbi időben – csak nem naponta érintkezem, – és őt – aki nagyon sok százezreket érő összes ingatlan és ingó vagyonát, – értékeit és készpénzét minden befolyástól menten, saját elhatározásából a magyar kultúra oltárára ajánlotta fel, – oly cselekmény elkövetelésére, melyért internáltatását megérdemelné, – képtelennek tartom; – és képtelennek tartjuk mindnyájan, akik vele igen gyakran érintkezünk. –

Számára tehát sem kedvezést, sem elnézést sem kérek; – csupán azt méltóztatassék megengedni, hogy emberbarátiszempontok által vezéreltetve, az ellene folyamatba tett eljárás gyors befejezésnek illetékes helyen leendő előmozdításáért alázattal esedezzem. – Megvagyok

rólla győződve, – ha Kegyelmes uram az eljárás befejezését hathatós közbelépésével előmozdítani kegyes lesz, – Pásztorij Árkád mielőbb vissza térhet nyugodtt otthonába. –

Legnagyobb tiszteletem kifejezése mellett vagyok.

Nyíregyháza, 1916 január 9.

Kegyelmes úramnak

Alázatos szolgálja
Megyery Pál

177.

Nyíregyháza. 22 ianuarie 1916. Episcopul de Hajdudorog István Miklóssy către János Pásztor. Árkád Pásztory este în stare gravă, pe moarte.

[GKPL-I-1-a-282/1916]

282/1916

Tisztelendő
Pásztor János
Hajdudorogegyházmegyei növendékpap urnak

Körmend

Dr. Konthy Gyula városi tiszti orvos ide zárt átirata szerint Tisztelendőséged nagybátyjának Pásztory Árkád székhelyemen internált szent-bazilrendi szerzetesnek súlyos betegsége olyannyira előrehaladt, hogy elhalálózása néhány nap mulva bekövetkezhetik.

Felhivom tehát, hogy nevezettnek meglátogatása céljából – a csatolt átirat felhasználásával – kérjen haladéktalanul szabadságidőt a körmendi rendőrhatalóság útján s jöjjön minden késedelem nélkül Nyíregyházára.

Nyíregyháza, 1916 január 22.

Hajdudorogi püspök

178.

Budapest. 1 februarie 1916. Prim-ministrul István Tisza către juristul episcopesc Pál Megyery. Prim-ministrul dă asigurări că Guvernul face tot posibilul pentru soluționarea cazului.

[MNL.ME.K-26-VI-919 res-1916, f. 2]

Félhivatos levél minister ur Ő Excellentiája részéről

Dr Megyery Pál ügyvéd t[á]b[lai] főügyész
Nyíregyháza

Folyó évi január hó[nap] 9-én becses soraira megnyugtathatom főügyész urat, hogy a kormány igyekszik szorgalmazni a Pásztory Árkád turvékonyai nagybirtokos ellen folyamatba tett eljárás befejezését.

Budapest, 1916 febr[uár] 1-én

M.[agyar] kir.[ályi] miniszterelnök

179.

Budapest. 10 februarie 1916. Ministrul de Interne Sándor János către Ministrul de Război Alexander Ritter vom Krobotin. Episcopul Miklóssy garantează personal pentru nevinovăția lui Pásztory. În cazul în care s-ar îngădui ca inculpații să revină la Tur, aceștia vor fi acompaniați de un canonic al episcopiei, care să îi păzească.

[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1916 ált.
4.1. a 30-42. – Kt. 402.]

4553 szám

Eln

Tárgy: Pásztory Árkád turvékonyai lakos és háztartása 3 tagjának hayabocsátási ügye.

Hivatkozással legutóbb 1915 évi december hó[nap] 26-án 6430 res szám alatt kelt átíratomra, melylyel kapcsolatban megküldöttem Nagyméltóságodnak Miklóssy István hajdudorogi gör[ög] kath[olikus] megyés püspök által a lakóhelyéről eltávolított Pásztory Árkád turvékonyai lakos és háztartása 3 tagjának visszabocsátása tárgyában hozzám intézett megkeresését, van szerencsém Nagyméltóságod

nagybecsű figyelmét ezuttal még felhívni azon körülményre, hogy nevezett püspök a kérdéses személyek további magatartására nézve a legmesszebbmenő jótállást vállalta el, sőt készen nyilatkozott arra is, hogy a háború tartamára egy kifogástalan papját állandó felügyelet céljából Pásztory Árkád mellé ennek lakóhelyére Turvékonyára kirendelni.

Figyelemmel ezen-nézetem szerint – teljesen elfogadható püspöki jótállásra, valamint arra, hogy Pásztory Árkád és háztartása tagjaival szemben Turvékonyán a lehető leghatályosabb rendőri ellenőrzés foganatosítása iránt fogok intézkedni, – van szerencsém magyar állampolgároknak régebbi lakóhelyükre leendő hazabocsátásába belenyugodni s nagybecsű elhatározásáról engem lehetőleg mielőbb értesíteni méltóztassék.

Budapest, 1916 évi február hó[nap] 10-én.

A minister helyett:

Perényi
államtitkár

180.

Wien. 23 februarie 1916. Ministrul de Război Alexander Ritter vom Kroatin către ministrul de interne János Sándor. Nu se va dispune eliberarea inculpaților nici în termenii propuși de către episcopie.

*[Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, KM 1916 ált.
4.1. a 30–42. – Kt. 402]*

K.u. M.d. Innern

Wien, am 23 Februar 1916.

Auf die geschätzten Noten vom 13 u 26 Dezember 1915 und 10 Februar 1916, Z1 41122–1915 Pras, 6430 res. Bezw. 4553, beehre ich mich Ew. Exz. Mitzuteilen, dass das KM. Gegen die Entlassung des Arkas Pásztory sowie der Haushaltungsgmitglieder, des Genannten, das sind Johann Pásztor, Barbara Kiss und die Witwe des Ignaz Himmer in ihren früheren Wohnsitz Turvékonya unter der Voraussetzung der Bürgerschaft des gr. Kath. Bischofs Stefan Miklossy von Hajdudorog und der Anordnung und strengsten Durchführung einer verlässlichen polizeilichen Aufsicht, keine Ernwendung erhebt.

Nach hierseitiger Information hat Pásztory einen tiefgehenden

Einfluss bei der Bevölkerung und ist derselbe trotz seines Alters ein keinesfalls agitationsunfähiger Mann.

Aus diesem Grunde und mit Rücksicht auf den Umstand, dass Pásztory auf seinem der Grenze naherliegenden und in politischer Hinsicht keinesfalls verlässlichen Gutsbesitz in Turvékonya trotz aller Kontrolle durch seine fanatischen Anhänger mit der Aussenwelt und dem Feinde in Verbindung treten könnte, erscheint die strengste und verlässlichste polizeiliche Aufsicht unbedingt geboten.

Die Strafakten befinden sich derzeit beim Anwalt des k.u. Ldwis- trikte in Kassa.

Genehmigen Ew. Exc. Etc.

Pro Domo:

Diese Ausfertigung gründet sich auf das Gutachten des Evbur. D. Gstbs. Vom 19/2 1916, D1. K. Nr. 3828 auf Exh. Abt 4/1 Nr. 1477/16.

181.

Budapest. 14 martie 1916. Fostul deputat Gyula Markos către episcopul de Hajdudorog István Miklóssy. Apar informații referitoare la cazul Pásztory.

[GKPL-I-1-a-930/1916]

Méltóságos és Főtisztelendő Püspök ur!
Kegyes jóakaró uram!

Mikor a mult évi májusban szerencsés voltam szerény fiui szeretete- met és kéz csókömat tenni Méltóságod Residentiájában, és magunkba maradtunk a Boldogult Árkád atyával, én egy levelet adtam át neki, a melynek alapján közel Budapest határában 5000 koronát öl prima ház folyárt 5 ezer korona kamatnélküli kölcsönt kértem tőle 5 évre. Vissza fizetéssig a birtok a Boldogult nevéen lett volna.

„Szives örömet, édes Nagyságos uram! Nem csak kölcsön hanem – ugyis! [...]”⁴⁸⁴ csak utánna nézné, hogy én minél előbb a tanyára vissza mehessek.”

Először a miniszteriumba, azután a katonáknál kell az ügyet rendbe huzni.

⁴⁸⁴ ilizibil

Ha van valaki, aki ismeri az utját és sürgetné, hát persze, hogy sokkal előbb meg van.

Én vállalkoztam a sürgetésre.

Örömmel tettem. Nem lett volna nálam boldogabb ember, ha sikerült volna az ügyet mint eleinte kilátás volt [...] ⁴⁸⁵ „cséplésig” nyélbe sütni.

Innem Budapestről 14 nap multával ki [...] ⁴⁸⁶ hogy Kassára tették az ügyet, Kassáról 9 nap multán Bécsbe.

Köztudomású dolog, hogy itt miért késett szeptember végéig (400 ezer ügyszer). Mégis azonban számára Miklós Ka[...] ⁴⁸⁷ arás jó barátom különös buzgalma folytán sikerült az ügyet októberig elintéztetni.

A katonákon tehát nem mulott semmi.

A Belügyben, (a hitem szerint Jekelfalusin mulott minden), hogy a Boldogult élete úgy meg keserült.

Noha Jekelfalusi volt az, aki bizonyos urak „hallomás” szerű próbálkozásait [...] ⁴⁸⁸ mikor meg tudta hogy az ügy újra a honvédelmi [...] ⁴⁸⁹ van, szinte meg döbbsent, és én láttam rajta, hogy ez az ő számitásait nem érinti kedvesen [...] ⁴⁹⁰ ebben a vélelmemben csak megerősített az a Nyiregyházán járt uri ember is, aki azt a bizonyos letétet sürgette vagy óhajtotta – volna.

De mivel ez már elmúlt, erről talán élő szóval többet tudnék, írásban azonban nem óhajtok szólni.

[...]

Budapest 1916 ápr[ilis] 4

Ferencztér 1

Legkisebb szolgája

Markos Gyula
A Herkó Páter szerkesztője

⁴⁸⁵ ilizibil

⁴⁸⁶ ilizibil

⁴⁸⁷ ilizibil

⁴⁸⁸ ilizibil

⁴⁸⁹ ilizibil

⁴⁹⁰ ilizibil

Anexa 1

Tabel cu documentele din fondul ministerului de Interne (K148) care deși apar în registrele de intrare-ieșire nu au fost găsite.

Szám	Év	A bead- vány ikta- tószáma	A beérke- zés ideje hónap és nap	A beadó hatóság vagy fél neve	A bead- vány tár- gya	Az elinté- zés módja	Ideje hónap és nap
1	1915	5869	16 feb[ruár]	F[ő]sz[olga] bíró Avasuj- város 54	Pásztory Árkád inter- nálását kéri	Főispán Nagykároly ad. F[ő] sz[olga] bíró Ava- sujváros	18 feb[ru- ár]
2	1915	7195	27 feb[ruár]	Főszolgabíró Avasujváros 54	Pásztori Árkád elleni nyomozati iratok bete- jesztésének akadályjait jelenti.		
3	1915	7289	28 feb[ruár]	Főisp.[án] Szatmár Németi	Jelentése Pásztori Árkád inter- nálása tb.		
4	1915	9360	15 mar[- cius]	Szatmár vár- megye főis- pánja 520	Jelenti hogy Pásztori Árkád ágyban fekvő súlyos beteg	Főispán Nagykároly	20 mar[- cius]
5	1915	10245	24 mar[- cius]	Főispán Nagykároly 573	Pásztori Árkád elleni vizsgálat ered- ményét jelenti	Főispán nagyká- roly, vas alisp[án], főszolga- bíró kor- mend	3/24

Szám	Év	A bead- vány ikta- tószáma	A beérke- zés ideje hónap és nap	A beadó hatóság vagy fél neve	A bead- vány tár- gya	Az elinté- zés módja	Ideje hónap és nap
6	1915	11194	2 apr[ilis]	Szatmár v[ár]m[egye] főisp[án] 607	Pásztori Árkád ügyé- ben jelent		
7	1915	13725	23 apr[i- lis]	Hivatalból	Pásztori Árkád rendőri felügyelet alatt tartása	ala	24 apr[i- lis]
8	1915	17347	24 maj[us]	Pásztor János gör[ög] kath[olikus] pap. kérvé- nye 10 napi szabadság iránt		Honvéd m. [iniszteri- um]	2 jun[i- us]
9	1915	17812	28 maj[us]	Szatmár főisp[ánja] 787 sau 707	Pásztor János és társai internálásával felm[erülő] költségek megtérítését kéri	tzv VII VI/4 n 8/9 Kb Szatmár alisp[án]	
10	1915	18663	8 jun[ius]	Pásztory Árkád nyi- regyházai lakos [...]* megszünteté- sét kéri			10 jun[i- us]
11	1915	19585	10 jun[i- us]	Honv[éd] minist[er] 17368	Pásztor János görögkatoli- kus papjelölt kérelme 17347	Főszol- gabíró körmend, szabolcs főisp[án]	17 jun[i- us]
12	1915	27054	31 jul[i- us]	Pásztori Árkád int[er- nálása] meg- szüntetését kéri		Honvéd min[iszter]	3 aug[usztus]
13	1915	31596	6 sep- t[ember]	Honvéd min[iszter] 12413	Pásztory Árkád gör[ög] kath[olikus] lelkész ügyé- ben		8 sep- t[ember]

Szám	Év	A bead- vány ikta- tószáma	A beérke- zés ideje hónap és nap	A beadó hatóság vagy fél neve	A bead- vány tár- gya	Az elinté- zés módja	Ideje hónap és nap
14	1915	34221	27 nov[em- ber]	Pásztor János kérvénye	Internálásá- nak megszün- tetése iránt		
15	1915	34416	28 nov[em- ber]	Hajdudorogi püspök Mik- lóssy István 3151	Pásztor János, özv[egy] Himmer Ignáczné és Kiss Borbála internálásá- nak megszün- tetése	Honvéd minister Miklóssy püspök	1 okt[ó- ber]
16	1915	35029	3 okt[ó- ber]	Körmendi főszolgabíró 4339	Pásztor János és társai, internáltak levelezésének ellenőrzése	Főszolga- bíró Kör- mend, Vas m[egy]e] alispán	6 okt[ó- ber] 10 okt[ó- ber]
17	1915	38158	30 okt[ó- ber]	Honvédel- mi minister 15604	Pásztory Árkád és tár- sai internálási ügye	Elmt 41122/915	
18	1915	41122	24 nov[em- ber]	Hadügy minist[er] 8043	Pásztory Árkád inter- nálási ügye	Hadügy min[iszter], Honvéd min[iszter]	13 dec[em- ber]
19	1916	2732	24 jan[u- ár]	Körmendi fősz[o]l[gabi- ró] 777	Pásztor János szabadsága	Főszolga- bíró Kör- mend	26 jan[u- ár]
20	1916	2820	25 jan[u- ár]	Körmendi főszolgabíró 777	Pásztor János szabadsága	elmt 2732/916	27 jan[u- ár]
21	1916	4422	9 feb[ru- ár] d[él]. e[lőtt] 8 40	Körmendi fősz[o]l[gabi- ró] 870	Pásztor János szabadságo- lása	Főszolga- bíró Kör- mend	9 feb[ru- ár]
22	1916	4553	10 feb[ruár]	H[ivatalból]	Pásztory Árkád és 3 társának haza- bocsájtása	Hadügymi- nister	10 feb[ru- ár]

Szám	Év	A bead- vány ikta- tószáma	A beérke- zés ideje hónap és nap	A beadó hatóság vagy fél neve	A bead- vány tár- gya	Az elinté- zés módja	Ideje hónap és nap
23	1916	5901	22 feb[ruár]	Szabolcs főis- pán telefon	Pásztor Árkád elhalt internált hagyatékának leltározása ügyében Pásztor János, Vályi Józsefné és Himmer Jánosné internáltak turvékonyára bosátása	Főszol- gabiró Körmend, főispán Nyiregyhá- za, főispán Nagykár- oly, ad. Főszolga- biró Kör- mend, Vas m[egye] alisp. [ánja], Szatmár v[ár] m[egye] fő.[ispánja]	22 feb[ru- ár] 23 feb[ru- ár]
24	1916	6558	28 feb[ruár]	Hadügymi- nister 1477	Pásztor Árkád ügye	Hadügy min[i]s[z- ter]	9 már[i]- us]

* ilizibil

Bibliografie

Surse inedite

Arhive

Esztergomi Primási Levéltár [Arhiva Arhiepiscopiei de Esztergom]

Görög Katolikus Püspöki Levéltár [Arhiva Episcopiei Greco-Catolice de Hajdudorog]

Hadilevéltár. Honvédminisztérium [Arhiva de Război. Ministrul Apărării]

Magyar Nemzeti Levéltár [Arhivele Naționale ale Ungariei]

Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv – [Arhivele Naționale ale Austriei, Arhiva de Război.]

Presa de epocă

Az Est

Budapesti Hírlap

Heti Szemle

Nagykároly és Érmellék

Nagykároly és Vidéke

Népszava

Szamos

Szatmári Est

Szatmármegyei Közlöny

Teze de doctorat

Farkas Gyöngyi, *A Magyar Katonai Igazságszolgáltatás a dualizmus időszakában, TGY 3971, Növ. Napló 43/2008*, Hadtörténelmi Levéltár Tulajdona

Surse edite

Cărți

Banks Arthur, *A military atlas of the First World War*, Pen and Sworld Books Ltd., Barnsley, 2001.

Drutzu Șerban, *România în America*, Ed. Cartea Românească, București, 1926.

Endrédi Csaba, *Nehézségek és konfliktusok a Hajdúdorogi Egyházmegye alapításának időszakában*, Ed. Globe Edit, Düsseldorf, 2017.

- Gönczi Andrea, *Ruszin skizmatikus mozgalom a XX. Század elején*, Poliprint, Ungvár, 2007.
- Hartular Anca, *Merem în America: începuturile comunității românești în America*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 1996.
- Honca Ciprian-Emanuel, *Árkád Pásztor. Egumen la Bixad și moșier în Tur*, Editura Mega/Editura Muzeului Sătmărean, Cluj Napoca, 2020.
- Iurij Danilet, *Viața sfântului Alexie Carpatinul*, Ed. Areopag, București, 2015.
- Magocsi Paul Robert, *A history of Ukraine – The land and its peoples*, University of Toronto Press, Toronto, 2010
- Magocsi Paul Robert, *Our People. Carpatho-Rusyns and their descendants in North-America*, Bolchazy-Carducci Publishers, Wauconda, 1993.
- Magocsi Paul Robert, *The Carpatho-Rusyn Americans*, Chelsea House Publishers, New York, 1989.
- Magocsi Paul Robert, *With their back to the mountains. A history of Carpathian Rus and Carpatho-Rusyns*, CEU Press, Budapest-New York 2015.
- Mayer Maria, *Rusyns of Hungary*, Columbia Press University, New York, 1997.
- Maxim Atanasie, *Memorii*, Ed Scriptorium, Baia Mare, 2009, (datate: iulie 1951 – februarie 1952), manuscris olograf în două caiete cu linii, format A5.
- Molnár Miklós, *A Concise History of Hungary*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001 Miklós Molnár, *A Concise History of Hungary*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- Pronin Vasile, *Istoria Bisericii Ortodoxe din Transcarpatia*, Uzghorod, 2009.
- Schindler John R., *Fall of the double eagle. The battle for Galicia and the Demine of Austria-Hungary*, University of Nebraska Press, Nebraska, 2015.
- Toma Radu, *Românii în cele două Americi*, Editura Globus, București, 1998.
- Watson Alexander, *Ring of steel. Germany and Austria-Hungary in World War I*, Basic Books, New York, 2014.

Studii, articole științifice, periodice

- Aradi Viktor, *A milliomossá lett „csodatevő” barát*, în *Szabadgondolat*, 1913, p. 300.
- Aradi Viktor, *Nemzetiségi fejlemények, Máramorosi képek*, 1914.
- Aradi Viktor, *Tanulmányok a nemzetiségi kérdés köréből. (A ruthén skizma – Pásztor Árkád – A hajdudorogi püspökség)* în *Huszadik Század*, 1913.
- Cornwall Mark, *Treason in an Era of Regime Change: The Case of the Habsburg Monarchy*, în *Austrian History Yearbook, vol 50*, Minnesota, Center for Austrian Studies, 2019.
- Csécsey Imre, *Ukrajnától – Máramarosig* în *Nyugat*, nr. 3, 1914.
- Gál Margit, *Az amerikai kivándorlás kezdetei a Galántai és a Vágsellyei járásban*, în *Migráció – Nostra Tempora 5*, Liliium Aurum, Dunaszerdahely, 2001.
- Fejős Zoltán, *Kivándorlás Amerikába a Zemplén középső vidékéről*, în *A Hermán Ottó Múzeum Évkönyvei*, nr. 19, Miskolc, 1980.

- Gulya Károly, *A Magyarországi rutén kérdés 1910–1914 között, A Máramorosi skizmaper* în *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominae, Acta Historica Tomus XXXI*, Szeged, 1968.
- Honca Ciprian-Emanuel, *De la „patriot” la „trădător de țară”. Acuzația de spionaj adusă călugărului Árkád Pásztor* în *Journal of Church History, Revista Institutului de Istorie Ecleziastică „Nicolae Bocușan”, vol. 1, nr. 1, Cluj Napoca, 2020.*
- Janek István, *The Invasion of the Hungarian territories of Austria-Hungary by the Russian army and the behaviour of the Slovak population, în Bulgaria and Hungary in the First World War. A view from the 21st century*, Research Centre for the Humanities, Budapest-Sofia, 2020.
- Tutuskó Ágnes, *A Kárpátaljai rutén nép reagálása az 1914–1915 évi orosz betörésekre*, în *Oktatástörténet a végeken. Magyar felsőoktatás a határon túl. Etnikai és nemzeti kisebbségi közoktatás Magyarországon*, Pro Minoritate, Budapest, 2012.
- Данилець Юрій, *Діяльність преподобного Олексія (Кабалюка) у світлі нових архівних документів* [Activitatea lui Aleksei Kabalyuk în oglinda noilor documente de arhivă] în „НАУКОВІ ЗАПИСКИ” БОГОСЛОВСЬКО-ІСТОРИЧНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЦЕНТРУ ІМЕНІ АРХІМАНДРИТА ВАСИЛІЯ (ПРОНІНА), Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», 2018.

Șematisme, dicționare, enciclopedii

- Az 1910. évi június hó 21-éi hirdetett országosgyűlés nyomtatványai, Képviselőház – Napló. XXVI, 573. Országos ülés, 1915 április hó 28-án, szerdán, Szász Károly elnöke alatt.
- Paul Robert Magocsi, Ivan Pop, *Encyclopedia of Rusyn History and Culture*, University of Toronto Press, Toronto, 2005.
- Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum Diocensis Munkácsiensis, Unghvárini, Typis Caroli Jager, 1878.
- Schematismus Venerabilis Cleri Graeci Ritus Catholicorum Diocensis Munkácsiensis*, Unghvárini, Typis Josephi sen. Fésüs, 1888.

Articole de presă

- Blestemul conacului Pásztor*, 7 sep. 2014, sursa online: <http://piatasm.ro/?p=345>;
- Pásztor – un călugăr blestemat*, 28 iunie 2015, sursa online: <http://piatasm.ro/?p=1166>.
- Falansterul sătmărean din Boinești și povestea călugărului taumaturg Pásztor*, asemănat cu Arsenie Boca, 1 aprilie 2016, sursa online: <https://www.agerpres.ro/romania-colorata/2016/04/01/falansterul-satmarean-din-boinesti-si-povestea-calugarului-taumaturg-pasztor-asemanat-cu-arsenie-boca-galerie-foto--10-59-54>;
- Un Arsenie Boca de la 1900 și incredibilul său falanster*, sursa online: <https://evz.ro/un-arsenie-boca-de-la-1900-si-incredibilul-sau-falanster.html>.

Indice de persoane

A

- Adorján, secretar de stat: 50
Adorján, Csaba, comite: 25, 47, 48, 50, 57, 74, 87, 96, 112, 113, 114, 172, 175, 182, 183, 187, 188, 192, 197, 199, 200, 201, 219, 307, 360, 390
Almási, Dezső: 72, 271
Ancsán: 32, 36, 71, 140, 292, 293, 392, 393
Andor, György, secretar de stat: 44, 219, 225, 264, 273, 274, 345
Andriász, István: 42, 45, 47, 66, 92, 216, 220, 232, 373
Apponyi, Albert: 12, 313
Aradi, Viktor, scriitor: 13, 17, 19, 27, 37, 117, 121, 142, 159, 179, 198, 205, 249

B

- Bacsinsky, István: 309
Bajusz, Anna: 325
Balajti, Antalné: 161
Balajti, Gábor: 160
Balajti, Gáborné: 39, 160
Balás, Lajos: 40, 165, 220
Balázs, Pál: 324
Bálint, István: 38, 39, 70, 149, 160, 214, 215, 275
Bálint, Jánosné: 39, 160, 215
Bálint, Juliánna (vezi Csánk Barnabásné)
Balog, Mihály, vicar: 313
Bánis, Aladár, pretore: 40, 161
Bányai, Jenő, canonic: 76
Bányász, Menyhért: 244
Baumgartner, Pálné: 264
Beskyd, Antonii, deputat: 13
Biczák, Károly, notar: 71, 294, 297, 298
Bisztriczky, Mártonné: 319
Bobrinskii, Vladimir: 13, 142, 143, 145, 158, 296
Böck: 249
Boda, Dezső, căpitan: 81, 329, 349, 374
Bodnai, Teréz (vezi Namcsnyik Józsefné)
Bodnár, Anna: 320
Bodnár, Anna (vezi Vejkó Jánosné)
Bodnár, György: 264
Bodnár, János: 72, 271
Bogdán, Mari: 320
Bolda, Kálmáné: 264
Brabéc, general: 36, 212
Brenner, Mihály, judecător: 13, 15, 257, 258, 308, 399
Brinda, Antal, detectiv: 63, 69, 73, 74, 201, 202, 226, 240, 242, 276, 277, 287, 288, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 323, 324, 326, 328, 329, 363

C

Csánk, Barnabásné: 39, 160, 161, 162, 215
 Csécsey, Imre: 19
 Csernok, János, arhiepiscop de Esztergom: 314
 Cservenka, Jánosné: 92, 373
 Csilléry, Ferencz, notar: 57, 62, 226, 227
 Csokán, Illés: 324
 Csorba, György: 40, 161
 Csorbai, György: 235
 Csóre, Anna (vezi Palkó Jánosné)
 Csoré, János: 40, 161
 Czirák, Sándor: 66, 237, 238

D

Damjanovics, Tivadar: 74, 75, 242
 Dankó, Ferencz: 319
 Dankó, Mihály: 72, 89, 263, 271
 Dankó, Mihályné: 296
 Dankovszky, Paraskiva (vezi Viszloczky Gregorné)
 Danilet, Iurij: 19
 Decs, Mihályné: 325
 Delli, József: 264
 Dienes, Sándor: 45, 219, 225, 231, 264, 273
 Divinszki, Mária: 40, 161, 162, 163, 216
 Dobossy, Andrei dr., avocat: 21, 290
 Dobránszky, Julianna: 325
 Domahidy, István: 235
 Drăguș, Petre: 75
 Druzcu, Șerban, istoric: 11
 Dudás, András: 40, 153, 154, 161
 Dudás, Jánosné: 320
 Dulishkovych, Arnold: 13
 Durnoszka, Mária: 320

E

Egér, Erwin, poliția de frontieră: 16,

38, 80, 95, 158, 180, 308, 313, 314, 315, 334, 399, 400
 Elliás, Andrásné: 320
 Ember, Elemér, medic: 75
 Erdőss, Jenő, notar: 47, 286
 Erdőss, Petru, preot: 75

F

Fabian, Petru, canonic de Gherla: 22, 29, 33, 109, 110, 111, 120, 125, 126, 139, 155, 156, 157
 Fabian, Todor: 324
 Fabó, Zoltán, procuror: 79
 Fábri, Károly, preot: 40, 161
 Farkas, János: 323
 Fecső, János: 322
 Fejes, István, avocat: 29, 48, 55, 85, 174, 264, 265, 303, 304, 306, 342, 362, 363
 Fejős, Zoltán: 11
 Ferenczy, Béla, poliția de frontieră: 16, 31, 32, 34, 36, 38, 56, 129, 142, 143, 158, 180, 193, 194, 206, 207, 210, 251, 310, 311, 315, 334, 335, 351, 378, 396, 398
 Ferenczi, Zoltán, notar stagiar: 33, 132, 133, 137, 138
 Finta, János: 235
 Firczák, Gyula, episcop de Mukachevo: 18, 70, 235, 266, 268, 379, 381, 383
 Fired: 44, 274
 Fischer, Anna (vezi Dudás Jánosné)
 Fischer, József: 321
 Fogorássy, Sándor, inginer: 54

G

Gadnai, Borbála: 161
 Gadnai, András: 40, 152, 161, 162, 163, 216
 Gadnai, Andrásné: 40, 162
 Gál, Etel (vezi Veres Mihályné)

- Gál, Margit: 11
 Garanyi, András: 321
 Gavriș, Clemente, egumen: 30, 32, 40, 69, 71, 73, 123, 133, 134, 137, 143, 144, 159, 207, 208, 266, 267, 268, 275, 292, 293, 295, 296, 298, 316, 317, 331, 349, 382
 Gebé, Andor, canonic: 75, 76
 Gerovskii, Aleksei: 13, 311, 312
 Gerovskii, Georgii: 13
 Gherman, Ioan: 92, 373
 Glagola, János: 322
 Gönczi, Andrea, istoric: 12
 Gönczi, Piroska (vezi Lánszki Lajosné)
 Gönczi, Sándor, jandarm: 66, 234, 239, 280
 Grecsula, Jánosné: 320
 Greskó, György: 322
 Grósz: 76
 Gulya, Károly: 19
 Gyiriti, Tamás: 324
 Gyuró, László: 323
- ## H
- Habudán, Józsefné: 39, 160, 215
 Hanusy, György: 53, 54, 319
 Harangozó, Jánosné: 318
 Hartular, Anca, istoric: 11
 Hasnay, Gusztáv, polițist de frontieră: 129
 Havrisák, Mária: 320
 Hegyi, Borbála (vezi Elliás Andrásné)
 Hili, Erzsi (vezi Szabó Györgyné)
 Himmer, Ignánczné: 40, 51, 72, 74, 85, 96, 144, 161, 162, 181, 272, 276, 277, 296, 301, 302, 318, 332, 341, 342, 391, 402, 403, 408, 412, 416, 421, 422
 Hochenburger, Antal, general: 86, 92, 93, 94, 98, 354, 359, 361, 373, 374, 385, 389, 404, 405, 406, 407
 Hollánder, Bórbálla: 318
 Holló, Amália (vezi Balajti Gáborné)
 Homa, Joachim, protoegumen: 79, 105
 Hómér, Imre, căpitan Poliția de Frontieră: 16, 80, 313, 314, 315
 Horangozó, Jánosné: 296
 Hornyák, István: 320
 Horváth, Olivér, procuror: 63, 92, 222, 225, 227, 232, 234, 236, 256, 259, 260, 265, 275, 280, 285, 298, 301, 310, 311, 315, 330, 382
 Hossu, Vasile, episcop de Gherla: 75, 79
 Hován, Jolán: 320
 Hudák, Béla, procuror militar: 36, 38, 56, 111, 198, 199, 212, 213, 309
 Hudák, Borbála (vezi Hudák Jánosné)
 Hudák, Jánosné: 40, 152, 161, 216
 Huszár, Károly, deputat: 89, 90, 365, 366, 368, 372, 380, 383
- ## I
- Illés, Andor, judecător: 13, 15, 16, 31, 34, 36, 37, 55, 56, 79, 95, 143, 158, 179, 190, 193, 194, 206, 210, 223, 308, 310, 333, 334, 346, 351, 378, 398, 399
 Ilosvay, Aladár, vicecomite: 55, 63, 73, 188, 199, 222, 225, 227, 232, 234, 236, 241, 256, 260, 265, 275, 276, 277, 278, 280, 283, 285, 286, 287, 304, 308, 311, 329, 330, 350, 352, 363, 377
 Ilosvay, Gusztáv: 31, 55, 190, 206, 309, 315, 356, 378
 Ivádi, Amália: 38, 70, 149, 162, 214, 215, 275
 Iványi, István: 39, 150, 160, 215, 221

Iványó, Zsafia: 323
Izai, György: 13, 257

J

Jakab, Julia (vezi Szabó Lászlóné)
Jamricska: 38, 39, 149, 160, 215
Jancsák, Mihály (vezi Ancsán)
Jasztrabszky, Kálmán: 249
Jekelfalusi: 418
Jékey, Mór: 235
Jeszenszky, Sándor, secretar de stat:
87, 355, 357
Jobbágyi, Anna (vezi Viszlaj
Andrásné)
Jónás, Ármin: 29, 127,
Jónás, Béla: 31, 38, 129, 143, 158,
180, 206, 207, 310, 311, 398
Josvay, Mihály: 263
Jura, Anna: 323

K

Kabalyuk, Elek, lider panslavist: 13,
16, 17, 18, 19, 69, 70, 80, 84,
101, 152, 164, 199, 223, 229,
267, 268, 309, 317, 335, 340,
351
Kacsivszky, Eleonora (vezi Liptai
Jánosné)
Kállay, Szabolcs, judecător: 24, 25,
26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34,
36, 37, 39, 40, 42, 45, 46, 50, 54,
55, 57, 62, 63, 64, 65, 67, 70, 74,
83, 86, 95, 111, 112, 113, 114,
115, 116, 117, 119, 124, 127,
128, 129, 130, 131, 132, 133,
141, 146, 149, 150, 151, 152,
153, 154, 157, 158, 159, 163,
164, 165, 167, 171, 176, 177,
179, 181, 186, 188, 189, 190,
191, 192, 193, 202, 208, 216,
222, 224, 225, 226, 227, 228,
229, 230, 231, 233, 245, 246,
247, 248, 250, 251, 252, 253,

254, 255, 256, 258, 273, 291,
309, 310, 311, 314, 315, 330,
337, 338, 342, 343, 344, 345,
346, 349, 350, 351, 352, 353,
355, 357, 360, 361, 362, 364,
365, 377, 379, 382, 394, 395,
396, 397, 399, 400
Kalincsák, László: 325
Kálmár, Hugó, detectiv: 63, 69, 73,
201, 202, 226, 240, 242, 287,
300, 301, 329, 363
Kalvin, Mihály: 323
Káminszky, Ákos: 22, 71, 123, 145,
146, 292, 293, 294, 295, 296,
317
Kardos, Edith, notar: 63, 141, 222,
225, 227, 232, 234, 236, 256,
280, 283, 285
Karl von Pflanzer-Baltin, general:
105
Károlyi, György, graf: 98, 99, 249,
405, 406, 410
Károlyi, Lajos, graf: 249
Katona, Gábor: 53, 324
Katonané: 305
Kazik, Erszébet: 320
Kelemen, Lajos, șef de post: 24, 45,
112, 203, 218, 219, 229, 231,
245, 273
Kinczel, Mária: 264
Kinczel, Franciska: 264
Kiss, Borbála: 40, 51, 72, 74, 85, 96,
161, 272, 276, 277, 296, 301,
302, 318, 332, 341, 342, 391,
402, 403, 408, 412, 416, 421
Klár: 36, 211
Klein, Arthur: 17
Klein, Samu: 69, 73, 258, 265, 275
Kletner, Csilla: 8
Klofác, Václav: 13
Köhler, Josef, șef birou ministerul de
Război: 37, 70
Kolozsvári, Mária (vezi Orosz
Jánosné)

- Komlóssy, Gyuláné: 30, 132, 145, 298
 Konkoly, general: 92, 373
 Konthy, Gyula, medic: 101, 414
 Körmendy, Endre, notar stagiar: 46, 154, 162
 Koroknay, Károly, avocat: 80, 299, 327, 378, 399, 400,
 Koszkocsák, Mihály: 284, 323
 Kovács, Mihály: 72, 117, 263, 271
 Kozák, Anna: 320
 Krajnyák, András: 326
 Krissák, József: 260
- L**
- Lánczky: 7
 Lánczky, Antal, contabil: 236
 Lánszki, Lajosné: 92, 373. Lánczi Mária (vezi Cservenka Jánosné)
 Lanner, Karolina: 20, 30, 127, 135, 139
 Latkóczy, Imre, secretar de stat: 45, 225, 264, 273
 Latkóczy, Ferencz, notar: 24, 25, 28, 42, 50, 57, 65, 125, 203, 216, 227, 228, 232, 253, 254, 265, 343
 Lengyel, Aurel: 37, 179
 Liptai, Jánosné: 320
 Lizák, János: 322
 Lukácsy, László, notar: 30, 33, 42, 45, 65, 69, 133, 137, 138, 216, 224, 233
- M**
- Magyarcsik, Mihály: 321
 Magyary, Lajos: 199
 Magocsi, Paul-Robert, istoric: 11, 13, 17
 Majercsik: 66, 239
 Majos, Károly: 44, 218, 219, 225, 231, 254, 264, 273, 345
- Makkai, Mária (vezi Orosz Mihályné)
 Marazsák, Mari (vezi Grecsula Jánosné)
 Markos, Gyula, deputat: 418
 Márkus, Mihály Popán: 53
 Masaryk, Tomas, deputat: 13
 Masztilak, Miklós: 264
 Matesz, Andor, notar: 26, 30, 32, 66, 72, 133, 136, 137, 138, 234, 235, 236, 269, 281, 283, 296, 343
 Matusz, Lajos: 30, 127
 Matus, Józsefné: 264
 Matyi, Mihályné: 323
 Maxim, Atanasie, egumen: 105
 Maxim, Augustin, egumen: 29, 32, 41, 47, 127, 134, 136, 163, 171
 Mayer, Maria, istoric: 11
 Medgyesi, Julia (vezi Szűcs Józsefné)
 Medve, István: 53
 Medve, Istvánné: 296, 319
 Megyery, Pál, avocat: 99, 413, 414, 415
 Melles, Géza, canonic: 74, 76
 Merk, Dezső: 44, 218, 224, 231, 232, 278, 303, 304, 306
 Metevovszkyné: 296
 Mezei, Sándor (vezi Mező Sándor)
 Mező, Sándor: 34, 37, 143, 158, 179, 194, 210, 223
 Mihók, Péter: 15, 309, 334
 Mikita, Sándor, canonic: 76, 381
 Miklóssy, István, episcop de Hajdudorog: 7, 8, 19, 36, 48, 56, 74, 76, 90, 96, 98, 99, 101, 135, 137, 169, 170, 172, 174, 190, 192, 195, 196, 197, 198, 210, 242, 287, 302, 304, 307, 350, 353, 380, 382, 383, 384, 385, 387, 391, 395, 401, 402, 403, 404, 405, 407, 408, 409, 411, 412, 414, 415, 416, 417, 421

Mitru, János: 32, 36, 144, 146, 210
 Mitru, Mihály: 32, 36, 140, 146, 210
 Molnár, Miklós, istoric: 11
 Moskovits, Samu, notar: 45, 70, 106,
 154, 155, 220, 270
 Moszurcsák, Anna (vezi Bisztriczky
 Mártonné)
 Muncsán, György: 66, 237, 239

N

Nagy, József, jandarm: 31, 47, 66,
 206, 237, 251
 Nagy, László, comite: 36, 44, 45, 50,
 62, 69, 74, 85, 87, 213, 218, 219,
 225, 227, 231, 240, 241, 249,
 253, 264, 273, 274, 283, 288,
 304, 342, 343, 344, 345, 350,
 355, 356, 357, 379
 Nagy, R. Miklós, notar: 30, 45, 132,
 137, 138, 148, 225, 234, 236,
 282, 299, 326, 356, 357
 Nagy, R. Sándor, notar: 33, 44, 138,
 218, 225, 231, 273
 Namcsnyik, Józsefné: 320
 Nesuterák, Péterné: 319
 Neubauer, János, judecător: 57, 66,
 238, 241
 Nohai, János: 318
 Novák, Gusztáv, episcop greco-cato-
 lic de Prešov: 37, 213
 Novák, György: 263
 Nyegre, căpitan: 66, 236

O

Ochnits, Zsuzsanna: 71, 296
 Ölyös, Lajos: 65, 229
 Oncsán, István (vezi Ancsán)
 Oncsán, Istvánné: 393
 Oncsán, János: 393
 Opsitos, György: 324
 Orosz, Jánosné: 321
 Orosz, Mihályné: 320
 Ortinszky, Soter, episcop în Statele

Unite ale Americii: 22, 30, 71,
 84, 87, 110, 123, 139, 294, 296,
 317

Osváth, Kálmán: 264

P

Pajankó, Zsófia: 319
 Pál, András: 145
 Palás, Lajos (vezi Balás Lajos)
 Palkó, Jánosné: 320
 Pankovics, episcop de Mukachevo:
 265
 Papp, Antal, episcop de Mukachevo:
 19, 70, 71, 144, 268, 296
 Papp, Géza: 249
 Papp, József, detectiv: 49, 50, 51, 55,
 67, 84, 167, 168, 171, 176, 179,
 221, 231, 252, 253, 254, 255,
 339, 343, 344, 345, 346, 347,
 351, 377, 379, 380
 Pásztor, János: 7, 26, 29, 32, 33, 36,
 37, 45, 51, 62, 63, 69, 70, 71, 72,
 74, 75, 76, 79, 85, 96, 101, 134,
 136, 137, 138, 140, 141, 143,
 144, 157, 162, 181, 209, 210,
 211, 219, 220, 225, 227, 236,
 240, 241, 259, 260, 264, 269,
 271, 274, 278, 279, 282, 288,
 291, 293, 295, 301, 328, 342,
 356, 357, 391, 392, 402, 403,
 408, 412, 414, 416, 420, 421,
 422
 Pásztor, Péter: 20, 71, 135, 291, 293,
 294
 Pásztor, Péterné (vezi Lanner
 Karolina)
 Pathay: 264
 Petris, Márta: 320
 Péchy, Péter, prim-pretor 24, 25, 26,
 27, 28, 32, 33, 34, 44, 47, 48, 50,
 51, 53, 54, 55, 63, 64, 65, 66, 67,
 69, 70, 80, 83, 84, 86, 95, 105,
 106, 111, 112, 113, 114, 115,
 118, 120, 121, 125, 131, 133,

- 135, 143, 151, 166, 167, 168,
171, 172, 173, 175, 177, 182,
183, 184, 188, 190, 191, 192,
199, 202, 203, 204, 208, 209,
211, 217, 220, 228, 229, 230,
231, 233, 243, 250, 256, 267,
268, 269, 274, 275, 296, 298,
299, 304, 306, 317, 329, 330,
337, 338, 344, 345, 346, 349,
350, 352, 353, 357, 360, 361,
362, 363, 364, 377, 380, 394,
395, 397, 398, 400
- Perényi, Zsigmond, secretar de stat:
57, 86, 92, 95, 96, 98, 99, 128,
129, 187, 196, 197, 200, 206,
310, 312, 354, 373, 374, 385,
404, 410, 416
- Pláchy, Gyula, director Finanțe: 42,
44, 48, 217, 219, 224, 231, 232,
264, 273, 278, 296, 302, 305,
306
- Popovits, Ferencz: 322
- Popovits, Mihályné: 320
- Privigyei, Bertalan, notar: 75, 248,
264
- Pronin, Vasile: 19
- Pungor, Irén, învățătoare: 41, 161,
215, 221
- R**
- Rakovszky, István, deputat: 366, 368
- Regini, János: 319
- Rigó, Sándor, jandarm: 32, 140, 141,
143, 209, 210, 291, 294, 392
- Risztvai, Johanna (vezi Nesuterák
Péterné)
- Ritter von Krobotin, Alexander,
ministru de Război: 98, 406,
410, 412, 415, 416
- Rizsák, János: 263
- S**
- Salamon, János: 325
- Salamon, József: 53
- Sándor, János, ministru de Interne:
47, 48, 63, 86, 111, 114, 118,
120, 124, 128, 130, 170, 172,
173, 175, 176, 188, 192, 193,
194, 195, 196, 198, 200, 201,
223, 227, 350, 352, 355, 358,
360, 361, 362, 364, 366, 375,
389, 380, 408, 410, 412, 415,
416
- Sándor, László dr., detectiv: 15, 63,
81, 85, 86, 87, 92, 201, 202, 222,
225, 226, 227, 232, 234, 236,
240, 256, 259, 260, 265, 275,
276, 277, 280, 283, 285, 286,
287, 297, 298, 299, 300, 301,
305, 310, 328, 329, 349, 355,
358, 362, 364, 365, 374, 375,
378
- Sandovych, Maksym, preot: 103
- Sirochmann, János: 264
- Somogyi, Ádám: 264
- Sontág, Zoltán, judecător: 39, 160
- Sperling, Ede, detectiv: 28, 29, 30,
31, 32, 34, 36, 50, 51, 66, 67, 80,
83, 84, 118, 120, 121, 122, 124,
125, 127, 130, 131, 132, 133,
134, 140, 143, 205, 206, 207,
208, 209, 210, 211, 212, 214,
235, 236, 247, 250, 251, 253,
289, 291, 299, 326, 327, 329,
338, 345, 346, 347, 396
- Šrobar, Vavro : 103
- Stan, Ioan, jude: 42, 216, 224
- Stefán, János, student Conservator:
72, 271
- Subakovics, translator rutean: 377
- Svetterski, Géza: 264
- Sz**
- Szabó, Györgyné: 320
- Szabó, János, episcop de Gherla:
235, 266
- Szabó, László, secretar de stat: 313

Szabó, Lászlóné: 320
 Szabó, Miklós: 34, 209
 Szaloki, Akimné: 320
 Szancsák (vezi Ancsán)
 Szarvas, István, soldat: 38, 39, 148,
 149, 151, 160, 171, 198, 199,
 214, 215, 382, 395
 Szekeres, Ferencz, judecător: 15, 81,
 82, 257, 258, 308, 328, 334
 Szémán, István: 76
 Szentiványi, Gyula, deputat: 377
 Szerafin, Anna (vezi Matyi
 Mihályné)
 Szilágyi, József: 53
 Szilágyi, Józsefné: 324
 Szilágyi, Tihamér, judecător: 15, 50,
 66, 80, 82, 95, 140, 235, 236,
 299, 326, 334, 378, 379, 398,
 400
 Szilvásy, Jánosné: 319
 Szluk, Ferencz: 263
 Szmrecsányi, György, deputat: 366,
 368
 Szöllösy, judecător: 92, 374
 Szorokács, Mihály: 322
 Sztojka, Illés, judecător: 95
 Szűcs, Józsefné: 320
 Szulicz, Anna (vezi Decs Mihályné)
 Szveterszky, Géza: 311

Ș

Ștefuț, Ioan: 65, 229

T

Tánkóczy, Gyula, căpitan Poliție: 44,
 89, 219, 224, 226, 231, 241, 264,
 273, 300, 304, 362, 363, 364,
 368, 369, 382
 Teller, Ferenc, director băi Bixad:
 29, 33, 127, 138
 Timina, János, nepot vitreg Pásztory:
 20, 21, 22, 24, 26, 28, 29, 30, 32,
 33, 34, 36, 40, 51, 64, 70, 71, 74,

94, 104, 109, 111, 120, 121, 122,
 125, 126, 127, 133, 135, 138,
 139, 140, 143, 144, 155, 156,
 157, 162, 171, 177, 178, 198,
 199, 204, 205, 208, 209, 210,
 211, 212, 214, 288, 291, 293,
 294, 344, 348, 382, 388, 392,
 395, 400

Timkó, János: 319

Tirpák, István: 325

Tisza, István, prim-ministru: 67, 87,
 89, 90, 96, 105, 169, 172, 187,
 246, 352, 358, 361, 364, 366,
 370, 380, 398, 401, 403, 404,
 409, 413, 415

Toma, Radu, istoric: 11

Torján, Vilmos, ziarist: 90

Török, Mária: 325

Torz, Togyer alui Gyorgye: 319

Tóth, Anna: 320

Toth, Borbálla (vezi Szilvásy
 Jánosné)

Tóth, Julianna (vezi Medve
 Istvánné)

Tóth, László, căpitan: 109

Tóth, Mária: 320

Tury, György, căpitan: 21, 22, 289,
 290, 291

Tyukodi, Ferencz: 26, 53, 269, 322

U

Ujfalussy, Dezső, comite: 56, 195,
 196, 197, 198, 307

Ujhelyi, József, notar: 95, 264, 283,
 399, 400

V

Vaji, Józsefné (vezi Kiss Borbála)

Várady, Lajosné: 26, 27, 116, 119,
 203, 205

Vass, György: 392

Vásárhelyi, Gyula, secretar de stat:
 45, 55, 66, 67, 86, 87, 148, 176,

- 178, 190, 217, 219, 225, 230,
235, 236, 251, 273, 274, 282,
342, 343, 344, 351, 355, 356,
358, 362, 378
- Vejkó, Jánosné: 320
- Veréczy, judecător: 45, 225
- Veréczy, Ernő: 45, 219, 224
- Veres, Mária: 40, 162
- Veres, Mihályné: 323
- Viszlaj, Andrásnné: 318
- Viszlóczky, Gregorné: 325
- Viszlóczky, Mária (vezi Harangozó
Jánosné)
- Vladimer, Michael, profesor: 95,
399, 400
- Vorobcsuk, György, lider panslavist:
17, 34, 209
- Varoscsák, János: 323
- Vojtkó, Antal: 263
- Vöröss, Ákos: 315
- W**
- Walter, Vilmos, detectiv: 48, 50, 167,
171, 221, 231, 252, 253, 254,
255, 343
- Weisz, Majer, cărciumar: 65, 229
- Windischgrattz, Lajos: 249
- Z**
- Zobernig, Alois, serviciile secrete:
37, 70, 155, 159, 257, 258, 404
- Zomok, Borbála: 320
- Zomok, László: 323
- Zomok, Teréz: 320
- Zsadányi, Mihályné (vezi Kozák
Anna)
- Zsenyók, Mária (vezi Dankó
Mihályné)
- Zubricky, Tivadar, călugăr: 75
- Zvaleni, István: 264

Indice de localități

A

Alföld: 41
Alsóhunkács: 323
Alsó-Sólyom: 38, 149
Athos: 14, 15, 34, 56, 84, 89, 90, 209,
223, 334, 340, 365, 366, 375,
376, 377, 382, 383
Avasfelsőfalu (vezi Negrești Oaş)
Avasujváros (vezi Orașu Nou)

B

Baia Mare: 66, 237
Bárháza: 322
Bécs (vezi Viena)
Berebd: 321
Bereg, comitat: 13, 81, 102, 136, 155,
266, 283, 331
Bikszád (vezi Bixad)
Bixad: 7, 18, 19, 21, 22, 24, 29, 32, 33,
38, 44, 45, 47, 53, 70, 71, 73, 81,
83, 84, 101, 112, 123, 127, 133,
134, 135, 136, 137, 138, 141,
143, 149, 157, 161, 163, 183,
184, 188, 200, 201, 203, 207,
218, 225, 229, 231, 243, 244,
265, 266, 267, 269, 270, 273,
278, 279, 284, 285, 287, 288,
290, 291, 292, 293, 294, 295,
297, 298, 316, 317, 323, 325,
331, 332, 335, 336, 337, 340,
379, 381, 382, 393
Boinești: 7, 29, 54, 126, 267, 286, 373

Bököny: 32, 269
Borsod, comitat: 136, 284
Bubuliska: 266
Budapesta: 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17,
25, 27, 28, 33, 34, 37, 38, 44, 45,
48, 50, 55, 57, 63, 65, 72, 80, 82,
87, 90, 93, 102, 103, 114, 117,
118, 121, 130, 131, 133, 167,
170, 172, 173, 174, 175, 176,
179, 187, 188, 192, 193, 194,
195, 196, 197, 198, 200, 201,
202, 205, 206, 210, 211, 218,
219, 221, 223, 225, 226, 228,
231, 235, 253, 255, 260, 263,
271, 274, 295, 302, 305, 310,
311, 312, 314, 328, 329, 331,
342, 345, 349, 352, 354, 355,
358, 359, 360, 361, 362, 363,
364, 365, 368, 373, 374, 375,
380, 382, 385, 387, 389, 390,
392, 394, 403, 404, 405, 406,
407, 410, 411, 412, 413, 415,
416, 417, 418

Bujánháza (vezi Boinești)

C

Călinești Oaş: 29, 45, 47, 65, 66, 106,
126, 154, 155, 162, 163, 166,
175, 189, 203, 220, 229, 233,
237, 238, 239, 252, 270, 280,
319
Cămărzana: 29, 126, 286

Carei: 113, 114, 175, 182, 183, 188,
192, 199, 200, 201, 217, 218,
224, 231, 238, 273, 278, 296,
303, 305, 307, 323, 329, 350,
352, 360, 384, 390, 419, 422

Cshipusztá: 153

D

Debrecen: 22, 31, 32, 34, 36, 38, 70,
128, 130, 141, 142, 143, 146,
158, 174, 179, 180, 189, 194,
207, 208, 209, 210, 211, 223,
257, 290, 309, 314, 315, 375,
379, 396, 397

Déter (vezi Gemerské Dechtáre)

E

Edelény: 40, 152, 153, 154, 161, 216,
281

Egerszállak: 320

Egres: 320

Eperjes (vezi Presov)

F

Feled (vezi Jesenská)

Felsőremete: 321

Finke: 326

G

Galiția: 24, 40, 71, 73, 80, 102, 104,
145, 171, 295, 317, 321, 393

Galvács: 320, 323

Garami: 321

Gemerské Dechtáre: 38, 39, 40, 149,
150, 160, 162, 162, 164, 215,
216, 275, 382

Gesztete (vezi Hostice)

Gezsény: 324

Gherla: 22, 29, 33, 75, 111, 120, 125,
126, 139, 156, 235, 266

Gömör, comitat: 38, 39, 50, 51, 94,
148, 149, 159, 164, 171, 256

Graz: 104

Gyula: 319

H

Hajdudorog: 7, 9, 19, 32, 48, 54, 56,
57, 73, 74, 75, 76, 79, 83, 99,
106, 144, 169, 170, 172, 174,
184, 186, 190, 192, 193, 195,
197, 210, 230, 242, 243, 267,
283, 287, 302, 320, 323, 335,
349, 357, 382, 383, 384, 385,
387, 391, 394, 401, 402, 403,
405, 407, 408, 409, 411, 412,
413, 414, 415, 416, 417, 421

Halmeu: 53, 184, 244

Halmi (vezi Halmeu)

Hamburg: 82, 331, 382

Heves, comitat: 284

Homorod: 320

Hostice: 38, 39, 40, 149, 160, 161,
162, 164, 215, 216, 275, 382

Horbky: 15

Huszt (vezi Khust)

Husztbarabya (vezi Khust)

I

Iglód: 319

Iojib: 29, 126

Iza: 13, 17, 56, 223, 257, 311, 375

J

Jánosháza (vezi Jánovce)

Jánovce: 41, 161

Jesenská: 39, 160, 161, 215

Józsefháza (vezi Iojib)

K

Kállósemjén: 324

Kányaháza (vezi Călinești-Oaş)

Kárlsbad: 96
 Kassa (vezi Košice)
 Kelencze (Chelintă): 316
 Khust: 13, 30, 32, 69, 123, 132, 133,
 134, 137, 143, 144, 146, 207,
 208, 267, 311, 316, 375
 Kiew: 84, 95, 283, 312, 313, 340, 382,
 400
 Királydaróc: 326
 Királyhelme (vezi Kráľovský
 Chlmec)
 Kisberezna: 266, 325
 Kisdobra: 278
 Kisláta: 320, 322
 Komorzán (vezi Cămărzana)
 Körmend: 74, 79, 96, 391, 402, 414,
 419, 420, 421, 422
 Körösmező (vezi Yasinia)
 Košice: 8, 22, 24, 26, 29, 36, 37, 82,
 93, 94, 104, 109, 115, 120, 127,
 128, 129, 135, 141, 146, 147,
 149, 150, 151, 152, 153, 155,
 159, 163, 165, 166, 167, 168,
 171, 179, 181, 189, 190, 191,
 192, 194, 195, 198, 199, 204,
 205, 208, 212, 214, 219, 220,
 221, 247, 250, 252, 255, 260,
 261, 263, 291, 320, 331, 353,
 354, 359, 379, 385, 386, 388,
 392, 395, 400, 404, 410, 411,
 412, 417, 418
 Köszegremete (vezi Remetea
 Oaşului)
 Kövágó: 323
 Kozma: 320
 Kráľovský Chlmec: 37, 127, 132, 133

L

Laborce: 39
 Lechința: 29, 126
 Leibitz: 322
 Leipzig: 17, 24, 82, 95, 143, 157, 261,
 297, 331, 398
 Lekence (vezi Lechința)

Lemberg (vezi Lviv)
 Lipcse (vezi Leipzig)
 Livada: 29, 40, 126, 162
 Lócse: 319
 Lohó (vezi Lokhovo)
 Lokhovo: 71, 295
 Losoncz (vezi Lučenec)
 Lučenec: 38, 148, 149, 151, 160, 215
 Lugo: 79
 Lviv: 16, 73, 82, 103, 257, 269, 274,
 296, 331

M

Maramureș, comitat: 13, 26, 31, 54,
 92, 102, 116, 134, 136, 142, 148,
 283, 331, 373
 Maramaros (vezi Maramureș)
 Maramarossziget (vezi Sighetu
 Marmăției)
 Máriapócs: 40, 105, 135, 162, 265,
 266, 279
 Micsigan: 323
 Moišeni: 65, 229
 Monor: 27, 116, 205
 Moscova: 18, 84, 268, 312, 313, 340
 Mosony: 260
 Moszkva (vezi Moscova)
 Mucsony: 40, 152, 153, 161, 162, 163,
 216, 262, 281, 318, 319, 321
 Mukachevo: 19, 27, 33, 70, 71, 79,
 122, 130, 131, 143, 211, 212,
 234, 235, 266, 267, 279, 295,
 296, 317, 322, 381, 383
 Munkács (vezi Mukachevo)

N

Nagybánya (vezi Baia Mare)
 Nagykároly (vezi Carei)
 Nagyszöllős: 244
 Negrești Oaș: 33, 44, 65, 66, 133, 137,
 203, 229, 234, 248, 274, 324
 Nicula: 79
 Nyírábrány: 322

Nyírbátor: 72, 27
 Nyírcsaholy: 284, 319, 323
 Nyírdersz: 72, 271
 Nyíregyháza: 7, 9, 36, 57, 69, 72, 73,
 74, 101, 144, 146, 169, 170, 195,
 197, 198, 200, 201, 210, 211,
 238, 241, 242, 287, 301, 302,
 307, 323, 325, 328, 335, 349,
 354, 366, 379, 380, 382, 383,
 387, 390, 393, 401, 402, 408,
 409, 411, 413, 414, 415, 418,
 420, 422
 Nyíresfalva: 323
 Nyírgyula: 72, 271, 326

O

Oaş (vezi Țara Oaşului)
 Odessa: 16
 Oraşu Nou: 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31,
 32, 36, 39, 42, 45, 47, 48, 50, 51,
 55, 56, 57, 63, 64, 65, 67, 69, 80,
 87, 89, 105, 111, 112, 113, 114,
 115, 116, 117, 118, 120, 121,
 122, 124, 125, 126, 127, 130,
 132, 132, 133, 134, 135, 140,
 146, 147, 150, 151, 152, 153,
 154, 157, 159, 163, 164, 165,
 166, 167, 168, 171, 172, 173,
 175, 176, 178, 181, 182, 183,
 188, 192, 193, 195, 199, 202,
 203, 204, 206, 208, 211, 213,
 220, 224, 225, 226, 227, 228,
 231, 232, 233, 234, 237, 238,
 239, 240, 241, 243, 244, 250,
 251, 253, 259, 260, 265, 268,
 270, 279, 280, 281, 284, 286,
 286, 287, 291, 299, 329, 330,
 337, 343, 348, 349, 352, 356,
 361, 363, 373, 377, 380, 382,
 419
 Ördalma: 319

P

Pacsód: 319
 Pálfalva: 319, 323
 Passaite: 71, 263, 294
 Pásztorhely: 322
 Pécs: 39, 48, 50, 55, 70, 149, 153, 154,
 159, 163, 164, 165, 168, 177,
 181, 185, 187, 191, 192, 198,
 248, 254, 288, 365, 373, 374,
 375
 Pelsóc (vezi Plešivec)
 Perecse : 320
 Plešivec: 38, 149
 Pócspetri: 40, 162, 325
 Praga: 24, 36, 72, 73, 82, 95, 143, 211,
 275, 295, 311, 331
 Prešov: 37, 213
 Prilog: 29, 126

R

Racşa: 29, 126, 227
 Rahkiv: 26, 103
 Ráhó (vezi Rahkiv)
 Rakacza: 325
 Rákospatak (vezi Horbký)
 Ráksa (Racşa)
 Remetea Oaşului: 29, 46, 47, 65, 126,
 154, 220, 229, 286
 Rožňava: 40, 164, 165
 Rózsapallag (vezi Prilog)
 Rozsnyó (vezi Rožňava)
 Rudabánya: 320

S

Sájólád: 320
 Sajópálfalva (vezi Pálfalva)
 Sárköz (vezi Livada)
 Sáros, comitat: 155, 271
 Sárvár: 89, 90, 365, 366, 368
 Sätmar (vezi Satu Mare)
 Satu Mare: 17, 21, 24, 26, 27, 28, 30,
 36, 37, 42, 44, 45, 48, 50, 51, 55,

- 57, 62, 63, 65, 66, 69, 72, 74, 75,
76, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87,
90, 92, 94, 96, 104, 106, 109,
110, 112, 113, 116, 119, 120,
121, 123, 125, 126, 127, 132,
133, 142, 145, 146, 147, 155,
156, 157, 158, 162, 167, 172,
174, 175, 177, 183, 184, 187,
188, 190, 192, 193, 194, 197,
199, 200, 201, 202, 203, 204,
205, 212, 213, 218, 219, 224,
225, 226, 229, 230, 231, 235,
236, 240, 241, 243, 245, 246,
249, 253, 259, 263, 265, 271,
272, 273, 280, 284, 286, 287,
288, 290, 295, 297, 298, 299,
300, 301, 302, 303, 304, 306,
307, 313, 314, 329, 330, 336,
340, 341, 342, 343, 345, 348,
349, 350, 352, 353, 355, 356,
360, 362, 363, 364, 366, 367,
368, 369, 370, 373, 375, 382,
391, 373, 377, 390, 393, 394,
419, 420, 422
- Seini: 15, 24, 27, 28, 30, 31, 50, 80,
116, 132, 137, 138, 142, 149,
157, 185, 206, 209, 214, 234,
235, 236, 242, 250, 257, 264,
299, 308, 322, 326, 327, 328,
334, 378, 398, 399
- Shalanky: 71
- Sighetu Marmăției: 12, 13, 16, 17, 20,
21, 24, 26, 30, 31, 32, 34, 36, 56,
65, 80, 87, 102, 103, 109, 111,
116, 128, 129, 130, 132, 135,
138, 142, 143, 145, 146, 152,
155, 157, 158, 179, 180, 189,
190, 194, 205, 206, 207, 210,
223, 230, 308, 251, 257, 258,
265, 267, 268, 270, 283, 288,
289, 291, 308, 310, 311, 312,
313, 314, 315, 326, 328, 333,
335, 338, 346, 351, 353, 355,
377, 379, 396, 399
- Sofia: 17
- Suceava: 18, 70
- Sz**
- Szabolcs, comitat: 56, 57, 73, 74, 81,
90, 101, 195, 196, 197, 198, 271,
287, 307, 319, 331, 379, 393,
420, 422
- Szalonik (vezi Tesalonic)
- Szamosujvár (vezi Gherla)
- Székesfehérvár: 37, 47, 48, 99, 151,
163, 179
- Szepes, comitat: 155
- Szirák: 320
- Szinérváralja (vezi Seini)
- Szóllóernyes: 95, 399
- T**
- Tálya: 318
- Tamás: 38, 148, 151
- Târșolt: 29, 126
- Tartolc (vezi Târșolt)
- Teceu: 26, 270
- Tecső (vezi Teceu)
- Terep (vezi Trip)
- Tesalonic: 13, 257, 258, 308, 317, 334,
349, 375, 399
- Thalerhof: 104
- Timár: 320
- Tiszabábolna: 318
- Toagul lui Pásztor: 7, 29, 42, 53, 57,
62, 65, 287
- Tótgyőr: 302
- Trip: 25, 26, 84, 231, 267, 269, 270,
278, 281, 286, 323, 325, 338,
393
- Tur: 7, 13, 18, 21, 24, 26, 27, 28, 29,
33, 36, 38, 42, 44, 48, 51, 56, 57,
65, 69, 73, 74, 75, 76, 80, 82, 85,
92, 96, 99, 101, 112, 115, 117,
120, 123, 124, 125, 126, 127,
128, 130, 133, 134, 135, 139,
141, 144, 147, 152, 153, 161,

166, 167, 169, 172, 175, 176,
181, 182, 183, 186, 188, 193,
202, 203, 216, 226, 227, 230,
233, 237, 238, 240, 242, 243,
244, 257, 258, 259, 260, 265,
266, 267, 268, 269, 270, 271,
276, 277, 278, 279, 280, 281,
283, 287, 290, 292, 293, 294,
295, 301, 303, 307, 314, 316,
318, 324, 327, 328, 330, 332,
334, 335, 342, 343, 349, 352,
353, 355, 361, 362, 375, 381,
382, 387, 389, 390, 392, 393,
401, 402, 403, 408, 411, 412,
415, 416, 417, 422

Turvékonya (vezi Tur)

T

Țara Oașului: 7, 18, 25, 28, 29, 30, 32,
33, 44, 45, 46, 47, 63, 65, 66, 70,
83, 84, 92, 201

U

Ujfehértó: 325

Ugocea, comitat: 13, 32, 71, 81, 123,
136, 269, 283, 292, 309, 331

Ung, comitat: 155

Ungvár (vezi Użhorod)

Użhorod: 27, 36, 71, 76, 105, 122,
128, 134, 144, 145, 146, 206,
211, 235, 265, 267, 274, 296,
313

V

Vatican: 12, 102

Valea Măriei: 21, 28, 29, 40, 123, 126,
127, 290, 393

Vama: 21, 22, 28, 29, 30, 32, 33, 42,
45, 109, 110, 116, 119, 123, 126,
127, 132, 133, 135, 136, 137,
138, 205, 216, 224, 225, 233,
235, 240, 278, 290, 303

Vámfalu (vezi Vama)

Vas, comitat: 74

Viena: 8, 9, 37, 38, 94, 95, 99, 101,
106, 151, 155, 179, 198, 257,
258, 260, 261, 263, 388, 394,
404, 405, 406, 416, 418

Vinabanka: 321

W

Wien (vezi Viena)

Y

Yasinia: 26, 65, 103, 111, 230, 251,
270, 284, 285

Z

Zboro: 103

Zemplén, comitat: 136, 271, 274,
278, 279, 284

Zombor: 39, 150, 160, 215

ISSN: 978-606-020-562-3

9 786060 205623

ISSN: 975-606-8729-46-6

9 786066 872946

Editura
MJSM